

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

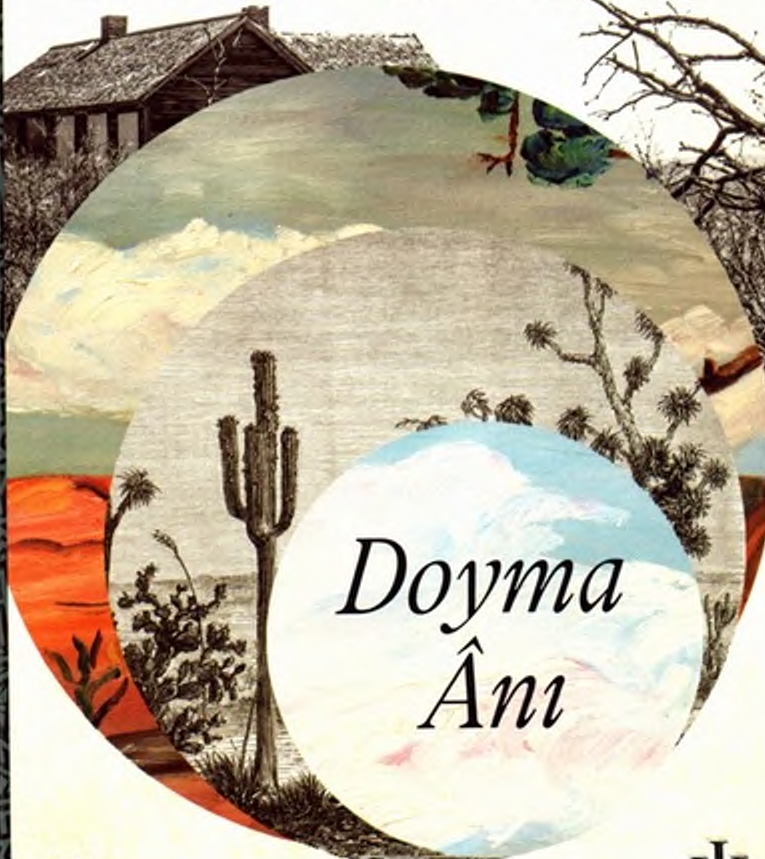
<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

WALLACE STEGNER

Doyma Ânı

Çeviri

Arzu Altınanıt Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Emekli tarih profesörü Lyman Ward, yakalandığı bir kemik hastalığı yüzünden bir bacağına kaybedince babaannesiyile dedesinin eski evine çekilir. Orada, babaannesinin hayatı kadar kendi geçmişiyile de baş başa kalır ve yazmaya karar verir. Bir tarihçi için birinin geçmişine bakmak, herkesin geçmişine, o ülkenin de geçmişine bakmak demektir. Bir anda Batı'nın büyüleyici kanyonları, yaylaları, madenler etrafına kurulmuş kasabalarının ve aralarında hayranlıkla, merakla, arzuyla dolaştığımız insanların içinde buluruz kendimizi. Lyman'ın geçmişe çevirdiği bu bakıştan, geçmişin ve bugünün medeniyeti, doğası, aşkı, ahlakı, ekonomisi, eğitimi, evlilikleri, cinselliği de nasibini alır. Ward, hafızanın romantik oyunlarına gelmez, pembe tuzaklarına hiç düşmez. Pulitzer ödüllü Stegner'ın Lyman'ı geçmişe bakarken hafızaya, Proust'un kayıp zamanın izini süren Marcel'i kadar muhtaç değildir. Lyman Ward bir tarihçidir; geçmişi elindeki belgelerle kurar ve öyle hatırlar.

Doyma Anı, coşkulu dili, zamanlar arası keskin dönüşlü modern kurgusu ve Batı'yı devasa bir gravür olarak zihnimize kazıyan kıpır kıpır doğa sahneleriyle, iğne oyası gibi işlenmiş olağandışı karakterlerinin peşinde bizi edebi zevkin zirvelerine taşıırken Amerika tarihinin belirli ve çok canlı bir dönemine de tanıklık etmemizi sağlıyor.

"Siz ne düşünürseniz düşünün," diyor Lyman Ward, "ben, geçmişte olduğum her şeyim."

KDV'den
muafır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://arantey.org>

DOYMA ÂNI

Doyma Ânı

Orijinal Adı: *Angle of Repose*

Yazar: Wallace Stegner

Çeviri: Arzu Altınanıt

Yayın Yönetmeni: Aslı Tunç

Yayıma Hazırlayan: Şebnem Soral Tamer

Editör: Tuba Nur Bakaçhan

Kapak Tasarım: İlknur Muştı

Sayfa Tasarım: Ceyda Çakıcı Baş

1. Baskı: Eylül 2021

ISBN: 978-625-799-435-4

© Wallace Stegner, 2014

Bu eserin Türkçe yayım hakkı Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır. Tüm hakları saklıdır, yayıncının yazılı izni olmadan alıntılanamaz, kopyalanamaz, çoğaltılamaz.

Türkçe yayım hakkı: © Epsilon Yayınevi Ticaret ve Sanayi A.Ş.

kafkakıtap* Epsilon Yayınevi Tic. ve San. A.Ş.'nin tescilli alt markasıdır.

Baskı ve Cilt:

Dörtel Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

Zafer Mah., 147. Sok., No: 9-13/A

Esenyurt/İstanbul

Tel: (212) 565 11 66

Sertifika No: 40970

Yayımlayan:

Epsilon Yayınevi Ticaret ve Sanayi A.Ş.

Osmanlı Sok., No: 18/4-5 Taksim/İstanbul

Tel: (212) 252 38 21 Faks: (212) 252 63 98

İnternet Adresi: www.kafkakıtap.com

E-posta: kafka@kafkakıtap.com

Sertifika No: 49067

DOYMA ÂNI

WALLACE STEGNER

Çeviri
Arzu Altınanıt

Oğlum Page için.

J. M. ve kız kardeşine, atalarını ödünç verdikleri için teşekkür ederim. Onların yaşam ve kişiliklerinin birçok ayrıntısını kullanmış olsam da hem kişilikleri hem de olayları kurgu gereği eğip bükmekten çekinmedim. Bu, onların yaşamlarından seçilmiş olaylardan yararlanarak yazılmış bir roman. Kesinlikle bir aile tarihi değil.

I

GRASS VALLEY

Artık beni rahat bırakacaklarına inanıyorum. Rodman'ın acizliğimi kanıtlayacak bir şeyler bulma umuduyla geldiği çok bariz. Gerçi aciz birinin, bu mekânı nasıl yenileyebilmiş, kütüphanesini nasıl yukarı taşıyabilmiş ve tetikte bekleyen çocuklarının kuşku lanmasına fırsat vermeden kendini nasıl oraya naklettirebilmiş olduğu Rodman için cevaplaması zor bir durumdur. Bütün bunları başardığım için kendimle epey gurur duyuyorum. Rodman da bu öğleden sonra veri dediği şeyleri almadan çekip gitti.

Böylece bu gece elektrik yüklü bir anın gürültüsünden daha fazlasını çıkarmayan ses kayıt cihazıyla burada oturabilir, bir tür başlangıç ve bir tür geri dönüşün tarih ve mekânını kayıt altına alabilirim: Zodyak Evi*, Grass Valley, California, 12 Nisan 1970.

Orada da zamana inanmayan Rodman'a göz ardı etmemesi gereken şeyi söyleyebilirim: Ânı oluşturmaya başladım ve an akıp gitti. Oluşturduğum şey çoktan ses kaydı katmanları altına gömüldü. Şimdi diyemeden geçmiş oldu. Heraklitos ve ben, yani akışın peygamberleri, bu işin birbirini taklit eden ve tekrarlayan parçalardan ibaret olduğunu biliriz. Şimdide veya geçmişte, ben de birike birike büyüyeyim. Sen ve Leah ne düşünürseniz düşünün, ben geçmişte olduğum her şeyim. En çok da anne babamın, özellikle babaannemle dedemin mirasıym; boylarını, ten renklerini, beyinlerini, kemiklerini (de maalesef) almışım; ayrıca onlardan geçen önyargılar, kültür, vicdan, zevkler, erdem ve sanki ailevi değil de kişiselmişçesine savunduğum ahlaki bozukluklar var.

Hatta mekânlar, özellikle de geçmişin ağırlığının sindiği bu ev. Bu eve destek olan köşedeki yaşlı mor salkım gibi, atalarım da

* Foote Malikânesi olarak da bilinen, Grass Valley'nin 1,5 kilometre güneyinde, North Star madeninin yöneticileri tarafından kullanılan North Star House'tan bahsediliyor olabilir. (ç.n.)

burada bana destek oluyor. Evin etrafını iki üç kez saran dallarına bakınca, bunlar kesilirse evin yıkılacağına yemin edebilir ve bunda haklı çıkabilirsiniz.

Sosyologların çoğu ve neslinin büyük bir kısmı gibi Rodman da tarih duygusundan yoksun doğdu. Ona göre tarih, maziye karışmış bir sosyal bilim dalından başka bir şey değil. Dünya değişiyor baba, der bana. Geçmiş, bizi gelecekte nelerin beklediği konusunda hiçbir şey öğretmez. Belki bir zamanlar bunu yaptı ya da yapar gibi göründü. Artık öyle değil.

Muhtemelen boyun omurlarım gibi beyin damarlarımın da sertleştiğini düşünüyor. Yatakta benden konuşuyor bile olabilirler. *Oraya tek başına gitmek için aklını kaybetmiş olmalı... Ne yapabiliriz ki... yardıma muhtaç... tekerlekli sandalyesi verandadan aşağı yuvarlanırsa onu kim kurtaracak? Sigara yakarken kendini ateşe verirse kim söndürecek? Lanet olası başına buyruk, inatçı moruk... bebekten beter. Ona bakmak zorunda olan insanları hiç düşünmüyor... Tutturmuş, büyüdüğüm ev... Belgeler, diyor, ne zamandır yapmak istediğim iş... Babaannemin bütün evrakı, kitapları, hatıratı, fotoğrafları, Augusta'nın ölümünden sonra Augusta Hudson'ın kızının geri gönderdiği yüzlerce mektubu... Babaannemin bir sürü özel eşyası; babamla benim eşyalarımız... Ailenin yüz yıllık tarihi. Tamam, anladık. Neden tüm bu ıvır zıvırı Tarih Kurumu'na verip yüklü bir vergi indirimi almıyor? Onlarla yine ilgilenebilir. Neden her şeyi toplayıp bir kenara çekilmiyor? Satmaya razı olsa hepimizin yararına olacak seksen dönümlük arazinin ortasındaki bu metruk eve kendini kapatmasına ne gerek var? Kimsenin ona göz kulak olamayacağı bir yerde çürümenin ve Güneyli romanlarındaki karakterler gibi örümcek ağlarıyla kaplanmanın ne anlamı var?*

Kendi açılarından iyiliğimi düşünüyorlar. Onları suçlamıyorum, onlara karşı çıkıyorum sadece. Rodman evi ihtiyaçlarıma uygun hâle getirdiğimi ve gayet iyi idare ettiğimi Leah'ya anlatmalı. Yatak odam, banyo ve bu çalışma odası dışında Ed'e bütün üst katı kapattırdım. Alt katta ise sadece mutfak, kütüphane odasını ve verandayı kullanıyoruz. Her şey derli toplu, düzenli ve yerli yerinde. Veri yok.

Yani boğazıma kadar bağımsızlığa gömüleceğimi düşündükleri için düzenli teftiş ve endişe ziyaretleri yapacaklarını tahmin edebiliyorum. Bunama ve giderek artan ağrı emareleri görmek için gözlerini dört açacaklar; hatta böyle olmasını mı ümit edecekler? O süre boyunca sessiz adımlarla yürüyecekler, alçak sesle konuşacaklar ve yem torbasını hafifçe sallayarak mırıldana mırıldana, kolun yuları kaskatı yaşlı boyna geçirebileceği mesafeye kadar yaklaşacaklar. Böylelikle bakımın çok iyi olduğu, sakinlerini meşgul ve mutlu eden bir sürü şeyin bulunduğu Menlo Park'taki yaşlılar otağına götürülebileceğim. Eğer inatçılık etmeye devam edersem er ya da geç benim adıma karar vermek zorunda kalınacak, belki de bilgisayar yardımıyla. Kim bir bilgisayarla tartışabilir ki? Rodman bütün verilerini delikli kartlara aktarıp onları makinesine yükleyecek ve makine de hepimize zamanın geldiğini söyleyecek.

Yavaş yavaş fosilleşirken zamanımı öldürmediğimi anlamalarımı sağlamam gerek. Ne ölüyüm ne de âtil. Beynim hâlâ çalışıyor. Kendim de dâhil olmak üzere birçok şeyi anlayamıyorum ve oturup düşünmek istiyorum. Kimin bundan daha iyi bir fırsatı olmuştur ki? Başımı *çeviremiyorsam* ne olmuş? Tekerlekli sandalyemi çevirerek her yöne bakabiliyorum ve geçmişe bakmayı seçiyorum. Rodman tam aksini savunsa da bir şeyler öğrenebileceğimiz tek yön bu.

Bacağım kesildikten sonra gitgide artan bir duyguyla kendime acıyarak yattığım uzun sürenin sonunda kendimi arı kuşu gibi hissetmeye başladım. Sierra'nın eteklerinde geri geri uçup sadece bakınmak istiyordum. Eğer artık gitmekte olduğum yer umurdaymış gibi davranmanın bir anlamı kalmadıysa daha önce bulunduğum yerleri dikkate alabilirim. Bu arada, Ellen mevzusundan bahsetmiyorum. Aslında bunun o kadar kişisel olmadığına inanıyorum. Ellen Hammond'la evlenen, Rodman Ward'un babası olan, tarih öğretan, Batı'ya ilk gelenler hakkında belli başlı kitaplar ve yazılar yazan, bazı şahsi felaketlerin sıkıntısını yaşayan, belki de onları hak eden ve bir süre sonra atlatıp ayakta kalmayı başaran Lyman Ward şimdi elinde bir mikrofonla kendi kendine

konusarak oturuyor ve artık o kadar da önemli değil. Kendisini atıflar ve kıyaslamalardan oluşan bir çerçeveye oturtmak istiyorum. Babaannemle dedemin, özellikle de babaannemin geride bıraktığı belgeleri karıştırırken benimkine yakın hayatlar gözüme çarptı; benimkiyle bildiğim biçimde bağlantılı olan ama tam olarak anlamadığım hayatlar. Sırf kendiminkilerle yaşamak zorunda kalmamak için bir süre onların giysilerine bürünmek istiyorum. Aslında gözlerim aşağıya kayıp da sol bacağımın büküldüğü yerde biten sağ bacağımı gördüğümde geriye değil aşağıya gitmek istediğimi fark ediyorum. Sakatlanarak uzak kaldığım zemine bir kez daha dokunmak istiyorum.

Kafamın içinde gazetelere, Sevgili Editör, Modern ve tek bacaklı bir adam olarak ikisinin koşullarının benzer olduğunu söyleyebilirim, diyen mektuplar yazıyorum. Birbirimizden koparıldık, geçmiş sona erdi, aile parçalandı ve mevcut an tekerlekli sandalyesinde sürükleniyor. Yirmi beş yıllık bir evlilik sonrası 1960'lı yılların renkliliğine bürünen bir karım vardı. Her ne kadar birbirimize şefkat duysak da solungaçlarıyla nefes alması ne kadar olasıysa bana benzemesi de o kadar olası olan bir oğlum var. Nesiller arasında farklar değil uçurum var. Düzen değişti; artık büyüklüğün ve çeşitliliğin tamamen yeni bir düzeni var. Günümüz, yani 1970'li yıllar babaannemle dedemin dünyasının uzantısı değil; günümüz Batı'sı onların inşa edilmesine yardım ettikleri Batı'nın gelişmiş hâli değil, tıpkı Santorini'yi çevreleyen denizin bir zamanlar kaya ve zeytin dolu olan adanın uzantısı olmadığı gibi. Karım çeyrek asır sonra hiç tanımadığım birine dönüşür, oğlum kendi sınırlarını çizerek yepyeni bir sayfa açar.

Babaannemle dedem, tıpkı mercanların yaşamlarını resiflerde yükselerek sürdürmesi gibi, yeniyi eskiden var ederek kendi dünyalarından farklı bir dünyada ya da farklı birkaç dünyada yaşamak zorunda kaldılar. Ben onların tarafındayım. Onlar gibi ben de Zaman'a ve varoluşsal yaşamdan ziyade kronolojik yaşama inanırım. Zamanın içinde yaşarız ve orada ilerlerken, harabeye dönmüş kulübelerimizi yeniden inşa ederiz ya da ederdik ve bütün bu terk etmeleri kaldıramayız.

İşte böyle. Sohbetler gibi mektuplar da solar. Rodman'la konuşurken bu ifadeleri kullansam, babaannemlerin yaşamları organikse bizimki ne, hidroponik mi, desem küçümser bir edayla ne kastettiğimi sorar. Söylediklerini açıkla. Bir insanın ya da neslin organik kalıntılarını nasıl ölçersin? Bu tamamen metaforik. Eğer ölçemezsen yoktur.

Rodman mükemmel bir ölçümcüdür. Evet, değişimle ilgilenir ama sadece süreç olarak. Değerlerle de ilgilenir ama sadece veri olarak. X kişiler bir şeye inanır, Y kişiler başka bir şeye. Oysa on yıl önce Y kişiler ilkine, X kişiler ise ikinciye inanırdı. Değişim oranı buna bağlıdır. Asla on yıldan öncesine gitmez.

Diğer Berkeley radikalleri gibi o da sanayi devrimi ardından Hristiyanlık sonrası toplumun tükendiğine; mirasının yozlaştığına; geleceğe uygun sosyal ve siyasi kurumlar, kişisel ilişki biçimleri, gelenekler, ahlak ilkeleri ve etik sistemler (bunlara gerçekten gerek duyulduğu ölçüde) geliştiremediğinden yeni bir toplum yaratmakta aciz kaldığına inanıyor. Bu şekilde felç olan toplum ip-leri koparılarak serbest bırakılmalı. Tarihin lanetlediği zihniyetin doğuştan silahlandığı kültür kahramanı olan Rodman Ward, şablonlar ya da bizi kurtaracak ve gerçek anlamda özgür bir yaşam sürmemizi sağlayacak ültimatolar, manifestolar hazırlamaktan mutluluk duyacaktır. Aynı şey aile için de geçerli. Bizim bildiğimiz tarzda bir evlilik ve aile yaşantısının nesli tükeniyor. Paul Goodman'dan* olma,

Margaret Mead'den** doğma o. Nerede bir oturma eylemi görse katılıyor ve ne kadar ayak diresek de bizi adam edecek, lafını hiç sakınmayacak, bunun sonuçlarına da katlanacak. Vietnam kumandanı gibi, köyümüzü kurtarmak adına esefle yerle bir edecek.

Oğlum hakkındaki gerçek şu: İyi huyuna, zekâsına, kapsamlı eğitimine ve ezip geçen enerjisine rağmen kavalkemiğine indirilmiş

* Komünist görüşleri ve anarşist duruşuyla bilinen Amerikalı yazar, şair, eleştirmen ve psikoterapist. (ç.n.)

** Kadın hakları, çocuk yetiştirme, ahlak, nükleer silahlanma, ırklar arası ilişkiler, uyuşturucu kullanımı, nüfus planlaması, dünyada açlık gibi birçok sorunu incelemiş ve kültürel farklılıklar konusunda yeni fikirler geliştirmiş Amerikalı insanbilimci. (ç.n.)

bir tekme kadar pervasız ve kaba olabilir. Kapı zilini çalarken bile buyurgan. Başparmağı asla içeride birinin olup olmadığını sorup sonrasında beklemez. Zile basar, on saniye sonra tekrar basar, bundan bir saniye sonra zile yapışıp orada kalır. Bu öğle vakti de beni kapıya bu şekilde çağırırdı.

Kim olduğunu bildiğim için yavaş cevap verdim; başparmağı onu ele veriyordu. Ziyaretini bekliyor ve bundan korkuyordum. Ayrıca o kadar huzurlu çalışıyordum ki hiç rahatsız edilmek istemiyordum.

Babaannemin bu eski atölyesini severim. Sabahları güneş ışı-
ğıyla dolu olur. Yaşamın, Amerika'da hızla eskiyen sıradan aletle-
ri ve süsleri burada, kasetçalar, boru biçimindeki çalışma masası
lambası ve eklemek zorunda kaldığım diğer eşyalar tarafından
fazla rahatsız edilmeden, yıpranmış ve değişmez rahatlıklarını ko-
ruyorlar. Tekerlekli sandalyemi uzun çalışma masasındaki oyuk
kısmına soktuğumda üç yanım kitaplar ve kâğıtlarla çevrili otura-
biliyorum. Dirseğimin yanında sarı bloknot yığını, tükenmez ka-
lem, kurşunkalemlerle dolu bir kupa ve kasetçaların mikrofonu
duruyor. Yüzümün dönük olduğu duvarda ise babaannemin ço-
cukluğum boyunca orada asılı tuttuğu şeyler: geniş bir deri kemer,
İç Savaş dönemine ait ahşap kabzalı bir süvari tabancası, bir av
bıçağı ve on santimlik uzantıları olan iki adet Meksika mahmuzu.
Onları bir kutuda bulur bulmaz hemen eski yerlerine astım.

Babaannem bunları başını her kaldırdığında göreceği bir yere
niye astı kimbilir. Bunlar kesinlikle onun tarzı değildi. Onun tarzı
daha çok mor salkımların sabah güneşiyle duvara titreşerek düşen
gölgeleriydi. Acaba onları Batı'daki ilk deneyimini, 1876 yılında
gelin geldiği New Almaden'daki meşe ağaçlarıyla çevrili küçük evi
kendine hatırlatmak için mi asmıştı? Oraya vardığında onları de-
dem tarafından yemek odasıyla oturma odası arasındaki kemere
asılmış hâlde bulduğunu ve kocası için değerli olduklarını düşün-
düğünden orada bıraktığını mektuplarından biliyorum. Taban-
cayı erkek kardeşi yakalanmış bir isyancıdan almıştı; av bıçağını
California'daki ilk yıllarında hep yanında taşımıştı ve mahmuzları

da ona Comstock'ta bir Meksikalı vermişti. Yine de babaannem bu ilkel ve erkeksi ganimetleri ömrünün New Almaden sonrasındaki diğer yarısını geçirdiği buraya, Grass Valley'ye neden yeniden asmıştı ki? Batı'ya özgü bu eşyaları gözünün önünden ayırmamasının sebebi onların başına gelen bir şeyin anımsatıcısı, kabulü olmaları mıydı? Bence olabilirdi.

Her hâlükârda öğleden az önce, zihnen şimdiye dek olmadığım kadar mutlu, bedenlen rahat, burada oturuyordum. Ada olmadan yaptığım önemsiz kalkma ve kahvaltı etme aktivitesi, kahvenin ve günün ilk aspirininin etkisi, boynumla sol tarafıma gelen güneşin sıcaklığı... Bunlar sabahın lütufları.

Ve sonra zildeki başparmak.

Güneşin kamaştırdığı kâğıtların arasından uzaklaşıp sandalyemi döndürdüm. İki yıllık deneyim, tekerlekli sandalyeyle hareket etmeye eşlik eden iki farklı duyguya tam olarak alışmamı sağlamadı. Yukarısı bir heykel gibi kaskatı, aşağısı mükemmel bir akıcılıkta. Çekici üzerindeki bir piyano gibi hareket ediyorum. Aküyle hareket ettiğim için hiç fiziksel güç harcamıyorum; başımı yukarı, aşağıya ya da iki yöne oynatamadığımdan, sanki ben nesnelerin arasında ilerlemiyorum da onlar etrafımda dönüyor, görüş alanımın bir yanında başlayıp tam karşıma geldikten sonra diğer yanına kayıyor gibi görünüyorlar. Duvarlar dönerken önce kanatlı pencere, pencere sekisi ve dışarıdaki mor salkımlar, ardından babaannemle dedemin ve onların üç çocuğunun fotoğraflarıyla kocaman gözlü en küçük çocukları Agnes'in suluboya resminin asılı olduğu duvar görüntüye giriyor. Dönmeye devam ederken Whittier, Longfellow, Mark Twain, Kipling, Howells, Başkan Grover Cleveland'ın çerçevelenmiş (bunu ben yaptım, babaannem değil) mektupları görünüyor, sonra dönüş yavaşlıyor ve güneş ışığının eski, kahverengi tahtaları boyunca uzandığı kapıya doğru çevriliyorum. Ben üst hole girene kadar ziyaretçim tek elini zilin üstünde tutmaya devam ederek diğer eliyle kapıyı çalıyor.

Burada olduğum on gün içinde ustalaşmış olsam da sandalyemi asansöre sabitleyen bağlantıyı aşip pozisyonumu almam bir

dakika sürdü ve ona, ah lütfen kes şunu, geliyorum, diye bağır-mamak için kendimi zor tuttum. Bu çocuk beni geriyardı. Yanlış bir şey yapıp kendimi dipte, eğilip bükülmüş metal ve kırık kemik yığını arasında bulmaktan korkuyordum.

Tekerlekli sandalyemi asansörün raylarına oturtup kilitledikten sonra duvardaki düğmeyi çevirdim. Asansör o tuhaf, hafif hareke-tiyle beni sarsmadan aşağıya indirirken karın boşluğumdaki panik hissi giderek tırmandı. Dibe batan bir dalgıç misali aşağıya indim, zemin başımın üstünde yükseldi. Hareketsiz başımın dönük oldu-ğu alt kat duvarı hiç acele etmeksizin yukarıdan aşağıya doğru gö-rünür hâle gelerek, ayıbalığı ve onu dinleyen mest olmuş oğlanın ön Raffaellocu tarzda resmedildiği tablonun yarısını ortaya çıkardı. Bu muhtemelen babaannemin yaptığı bir resimdi; yalın gerçeklik-ten kaynaklanan ilham tam onun tarzı. Sonra resimle aynı hizaya geldim ki bu, sandalyem sokak kapısından görülmeye başladı anla-mına geliyordu. Zil çalma ve kapı yumruklama son buldu.

Sandalye, suyun on sekiz metre derinliği kadar loş ve yeşil olan ışığa indi: Yaşlı mor salkımın hırsı bütün alt kat pencerelerini ele geçirmişti. Bağlantıyı bir kol değneğiyle yukarı doğru kaldırdım ve kol değneğini el yordamıyla sandalyenin yanındaki yuvasına geri koydum; üstelik büyük bir dikkatle çünkü onun beni izledi-ğini biliyor ve alışkanlıklarımın herhangi bir kazaya yol açmadığı izlenimini bırakmak istiyordum. Motorun şalterine bir dokunuş, tekerleğe uzanan bir el ve yeniden hareket ettim. Duvar, Rod-man'ın yüzü bir dalgıcın maskesinin camından içeri bakan balığın yüzü misali kapının küçük penceresinde belirginleşene dek dön-dü, bükey camın çarpıttığı sakallı balık gülümsedi, bir solungacı-nı coşkuyla salladı.

Rodman'ın ziyaretinin onun açısından genelde olumsuz olan so-nuçları şunlar:

1. Beni geri dönüp onlarla yaşamaya veya Menlo Park'taki huzu-revi için gereken düzenlemeleri başlatmaya ikna edemedi; yine de çok uğraştığını söylemezsem ona haksızlık etmiş olurum.

2. Etrafta tekerlekli sandalyemle tek başıma koşturmaktan vazgeçmem konusunda beni ikna edemedi. Ne denli hareket edebilir olduğumu ve bütün merdivenleri nasıl da akıllıca rampalara dönüştürdüğümü gösterirken tabii ki kesik bacağımı çarptım. Orada gülümseye gülümseye otururken canımın ne kadar yandığını, kesilmiş, seğiren o zavallı et ve kemik yumrusunu iki elimin arasına almak, öne arkaya sallanmak, dişlerimi sıkıp acıyla ulumak istediğimi yüzüme bakarak anlayabilir miydi? Anlayabilseydi ne olurdu? Kendime yetebildiğimden kuşku duyan insanlara aksini kanıtlamak için gösteriş yapmadığımda bu sandalyeyle onun bacaklarıyla gittiği hemen hemen her yere gidebiliyorum, hem de aynı ölçüde güvenli olarak.
3. Başım derde girerse polisi arayabilmek için sandalyeye telsiz telefon monte etmeyeceğim. Rodman her şeyi ayarlamıştı ve bu konuda baskı yaptı. Ama başıma gelen tek acil durum bazen banyodan uzakta olduğumda ve hareket edemeyecek kadar ağrım olduğunda idrar şişemin dolup taşması. Araçları için görev başından ayrılamadıkları zaman işemek için kullandıklarından bu şişelere Polis Dostu diyorlar. Şişe doluyken yakalandığımızda yaşadığımız münasebetsiz şeyler hakkında sohbet ederek hoşça vakit geçirebiliriz ama herhangi bir polis memurunun bunu acil durum olarak değerlendirip ciddiye alacağından kuşkuluyum.
4. “Gitgide babama benzemek” konusunda bir kaygım yok. Belli ki nesilden nesle geçen şeylerden korkuyorlar. Bu da başka koşullar geçerli olsaydı Rodman’ın tarihe göstermesini istediğim türden bir kabulleniş biçimi. Babamın acayip mutsuz bir yaşantısı olduğu kesin; maden kapandıktan sonra buradan ayrılmadığı, sonunda Ada ve Ed Hawkes’un tıpkı inatçı ve sorumsuz bir çocuğa bakar gibi ona bakmak zorunda kaldıkları da. Rodman, ya bir gün buraya gelip seni de dedem gibi

kendi kendine konuşurken bulursam, demeye getiriyor. Oysa sürekli kendi kendime, yani mikrofona konuştuğumu ve bu arkadaşlıktan bir biçimde hoşlandığımı söyleyebilirim ona. O da benim kadar iyi biliyor ki eğer yeterince mantıklı davranmaktan vazgeçersem beni buradan götürmek için kanundan destek alabilir, tıpkı benim babamı götürmek zorunda kaldığımda yaptığım gibi.

5. Alt kata taşınmaları için Ed ve Ada'ya ricada bulunmayacağım. Bütün hayatları tepenin aşağısındaki evde geçti ve onlara ihtiyacım olduğunda ulaşabilecekleri kadar yakınlar.
6. Babaannemin belgeleri işinden ve “ilginç biri” hakkında kitap yazmaktan vazgeçmeyeceğim. Rodman büyük bir yetenek diye övdüğü şeyi (tarihi küçümsese de Bancroft Ödülü kazandığımda dokunaklı bir biçimde gurur duymuştu) duygusal davranarak önemsiz biri için harcamamdan korkuyormuş gibi davranıyor. İlginç biri dendiğinde onun aklına gelen, bezdirecek kadar kaba bir kavram. En ufak bir tarih algısı olmayan biri olarak, tarihin sadece “renklilik”le ilgilendiğini sanıyor. Hâlihazırda çok iyi tanıdığım Kuzey Madenlerinin rengârenk bir kişiliğine ne dersin? Lola Montez, mesela, İrlanda turba bataklığından gelip içlerinde Franz Liszt ve Dumas'nın da *père* ya da *fils** veya ikisinin de bulunduğu Avrupa ünlülerinin yarısının metresi olan ve sonunda ona Landsfeld Kontesi unvanını veren Bavyera Kralı I. Ludwig'e kancayı takan çılgın kız. Ve 1856 yılında, örümcek dansını madenciler ve servet avcıları (*Ah, yapma Lola!*) için ettiği San Francisco'ya gitmiş, oradan da Grass Valley'ye gelip iki yıl boyunca evcil bir ayıyla yaşamıştı ki bunun Ludwig'le yaşamaktan daha iyi olduğu söylenemez.

Rodman'ın tarih hakkındaki fikri bu kadar. Batı'daki tüm o alt tabaka antika meraklıları Lola'nın zavallı, küçük mezarında altın

* (Fr.) Baba ya da oğul. (ç.n.)

aramıştır. Babaannemle dedem ise asla kazılmamış derin cevherlerdi. Onlar *insandı*.

Rodman'ın, dedem ve çağının yirmi yıl ilerisindeki yaratıcılığı veya dehası hakkında ya da büyük ve insanlığa yararlı olacak bir şey yapmak ve Batı'nın kurucularından biri olmak için verdiği mücadeleye dair hiçbir şey bilmediğine eminim. Henüz detayları bilmesem de Zodyak'ın denetçisi işini kabul etmesinin bir nevi teslimiyet olduğunu biliyorum. Rodman muhtemelen bunun dedemin bütün hayatı boyunca peşinde koştuğu ve nihayet başardığı bir iş olduğunu düşünüyor. Muhtemelen onun George Hearst'ten* daha değersiz olduğunu sanıyor; ilginç olacak kadar sahtekâr ya da başarılı değil.

Ama işin ilginç olan yanı şu ki Rodman, görünüşte benim şu anki sapkınlığımı anlamak için, babaannemin bazı hikâyelerini okuma ve onun çizimlerini içeren bazı dergilere bakma zahmetine girmek zorunda kaldı. Karakteristik hiçbir şey görmedi. Hepsi dindarca bir vazgeçişle dolu, diyor, her şeyin üstü Viktorya dönemi kumaşlarla kaplanmış. Babaannemin dile getirilmekten çekilen bir bakış açısıyla, kadın bakış açısıyla yazdıklarından yaptığı bir alıntıyı, onun bütün hayatını baştan sona deneyimsiz yaşadığının kanıtı olarak sundu.

Resimleri de aynıydı. Eğer, benim kendisini Amerikan sanatının tarihinden alıntılarla ikna etmeye çalıştığım gibi, çağının en tanınan kadın çizeriyse ve erken Batı dönemi resmi konusunda önemli herhangi bir şey yapmış tek kadınsa neden kimse onun resimlerinin koleksiyonunu yapmıyor? Üstelik *kadın* çizer, diye tekrar ediyor şen şakrak bir küçümsemeyle. Oysa kendi adı ezilen azınlıkların savunucusu olarak sürekli gazetelerdeymiş ve hatta geçen hafta *Chronicle*'da, Kadınlara Özgürlük Cephesi** eyleminde çekilmiş bir fotoğrafı varmış.

Pekâlâ babaanne, izin ver bu masadan gerisin geri çıkıp arkamı döneyim ve insanların sana saygın, çağdaş bir kadın olarak

* Amerikalı, varlıklı bir iş adamı, madenci ve siyasetçi. (ç.n.)

** Kadın hakları için mücadele eden radikal feminist bir grup. (ç.n.)

yazdıkları mektupların yanındaki ceviz çerçevesi fotoğrafına bakayım. Tarihe geçmiş beyaz bir kadın ve benim babaannem *olsan dahi* sana ilgi duymam şart mı? Senin ve dedemin bütün becerileri ve yorucu uzun bir hayatın tüm çabaları Rodman’la bana, yani bir sosyologla bir kötürüme can vermekten öteye geçti mi? Yaşamında ve sanatında modern ya da tek bacaklı bir adama öğreteceğin hiçbir şey yok muydu?

Soylu ilkeleri olan, Kuveykır* bir kadın; yıllar boyunca desteklediğin, ertelenmiş umutlarla dolu, fazla başarılı olmayan bir mühendisin karısı. Sürgün hayatı yaşadın, onu yazdın, onu çizdin –New Almaden, Santa Cruz, Leadville, Michoacán, Snake River Valley ve bu evin tam altındaki derin kuvars madenleri– ve bütün yaşamın boyunca kültürlü bir züppe olarak kaldın. Bir vadi kasabasında yaşarken bile çocuklarının mürebbiyesi vardı, bu kuşkusuz Idaho’da tekti. Çocukların için hayalin Doğu kültürünün hayaliydi.

Tesadüfen *Century* ya da *Atlantic*’in bir kopyasına rastlayıp orada kendi yaşamlarını gören yalnız madencilerden, jeologlardan ve topograflardan aldığın mektupları hatırlıyor musun? Böylesi bariz bir zarafete sahip bir hanımın tünel açma, kazı, tumbalar, pompalar, maden cevherleri, analiz, madencilik kanunları, maden işgalcileri, yeraltı haritacılığı hakkında nasıl bu kadar çok şey bildiğini sormak için yazılan mektupları? Teknik bir terim olan “doyma açısı”nı** gündelik dilde kullanmayı nereden öğrendiğini soran kişiyi hatırlıyor musun?

Yanılmıyorsam, “Bir mühendisle yaşıyor olmak sayesinde,” diye cevap vermiştin. Ama kelimelerin değişken anlamları konusunda öyle dikkatliydin ki bu ifadenin aşınmış kalıntılara olduğu kadar insani özelliklere de atıfta bulunduğunu görmemen mümkün değildi. Senin de söylediğin gibi bu, sırf toprak için sarf edilemeyecek kadar iyi bir ifadeydi; onu kendi göçebe ve zorlu hayatın için de kullanmaya çalışıyordun. Kendime hedef koyduğum açı

* *Quaker*. Bir Hristiyan mezhebi. (ç.n.)

** (İng.) *Angle of Repose*. Kum vb. maddeler düşmeye –yığılmaya– bırakıldığında ve bu düşüş durduğunda, koni biçiminde birikmiş yığın ile biriktiği yüzey arasındaki açı. (e.n.)

da bu ve söz konusu aç bu sandalyede oturduğum sabit aç değil. Senin ona ulaşp ulaşmadığını merak ediyorum. Idaho'da her şeyin ters gittiği bir süre vardı; kocanın iş hayatı, evliliğin, kendin için hissettiklerin, özgüvenin, hepsi altüst olmuştu. Bundan sıyrılıp huzur dolu 30 derecelik açığa indin ve sonrasında mutlu yaşadın mı? Doksan bir yaşında öldüğünde *New York Times*'taki ölüm ilanında senden Batılı bir kadın, Batılı bir yazar ve sanatçı diye söz edildi. Bu etiketi kabul eder miydin? Yoksa Boise Kanyonu'nda tükenmenin eşiğine geldiğin sırada Augusta Hudson'a yazdığın duyguyu hayatının sonuna dek korudun mu? Henry James'in köklerinden koparılmış kahramanlarının bile senin kadar sürgün edilmiş olmadıkları duygusunu? Çocukluk yıllarım ve sonrasındaki bir sürü güzel yaz mevsimi boyunca bu evi paylaştık. Sende sürekli hissettiğim o sükûnetin nedeni doymuş olman mıydı gerçekten? Keşke böyle düşünebilsem. Belgelerin cevaplamasını istediğim sorulardan biri de bu.

Senin de biraz tanıdığın Henry Adams, termodinamiğin ikinci yasasını insan ilişkilerine adapte ederek bir tarih teorisi yaratabildiyse benim de doyma açısını temel alan kişi olarak anılmam gerekirdi; bu hâlâ olabilir. Kafama takılan bir fizik yasası daha var: Doppler Etkisi. Herhangi bir şeyin –bir trenin ya da geleceğin– size yaklaşırken duyulan sesi uzaklaşırken duyulandan daha yüksek perdededir. Eğer iyi bir kulağa ve matematik kafasına sahipseniz geliş gidiş sesleri arasındaki süreden nesnenin hızını hesaplayabilirsiniz. Benim ne iyi bir kulağım var ne de matematik kafam; üstelik kim tarihin hızını hesaplamak ister ki? Düşen her beden gibi o da sürekli olarak hızlanır. Yine de hayatını *senin* duyduğun gibi, yani sana doğru gelirken duymak istiyorum; benim duyduğum gibi azalan beklentilerin, körelen arzuların, ertelenen ya da vazgeçilen umutların, yitirilen şansların, kabullenilen yenilgilerin, taşınan acıların ağırbaşlı sesi olarak değil. Ben, Rodman gibi, hayatını sıkıcı bulmuyorum. Geçip giderken çıkardığı sesi duymak istiyorum. Kendi geleceğim olmadığına göre neden seninkini duymaya can atmayayım?

Hayatının iyi bir bölümünün geriye dönük hasretini çektin ve bu durum başka bir tür Doppler etkisi yarattı. Dikkatini bugün ve yarın yapmak zorunda olduğun şeylere verirken bile vazgeçtiğin şeylerin uzaklaşan sesini duydun. Bu ses, dolaylı olarak Augusta Hudson'ın mektuplarında geldi. Vekâleten onun içinde yaşadın, büyük edebiyatçılarla akşam yemeği yedin, Newport'ta La Farge'ı ziyaret ettin, Beyaz Saray'da öğle yemeği yedin, İtalya'yı ve Kutsal Toprakları dolaştın. Tıpkı yukarıdan ve tek yandan gelen ışık huzmesiyle resimlerini aydınlatmaktan hoşlandığın gibi, Augusta'nın sosyal zorunluluklarının gündelik görkemi de senin ağır sefaletini aydınlattı. Augusta Staten Island'daki Stanford White Malikânesi'ne taşındığında ona yazdığın, henüz okuduğum şu mektup şahit: "Yeni şöminende ateş yakmadan önce çocuklarını topla ve şöminenin içine girip yukarı bakmalarını söyle, sonra üstlerine düşen ışıkla onların resmini yapıp bana gönder."

Bu duygusal arzuyu taşıırken babaannem nerede yaşıyordu? Boise Kanyonu'ndaki bir kulübede.

Evlenmeseydi, o kişiyle evlenerek geride bırakmak zorunda kaldığı şeylerin saygıdeğer bir parçası olabilirdi. Bence dedeme duyduğu sevgi gerçek olsa da her zaman biraz zorakiydi. Dedemin, onun kendisinden daha üstün ve daha iyi olduğu düşüncesini bilinçsizce kabullenmiş olmalıydı. Acaba kocasını tam anlamıyla anladığı ve takdir ettiği bir an oldu mu? Acaba Doğu ve bütün o Edith Wharton asaleti, bedenini değiştiren kızlık çağı hücreleri gibi sonuna kadar onunla mı yaşadı?

Yeteneklerini bir saplantı hâline getirmede ya da kendini kimseden üstün tutmadı. Her şeye şevkle dalıverirdi ve işten hiç korkmadı. John Greenleaf Whittier onun, annesinin evinde yerleri silerken *North American Review*'ün son sayısında yer alan bir yazı hakkındaki ciddi tartışmayı yürütebilecek tanıdığı tek kız olduğunu söylemişti. İçinde bulunduğu durumun hatırı sayılır derecedeki fiziksel zorluğuna dayandı, hatta bundan keyif aldı. Leadville'de tek odalı ufak bir evi idare etti ve o tek odada Amerika'nın en iyileri kadar iyi olduğunu iddia ettiği (ki haklı olabilirdi) sohbetlere

ev sahipliği yaptı. Sohbet etmeyi, tartışmayı ve arkadaşlığı hayatı boyunca çok sevdi. Ben küçük bir çocukken Yale Üniversitesi rektörü ve Japonya Amerikan büyükelçisi gibi insanlar tarafından sürekli ziyaret edilirdik. Verandada otururlar ve dedem onları dinleyerek sessizce gülleriyle uğraşırken babaannemle sohbet ederlerdi.

Ama bu, babaannem doyma açısına ulaştıktan ya da o âna ulaşmış göründükten sonraydı. Onu yaşlı bir kadın, Susan Burling Ward olarak hatırlıyorum. Onu Batı'ya gelmeden ve Batı'nın beraberinde getirdiği her şeyi yaşamadan önceki kız, Susan Burling olarak hayal etmek daha güç.

Ada akşam yemeğimi yerken beni yalnız bırakıp Ed'e yemek hazırlamak için eve gittiğinden beri babaannemin gençlik yıllarına ait kâğıtları gözden geçiriyorum. Aralarında Augusta'nın 1900 yılından bir süre sonra *The Booklover* adlı bir dergi için yazdığı bir makale var. Onunla başlamak en doğrusu.

Botanikçiler çiçeğin, yaprağın evrim geçirmiş hâli olduğunu söylerler ama o özel tomurcuğun aynı hava ve gün ışığından neden daha güzel bir zenginlik, daha yoğun bir renk, daha kalıcı bir varlık çıkardığını ve görüntüsüyle yanından her geçeni durdurup yoluna daha mutlu devam etmesini sağlayan bir şey hâline geldiğini açıklayamazlar. Nasıl olur da çiftçilerle tüccarların sağlam köklerinden bir kız çiçek açar ve kalemle sözcüklerden ibaret bir hikâye anlatıcısına dönüşür?

Susan Burling'ın baba tarafı nesillerdir Milton-on-the-Hudson'da yaşayan bir çiftçi sülalesi, anne tarafı ise Manningsli bir tüccar ailesidir; ama iki taraf da Dostların Dini Derneği* üyesidir. Sert söz ve bakışın bilinmediği, her zaman sevgi ve saygıyla dolu bir ortamda ailenin en küçüğü ve gözbebeği olarak büyüdükten sonra sanat eğitimi almak için New York'a gönderilince mutlak bir özgürlük disiplini edindi. Poughkeepsie'deki matematikte sivrildiği liseyi henüz bitirmiş küçük bir kızdı hâlâ. Bebekliğinden itibaren resim yapmakla uğraşmıştı ve orta ikinci sınıftaki kısa kompozisyonları gayet iyi bir “düzen” ve hikâye fikrine sahipti.

* *Religious Society of Friends*, Kuveykırlar olarak da bilinirler. (ç.n.)

Cooper Enstitüsü'ndeki Kadınlar İçin Tasarım Okulu, o günlerde sanat eğitimine yakın sayılabilecek herhangi bir konuda eğitim veren tek kurumdu. Tasarım Akademileri her tür baskıyla engellenmişlerdi ve Art Students' League* henüz ortada yoktu. Onu ilk gördüğüm yer burasıydı... taptaze, kırılğan, buna rağmen coşku dolu bir görünüş. İyi bir biniciydi; bir atı idare edemeyen birinin asla saygı görmediği Meksika ve Batı'da çok işine yarayan bir beceri. Küçük ayaklarıyla, uçan bir kırlangıç misali paten kayar, aynı zarafet ve yumuşaklıkla dans ederdi. Patende ve dansta hepimizden iyiydi.

Bu kadarı yeterli. Kaymak, dans etmek. Gençliğe özgü böylesi bir canlılığı düşünmek beni çok zorluyor ve duvardaki hâline, teslimiyet uğruna bu canlılıktan vazgeçmiş yaşlı bir kadına bakmak beni tarif edilemez biçimde üzüyor. Yine de önceki resimlerinde görünen, üstten ve tek yandan gelen loş ışıkla aydınlatılmış –eminim ressamı buna o zorlamıştır– o kusursuz profil, titizlikle işlenmiş o küçük baş rölyefinde hâlâ varlığını sürdürüyor. Hüzünlü gözlere rağmen sende ele avuca sığmaz bir şeyler var babaanne ama çok yorgunum ne olduğunu anlamakla uğraşamayacak kadar ıstırabım var. Bu çalışma masasında fazlasıyla uzun bir süredir oturuyorum ve Rodman'ın ziyareti de işe yaramadı. Ada hadi, çabuk ol. Her yanımda ağrıyor... boynum, omuzlarım, sırtım, bileklerim, kesik bacağım. Kapıda anahtarının sesini duymak istiyorum, lavaboda akşam yemeği tabaklarımı tıkırdatmanı ve merdivenleri yavaş yavaş çıkmanı istiyorum.

Karanlıkta ev gıcırıyor ve değişiyor. Benden bile yaşlı, en az benim kadar eğik ve benim kadar ağrısı olabilir. Hadi Ada, Rodman'la Leah'nın haklı olduğunu düşünmeye başlamama fırsat verme. Bir günde bu kadarı fazla uzun. Bir daha asla bu kadar uzun süre oturmamalıyım. Yarın odaya güneş girdiğinde her şey daha iyi olacak. Sabahları ve akşamları bir ya da iki saat yeterli. Hadi Ada, hadi. Şu kapının eşiğinde görünüver. İzin ver

* 1875 yılında kurulmuş olan bir sanat okulu. (ç.n.)

o pürüzlü Kuzen Jack” sesini duyayım. “Hey Bay Ward, yatmaya hazır mısınız?”

Bana, Bay Ward, diye hitap eder, Lyman diye değil. Elli yıl önce babaannem hiç tasvip etmese de birlikte oynardık. Attleların ahırının toz kaplı samanlığında pantolonlarımız inik hâlde oynarken babaannem bizi görse ne derdi acaba? Ama Ada çocukluk arkadaşlığını asla suistimal etmez. İlişkimizi hiçbir efsanevi Batı demokrasisi etkilemedi, sadece çocukluk demokrasisi söz konusuydu. Altımızdaki toprak yığınının köstebek delikleriyle dolu olduğu (ev o yüzden böyle eğik duruyor) bu eski Zodyak’ta, dedesi benim dedem için çalışmıştı, babası da babam için. Wardların üç nesli için çalışan üç nesil Trevithickler ve Hawkeslar. Batı bazılarının düşündüğü kadar da yeni değil.

Şükürler olsun ki bir seksen boyunda ve bir erkek kadar güçlü. Şen şakrak, güvenilir ve tanıdık. Benimle ve sorunlarımla bir bebeğin altını değiştirir gibi sakince ilgileniyor. Nasıl ki babam son yıllarında babasının bebeğiymiş, sanırım ben de onun *bebeği*yim. Acaba bütün Wardların kökünün kazınmasını ve rahat kavuşmayı mı istiyor yoksa bizden birine bakmazsa kendini yalnız mı hisseder? Beni soyarken ve yıkarken çıplak görüntüm onu rahatsız ediyor mu? Kesik bacağım tüm vücudunun buz gibi bir ürpertiyle kaplanmasına neden oluyor mu? Kaskatı Gorgon** başım yüzünden taş kesiliyor mu? Beni eski bir arkadaş, zavallı Lyman, bahtsız Bay Ward, grotesk bir figür olarak mı görüyor yoksa sadece dibi tutmuş bir tencere gibi uğraşılması gereken bir nesne olarak mı?

Nasıl görürsen gör yeter ki gel Ada. O banyoya, o yatağa ve o uyku zamanı viskisine ihtiyacım var. Nasıl görürsen gör kafama takmamayı öğrendim. Hayatım hep aynı düzende geçiyor, grotesk hâle dönüşmeden önce karımın yapmasını asla kabul etmeyeceğim hizmetleri parayla tutulmuş bir kadının yapmasını normal karşılıyorum. Geniş bedenle kapı girişini kaplayıp eklemleri şiş

* Cornwalllulara takılmış bir ad. (ç.n.)

** Yunan mitolojisinde başlarında saç yerine canlı yılanlar olan yaratıklar. (ç.n.)

ayaklarıyla huzur verici sesler çıkararak içeri girdiğinde ruhum minnetle dışarı fırlıyor.

Hâlihazırda rahat bir rutinimiz var, her aşaması güven verici olan alışlagelmiş bir devinim içindeyiz. Ada banyo suyunu hazırlamaya başladığında ben de tekerlekli sandalyemi yatak odasına sokup banyo kapısının hemen yanında duruyorum. Koltuk değnekleriyle uğraşmıyoruz. Ada grotesk bebeğinin ayağa kalkmasına yardım ediyor; parmak uçları neredeyse dik açıyla bükülü, eğri büğrü elleriyle fermuarlar ve düğmelerle uğraşırken oyuncak bebek ona sımsıkı tutunuyor. Şimdiye dek eklem ağrılarından bana hiç şikâyet etmedi, benimkinin yanında hiçbir anlamı olmadığını düşünüyor olmalı. Harcadığı çaba yüzünden oflayıp puflayarak sandalyenin ayak koyma yerinde beni kaldırıyor –o olsa “yükseltiyorum” derdi– ve elini batırarak suyun sıcaklığını kontrol ederken ben her zamanki gibi acı içinde, çıplak ve aciz bir hâlde sımsıkı tutunup bekliyorum. Sonra geri dönüp son giysi de ayaklarından düşene dek sakat bebeğini havaya kaldırıyor ve oflaya puflaya küvete sokuyor.

Su o kadar sıcak ki iyileşmiş kesik bacağın karıncalanmasına ve sızlamasına neden oluyor ama ağrıların uyumaya izin verecek derecede azalması için böyle sıcak olmak zorunda. Ada ağrılar içinde dizlerinin üzerine çöküp en ufak bir çekingenlik göstermeden her yanımı sabunlayıp duruluyor. Eğri parmakları, ağaç dalları gibi tenime sertçe sürtünüyor. Oyuncak bebeği, gözlerini tam karşısındaki duvardan çıkan armatürlere dikmiş dimdik oturuyor. Ada işi bitince daha da eğilip bebeğinin kollarını boynuna doluyor. Ardından yukarı doğru yükseliyor ve çıplak, pembeleşmiş, kıllı bebeği ortaya çıkıyor; kesik bacağı parlak kırmızı. Bebekten damlayan sular elbisesini ıslatıyor ve hareketsiz başı omzunun üstünden bakıyor.

Ada, bebeği tutup havluyla dizlerine kadar kurularken gıdıklar gibi mırıldanıyor, sonra kollarını göğsüne dolayıp onu koca memelerine yaslayarak bacağı küvetin kenarından kurtarmak için büküyor ve banyo paspasına değene dek döndürüyor. Kocası kadar yakın biriymiş gibi onu vücuduna bastırıp geri kalanını kuruluyor ve yavaşça sandalyesine oturtup yatak odasına götürüyor.

Bir kaldırma daha... kalçalar yatağın yumuşaklığına gömülüyor. Ada idrar şişesi ve tüpüyle gelene dek bebek nemli havlunun üzerinde titreyerek öylece oturuyor. Ben onları taktıktan sonra Ada gelişigüzel çekiştirerek bağlantıyı kontrol ediyor.

Şimdi sıra pijamada; üşümüş tende hoş bir duygu ve ardından gelen bir gevşeme. Ve fazla uzun süredir dik duran beden sonunda yatak ve yastıklarla buluşuyor. Ada telefonu yanıma koyup örtüyü üzerime çekiyor. Nihayet sallana sallana çalışma masasının yanındaki dolaba gidip bir şişeyle iki kadeh alıyor ve iki dost rahatlığıyla uyku öncesi içkilerimizi içiyoruz.

Ah, çabuk ol Ada Hawkes. Telefon etmek istemiyorum. Bu, açık etmek istemediğim bir şeyi açık edecek.

Deden Trevithick'le tanışmadan, kilo almadan, çiçeklere âşık olmadan ve teselliği yalnız şişelerde aramayı öğrenmeden uzun süre önce dedem yorulmak bilmez bir işçiydi. Bu tür yolculuklarda kendini sınıadığına inanarak günde yüz altmış kilometre, haftada altı yüz elli kilometre at üstünde dolaşırdı. Bozuk gözlerine ve migrenine rağmen bazen bütün gece haritalar ve raporlar üzerinde çalışırdı. New Almaden madeninin yeraltı haritasını çıkarırken aralıksız yirmi saat yeraltında kalmıştı. Anaç bir kucağa ve bükülmüş sevecen ellere özlem duyma acizliğini babaannem gibi dedem de anlayamazdı.

Küçük bir çocukken ekmesine, budamasına, hereklemesine ve Burbank* meyve melezlerini ağaç kafesi hâline getirmesine yardım etmek istediğimde benden, "Sepetteki en iyi yumurta," diye söz ederdi. O tür bir yumurta olmak isterdim. Şu an bile onun standartlarını örnek alıyorum. Eğer kendimden başka biriyle konuşuyor olsaydım uzun süre önce çenemi kapardım. Belki de kendi kendime sızlanıp durmak da yanlış. Bunu yapmayacağım.

Yine de gel artık Ada, saat dokuzu çoktan geçti.

Ve işte anahtar, saati gecikerek bildiren çan misali alt katın kilidinde döndü.

* Luther Burbank. Amerikalı botanikçi, bitki üreticisi ve tarım bilimi öncüsü. (ç.n.)

Sabah, oda güneş dolu. Tekerlekli sandalyemle pencereye gidiyor ve dedemin çayırındaki solucanları eşeleyen kızılgerdanları seyrediyorum. Açıktaki otlar mavimsi ve nemli; çam ağaçlarının altındakiler ise yeşilimsi ve kuru. Hava o kadar zindeleştirici ki kısacık bir an sağlıklı ve genç olduğum yanılgısına kapılmama neden oluyor.

Bunlara sahip değilim ama onların yerini alan şeyleri küçümsememeyi öğrendim: sakinlik, çok zaman ve o zamanı geçirebileceğim bir meşgale. Dedemle babaannemin klasörler ve dosyalar dolusu hayatı uzun çalışma masasının üzerine yayılmış duruyor; istediğim kadar düzenli ve tam anlamıyla anlaşılmış olmasalar da beklerkenki hâllerinde sıcak bir karşılama var. Üzerlerinde çalıştığım açılmış dosyalar dedemin taş numuneleri altında eziliyor. Bunların çoğu değerli taşlar; içlerinde altın damarlı olanlar da var başka çeşitler de: boynuz gümüşü bir parça, Leadville'den bir grafit cevheri, içindeki olivin kümesini ortaya çıkarmak için ikiye kesilmiş bir volkan bombası, birkaç yeşim jeotu, çakmaktaşıdan yapılmış ve pul pul soyulmuş çeşitli ok ve mızrak başları.

Bu kutsal emanetlerin dayanıklılığına ve ağırlığına çoğu kez minnet duyuyorum çünkü eğer kâğıtlarım uçup yere saçılırsa onları toplamak benim için eziyet olur ve Ada'nın gelmesini beklemek zorunda kalabilirim ki bu süre içinde, özenle düzenlediğim her şey rüzgâr yüzünden dağılır. Bir ya da iki gece önce, ani bir rüzgâr odanın her yerine istiflenmiş bir günlük sabrı dağıttıktan sonra içeride jet motorlu sandalyesiyle sekizler çizerek dolanan ve yelek cebiyle tozları kaldırarak tıpkı hanımların mendillerini toplar gibi bütün kâğıtları tek tek toplayan bir rodeocu olduğumu hayal ettim. Eğer bunu Rodman'a anlatırsam gençliğe özgü özgüven fantezileriyle ilgili bir şeyler söyleyecektir.

Sabah sekizden öğlene kadar geçen zaman en verimli. Sonrasında ağrım artmaya başlıyor, daha mızımız oluyorum, zihnim bulanıklaşıyor. Rutin iş; yirminci yüzyılın kendini mahrum bırakmak için elinden geleni yaptığı, ağı kesicilerin en iyisi olan rutin iş; istediğim tek şey bu. Bana her gün yaşattığı uçuşu, gençlerin takıldığı zihin açıcı ve zihin körelticilerin hiçbirine değişmem.

Yıldızlarıma şükürler olsun ki mevcut durumda Ada'nın dün gece bana söz ettiği türden sorumluluklarım yok; evde Berkeley Caddesi ahalisinden, sorumluluklarından kaçan, akı bir karış havada, eğitimini yarım bırakmış, amacı dünyayı gönlünün arzu ettiğine yakın biçimde yeniden şekillendirmek olan People's Parkçı* kocasından ayrılmış bir kız çocuğu. O adamı tanıyorum, yüzlercesini gördüm; dilinde ekoloji, beyinde duman. Derse köpeğiyle gelir ya da derslere katıldığı zamanlar öyle yapardı. Organik yetiştirilmiş sebzeler yer, komün hayatı yaşar, Kızılderililere hayrandır, kabile ayinlerinden keyif alır, doğayı ve onun doğal ürünlerini sever. Zamanın geri alınabileceğini düşünür. Aslında şüphecilik ve tarih anlayışı dışında benden pek farklı değildir. Ada onu elbette oldukça itici bulur. Bugünlerde çocukların nesi var, diye sorar bana, Berkeley'de ne tür bir tımarhane var? Bu nasıl bir adam ki sırtını iki yıl boyunca karısına yaslayıp herkesin iç içe olduğu, domuz ahır gibi yerlerde yaşıyor? Yemin ederim ki, televizyona bakıp tuhaf giysileri ve omuzlarına kadar uzanan saçlarıyla camları kırarken, polise taş atarken ve göz yaşartıcı gaz yerken onları gördüğümde... Sen de oradaydın. Eskiden de böyle miydi? Shelly okumak için oraya gittiğinde Grass Valley Lisesi'nin en zeki kızıydı. İki yıl sonra sırf o herife destek olmak için okulu bıraktı. Evde kalıp sekreterlik okuluna gitseydi ve burada bir iş bulsaydı daha iyi durumda olurdu.

Neyse ki göz kulak olmam gereken akı bir karış havada bir genç yok. Rodman kendine bakıyor, hakkını vermem gerek. Benim sorunum onu *bana* bakmaktan uzak tutmak. Rodman'ın

* California Üniversitesi içinde, 1960'larda öğrenci protestolarının yaşandığı, sonrasında halka açılan ve evsizlerin mekânı hâline gelen bir park. (ç.n.)

annesine gelince, mutfaktan çalışma odasına, çalışma odasından verandaya ya da bahçeye geliş gidişlerimde artık pusuda beklemiyor. Bu evle hiçbir ilişkisi yok. Babaannemin hayat mücadelesine, özlemlerine ve adaba uygun davranışlarına, dedemin ise pratikliğine ve erkeksi metanetine doğru yol alırken merdivenlerin bir yerinde yanından öylece geçip gidiyorum.

Susan Burling için Batı macerası, bir asırdan daha da önce, 1868'in son günü başladı. Öncesinde planlarında yer almıyordu. Sanata, New York'a ve Augusta Drake'e hayrandı. Augusta'nın Susan hakkında yazdıklarından alıntı yaptığımı göre, Susan'ın Augusta hakkında yazdıklarından da alıntı yapabilirim. Aşağıdaki yazı onun seksenli yaşlarında yazdığı, yayımlanmamış hatıratından alınmıştır.

Ve sonra Augusta, on dokuzuncu yaşımı kış mevsiminin pespembe gündeğümü gibi aydınlattı... son derece tatlı ve feribottan yürüdüğü için üşümüş hâlde. Staten Island'da yaşıyordu. O kış, Long Island'da yaşayan uzaktan bir akrabamın evinde kalıyordum ve adaya feribotla geçip yürüdüm. Şehrin diğer ucunda bir araya geldik, hatta birçok yönden dünyanın diğer ucunda. Augusta, Tuğamiral De Kay'in yeğeni ve Joseph Rodman Drake'in torunuydu. Ailesi New York'un köklü aristokrat sınıfına mensuptu. Benim ailem ise Dostların Dini Derneği dışında hiçbir şeye mensup değildi; hatta artık itibar sahibi bile değildi. Augusta bütün çocukluğunu yurtdışında geçirmişti ve üç dil biliyordu. Oysa ben birini bile "hatasız" konuşamıyordum. Ben, Hudson'ın yaşlı, yeşil tepelerinde dolaşıp Long Pond ormanında gezinirken ve o tarihe kadar yaptığım en uzun seyahat Rochester, New York'ayken o, Avrupa'nın en ünlü başkentlerinden birinde yaşamış ve galerilerde Eski Ustaların** arasında dolaşmıştı.

* 1795-1820 yılları arasında yaşamış Amerikalı şair. (ç.n.)

** Old Masters Gallery, Dresden, Almanya. (e.n.)

Bir profesyonel olduğunu söylerdi ama arkadaşları New York sosyetesinin kızları ve özel öğrencilerdi; o yağlı boya sınıfındaydı, ben karakalem. Yine de öğleden sonraları birlikte oturup bol bol sohbet ederek zaman geçirirdik; geçmiş yaşantılarımızı ve gelecek için hayallerimizi kıyaslardık. Anatomi ve cuma kompozisyonu derslerinde birlikte oturur ve birbirimizin defterlerinin kenarına alıntılar ve yorumlar karalardık. Gençliğimin o karman çorman sayfalarından birini hâlâ saklıyorum; üzerine onun cüretkâr ve zarif elindeki kurşunkalemle, “Mutlu birleşmesine hiçbir engel yok bence. Gerçekten sevenlerin,” yazılmıştı ve diğer tarafında ise aynı elin yazdığı, ömür boyu yazışmamızı başlatan ne aşırı coşkulu ne de aşırı umursamaz olan kelimeler var. Elli yıl boyunca birbirimize yazdık.

Ertesi yaz Augusta Milton’a geldi ve artık benim için Milton, o bildik Milton olmaktan çıkana dek her yaz gelmeye devam etti. Kitaplar ve arkadaşlarla ilgili paylaştıkları, genç kızlık yıllarıma tat kattı. O yıllarda heyecan dolu bir hayat sürüyorduk ama eş ve anne olduktan, annelerimizi kaybettikten (o benim annemi çok severdi, ben de onunkini) sonra hayatımın o ilk tutkusunun yerini düzenli, sakın bir yaşam aldı. Geçmişimizin yazları, hoş kokulu ve baharatlı kuru gül yaprakları, tuz eklenip kapalı kavanozlarda bir kenara kaldırıldı.

Bu yazıda birkaç şey ilgimi çekiyor. Öncelikle Rodman’ın adının nereden geldiğini anlatıyor. Çocuğumuza bu adı vermemiz babaannemin en büyük arzusuydu. Adını *Suçlu Peri*’nin yazısından aldığını bilse Rodman bizi asla affetmez. Augusta’nın oğlunun adı da Rodman’dı, yani bu ismin iki ailede de devam ettirildiği söylenebilir.

Daha da şaşırtıcı olan, bu arkadaşlıktaki lezbiyenlik iması; ilk mektupların bazılarında rahatsız edici derecede aşıkâr olan bir ima. (*İyi geceler aşkım. Burada olduğunda bunun gibi boğucu gecelerde gizlice karanlığa çıkıp süs havuzunda yıkanacağız.*) Yirminci yüzyıl, masumiyet ihtimalini ortadan kaldırarak dostluklarını

* Shakespeare, 116. Sone. Çev: Talat Sait Halman. (ç.n.)

alışılmadık kılıyor; ya kısıtlıyor ya da bariz bir cinselliğe zorluyor. Augusta'nın "cüretkâr ve zarif eli"yle başlayan bir düzine ipucuna dayanarak Susan'ın arkadaşının acemi bir sevicisi olduğu sonucuna varabiliriz. Babaannemse küçük ayakları üzerinde hepsinden iyi paten kayışı ve dans edişiyile daha kadınsı tasvir edilemezdi. Teni her zaman pembeydi. Yaşlı bir kadınken bile hemen kızarırdı.

Her şey ortada gibi ama bütün işaretlere rağmen onun masum olduğuna inanmayı seçiyorum. Kendi dürtülerine dair Victoria dönemi cehaletine gülmek yerine, bağlılık yetisini vurgulamayı isterim. Hayatının ilk tutkusu *bütün* yaşamı boyunca sürdü.

1868 yılında yirmi bir yaşındaydı ve dört kıştı New York'taydı. Ön Raffaelloclardan fazlasıyla etkilenmiş bir İngiliz ressam olan W. J. Linton'dan resim dersleri alıyordu ve ufak tefek siparişler almaya başlamıştı. En son ve en önemli siparişi Edward Eggleston, Frank R. Stockton ve Harriet Beecher Stowe'un* desteğiyle çıkan *Hearth and Home* adındaki yeni bir derginin kapağı için bir çiftlik manzarasıydı.

Onunki gibi bir hayatın sürekliliğine dikkat edin, sürgünde geçen yıllara rağmen. Harriet Beecher Stowe'la bir bağı olacak, onun kuzeniyle evlenecek. Linton'ın kızı, babaannemin yaşayacağı kulübelere, çadırlarda mürebbiye olarak çalışacak ve babamla kız kardeşlerini Augusta'nın dünyasında yaşamaya uygun hâle getirme kutsal görevinde ona yardım edecek.

Sırada bir süredir lafı getirmeye çalıştığım yeni yıl partisi var. Mekân Moses Beach'in Brooklyn Heights semtinde, Columbia Caddesi'ndeki evi, o zamanlar meşhur tüccar ailelerinin –Thayerların, Merrittlerin, Walterların, "Haviland porselenleri"nin sahibi Havilandların– yaşadığı bir cadde. Babaannemin sorumsuz erkek kardeşi Ned, Elwood Walter'ın kızıyla evlenmişti; babaannem sanat öğrenciliğinin ilk yılında caddenin aşağı tarafındaki Walter evinde yaşamıştı. Bu ortama ne tam olarak onların dengi olduğu

* Amerikalı yazar. (ç.n.)

için girmişti ne de tam olarak yoksul bir akraba olarak. Emma'nın Cooper'dan arkadaşı olan o hoş genç kızdı, o pembe tenli güzel kız, o çok güzel resim yapan kız. Beachlerin evine aşınaydı ve orayı seviyordu. Deniz tarafı boydan boya büyük bir pencereyle kaplıydı ve o açıklıktan usta manevralarla yol alan şilepler, feribotlar ve kocaman yelkenlilerle dolu Yukarı New York Körfezi'nin tümü gözler önüne seriliyordu. Aralık ayının son günü olduğunu düşündüğümde Governors Island körfeze kirli bir buz parçası gibi yayılmış, Jersey sahilinden de aheste dumanlar tütüyor olmalıydı.

O öğleden sonrasının zihnimdeki hayalinde Doppler etkisi çok bariz. Şimdi geçmişmiş, geçmiş şimdiymiş gibi duyuyorum onu. Tekerlekli sandalyeli bir Nemesis* gibi o partiye gidebilir ve bildiğim şeylerle katılanları şoka sokabilirim. Gelecek hepsi için acımasız; bazıları için âdeta bir tuzak.

Augusta'nın Susan'ı tanıştırdığı insanların ünlü olmaları sayesinde bazılarını sanat tarihi metinlerinde, diğerlerini de yaşam öykülerinde ve hatıralarda bulabiliyorum. Benim gördüğüm Columbia Caddesi manzarası fazlasıyla sıkışık ve değişik. Babaannem yüz yıl önce buraya bakarken kıyıda yükselen iğrenç depolar yoktu, Brooklyn Köprüsü yoktu, Özgürlük Heykeli yoktu, ufukta New York silueti yoktu. Bir yerlerde, 1870 yılında Manhattan'ın en yüksek binasının on katlı olduğunu okumuştum. Ben, güneş tutulmasını önceden bilen Connecticutlı Yankee** gibiyim. Brooklyn Köprüsü'nü inşa eden Roeblinglerin birkaç yıl içinde Walter evini satın alacaklarını biliyorum. Özgürlük Heykeli'nin hikâyesiyle Augusta'nın karamsar ve romantik erkek kardeşi genç Dickie Drake'in keyfini kaçırabilirim çünkü bir gün kaidesinde Dickie'nin Susan Burling'i unuttuktan sonra âşık olacağı ama evlenemeyeceği Emma Lazarus adında bir kızın şiiri yer alacak. Kız Yahudi. Augusta babaanneme her şeyi yazacak ve babaannem Emma Lazarus'tan hoşlanmasına rağmen böyle bir evliliğin uygun olmadığı konusunda ailenin düşüncesine katılacak.

* Yunan mitolojisinde intikam tanrıçası. (ç.n.)

** Mark Twain'in, kendini Kral Arthur zamanında bulan bir Amerikalıyı anlattığı *A Connecticut Yankee in King Arthur's Court*. (ç.n.)

Bir sürü şey biliyorum. Sanat tarihi kitaplarında araştırdığım genç Abbott Thayer* da partideydi ve babaannemin Cooper’dan arkadaşı olan Katy Bloede’yle birlikte ikinci salondaki iki kişilik kanepeyi ele geçirmişti. Şu an çalışma masamın üzerinde duran Thayer’ın Metropolitan Müzesi koleksiyonundaki *Genç Kız* tablosunun, Abbott’a ün kazandıran “normal boyda, güzel ve neredeyse cinsiyetsiz kadın”ı kesinlikle Katy Bloede’dir. O kadar da cinsiyetsiz değildi –ciddi “kadınsal dertler”i vardı– ve Thayer kısa süre sonra onunla evlenip yüzlerce tablosunu yapacak. Babaannemin dediği gibi, “Onun serveti karısının yüzüydü.” Katy genç yaşta ölünce Thayer, şu an diğer odada Portland Fancy dansı için piyano çalan Emma Beach’le evlenecek.

Dans edenler arasında Susan Burling’in o güne kadar gördüğü en entelektüel, en çekici erkek olan George Haviland da vardı. Çok içtiği söyleniyor olmasına rağmen Susan onun nezaketine ve zarafetine hayrandı. Genç ve güzel karısına da tapıyordu. Ah, George Haviland. Birkaç yıl sonra iflas edip kafana kurşun sıkacaksın.

Bir de o yıllarda babaanneme sık sık kaval-yelik eden ve söylediğine göre ona ilk flört etme dersini veren Elwood Walter, Jr. vardı. Uçarı, geveze, çirkin, çekici ve “fazla uzun sürmeyen her türden fedakârlığı” yapma kapasitesine sahip bir adam; Haviland’ın kaderinden daha az öngörülebilir bir kaderi olacak. Bir Fransisken keşişinin sandaletleri ve kahverengi cüppesiyle ölecek.

Ayrıca o yörenin önemli adamı, Plymouth Kilisesi papazı, acımasız savaş vaazlarının ateşli sabık konuşmacısı Henry Ward Beecher da oradaydı. Yemek odasının dışındaki salonda etrafını sarmış, dikkatle onu dinleyen bir grupta oturuyordu. Emma Beach çalmayı bırakıp dans durduğunda âdeta gürleyen sesi odayı doldurdu. Babaannem onun için, “Doğuştan dikkat çekici,” derdi, “doğduğu andan itibaren dünyanın en ne yaptığını bilen kişisi.” Tek konuşma tarzı monologdu ve onun monolog türü nutuktu. Kana susamış vaazları yüzünden Dostlar’ın çoğu ondan hiç hoşlanmazdı. Columbia Caddesi kadınları birbirlerine gizlice, onu

* 1841-1921 yılları arasında yaşamış Amerikalı ressam. (ç.n.)

geç ve uygunsuz saatlerde kütüphanesini mabet gibi kullandığı Beachlerin evinden çıkarken gördüklerini söylerlerdi. Vaazları yüzünden babaannem de ondan hiç hoşlanmaz, patavatsız hikâyelerinin sadece dedikodu olduğunu düşünür ve kibrinden nefret ederdi. Ve gündüz külahlı gece silahlı bu şöhreti öyle bir çöküş bekliyor ki! *Mene mene tekel ve parsin.** Sadece kısa bir süre sonra Theodore Tilton**, eşiyle zina yaptığı suçlamasıyla onu alaşağı edecek.

Böyle günlerde genç hanımlar evde oturur ve evden eve dolan genç beyleri ağırlarlardı. Babaannem onların gece başlamadan önce ziyaret etmek zorunda oldukları evlerin sayısı hakkında “biraz fazla böbürlendiklerini” düşünür ve bazılarını Beachlerin evine ulaştıklarında dans edemeyecek kadar bitap bulurdu. Onun ziyaretçileri azdı ve erkenden ayrıldılar. Augusta Staten Island’da kendi misafirlerini ağırlıyordu ve partide yoktu. Bir grup delikanlı ayrılmaya hazırlandıklarından dans sona ermişti. Susan ana salona geçti, kendine bir kadeh içki aldı ve batıya bakan pencerenin önünde durup güneşin gökyüzünü kaplayan hareketsiz bulutlar arasına gömülmesini izledi. Küçük salonda Rahip Beecher, Susan’ın duyabildiği en ufak bir itiraz olmaksızın kilise banklarının satılması görüşünü savunuyordu. Kabarık eteğiyle süzülürcesine hareket eden Bayan Beach kapı eşiğinden onun bakışını yakalayıp yanlarına çağırırdı.

Yüzü pembeleşen Susan itaatkârca içeri girip bir sandalyeye oturdu. Baş sallamalar ve gülümsemeler, neşeli bir sohbeti dans etmeye tercih eden gençliğe özgü ağırbaşlılığı ifade ediyordu. Beecher’ın yılan gibi bakışları kısa bir an için ona takılınca Bayan Beach’in dudakları ikaz eden bir tebessümle genişledi ve üzerine tünediği süslü sandalye için fazlasıyla iri olan, mevsiminden önce güneşten kararmış bir delikanlının ciddi ve ters bakışına maruz kaldı. Susan onunla çok az karşılaşmıştı; Beecher’ın bir yerlerden

* İncil’de, Belşatsar’ın verdiği ziyafet sırasında duvarda beliren Aramice yazıdır. Dânyâl Peygamber tarafından, “Tanrı senin krallığının günlerini saydı ve ona son verdi. Terazide tartıldın ve eksik bulundun. Krallığın ikiye bölünerek Medlerle Perslere verildi,” şeklinde yorumlanmıştır. (ç.n.)

** 1835-1907 yılları arasında yaşamış kölelik karşıtı Amerikalı şair. (ç.n.)

yeni gelmiş olan kuzeniydi. Saman sarısı bıyıkları ve alnına dökülen açık renk saçları vardı. Açık havadan hoşlanıyor görünüyordu; bulunduğu yerde rahatsız ve tuzağa düşmüş gibi bir hâli vardı. Elleri çok büyük, koyu renkli ve kıpır kıpırdı.

Susan elleri kucağında öylece oturup Beecher'ın düşüncelerinin etrafında yankılanmasını dinledi. Yüzünün pembeliği soldu; ciddi bir tavır takındı. Bir süre sonra pencereden, dışarıda bir faytonun durduğunu, paltolu ve silindir şapkalı üç genç adamın indiğini gördü. İkisi Augusta'nın erkek kardeşleri Dickie'yle Waldo'ydu. Düşünmeden ayağa kalkmaya yeltendi.

Bayan Beach, "Susan Burling, yerine otur," dedi.

Konuşmacı sustu; bütün gözler ona çevrildi. Susan alev alev yanarak, "Birilerinin geldiğini gördüm. Sanırım..." dedi.

"Minnie onları içeri alır." Bayan Beach dikkatini yeniden önemli adama yöneltti ve Susan kendi kendine bir daha bu evin davetini kabul etmeyeceğini söyleyerek yerine oturdu. Yeni gelenler saygılarını sunmak üzere içeri girdiklerinde ikisi de içki ve sigara kokan ve onunla sohbet etmeye can atan Drake delikanlılarıyla hafifçe tokalaştı. ("Anlaşılması güç bir delikanlı," yazmıştı bir keresinde Augusta'ya. "Sanırım her şeye rağmen mektubuna cevap vermeyeceğim." Hangi erkek kardeşi kastettiği açık değildi; ikisi de ona oldukça ilgi duyuyordu.)

Susan odadakilere nefes nefese, "İzninizle," deyip oradan kaçtı.

Her basamağın Henry Ward Beecher'ın yüzüyle kaplı olduğunu düşünerek şiddetli bir tafta hışırtısı eşliğinde üst kata çıktı. Ne yapmak için? Kitap okumak mı? Çok sinirliydi. Resim yapsa daha iyi olurdu. Ama odası ne çalışmak için alan ne de uygun ışık sağlıyordu. O zaman kütüphane. Diğer odaları dolduran parti devam ederken oraya kimse gitmezdi. Tekrar alt kata indi ve (uçan bir kırlangıç misali küçük ayaklarının üzerinde kayarak mı?) holü geçip ağır meşe kapıya ulaştı. İçeri kaçamak bir bakış... kimse yok. Hızla girdi.

Onu orada kendi tablolarından biri ya da arkamdaki duvarda asılı olan, Mary Curtis Richardson'ın yaptığı portresi gibi görüyorum: Pencere sekisinde oturan, gri öğleden sonrasıyla sarıp

sarmalanmış bir genç kız. Ama onun tabloları genelde genç kız özelemlerini yansıtırken babaannemin portresi geçmiş i endişe ve kederle anan birini çağırıştırıyor; pencere sekisi kızı ise sadece odaklanma hissi veriyor. Kendini yaptığı iş e kaptırma becerisine sahipti. Rahip Beecher, rencide edici bulacağı denli kısa bir süre içinde unutulmuştu.

Biraz sonra kapı açılarak partinin gürültüsünün dalga dalga içeri girmesine neden oldu. Susan gelen her kimse çalış tığını gö-rüp gideceğini umarak başını kaldırıp bakmadı. Kapı dikkatli bir tıklamayla kapandı, bunun üzerine Susan o tarafa baktı ve Bay Beecher'ın kuzeni, genç Bay İsmineydi Ward'u gördü. Delikan-lının öylesine ciddi, öylesine sorgulayıcı bir yüz ifadesi vardı ki Susan çizim defterini ona fırlatmamak için kendini zor tuttu. "Umarım rahatsız etmiyorumdur," dedi genç adam.

Susan defteri yüzü aşağıya dönük olarak yanına koydu. "Ha-yır, elbette rahatsız etmiyorsunuz."

"Çalışıyordunuz."

"Önemli bir şey değil."

"Bir resim, değil mi? Ressam olduğunuzu biliyorum."

"Bunu size kim söyledi?"

"Emma."

"Emma iltifat etmiş."

Delikanlı bir kez bile gülümsememişti. Elini hemen kapı tok-mağına koydu. "Hayır, gerçekten. Eğer işinize geri dönmezseniz gitmek zorunda kalacağım. Sizi rahatsız etmek istemiyorum. Sade-ce sakın bir köşe arıyordum. Bu kadar fazla konuşma beni yoruyor."

Susan hayli tatsız bir ifadeyle, "Bazıları kuzeninizin konuşma-sına hayran," demekten kendini alamadı.

Delikanlının tek cevabı yarı sorgulayıcı yarı şaşırmış tuhaf bir bakış oldu. Eli kapı tokmağında bekledi. "Ben yokmuşum gibi devam edemez misiniz?"

Delikanlının sakın bir tavrı vardı; tıpkı Susan'ın babası gibi adamlardan, hayvanlarla çalışan adamlardan bildiği bir tavır. Ko-lay üzülecek ya da çok konuşacak veya eğlenceli olması gerektiğini

düşünecek biri gibi görünmüyordu. “Tamam,” dedi Susan, “eğer siz de *ben* yokmuşum gibi davranırsanız.”

Delikanlı usulca, “Bu zor olacak,” dedi. “Denerim.”

Duraksamadan arkasını dönüp raflardaki kitapların sırtlarını okumaya başladı. Susan o odadayken resim yapamayacağına kanaat getirmiş olsa da yapabildiğini fark etti. Delikanlı kütüphanenin loş ışığında âdeta yutulmuştu. Susan birden başını kaldırdı ve onu sırtı kendisine dönük, başı eğik hâlde ayakta okurken gördü.

Yaptığı, bir çiftliğin ön avlusunu tırmıkla temizleyen üç kızın resmiydi. Model olarak kardeşi Bessie ve iki Milton kızını kullanmış; kıvrılmış etekleri, başlıkları ve açık kapıdan görünen temizlik kovasıyla onları, içerideki sıkıcı ev işlerinden kaçıp oyun oynama arzusuyla tahta tırmıklarına sığınmış gibi yansıtmak istemişti. Bende resmin bir baskısı var ve tam olarak bunu yansıtıyor. Canlı ve demode bir kırsal enstantane. Babaannemin, Abbott Thayer’ın Katy Bloede’yi kullandığı kadar sık kullandığı Bessie’nin buradaki benzerliği, en iyilerden biri.

Susan bir süre sonra Bay Ward’un arkasında durduğunu ve omzunun üzerinden baktığını fark etti. Rahatsız olacağını bekleyerek meydan okurcasına yukarı baktığında öyle hissetmediğini gördü; hatta delikanlının resmi övmesini istiyordu. Ama o sadece, “Sevdiğin bir işi yapmak ve bunun karşılığında para kazanmak harika olmalı,” dedi.

“Neden? Siz sevdiğiniz işi yapmıyor musunuz?”

“Ben hiçbir şey yapmıyorum. Para da kazanmıyorum.”

“Ama bir şey *yapıyordunuz*. Güneşli bir yerde.”

“Florida’da. Portakal yetiştirmeye çalışıyordum.”

“Yetiştiremediniz mi?”

“Portakaldan ziyade tir tir titreten ateşler yetiştirdim.”

“Ah, demek *hastalandınız!*” dedi Susan. “Ben de. Yani bir zamanlar. Tamamen nefret ettiğim bir şey varsa o da sıtmadır. Ateş insanı fazlasıyla aptallaştırıp bunaltır; tam atlattığını düşünürken yeniden geri döner. Sizin için üzüldüm.”

“Yaa, bu çok hoş,” dedi delikanlı. Susan yüzünün –sert hatlı, koyu renkli, geniş çeneli oldukça güzel bir yüzü vardı ve gözleri

masmaviydi- tebessüm kıvrımları ve kırıışıklarıyla kaplandığını gördü ve “Portakallar için de üzgünüm,” gibi saçma sapan bir şey söyledi.

Gözleri hilal şeklinde kısılan delikanlı dudaklarının arasından bir kahkaha patlattı. Demek ki Susan’ın sandığı kadar ağırbaşlı ve ciddi değildi. “Bu sadece geçiş dönemi idi. Şimdi resminize geri dönün. Sizi rahatsız etmeyeceğime söz verdim ama ettim.”

Buna rağmen Susan defterini kenara koydu. “Neye geçiş? Ne yapmak *istiyorsunuz?*”

“Mühendis olmaya niyetliydim.”

“Ve yaşınız ilerleyince vazgeçtiniz, öyle mi?”

Gülümsemedi. “Yale’deydim, Sheffield Bilim Okulu’nda. Gözlerim bozuldu. Kör olmam bekleniyordu.”

Susan pişman oldu ama Oliver Ward cebindeki bozuklukları şıkırdattı, üç dört adım atarak bir daire çizdi ve geri gelerek ona doğru döndü. Ceketinin iç cebinden gümüşü çerçeveli bir gözlük çıkarıp takarak kendini yaklaşık on yaş yaşlandırdı. “Yanlış teşhis koymuşlar,” dedi. “Daha geçen gün öğrendim. Optik sinirlerde hiçbir şey yok. Astigmatım, hipermetrobum ve daha bir sürü şeyim var ama meğer tek ihtiyacım olan buymuş.”

Susan onda çocuksu bir sevimlilik buldu. Belki de anne şefkati hissetti. “Yani artık Yale’e geri dönebilirsiniz,” dedi.

“İki yıl kaybettim,” diye karşılık verdi genç Oliver Ward. “Benim sınıfımdaki herkes mezun oldu. Batı’ya gideceğim ve *ne yapıp edip* mühendis olacağım.”

Susan kıkırdadı. Ward umutsuzluğa düşmüş gibiydi. “Özür dilerim,” dedi Susan. “Beecher kanından birinin vahşi Batı’da mühendis olması bana komik geldi sadece.”

Oliver o sırada gülünç gözlüğünü çıkarıyordu; elleri kulaklarında, gözlüğü burnunun üzerinde kalakaldı. Rahatsız olmuş gibi görünüyordu. “Bende Beecher kanı yok.”

“Ama birisi dedi ki...”

Susan Burling ufak tefek, iyi terbiye almış, hoş bir kızdı. Augusta’nın makalesinde yazdığı gibi, “her zaman gerçek hanımefendilere özgü zarif bir hassasiyeti vardı.” Pembe bir tene sahipti ve

kolayca kızarıyordu. Onu çekici buluyorum ki Oliver Ward'ın da öyle bulduğu açıkça belliydi.

Oliver zan altında kaldığı durumu sabırla açıklayan biri gibi, “Babamın kız kardeşi Lyman Beecher’la evlenmiş. Henry Ward, Thomas, Catherine, Bayan Stowe ve içlerinde en iyisi olan kuzen Mary Perkins’le olan kan bağıının kökeni o.” Gözlüğünü katlayıp cebine koydu. Dişleri bıyığının altında ışıldıyordu; şakacı bir tavır içindeyken gerçekten çok çekici görünüyordu. “Geçen gece bana hayat hikâyesini anlatıyordu. Lyman Beecher’ın kızı olarak yetiştiğini, sonra Harriet Beecher Stowe’un kız kardeşi olduğunu ve sonunda Edward Everett Hale’in kayınvalidesi olarak dibe vurduğunu söyledi. Tüm ailede gülebilen tek kişi o.”

Oliver, kendisinin yani bu ciddi genç adamın da gülebildiğini gösterdi. Kapı açılıp Emma Beach başını içeri uzattığında birlikte neşeyle gülüyorlardı. “Susan? Ah, Bay Ward. Vay vay vay, sizi yaramazlar! Ne yapıyorsunuz bakayım, resim mi çalışıyorsunuz?”

“Beecher kanını tartışıyoruz,” dedi Oliver.

Emma’nın keskin, kahverengi gözleri ve aşk kokusunu alan bir burnu vardı. Âdeta havayı kokladı. Sonra uzaktaki bir odadan tekrar piyano sesi yükseldi. “Susan, özür dilerim ama Dickie Drake burada; gitmesi gerekiyormuş ve seninle dans etmeden gitmeyeceğini söylüyor. Waldo da son dakikaya kadar seni olabildiğince yanında istiyormuş. Epeydir *içiyorlar*.”

Susan pencere sekisinden çoktan ayrılmış, çizim defterini soğukşturacak bir yer arıyordu. Yeni arkadaşının telaşı karşısında oldukça sakın davranan ve kahkaha atabildiği gibi gülümseyebildiğini de gösteren dedem, “Bana bırakın. Ben göz kulak olurum,” dedi.

Böylece Susan defteri ona verip biraz hovarda ama Augusta’nın kardeşi oldukları için tehlikesiz olan Drake delikanlılarıyla dans etmeye gitti. Yıllar sonra Waldo sırf iyi kalpli olduğundan ve ablasının arkadaşına duyduğu ilgi geçmişte kaldığından, Meksika’da bir gümüş madeni teftişinde görev almasını sağlayarak Susan’ın kocasının zor bir durumdan kurtulmasına yardım edecek ve Augusta’nın kocası da bazı seyahat yazıları yazmasına

destek olarak Susan'ın para kazanmasını mümkün kılacaktı. Babaannemle dedemin hayatının sürekliliğe, ilişkilere, bağlantılara, dostluğa ve kan bağına bu denli tabi olması beni etkiliyor. Efsanenin aksine Batı, baltaları ve silahları dışında her şeylerini elden çıkaran öncüler tarafından kurulmadı sadece.

O evdeki güzel kadınlar arasında Susan nispeten daha az dikkat çekiyor ve böylece istediği zaman dans etmekten kaçabiliyordu. Drakeler ayrılır ayrılmaz da bunu yaptı. Yıllar sonra anılarında o geceyi hatırlarken zamanın Doppler etkisini duyuyordu; tıpkı benim şu an duyduğum gibi. O altmış yıl sonrasında geriye bakıyordu, bense bir asır sonrasında ama sanırım onun duyduğu sesin ya da seslerin aynısını duyuyorum: Yirmi bir yaşındaki bir kız için yaklaşan geleceğin sesi ve seksen dört yaşındaki bir kadın için uzaklaşan geçmişin daha karanlık sesi.

O yılbaşı gecesı salonlar dolanıp duran ve sürekli yer değiştiren büyük bir insan kalabalığıyla doluydu, büyük pencereleli odada sadece birkaç kişi vardı. Dışarıya karanlık çökmüştü. Kocaman cama yakın oturuyordum ve bir aynaya benzeyen camdan, odalarda toplanmış herkesi görüyordum; hepimiz, gökyüzünü kaplayan yıldızların ve ışık kümelerinin müdahale etmediği o karanlık fona yansıyorduk. Görünüşümüz yumuşamış ve esrarengiz biçimde güzelleşmişti; büyüleyiciydi. Ön plandaki bir yüz dışarıdaki dünyanın karanlığında belirgin olarak görülüyordu. Çizim defterim yanımdaydı ve onu çizmeye giriştim –benim görüş alanımdaki yüz oydu– ve işe bakın ki, cama yansıyan onca yüz arasında hayatım boyunca benimle kalan tek yüz bu oldu. Diğer hepsi yıllar önce hayatımdan çekip gitti; hatta çoğu bu dünyadan da ayrıldı.

Kimin yüzü? Oliver Ward'un elbette, dedemin. Babaannem onu daha ziyade bir Haçlı gibi çizmiş; tek eksiği bir miğfer ve zincirlerden bir boyun zırhı. Profili genç, güçlü, cesur: Muhtemelen onu böyle görüyordu.

Peki, Oliver Ward niye onun göz hizasında oturuyordu? Çünkü hâlihazırda Susan Burling’e epeyce âşık olmuştu ve çizim defterini ona geri verdikten sonra ne bu denli popüler biriyle konuşmak için bahaneler üretebilecek kadar girgindi ne de oradan ayrılabilir kadar cesur. Bu yüzden, Batı’da yaşayacağı macerayı düşünmeye dalmış da kendini zorluklara ve tehlikelere hazırlamaya çalışıyormuş gibi bir ifade takınarak biraz uzakta oturmuş, sessiz bir kahraman gibi görünmeyi ummuştu.

Peki, babaannem neden onun yüzünü çizmişti? Sadece orada olduğu için değil sanırım. Oliver onun en azından dikkatini çekmişti.

Bir araya geldikleri o kısacık sürede sanki iki koca ev birbirine yalnızca bir damla tutkalla tutturulmuş gibiydi. Oliver bir hafta içinde California’ya gitti ve yaklaşık beş yıl birbirlerini görmediler. Oliver oraya kuşkusuz “kendini ispat etme” düşüncesiyle gitti—dedemin karakteri buydu—ve bir türlü ispat edemediği için uzun süre kaldı. Yine de Susan’a mektup yazdığına ve Susan’ın da ona cevap verdiğine şüphe yok, zira anılarında aralarında yavaş yavaş gelişen “uyum”dan söz ediliyor.

Gene de tamamen Susan’ın isteği, hatta belki de rızasıyla değil. Susan’ın bu beş yıl boyunca Augusta Drake’e yazdığı ve bana kalan yüzden fazla mektupta Oliver Ward’un dönüşünden sonraki bir haftadan biraz uzun bir süre öncesine dek onun adından ya da varlığından hiç söz edilmemiş olmasını ilginç buluyorum.

Sinir içinde, heba olmuş bir çabayla geçen üç kötü gün; *Arguslu* o kadını işe aldığım için aklımı kaçırmış olmalıydım. Dangalakça hatalar yapmadan portakalları bile yerleştiremiyordu. Daha da kötüsü, benim onu sinirlendirdiğim kadar onun da beni sinirlendirmesine izin veriyordum; açıkça belli oluyordu ki bir ucubeyle çalışmak onu geriordu.

Burada olduğu süre boyunca hiçbir şey düzgün değildi; dışarıda yağmur yağıyor, odaya güneş girmiyor, sabahlar aydınlanmıyor, boynuma sıcaklık vurmuyordu, işte zevk ve ilerleme yoktu. Tüylerini diken diken eden duygularını hissettiğimde, bu bomboş evin odalarına hapsolmuş tüm yılların ve ölümü çağrıştıran bir ucubenin eski kâğıtları karıştırıp mikrofona bir şeyler mırıldandığı bu köşenin Gotik tuhaflığının farkına varıyordum. Beni dehşete benzer bir duyguyla izliyordu. Gözlerini sırtımda hissedebiliyor, nefesini duyabiliyordum ve tekerlekli sandalyemle dolaşırken ne zaman bakışlarını yakalasam çaresizce bakacak bir şey arayarak gözlerini kaçıırıyordu. İçler acısı sekreterliğinin ve kişisel yetersizliğinin ondan mı kaynakladığını yoksa sadece günümüze özgü hiçbir şeyi doğru yapamama beceriksizliğinin bir göstergesi mi olduğunu merak etmekten kendimi alamıyordum. Söz konusu Bayan Morrow'la her çalıştığım da, resimleri düzeltmek, kâğıtları dosyalamak ve solmuş, zor okunan mektupların kopyalarını çıkarmak için Susan Burling gibi birine sahip olmanın ne büyük bir keyif olacağını hayal edip duruyordum.

Susan Burling olsa talimatları yanlış duymak, hatalı kopyalamak, bir şeyler kaybetmek, bir şeyler düşürmek, sürekli saate bakmak, aşağıdaki mutfakta kahve molaları vermek, her yarım saatte bir tuvalete gitmek ve henüz tam anlamıyla gelmemişken gitmeye hazırlanmak yerine hızlı, düzenli ve dikkatli çalışırdı. Çizimlere,

çatal bıçakları bir çekmeceye dizermiş gibi –bıçaklar kaşıkların yanına, çatallar bıçakların arasına– muamele etmez, hayranlıkla bakardı. Başka bir çağa ait kıyafetler ona komik gelmez, aksine ilgisini çekerdi. Zaman içinde kaybolmuş yüzlerdeki insanlığı fark ederdi.

Babaannem mektuplarından birinde Guilford’daki Ward evinde gördüğü bir portreden söz ederken büyük bir heyecan içinde, modelin “geçen yüzyıla özgü çarpıcı bir yüzü olduğunu” ifade ediyor. Kendi resimlerinin de şu an aynı yorumları alması gerek. Peki, mini eteğiyle şişman baldırları manzaramı kaplayacak kadar eğilmiş, saçları yıllar önce demode olmuş bir topuzla toplanmış, soluk dudakları renksiz bir rujla kaplı ve üst kirpikleri panjurlar kadar yeşil olan Bayan Morrow ne diyor? Babaannemin yıllar boyu çekilmiş, hepsi kabartmalı olan ve yıllara meydan okuyan zarafetini gösteren dizi dizi fotoğrafına eğilmiş, “Vay canına!” diyor, “Ömrü boyunca aynı saç şekli!”

Evet Bayan Morrow. Aynı demode saç şekli; klasik topuz ve perçem. İyi olan her şey bağlı kalınmaya değer. Susan, “fazla geniş alın” dediği şeyden nefret ederdi. İki tarz saç severdi; kendi yüzüne yakıştığına karar verdiği modeli ve Augusta’nın kullandığı iri dalgalı, geniş kıvrımlı saç. Bu kızın bir kayalık üzerindeki kuş yuvası misali tepesinde kümelenmiş saçlarıyla sivri kafatasının görüntüsü karşısında ne diyeceğini hayal bile edemiyorum.

Hoşça kalın Bayan Morrow. Atlatacağımı ümit ettiğim yardımınız için teşekkür ederim. Yarın Ada’nın kızı Shelly’yle iyi bir başlangıç için çaba harcamak zorundayım; o da kötü çıkarsa işine son vermem zor olur. İstenmeyen olmak istemeyen kocasıyla sorunlarını çözene dek başıma kalır. Eğer saçları günümüz modası gibi sırtına dökülmüyor olsaydı onu daha çok severdim; ama etrafta saçlarını kapacak herhangi bir makine olmadığından toplamasını sağlamam güç. Diğer yandan, içinde Ada’dan bir şeyler var, yani iş görebilir.

Dün öğleden sonra tuhaf bir görüşme yaptık. Bahçede hava alıyordum, yağmurdan beri ilk kez dışarı çıkabilmişim. Elma

ağaçları çiçek açmıştı ve bir an kasabayı ikiye bölerek mahveden otoyolun trafiğini duyduğumu düşündüm ama dikkatli dinleyince bunun kalçalarına kadar polene batmış binlerce arının sesi olduğunu fark ettim.

Çam ağaçlarının etrafında âdeta duvar ördüğü patikada koltuk değneklerimle aşağı yukarı yürüyerek sekiz turumu atıyordum. Orası düzlüktü ve taş kaplatmıştım. Yine de sekiz tur zahmetli. En fazla dört tur atmak istiyorum, altıyı zar zor yapabiliyorum, son ikisini terli ellerle tamamlıyorum. Her dönüş ve duruş topuğumdan omuzlarıma kadar acı veriyor. Nihayet yeniden sandalyeme vardığımda, vücudumdaki bütün kan 200 derecelik bir ısıyla zavalı kesik bacağımda toplanmış gibi oluyor. Bana fayda sağlayacağına inandığım şeyden sonra kendime gelmem yarım saatimi alıyor.

Bu yüzden henüz beşinci turumdayken Hawkes evine giden patikaya açılan bahçenin sonundaki kapıdan genç bir kızın girdiğini görünce canım sıkılmadı. Onun kim olduğunu biliyordum. Sandalyeme gidip onun yaklaşmasını izledim.

Ada gibi iri yarı değil; ortalama bir tip, ortalama bir fiziğe sahip ve yürürken kadınlara özgü tarzda açık ellerini geriye doğru sallıyor. Sırta dökülen saçlar ve ani bir baş hareketiyle saçlarını geriye atma alışkanlığı. Yapan ister erkek olsun ister kadın, bu hareket, insanın çok sayıda uzun saç gördüğü bir yerde yaşarken beni hep rahatsız etmiştir. Uzun saç bu kadar dikkat dağıtıcıysa neden kesilmiyor ya da perçemli bir klasik topuz yapılmıyor? Ama kız elma ağaçlarının daha alçak olduğu yolda aniden durup kısa bir an için yüzü ışıldadığında lehine bir puan verdim. Dışarı çıkarken sandalyemi tam yerinde bırakmıştım çünkü burada evi sarıp sarmalayan mor salkımın çeşnisi, başımın tam üstünde dağılan bir karışımla elma ağacı çiçeklerinin tazeliği tarafından istila ediliyordu. Bu tür şeylere dikkat eden biriyle etmeyen biri arasında tercihim dikkat edenden yana.

Yaklaşık otuz metre daha yaklaşıncı Ada'nın gri gözlerine ve Ed'in kare yüzüne sahip olduğunu gördüm. Ne güzel ne de çirkin. Beyaz naylon çorap ve beyaz hemşire ayakkabılarıyla Des

Moines'daki kalabalık bir yemek salonunda siparişinizi alabilecek türde ortalama bir kız. Neden Des Moines? Bilmiyorum. O tarz görünüyor sadece. Hiçbir şekilde Körfez Bölgesi değil. O kadar da bilmiş değil, saçına rağmen.

Ama sesi beni şaşırttı; bas bariton. “Merhaba. Ben Shelly Rasmussen.”

“Biliyorum. Annen eve döndüğünü söyledi.”

Annesinin bana ne kadarını anlattığını merak ettiğini görebiliyordum. Şirret bakışlarıma dayanmakta zorlandığını da görebiliyordum ve onu bundan kurtarmak için sandalyemi biraz döndürdüm, böylece doğrudan birbirimize bakarak konuşmak yerine ileriye bakarak konuşabilirdik.

“Annem yardıma ihtiyacınız olabileceğini söyledi, diğer kız işe yaramamış.”

“Ne işe yaradı ne de iş yaptı. Daktilo kullanabiliyor musun?”

“Çok hızlı değilim ama oldukça hatasız yazıyorum.”

“Hiç ses kaydı deşifre ettin mi?”

“Hayır. Sanırım öğrenebilirim.”

“Ketum musun?”

“Ne?”

“Ketum musun?”

Göz ucumda belli belirsiz bir gülümseme. “Sanırım.”

“Ben değilim,” dedim. “Kendime babaannem hakkında bir kitap yazdığımı söylüyorum ve yazıyorum da ama bazen öylece oturup ağzımdan her çıkanın kayıt cihazına girmesine izin veriyorum ve söylediklerim babaannemin biyografisiyle karman çorman oluyor. Sürekli akrabalarımı rencide edecek şeyler söylüyorum. Hatta bazen seninkileri de rencide edecek şeyler söyleyebilirim. Ve eğer baştan dinlersem beni utandıracak bir sürü ıvır zıvır.”

Shelly, “Kulağa harika geliyor,” dedi ve bir kahkaha attı, gerçek bir *ho ho ho*. Eğer bunu duvarın diğer tarafından duysaydım bir erkek kahkahası olduğuna yemin edebilirdim.

“Harika bu duruma en uymayan şey,” dedim. “‘Ketum’ derken kastettiğim bir makine gibi ketumluk; beyinle değil, sadece parmaklarla işleyen türden.”

Eliyle saçını tek omzunun üzerinden geriye doğru atarken hafif bir tebessüm. “İyi daktilo kullanan kişinin okumadan yazıyor olması gerekir,” dedi. “Ben yeterince iyi değilim ama dedikoducu da değilim.”

“Güzel.” Gerçeği söylemek gerekirse ondan pek hoşnut kalmamıştım; *söz konusu* bant kaydını deşifre etmemesini garantiye almakta fayda vardı. O hafif tebessüm onun hakkındaki ilk izlenimimden daha bilmişçeydi. Ama başka kimi bulacaktım? “Evrak dosyalayan bir görevli hafızasına sahip misin? Esas olarak istediğim, neyin hangi dosyada olduğunu öğrenip ihtiyacım olduğunda gerekeni bulacak biri. Tekerlekli sandalyede çalıştığımndan biraz sorun yaşıyorum.”

“Çok şey var mı?”

“Epey fazla.”

“Öğrenmek için biraz zamana ihtiyacım olacak.”

“Tabii ki. Düzenlerken öğrenebilirsin.”

Onun ilerisine, elma ağaçlarının üzerinden çam ağaçlarının tepelerine, vadide maden atıklarının boşaltıldığı yere bakıyordum ama göz ucuyla, beni incelediğini görebiliyordum. Bırakın incele-sin... Neticede bana bakmaya alışmak zorunda kalacak. Sonunda, “Az önce sizi aşağı yukarı yürürken gördüm, değil mi?” dedi.

“Sanırım gördün. Aşağı yukarı *yürüyordum*.”

“Üzerime vazife değil ama böyle yapmanız doğru mu?”

“Ne demek istiyorsun?”

“Yanınızda birinin olması gerekmiyor mu?”

“Çoğu zaman yanımda biri olur,” dedim. “Ara sıra tek başıma ufak tefek bir şeyler yapmaktan hoşlanıyorum.”

Ses tonundaki değişiklikten benimkiindeki değişikliği fark ettiğini anladım. Sanki onu azarlamışım da kendini savunmak zorunda kalmışçasına, “Annem tek başınıza çok fazla şey yapmaya çalıştığınızı düşünüyor,” dedi.

“Âdeta altı aylık bir bebek kadar yardıma muhtaç hâlde anne-ne bağımlıyım,” dedim. “Ama bebekler bile tek başlarına emekle-meye çalışırlar.”

Shelly, “Özür dilerim,” dedi. “Eleştirmek amacıyla söylemedi. Sadece sizin alışılmışın dışında biri olduğunuzu düşünüyor. Size herkesten çok hayranlık duyuyor.”

“Bunun karşılıklı olduğunu söyle ona,” dedim arkasına bakarak. Ama şaşırmıştım. Yaşlı Ada, ailenin boğa kadar güçlü hizmetkârı böyle düşünüyordu, öyle mi? Onu evime getiren sadece maaş ve ona miras kalan zorunluluk değil, aynı zamanda arkadaşlık mıydı? O kadıncağız oflaya puflaya bana hizmet ederken tam anlamıyla duygusuz bir adam olmak için çok sayıda utanç verici çaba harcamış olduğum geldi aklıma. Bu durumda onun baş belası oyuncak bebeği, grotesk görevi değildim. Ben yatakta rahat rahat yatarken onun içki şişesini almak için sallana salana dolaba gidişini hatırladım. Demek ki arkadaşlıkmış.

“Annem iyidir,” dedi Shelly. “Eleştirmez.”

“Eleştirmeyeceğini biliyorum. Harikadır.”

“Ama tek başınıza dolaştığınızı bilse içi içini yer.”

“İşte sana ketum olmayı deneme fırsatı.”

Ho ho ho. Tıpkı bir alışveriş merkezi Noel Babası. “Bu işe alındım mı demek?”

Onda belirgin bir cüret vardı; önemsiz herhangi bir pozisyona yerleştirilmeyi kabul etmezmiş gibi bir izlenim bırakıyordu. Yaşımı, deneyimimi, olası şöhretimi, neredeyse aciz olduğumu takmıyordu bile. Birkaç gün önce bu iş için on iki kızla görüşmüş olsaydım muhtemelen işi alamazdı; unutup gitmesi daha kolay birini bulmaya çalışırdım. Ama başka seçeneğim olmadığından, “Sanırım alındın, tabii sen de istiyorsan,” dedim.

“Ne zaman gelmemi istersiniz, sabahları mı?”

“Sabahları değil, en azından başlangıçta. Sabahları kayıt yapma havasında oluyorum ve yanımda biri varken bunu yapamam. Öğleden sonraları nasıl olur?”

“Olur tabii. Başka bir işim yok.”

“Saat ikiden beşe kadar desek?”

“Uygun.”

Sandalyede hareketsiz oturuyordum. Beşinci turun ortasında pes ettiğimden, kesik bacağımdaki o normalden yoğun zonklama

ve omuzlarımdaki ağrı fazla değildi. Ama o bacağın hâlâ orada olduğu hissi veren, çılgın, sinir bozucu boşluk duygusundan kaçış yok ve bu özellikle egzersiz sonrası geçerli. Kesik bacağımı azıcık kımıldattığımda bütün bacak geri geliyor; ayak parmaklarımı hissedebiliyorum, bileğim acıyor. Bu yüzden Shelly Rasmussen'in gitmesini istiyordum. Eve geri dönmek, akşam yemeği öncesi viskimi içmek, televizyonda haberleri seyretmek ve kesilmiş sinirleri yeniden uyutmak istiyordum.

Shelly öylece duruyor, gitmek için en ufak bir harekette bulunmuyordu. Yüzünün ana hatlarını seçebiliyordum ama ifadesini göremiyordum. "Ücretini belirlemedik," dedim. "Saatliğine iki elli uygun mu?"

"Hak ettiğimden fazla."

"Eğer işe yararsan değil. Ama emekli maaşıyla geçiniyorum, ancak bu kadar verebilirim."

"Yeterli. Hak etmek için elimden geleni yapacağım."

Bacağımı rahatlatmak için sandalyede kıpırdanıp elimi öylesine üzerine koydum ve bu aptalın gideceğini ümit ederek ovuşturdum. Mesanem de zorlamaya başlıyordu. Polis Dostu'ndan destek alabilecek ve normalde altıma yapmanın gizli hazzıyla salıverecek olsam da benden bir buçuk metre uzakta duran bir hanımefendinin gözü önünde tüpe işlemeyi kendime yediremiyordum. Sonra bilmeden bir ucube gösterisinin içine düşmüş zavallı Bayan Morrow'u düşündüm ve karşımdaki kadının yerinden kıpırdamamasının sebebinin tiksinti dolu bir şaşkınlık olup olmadığını merak ettim. Eğer öyleyse bunu hemen öğrenmemde fayda vardı. Bu yüzden elma ağaçlarına ve ilerideki çamlara bakarak, "Sana bakmadan konuşmamdan rahatsız oluyor musun?" diye sordum.

"Hayır, neden?"

"Sana bakmamdan rahatsız oluyor musun?"

"Hayır."

Bunun üzerine sandalyemi doğrudan ona döndürdüm. Yalan söylüyordu; rahatsız değilmiş gibi gözlerini bana dikmiş bakıyor olmasına rağmen onu rahatsız ediyordum.

“Çünkü elimde değil,” dedim. “Ya sana bakmadan konuşmak ya da seni taşa dönüştürmek zorundayım.”

“Bence kimseyi taşa dönüştürmezsiniz.”

“Genellikle altmış saniye yetiyor.” Sandalyemi üzerindeki baskıyı azaltmaya yetecek kadar çevirdim. “Belki bağışıklık kazanabilirsin.”

Kazansa iyi olur. Onun korkudan donakalmasını ya da şaşkına dönmesini istemem, yardımcı ve mümkünse ilgili olmasını isterim. Shelly nihayet gittikten sonra eve döndüğümde babaannemle dedem, onların geçmişleri, Batı’nın gelişmesindeki rolleri ve belirsiz sona doğru mücadeleleri hakkında biriyle konuşmak istediğimi fark ettim. Uygun insanlar arasında onlar hakkında konuşmayı en çok istediğim kişi Rodman sanırım, çünkü benim dışımda tüm bunlarla en fazla ilgisi olan kişi o. Ama Noel Baba kahkahasına ve ahşap bir uskunanın ikinci kaptanının sesine sahip Shelly Rasmussen’in de biraz ilgisi var. Dördüncü kuşaktan bir Trevithick’in, Wardların birinci kuşağının hayatını düzenlememe yardım edeceği düşüncesi epey hoşuma gidiyor.

Babaannemle dedemin birbirine yazdığı mektupların hiçbiri saklanmamış ve daha önce de söylediğim gibi, Susan'ın Augusta'ya yazdığı ilk mektuplarda Oliver Ward'dan söz edilmiyor. Bir gecelik tanışıklığın beş yıllık ayrılıktan sonra gizli bir nişana nasıl dönüştüğünü öğrenmemi sağlayacak tek şey, babaannemin yaşlılığında yazdığı anıları ve onlara güvenmiyorum.

Genç erkekler Batı'da servet ve heyecan peşinde koşarken yıllarca onları bekleyerek solup giden kızlardan biri olmak istemediğini söylüyor. Başka seçenekleri olduğunu Oliver'ın bilmesini istediğini söylüyor. Bu yüzden Oliver, Güney Pasifik tren yolundaki Tehachapi Döngüsü'nün haritasını çıkardığı sıcak dağlarda terler ve sonrasında Sutro Tüneli'nde canlı canlı pişerken, Susan'ın aldığı siparişlerden, insanların resimlerine düzdüğü övgülerden, tanıştığı ünlü ve ilginç kişilerden, Augusta ve onunla beraber sanat dolu bir yaşam süren delikanlılardan söz eden mektuplar almaya devam etti. Susan'ın mektupları, onsuz ne kadar da iyi olduğunu anlamasını sağlamak üzere tasarlanmıştı.

Oliver, Susan'ın hâlâ Beachlerin evinde âşık olduğu o hayat dolu Kuveykır kız olup olmadığı konusundaki şüphelerini, eline geçen dergilerde onun resimlerini inceleyerek gidermiş olabilirdi. Tablolarında çoğunlukla, kapıyı kimin çaldığını görmek için tırabzana abanmış, Watteau tarzı elbiseler içindeki kızları ya da boneli kız arkadaşlarının yüzüne değen söğüt dalını çekmek için sandallarda ayakta duran delikanlıları, alacakaranlıkta kuzularının üzerine kapılar kapatan çocukları ya da loş tavan aralarında dalgın dalgın kitap okuyan genç hanımları resmediyordu. Ama mektupları hayatında Oliver Ward'un ona sağlamayı ümit edebileceğinden daha fazla ısıltı olduğunu ifade ediyordu.

John La Farge öğleden sonrayı Augusta'nın 15. Caddede'deki stüdyosunda geçirmiş ve onlara Ömer Hayyam'ın *Rubâiler*'inden bölümler okumuştur. *Scribner* yayınevinin ofisinde karşılaştığı Thomas Moran Susan'ın tablolarına övgüler yağdırmış ve gravür-cülerin insafına kalmamak için kendisinin de onun tekniğiyle resim yapabilmeyi arzu ettiğini söylemişti. *Scribner* ahalisi piknikler, sandal gezileri, elma şarabı partileriyle geçen bir hafta sonrasında Milton'dan yeni ayrılmış, İskoç yazar George MacDonald onlara son kitabından bölümler okumuş, ardından George Washington Cable henüz tamamladığı Kreol hikâyesini okumaya ikna edilmiş ve oyuncu Ella Clymer gece yarısı verandada söylediği "*I Love to See Her Slipping Down a Stair*" adlı şarkıyla hepsini büyülemişti. *Scribner*'in genç editörü Thomas Hudson, grubu en fazla yarım saatliğine terk etmiş ve muhteşem bir soneyle geri dönmüştü. Boston editörü, *Snowbound*'un hediye baskısında kullanılacak resimleri konuşmak için John Greenleaf Whittier'ı getirdiğinde *Scribner* ahalisi New York'a kısa süre önce geri dönmüştü. Susan'ı yemek odasını temizlerken yakalamışlardı; kız onları salona oturtmak ve temizliği bitirene kadar onlarla kapı ağzından konuşmak zorunda kalmıştı.

Susan bu tür şeyleri kendisiyle dalga geçmek için anlatıyordu ama onu bulmak için kapısına gelen o Büyük İsim, katranlı kâğıt kaplı kulübesinde diken üstünde oturan Oliver Ward'un gözünden kaçmadı. Susan o ismi kabaktan yapılmış bir fener gibi oraya astı.

Snowbound başarısız oldu ama kısa süre sonra Susan, Longfellow'un *The Hanging of the Crane*'i için kırk adet resim ve bir düzine süslemeyle meşguldü ve buna başladıktan bir buçuk yıl sonra eserin Noel alışverişinde kayda değer bir başarı elde ettiğinden söz ediyordu. Kısa bir süre sonra ise Osgood Yayınevi'nin onu esrarengiz bir biçimde Boston'a davet ettiğini ve orada New England'ın bütün Brahmin* nüfusunun katıldığı bir ziyafetle sürpriz yaptığını yazıyordu. Yer silme hadisesine hâlâ kıkır kıkır gülen Bay

* Amerika'da özellikle New England sosyetesine verilen bir isim. (ç.n.)

Whittier da oradaydı. Bay Lowell' ona onur verici bir ilgi gösterdi. Bay Holmes" çok nüktedandı. Bay Longfellow elini epey uzun süre tutup böylesi yetenekli birinin bu kadar genç ve alımlı olmasına şaşırdığını söyledi. *The Skeleton in Armor*'ın da çizimlerini yapması için ondan söz aldı ki sonradan yayınevinin onu Boston'a getirme sebebinin bu konuyu konuşmak olduğu ortaya çıktı. *Atlantic*'in yeni editörü Bay Howells onun gerçekçiliğine övgüler yağdırdı. Californialı ünlü yazar Bay Bret Harte, Susan'ın ilgi duyduğunu belirttiği Sierra Nevada hakkındaki sorularını cevapladı.

Henüz yirmi dört yaşındaydı ve böbürlenmekte "cimri" davrandığını kabul ediyordu. Ama Batı'daki o genç adam bir deniz feneri kadar sabitti. Onun başarısını alkışlıyor, şanslarına gıpta ettiği o genç erkekleri asla kıskanmıyor, Augusta'yla arasındaki muğlak ilişkiyi ve artık samimi olan üçlünün üçüncü ferdi Thomas Hudson'la yaşadığı aynı muğlaklıktaki ilişkiyi kabulleniyordu.

Babaannem, dedemin onu içten gelen özgüveniyle kazandığını ve böylece aralarındaki uyumun gitgide arttığını ifade ediyor. Uyumdan kuşkuluyum; dedemin özgüveninden de kuşkuluyum. Özgüvene sahip olacak nesi vardı ki? Üç yıl boyunca o davalık tünelde kapana kısılp kalmışken, tünel bir gün biterse yaşlı, kıraç dağlara yayılan verimsiz güneş ışığına diploması olmayan genç bir mühendis olarak çıkacağını ve eğer Susan Burling'le bir şansı olsun istiyorsa oradan deneyimden daha fazlasıyla çıkması gerektiğini biliyor olmalıydı.

Babaannemin kendini, elini kolunu bağlayacağından korktuğu bir bağ kurmaktan korumaya çalıştığını sanmıyorum. Bu bağın onun açısından bu denli güçlü olduğunu da sanmıyorum. Dedem mektup yazmaya devam etti ve babaannemde onu durduracak yürek yoktu. Dedem, ne olur ne olmaz diye elinde tuttuğu bir seçenek, elindeki muhteşem kupa serisini bozmayı göze almak istemediğinden çevirip bakmadığı gizli kozdu.

Babaannemin o aşamada bir koca aradığını düşünmüyorum. Aslında beşinci kartı da gizli kozuna bakmak istediğinden daha

* Robert Lowell, Amerikalı şair. (ç.n.)

** Oliver Wendell Holmes Sr.; Amerikalı fizikçi ve şair. (ç.n.)

fazla istemiyordu. Kariyeri vardı, Augusta ve mutlu birleşme vardı, hayran olduğu ve ilahlaştırdığı Thomas vardı. Muhtemelen üçlü dostluklarının sonsuza dek süreceğini umut ediyordu. Bir bohem olmasa da yakışksız kaçmadığı sürece gelenekleri yok saymaya gönüllüydü. Ayrıca Augusta'yla Thomas'a bağlılığı dışında sanatına da güçlü, değişmez bir tutkusu vardı. Eğer kartlar o şekilde açılırsa evde kalmayı bile kariyerinin bedeli olarak kabullenebilirdi. Eğer eli kötü gelirse, Augusta evlenip uzak bir yere giderse, sanat hayatı başarısız olursa, kariyeri hayal kırıklığıyla sonuçlanır ve 1870'li yıllarda yirmi dört yaş üstü evlenmemiş kızların yanaklarını solduran, dizlerini dermansızlaştıran o ürpertici korkuya kapılırsa yüzünü cahil, sanattan anlamayan, pek de başarılı bir mühendis olmayan ve uzak bir kıtadaki kaleminden öte bir değeri bulunmayan biri yerine neden Thomas Hudson'a dönmesindi ki?

Sanırım öyle de yaptı.

Kendi yolunu çizen –Rodman bunu “yukarı doğru hareket” diye adlandıracaktır– nispeten yoksul bir kız olarak asalete, öyle yetiştirilenlerin çoğundan; sanata ve edebiyataysa hayatın bu kırılğan yan ürünlerinin kaldırabileceğinden daha fazla değer verdi. Onda din değiştiren ya da çok hevesli birinin azmi vardı. Onun kadar yoksul doğmuş ve onun gibi “yukarı doğru hareket” eden Thomas Hudson, asaletin ve hassasiyetin ete kemiğe bürünmüş hâliydi.

Thomas henüz otuz yaşına bile gelmeden ünlü ve etkili biri olmuştu. Hem edebi hem de sosyal açıdan herkesi kendine hayran bırakıyordu. Şiirler bir bahar esintisinde elma ağaçlarından uçuşarak dökülen çiçekler misali dökülüyordu kaleminden. *Scribner's* dergisinde, edebiyatçıların dört gözle bekleyip hakkında konuştukları “Eski Dolap” adlı aylık bir bölüm yazıyordu. Görünüşte *Scribner* editörü Dr. Holland'ın asistanı olsa da aslında Holland'ın bütün işlerini o yapıyor, kararlarının çoğunu o veriyor ve Holland'a itibar kazandıran heyecan verici bütün yazarları o buluyordu.

Susan onun keşfiydi, o da Susan'ın. Susan arkadaşlarının çoğuyla Augusta aracılığıyla tanışmıştı, oysa Augusta'yı Thomas'la

tanıştıran Susan'dı. Birkaç hafta içinde ayrılmaz bir üçlü hâline gelmişlerdi. Edith Wharton tarzı New York'ta güven içinde, platonik bir sevgiyle ve mutlulukla galeriden galeriye, tiyatrodan tiyatroya ve konserden konsere koşturup duruyorlardı. 1870'li yıllarda editörlere harcama gideri verilip verilmediği hakkında hiçbir fikrim yok ama Thomas sanki veriliyormuş gibi davranıyordu. Thomas'ın Susan'la ya da Augusta'yla veya her ikisiyle de flört edip etmediği hakkında da en ufak bir fikrim yok. Onların da bildiğini sanmıyorum. Eğer yeterince kibarsanız bu tür bir belirsizlik olması mümkündür.

Thomas Hudson konusunda adil davranmam güç, zira çocukluğum boyunca onunla kıyaslandım ve o benim için ulaşılması imkânsız bir idealdi. Zira eski meslektaşların, Amerikan edebiyatının bu tür konularda çalışan profesörlerinin ondan ülkenin gelmiş geçmiş en iyi editörü diye söz ettiklerini duydum. Geçenlerde Thomas'ın *Scribner's* kapandıktan sonra editörlük yaptığı *Century*'nin bir dosyasını karıştırıyordum ve Şubat 1885 özel nüshasında –Susan Burling Ward'un beni o dergiye yönlendiren hikâyesine ilaveten– Mark Twain'in *Huckleberry Finn'in Maceraları* adlı kitabının son bölümünü, William Dean Howells'in yazdığı *The Rise of the Silas Lapham*'ın dokuzuncu ve onuncu bölümlerini ve Henry James'in *The Bostonians*'ının giriş bölümünü buldum. Kırk yılın en iyi edebi eserlerinin üçte ikisini onun bulmuş ve yayınlamış olmasına hiç şaşırmam. Thomas, babaannemin düşündüğü kadar iyiydi; zevk sahibi, zeki ve dürüst bir adamdı. Muhtelif zamanlarda Grant'in* pisliğini temizleyen ve Tammany Hall'u eleştiren New York liberalleri gruplarından birinin üyesiydi. Her dönem işe yarayabilecek bir adam. Thomas, sen hâlâ hayatta olmalıydın. Bu sebepten, sırf babaannem onun mükemmelliğini beni dövmek için bir sopa gibi kullandı diye ondan aşağılayarak ya da dalga geçerek bahsetmeyi kesmeliyim.

1870'li yıllarda kibar, düşünceli, eğlenceli, narin ve neredeyse cinsiyetsiz denebilecek bir bedenden ışıldayan bir ruhtu

* Hugh J. Grant. 1889-1892 yılları arasında New York belediye başkanlığı yapmıştır. (ç.n.)

o. Savaştan, onu hasta eden yaralarla çıkmıştı ama yine de üç kişinin yapabileceği işleri başarıyordu. Elleri solgun ve zayıftı, gülüşü çok tatlıydı. Konuşmaya bayılıyordu ve soylu idealizm duruşunu tıpkı suyun kumsaldaki bir deliği doldurması gibi doğallıkla taşıyordu. Mektuplarından birinde Susan ona, “hafif bir sızı uyandıran tatlı, hoş şeyler söyleme konusunda tam anlamıyla kadınsı bir beceri”ye sahip olduğunu yazmıştı. Mektuplarının çoğunda ona şakasına “Kuzen Thomas” diye hitap ediyordu. Thomas birkaç yıllık sürede ona ufak tefek hediyeler –Japon işi bir çaydanlık, minyatür bir Meryem, bazı şiir kitapları– vermişti ve diğer şeyler, örneğin dedemin mektupları kaybolduğu hâlde Susan bunları özenle saklamıştı. Babaannemin gül yaprakları gibi tuzlanıp kaldırılan şiir kitapları ve Meryem hâlâ kütüphanede duruyor.

Susan’ın gözde editörü, en yakın erkek arkadaşı, incelik dolu mektupların ideal kavalyesi Thomas kendisini ona olası bir koca olarak göstermiş *olmalıydı*. Elbette Susan’ın ona yazdığı mektupların usturuplu şakacılığında bunu ima eden bir ifade yok. Bula-bildiğim en yakın ima, aşağı yukarı Cicero seviyesindeki bir Dostluk tartışması: “Arkadaşlarından uzak olduğunda onların sözlerini ya da ruhlarını açığa vuran o ani, heyecan dolu, korkunç bakışlarını düşünüyor musun? Hassas bir insanın yüzünde korkunç bir şey *var*. Hassas ve aşırı duygusal bir kadının çalınabilecek en iyi enstrüman olduğunu söyleyen adam ne kadar da kaba bir insan. *O adamın* güçlü bir beste yapabileceğini ve sonrasında bununla övünmeye cüret edebileceğini sanmıyorum.”

Babaannemin ne yaptığını sanıyordu acaba? Thomas’ı kalbinin en hassas telleriyle oynamakla suçlamadığı kesin, ama yüreğinin titrediğini ima etmiş olabilir. Yoksa kendi yüzünün Thomas’ın yanında ruhunu aniden açığa vuracak heyecanlı bir ifade takınmasından mı çekiniyordu biraz?

Babaannemin o yaşlarını inceledikçe bu Kuveykır kız daha da karmaşık görünüyor. Augusta’ya olan tutkusu, dört ya da beş yıldır süren bir düşkünlük. Thomas Hudson’a hayranlık duyuyor, onu

ilahlaştırıyor ve belki de ona âşık. Augusta'nın iki erkek kardeşi de (en azından Dickie) dâhil olmak üzere, ona pek de kayıtsız olmadığı bir sosyal statü sağlayabilecek birkaç genç erkek tarafından beğeniliyor. Kendini sanata adanmış ve bu konuda çok çalışıyor. Aynı zamanda, anılarında söylediklerini kabul edersek, bir gece için tanıdığı ve varlığından arkadaşlarına hiç söz etmediği, ondan iki yaş küçük bir mühendis olan Oliver Ward'la da uyumlu bir ilişki sürdürüyor.

Daha sonra, 1873 yazında Thomas'ın kime dönük olduğu belirsiz yakınlık ibresinin kendisine değil, Augusta'ya dönük olduğunu fark etmeye başlıyor. Bu benim tahminim ama çok da temelsiz bir tahmin değil. Bir süredir planladığı gibi New York'a kalıcı olarak yerleşmek yerine aniden Milton'a geri dönüyor. Mektupların uzunluğunda bariz bir düşüş göze çarpıyor. Artık altı sayfalık iç dökmeler yok, sadece kısa notlar ve kaçamak cevaplar var. Israrcı olanın Augusta olduğu besbelli. Susan, Longfellow'un Vikingler siparişlerini bahane etmeyi sürdürdü. New York'un onu aşırı uyardığını söylüyordu. Kendini taşraya gömmemesi gerektiği düşüncesine, Augusta'nın sahip olduğu kadar büyük bir yeteneğe sahip olsaydı ailesini ve yuvasını feda etmesinde haklı bir gerekçe olabileceği cevabını veriyordu. Ama onun yeteneği sıradan ve önemsizdi, eğer bu yetenek onun için her şeyi yapmış olan anne babasının evinde de sürmeyecekse, sürdürülmeye değmezdi.

Ne kadar da dokunaklı bir sorumluluk ve değersizlik duygusu. Sanırım yaralanmıştı zavallım; berbat duygusal şarkılardaki gibi hem sevgilisini hem de arkadaşını kaybettiğini düşünüyordu. Onları ihanetle itham edip tatmin olamazdı ve kendini Augusta'nın rakibi olarak hayal etmeyi dahi utanç verici bulmuş olmalıydı. Mükemmel bir uyum, ideal bir çift diyecek ilk kişi o oldu. Ama dışlanmıştı. Ruh hâlinin kötü olduğu anlarda Thomas'ın Augusta'yı varlıklı, iyi bir aileden olduğu ve kariyeri için sosyal bir zemin sağlayabileceği için seçip seçmediğini merak etmiş olabilir. Sanırım yitik sevinçler ve gerçek arkadaşların kaybı yüzünden ağlamıştır. Mektuplarında uykusuzluktan ve yüzündeki ağrılardan söz ediyor.

Nedendir bilinmez, bir tartışmaya sebep olmuş. Anahtar harfler, belki öfkeyle ya da barışma arzusuyla okunmaz hâle getirildiği için ne hakkında olduğunu bilmiyorum. Augusta, Milton'ı ziyaret etmeyi planlıyormuş ve Susan'ın en azından duygusal yanı bir aşk ziyafeti ümit ediyormuş. Ama Susan'ın ayrılışından dolayı zaten gergin olan çatık kaşlı Augusta'yı kızdıracak bir not yazmış olmalı ki Augusta son dakikada, Albany'ye giden ailesine eşlik etmek zorunda kaldığı için gelemeyeceğini belirten, “Kelimenin tam anlamıyla dostun” diye imzaladığı kısa bir not göndermiş.

Susan'ın mektuplarından biri bana bununla ilgili her şeyi anlatıyor.

Fishkill Rıhtımı

Perşembe gecesi

Çok sevgili arkadaşım,

Notun bugün Bessie'den hemen sonra geldi; o sırada odanı hazırlıyor, yatağını yapıyordum... bu gece sevgili dostumun kolu başımın altında yatacağımı düşündüğüm *yatağımızı*. Bu, bana hayatım boyunca sadece bir ya da iki kez hissettiğim tuhaf, biraz hastalıklı, ürpertici bir his verdi... Ve sonra seni görmek zorunda olduğumu düşündüm, “yaşananlar hakkında konuşmak” için değil... yaşananları umursamıyorum, yalnızca beni sevmeni istiyorum.

Bu yüzden yemekten sonra aceleyle üzerimi değiştirdim, kendimi arkadaşıma beğendirmek için yakamı aşağıya çektim [sen *ne diyorsun* babaanne?] ve bir demet gül –sırf senin için geç açan haziran güllerini (onları saklıyor ve tomurcukları senin için birkaç gün daha beklesin diye dua ediyorduk)– toplayıp akşam vapurunu karşılamaya gittim. Ya seni karaya inmeye ikna etmeyi ya da West Point'a kadar seninle gelmeyi düşünüyordum. Ah! *Mary Powell*'ın fener ışıklarının nehirde her saniye biraz daha uzaklaştığını görmek ne boğucu bir duygu! Kendimi kaybettim. O rıhtımda öylece durup ağladım. Ardından yürüdüm ve kendimi

ancak şimdi, yani iki saat sonra bir banka büzölüp yıldızların ışığı altında sana bu mektubu yazacak ve beni affetmeni isteyecek kadar toparlayabildim.

Dünyadaki tüm kızlar arasında kollarımı sana dolamayı öylesine istiyorum ki. İster New York'a taşınayım ister evde kalayım ve o mektubunu ister "Kelimenin tam anlamıyla dostun" diye imzalasın ister "Göz bebeğin" diye, onu kocalarını seven eşler gibi, birbirlerine ömür boyu kenetlenen arkadaşlar gibi sevdiğimi söylemeyi öylesine istiyorum ki. Sen sevginin gelgitleri olduğuna inanırsın. Doğru, bu yaz güçlü bir çekilme *vardı*. Buna neden olan şeyleri açıklayamam –birçok şeyin birleşimi– ama bana gösterdiği tek gerçek benim için ne kadar önemli olduğun. *Küçük* akarsuların gelgitleri yoktur, buna itirazın var mı?

Şimdi lütfen kendini bir kez daha "Kelimenin tam anlamıyla dostun" diye tanımlama. Tartışmalara ve kırılmalara katlanabilirim ama bu ifade... Ve bir de sırf genişleyen su dolu boşluk yüzünden seni özlemek! Sokak karanlık olsun ya da olmasın koşmam gerekirdi ve bir dahaki sefere öyle yapacağım. Soğuk davranarak eşeklik ettim. Eğer seni sevmesem sence her şeyi bu denli umursar mıydım ya da bu denli tuhaf düşüncelerim, korkularım olur muydu ve bir aptal gibi davranıp bu rıhtımda kendimi tamamen kaybeder miydim? Ama şu an âdeta bir fırtına gelip geçmiş gibi hissediyorum. Eteklerine yapışacağım genç kadın. Bir dâhi olsan da sadık dostunun aşkından kaçamazsın.

Sue

Babaannemin diğer bazı mektupları gibi bu mektup da kendimi röntgenci gibi hissetmeme neden oluyor. Onu Fishkill Rıhtımı'nda, yakası arkadaşını mutlu etmek için aşağı doğru çekilmiş hâlde, heyecan dolu göğsünde solmakta olan bir gülle nefes nefese kalmış, kendi kaybetmiş, saçını başını yollarken düşündüğümde gülsem mi yoksa neler olduğunu anlamayarak şaşırısam mı bilmiyorum. Bir tahminde bulunmam gerekirse, ne Thomas'ın ne de dedemin onun yüreğinde bu denli bir çalkantı yarattığını sanmıyorum.

Fakat bu hadise bir dönüm noktasını işaret etti ve babaanne-min karakterinde hayranlık uyandıran güçlü bir yanı ortaya çıkardı. Açıkça görünüyor ki bu olaydan hemen sonra babaannem hem Augusta hem de Thomas'a yönelik her tür öncelik hakkını bir yana bırakmış. O romantik kızların ifadesiyle aşkın gelgiti bir daha asla aynı biçimde yükselmemiş. Huzursuz geçirdiği yazın ardından olasılıkların birinden vazgeçmiş ve bir ay sonra Augusta ile Thomas nişanlandıklarını söylediklerinde bu haberi metanetle karşılamış. Thomas'a yazdığı not elimde.

Biliyor musunuz bayım, siz ortaya çıkmadan önce onun beni neredeyse kızların âşıklerini sevdiği gibi sevdiğini sanıyordum... *Biliyorum ki* ben onu o şekilde seviyorum. Sizi görmeye nasıl tahammül edebildiğimi merak etmiyor musunuz? Bunun doğru davranış olmasını sağlayabilecek başka bir erkek tanımıyorum. Onun geleceğini tamamlamak için doğmuş olmalısınız ve o da sizin dehanızı parlatmak için doğmuş. Dehanızın onun dokunuşuyla alevlenmesi harika değil mi? O hep oradaydı, aynı işlenmiş kristaller gibi...

Bravo babaanne. Ne yüce gönüllüsün. Duyguların ve hiç mızıkçılık yapmayan cevabın belki de romanlardan öğrenilmişti ama işe yaradı ve karşılığını aldı. O günden beri Thomas için müşfik bir kız kardeş ve Augusta'nın en ufak bir şüpheyi mahal vermeyen yakın arkadaşı oldun. Onlara ya da başka birine ihanet veya hayal kırıklığıyla ilgili hiçbir duygudan söz etmedin. Sanırım kendini kontrol etmeyi gayet iyi başarabilmenin sebebi o esnada talih kuşunun yardımıyla gizli kozuna bakabilmendi. Elindeki floş royal işe yaramadı ama yerde kapalı duran dokuz son dakikada kent floş yapmanı sağladı.

Susan, Augusta'yla Thomas'ın nişanlandığını duyduktan iki gün sonra Oliver Ward Batı'dan eve döneceğini yazdı.

Oliver aşırı yağışlı bir gece geldi. Susan ve eniştesi John Grant rıhtımın sundurmasında beklediler ve feribotun, Poughkeepsie yönündeki ışıklardan ayrılarak yaklaşan üç donuk fenerini izlediler. John'un fenerinin berrak sarı ışığı su birikintilerinden gerisin geri yansıyor, rıhtımın sonunda başka bir fener ışığı birkaç dakikada bir aniden çıkan esintinin çalkalandırdığı akıntılı nehrin üzerine şeritler hâlinde yayılıyordu. Sanırım Susan'ın teni de nehir gibiydi; belirsizlik esintileriyle buz kesmiş, iç ürperten beklentiler yüzünden pütür pütür. Oliver'ın niyetini biliyordu; adam onu uyarmıştı.

Bir 1873 kızı, hiçbir zaman fazla ciddiye almadığı ama artık tam olarak olmasa da zihninin bir köşesinde evlenmeye karar verdiği bir yabancıyı beklerken ne hissedirdi? Karşılaşma, onun romantik resimlerinden birinin bütün çarpıcı detaylarına sahipti; gemicilerin gamselelerine yansıyan fener ışığı, elinde bir heybeyle kıyıya atlayan uzun boylu bir adam. Peki, üzerinde ne vardı? Onu bir suikastçı filminden fırlamış gibi gösteren, geniş bir kapüşonlu pelerin ya da uzun, bol bir palto. Feribot görevlisinin feneri, kocaman gölgesini rıhtıma düşürüyordu. Yüzünü tamamen farklı hatırlıyor olma ihtimali yüzünden Susan onu görmek için merakla bekliyordu. Az sonra Oliver tam karşılarında durup kapüşonunu geriye doğru attı ve selam verircesine bir şeyler geveleyip paltosu için özür dileyerek –üzerindeki sahada giydiği paltoydu, şehirde giydiği iyi paltosu San Francisco'da çalınmıştı– iri ve nemli elleriyle Susan'la tokalaştı.

Duruma uygun olarak, bir yabancı gibi görünüyordu; uzaklardan gelen bir gezgin, dikkatle incelenecek biri. Aynı zamanda mektupların satır aralarında söylenen ya da onun söylediği ve Susan'ın itiraz etmediği sözler sayesinde çok da yakındı. Bir faytona sıkıştılar ve bu yakınlık fiziksel olarak da pekişti. Susan, iri yarı iki adam arasında zar zor hareket edebiliyordu. Gitgide yayılan karanlığa sırtlarını dönüp yüzlerini birbirlerine çevirmiş hâlde yol alırlarken Susan onun pipo ve nemli yün karışımı yabancı kokusunu içine çekiyor ve suskun eniştesi dinlerken anlatabileceği şey-

lerden bahsediyordu. Eniştesinin insanlarda kusur bulma eğilimi vardı. Susan onun, son dört yıldır arabayla rıhtımdan taşıdığı yazarlara, ressamlara ve editörlere hiç benzemeyen, Batı'dan gelmiş bu genç adamı nasıl değerlendirdiğini merak ediyordu.

Susan'ın annesiyle babası Oliver'ı karşılamak üzere holdeydiler ve yağmurla ilgili tepkilerini dile getirdiler. Çekingenlik ve dile getirilmeyen imaların ağırlığıyla geçen tanışma faslı sonrası Susan onu üst kata çıkararak odasını gösterdi; babaannenin odası dedikleri odaydı bu. Oliver heybesini içeri koydu ve paltosunu çıkardı. Susan, o güne dek bir Kuveykır başlığı ya da yumuşak deri kaplı bir şiir kitabından daha sert bir şey görmemiş şifonyerin üzerine kavisli bir pipo ve ahşap kabzalı büyük bir tabanca bırakılmasını izledi.

Oliver gösteriş mi yapıyordu? Bence evet. Bir adam, kur yaptığı kızın yanına başka hangi sebeple tabancayla gelir ki! Hem kişiliği hem de tavırları artık öylesine Batılıydı ki zihninde Susan'ın eviyle bağdaştırdığı edebi kibarlığa karşı kendini kanıtlayabilmesinin tek yolu buydu.

Bu umurumda değil; babaannem şaşırmış mı, etkilenmiş mi, şoka mı girmiş yoksa mutlu mu olmuş... bunlar da umurumda değil. Hayal gücümde yaratıp da inandığım şey, kapı eşiğinde durmuş, Susan'ın elindeki lambanın ışığında birbirlerine bakarkenki çekimserlikleri, uyuştuklarını kabullenmekteki yarı beceriksiz yarı istekli hâlleri. Bu da onun resimlerinden biri gibi; öyküsel, yandan aydınlatılmış ve olasılıklarla dolu.

Susan çok kısa sürede onun imkânsız olmadığına ikna oldu, en azından Augusta'nınkinin haricindeki topluluklarda. Onun yeteneklerine son derece hayrandı, arkadaşlarına çok saygılıydı; Brooklyn Heights'taki kütüphanede hakkında düşündüğü gibi, iri yarı ve huzur vericiydi; bazı konulardan önemsizmişçesine bahseden ama Susan'ı onları önemsiz gördüğünü düşünmeye itmeyen bir konuşma tarzı vardı. Konuşkan değildi ama konuşmaya başladığı anda California'daki yaşam hikâyeleriyle herkesi büyüledi. Susan'ın annesiyle babası onu dinlemek için geç vakte kadar oturdular, oysa New York'taki arkadaşları geldiğinde erkenden yatarlardı. Satranç oynamayı biliyordu ki bu da keyifli akşamlar vadeliyordu. Babası bir sepet elmayı ondan daha hızlı toplayan birine rastlamadığını söylüyordu. Bir kayığın küreklerini eline aldığı anda ise kayık suda neredeyse zıplıyordu.

Ama onu gezmeye nereye götüreceği konusunda Susan'ın aklı karıştı. New York'a gelenler tarafından beğenilen Long Pond ile Black Pond, Yosemite'i görmüş ve San Joaquin Vadisi boyunca kilometrelerce yabani çiçek arasında at sürmüş bir adam için yeterli değildi. Bu yüzden Susan, Bessie ve John onu ormanın yaklaşık on iki kilometre içinde, set hâlindeki berrak göletlerden birine dökülerek göle ulaşan bir şelalenin bulunduğu, vahşi bir romantizmi olan Big Pond'a götürdüler.

Burası tam anlamıyla Hudson River ekolüne* özgüydü; kızıl kahverengi ışık, iç içe geçmiş karaağaçlar, romantik bir gölet... Orada doğayla iç içe, çimlerin üzerinde oturdular. Yemek yedikten sonra, resmedilmeye değer eski yıllarda şair ve filozofların açık havada yaptıkları şeyleri yaptılar; dolaştılar, erken sonbahar

* Yaklaşık 1825 ile 1870 yılları arasında ABD'de çeşitli kuşaklardan manzara ressamlarının oluşturduğu grup. (ç.n.)

yaprakları ya da geçkin kantaronlar topladılar. Oliver yanında hayran hayran onu izlerken Susan biraz resim yaptı. Bessie ikisi yalnız kalabilsin diye kocasını oradan uzaklaştırdığı hâlde flört etmediler ama. Duygularını, doğrudan ifade etmenin uygun bir yolunu bulamadıklarından muhtemelen doğaya yansıttılar. Susan'ın manzara ya da alev alev bir kırmızı akçaağaç yüzünden dilinin tutulduğu ve Oliver'ın elinde şapkasıyla onun saf hassasiyeti karşısında dikildiği bir sürü sahne görebiliyorum.

Akşamüstü şelalenin tepesindeki piknik alanına geri döndüler. Susan fırtınalardan, yüze düşen yağmur damlalarından, sert rüzgârlardan, Hudson'da yüzen buz parçaları arasındaki heyecan uyandıran geçitlerden her zaman çok etkilenmişti. O gün de şelaleyi görmek için yere uzanıp başını kayalıktan aşağıya sarkıttı. Yaklaşık aynı anda ve benzer nedenlerle John Muir de yanından akıp geçen yüzlerce ton köpüğün uğultusu ve suyun yeşiliyle kendinden geçmiş hâlde Yosemite Şelalesi'nin kenarından aşağıya doğru sarkıyordu. Muir çok daha yüksekte bakıyordu ve sesini duyduğu çılgın gibi akan su çok daha şiddetliydi ama Susan Burling romantik arkadaşında olmayan bir şeye sahipti. Aşağı yuvarlanmasın diye ayak bileklerinden tutan Oliver Ward'a.

Endişeli miydi? Kesinlikle hayır. Bir kızın sırtına arkadaşça dokunacak herhangi biriyle yattığı o günlerde Oliver Ward'un o ince bilekleri tutarken neler hissettiğini çok az kişi hayal edebilir. O tepe yanıp kül olsa da karınca ordusu tepeden tırnağa tüm bedenini istila etse de, Kızılderililer çalılıkların arasından sürünerek çıkıp ellerini kesse de o bilekleri bırakmazdı. Baş aşağı duran ve dünyası fırıl fırıl dönen Susan Burling'e gelince, bileklerindeki o güçlü kavrayış, edebin demir kafesinin parmaklıkları arasından yapılıyor olmasının ve bu dokunuşun binlerce geleneğe karşı gelmesinin yarattığı tatlılıkla sadece bir fiziksel temastan öteydi. Koruyucu bir erkeğin eliydi bu. Şelaleyle yaşadığı baş döndürücü sohbet bitip de doğrulduğunda âşık olmuştu.

Uzun eve dönüş yolculuğunda fazla konuşmadılar. Sarsıldılar, sallandılar ve vücutlarının birbirine her çarpışını şiddetle hissedip

gölümsediler. Oliver, John Grant'e onları Burling evine kadar arabayla götürmesine gerek olmadığını söylediğinde Susan hiç sorgulamadan kabul etti. Grant evinde inip son sekiz yüz metreyi yürüyebilirlerdi; yeni ay vardı. Böylece yaklaşan sonbaharın serinlettiği gece havasında son karanlık düzlüğü geçip Susan'ın büyük dedesinin ördüğü taş duvarların arasındaki toz kaplı, erken kurumuş yapraklarla kahverengimsi bir tona bürünmüş yoldan yürüdüler.

Yolda bir yerde evlenmeye karar verdiler. İki gün sonra Oliver annesiyle babasını görmek için Connecticut'a gitti, ardından bir iş bulmak ve Susan'a bir ev hazırlamak için Batı'ya geri dönecekti.

Eli boş, evlenme teklifini destekleyecek umuttan başka hiçbir şeyi olmadan dönmüş biri olarak, oraya gelişini daha iyi zamanlayamaz ya da Susan'ı daha kabullenici bir ruh hâli içinde bulamazdı. Augusta'yla Thomas öyle olmayacağına yemin etmiş olsalar da eğer üçlü dostluk evlilikle kopacaksa New York'un daha mutsuz bir yer hâline gelmesi ve Batı macerasının cezbedici görünmüş olması mümkündü. Verdiği tüm sözlere rağmen Augusta ev kadınlığı uğruna sanattan vazgeçmeye hazırsa, onun bu fikir değişikliği belki de kadının en önemli rolünün her şeyden önce *evlilik* olduğunu gösteriyordu. Eğer Thomas Hudson'dan kesinkes vazgeçilecekse, göz tamamen farklı, kendine göre çekici ama hiçbir şekilde kaybedilmiş o kusursuzluk abidesine rakip olmayacak bir adama kaymaktan daha kötüsünü yapabilirdi.

Peki Augusta'ya söylediğinde nasıl bir tepki aldı? Bu konuda ancak tahmin yürütebilirim ama yıllarca birbirlerine yazdıkları mektuplarda kişisel duygularını öğrenmemi sağlayan ipuçları mevcut. Bu olayın gerçekleştiğini hayal ettiğim yer, dört yıl boyunca yüceltilmiş sanat bakaloryası düşleri içinde birlikte çalışıp birlikte uyudukları, Susan'ın çizimlerinden başını kaldırdığında genellikle Augusta'nın onu bakışlarıyla yiyip bitiren sevgi dolu koyu renk gözleriyle karşılaştığı 15. Cadde'deki stüdyo.

Bu görüntüde artık sevecenlik yok. Aynı cinsten âşıklar, aynı cinsten kediler gibi pençelerini çıkarmış olmalılar. Augusta kuşku dolu, şaşkın ve suçlayıcıydı; Susan ise dikbaşlıydı, belki de belli

belirsiz bir zafer duygusu içindeydi. Görüyor musun? Demek ki savunmasız değilim, dışlanmış olmayacağım. Orada, kibarlığın izin verdiğinden daha kızgın duygularla, yün elbiseleri ve şalları içinde pişerek oturuyorlardı.

“Oliver Ward mu? O da kimin nesi? Onunla tanıştım mı? Şaka yapıyor olmalısın.”

“Hayır, son derece ciddiym. Onunla tanışmadın. California’da yaşıyor.”

“*Sen* nerede tanıştın o zaman?”

“Emma’nın evinde, bir yılbaşı gecesi.”

“Ve o zamandan beri yok muydu? Ne kadar süredir?”

“Dört yıl, neredeyse beş.”

“Ama onunla mektuplaşıyordun.”

“Evet, düzenli olarak.”

“Şimdi de sana evlenme teklif etti ve sen de kabul ettin, hem de mektup aracılığıyla!”

“Hayır, geri döndü. Bir haftadır Milton’da.”

Başı öne eğik oturan Augusta elbisesinin süslemesinde gevşek bir iplik buldu ve onu çekip çıkardı. Parmakları fırırlı kenar şeridini düzeltti. Koyu renk kızgın gözleri Susan’inkilerle buluştu ve sonra başka yöne çevrildi. “Bu adamdan bana hiç söz etmemiş olman sana garip gelmiyor mu? *Bana* geliyor.”

“Bu kadar önemli biri hâline geleceğini bilmiyordum.”

“Ama bir haftalık ziyaretten sonra biliyorsun.”

“Biliyorum, evet. Onu seviyorum. Onunla evleneceğim.”

Augusta ayağa kalktı ve odada dolaşmaya başladı; ardından durup avuçlarının bilekleriyle birleşen kısmıyla şakaklarını ovuşturdu. “Aramızda sır olmadığını sanıyordum.”

Susan tırnaklarını özensizce açıkta kalmış tenine batırmadan edemedi. “Artık söyleyecek bir şey olduğu için söylüyorum. Aynı senin Thomas’la ilgili söyleyecek bir şeyin olduğunda bana anlattığın gibi.”

Augusta elleri başında dik dik baktı. “Haa, mesele bu!”

Susan’ın yanakları sinirden alev alev yansa da geri adım atmadı. “Hayır, mesele bu *değil*. Ama senin âşık olup evlenmeye nasıl

hakkın varsa benim de var. İnsan olayların bu noktaya geleceğini her zaman bilemez, değil mi?”

Augusta başını iki yana sallıyordu. “Tıpkı bir tezgâhtar kız gibi ilk gördüğün yakışıklı yabancıya âşık olmanı hiç beklemiyordum.”

“Ağzından çıkanı kulağın duymuyor!”

“Sue, bence ağzından çıkanı kulağı duymayan *sensin*. Bu adam ne iş yapıyor?”

“Mühendis.”

“California’da.”

“Evet.”

“Ve seni oraya götürmek istiyor.”

“Kalıcı olabilecek uygun bir yer bulur bulmaz.”

“Yani gideceksin.”

“Çağırdığında, evet.”

Augusta ellerini endişeli hareketlerle hafifçe sallayarak yeniden dolanmaya başladı. Yürümesine ara vermeden duvardaki bir tabloyu düzeltti. Başını eğip parmak eklemlerinden birini kemirdi.

“Ya sanatın? Emek verdiğin bunca şey ne olacak?”

“Sanatım o kadar da önemli değil. Ticari resimler yapmak dışında bir şey beceremeyeceğim.”

“Bunun kesinlikle yanlış bir düşünce olduğunu biliyorsun.”

“Onunla evlenmek ve kariyeri onu nereye götürürse oraya gitmek istediğimi biliyorum. Sonsuza kadar sürmeyecek ama biraz zaman alabilir. Dikkat çeken biri değil, kendini kanıtlaması biraz zaman alacak. Resim yapmaya devam edebilirim. O da yapmamı istiyor zaten.”

“Bir madenci kasabasında.”

“Nerede olacağını bilmiyorum.”

Artık Augusta’nın öfkesi patlak vermişti. Durdu ve ellerini Susan’ın yüzüne doğru kaldırıp salladı. “Susan, Susan, sen delirmişsin! Kendini heba ediyorsun. Thomas’a sor. Böyle bir şeyi *asla* onaylamaz.”

“Bu konuda,” dedi Susan, bir roman kahramanıymışçasına, “kendim dışında kimseden akıl almam.”

“O zaman kariyerini mahvedecek ve seni yalnız bir hayata mahkûm edecek bir hata yaparsın.”

“Augusta, onunla tanışmadın bile!”

“Tanışmak da istemiyorum. İsimden bile tiksiniyorum. Öylece gelip hayatını altüst edemez. *Bize* ne olacak?”

Birbirlerine baktılar, sarmaş dolaş oldular ve hatta anlaşmazlıklarının boyutuna kahkahalarla güldüler. Ama anlaşmazlıklarını çözümleseler bile değişmediler; ikisi de bildiğinden şaşmaz kadınlardı. Augusta geri adım atmadı, Susan’ın kararlılığında azalma olmadı. Belki de köşeye sıkışmıştı; fazla düşünmeden bir söz vermişti ve onun için sözler bağlayıcıydı. Ama yine de bence Oliver Ward’un erkeksi gücü, macera dolu bir hayat hakkındaki hikâyeleri, dürüst mizacı ve bariz hayranlığı onu heyecanlandırmıştı. Bunun bir erkeğe fiziksel olarak ilk âşık oluşu olduğunu düşünüyorum ve duygularının götürdüğü yere gitme cesareti hoşuma gidiyor.

Ama bu yerin neresi olacağını kestirmek güçtü. Oliver bir süre Güney Pasifik için Clear Lake civarında araştırmalar yaptı. Ardından, herhangi bir şeyi sırf kabul etmiş olmak için kabul etmeyi reddederek, geleceği olmayan işleri geri çevirerek, onu bir yerlere götürecek doğru yeri arayarak San Francisco’da dolanıp durdu. Birkaç ay Conrad Prager adında tanınmış bir maden mühendisiyle evli olan kız kardeşi Mary’nin yanında kaldı ve nihayet Prager’in nüfuzundan faydalanarak, kendisini heyecanlandıran bir iş buldu. Altına Hücum dönemi boyunca altın üretimi için cıva tedarik etmiş eski ve ünlü bir maden olan San Jose yakınındaki New Almaden cıva madeninin şantiye mühendisi olarak çalışacağını yazdı. Birkaç hafta içinde Doğu’ya gelecek, onunla evlenecek ve onu Batı’ya götürecekti.

Daha sonra bir yeraltı haritası çıkarmakla meşgul olduğunu ve oradan ayrılamadığını yazan bir mektup gönderdi. Yola çıkmadan önce işi bitirmesi gerekiyordu.

Nehir coşup yaşlı *Mary Powell* dumanını yeniden baharın yükselttiği sulara yaymaya başlarken Susan beklemeye devam etti.

Çiğdemler açıp soldu, elma ağaçları doldu taştı, leylakların kokusu havayı sardı, yaz mevsimi tüm ziyaretçileri ve yolcularıyla geldi. Big Pond'daki şelaleden sarkarken Oliver Ward'un onu ayak bileklerinden tutmasının üzerinden neredeyse bir yıl geçti. Augusta hamileydi; aralarındaki anlaşmazlığı giderip yeni bir tür ilişki kurmuşlardı, toplumun aynı zamanda ressam olan bir kadın üzerindeki nahoş baskısı hakkında birbirlerine bir sürü mektup yazdılar. Augusta, Susan'ın evlenerek kariyerini mahvetmesi konusunda çok katıydı. Kendisi her şeye sahip olduğu hâlde resim yapmayı bıraktığından Susan'ı ikisini de aklamaya zorluyordu âdeta. Hakkını da vermek gerek; belki Susan Burling'de kendisinde olmayan bir yetenek fark etmişti.

Buna rağmen Oliver Ward'u asla kabullenmedi. Onun hakkında gereğinden fazla konuşmama konusunda anlaşmış gibiydiler.

Susan bekledi; mutsuz değildi, sebatla çalışıyordu, evlat olarak sorumluluklarını yerine getiriyordu ve zaman zaman 15. Cadde'deki stüdyoda eski arkadaşlıklardan güç alıyordu. Oliver Ward'la tanıştığı 1868 yılbaşı gecesinden Şubat 1876'da Oliver'ın geri dönüp de Susan'ın babasının evinde evlendikleri tarihe kadar, Yakup'un Rahel'i beklediğinden* daha uzun süre beklemişti.

* Yakup peygamber, karısı Rahel'le evlenmek için yedi yıl beklemek zorunda kalmıştır. (ç.n.)

Onları herhangi bir papaz evlendirmede. Dostlar'ın merasimine göre Oliver onu merdivenin başında karşıladı; tümünün evlilik evrakını imzaladığı kırk dört şahidin bulunduğu ve “evlilik geleneğine göre kadın kocanın adını alıyor” diye birbirlerine söz verdikleri salona götürdü. Gelecek vadeden genç ressam Susan Burling böyle uçup gitti.

Susan'ın yanında kimse yoktu. Doğumuna sadece bir ay kalan Augusta törene katılacak kadar iyi olmadığını söyledi. “Madem sen yanımda olamayacaksın o zaman kimse olmayacak,” diye yazdı Susan ona. Vefalı dostluk, eski sıcaklık. Ama aynı notta, “sevmek istemediğin arkadaşım” a da gönderme vardı. Augusta'nın neden uzak durduğunu çok iyi biliyordu. Augusta'nın gerekçelerini kısmen kabul etmiş olabilir.

Susan Burling'e tarihsel olarak hayranım ve yaşlı bir hanımken de onu çok sevdim. Ama yine de onu kulağından tutup bir kenara çekmek ve ona birkaç şey söylemek isterim. Geleceği gören, tekerlekli iskemlede bir Nemesis olarak bir eşin kocası için özür diler bir tavır takınmasının tehlikeli olduğunu söyleyebilirim.

Brevoort Evi'nde balaylarını geçirirlerken Thomas tek başına onları ziyaret etti. Susan onun yüzüne dikkatle baktı ve bu usturuplu nezaketini takdir etti. Daha sonra Oliver'ın Guilford'daki evinden Augusta'ya şunları yazdı:

Şu an yeryüzündeki tek endişem, nihayet onunla tanıştığında kocamı sevmeme ihtimalin belki de. Bana çocukluğuyla ilgili hikâyeler anlatıyorlar ve bunlar beni çok mutlu ediyor. Öylesi azimli bir delikanlıymış ki; güçlü, girişken, cömert ve dürüst. Çok çaresiz olmalıyım ki onu sana övüyorum ama o “böbürlenmiyor”. Eminim Thomas biraz hayal kırıklığına uğradı; ilk görüşte sen de uğrayacaksın.

Başka bir mektubunda –balayında bir sürü mektup yazdı– hassas bir kulağı tırmalayacak bir sırrı açığa vurdu:

Kendimi geçmişteki bütün kuşkularımdan arındırabilirim. Kocam sadece beni koruyup her açıdan kollamak arzusuna sahip değil, aynı zamanda bunu nasıl yapacağını da iyi biliyor. Ona daha çok güven duymalıyım. Bir erkeğin eşine karşı görevi olarak algıladığı her şeyi yapacağını biliyordum ama bu görev algısının sınırlarını bilmiyordum. Artık çok çalışması dışında endişelenecek bir şeyim kalmadı. Çok hırslı ve gerektiğinden çok daha fazla çalışacak. Geçmiş yıllarda güvensiz, zor, tehlikeli şekilde ve sürekli tetikte olduğu yerlerde nasıl –tek bir amaçla– yaşadığını sakince anlatışını duymak beni ürkütüyor. Biliyorum bu benim zayıflığım, aynı zamanda hoş olmayan bir davranış çünkü henüz kocamı görmedin ve tüm bu övgüler ilk gördüğündeki hayal kırıklığını derinleştirebilir.

Ah lütfen babaanne, demek istiyorum ona, kocanın nesi vardı? Tavşan dudaklı mıydı? Küfür mü ediyordu? Yemeğini bıçağa saplayıp mı yiyordu? Sürekli kravatını, konuşmasını düzelterip dik durmasını söyleyerek ona kötülük edebilirsin. Augusta senin gözünü korkutmuş.

Rodman'ın söylediği gibi, bütün bunlar Viktoryen, hepsi örtülerle kaplanmış, hepsi duygusallık ve soyluluğa duyulan aşırı saygıyla dolu. Mutlak bir bekâretten sekse atlayış konusunda tek bir söz yok; fizyolojisi ve duyguları şöyle dursun, muhtemelen buna dair bir kelime dağarcığına bile sahip değildi. Brevoort Evi'nin, aşağıdaki sokakta titreşerek yanan gaz lambası ışığı dışında karanlık olan o odasında, evlendiği yarı yabancı adam elbisesinin düğmelerine dokunduğunda ve 6000 volt yüklü bir el göğsüne değdiğinde ne hissettiği konusunda Augusta'ya bile en ufak bir imada bulunmamış.

Eğer modern bir kadın hakkında yazan modern bir yazar olsaydım onun gerdek gecesini nahoş ayrıntılarla anlatmak zorunda

kalırdım. Ülkenin ve çağın gelenekleri ön sevişmenin, kayganlaştırıcı jelin, içe girmenin ve orgazmın tercihen “komik” bir tasvirini gerektirirdi, ayrıca Viktoryen aşkı hakkındaki genel kanıyı dikkate alarak orgazmdan vazgeçmek, gerdek gecesini gözyaşlarıyla ve yapayalnız tesellilerle sonlandırmak zorunda kalırdım. Ama bilmiyorum. Hem Susan Burling’e hem de evlendiği genç adama epey güvenim var. Bu işi bir kimyasal kayganlaştırıcıya ve hatta mahremiyetlerini ortaya dökmeye ihtiyaç duymadan hallettiklerini düşünüyorum.

Güzel bir ateş, bir fincan çay ve korunaklı evinin daimi şefkatinin ardından şiddetli rüzgârda ve yağmurda yapılan sahil yürüyüşlerini anlattığı Guilford mektuplarından Susan’ın duyguları hakkında bazı ipuçları yakalıyorum. İnziva sonrası sosyalleşmek babaannem açısından bir nevi duygusal ihtiyaçtı ve bu, onun yaşam biçimi oldu.

Onu rahatlatabilecek işaretler görmek için Oliver’in ailesini izliyordu.

Baba bana “genç bayan” diyor ve ona iyi geceler dilediğimde ellerimi iki elinin arasına alıyor. Ona tapan ve sanki her günü son günüymüş gibi kibar davranan neşeli çocukları tarafından sevecen ve komik bir sürü takma isimle anılıyor ama her zaman yüzeysel bir tür şakacılıkla. Aileye özgü bir tuhafılık bu; hislerini ve yoğun duygularını ifade etmekte ketumlar. Hepsi bir kahkahanın ya da neşeli bir kelimenin altına saklanıyor. Kate, babası eli kazanıp son kozunu da alırken oyun masasının diğer ucundan gözleri ıslıl ıslıl bakarak “seni acımasız ihtiyar kumarbaz” diyor ona. Oliver “moruk” diye hitap ediyor ama evde sandalyesiyle peşinde dolanıp su kanalları ve hendekleri hakkındaki elli yıl öncesine ait fikirlere dayanan görüşlerini büyük bir saygı ve dikkatle dinliyor.

Bu daha iyi babaanne. Ne mazeret ne de kuşku var. O yaşlı çiftin tablosunu yapman çok hoş bir davranıştı, böylece Oliver onların

resmini Batı'ya götürebildi. Açıkça görülüyor ki aile belgelerine göz atmak, bunların içinde Amerikan hayatının genelde yoksun olduğunu düşündüğün türde itibar ve devamlılık işaretleri görmek seni mutlu etmiş. Örneğin George Washington'ın Oliver'ın atası General Ward'a yazdığı bir mektup ve büyük ninesine yazılmış, "Saygıdeğer Hanımefendi" diye başlayan bir aşk mektubu gibi anılar. Âşığı reddetmesine rağmen sadece imzayı yırtarak mektubu saklamış olmasını, hayranlığı olduğu gibi koruyup hayranı imha etmesini eğlenceli bulmuşsun.

Evlenmek için gelişinden iki hafta sonra Oliver New Almaden'daki evlerini hazırlamak için geri döndü. O gitmeden önce, Augusta ikisini de akşam yemeğine çağırmayı nefsine yedirebildi. Eminim Augusta cana yakındı, eminim Thomas samimi ve özenli bir ev sahibiydi. Aynı derecede eminim ki Oliver "böbürlenme"yi asla kendine yakıştıramayıp edebi ve sanatsal jargonu, ünlü isimlerin akışını dinleyerek bir kenarda sessiz ve çekingence oturdu. Eminim Susan, en sevdiği insanların nihayet aynı odada bir araya gelmiş olmalarının hem tatmini hem de endişesiyle biraz gergindi. Muhtemelen çok konuştu ve Augusta'ya ait her şey gibi, dünyanın en muhteşem şeyi olan bebeğini fazlaca övdü. Bırakalım kendi anlatsın.

Oliver'ın senden, Thomas'tan, evinizden ve size ait her şeyden arzu ettiğim kadar çok etkilendiğini söylemem neredeyse denizce gelebilir. Eğer size hayran kalmasaydı çok şaşırırdı ve hayli üzülürdüm. Ama Oliver konusunda durum oldukça farklı. Eğer ondan fazla hoşlanmadıysanız *şaşırmam* ya da zevkinizden dolayı üzüntü duymam. Senin ve Thomas'ın olduğu anlamda ideal bir tip değil ama ona olan mutlak düşkünlüğümü ve inancımı hiçbir şey sarsamaz. Bu yüzden sevgili dostum, hatırım için kendini onu beğenmeye *mecbur* hissetme. Onu sevmeye *çabalama*. Hepimiz bir araya geldikçe onu sevmek çok daha kolay olacak.

Buyurun bakalım, babaannem akıllanmıyor.

Oliver kendini ispat etmeye çalışırken onunla birlikte Batı'da yaşadığı yaklaşık iki yıl boyunca babaannemin evliliğe bakışı bu olacaktı. Sonra geri döneceklerdi ve Oliver'ın kişiliği ya da Batı'ya özgü alışkanlıkları ile Hudsonların çevresinin sosyal ve sanatsal ihtişamı arasındaki farklılıklar bir biçimde giderilecekti. Akşamları birbirlerine gidip gelecekler, çocukları birbirlerinden ayrılmaz olacaktı. Elbette bu biraz zaman alacaktı.

Oliver bir zamanlar maden şefinin ailesinin yaşadığı küçük bir ev bulduğunu ve evin ufak bir tadilatla onlar için güzel ve sakin bir yuva hâline geleceğini yazan bir mektup gönderdi. Müdür tadilata başlamasına izin vermişti. Oliver zemin kat planını gönderdiğinde Susan üzerine evin üç yanını saran bir veranda çizdi, boş odalara köşe dolapları ve istediği benzeri şeyleri ekledi. Planlama mektupları tefrikalar gibi gidip geldi.

Yardımcı bulmak sorun olacaktı. Hizmet alanındaki tek yerel kaynak Çinliler olduğundan Oliver onun yanında getireceği bir hizmetkâr araması konusunda ısrar etti. Böylece Susan yedi aylık bir bebeği olan, zalim kocasını terk ettiğini söyleyen ama hiç evlenmemiş olma ihtimali de bulunan, güzelce ve biraz da asık suratlı bir kız buldu. Onun gibi birini eve almak ürpertici bir düşünceydi ama kız sessiz ve saygılıydı, üstelik Batı'ya gitmeye de hevesliydi. Susan *Kızıl Damga*'nın hediye baskısının çizimlerinin siparişini aldığı anda taşlar yerine oturdu: Bu kadın kendi mutfağında Hester Prynne için çok uygun bir model olacaktı. Ama onun için bir oda gerekliydi. Susan, Oliver'a mektup yazarak evde bir bebek olmasının onu rahatsız edip etmeyeceğini ve bir oda eklemelerinin mümkün olup olmadığını sordu. Oliver eğer onu rahatsız etmezse kendisini de etmeyeceğini ve mutfağın yanına bir oda ekleyeceğini belirten, hevesli bir cevap verdi. Birkaç hafta yeterdi.

Temmuz ayında Oliver artık gelebileceğini, Susan oraya vardığında evin hazır olacağını yazdı. Susan zarfı sallayarak bir ödeme emri ya da çek aradı ama hiçbir şey yoktu. Mektubu çeki koymadan göndermiş olabileceğini, bunu fark edip çok geçmeden çeki göndereceğini düşünerek birkaç gün bekledi. Tek satır yoktu.

Ona telgraf çekmeye niyetlendi ama bu tür bir telgrafın Pough-keepsie postanesindeki Bay Sanderson'a nasıl görüneceğini düşününce çekindi.

Dördüncü günün sonunda gerginliği son noktadaydı. Biraz daha bekleyip Oliver'ın sabırsızlandığı bariz olan birleşmeyi geciktirmeli miydi yoksa çekin kaybolduğunu varsayıp biletini kendisi almalı ve meseleyi oraya vardığında Oliver'ın çözmesine izin mi vermeliydi? Annesiyle babası beklemesini tavsiye ettiler; Susan onların gözündeki şüpheyi görebiliyordu. Ama uykusuz geçen iki geceden sonra duygularını yeniden gözden geçirdi ve beklememeye karar verdi. Endişe ve utanç içinde nehri geçip biletleri birikmiş parasıyla aldı ve cumhuriyetin yüzüncü, kıtayı kateden demiryolunun yedinci yılı olan 1876'nın 20 Temmuz günü Batı'ya doğru yola çıktı.

Zor bir vedaydı. Custer'ın süvarilerinin Little Big Horn'da bozguna uğratılmasının üzerinden henüz bir ay bile geçmemişti ve annesiyle babası Kızılderililerin demiryolu hattı boyunca pusuda beklediklerini düşünüyorlardı. Ayrıca tren ücreti konusunda da belirsizlik söz konusuydu. Susan, anne babasının, kızlarının güvenilmez bir adamla evlenmiş olmasından duydukları dile getirilmemiş korkusunu hissediyordu. Onların Oliver konusundaki sessizliklerine sahte bir neşe ve yolculuk için duyduğu yapay bir heyecanla cevap verebiliyordu sadece.

Augusta'dan ayrılmayı nasıl başardı kimbilir. Birbirlerinden kopuşlarının, bir zamanlar yaz sinekleri için birbirinden ayırıp yerleştirdiğim, tutkalla yapıştırılmış iki büyük sinek kâğıdının ayrılması gibi olduğunu düşünüyorum. Birbirini gerçekten sevenlerin ayrılışından bu şekilde söz etmenin saygılı bir davranış olmadığını biliyorum ama kendime engel olamıyorum. Açıkçası tren ücreti ödense de ödenmese de Susan'ın Oliver Ward'un korumasında olmasının o göz kamaştırıcı ve gösterişli sosyetenin etkisinde kalmasından daha iyi olacağını düşünüyorum.

Mesafe gerçekten sevenleri ayırmaya elbette yetmedi. Susan ilk kartpostalını yazdığında Chicago'ya henüz varmıştı ve Omaha'daki

rötar ona beş sayfalık bir mektup yazma fırsatı verdi. İçinde Oliver hakkında tek kelime, California'yla ilgili beklentileri ve endişeleri hakkında en ufak bir ifade yoktu. Bunlar koparmayacağı yara kabuklarıydı, özellikle de güveni sarsılmışken.

Ama geleceğinin müphem tahminleri olarak algıladığım bölümler var. Omaha'dan şöyle söz ediyor: “Kelimenin en kötü anlamında Batılı. *Ekose* bir bina –Omaha Borsası– var tatlım, kırmızı, beyaz ve mavi kareli!” Kerpiç evlerle dolu araziler boyunca peş peşe sıralanmış çirkin, çorak kasabalar moralini bozmuştu ve “sakinlerinin kilometrelerce uzanan dümdüz araziyle çevirili yalnız ve küçük evlerini görmek orada yaşayan kadınlar için üzölmeme neden oluyor. Tren hızla geçerken evlerinin kapısında duruyorlar, ben de sürgünlerinin *umutsuzluğunu* hissedip hissetmediklerini düşünüyorum,” diye yazdığında kötü bir önseziye kapılmış olabilir.

Bugün doktor günü. Ed kamyonetle beni Nevada City'ye götürdü. Herhangi bir tedaviye ihtiyacım olduğundan değil. Durumumu, çok çalışmaktan yorgun düşmüş, hayal gücü kıt o pratisyen hekim kadar biliyorum. Ağrıma en iyi gelecek ilacın aspirin olduğunu, sıcak banyonun yardımcı olacağını ve aşırıya kaçmadıkça viskinin hem bedenim hem ruhum için faydalı olduğunu onun söylemesine gerek yok. Yine de her ay gidiyorum çünkü kendime dikkat ettiğimi kaydetmelerini istiyorum. Rodman verilerini bilgisayara girerken tıbbi açıdan gayretli olduğumu ona delikli kart diliyle göstermek istiyorum. Neyse ki büyük bir dert değil, Rodman'ın iç huzuru için en azından bunu yapabilirim. Yol en fazla bir saat sürüyor ve bana hava değişikliği oluyor. Bugün bir de sürpriz var; okuldan eski bir tanıdığım olan Al Sutton'la kısa, tuhaf bir karşılaşma yaşadım.

Ed beni doktorun muayenehanesine bıraktı ve lastikçiye gitti. İşim bitince aşağıya tek başıma inebileceğimi söyledim. Sonbahara kadar başka röntgene ihtiyacım olmadığı konusunda doktorla hemfikir olmam yaklaşık yirmi dakikamı aldı, sonra sandalyemle asansöre binip cadde seviyesine indim ve gün ortasının kalabalığına çıktım.

Burası çocukken bildiğim Nevada City değil. Şehirler insanlar gibidir. Eski olanların karakterleri vardır, yeniler ise değişime açıktır. Nevada City, eskiden yeniye doğru bir değişim içinde. Tepedeki ve dik ara sokaklardaki kalkan duvarlı evlerle ikinci kat balkonları eski havasını hâlâ koruyor; hatta anacaddede bile 1850 ve 1860'lı yıllardan kalma, demir panjurlu, tek tük tuğla yapı var. Ama büyük ölçüde, her şehirde rastlanan anacaddelerden biri; yüzlerce düşük bütçeli filmde kullanılmış bir set, hiçbir yerde olmamamıza rağmen kendimizi evimizde hissetmemizi sağlayan bilinçaltı hileleriyle

bizi rahatlatmak için verilen hareketli bir görüntü. Bütün işaretler orada; bazıları Altına Hücum dönemi tarzında: Chevron. General Electric. Electrolux. I.O.O.F.'nin* her şeyi gören gözü. Reklam panoları. Hamburger ve biftek restoranları.

Kuvars madenleri kapanınca hem Grass Valley hem de benim hatırladığım Nevada City yavaş yavaş yok oldu. (Çoğu dedem tarafından tasarlanmış projelere göre inşa edilen) Zodyak, Kuzey Yıldızı, Idaho-Maryland; Bullion ve Spring Hill pompalarını kapattılar ve suyun yükselip, kilometrelerce uzanan kazılmış alanı kaplamasına izin verdiler.

Kapanışına kadar Zodyak'ın denetçisi olan babam orada kaldı ve kasabalarla birlikte çürüyüp gitti. 50'ler ve 60'larda çam ağacı kaplı arazileri satın alan ve tepeleri geniş pencerelerle dolduran şehirlilerce kısmen yenilendiğini görecektir kadar yaşamadı. Şahsen ben tüm bu çöküş ve yenileniş sürecinde uzaklardaydım. Geri döndüğümde değişmiş kasabalara değil, babaannemle dedemin gözlerden uzak seksen dönümlük arazisindeki hemen hemen hiç değişmemiş evlerine geldim. Kasabaların yeni hâlerinden nefret ediyorum, özellikle de otoban yapıldıktan sonra; oralardan tıpkı otomatik pilota ayarlanmış bir makine gibi hiçbir şeye bakmadan geçerim. İnsanlar bana yol açar ve canlarını sıkarak yanlarından geçen ucubeyi görmek için başlarını çevirirler; ben başımı çevirebilseydim bile çevirmezdim. Rodman, geçmişe aşırı düşkünlüğüm ve günümüze karşı nefretim konusunda, ciddi bir dar görüşlülük problemim olduğunu söyleyecektir muhtemelen. Aslında kasabaya giderken hep bir beklenti içinde olurum ama oraya vardığım anda eve dönmek için sabırsızlanırım. Kirli havadan, kalabalık kaldırımlardan hiç hoşlanmam ve tanıdığım birini göreceğim aklıma gelmez.

Sonra Al Sutton'a çarptım, aslında neredeyse çarpıyordum.

Peerless Çamaşırhanesinin önünde gözlüğünü alnına kaldırmış, pantolonunun arkası sarkık, hafif göbekli sıska bir adam vardı ve bana doğru değil, caddenin karşı tarafına bakıyordu. Hemen

* *Independent Orders of Old Fellows*. Kişisel ve toplumsal gelişimi hedefleyen uluslararası bir örgüt. (ç.n.)

arkasında, duvar tarafında yolu kapatan bir Bendix motor kutusu duruyordu ve kaldırımın diğer tarafından bir kadınla bir çocuk geliyordu. Birden durdum ve sıska adam beni duyup döndü. Onu hemen tanıdım. Geçen kırk yıl, o dışa dönük geniş burun deliklerini değiştirmeyi başaramamıştı; bir zamanlar yağmurda uzanıp yatarsa boğulacağını söylerdik. Birbirine yakın gözleri benimkilerle buluştuğunda, özür dileyen hâli aynı bir bataklık gibi her yanını sardı, yardımsever bir telaş içinde yolumdan çekildi.

“Merhaba Al,” dedim. “Beni hatırladın mı? Lyman Ward.”

Al parmaklarını şaklatarak dikkatle baktı, alnında duran gözlüğünün altındaki kaşları öylesine derin çatıldı ki gözlük burnunun düz köprüsüne âdeta ata biner gibi indi. Tuhaf bir gözlüktü bu; camlarında kırılan güneş ışığı arkasındaki gözleri ikiye bölünmüş gibi gösterdiğinden, kısa bir an için bir atsineği gibi birkaç gözlü görünmesine neden oldu. Al’in ağzı açıldı; dilinin ucundaki eski siğil tamamen ortaya çıktı. Dili içeri girip alt dişlerinin arkasına saklandı, ardından yeniden dışarı çıkarak dudaklarının arasında muzipçe durdu.

“Teni orotpu çocuğu!” dedi. “Lyman!”

Elimi pompa sıkar gibi sıktı. Sırtımı yumruklayacağından korktum ama Al’i daha iyi tanımam gerekirdi. Bütün hayatı boyunca bir ucube olan Al diğer ucubelere karşı hassas davranır. Elim sıkarken, teni orotpu derken ve beni gördüğüne çok tevindiğini söylerken bile o tuhaf bitişik gözlerdeki ifade içten ve ilgiliydi; bakışlarını sandalyeden, kaskatı boyundan, yuvalarındaki koltuk değneklerinden ve iğnelenmiş pantolonun altındaki kesik bacaktan utangaç bir ifadeyle kaçırdı.

“Biriti tenin etki eve döndüğünü töyledi bana,” dedi. “Uğrayıp bir merhaba diyeyim diye düşünüyordum ama biliyortun. İş güç. Ee, natıltın?”

“Şikâyetim yok,” dedim. “Sende ne var ne yok? Değişmemişsin.”

“Amaan,” dedi Al. “Ben kolay kolay yıkılmam.” Bakışları tıpkı korkmuş ya da belki gergin bir köpeğe uzanan el gibi yavaşça kesik bacağıma kaydı. Sevecen bir sesle, “Teni âdeta yatağa çakmışlar. Bu natıl oldu?” diye sordu.

“İnsan bazen dikkatsiz davranıyor,” dedim. “Bir gün mısır so-yuyordum.”

Hah hah hah. Al Sutton’la ilgili sevimli şeylerden biri de iki bük-lüm kahkaha atabilme rahatlığıydı. Kahkahayı, ardından gelebilecek eziyeti peşinen yatıştırmak için kullanırdı. Kimse uzun süre dayana-mazdı. Kendinizi, Artemus Ward’dan* (akrabalığım yok) beri sizin kadar komik biri görülmemiş gibi hissetmenizi sağlayabilirdi. Kah-kahalarla güler, gülmekten âdeta boğulacakmış gibi olur ve kendisi de komik bir insan hâline gelirdi. Sizi de güldürürdü; kendisiyle bir-likte ya da kendisine, onun için fark etmezdi. Hiç değişmemiş Al bu öğlen orada, kaldırımdaydı. Bir zamanlar kasabanın zengin çocuğu olan Lyman Ward bir sepette ya da altında patenler olan bir tahtayla yanına gelse bile Al yine eski samimi tavrını sergilerdi.

“Ah, öldürdün beni. Gerçekten natıl oldu bu? Kada mı?”

“Yok, kaza değil. Bir kemik hastalığı.”

Kahkahası anında şefkate dönüştü. “Çok dor.” Başını iki yana sallamaya başladı ve tam o sırada benim başımı sallayamadığımı ve geriye de atamadığım için ona kaşlarımın altından baktığımı fark etti. Benim seviyeme daha yakın durmak için alelacele Bendix kutusuna oturdu. Çok az insan bu kadar anlayışlı veya dikkatlidir.

“Karın natıl? O da teninle mi?”

“Boşandık.”

Bu hassas konuyu sürdürmesi mi yoksa üstelememesi mi ge-rektiği konusunda kısa bir an tereddüt ettikten sonra üstelemedi. İnsanı aptala çeviren gözlüğünün ardından sandalyemi inceledi. Burun delikleri matkapla açılmış gibi görünüyordu, kafasının içi-ne dek görebiliyordum. “Epey iyi bir aletin var,” dedi. “Her yere bununla mı gidiyortun?”

“Çoğunlukla. Otobanda en yavaş şeridi kullanmak zorundayım.”

Tekrar hah hah hah. Ne arkadaş. Dostların en kralı.

“Hâlâ profetör mütün?”

“Emekli oldum. Bir cumartesi gelsene. Bira içer, televizyonda maç seyrederiz.”

* 1834-1876 yılları arasında yaşamış Amerikalı mizah yazarı. (ç.n.)

“Bak,” dedi Al, “ittemediğimi tanma. Ama cumarteti günleri çok dor. Çalışan bütün kıdlar o gün dükkânda.”

“Dükkân senin mi?”

“Yok be, ben onunum.”

Ağzı açık, dili hafifçe dışarı çıkmış hâlde kutuda oturuyordu. Burun delikleri siyah ve kıllıydı. Değişken ve parıltılı gözlüğünün ardında Argos kadar çok gözü vardı. Ortak bir noktamız bulunuyordu: İkimiz de diğerine bakmakta aşağı yukarı aynı zorluğu yaşıyorduk.

“Ne takmışsın sen öyle?” dedim. “Nasıl bir gözlük bu?”

“Bu mu?” Gözlüğünü çıkardı ve sanki tuhaflığının yeni farkına varıyormuş gibi bakarak sapından tutup salladı. Aralık dudaklarının arasından sigili belirdi. Bu zavallı herif, ağzını dolduran, konuşmasını bozan ve kişiliğini oluşturan o şeyi elli küsur yıldır dilinde taşıyordu. Yıllar önce aldırması gerektiğini düşünebilirsiniz. Henüz üç yaşına bile gelmeden annesiyle babasının onu aldırması gerektiğini düşünebilirsiniz. “Bu benim iş gödlüğüm,” dedi. “Dört mercekli.”

Gözlüğe baktım. Her iki cama da yarım ay şeklinde dört adet büyüteç oturtulmuştu. Onu kaldırıp camlarından baktığımda binanın ön yüzü sıcak karamel gibi dalgalandı ve Al küçük bir grup hâline geldi. “Ben de dümdüz karşıya bakmak zorundayım diye derdim var sanıyordum,” dedim. “Bunu ne için kullanıyorsun?”

Sigil hafifçe, tereddütle dışarı çıktı, Al’in gülümsemesinin üst kavisine dokunup tekrar geri çekildi. Al dirseğini kaşıyıp kıkırdarak ayağa kalktı. “Bir profetörün bunun gibi bir şeye ihtiyacı olacağını tanmıyorum. Ben türekli araba tamir etmek zorunda kalıyorum. Başın bir Bendikt motorun fren titteminin içindeyken görmeye çalıştın mı hiç?”

Mesajı aldım. Kavisli bir alan, sınırlı görüş mesafesi ve kaskatı bir boyun bir insanın gözlerini şaşı edebilir. Fakat dört mercekli gözlük bir tarihçiye ne yapar bilmem –belki bulantıya neden olur– ama yine de denemekte yarar olabilir.

Kimin başı bir Bendix’in içinde *değil ki?*

II

NEW ALMADEN

Susan Ward Batı'ya yeni bir topluluğun ferdi olmak için değil ona tahammül etmek için; herhangi bir şey inşa etmek için değil geçici bir deneyimin tadını çıkarmak için ve içerdği her tür bilgiden bir kazanç elde etmek için geldi. Kıtanın diğer ucuna yapacağı –epey yorucu– tren yolculuğunu dört gözle beklerken New Almaden'daki hayatının nasıl olacağını öngörmüştü. Oliver'ın kız kardeşi Mary Prager'ın San Francisco'daki evinde dinlenmek için mola verdiğinde bunun Batı'daki ilk günü değil, Doğu'daki son günü olacağını anladı. Şarka özgü sanat eserleriyle dolu; pampas otu, palmiye ağaçları ve egzotik çiçeklerle kaplı kuytu bir bahçesi olan bu tür evler ona göre değildi; henüz değildi. Mary Prager öylesine güzel ve Conrad Prager öylesine zarıftı ki Susan, Oliver'ın bağlantılarının ne denli düzgün olduğunun bir kanıtı olarak onları Augusta'yla tanıştırmayı diledi. Sandıkları henüz ulaşmadığından Mary Prager'ın serin ve yabancı bir havada, yabancı bir bahçede kendisini bambaşka biriymiş gibi hissetmesine neden olan giysilerini giymek zorunda kaldı; belki de bu bambaşka kişi, işinde kendini kanıtladığı anda tercihen Guilford yakınlarında, Connecticut'ta ya da Milton, New York'ta böyle bir ev ve yaşam sağlayabilecek genç maden mühendisinin karısı Bayan Oliver Ward'du.

Başlangıçta payına düşenin zorluk olacağı düşüncesini ertesi günkü New Almaden yolculuğu da değiştirmede. Hava aşırı sıcaktı, tren pencerelerinden görünen vadi yolları beyaz tozla âdetâta kaynıyordu, Lizzie'nin genelde sakin olan bebeği ağlıyordu ve avutulacak gibi görünmüyordu. San Jose'de siyah deri perdeli bir posta arabası bekliyordu; tek yolcu onlardı. Bret Harte kitabından fırlamış romantik bir gezinti beklentisi sadece birkaç dakika sürdü. Toz onları yuttu. Susan, Oliver'a perdeleri çekti ama

sıcaklık öyle yüksekti ki yavaş yavaş kaynamaya başladılar. Üç dakika sonra Oliver’a perdeleri yeniden aralattı. Böylece sıcaktan da tozdan da kurtulamadıkları gibi manzaradan neredeyse tamamen mahrum kaldılar.

Artık Susan manzarayı hiç umursamıyor, sadece oraya varmak istiyordu. Oliver onun bakışlarını yakalayınca Susan cesur bir tebessümle karşılık vermeye özen gösterdi; Oliver hava hakkında kötü bir şeyler söylediğinde Susan terli ellerine bakıp sıcaklığa tahammül ettiğini gösteren komik mimikler yaptı. Araba zaman zaman sallanıp onları valizlerinin arasına savurduğunda Lizzie’nin ifadesiz yüzüne baktı ve onun sabrına imrendi.

Yirmi kilometre olağanüstü uzun geldi. Her sohbet girişimleri yok olup gitti. Sıkıntı içinde oturdular. Susan dışarıdaki acımasız güneşin, onları çevreleyen tozun arasından süzülen tepelerindeki dayanılmaz parlaklığın farkındaydı. Uzun bir süre sonra –iki saat mi olmuştu?– yarı açık perdelerin arasından dışarıya göz attı ve yanlarından akıp geçen batı çınarının beyazımsı gövdesini ve sivri uçlu yapraklarını gördü. Havanın biraz serinlediğini hissetti. “Ağaçlar?” dedi. “Her yerin çorak olacağını sanmıştım.”

Elleri dizlerinde kenetlenmiş oturan Oliver tamamen dinç ve zinde görünüyordu. Bu sarsıcı, toz kaplı, bitmek tükenmek bilmez yolculuğu bir eziyet olarak gördüğünden değil, Susan’ın hatırı için sessiz durduğu barizdi. “Hüsrana mı uğradınız?” diye sordu.

“Ağaçlar varsa belki bir akarsu da vardır. Var mı?”

“Bizim evimizin orada yok.”

“Suyu nereden temin ediyoruz?”

“Ev kadınları pınardan taşıyor,” dedi Oliver. “Sadece sekiz yüz metre tepede. Buralar sizin düşündüğünüz kadar medeniyetten uzak değil.”

Lizzie’nin sonunda uyuyan bebeğe eğilmiş yüzünde hafif bir tebessüm belirdi. Oliver’ın onun yanında şaka yapması pek akıllıca değildi. Lizzie iyi huylu, düzenli, becerikli ve saygılıydı ama yine de aşırı samimiyete gerek yoktu. Susan yanlarından akıp geçen, yöreye has, tozla kaplı ağaçları izledi.

Araba bir ova ya da vadi gibi görünen bir yere doğru ilerledi. Susan bakmak için eğildi. İleride iğne yapraklı ağaçların olduğu uzun doruk çizgisine dek yükselen, yabani ağaçlarla kaplı, Çin tablolarında küçük figürlerin tırmanmaya çalıştıkları uçurumlara taş çıkaracak kadar dik bir yamaç gördü. Perdeleri ardına kadar açtı. “Ne!” dedi çığlık atarcasına. “*Tepe* dediklerin bunlar mı?”

Oliver onları kendi eliyle yapmışçasına hoşnut bir ifadeyle güldü. “Sizi hilebaz koca,” dedi Susan, “beni kandırdınız. *Tek kelime* etmeyin. Kendi gözlerimle görüp öyle karar vereceğim.”

Yol caddeye dönüştü, tekerlekler artık toz kaldırmıyordu; Susan çiseleyen yağmurla yolun hafif ıslanmış olduğunu gördü. Bir yanlarında ağaçların ve çalılıarın arasında neredeyse kaybolmuş bir akarsu vardı; diğer yanlarındaysa her birinde bir gömleğin önünü andıran bir çim parçasıyla kravata benzer bir sıra kırmızı sardunya olan, birbirinin aynı bir sıra çirkin kulübe. Caddenin sonunda, beyaz bir evin geniş verandasının altında bir Meksikalı hortumla çiçekleri suluyordu. Susan yol kenarındaki kanaldan yansıyan suyun parıltısını gördü ve ıslak çimlerin kokusunu aldı. Meşe ağaçları budanmış, böylece tıpkı bir New England köyündeki ak-çaağaçlar gibi yukarı doğru uzamıştı. Gölgeleli sokak ve çimenlik boyunca uzanıyordu.

“Burası Hacienda olmalı,” dedi Susan.

“Kendiniz karar verin.”

“Öyle olduğuna karar verdim. Güzel.”

“Burada yaşamamızı mı tercih ederdiniz?”

Susan o serin çimin o güne dek gördüğü ya da kokladığı en hoş şey olduğunu düşündü ama Oliver’ın ses tonunu değerlendirerek temkinle, “Bizim yaşayacağımız yeri henüz görmedim,” diye cevap verdi.

“Doğru, görmediniz. Ama burası hoşunuza gitti, değil mi?”

Susan bir süre düşündü ya da düşünürmüş gibi yaptı. “Güzel ve serin ama olmadığı bir şey olmaya çabalıyormuş gibi görünüyor. İlginç olamayacak denli kusursuz, değil mi?”

Oliver onun elini tutup sıktı. “Aferin karıma. Birçok insana da fazla yakın.”

“Neden? Müdür ve diğ erleri iyi insanlar değil mi?”

“Fena değiller. Sanırım ben üst mahallelerdeki Kuzen Jackleri ve Meksikalıları tercih ederim.

Hacienda’yı hızla geçiyorlardı. Birkaç ocuk, bakmak için dönerek sağa sola kaıştı. Bir kadın kapıdan baktı. Susan, “Burada inmiyor muyuz?” diye sordu.

“Sizi tam kapının önüne getirsin diye Eugene’in eline biraz bahşiş sıkıştırdım.”

“Ah,” dedi Susan. “Bu daha iyi olur.” Yamacın kenarına kazılmış patika yol boyunca uzanan koyu renk meşe ağaçlarının arasındaki eğimli manzarayı görmek için cama yaslandı. Ama kafasını kurcalayan bir soru vardı. Oliver, onun yolculuğunu mümkün olduğunca keyifli hâle getirmek ve kolaylaştırmak için her şeyi düşünmüştü, üstelik bunu yapmak için para harcamaktan çekinmemişti ama kıtayı boydan boya geçmesi için gereken bilet parasını göndermeyi düşünmemişti; hem de sadece unutmuş olma ihtimali olan Lizzie’nin bilet parasını değil, unutmaması gereken Susan’inkini de. Bilinmeyen yeni hayatının en az bilinmeyeni yanındaki adam değildi. Kendi birikimiyle biletleri aldığı andan beri korkularından tamamen arınamamıştı.

Babanne, evlendiğin adama biraz güven duy, demek istiyorum ona. Düşündüğünden daha emniyettesin.

Yol kıvrılarak neredeyse çıplak bir tepenin etrafından döne döne tırmanmaya başladı. Susan az ileride, sürülmüş bir tarladaki sıraları andıran fakat devasa ve sert olan, kanyona doğru dalarcasına alçalan, birbirine paralel beş dağ uzantısı gördü. İlki çok koyuydu, sonraki daha açık, üçüncüsü bulanık, dördüncüsü loş ve sonuncusu neredeyse yitik. Gökyüzü bütün gün boyunca görünmemişti ama şimdi Susan solgun açık mavi bir gökyüzüne bakıyordu.

Virajda yaşlı bir meşe ağacı   yandan toprağa değen dallarının üzerine yaslanmıştı. Gövdesine üzerlerine boyayla ya da tebeşirle isimler yazılmış bir sürü kutu ivilenmişti: Trengove, Fall, Tregoning, Tyrrell. Susan soldaki küçük kanyonun karşı tarafında çatılar gördü ve ocuk bağrışları duydu.

“Cornwall mahallesi mi?”

“Kendiniz karar verin.”

“O kutular ne? Burada gazete mi var?”

“Ah, Doğu’ya özgü rahatına düşkünlük, dedi Oliver. “Onlar et kutuları. Et arabaları her gün gelir ve Tregoning’e koyun budunu, Trengove’a çorbalık kemiklerini ve Fall Anne’ye güveç etini bırakır. İsterseniz yarın Ward Anne için de bir kutu koyarım.”

“Sizi neyle beslediğimi herkesin bilmesinden hoşlanacağımı sanmıyorum,” dedi Susan. “Bunları kimse çalmıyor mu?”

“Çalmak mı? Burası Hacienda değil.”

“Hacienda’yı *sevmiyorsunuz*, değil mi?” dedi Susan. “Neden?”
Oliver homurdandı.

“Ama buradan daha güzel olduğu bir gerçek.

Oliver, “Bu konuda sizinle hemfikirim,” diye karşılık verdi.
“Üstelik daha da güzel kokuyor.”

Bütün kasaba yamaca öylesine yığılmış gibi görünüyordu. Dik sokaklar, her yerde beyaz ve uyumsuz ya da boyasız ve yıkık dökük evler. Her yerde asılı çamaşırlar, teneke kutular ve çöple dolu boş araziler, başıboş dolaşan köpekler, çığlık çığlığa bağrıışan çocuklar. Su deposunun yanında onlara gönülsüzce yol açan ve gözlerini ayırmadan dik dik bakan erkek, oğlan çocuğu, arabacı, inek, eşek ve katır kalabalığının arasından geçmek için yavaşladılar. Oliver camdan dışarı sarkıp bazılarını selamladığında sırtarak el salladılar ve elleri havada kalmış hâlde dikkatle baktılar. Mühendis ve yeni karısı. Susan onların kaba saba, ablak suratlı ve tuhaf biçimde solgun olduklarını düşündü.

Ama güzel bir tablo da oluşturuyorlardı: her iki ucunda kenarlarından gümüş rengi sular sıçrayan birer kova asılı sırığı taşıyan bir oğlan; katırlarının yularını çıkaran bir arabacı; kulakları eğik, burnu yere yakın duran ve yüzünde gülünç bir biçimde Lizzie’yi hatırlatan kederli bir sabır ifadesi olan eşek.

Oliver bir evi işaret ederek, “Orası Fall Anne’nin evi, önceden yaşadığım yer,” dedi.

Kare şeklinde, sade ve çirkin, iki katlı beyaz bir ev. Susan her pencerenin bir oda olduğunu ve Oliver’ın önceden onlardan

birinde yaşadığını tahmin etti. Alt kat lahana ve yağ kokuyor olmalıydı. Susan orada yaşayabileceğini hayal dahi edemiyordu. Kalbi âdeta ayaklandı ve gelmiş olmasının Oliver'ı mutlu edeceği konusunda onu ikna etti.

“Size iyi davrandığını söylemişsiniz.”

“Evet. İri yarı, Cornwallu bir kadın. Sizin için hazırlık yapmama yardım etti.”

“Onu ziyaret etsem iyi olur.”

Oliver ona tuhaf bir bakış attı. “Kesinlikle yapmalısınız. Yarın akşam yemeğini orada yemezsek bizi asla affetmez.”

Yukarıda, sol tarafta uzun bir bayıra dağılmış hâldeki Meksika mahallesi göründü. Evleri sııklar, kalaslar ve merdivenlerle desteklenmişti; yamuk yumuk balkonlarından çiçekler taşıyordu. Susan bir kapı eşiğinde sigara içen koyu tenli bir kadın gördü; verandada ninesi torununun saçını örüyordu. Beyaz boyalı kulübelere yoktu ama bu mahalle Cornwallularinkinden daha hoştu; aidiyet duygusu ve bir ahenkleri vardı. Yol sola, mahallenin aşağı kısmına doğru döndüğünde mutsuzlukla boynunu dışarı uzattı.

“Çin mahallesi de var mı?” diye sordu.

“Tepenin diğer tarafında, aşağıımızda. Seslerini biraz duyacağız ama onları görmeyeceğiz.”

“Maden nerede?”

Oliver işaret parmağıyla tam karşıyı, aşağıyı gösterdi. “Onu da görmeyeceğiz. Tek görünen yıkık dökük bir ev ya da kanyonun orasında burasında bir çöplük.

“Biliyor musunuz?” dedi Susan perdeyi açıp tozlu meşe ağaçlarının arasından ileriye bakarak. “Burayı yeterince iyi tarif etmemişsiniz.”

“Kendiniz karar verin,” dedi Oliver. Parmağını henüz uyanmış olan ve bakışları sabit, esneyen Lizzie'nin bebeğine uzattı. Araba durdu.

Çorak bir tepede, çirkin maden binalarının arasında göreceğini hayal ettiği ev, bir dere yatağının kenarındaki yemyeşil meşe

ağaçlarıyla çevrelenmişti. İlk bakışta, Oliver'dan istediği ve çizimlerine yardım ettiği veranda ile sardunyalılar tarafından istila edilmiş çiti gördü. Giysilerindeki tozu silkeleyerek arabadan indiğinde pürüzsüz tırmık izleriyle kaplı bahçeyi fark etti. Oliver onun için çok iyi hazırlanmıştı. Ama oraya vardığı anda en çok hissettiği şey boşluk, genişlik ve büyüklüktü. Evin arkasındaki dağ doruk çizgisine kadar dimdik çıkıyor ve tepesinde tıpkı uyan bir kedi gibi yumuşacık bir sis ya da bir bulut kütlesi boylu boyunca uzanıyordu. Evin aşağısındaki, üst üste binmiş tepelere kadar dik inen yamaçlar ve kanyonlar bir aslan postu kadar parlaktı. Daha aşağıdaysa loş bir düzlük olan vadinin taşı toprağı vardı ve kilometrelerce uzakta, o vadiden yükselen ve kendilerinininki kadar yüce olan bir dağ daha vardı. Susan geldiği yola doğru döndüğünde mavi bir pus içinde kademe kademe gözden kaybolan, zirveleri altın rengi, küçük kanyonları koyu renk ağaçlarla kaplı beş dağ kolu gördü. Bu dağı biliyorum, yaşlı Loma Prieta. Yaklaşık yüz yıl içinde California'nın büyük bölümünden daha az değişti. Üzüm bağlarının ve alt yamaçlarındaki parsellenmiş arazilerin ilerisine geçtiğiniz anda bir su deposu ve bir Hava Kuvvetleri radar istasyonu dışında hiçbir şey yok.

“Hadi,” dedi Oliver, “içeri girin.”

İçerisi Oliver'ın çizimlerine bakarak gözünde canlandığı gibiydi ama çok daha eksiksizdi; bir evdi, resim gibi bir kulübe değil. Mis gibi boya kokuyordu. Zemini ve ağaç kaplamaları koyu kızılağaçtı, duvarlarıysa açık gri. Işık loş ve yumuşaktı, tıpkı Susan'ın bir evde olması gerektiğini düşündüğü gibi. Odalara giren esinti güneşle yıkanmış bitkilerin hoş kokusunu içeri taşıyordu. Franklin sobası bir çiftçinin pazar günü giydiği çizimleri gibi parlatılmıştı; lavaboya su bağlatılmıştı, mutfağın soğutucu bölmesinde çuvallar, teneke kutular duruyordu ve dışarı yoğun bir domuz pastırması kokusu geliyordu. Oliver yemek odasıyla oturma odası arasındaki kemere mahmuzlarını, av bıçağını ve altıpatlarını asmıştı. “Yuva dokunuşları,” dedi. “Bekleyin, daha birkaç küçük yeni ev hediyesi de var.”

San Francisco'dan beri yanlarında taşıdıkları paketlerden birini verandadan içeri taşıdı. Susan paketi açıp hasır bir yelpaze çıkardı. Oliver, "Fiji," dedi. Yanında aynı hasırdan, bir kumaş kadar iyi dokunmuş, tatlı bir saman kokusuna sahip büyük bir halı vardı. "Biraz daha Fiji." Onun yanında Fujiyama manzarasına açılan kâğıt bir şemsiye duruyordu. Oliver, "Japonya," dedi. "İçeride açma... kötü şans getirir." Kutunun en altında ağır bir şey vardı; paket açıldığında bunun üzerinde İspanyolca yazan bir su küpü olduğu ortaya çıktı. Oliver, "Guadalajara," dedi. "Artık bu evi benimsemiş olmanız gerek." Bu İspanyolca cümle ne demek biliyor musunuz? Diyor ki, 'Kendini evinde hisset, küçük Tomasa.'

O küp doksan küsur yıl sonra tek bir çatlağı bile olmaksızın pencere pervazında duruyor. Yelpazeyle şemsiye çabucak bozuldu; hasır Leadville'e kadar dayandı ve eskidiğinde arkasından âdeta yas tutuldu; av bıçağı, mahmuzlar ve altıpatlar gibi küp de üç nesil boyunca bizimle kaldı. Bunlar, babaannemlerin kurduğu yeni yuva için hiç de fena uğurlar sayılmazdı.

Babaannem etkilenmişti. Tırmıklanmış bahçe, yepyeni boya, dedemin kemerde asılı duran erkeklere özgü tuhaf süsleri gibi hediyeleri de onun inandığı gibi biri olduğunu kanıtlıyordu. Yine de tıpkı yünlü kumaştaki bir pürüz gibi, içinde ufacık bir şüphe kalmıştı. Alçak sesle, "Beni şımartacaksınız," dedi.

"Umarım."

Lizzie bir elinde valiz, diğer kolunda bebekle içeri girdi. "Mutfaktan geç," dedi Oliver. "Yatağın hazır. Georgie için ancak bir sandık ayarlayabildim ve içine bir yastık koydum."

Lizzie, "Bu yeterli, teşekkür ederim," diyerek sakince uzaklaştı.

Oliver kibardı. Gerçekten öyleydi. Enerjikti de. Bir dakika içinde, Susan yıkansın diye sıcak su hazırlamak için ateş yaktı. Ardından Fall Anne'nin evinde ufak bir işi olduğunu söyledi ve Susan ne olduğunu sormaya fırsat bulamadan verandaya çıkıp gitti.

Susan yolculuk elbisesini çıkarıp mutfak kapısının yanındaki tekne de yıkandı. Aşağı tarafında tuhaf çalıkların tepeleri ve seyrek kahverengi otlarla kaplı dik yamaç vardı. Lizzie'nin odasının yanından yukarıdaki bayırlara baktığında ormanlık alanda kırmızı

kabuklu egzotik ağaçlar gördü; adaçayı ve defne kokan bitki dolabının kokusunu aldı. Başka bir dünya. Dalgın bir hâlde suyu döküp içeri girdi. Lizzie soğutucu bölümde bulduğu yuvarlak bir ekmeği dilimliyordu. Ekmek bile farklıydı.

“Nasıl görünüyor Lizzie? Odan iyi mi?”

“Gayet güzel.”

“Hayal ettiğin gibi mi?”

“Fazla hayal kurmadım sanırım.”

“Ah, ben kurdum,” dedi Susan. “Hepsi yanlış çıktı.”

Susan, Lizzie’nin odasına baktı; temiz ve boştu; hediyelerin masanın üstünde durduğu yemek odasından geçerken küpün üzerindeki yazıyı –Kendini evinde hisset Tomasita– okuyup dışarı çıktı. Verandadaki hamağa oturup yeşil ve altın rengi dağa bakarak *ne tuhaf, ne tuhaf*, diye düşündü.

Patikadaki taşlar çatırdadı ve yanında sessizce yürüyen büyük siyah bir köpekle Oliver göründü. Oliver köpeği hamağın karşısına oturttu. “Bu Yabancı. Yarı Labrador yarı St. Bernard olduğunu düşünüyoruz. Kendini benim köpeğim sanıyor ama yanılıyor. Şu andan itibaren sizin dışınızda kimseyle yürüyüş yapmayacak. El sıkış Yabancı.”

Yabancı bir odun parçası uzatırmışçasına büyük bir ciddiyetle patisini önce onu iten Oliver’a, sonra da Susan’a uzattı. Ardından okşatmak için kafasını uzattı. “Yabancı, öyle mi?” dedi Susan. “Adın *Yabancı* mı? Bu doğru değil. Sen burada yaşıyorsun. Yabancı olan *benim*.”

Oliver içeri girdi ve bir parça tereyağlı ekmekle geri döndü. “Ona bir şey verin. Bundan sonra onu hep siz besleyeceksiniz, böylece size bağlanacak.”

“Ama sevdiği sizsiniz,” dedi Susan. “Baksanıza her hareketinizi nasıl takip ediyor.”

“*Sizi* de aynı biçimde sevmeyi öğrenecek. Bu yüzden aldık onu, size göz kulak olsun diye. Eğer olmazsa ondan halı yaparım. Sana söylüyorum, duydun mu?”

Köpek gözlerini yuvarladı ve poposunu tahta döşemeden kaldırmadan başını geriye doğru eğdi. “Al bakalım Yabancı,” dedi

Susan ve ekmekten bir parça kopardı. Köpeğin bakışlarını indirip ekmeğe odaklandı. Susan ekmeği attı ve köpek ikisini de güldüren yüksek bir şapırtıyla havada kaptı. Susan köpeğin iri siyah başının üstünden Oliver'ın gözlerine baktı. "Beni *gerçekten* şımartacaksınız."

Oliver ikinci kez, "Umarım," dedi.

Susan sorusunu daha fazla içinde tutamadı. "Oliver."

"Efendim."

"Size bir şey sorabilir miyim?"

"Elbette."

"Sizi kızdırmak istemiyorum."

"Kızmak mı? *Size* mi?"

"Çok önemsiz bir şey. Aslında söz bile etmemem gerekir. Aramızda tek bir belirsizlik dahi kalmadan başlamamızı istiyorum sadece."

"Ahh, n'aptım?" dedi Oliver. Ardından yüzünü yavaş yavaş inatçı bir ifade kapladı; bıkkınlık, suçluluk ve kaçınma gibi bir ifade. Susan annesinin onun hakkında söylediklerini hatırlayarak korku içinde dikkatle ona baktı: Haksız duruma düştüğünde asla kendini savunmayacağını, tıpkı bir istiridye gibi kapanacağını söylemişti Susan onun içine kapanmasını istemiyordu; bu konuyu konuşmak ve çözümlemek istiyordu. Oliver'ın güneşten yanmış yüzündeki, mavi taşlar kadar mavi gözleri onunkilerle buluştu ve ardından başka yöne kaydı. Susan perişan hâlde bekliyordu. "Ne söyleyeceğinizi biliyorum," dedi Oliver. "Söylemenize gerek yok."

"O zaman unutmadınız."

"Hayır, unutmadım."

"Öyleyse *neden*?"

Oliver vadiyle ilgileniyormuşçasına onun başının üzerinden baktı. Susan onun sabırsızlıkla omuz silktiğini görebiliyordu. "Mesele para değil," dedi. "Param vardı ve onu size gelmek için harcamaktan başka amaçla harcamak istemezdim. Ama mektubunuzda bundan söz etmediniz bile. Düşündüm ki belki de... Bilmiyorum. Bu durum beni babamın karşısında mahcup etti."

Onun, hakkında bu tür şeyler düşüneceği birine beni göndermek zorunda kalması hiç hoşuma gitmedi, yani...”

“Sorumluluklarını bilmeyen birine mi?” dedi Oliver neredeyse küçümser bir edayla. “Oysa biliyordum.”

“O zaman neden?”

Oliver sabırsızca döndü ve başını eğip doğrudan Susan’a baktı. “Çünkü param yoktu.”

“Ama biraz birikiminiz olduğunu söylemişsiniz.”

Oliver bir kolunu sallayarak, “İşte burada,” dedi.

“Ev mi? Maden işletmesinin bunun için ödeme yapmayı kabul ettiğini sanıyordum.”

“Kendall etti. Müdür. Sonra fikrini değiştirdi.”

“Ama söz vermişti!”

“Vermişti,” dedi Oliver. “Ama sonra biri Hacienda’daki evlerden biri için gereğinden fazla harcama yaptı ve Kendall başka tadilat yapılmayacağını söyledi.”

“Ama bu haksızlık!” dedi Susan. “Bu durumu Bay Prager’la konuşmalıydınız.”

Oliver’ın gülüşü kuşku doluydu. “Öyle mi? Ağlayarak Conrad’a mı gitseydim?”

“Öyleyse yapmamalıydınız. Eski hâliyle de yaşayabilirdik.”

“Ben yaşayabilirdim,” dedi Oliver. “Siz yaşayamazdınız. Öyle yaşamanıza izin vermezdim.”

“Ah, çok özür dilerim. Hiç anlamadım. Size büyük masraf çıkardım.”

“Görünen o ki ben size büyük masraf çıkardım. Biletlere ne kadar ödediniz?”

“Söylemem.”

Neredeyse öfkeyle dik dik birbirlerine baktılar. Susan açıklamaması dışındaki her şey için onu affetti. Tek kelimeyle onun hakkındaki tüm şüphelerini yok edebilirdi. Ama parayı ödemesine asla izin vermeyecekti. Tüm yük onun omuzlarında olmayacaktı. Oliver hâlâ inatçı bir ifadeyle gözlerini dikmiş ona bakıyordu. Susan onu sarsmak istedi. “Sizi koca... Bana neden söylemediniz?”

Susan onun kaşlarının kalktığını gördü. Gözleri gülümse-
diğinde olduğu gibi ters hilal biçiminde kısıldı. Genç olmasına
rağmen göz kenarlarında sanki hep gülmek üzereymiş gibi görün-
mesine neden olan derin kırışıklıklar vardı ve artık *gülümsüyordu*.
Surat asmayacaktı. Hepsi geçmişte kalmıştı.

“Duygusal davranmanızdan korktum,” dedi Oliver. “Bu ev
hazır hâlde sizi beklerken burada olmamanız düşüncesine daya-
namazdım.”

Akşam yemeği sadece ekmek ve tereyağı, Augusta’nın semave-
rinde demlenen çay ve bir parça artık çikolatadan ibaretti. (Ah,
kopamadığım tatlı dostum! Benim seni düşündüğüm gibi sen de
New York’ta beni düşünüyor musun, sevgili arkadaşım? Ne ka-
dar mutlu olduğumu, olmaya kararlı olduğumu anlıyor musun?
Kocamın bana iyi bakacağını söylememiş miydin sana?) Köpek
verandada ayaklarının dibinde yatıyordu. Gökyüzü, sisin gümüşü
fırça darbeleriyle kaplı yamaç boyunca açık maviden kurşuni gri-
ye döndü ve sonra yavaş yavaş olgun bir şeftali rengine kızardı.
Zirvedeki ağaçlar –Oliver akça ağaç olduklarını söylemişti– birkaç
saniye alev alev yandı ve sonra karardı. Doğuda, derin yamacın
alt kısmındaki vadi önce kırmızı, sonra gül pembesi, sonra lila,
daha sonra mor, gri ve en sonunda hafifçe siyaha dönüşen bir toz
dumanıyla kaplıydı. Lizzie saygılı bir ifadeyle sessizce dışarı çıkıp
tepsiyi aldı ve iyi geceler dileyerek tekrar içeri girdi. Susan’la Oli-
ver hamakta el ele, birbirlerine yakın oturuyorlardı.

“Bu kişinin ben olduğuna inanamıyorum,” dedi Oliver.

“Bundan kuşku duymamalısın.”

“Sen’ mi dedin bana?” dedi Oliver. “Şimdi aileden biri oldu-
ğumu hissettim.”

Susan’ın kalçalarından omuzlarına doğru bir ürperti yükseldi.
Oliver anında ilgi gösterdi. “Üşüdün mü?”

“Sanırım mutluluktan.”

“Bir battaniye getireyim. Yoksa içeri mi girmek istersin?”

“Hayır, burası çok güzel.”

Oliver bir battaniye getirdi ve bir şezlongdaymış gibi yattığı hamakta üzerini iyice örttü. Sonra yere, onun yanına oturup pipo içmeye başladı. Aşağıda, epey ileride vadinin üzerine kapanmış gibi duran gökyüzünde ışıklar belirmeye başladı; önce bir tane, sonra bir tane daha ve en sonunda bir sürü. “Tıpkı sıcak bir ocağın karşısında oturup sobada patlayan mısırları izler gibi,” dedi Susan.

Bir süre sonra elini kaldırıp, “Dinle!” dedi. Yavaş yavaş artan rüzgârda aralıklı olarak duyulan, kaybolan, sonra tekrar duyulan belli belirsiz bir müzik sesi geldi. Meksika mahallesinden biri verandada ya da balkonda oturmuş, sevgilisine veya çocuklarına gitar çalıyordu. Ella Clymer’ın Milton’da onlara şarkı söylediği geceyi hatırlayan Susan, memleket özleminin her yanını sarmasını bekleyerek nefesini tuttu. Ama öyle bir şey olmadı, bu tatlı huzuru hiçbir şey bozmadı. Susan elini uzatıp Oliver’ın saçına dokundu; Oliver elini tuttu ve yanağını onun parmaklarına yasladı. Çene kemiği, sakalının sertliği Susan’ın yeniden ürpermesine neden oldu.

Veranda sayvanının kenarına doluşan yıldızları seyrederek uzun bir süre oturdular. Nihayet yatağa gittiklerinde umarım sevişmişlerdir. Neden sevişmesinler ki? Sekiz yıl sonra nihayet bir araya gelmişlerdi ve evliliğin tadını sadece iki haftadır çıkarıyorlardı. Ayları hesaplamaya tamamen hazırım. Birinci çocuğu, yani babam 1877 Nisan’ının sonunda doğmuş ki bu, babaannemin New Almaden’a gelişinden neredeyse dokuz ay sonra. Köklerimin o gece tuttuğuna, Batı’da birlikte yaptıkları ilk şeyin babam olduğuna inanmayı tercih ediyorum. Babamın kazayla olduğu ve başta istenmediği gerçeği, ne onun babaannemle dedemin hayatına etkisini azalttı ne de kaçınılmaz bir son olarak beni kaçınılabılır kıldı.

Babaannem o gece saçakların altında uğuldayan rüzgârı ve arkadaki yamaçta yan yatmış meşelerin ve kocayemişlerin çatırtılarını duymuş olabilir. Rakunların verandadaki kaçamak ayak seslerini ve davetsiz misafirleri kovmak için ayağa fırlayan Yabancı’nın

koşturmasını duymuş olabilir. Uyanmış ve yanındakinin nefesini dinlemiş, hiç tanımadığı duygular ve hassas kararlar yüzünden sarsılmış olabilir. O anki kişiliğiyle evlilik, kadına özgü teslimiyet; bir Longfellow şiirinde rastlanacak türden bir ten uyumu ve ruh birleşmesi hakkındaki inançlarını yeniden gözden geçirmiş olmalı. Bunları hem yazmış hem de çizmiş olmalı. Eğer Augusta'yı da düşündüyse ki muhtemelen düşünmüştür, terk edilmiş ve yön değiştirmiş arkadaşlıklarının yaralarını alışkanlıkla yürüdüğü bütün edebi bahçelerden topladığı şifalı otlarla sarmış olmalı: O an birbirlerinden ayrı olsalar da her ikisi de bambaşka ve daha soylu bir tatmin yakalamıştı. Babaannemi bu şekilde düşünürken yakaladığımda gülmek için sessizce geri çekiliyorum. Bir tarihçi böyle şeylere gülmez çünkü.

Babaannemin gözleri birden açıldı. Gri gün ışığı, yabancı bir oda... Yanlış bir şeyler vardı. Dirseklerinin üzerinde doğrulup uyku sersemliğinden kurtulduğunda yarısı açılmış eşyaların yığın yığın durduğu yeni yatak odasını tanıdı. Yatakta yalnızdı. Oliver neredeydi? *Gerçekten* yanlış bir şeyler vardı; Lizzie ile Georgie'nin uyuduğu diğer kanattan ağlama sesi geliyordu, ardından dışarıdan havlama ve anırma sesleri yükseldi. Sonra Oliver'ın, "Saldır Yabancı, onu buradan çıkar!" diye bağırıldığını duydu. Hırıltılı bir koşturma, toynakların taşlardaki çatırtısı ve ezilen çalılarının sesi. Oliver köpekle eşeğin arkasından tiz bir ıslık çaldı, ona, pikolo flütle düet yapan, kavala benzer çatlak ve yüksek bir tonda, "Balık! Balık! Balık!" diye bağırın bir ses karıştı.

Verandada Oliver'ın çıplak ayaklarının patırtısı yankılandı. "Balık falan istemiyoruz John. Git buradan."

"Balık şok taze," dedi ses.

Oliver, "Balık falan istemiyoruz," diye karşılık verdi. "Neden bu kadar erken geldin John? Git buradan."

Ses, "Balık şok taze," diye söylene söylene uzaklaşıp yok oldu. Hem yukarı hem de aşağı tarafta horozlar ötüyordu. Oliver'ın

ayak sesleri oturma odasını geçti. Susan yatakta oturduğu anda kapı açıldı.

“Neler oluyor?” dedi Susan.

Oliver kahkahadan kırılıyordu. Muhtemelen kendisini daha yaşlı, daha otoriter göstereceğini diye bıraktığı sarı bıyığı onu yirmilerinde gösteriyordu. “Aramıza hoş geldin,” dedi. “Herkes sana hoş geldin demek istiyor, hatta aralarında bir eşekle eşek bir Çinli de var.”

Öğlen mobilyaları yerleştiriyorlardı. Oliver onları Fall Anne'den satın almıştı; o da daha önce bu evde yaşamış olan biçare bir madden şefinden edinmişti. Adam genç karısını buraya getirmiş, kadın bebeğini burada doğurmuştu; ellerinde ne var ne yoksa bu evi döşemeye harcamışlardı. Sonra adam öncesinde hiçbir uyarı olmaksızın işini kaybetmişti. Kötü bir alametti bu ama Susan talihsiz bir yaşamın enkazını devraldığını hiç düşünmedi çünkü dinlenmiş gözlerle evde gördüğü her şey hoşuna gitmişti. Susan'ın Oliver'ın krokisinin üç yanına çizdiği ve birikiminin çoğunu harcamasına neden olan veranda tam anlamıyla bir zaferdi. Doğuya bakmak nefesini kesiyor, batıya ya da güneye bakmaksa yüreğinin dolup taşmasına neden oluyordu. Odalar güzeldi, mobilyalar da burada kalacakları kısa süre boyunca idare ederdi. Ama Susan onları her yerde ve her biçimde denemek için taşıtarak Oliver'a iyi bir egzersiz yaptırdı ve evin genç hanımı olarak üzerinde bol gecelikle hiçbir şey yapmadan dikilmekten çok büyük keyif aldı. Oliver sandalyelerden birini odanın diğer tarafına iterken pencereden dışarı rastgele bir bakış attı. “Koş!” dedi. “Üzerini değiştir. Misafirimiz var.”

Susan koşarak yatak odasına gitti, kapıyı hızla kapattı ve sandıkları gelene kadar tek giysisi olan yolculuk elbisesini telaşla üzerine geçirdiği anda önce verandada, sonra evin içinde ayak sesleri ve bir erkekle bir kadının konuşmasını duydu. Odadan çıktığında –ki dışarı çıktığında sanki yirmi saniye önce çılgıncasına dudaklarını kemirip bir Kuveykır'a yakışmayacak kelimeler mırıldanan,

gözleri kumaşın altında kaybolup parmakları birbirine dolanan o değilmiş gibi pespembe, canlı ve alımlıydı— Oliver onu Bay ve Bayan Kendall’la, yani müdür ve karısıyla tanıştırdı.

Bay Kendall güler yüzlü biri değildi. Delici bakışları, dikkat çekici derecede sakin ve soğukkanlı bir tavrı vardı. Buna rağmen Susan’ın elini tuttu ve kızarmasına neden olacak denli uzun bir süre yüzünü inceleyip Oliver’a, “Burasını yaşanabilir hâle getirmek için neden bu kadar sabırsız davrandığını anlıyorum Ward,” dedi. Sözüünü tutmadığı için ondan nefret etmek istemesine rağmen Susan adamın tavrında hiçbir hata bulamadı. Karısı tam bir hanımefendiydi; kibar, tatlı dilli ve samimi. Wardların çok daha medeni olan ve insanların onlarla daha fazla görüşme fırsatı bulacakları Hacienda’da yaşamayı seçmemelerine üzüldüklerini söylediler. Bayan Kendall arabasıyla gelip Susan’ı dağ yollarında gezdirmek için izin istedi. Bir sonraki pazar günü onları akşam yemeğine davet etti. New Almaden cemiyetine böylesi hoş biri katıldığı için coşkulu bir mutluluk içindeydi; Susan’ın başarılı bir ressam olduğunu duymuştu ve New Almaden’in onun kalemine sayısız konu sunmasını ümit ediyordu. Verandada durup manzarayı hayranlıkla seyrettiler ve Oliver’ın bu eski evde gösterdiği beceriye övgüler yağdırdılar. Bay ve Bayan Kendall evden karşılıklı sallanan eller ve bol bol tebessümle ayrıldılar.

“Vay,” dedi Oliver araba meşelerinin arasında gözden kaybolduktan sonra. “*Bu* daha önce hiç görmediğim bir şey.”

“Ne? Ziyaretleri mi? Sadece nezaketten.”

“Asla kimseyi ziyaret etmezler.”

“Conrad Prager sayesinde. Bay Kendall onun önemli biri olduğunu biliyor.”

“Eğer akrabamın bu kadar önemli olduğunu düşünüyorsa seni almak için Doğu’ya gitmeme neden izin vermedi?” dedi Oliver. “Neden tüm tadilat masrafını bana yıktı? Hayır, yanlış değerlendiriyorsun. Sen ressam olduğun için bu kadar etkilendiler. New Almaden’in üst sınıfa özgü görünmesini sağlıyorsun.” Satın almayı düşündüğü bir ata bakarmışçasına ona baktı. “Aslına bakarsan,” dedi, “bu konuda haklılar.”

Öğleden sonra Susan kendine birkaç dakika ayırdı ve Augusta'ya yazacağı bir mektup serisinin ilk mektubuna başladı. Uzun uzun tablo gibi manzaradan ve müdürle karısı hakkındaki izlenimlerinden söz etti. Bayan Kendall'ın "ilk görüşte onu hem çekici hem de sıradan yapan yüzeysel bir güzelliği ve hanım hanımcık tavırları olduğunu" düşünüyordu. Bay Kendall içinse, "Dünyanın bu en büyük madeninin –Oliver yeraltında kırk beş kilometrelik bir alan olduğunu söylüyor– bu ufak tefek, mülayim adamın despot kontrolü altında olduğuna ve birinin bütün geleceğinin onun bir anlık kaprisinin insafına kaldığına inanmak zor. Neyse ki Oliver'a çok değer veriyormuş gibi görünüyor ve gururla söylüyorum ki Oliver amirinin yanında bir erkeğe yakışan biçimde davranıyor. Hoş biri olsa da, masrafları Oliver'ın ücretine dâhil etmesi gerektiği hâlde, üstelik şimdi güzelliğine övgüler yağdırdığı bu evi yenilemek için onu tüm parasını harcamak zorunda bırakmış olduğunu unutamıyorum," yazdı.

O gece Fall Anne'nin kiracılarıyla, New Almaden toplumunun en alt kademesini oluşturan genç mühendisler, üniversite öğrencileri ve "saha dışı şefleri"yle yemek yediler. Kendall çiftinin yarı resmî kibar tavırları gibi, üçüncü sınıf bir pansiyon ortamının da babaannem için pek keyifli olduğunu sanmıyorum ama en azından samimiyetleri doğaldı ve Oliver onların yanında rahattı. Sohbet, mühendislikle ilgili teknik ayrıntılar ve görüşlerle Oliver'ın hak etmediği şansı arasında gitti geldi. Babaannem onların yalnız olduklarını düşündüğünden, hem taşkın hem çekingen olan abartılı şakalarına anlayış gösterdi ama bu şakalar yüzünden hiçbirini olası bir dost olarak değerlendirmede. Mektubuna birkaç paragraf ekleme fırsatı bulduğunda Augusta'ya onlardan "arada bir görüşülebilecek hoş insanlar ama buradaki hiç kimseyle çok yakın olacağımı sanmıyorum" diye söz etti.

Kuveykır geçmişine, çiftlikte büyümene ve bu genç adamlardan hiçbirinin züppeliğini görmesine izin vermeyecek kadar iyi kalpli olmana rağmen amma da züppeymişsin babaanne. Kısmen sanattaki başarın ama daha çok Augusta'yla Thomas Hudson'ın

etkisi yüzünden, asalet gözüne kaçmış kömür tozu gibi ve gözyaş-ların onu dışarı akıtmadan önce gözlerini kızarıp tahriş olana dek ovman gerekecek.

Yemekten sonra Cornwall mahallesinden gelen kötü kokularla bozulan serin akşam havasında, verandadaki sallanan koltuklarda oturmuş sohbet ederlerken yaklaşan iki madenci Oliver'dan aş-ağıya inmesini istedi. Aralarında kıs kıs gülüşüp verandaya doğru birkaç bakış attılar. Fall Anne, "Hey siz," diye seslendi onlara, "siz ikiniz neyin peşindesiniz?"

Adamlar Oliver'la tokalaşıp hızlı adımlarla oradan uzaklaştılar. Oliver geri geldi ve gülümseyerek Susan'ın arkasında durup san-dalyesini öyle hızlı itti ki Susan öne doğru gitti, ayak parmakları yere değdi ve sonra tekrar hızla geriye doğru gelip Oliver'ın elleri-ne yaslandı. "Gitmemiz gerek," dedi Oliver.

Gençler bozuldular, Fall Anne üzüldü. Susan neler olup bitti-ğini bilmeden itaatkâr bir hâlde ayağa kalktı.

"*Charivari*" muhabbeti varmış," dedi Oliver. "Birkaç fıçı bira almaları için onlara para verdim. O yüzden şimdi Sue'yu eve gö-türüp kapılara barikat kuracağım."

Herkes karşı çıktı. Mahalledeki hiç kimse şantiye mühendisi-nin karısına eşek şakası yapmayı aklına bile getirmezdi. Herhangi bir curcunanın uygun olmayacağını bilecek sağduyuya sahip ol-masalar bile hepsi işini kaybetmekten korkardı. Oliver'ın çekip gitmelerini söylemesi gerekirdi. Buradan ayrılmayın, işler daha da hareketlenebilir. Sağlığınıza kadeh kaldırın.

Adamın beklediği tam olarak buydu, dedi Oliver. Susan'ın bir grup sarhoş hayranla karşı karşıya kalması için bir neden görmü-yordu. Hazır mısın Susan?

Susan herkesle tek tek tokalaştı. Fall Anne'nin onu çekip hafif soğan kokulu en iyi elbisesine yapıştırmasına belli etmediği bir ürpertiyle izin verdi. Ortamı rahatlatmak ve keyiflendirmek için yaptıklarından dolayı herkese teşekkür etti ve oradan ayrıldı; onu maden mahallesindeki hayatı için fazla kaliteli olmakla acımasızca

* 19. yüzyılın sonlarına kadar devam etmiş, topluluğun bazı kişilerle dalga geçtiği, onları cezalandırdığı, geleneksel bir tür eğlence. (ç.n.)

eleştirecekler miydi yoksa Oliver'ın şansına imrenip sızlanacaklar mıydı, emin değildi. Ya o adamlar sarhoş şakaları yapmaya karar verdilerse? Ürkütücü şeyler duymuştu; gelini kaçırmak ve hapsedmek, damadı küçük düşürmek gibi. Cadılar Bayramı yağmalayıcılığı ve muzip şakalar.

Oliver'ın önlerine parça parça gölge düşüren ve bayırdaki evlerin tozlu çatılarını aydınlatan feneriyle karanlık yolda yürürlerken birkaç dakikalığına hafif bir korku duydu. Görünüş olarak gece vakti taşradaki diğer yollar gibiydi; John Grant'in eviyle babasının evi arasındaki yoldan farkı yoktu. Ama şimdiden arkalarında yüksek erkek sesleri duymuştu ve yaklaşık yarım saat sonra o seslerin daha da yükseleceğinin farkındaydı.

“Sence gelecekler mi?”

Oliver kolunu ona doladı. “Mümkün değil. Otlakçılık yapmak için bahane arıyorlardı sadece.”

“O zaman oradan neden ayrıldık?”

“Seninle baş başa kalabilmek için.”

Oliver ona o kadar sıkı sarıldı ki yürürken sendeleyip tökezlediler.

Susan tuhaf kokulu havayı içine çekerek ve onu uyandıran tanımadığı sesleri dinleyerek üç sabah daha boş odasında uyandı: Önce iki yanında ekmek somunları dolu küfelerle patikayı tırmanan *panadore*'nin* eşeğinin çanlarını, ardından güğümlerin uzaktan gelen tıngırtısını ve tepenin alt tarafında kalan Çinlilerin yaygarasını. Oliver her sabah odaya gelip tamamen uyanana kadar onu öptü ve göğsüne bir kır çiçeği koydu. Kahvaltıları saat yedide en yakındaki şaft kulesinden gelen düdükle bölündüğünde Oliver birkaç gün bu sesi duymazdan gelebileceği için birbirlerine bakarak gülümsediler.

Ufak tefek yerleşme işleri arasında Susan mektup dizisine kısa bölümler ekledi. Babaannem edebiyatta yerel renklerin revaçta olduğu dönemi beyhude yaşamadı. Örneğin burada bir sebze satıcısı var:

Alışverişi Lizzie yapıyor ve ben, Japon şemsiyemle neredeyse herkesin yolunu kapatacak şekilde öylece durup ne istediğimi söylüyorum. Adam Costa adında bir İtalyan. Onun bildik sebzelerin adını söyleyişini duymak çok keyifli. Kendine özgü telaffuzuyla lahana isteyip istemediğimi sorduğunda bunun en iştah kabartıcı şey olduğu duygusuna kapılıyorum. “Bir adet havuç... iki adet domates... dört adet patates... üç adet elma... iki parça böğürtlen,” diyip hesap yapmasını duymak da çok eğlenceli. Lizzie bu sabah çamaşır yıkıyor ve bebek olabildiğince mutlu bir hâlde yerdeki bir kumaş kutusunun içinde oturuyor... Her şey o kadar kolay ki şişman ve tembel biri hâline geleceğim. Günde üç kez buhar düdüklülerinin sesini duyuyoruz ve sağda solda yükselen duman bulutları görünüyor. Katırların çektiği ağır yüklü bir araba

* (İsp.) Fırıncı. (ç.n.)

kıvrılarak uzanan yolun uzak bir dönemecinden geçip gidiyor ama bizim önümüzden geçen bir şey yok. Burası bir askeri gar-nizon kadar düzenli ve bizim ücra verandamız her gün pazarmış gibi sessiz... Burayı görebilmeni o kadar çok istiyorum ki! Henüz hiç yürüyüş yapmadım çünkü geçen ilkbaharda trenle gönderilen kış giysilerim dışında sandıklarım gelene dek ne sağlam botla-rım var ne de giyecek elbisem. Akşamları serin olduğundan ince, yünlü bir elbiseyle rahat edebiliyorum ama gündüzleri, sadece ön tarafında büzgüleri ve fırırları olduğu için Oliver'ın, "sanki sırtındaki tüyler yolunmuş gibi" dediği beyaz, bol bir gecelikle dolaniyorum. Hayatımda kendimi hiç bu kadar özgür hissetme-miştim ve söylemesi tuhaf ama uzaktaymışım gibi gelmiyor. San-ki Milton'daki kadar yakınımdaymışsın gibi hissediyorum.

Madenlerdeki Hayat Dolu Beyaz Kadın, beşinci günün sabahında kalktı, kocası işe gitmeden önce onunla birlikte kahve içti ve Cor-nwall mahallesindeki postaneye götürmesi için ona annesiyle ba-basına yazdığı bir mektup ile Augusta'ya gidecek kalın zarfı verdi. O sabahın ilerleyen saatlerinde sandıkları bir yük arabasıyla gel-di ve Susan günün geri kalanını onları boşaltmakla geçirdi. *Kızıl Damga* için hazırlanmış gravürleri, çizim defterlerini, kalemlerini ve sulu boyalarını köşedeki dolaba istiflemek ona yoğun ve hoş bir yaşama hazırlandığı duygusu verdi.

Lizzie'nin ütülediği ve ütünün sıcaklığını hâlâ taşıyan yazlık elbisesini giyerken saatin altı olduğunu bildiren düdük çaldı. Çay-danlığın altını yakması için Lizzie'ye seslendikten sonra hızla dışa-rı çıkıp hamağa yayılarak beklemeye başladı.

Onu görebiliyorum. Buradan, her zamankinden çok farklı gö-rünüyor. Kıyafetleri konusunda her zaman dikkatliydi; hatta bir keresinde pek de zevkli olmayan Betsy Hala'ya, "Kıyafetin yüzün için bir fondur," dediğini duydum. Kadınların balina kemiğinden yapılmış korseler üzerine kendilerini metrelerce saten, şayak, taf-ta, bombazen ve benzeri kumaşlarla sarıp sarmaladığı; tarlatanlı, fırırlı, karpuz kollu elbiseler giydiği bir çağda yaşadı. Bir maden

kasabasındaki çağımız kadını, şantiye mühendisinin karısı bile olsa hayatını pantolon ve eşofman üstüyle geçirir. Babaannem yaşadığı yerlerde bu konuda en ufak bir taviz vermedi. Elimde onun saray kıyafetini andıran bir elbiseyle ata binerken çekilmiş bir fotoğrafı var; bir de 1880'lerde ayaklarının dibinde ev yapımı bir sandal, arka planda bir çadır, omuzunda üçüncü bebeğiyle Boise Creek'te çekilmiş bir fotoğrafı var ve tahmin edin üzerine ne giymiş? Yüksek yakalı, dar belli, üç sıra düğmeli, karpuz kollu, kendinden puantiyeli, pamuklu bir elbise. Ve bir hasır şapka. Çorak hudutların en çorak yerinde, servetlerinin en dipte olduğu o günlerde bile bir partiye gidiyormuş gibi giyinmiş. Ev işleriyle gerçek anlamda ilgilenmeye başladığı hayatının o ilk gününde Oliver'ın madenden dönmesini beklerken şapka taktığını sanmıyorum ama muhtemelen diğer her şeyi tamdı.

Kısa süre sonra kocasının ağaçların arasından geldiğini gördü. Yabancı yavaşça kalkıp onu karşılamaya gitti. Susan el salladı. Kırmızı maden cevheriyle lekeli giysileri, çamurlu çizmeleri içindeki Oliver'ın yüzü onu görmenin heyecanıyla ışıldadı, yüksek basamakları koşarak çıkıp elleri arkasında direğe yaslandı ve yüzünü öne doğru uzattı. Susan onu öptü ve Oliver elleri hâlâ arkasında, veranda direğine âdeta yığıldı. "Şantiye mühendisinin evi burası mı?" dedi. "Çok güzel görünüyorsun. Ne oldu?"

"Güzel görünmem için bir şey olması mı gerekir? Sandıklar geldi, böylece artık işten dönen kocasını karşılayan eş olabilirim."

"Bu hoşuma gitti. Sanırım geri dönüp eve tekrar geleceğim."

"Hayır. Hiçbir yere kımıldamıyorsun. Lizzie çay getirecek."

"Bir de çay var."

Direğe yaslanışı Susan'ın çok hoşuna gitti. İri yarı olmasına rağmen rahat, zarif bir edası vardı. Önündeki yuvada bir mum olan madenci şapkası geriye doğru itilmiş, yün gömleğinin yakası açılmıştı. Muhtemelen onu muhteşem bir tablo gibi görüyordu. Orada öylece dururlarken ikisinin resmini yapabilirdi; güzel eş ve erkeksi kocası. İsmi, "Şerefli Bir Uğraş Sonrası" ya da "Medeniyetin İleri Karakolu" gibi bir şey olurdu. Orada olmak, Oliver'ın

yanında olması, katran kaplı kulübelerde yenen bayat krakerler ve ucuz peynirlerle geçen bunca yıl sonra ona bunu verebilmek içini mutlulukla doldurdu.

Oliver bir mektup tutan elini arkasından çıkardı. “Sana bir şey getirdim.”

Susan zarfı görünce kimden geldiğini anladı ve mektubu öyle bir açgözlülükle kaptı ki açmadan önce özür dilercesine bir bakış attı. Ama mektup hayal kırıklığı yaratan tek bir sayfadan ibaretti ve hatta o bile tam dolu değildi. Aynı anda hem korktu hem de korktuğunun başına geldiğini anladı.

Katlanma yerleri sararmış, birkaç satırlık yazısı neredeyse sölup gitmiş bu ince mavi kâğıt elimde. Bu mektup cüretkâr ve zarif o ele ait değil; alelacele karalanmış ve imzasız.

Canım Sue,

Bu bir mektup değil. Ne yazabiliyorum ne de düşünebiliyorum ama yine de sana haber vermem gerek. Bebek dün gece difteriden öldü. Ah, neden burada değilsin? Dayanamıyorum, her şey paramparça. Ölebilirim. Ölebilirim.

Böylece Batı'daki pikniğı tek bir darbeyle sürgüne döndü. O güne kadar Milton'la New York arasındaki mesafeden daha fazla bir şey ifade etmeyen dört bin sekiz yüz otuz kilometrenin koca bir kıta olduğu ortaya çıktı. Mektup taşıyan bir tren bu aşılmaz mesafeyi bir böcek yavaşlığıyla geçecekti. O sabah Oliver'a verdiği mektupla birlikte yarın ya da öbür gün yola çıkacaktı. O mektubu, evden ayrıldığından beri ona yazdığı her şeyi geri almak için nesi var nesi yoksa verirdi. Çünkü bebek, yolculuğunun birinci ya da ikinci günü, Omaha hakkındaki izlenimlerini yazdığı vakitlerde ölmüş olmalıydı. Ovaları, dağları, çölleri geçtiğı tüm o anlarda, San Francisco'da dinlendiğı ve Almaden'a alışmaya başladığı tüm o günlerde Augusta ile Thomas matem içindeydiler. Bir hafta ya da biraz daha uzun bir süre sonra postacı kapılarına, en yakın arkadaşlarının teselli eden ve üzüntülerini paylaşan kelimelerini

değil, Çinli balıkçılarla İtalyan sebzecileri hakkında yazılmış sayfalarca saçmalık getirecekti.

Oliver'ın parmaklarının arasından yavaşça çekip okuduğu mektubu geri aldı. Kocasının yüzündeki üzüntüden kendi yüzünün nasıl olduğunu algılayabiliyordu. Bir anlığına, yanan bir ağaç gibi alev aldı. "Geri dönmeliyim! Hemen hazırlanmalıyım!" Ama Oliver'ın ciddi yüzüne bakınca bunu yapamayacağını anladı. Onu gönderecek parası yoktu. Kendi birikimiyse geride bıraktığı dostlukları için değil, ortak yaşamları için muhafaza edilmeliydi. Eğer isterse Oliver'ın hiç tereddüt etmeden kabul edeceğini bilse de bu adil olmazdı.

Karmaşık duyguları içinde kapana kısılmış, sadece kıtanın yanlış tarafında değil evlilikte de sıkışıp kalmış gibi mi hissetti kendini? Buna şaşırmazdım. En azından mekânın ve zamanın acımasızlığının onu kemirip durduğu süre boyunca. Çayı tamamen unuttular. Lizzie akşam yemeğini hazırladığında Susan Oliver'la birlikte masaya oturdu ama hiçbir şey yemedi ve hatta mahcup madenci iştahı yüzünden ondan neredeyse nefret etti. Lizzie masayı topladıktan sonra Oliver diğer odada piposunu içip kemerde çekingen, erkeksi bir ökseotu misali asılı duran mahmuzlar, av bıçağı ve tabancanın altından gizlice onu izlerken oturup umutsuz bir mektup yazdı. Birden ayağa kalktığı anda Oliver da kalktı ama Susan ona belli belirsiz gülümseyerek, "Gelmene gerek yok. Yorgunsun. Sadece çiçek toplayacağım," dedi.

Çiçekler elimde değil ama mektup bende.

Ah, canım. Ne söyleyebilirim ki? Bana bu kadar yakın olan iki kalbe düşen böylesi bir acının içime doğmamış olması korkunç bir duygu. Keşke anlayabilseydim, yol boyunca geçtiğim her yerde işaretler vardı. Kan kırmızısı günbatımı ve solgun ay ışığı kötü bir şeyler olacağının habercisiydi ama hayatın ışıltısıyla öylesine cahilce sarmalanmıştım ki can dostumun perişan olduğunu göremedim. Bu zavallı küçük çiçekler size ulaştığında ezilmiş ve solmuş olacak ama yine de kelimelerden daha iyidir. Yol kenarında yetişiyorlar

ve tozun toprağın ortasında mütevazı küçük yüzlerindeki temizliği ve saflığı koruyorlar...

İkinizin acısının yüküyle yüreğim dağlanıyor. Oliver'a fazla bir şey söylemiyorum çünkü bizi ayıran kişi olduğunu hissetmek onu çok üzüyor...

Zavallı babaannem. Eğer kalbi Doğu için acı çekmiyor olsaydı Batı'daki balayı evinde rüya gibi bir hayat sürebilirdi. Ve zavallı dedem. İkisini ayırmış olmaktan dolayı suçluluk duysun ya da duymasın Augusta'nın bu kişisel trajediyi tam da o sırada yaşamasının neredeyse kasti olduğunu düşünmüş olmalıydı. Hilesiz yöntemler Susan'ı New York'ta ve o eski üçlü grubun içinde tutmayı başaramadığından işleri böyle karıştırıyordu.

Yine de kimbilir, belki de Augusta'nın kederi uyumsuzluklarının ahenkli bir evliliğe dönüşmesine yardımcı oldu. Doğasının üzerinde büyük etki yarattığı ama insanlarından hemen hemen hiç etkilenmediği o ıssız yerde Oliver dünyadaki tek erkek, evi tek evmiş gibi hissetti. Oliver'ın peşinden gidebileceği her yere -Shakerag Caddesi'ndeki ofisine, Kendall ailesiyle yemek yemek için Hacienda'ya, postaneye, markete, yeraltına indiğinde kuleye gitse de çok yalnızdı. Lizzie iyi bir insan olsa da "arkadaş" değildi. Cornwallluların ziyarete gelen eşleri, Oliver'ın meziyetleri -"onda şeytan tüyü var valla"- dışında konuşacak çok az konu bularak hem Susan'a hem de kendilerine sıkıntılı zaman geçirttiler ve bir kereden fazla gelenler Lizzie'yle rahat rahat bir fincan çay içmek için yollarını mutfak kapısına çevirdiler.

İster kadın olsun ister erkek, Cornwalllu halktan hiç kimse ona cazip gelmedi. Onları görgüsüz buldu, *charivari* tehdidini ve Oliver'ın zaten parasız olan cüzdanından gasp ettikleri iki fıçı bira parasını unutmadı, aksanlarının kaba olduğunu düşündü. Yabancıyla yürüyüşe çıktığında, yolda onu ciddi bir nezaketle selamlayıp geçmesi için kenara çekilerek Kızılderili gözleriyle izleyen kavruk yüzlü erkek ve kadınlar gördüğünde ortaya çıkan görüntü aklını çelse de onlarla eşekleriyle kurduğundan daha fazla bir yakınlık

kurmayı hiç düşünmedi. Zaman içinde oldukça fazla yüz tanır hâle geldi ama hiçbiri insan değildi.

Oliver'ın talimatları doğrultusunda kısıtlı patikalarda –Oliver bunlara “uğrak mekânların” derdi– yürümekten sıkıldığında *Kızıl Damga* gravürleri üzerinde çalışıyordu. Resim yapmaktan sıkıldığında verandada kitap okuyordu, çoğunlukla her zaman düşünceli olan Thomas Hudson'ın sürgün hayatında okuması için gönderdiği kitaplardı bunlar. Eğer Oliver'ı bekliyorsa yolu ve güneydeki dağların zirvelerini görecektense tarafta oturuyor ama bazen kendini şaşırtmak için köşeye gidip aşağıya, vadiye doğru inen tepelere bakıyordu. Bir sürü mektup yazıyordu. İçinde bir zamanlar Milton'daki verandayı dolduran insanların yazdığı şeyler olan *Scribner's* dergisinin yeni sayısı, Augusta'dan ya da evden gelen mektuplar kadar değerliydi.

Aşağıdaki çalılar arasında kızıl göğüslü, siyah beyaz, sakin kuşlar oynanıyordu. Ara sıra biri uçup meşe ağacına konuyor ve toz kaplı sakin ormana doğru *cik cik* ötüyordu. Duyulan tek kuş sesi bu ötüş ve bildircinlerin çatlak gıdıklamasıydı; Milton yazlarının kızılgerdanları, ardıkuşları ve bülbüllerinden sonra bu açlık diyeti gibiydi.

Oliver haftanın altı günü sabah yediyle akşam altı arası evde olmuyordu. Susan akşamları ve pazar günleri için yaşıyordu. Her akşam yemekten sonra birlikte hamakta oturup güneşin San Jose Dağları'nın yüzer gibi görünen tepesini doğuya doğru giderek terk etmesini, vadinin tozlu havasını daha ağır kılmasını, karartmasını, alev alev yakmasını ve soldurmasını seyreliyorlardı. Bence Susan kendini Oliver'ın yanında hem kapana kısılmış hissediyordu hem de utanç verici biçimde ona bağımlı. İkisi de ne kadar çok el ele tutuştuklarından bahsediyordu.

Bu dağlar çevremizi tamamen kaplamadığı için öyle minnettarım ki. Bizi arkamızda bıraktığımız her şeye geri götüren vadinin diğer tarafındaki puslu, bulanık uzaklığı görebiliyoruz.

Alacakaranlıkta sık sık sizin aşağıımızdaki vadide olduğunuzu hayal etmeme sebep olan tuhaf bir duyguya kapılıyorum. Karanlık onu

kaplıyor ama sağda solda ışıklar parıldıyor. Hepinizin –Milton’daki herkesin, senin, Thomas’ın ve aklımdan hiç çıkmayan tüm sevdiklerimin– orada bulunduğundan emin oluyorum. Bu asla kaybetmek istemeyeceğim bir hayal çünkü o zaman hepinize yakınım. Burası mutlu olunacak bir yer; mutluyuz, mutlu olacağız da ama pek dile getirmediğimiz hâlde buradaki hayatımızın arka planında ortak bir düşünce var ki o da *burasının* gerçek evimiz olmadığı, bizi burada tutan şartlar dışında buraya ait olmadığımız.

Kendi adına konuş büyükaanne. Bence dedemin aklına asla düşünmediği şeyler sokuyorsun. Dedem maden mühendisliğinin Batı’ya özgü bir meslek olduğunu gayet iyi anlamış. O kavurucu maden ocağında günde on saat dolaşmasının, boş zamanlarında labirent gibi dehlizlerin haritasını çıkarmakla uğraşmasının ve sen yattıktan sonra mühendislikle ilgili metinlerle hükümet raporlarını okumasının nedeni her şeyden vazgeçip asbest dışındaki bütün madenler konusunda verimsiz olan Doğu sahiline gitmek değildi. Ne kadar hırslı olduğu, yarım kalmış bir eğitimin eksiklerini tamamlamak için ne kadar çok çalıştığı konusunda sık sık açıklama yapıyordun. Bence geleceğinizin nasıl olacağı konusunun üzerinde durmuyordu çünkü senin memleket özlemin konusunda hassastı ama durumun gayet farkındaydı. Kendini işine fazla kaptırdığından tam olarak anlamadığı şey, günlerin senin için ne kadar can sıkıcı uzunlukta, ne kadar yalnız, ne kadar tecrit edilmiş ve ne kadar yabancı olduğuydu.

Bize kendimizi hatırlatacak hiçbir şey kalmadığında benlik duygumuzu nasıl kaybettiğimizi bilmiyor musun? Buradaki insanların bizim dünyamız hakkında o kadar az fikri var ki bazen o dünyayı ben hayal ettim herhâlde, diye düşünüyorum. Bununla karşılaştırıldığında Oliver’la birlikte geçirdiğimiz birkaç saat bundan sonraki hayatımın yaşam ekmeği* gibi. Şimdiye dek

* İncil, *Yuhanna* 6:35: “İsa, ‘Yaşam ekmeği Ben’im. Bana gelen asla acıkmaz, bana iman eden hiçbir zaman susamaz,’ dedi.” (ç.n.)

sana onun hakkında fazla bir şey anlatmadım çünkü onun kıymetini, bütün güzel şeyleri birlikte yaptıkça anlamaya başladım. Tüm bu mutluluğu umutsuz bir bedbahtlığa dönüştürebilecek rahatsız edici tavırları dikkate almayı çoktan unuttum. Oliver'ın bu taşrayı sevmesi ve hayatını burada geçirmek istemesi gibi ufacık bir şey bile bir süre sonra ciddi bir sorun teşkil edecekti. Bu durumda asıl yuvamızın özlem dolu anıları aramızda başka bir bağ oluşturuyor.

Bu tür yaklaşımlar babaannemin, kocasının sevgisini Batı'nın onlar için sadece kısa bir gezinti olduğuna dair hemfikir oldukları şeklinde yorumlamasını sağlıyordu. Bu esnada her gün birbirinin aynıydı. Sabahlar kocaman bir göz gibi açılıyor, gün ışığı onun her zamanki faaliyetlerini gözetliyor ve akşamları kapanıyordu. Kesintisiz gün ışığı onu çaresizleştiriyordu; mahkûm edildiği bir şeydi âdeta.

Her şey durağan, ertelenmiş ve alıkonulmuştu. Oliver'ın haritalarıyla raporlarını birkaç saatliğine bırakıp onu dağda pikniğe götürdüğü pazar günleri ve onu sevilen yüzlerdeki alev parlaklığına benzer bir ışıkla aydınlatan mektupları getirdiği öğleden sonraları hariç bir uyurgezer hayatı yaşıyordu. Zaman ya değişmeden öylece asılı duruyor ya da zehirli meşe yapraklarının yavaş yavaş kızarmasından, altın rengi tepelerin hissedilmeden kararmasından daha fazla gözle görülür bir değişiklik sunmuyordu. Zaman kireçtaşından yavaş yavaş damlayan bir sızıntı gibiydi ve damlalar arasındaki süre o kadar uzundu ki sızıntıyı unutturuyordu. Gene de her damla birbirinden ayırt edilemeyen minicik bir heyecan, tecrübe ve duygu tortusu bırakıyordu. Biriken tortular benim kültürlü, zarif, hayat dolu, konuşkan, yetenekli ve masumane biçimde züppe olan babaannemi istemese de otuz ya da kırk yıl içinde Batılı bir kadına dönüştürecekti.

İsteyerek ya da istemeyerek deneyimler kazandı ve Doğu'ya yazdığı mektuplarında bunlardan söz etti. Belki Augusta'nın kederini avutmak için bu denli ayrıntılı yazdı. Belki de sadece konuşma açlığını doyuruyordu.

Sabahın erken saatlerinde ışık dağın doğuya bakan yüzüne yansıyor. Susan ışığın güney yönündeki yamaçlarda parıldadığını, meşelerle kocayemişlerin değişken yapraklarının yüzeylerinde ve vadideki küçük koyda hareler oluşturduğunu görebiliyordu. Pamuksu kümeler hâlinde zirveyi kaplayan sis bir peri masalındaki bulutlar kadar beyazdı.

Şaft kulesi kapısının hemen dışında durduğu yerden, taşıma kafesindeki adamların başları görünüyordu sadece. Oliver, iki genç yardımcısı, iki iksacı ve bir misafir mühendis. Yusuvarlak güneş kapıya ısıltı vuruyor ve Oliver'ın bronz yüzünü bakır, iksacıların sürekli yeraltında kalmış tenlerini ise soluk pirinç rengine çeviriyordu. Başlıklarındaki mumlar neredeyse görünmez bir alevle yanıyordu. Oliver diğerlerinden daha uzun boyluydu; Susan onu hemen hemen omzuna kadar görüyordu. Oliver bir tekne ya da trenle yola çıkan biri gibi gülümseyerek el salladı. Yabancı ileri doğru fırladı ve Susan onun tasmaına yapıştı.

Çevrede yanmış odun kokusu ve buhar vardı; düdük sesi hâlâ havada asılıydı. Bir çan tıngırdadı; Susan kafes sorumlusu Tregoning'in bir kola uzandığını gördü. Un gibi tozda bir adım geri attı. Çan bir kez daha tıngırdadı, Tregoning'in omzu öne doğru hareket etti ve buhar pompası tısladı. Kulenin çatısına kadar yükselen kocaman iki tekerlek, hareketleri kadar ağır ve isteksiz bir homurdanmayla dönmeye başladı. Başlar yavaş yavaş aşağıya inip gözden kayboldu; kaybolan son baş Oliver'ındı. Bir el yukarı doğru kalktı ve Susan artık zemininde kara bir delik olan boş kuleye bakıyordu.

Eli hâlâ Yabancı'nın tasmaında, tekrar içeri girip tahta bariyere yaslandı ve aşağıya baktı. Silik bir görüntü aşağıya doğru hareket ederek hızla uzaklaşıyordu. Kafes alçalırken gitgide parlayan

mumların sadece genel hatlarını aydınlattığı şekiller gördü; bu şekiller sonra belirsizleşti, ardından da karanlığın içinde yüzen noktacıklar hâline geldi ve gözden kayboldu. Kafesten yükselen nemli, ılık hava yüzüne çarptı.

Geri döndü, soğukkanlılığını korudu, dişsiz kafes sorumlusuna gülümseyip hoş bir şeyler söyledi, Yabancı'nın tasmaını bıraktı ve onun patikada çamura bata çıka önünden koşmasına izin verdi. Ama kalbi sıkışıyordu. Oliver'ı o karanlıkta, yüzlerce metre uzunluktaki şakul ipini aşağı sallarken, yanında mumu tutan asistanıyla gözünü teodolitin merceğine yapıştırmış vaziyette öylece dikilirken ve fazla hareket etmesin diye suya salınmış şakul binlerce metre aşağıdaki yörüngesinde salınır durumdayken sahip olduğu tek şey olan kablosunu sağa ya da sola kaydırıp daracık mesafeyi ölçmeye çalışırken hayal etmeye tahammül edemiyordu.

Oliver bu ölçüm işinden nefret ediyordu, bunun sebebi sadece onu çok uzun süre yeraltında tutan bir iş olması değil, aynı zamanda ölçüm devam ederken bütün işin durmak zorunda olmasıydı. Ani bir esinti, bir vagonun geçmesi ölçümlerini bozabilir ve metrelerce hataya sebep olabilirdi. İş durduğunda adamlar söyleniyorlardı. Haftalık üretimlerinin ve dolayısıyla ücretlerinin azalmasına neden olan Oliver iki yönden de suçlanabilirdi. Oliver için olmasa bile Susan açısından en kötü olan şeyse kocasının ölçümün herhangi bir etabına başladığı andan tamamlanmasına kadar aşağıda kalmak zorunda olmasıydı. Son defasında hiç ara vermeden yaklaşık yirmi dört saat madende kalmıştı.

Dünyanın dışına, belki de içine dalmıştı ve Susan bitmek tükenmek bilmez güneş ışığında kıyıda kalmıştı. Oliver, yemek sonrası güneş dolu on uzun saat ve onu takip eden alacakaranlık, karanlık ve geç vakte kadar kitap okumayla geçen ne olacağı öngörülemez saatler sonrasında eve dönmüştü.

Susan sırtında bir tomar çalı, elinde bir balta olan, mavi gömlekli ve terlikli, saç örgüsü sallana sallana patikada ilerleyen Çinli bir adam görünce kenara çekildi. Adam göz ucuyla ona dikkat çekici bir bakış atıp Susan'ı korkudan titrer hâlde

bırakarak yanından geçip gitti. Buradaki insanlar insan değildi. Oliver dışında kimsesizdi, sürgündeydi ve kalbi güneşin doğduğu yerde kalmıştı.

Sonu gelmez yaz mevsimi. Eylül sonu temmuzdan daha sıcaktı. Sıcak hissedilmekten ziyade görülüyor, rahatsızlık vermekten çok sanrılara neden oluyordu. Bu garip dünyayı gerçek yapma çabalarında dört elle sarıldığı şeylerin bile yanıltıcı olduğu ortaya çıktı. Ilıman verandasından artık gördüğü tek şey, bir zamanlar vadinin olduğu yerdeki boşluktu; dikkatle bakarak mesafeyi algılamaya ve gözle görülür bir sıcaklıkla etrafında kıpırdanıp duran dağların yarattığı serapla avunmaya çalıştığı gri, puslu bir boşluk... Bir soluk gibi yanından geçip giden ve saksılarındaki alelade parlaklığa sahip sardunyaları kıpırdatan rüzgâr, çanların hayali sesini getiriyor ve bir iç çekiş misali çabucak yitiveriyordu.

Yürüyüş yapmayı düşündü ama bundan hemen vazgeçti. Patikalar çok sıcak oluyordu. Yabancı, sundurmanın yanındaki gölgesi toprağı kazıp bir kümes hayvanı gibi içine girmişti. Bütün çabalarına rağmen hâlâ Oliver'ın köpeğiydi, Susan'ın değil. İtaatkar ve sevecen bir köpekti ama sadece Oliver eve geldiğinde hareketleniyor, onun dışında gözlerini yola dikip saatlerce kalkmadan yatıyordu. Dağın aşağı tarafında, titreşen hava perdesinin arkasında posta arabası göründü, belki de bir mektupla geliyordu. Beş dakika içinde yola çıkarsa Cornwall mahallesindeki postaneye posta arabasıyla aynı anda ulaşabilirdi. Ama postane satış mağazasının içindeydi ve orada her zaman Oliver'ın tek başına karşılaşmasını istemediği aylaklar olurdu; kamyoncular, serseriler, iş arayan erkekler... Susan da mağazanın müdürü Ewing'in küstah bir adam olduğunu düşünüyordu. Mektup olup olmadığını öğrenmek için Oliver eve gelene kadar iki saat daha beklemek zorundaydı. Gerçeği söylemek gerekirse o günlerde bir kâğıt parıltısı görmek umuyla Oliver'ın yüzünden önce ellerine bakıyordu.

Tekrar belirgin bir çan sesi. Susan dağın eğimli olduğu ve verandanın üç metrelik direkler üzerinde durduğu köşeye gidip

Lizzie'nin odasının kenarından başını uzatarak arkadaki tepelere baktı. Sadece dağdan aşağıya odun taşıyan Meksikalı hamalların kullandıkları, kızıl kabuklu kocayemiş ağaçlarının arasında kıvrılarak kaybolan yolu görebiliyordu. Çan sesi barızdı ve yakından geliyordu.

Derken kocayemiş ağaçlarının arasından, kesilmiş odun yükü altında ezilen bir katır çıktı. Hayvan kulaklarını düşürmüş, burununu aşağı indirmişti; küçük ayakları yükün ağırlığı ve patikanın dikliği karşısında isteksiz, hüzünlü bir temkinle yere basıyor, kimi zaman kayıyor ama sonra sırtını kamburlaştırıp önden destek alıyordu. Her ürkek adımda boynundaki çan tıngırdıyordu. Arkasından bir tane daha geldi, sonra bir tane daha ve bir tane daha. Ta ki tek sıra hâlinde sekiz katır olana kadar. Onların arkasında, başında geniş kenarlı şapkası, elinde bir sopa, boynunda kırmızı ipek bir mendil olan yaşlı, Meksikalı bir adam vardı. Onun arkasında da daha genç bir Meksikalı, bir yardımcı, bir Sancho, neredeyse fark edilemeyecek kadar vasıfsız biri.

Katırlar durdu. Başları düştü, kulakları öne doğru sallandı, tozlu yolu umutsuzca kokladılar. En öndeki, göğsünü iyice şişirip şiddetlice nefes vererek yerdeki tozları kaldırdı. Çanı tıngırdadı. Yaşlı Meksikalı şapkasını eline aldı ve koyu renk yüzünü güneşe doğru kaldırdı. İspanyolca bir şeyler söylüyordu. Susan'ın, Oliver'in yardımcısı Bay Hernandez'den aldığı İspanyolca dersleri dört kısa seanstan öteye geçemediğinden sadece *leño** kelimesini anladı. Belki de bu kelimeyi yakalamasının tek sebebi katırların taşıdığı yükü.

Kendini işaret ederek, “¿Para me?”** dedi dikkatlice.

“Si, señora.”

“Tamam. Şuradaki sundurmanın altına koyabilirsin. Bay Ward'un bırakılmasını istediği yer orası.”

“¿Como?”***

* (İsp.) Kütük, odun. (ç.n.)

** (İsp.) Benim için mi? (ç.n.)

*** (İsp.) Nasıl? (ç.n.)

Susan işaretlerle anlattı. Adamın abartılı teatral hareketleri vardı; geniş kenarlı şapkasını hızla taktı, Sancho'ya emirler yağdırdı, katırlardan birine âdeta saldırırcasına yaklaştı ve yükünü tutan düğümü açmaya başladı. Bütün iş bir anda gösterişli bir hâl aldı. Susan'ın uyuşuk öğleden sonrasının temposu öylesine artmıştı ki içeri koşup çizim defterini aldı ve adamlar çalışırken o da resimlerini yaptı. Bir zamanlar babasının ekim ayında ağılın yanındaki iki meşe ağacının arasına istiflediği kümeler gibi gitgide yükselen odun yığının görüntüsü –tıpkı insanın zihninin bazı gizli ahlaksız görüntülere kayabilmesi gibi– bir sanat eseri gibi parlatılmış, güneşin sıcaklığını kaybedeceği günleri bekleyen içerideki Franklin sobasını ve Bayan Oliver Ward'un ateşin yanında kocasıyla oturabileceği, mümkünse düdüklerin acı acı bağırmadığı uzun geceleri düşündürdü. Bu kız, *Snowbound*'u neredeyse çizmiş kızdı ve çizmeliydi de.

Boşaltma ve istifleme işi kırk beş dakika sürdü. Bittiğinde Sancho gözden kaybolup âdeta sırta kadem bastı, bitkin katırların arasına karışıp üç bacak üzerinde dinlenen atlar misali dikilmeye koyuldu. Susan onun omuz başlarındaki yaraları katırların sırtlarındaki derisi sıyrılmış lekelerle benzetti ve bazı katırlarda olduğu gibi sırtından aşağıya inen bere iziyle bacaklarındaki üç dört iz yüzünden ortak ataları arasında zebraların olduğunu düşündü.

Yaşlı Meksikalı şapkasını tekrar çıkardı. Boğazına bir broş takılmış dik yakalı elbisesi, pembe yüzü ve elinde çizim defteriyle yüksek verandasında oturan bu kadın, ona nasıl göründü kimbilir. Susan o güne kadar çoktan resim yapan kadın olarak tanınmıştı ve bir sürü insan elinde resim defteri ve küçük taburesiyle yolda yürürken onunla karşılaşmıştı.

Adam bir şeyler söyledi. Susan onu taklit ederek, “¿Como?” dedi ve adamın verdiği cevap karşısında allak bullak oldu, tek kelimesini bile anlamamıştı. Nihayet parasını istediğini algıladı. Ne kadar? ¿Cuanto? Birbirlerinin anlaması için hem söylediler hem de parmakla saydılar: *Cinco pesos*.^{*} Ama cüzdanı almak için içeri

* (İsp.) Beş peso. (ç.n.)

gidip yeniden dışarı çıktığında parayı adama verecek bir yol bulamadı. Adam ondan üç metre aşağıdaydı, tepe dikti ve rüzgâr esmeye başlamıştı. Rüzgâr parayı çalıların arasına uçurursa adamın onu bulabilmesi çok zor olurdu. Yaşlı adam anında anladı. Tiyatro sahnesinden fırlamış bir hareketle boynundaki mendili çıkarıp top hâline getirdi ve yukarı, Susan’a attı.

Susan onu yakalamak için içgüdüsel bir hareket yaptıysa da sonra ellerini çekti. Mendil verandaya düştü. Aşağıya, ona uzanan yaşlı adama baktı; mendilini çıkardığı boynunun koyu derin çizgilerinde yaptığı işin teriyle birikmiş kir vardı.

Susan, “Lizzie!” diye seslendi.

Lizzie mutfak kapısından çıkınca yaşlı Meksikalı’nın hayranlığı ikiye katlandı. Bir güzel daha. Mühendisin evi güzellerle doluydu. Susan elinde açık cüzdanıyla, “Lizzie, mendili alır mısın lütfen?” dedi.

Lizzie onu yerden aldı, Susan ortasına beş dolarlık bir banknot koydu ve Lizzie mendili katlayıp köşelerini bağlayarak yaşlı adamın eline attı. “*Gracias, much’ grac’*,” dedi adam ve ardından bir şeyler daha söyledi. Yukarı bakarak beklenti içinde duruyordu.

“Ne oldu?” dedi Susan. “Ne istiyorsun? *¿Que?*”

Elini uzattı ve hayranlıkla bakarak açık avucuna bir şeyler yazıyormuş gibi yaptı. “Sanırım resminizi görmek istiyor,” dedi Lizzie.

Susan eline almayacağını ümit ederek, görebilsin diye çizim defterini isteksizce ona doğru çevirdi. Adamın kolu o kadar yukarı uzanamıyordu; iyice dikleşti ve güneş yüzünden gözlerini kısarak baktı. Susan birdenbire sayfayı çekip kopardı ve onu adama vereceğini belli eden hareketlerle aşağı doğru attı. Kâğıt rüzgârda süzülerek inerken adam büyük bir beceriyle onu takip edip bir çalı öbeğinin içinden aldı. Adam parmak uçlarını öperek abartılı bir tavırla beğenisini gösterdi. Bir başyapıt.

Susan adamın sayısız teşekkürüne cevap olarak, “*Por nada,*”** diyecek kadarını biliyordu ve adam Sancho’yla katırları harekete

* (İsp.) Teşekkür ederim. Çok teşekkürler. (ç.n.)

** (İsp.) Bir şey değil. (ç.n.)

geçirip evin etrafından tepe tarafına dönerek yola doğru ilerlemeye başladığında en iyi *adios*'unu verdi ona. Yaşlı adam gözden kaybolurken resmi göğsüne bastırmış, kutsal bir emanetmişçesine özenle tutuyordu.

Yoksullardan biri için hoş bir şey yapmış olmak yüreğini sıcacık bir coşkuyla doldurdu; ona gülümsediği sırada adamın hayranlığı hoşuna gitmişti ve kendini bir arkadaş edinmiş gibi hissediyordu. Gerçek şuydu ki Cornwallluların karılarından birinin yaptığı ve Lizzie'nin gülerek anlattığı bir yorum onu sinirlendirmişti. Kadın şöyle demişti: "Bay Ward'un karısı her şeyin resmini yapıyor ama elinden başka bir iş geliyor mu?" Yüzleri resmedilmeye, solgun Cornwalllulardan daha uygun olan Meksikalıların, resim yapmanın değerini Cornwalllulardan daha iyi anladığını söyledi kendi kendine.

Buna rağmen Lizzie olmasaydı ne yapardı? O mendili yerden alma düşüncesi tüylerini diken diken etti.

"Biraz dinlenelim Lizzie," dedi ve bir ağaca yaslandı. Göğsünde kırmızı kurdeleden üstünkörü yapılmış bir A harfiyle, koyu renk saçları öne düşmüş hâlde bir defne ağacının kabarık köküne oturan Lizzie görünmez bir Arthur Dimmesdale'e* suçluluk dolu bir tutkuyla bakma çabasını bıraktı. Kadınsı bir vücuda ve çıkık elmacık kemikleri, düzgün burnu, kalın, çatık, düzgün kaşlarıyla güzel bir yüze sahipti. Ama ifadesinde doğuştan gelen bir ruhsuzluk vardı. Hester Prynne'in mağrur ve gözü kara ifadesini taklit etmekte zorlanıyordu ve Susan, Lizzie'nin belirsiz geçmişini düşündürme riskine girmeden ona açık seçik yol gösteremiyordu. Çizdiği beden onu tatmin etmişti, defne ağacının kökünü Hawthorne'un karanlık ormanına uygun hâle getirmişti ama yüz oturmuyordu. Son iki saattir, Lizzie'nin doğuştan gelen sert ifadesinden berbat bir bakışına kadar her ifadeyi denemişti ve şimdi dördüncü ya da beşinci kez siliyordu.

* Nathaniel Hawthorne'un *Kızıl Damga* adlı kitabında kadın kahraman Hester Prynne'in aşığı. (ç.n.)

Susan resim çizme havasında değildi ama kendini çizmek zorunda hissediyordu. Bir sözleşme imzalamıştı, paraya ihtiyaçları vardı, ellerini ve zihnini oyalaması gerekiyordu... Kısacası bir sürü sebep vardı. Gene de hiçbir şey yapmadan oturup zihninde belirsiz düşüncelerin dolanmasına fırsat vermeyi tercih ederdi. Hava yağmur yağacakmışçasına bunaltıcıydı; oysa haftalarca hatta aylarca yağma ihtimali olmadığını biliyordu. Arazinin yoğun tozunu, küfünü ve bu ormanların bitki kokusunu ciğerlerinin dibine kadar çekti; bir çayırdaki ya da Long Pond'un yukarısındaki kaynağın nemli ve yosunlu havasını solumak için her şeyi verirdi. Buradaki sesler bile yavan ve kırılğandı; yeşil yosunlar tarafından emilen sesleri çok özliyordu. Midesinde yine bir bulantı hissetmişti.

Böylesi düşüncelere dalmış hâlde, Lizzie'nin Georgie'nin bezi- ni değiştirmek için moladan yararlanmasını izledi. Küçük adam durmadan kıpırdanıyor, mırıldanıp durarak annesinin göğsüne takılı kurdeleyi tutmaya çalışıyordu ama annesi ayak bileklerinden tutup poposunu havaya kaldırdı ve üzerinde solmuş harflerle *EXCELSIOR* yazan un çuvalından yapılmış kuru bezi becerikli bir hareketle altına sokuverdi. Oğlanı iki seri hareketle kımıldayamaz hâle getirdi. Açıkta kalan göbeğini ciddi bir ifadeyle gıdıkladı ve onu yeniden kutusuna yatırdı. Lizzie'nin sabrının bir kısmını şimdiden almış görünen bu babasız çocuk hiç yaygara çıkarmıyordu. Hayat ona ne verdiyse kabulleniyor ve şikâyet etmiyordu. Susan onun sadece beş ya da altı kez ağladığını duymuştu.

Lizzie'de hüzünlü bir şeyler vardı. Bunun sebebi korkunç bir evlilik miydi yoksa iyi bir kızın ihaneti mi? Lizzie iyi bir *kızdı* ve Georgie dünyaya ne şekilde gelmiş olursa olsun, babaannem bunu inkâr edecek kadar kibarlık budalası değildi. Ama bir kere- sinde hayatı hakkında konuşmanın onu rahatlatıp rahatlatmaya- cağını sorduğunda Lizzie kısaca, "Bu konuya hiç girmesek daha iyi," demişti.

Arkadaşlardan ya da akrabalardan kilometrelerce uzakta, ona bakacak bir kocası olmadan yaşıyor olmasına rağmen hayatını sabırla idame ettiriyordu. İş yaparken genellikle Georgie'ye şarkı

söylüyor ve sesi son derece mutlu çıkıyordu. Ama bir keresinde onu uyutmak için ninnisine “Hoşça kal tatlı bebek” diye başlayıp sanki birisi kapıyı çalmış gibi susmuştu.

Zihninde asla içine bakmayacağı odalar vardı. Gene de ziyarette gelen Cornwallu kadınlar tarafından çok seviliyor ve başka bir arkadaşına ihtiyacı olmadığı açıkça görülüyordu; Susan’dan daha az yalnız olduğu barizdi. Susan kendi hoşnutsuzluğunun bir zayıflık mı yoksa daha duyarlı oluşunun sonucu mu olduğunu merak ediyordu. İşçi sınıfından insanların, daha hassas mizaçlıların hissettiği gibi hissetmelerini zor kılan birtakım engelleri mi vardı? Georgie ölseydi Lizzie, Augusta’nın hâlâ olduğu gibi perişan, cansız ve çaresiz mi olurdu yoksa sabahları hoyrat bir güçten destek alarak kalkar, ateşi yakar, kahvaltıyı hazırlar ve hayatına önceki gibi devam mı ederdi?

Susan insanın kocasının zorba bir adam olduğunu fark etmesinin ve onu terk etmeye karar vermesinin nasıl bir şey olduğunu hayal edemiyordu. Baştan çıkarıp ortadan kaybolan birinin kurbanı olmayı düşünmeye yeltenmiyordu bile. Bir kadının, nefret ettiği bir adamın bebeğini taşıyor olmasını tasavvur edemiyordu. Ama bir çocuk taşıyor olmanın nasıl bir duygu olduğu konusunda biraz sezgisi vardı çünkü regli iki ay gecikmişti. Mide bulantısı tıpkı bir bayırı kaplayan ama asla aşağı inmeyen bir sis misali, uyanık olduğu her an oradaydı.

Ya kocası olmasaydı? Sevddiği ve güvenli her şeyden uzaktaki bu derme çatma yerde her şeyi tek başına yaşamak zorunda kalsaydı? Zihninde tıpkı sihirli bir lambadan süzülürcesine parıldayan abartılı bir görüntü canlandı: Oliver’ın kırmızımsı sabah güneşinin dokunduğu sarı saçlı başının, yavaş yavaş dönen çarkların homurtusu eşliğinde Kendall kuyusundaki bir deliğe batışı. Ya yeraltındaki bu işlerden bir gün geri dönmezse? Kopan bir kablo, bir göçük, bir patlama, bir gaz kaçağı, her gün hayatını riske atan onlarca tehlikeyden herhangi biri onun sonu olabilirdi. Sonra ne olacaktı? Ah, eve dönecekti, eve! Hemen. Zavallı Susan, kocasıyla Batı’ya geldi ve üç ay bile geçmeden adam öldü. Hayır, tekrar evleneceğini sanmam;

zaten epey geç evlenmiş, üstelik ona deli gibi âşıktı. Bence mesleğine geri dönüp babasının Milton'daki evinde sakin bir yaşam sürecektir ve önceden olduğu gibi New York'tan gelen arkadaşlarını ağırlayacak. Kendisi de acı bir kayıp yaşamış olan sevgili arkadaşı Augusta'nın Susan'ın bebeğinden sadece birkaç ay büyük yeni bir bebeği olacak. Yolun en fazla beş yüz metre aşağısında yaşayan kız kardeşi Bessie'nin artık iki çocuğu var. Çocuklar birlikte büyüyecek ve çok yakın olacaklar.

Hayalindeki özlem unsuru onu dehşete düşürdü. Kocasını öyle seviyordu ki onun kaybıyla yaşayamazdı. Ama yine de eve dönmek, yanında sohbet edecek bir kadın –annesi, Bessie, hatta hepsinden iyisi Augusta– olması ne kadar güzel olurdu. Lizzie'nin Cornwalllu eşlerle olan basit arkadaşlığına bile imreniyordu neredeyse.

Lizzie başını kaldırıp ona baktı ve Susan kısacık bir an için yüzünde sabahtan beri yakalamaya uğraştığı o ifadeyi gördü; yukarı dikilmiş gözlerinde parıldayan o kuşku, cüretkârca dökülen saçlar. “Bekle,” dedi. “Öyle dur.” Ama tam eline kalemini ve defterini almıştı ki Lizzie aşağıdaki ormana doğru bakarak, “Bay Ward yanında biriyle birlikte geliyor,” dedi.

“Bırakalım,” dedi Susan ve ayağa kalktı. “Ahh, acaba ne...”

Acil bir durum olduğu korkusuyla telaş içinde koştu ama kocasını bahçe kapısında karşıladığında onun sakin ve keyifli olduğunu gördü; üzerinde maden giysileri vardı fakat üzeri, yeraltına her indiğinde olduğu gibi çamurlu değildi. Yanındaki koyu tenli genç adam Avusturyalı mühendis Baron Starling'di. Starling'in maden giysilerini giymesi için gelmişlerdi.

Merdivenleri çıkarırken Susan, Oliver'a manidar bir bakış attı. “Benim yatak odamda olmaz,” demek istiyordu. “Sandıklarla dolu olsa da boş odada.” Ama Oliver baronu doğrudan yatak odasına götürüp içeri soktu ve kapıyı arkasından kapattı.

Susan alçak sesle, “Neden oraya götürdün onu?” dedi.

Oliver şaşırılmış görünüyordu. “Başka nereye götürecektim?”

“Ama orası benim *yatak odam*!”

Oliver kaşlarını çatıp ona baktı. Yüzünde o inatçı ifade belir-meye başladı ama Susan bunu umursayamayacak kadar sinirliydi. “Özür dilerim,” dedi Oliver sonunda. “Orasının *bizim* yatak oda-mız olduğunu düşünüyordum sanırım.”

Baron, Oliver’ın ona çok büyük gelen, tıpkı erkek kıyafeti giy-miş bir kız gibi kollarını ve paçalarını kıvırdığı giysileri içinde, komik bir görüntüyle dışarı çıktığında, azarlanmış ve sinirli Susan onu verandada karşıladı. Baron’un gür, kahverengi saçları ve iri, kahverengi, kadınsı gözleri vardı ve Susan’ın dostça algılayacağını tahmin ettiği biçimde gülümsedi. “Teşekkür ederim,” dedi. “Artık hazırım.”

“Rica ederim.” Susan, verandanın parmaklığına yaslanmış, suratı asık bir hâlde bakışlarını Oliver’a çevirdi; mahremiyetinin ihlal edildiği ve evinin, önüne gelen her mühendis ve jeoloğun emri altında olduğu bir misafirperverliğe mecbur bırakıldığından, “Aşağı inmeden bir şeyler yemeyecek misiniz?” diye sordu.

“Benim öğle yemeğimi paylaşıyoruz. Hazır çalışma yokken, adamlar yemek yerken aşağı inmemiz gerek.” Susan’ın gözlerinin içine, yanlışı yorumlayacağını bildiği bir tebessümle baktı. “Çık-tıktan sonra çaya geliriz belki.”

“Elbette.”

Oliver’la baron patikadan aşağıya, Kendall kuleye doğru yü-rümeye başladı ve Susan kızgınlığı geçmeden Augusta’ya yazmak için içeri koştu. *Yabancı bir adamın yatak odama girmesi beni nasıl rahatsız etti, anlatamam. Eğer bu tür şeyler sık sık olacaksa bir an önce boş odayı döşememiz şart.*

Oliver’la baron akşamüstü sıcak maden ve daha da sıcak olan yol yüzünden ter içinde geri döndüler. Verandada oturup birer bardak bira içtiler; Susan da onlara katıldı çünkü içmemek hiç de kibar bir davranış olmayacaktı, üstelik biranın bulantıya iyi geldiği söylenmişti.

İki adam bir süre farklı tür kayalardaki tahkimat tekniklerini konuşurken Susan sessiz kaldı. Sonra baron onu da sohbete dâ-hil etme çabasıyla konuyu kesip evi, manzarayı övdü; saygılı bir

biçimde, onun olağanüstü bir ressam olduğunu duyduğunu söyledi ve eserleriyle ilgili bilgi sahibi olmayacak kadar cahil olduğu için özür diledi. Oliver içeri gidip *The Skeleton in Armor* ile *The Hanging of the Crane*'i ve *Scribner's* ile *St. Nicholas*'ın eski birkaç baskısını getirerek Starling'in kucağına koydu. Starling büyüledi. Salt duruşla, yana ya da aşağıya eğilmiş bir başla duyguyu yansıtabilme yeteneğine övgüler yağdırdı. Susan *Kızıl Damga* gravürlerini getirdi ve Dimmesdale ile Hester Prynne'in aslında Oliver ile Lizzie olduğunu fark etmek Starling'in çok hoşuna gitti. Israrla eleştiri yapması istenince figürlerden birinde belirgin bir katılık olduğunu belirtme cesaretini gösterdi ki bu Susan tarafından neredeyse coşkuyla karşılanan bir eleştiriydi.

Sohbet dışı kalma sırası Oliver'daydı. Susan'la baron büyük bir şevkle Düsseldorflu ressamlarla Hudson River ekolü arasındaki benzerlikleri konuşuyor ve yurtdışında sanat okumanın, kendininkinden farklı ve kesinlikle daha zengin kültürel geleneklerle kuşatılmış olmanın avantajlarıyla dezavantajlarını tartışıyorlardı. Susan böyle bir fırsata henüz sahip olmadığı için duyduğu üzüntüyü dile getirdi ve baron bir Amerikalının yurtdışında öğrenebileceği tek şeyin teknik olduğu, kendi sanatının bir bütünlük arz etmesi için Yeni Dünya'ya özgü konularla ilgilenmesi gerektiği konusunda onu ikna etmeye çalıştı. Susan'ın sanatı da böyleydi. Bu resimler Amerikalı bir ressam dışında hiç kimse tarafından yapılamazdı. Bu kavrayış. Yerel özelliklere, manzaraya, giysilere ve evet, hatta fizyonomiye böylesi duyarlılık.

Susan belli bir süre sonra vaktin epey geç olduğunu fark ederek bakışlarını Oliver'a çevirdi ve sessiz cevap aldığı sessiz bir soru sordu. "Akşam yemeğine kalır mısınız, ama öyle *özel* bir şey yok?" diye sordu barona. Baron memnuniyetle kabul etti. Susan kısa süreliğine içeri girip Lizzie'ye durumu bildirdikten sonra tekrar verandaya çıkıp konuşmaya devam etti.

Yemek düşünceler, anılar, itiraflar ve ortak zevklerin keşfiyle bol sohbetli geçti. Starling sadece sanatla ilgili konuşmadı, bir sürü kitap da okumuştı. Bay James'i çok beğeniyordu, Goethe'den alıntı

yapabiliyordu, Amerikan hikâyesinin Alman *novellas*ından oldukça farklı bir yerel tarzı olduğu konusunda teorileri vardı. Konuyu, Susan'ın okumadığı Theodor Storm'dan, okuduğu Turgenyev'e çevirmekte hızlıydı. Ona Almanca bir ifade olan *Stimmung*'un tam anlamını açıklamaya çalıştı. Susan onu dinlerken Oliver'ın akşam yemeği için ellerini doğru düzgün yıkamadığını görerek utandı; başparmaklarından birinde siyah bir leke vardı.

Lizzie masayı topladıktan sonra tekrar verandaya çıktılar ama dışarısını soğuk buldular. Çok sessiz olan Oliver, Franklin sobasını yaktı ve Avusturya-Macaristan'ı içine alabilecek, dolayısıyla savaş yüzünden baronu da etkileyebilecek Türk-Sırp sorunlarından ve Starling'in niyetleri müzik dinlemekten ziyade moda olana rağbet etmek olan insanlar tarafından fazla göklere çıkarıldığını düşündüğü Wagner'in ününden konuşarak iki saat daha oturdular.

Oliver hemen hemen hiç konuşmadan dinledi. Baron nihayet hiç istemese de gitmek için ayağa kalktığı anda bir lamba yakarak Fall Anne'nin evine kadar ona eşlik etmeye hazırlandı. Baron verandanın merdiveninde Susan'ın elini tutup öptü. Mükemmele yakın İngilizcesiyle ve ciddiyetle, "Asla," dedi, "bir Amerikan maden kasabasında böyle bir gece geçirebileceğimi asla hayal edemezdim."

Oliver geri döndüğünde Susan hâlâ sobanın yanındaydı. Mut-suz bir hâlde, Oliver'ın aynı Augusta ve Thomas'la stüdyoda geçirdiği o akşam olduğu gibi yine sohbetten ne kadar uzak kaldığını düşünüyordu. Yetenekleri ne kadar kısıtlıydı! Oysa eniştesi Conrad Prager, onun aksine, böyle bir gecede zarafetiyle öne çıkar; kitaplar, sanat ve müzik konularında konuşabilir, muhtemelen Theodor Storm'u okumuş olur ve barona Goethe alıntılarıyla karşılık verirdi. Ama Oliver bu gibi durumlarda uyumsuz kalarak sessizleşiyordu. Susan bu ihanet dolu düşünceye kapıldığı anda suçluluktan doğan bir sevgiyle dolup taşıtı ve bu koca oğlan çocuğunu bu tür konulara sokmaya, kendini dışarıda bırakmasına izin vermemeye karar verdi. Ama Oliver kapıyı açıp, içeri girip lambanın camını indirip, alevi üfleyerek söndürüp oturmak için

* (Alm.) Ruh hâli, mizaç. (ç.n.)

yanına geldiğinde Susan bir şeyler söylemek için ağzını açtığı anda ne söyledi? Baronu öven şeyler.

“Çok hoş biri, değil mi?” dedi. “Bu kadar rahat sohbet ettiğim biriyle en son ne zaman karşılaştığımı hatırlamıyorum.”

Bacaklarını sobaya doğru uzatmış olan Oliver düşünüyormuş gibi görünüyordu. Nihayet, “Kendall onu benim yardımcım yapmak istiyor,” dedi.

“Yaa, bu çok iyi!” Ama Oliver cevap vermedi, sadece tek kaşını kaldırdı. Bunun üzerine Susan, “İyi olur, değil mi?”

“Akşam yemeği partileri için iyi. Maden için değil.”

“Neden, ne sorunu var?”

“Çok yetersiz.”

“Yetersiz mi? Çok *kültürlü* biri.”

“Kültüründen söz etmiyorum. Madendeki becerilerinden söz ediyorum.” Parmaklarını göğsünden uzaklaştırıp uzattı ve ellerinden birinin arkasını gösterdi. Susan’ın, akşam yemeğinin mum ışığında Oliver’ın başparmağında görüp de kir olduğunu düşündüğü şey sıyrılmış, şişmiş, solgun bir yaraydı. “Bunu görüyor musun? Eğer ben bu yarayı almasaydım muhtemelen ölmüş olurdu.”

Tüm söyleyeceği buymuş gibi görünüyordu. Uykusu gelmiş, yüzüne vuran sıcaklık yüzünden uyuşmuş gibiydi. Susan sinirlenmiş bir hâlde bekledi. Sonunda dayanamadı. “Anlat.”

“Sadece bir gösterge. Çalışıyorduk... Maden çıkardıkları ocakta, damardaki bir tür oyukta. Çok sayıda gevşek kaya var, iksa yok. Gözünü dört açman gerekir. Sathı incelemek için eğildi ve o sırada tavandan omzuna toprak ve çakıl taşları düştüğünü gördüm. Onun da bunu hissetmesi gerekirdi. Bağırarak, “Geri çekil!” gibisinden bir şeyler söyledim. O ne yaptı? Yumuşak ve meraklı bakışlı o kocaman ceylan gözleriyle döndü ve “Ne oldu?” dedi. Madendeyken biri sana bağırarak fırlamanı söylerse fırlaman gerek, soru sorman değil.”

Ateşe bakıp gözlerini kırparak oturdu. “Sonra ne oldu?” dedi Susan. “Kendini nasıl yaraladın? Daha önce fark etmediğim için özür dilerim.”

“Onu ittim. Tam eğilerek durduğu yere büyük bir taş düştü. Neredeyse bana çarpıyordu.” Yarayı âdeta öpermiş gibi dudaklarına götürdü.

“Onun hayatını kurtardın. Hem de kendininkini tehlikeye atarak!”

“O kadar da büyük bir kahramanlık değil. Mesele şu ki onu itmeme *gerek* kalmamalıydı. Dönüp ona neden bağırdığını soran bir adamla çalışamazsın.”

Susan tek kelime etmeden oturuyordu. Oliver’ın Starling hakkındaki düşüncesinden kuşku duymuyordu, en azından o anda. Sadece yaşadıkları hayatın, belki de Conrad Prager gibi idareci pozisyonda olanlar hariç, incelikli şeylerden zevk alacak duyarlılığa sahip insanları dışlayan şartlarına isyan ediyordu. Oliver ne derse desin, yaptığıının kahramanlık olduğundan hiç kuşkusu yoktu; ama yine de kültürel düzeyi yüksek sohbetlerde daha becerikli olmasını isterdi.

Sonra Oliver kaşlarını ateşe doğru kaldırıp, çenesinin altında birleştirdiği ellerinin üzerinden baktı ve bıyığının arasından huyusuzluğun eşiğinde bir ses tonuyla, “Onu önermeyecek olmamın sebebinin sana âşık olması olduğunu düşünebilirsin. O yüzden değil.”

“Ne, âşık olmak mı?”

“Kesinlikle öyle. İlk görüşte. Bam.” Uykulu yüzünü çevirdi. “Neden olmasın ki? Ben oldum.”

Bu kesinlikle söylenecek en doğru şeydi. Onun kıskanç olmadığını ispatlıyor, Susan’ın rahatsızlığına merhem oluyor ve onu en ufak bir pişmanlık dahi duymadığına ikna ediyordu. Thomas Hudson müsait olsaydı bile yine de Oliver Ward’u seçerdi. Kömür küle dönene, her şey tekrar teyit edilip yenilenene kadar sobanın yanında diz dize oturdular. Babaannem bir gece için barona gösterme fırsatı bulunca yeniden gerçek kimliğine döndü. Starling, maden kasabasında ve babaannemin hayatının çoğunu geçirdiği taşrada karşılaştığı, soylu bir eğitime sahip ilk genç adamdı. Ne karşılaştığı son adam olacaktı ne de onun hayat

dolu pembe yüzüne ve hareket eden, özellikle de konuşan her şeye duyduğu ilgiye âşık olan son adam.

Babaannemin kutsallığı bozulmuş yatak odası konusunu bir daha açtığından kuşkuluyum. Benim tahminimce aralarında yeniden oluşan yakınlığı, bu konuyu açmak yerine –her ne kadar çağın ve aldığı terbiyenin bütün tedirginliğini yaşıyor olsa da– ona Augusta’nın bir aydır bildiği şeyi, yani bir varisi olacağını söylemek için kullandı.

Dedem ne dedi? Bunu kesinlikle tahmin edemiyorum. Herhangi bir durumda fazla bir şey söyleyecek biri değildi. Babaannemin güvenliği ve rahatlığı açısından bebeğin o maden kasabasında doğacağına fazla sevinemeyecek kadar endişeli ve maddiyat bakımından da çok yakında doğacağına fazla sevinemeyecek kadar sıkıştı. Ama o kadar âşıktı ki babaannemin onun için yaptığı şeyden, aslında birlikte yaptıkları şeyden etkilenmemiş ve mutluluk duymamış olması mümkün değildi.

1876 yılında bir koca ne söyleyebilirdi ki? Anlatılamaz bir şeyler, William Clark’ın Columbia girişinde Meriwether Lewis’le* birlikte Pasifik’i gördüğünde defterine yazdığı *Ah! Mutluluk!* gibi bir şeyler mi? Leah jinekoloğun muayenehanesinden telefon ettiği oğlum Rodman’ın söylediğini duyduğum şey kesinlikle olamaz; *Siktir!*

New Almaden, 2 Aralık 1876

Canım Dostum,

Son mektubun Şükran Günü gezimiz için madenden San Francisco’ya giderken geldi. Bütün gün süren bir yolculuk ve sadece 120 kilometre. Araba tepesinde sisin içinden geçerek San Jose’ye giderken büyük keyif aldım ve La Moille’deki öğle yemeğimiz araba sürücüsü Eugene’in tam otele girerken verdiği mektuplarla iki katı zevkli hâle geldi. Biri senden, biri evden, diğeri ise Dickie’dendi. Hep birlikte bir öğleden sonra treniyle San Francisco’ya gidiyormuşuz gibi hissettim.

* Amerika kıtasındaki ilk keşif seferlerinin liderleri. (ç.n.)

Bay Prager bizi arabayla karşıladı; bizi o karşıladığı için hayal kırıklığına uğrayan sürücülerin –insanı bir çırpıda yalayıp yutmaya hazır görünen ve öyle davranan çığlık çığlığa canavarlar– bozulması pek hoşuma gitti. Bay Prager’ın ismi onun gerçek karakterini yansıtmıyor. Arkadaşı Ashburner’la isimlerini değiştirmeliler... Bay Prager Freiburg’da eğitim almış ve iki ya da üç okul arkadaşının –Ashburner, Janin, vs.– şimdi San Francisco’da olması çok hoş. Hepsi son derece zeki, geniş görüşlü –kolay kolay heyecanlanmayan–, kendilerini fazla ifşa etmeyen ama diğer insanları çeken türde adamlar. Yabancı ülkelerde bulunmuşlar; Japonya, Meksika, Güney Amerika ve coğrafi olarak hatırlaması güç bazı tuhaf adalar. Bay Janin bu üçlünün alaycı tipi. İçlerinde, anlaşılması en zor olanı ve bu yüzden de en etkileyicisi. Bay Prager çok yakışıklı ve çok uyumlu, asla sinirlenmiyor.

San Francisco’nun canlı topluluğu içinde değildik ama madenden sonra bana çok canlı görünen bir yerdeydik. Cliff House’un alt tarafındaki kumsalda ve parkta arabayla dolaştık. Güneşte ısıldayan sayısız serpinti silsilesi arasından hızla geçmekten büyük bir keyif aldım. Su atların ayaklarına kadar geliyordu; denizin rengi, gökyüzüne kıyasla kopkoyu bir maviydi. Orada olduğumuz süre boyunca hava harikaydı, sisin yumuşattığı ay ışığıyla kaplı akşamlar çok güzeldi. Birçok kez dışarı çıktık; davetler, akşam yemekleri vs. San Francisco’da yemek konusunu çok iyi biliyorlar; bizim lüks saydığımız şeylerin olağan olduğunu düşünüyor gibiler. Oliver’la ben bütün paramızı anında harcadık; daha fazla harcamamızın tek sebebi artık kalmamış olmasıydı. Değerli annene sevgilerimi ilet lütfen. Beni düşünüyor olması çok hoş. Unutulmamızın doğal olduğunu düşünmeden edemiyoruz. San Francisco’da tanıştığım hanımlarla aramdaki bağın nasıl güçlü olduğunu tahmin edemezsin; eski yuvalarımızın sevgi dolu anıları. Hepsi kocalarının peşinden buraya gelmiş genç kadınlar. Hepsinin belli ortak deneyimleri var; hepsi memleket özlemi, geri dönüş ve ne yazık ki eskinin yeni ve yabancı görünmesine neden olan tuhaf değişim hakkında aynı hikâyeyi anlatabilir. Bundan söz ettiklerini duyduğumda neredeyse ağlayacaktım. Hepsi,

“Unutmuyoruz,” dedi, “ama geri döndüğümüzde *oradakiler* arasında yerimiz yok. Bununla barışık olmamız gerek çünkü geride bıraktıklarımız bir daha asla bizim olamayacaklar. Bizler eski yaşamlarımızı Doğu’da kaybettik; burada kendimize yeni bir yaşam kurmalıyız.” Hepsi etkileyici, soylu, kibar ve her şarta uyabilen kadınlar. Kocalarının işi gereği gitmeleri gereken her yere gider ve orayı yuvaları yaparlar. Ama hepsinin içinde eski yuvalarına duydukları, asla kaybolmayan bir özlem ve yenisinde yabancı olmanın hüznü olduğunu düşündüm. Onların talihsizliğini paylaşmamaya kararlıyım. Bu topraklarda yaşlanacağımı düşündükçe ne yapacağımı bilemiyorum.

Thomas’la beraberliğinizin gitgide daha derin ve engin bir hâle geldiğini biliyorum. Bu beni biraz ürpertiyor çünkü kendimde herhangi bir gelişim fark etmiyorum ve benden uzaklaşmanıza izin veremem. Beni tekrar gördüğünüzde zavallı ve sıradan bulmanızdan korkuyorum.

New Almaden, 11 Aralık 1876

Sevgili Augusta,

Eğer gözlerinden yana bir derdin yoksa bu mektubu tek başına oku lütfen.

Yaklaşmakta olan o talihsiz güne hazırlıklı olmam konusunda önerdiğin iki yoldan biriyle ilgili tavsiyene –meme uçlarının sertleşmesiyle ilgili olana– uyuyorum ama yağ kullanmakla ne kastedtiğini bilmiyorum. Ovulması gereken karın mı? Acı verici bir gerginlik hissetmeye başladım. Yağ bunu hafifletir mi?

Bayan Prager’ın ilerisi için bana verdiği tavsiyeden söz etmiştim sana. Elbette o konuda hiçbir şey bilmiyorum ve kulağa ürkütücü geliyor; ama pek de güvenilir görünmeyen dışında her yol ürkütücü.

Bayan P., Oliver’ın bir doktora gitmesi ve bir tür korunma yöntemi bulması gerektiğini söyledi. Eczacıardan temin ediliyor-muş. Kulağa çok iğrenç geliyor ama doğanın işlerinin kaçınılmaz sonuçlarına katlanmaktansa her şeyi denemeli. Sonuçta vücuda zararlı bir şey değil. Bayan Prager çok titiz bir kadın ve gerçekten

zararlı herhangi bir şey önerdiğini hiç sanmam; üstelik zavallı şey, bu onun için olmazsa olmaz bir ihtiyaç. Müthiş kadınsı ve güçlü görünüyor ama aslında çok kırılgan. Bunlara “kondom” deniyor, kauçuktan ya da zardan yapılıyor.

Sana San Francisco’da yaşanan tuhaf bir olaydan söz edebilir miyim? Şükran Günü sabahı Bay Prager’la birlikte kiliseye gittim; Oliver’ın kasabada birileriyle randevusu vardı. Bayan P. kendini evden çıkacak kadar iyi hissetmiyordu. Ilık ve sakin bir sabahtı; tepe çok dikti ve hava son derece huzur vericiydi, tıpkı bizim oraların ilkbaharda denizden nemli rüzgâr estiğinde ılımanlaşan havası gibi. Ayinin ilk bölümünü sonuna kadar izledik ama org kendimi tuhaf hissetmeme neden oldu. Vuruşları beni âdeta boğdu, nabız atışım ilk kez bu kadar hızlandı ve kalbim öyle güçlü atmaya başladı ki nefesim kesildi. Bir yanımda Bay Prager, diğer yanımda Bay Ashburner oturuyordu. Bayılacağımı sandım ve sandalyeme yaslandım. Her şey gitgide karardı; kısa bir süreliğine kendimi kaybettim; ne kadar sürdüğünü bilmiyorum ama kendime geldiğimde dudaklarımda ve alnımda kocaman ter damlaları vardı. Bay Ashburner çok yakından bana bakıyordu.

Bay Prager da, Bay Ashburner da bu konuda bir imada bulunmayacak kadar naziktiler ama eve dönerken bize katılan Bay Hall, “Kilisede rahatsızlanan siz değil miydiniz?” dedi bağırarak. “Bayılacakmış gibi görünüyordunuz. Dikkatini çekmedi mi Prager?” Bay P., “Biraz solgun görüldüğünü düşündüm ama kilise çok bunaltıcıydı,” dedi ve konuyu değiştirdi.

Bütün kadınların ortak deneyimi olan bir konuda bu kadar çok konuşmak manasız geliyor ama çift nabız atışının yani yaşam içindeki yaşamın, *en tuhaf* duygulardan biri olduğunu düşünüyorum...

Babaannem için mutlu günler başlamıştı. Buna sadece çift nabız atışı değil birçok şey katkıda bulundu. Huzurlu amniyotik gelgitleri dinlerken âdeta havada süzülüyordu. Ama başka şeyler de vardı.

Yağmur mevsimi başladı, Susan zamana ve değişime ayak uydurdu. Günlerinde çeşitlilik ve heyecan vardı, aylardır kaçılama-yan güneş artık bazen haftalarca görünmez oluyordu; şiddetli rüzgârla yağın sağanaklar evini dövüyor, verandasını dal parçaları ve yapraklarla dolduruyordu; dağ kayboluyor, yeniden ortaya çıkıyor ve kapkara fırtına bulutları arasında tekrar kayboluyordu; yüzünü gösteren solgun güneşin altındaki tepeler büyüleyici bir yeşillik sergiliyordu. Oliver'ın söylediğine göre, uzun, kuru, sıcak mevsim sona ermişti. Yollar tozla kaplıydı, bir zamanlar diğer mahallelerden evlerine sürüklenen leş gibi yaz çöpü kokusunun yerini temiz odun dumanı aldı. Ormanda ve yol kenarlarında mucizeler türedi; davetsiz çiçekler, baldırıkara otları. Ormanın kokusu artık tozlu ve ıtırılı değil, memleketteki Long Pond ormanı gibi rutubetli ve zengindi.

Fırtına çıktığında evi, tam da bir evin olması gerektiğini düşündüğü gibi bir sığınak oldu. Böyle günlerde Oliver'ın küçük, karanlık ofisi saat dört buçuktan sonra çalışılabilecek kadar aydınlık olmuyordu. Susan artık dağların karmaşasına maruz kalan verandada değil, içeride, sekoya kaplamalı küçük salonunda ateşin yanında oturuyor ve olağanüstü bir güvenlik hissiyle, kapı mandalının tıkırtısını ve sundurmadaki botların sesini bekliyordu. Bazı günler akşam yemeği öncesi tembellik yapabilecekleri, yüksek sesle *Scribner's*, Turgenyev veya *Daniel Deronda* okuyabilecekleri, bir şeyleri tamir edebilecekleri, konuşabilecekleri dolu dolu bir saatleri oluyordu.

Ocak ayında Augusta bebeğini hiç sorun yaşamadan doğurdu ve yaşayan çocuk ölü çocuğun yerini almaya başladığından, bundan sonraki mektuplarında moral bozukluğuna rastlanmıyor. Susan arkadaşı için endişelenmeyi bırakınca kocasını tanımaya daha açık hâle geldi. Onda beklenmedik beceriler keşfetti. Bir et bıçağının kırık sapından verandanın altındaki çöken direklere kadar her şeyi yapabiliyor ya da tamir edebiliyordu. Fikir alışverişinde bulunmadan boş oda için bir yatak, bir bank, bir yazı masası yaptı ve sundurmanın tavanından sallanacak bir beşiğe başladı. Meksika mahallesinden kır kurdu ve vaşak derileri getirip onları tabakladı ve birbirlerine dikerek, yataklarının yanına koymak için bir halı yaptı. Zamanı geldiğinde bebek onun üzerinde yuvarlanıp oynayabilecekti.

Ama Oliver sadece becerikli değildi, zaten bir mühendis olarak öyle olması gerekiyordu. Aynı zamanda beklenmedik bir hassasiyet sergiliyordu. Ev dekorasyonu konusunda genellikle öyle doğru şeyler öneriyordu ki Susan'ı çok şaşırtıyordu. Rastgele topladığı kır çiçeklerinden sıradan bir şey yapıyormuşçasına, hatta biraz utanarak öyle bir buket yapıyordu ki Susan'ın en özenli çiçek düzenlemelerini bile gölgede bırakıyordu. Bitkilerden çok iyi anlıyordu; ormandan eve getirdiği her şey sanki bahçelerinde olma fırsatını bekliyormuşçasına büyüyordu.

Hatta edebiyat konusunda da. Susan, Augusta'yla sohbetini çok yaptığı –aynı anda okudukları kitaplar hakkındaki bu sohbetin can sıkıcı mektuplar aracılığıyla olduğunu söylemeliyim– *Daniel Deronda* hakkında konuşmak istedi onunla. Ama Oliver, George Eliot konusunda tahammülsüzdü. Onun hem yazar hem de okur olmak istediğini, güç bela tek bir karakter yaratmışken hemen ona tepki göstermeye, onu yargılamaya kalkıştığını söyledi. Diğer taraftan Turgenyev, yazdığı hikâyelerin dışında kalıyor ve onları sizin değerlendirmenize izin veriyordu. Bu sohbetten sonra Susan, Augusta'ya yazdığı ilk mektubunda bu minvalde değişen düşüncelerini aktardı.

Az sayıda olsa da misafirleri vardı. Conrad Prager'ın ortaklarından biri ve madenin danışman mühendisi olan Bay Hamilton

Smith akşam yemeğine geldi; Bay Smith akşam yemeklerini dışarıda yiyen o müşkülpesent San Franciscolulardan biri olduğu için Susan panik hâlinde biftek almaya Meksika mahallesine koştu. “Zengin” günleriydi –maaş günü– ve bütün mahalle sarhoştı. Hosteria de los Mineros’tan ayartılarak çıkarılan kasabın yardımcısı, onun bayrama özel biftek olduğu konusunda bol bol güvence vererek eti kesti ve bayrama özel biftek ücreti almadı. Oliver oraya tek başına gittiğini duyduğunda üzüldü ama yemek büyük sükse yaptı. Yemek sonrası Bay Smith, Oliver’dan defterlerini, haritalarını, pompa istasyonu çizimlerini, kısacası o güne dek yaptığı her şeyi getirmesini istedi ve “Bay La Farge daha kibar ve daha yüce gönüllü olsaydı tüm yıl yaptığın işleri ona gösterebilirdin” aşamasına gelene dek iki saat boyunca çizimleri birlikte incelediler. Müdür eğer Bay Kendall değil de Bay Smith olsaydı Hacienda’ya daha sık giderlerdi.

Şubat sonlarına doğru, yamaçlar parça parça acıbakla çiçekleri, gelincikler ve mavi irislerle kaplandığında Mary Prager orada birkaç gün geçirdi. Babaannemin anılarından alıntı yapıyorum: “Burasının mükemmel olduğunu düşündü. Dağların eteklerinde toplanarak, parçalanarak, lime lime dağılarak oluşan soğuk ve sıcak cephelerin oluşturduğu bulut kümelerinin; arsızca yayılan ışık huzmeleriyle her saat değişen vadinin; günbatımında zirveleri tarif edilemez renklerle bezenen dağların ve daha yakındaki, yanardöner kadife misali tepelerin... Verandada kendi kendine gülümseyerek dolandı; ev işlerinin sorumluluğunu nazikçe üzerinden aldı. Hayatı bunu gerektiren bir adamla olan evliliğinde başarmaya gayret ettiği geleneksel mükemmellikten sonra bizim sade hayatımız sanırım ona huzur verdi, o da bir çiftçi kızıydı ve bence seçkin davetler verdiğinde kocasına hangi yemekle hangi şarabın servis edileceğini sormak zorunda kalıyordu... O ve Oliver birbirlerine Ward ailesi tarzı sulu şakalar yaptılar ve bence Oliver’ın ressam eşinin kendi evinde uğraşıp didinirken, gece kıyafetleri ve akşam toplantılarının etkisiyle fazlasıyla sosyalleşmeye meyilli olduğu şehirdekinden farklı bir yüzünü görünce, daha

önce kapılabileceği türden şüphelerin hepsi yok oldu. Babasının Kuveykır evliliği sözleşmesini okurken söylediği gibi, ‘bu evliliğin süreceğini’ o da anladı.”

Mary Prager ayrılırken ikisinin de ellerini tuttu ve mesleğe özgü göçebe hayatından kaçınabileceklerini umduğunu söyledi. New Almaden’den neden ayrılacaklardı ki? Oliver bir gün burada müdür olabilirdi; karısını bir göçebe gibi oradan oraya dolaştırmadan başarılı olacağı büyük bir fırsat vardı elinde.

Fall Anne’nin evinde yaşayan ve serin ilkbahar akşamları Wardların verandasında toplanan gençler, Oliver Ward’un gerçekten çok şanslı olduğunu düşünüyorlardı. Hepsi Susan’a âşıktı, hamile olup olmamasının bir önemi yoktu. İçlerinden biri, kafası sindirilmemiş bir sürü bilgiyle yüklü olan ve konuştuğu herkese istemedikleri tavsiyeler veren, California Üniversitesi’nden mezun bir delikanlı bir akşam tesadüfen verandaya geldi ve Oliver’a Bayan Ward’un bir kadın değil, bir melek olduğunu söyleyiverdi. Susan, “Bu ikimizi de çok eğlendirdi,” diye yazdı, “ama birimizin kendini üzgün ve yaşlı hissetmesine neden oldu.”

Elbette latife yapıyordu. Otuz yaşındaydı. Bazen “evlat” diye hitap ettiği ve patronluk tasladığı Oliver ise yirmi sekizdi. Daha mutlu olabilmeleri mümkün değildi. New York’a yazılan haftalık mektuplar yağmaya devam etse de artık ifadeleri huzurlu, heyecan dolu, eğlenceliydi; memleket özlemi ya da çaresizlik dışında her şeyden söz ediliyordu. Zaman zaman Doğu da ona bir el uzatıp, altı ay bile geçmeden ne kadar değiştiğini fark etmesini sağlıyordu.

Örneğin Howie Drew çıkageldi; şansını Batı’da bulma umuyla yola çıkan Miltonlu bir gençti bu. New Almaden’daki fırsatları araştırarak bir hafta sonu geçirdi ve Oliver’dan yoluna devam etme tavsiyesi aldı. Oliver meşgul olduğundan Howie’yi etrafta Susan dolaştırdı ve bir sabah Çinli işçilerin Santa Isabel tüneline yaptıkları yeni yolda yürüyüşe çıktılar. Memleketten konuşarak yürürlerken Susan onun kızıl kafasının ilerisine baktı ve bayırdan onları süzen buraya ait isimsiz çiçekleri gördü. Saçları örülü Çinlilerin öğlen molasında çay yapmak için ateş yaktıkları kararmış

yerlerden geçtiler. Şaft kulesinde uyarı çanları çaldı ve bir vagon gümbür gümbür bir uğultuyla Day tünelinin rampasından aşağı indi. İşte bir gemicinin oğlu olan ve Susan henüz on beş yaşındayken annesinin işi olduğunda baktığı, yolun aşağı kısmında yaşayan oğlan Howie Drew buradaydı. İşte kendisi de, artık Susan Burling olmayan, karnındaki çocukla fıçı gibi görünen Bayan Oliver Ward da buradaydı ve sırf Howie'ye eşlik etmek için yürüyordu, sırf Howie eski bir dost, âdeta aileden biri olduğu için onunla boy gösteriyordu. Howie Drew'un çocukluk yıllarından çıkıp gelen yüzünü şimdiki yaşamının dağ yamacında gördüğünde tanıdıkla tanımadık birbirlerine doğru yüzerek rüya gibi bir tuhafılıkta iç içe geçtiler. Her yanını tıpkı terli bir tene değen rüzgâr misali karmaşık bir duygu dalgası kapladı; çünkü Howie'nin kanıksadığı, dile getirdiği ve yeniden Susan'a yansıttığı kimlik, bir zamanlar sahip olunan, Susan'ın bütün eski resimlerinin imzası olan, bildiği kimlik değildi. O zaman artık neydi? Susan bunu bilmiyordu.

Memleketten başka bir seda daha... Bayan Elliott, Sarah Teyzesi'nin arkadaşı Santa Cruz'dan çıkageldi ve davet edilmediği hâlde dört gün boyunca evlerine yerleşti. Gençliğinde onun da farklı bir kimliği vardı, bir zamanlar Georgiana Bruce'tu ve Brook Çiftliği* transandantalistlerinden biriydi. Bütün hayatı boyunca dünyayı kurtarmıştı. Köleliğin kaldırılması, kadınların oy hakkı, spiritüalizm, frenoloji ve kimbilir daha neler için yanıp tutuşmuştu. Elinde *Çimen Yaprakları* –ki babaannem California'daki tek kopya olduğunu tahmin ediyordu– vardı ve ondan alıntılar yapardı.

O ortamda Howie Drew'dan daha yabancıydı çünkü Susan'ın salonunda oturup Bradford, Curtis, Margaret Fuller ve Hawthorne'dan –hem de Susan'ın aylardır üzerinde çalıştığı Hawthorne romanı gravürlerinin yığını ondan birkaç metre ötedeki köşe dolabında dururken– bahsediyordu. Bayan Elliot'ın konuşmaları Susan'ın saygı duyması gerektiği öğretilerek büyüdüğü isimlerle,

* 1841 yılında bir rahip tarafından kurulan, zamanın ilerici düşünür ve yazarlarını bir araya getirerek yeni bir toplum yaratmayı hedefleyen deneysel ve ütöpik bir topluluk. (ç.n.)

kitaplarla ve konularla –ve birkaçı Whitman gibi heyecan verici bir korku duygusu uyandıran kişilerle– doluydu ama dış görünüşü entelektüel New England’dan ziyade bu bakımsız sahile benziyordu. Brook Çiftliği’nden beri bir çift yeni ayakkabı alamamıştı.

Konuşmaya ve fikirlere düşkün olan; bu hayalete, bu kır saçlı, köselemsi suratlı, parlak gözlü Cassandra’ya karşılık vermesi gereken Susan’dı ama “nevi şahsına münhasır kişiler”den hoşlanan ve onu eğlenceli bulan Oliver’dı. Bayan Elliott, Susan’ın ilgisini çeken bir sürü fikrine rağmen, tarzı nazik olmadığından onu rahatsız etti; çok tuhaf bir tip olduğu için Oliver’a ise keyif verdi.

Bir akşam kafa biçimlerini inceledi. Susan’a duyarlılık ve duygusallık bahsetti ama geniş hale diye adlandırdığı şeye sahip olan Oliver’dı, yani entelektüel açıdan güçlü olan. Şiddetli baş ağrıları olduğunu kabul etmeye zorladı onu ve Susan’a, geniş hale ağrıdığına belli bir noktaya –tam şuraya, şu yumruya– çok yavaşça soğuk su dökmesini tembihledi. Oliver kahkahalarla güldü. Neden kafasına silah dayayıp işini bitirmiyordu?

Tuhaftı ama aptal değildi, sakın günlük yaşamlarına hareket getirdi. Espri anlayışından tamamen yoksun hâli Susan’la Oliver’ın kahkahadan kırılmasına neden oldu. Bir keşiş kadar hırpani hâliyle giyim ve ev işleri konusunda sayısız öneride bulunuyordu. Dikkatsiz bir anne olduğu açıkça belliyken, yaklaşan büyük olayla ilgili uzun uzun konuşuyor, hazırlık sırasında ve çocuk büyütürken yapılması gerekenler hakkında ahkâm keserek Susan’ı deli ediyordu. Parlak, cam gibi mavi gözlerini ulaşabildiği her şeyi kırıp döktüğü için Yok Edici dedikleri Georgie’ye diyor ve dehşet içindeki Lizzie’ye çocuğun gizli duygusallığına hitap edilmediğinden saldırgan olduğunu söylüyordu. Başkalarını sevmeyi öğretmek ve ilerideki babalık sorumluluklarını kamçılarlamak için oğlan çocuklarının eline oyuncak bebek verilmeliydi, tuğlaları ve kiremitleri kendileri bulurdu.

Bez parçaları istedi ve göz açıp kapayıncaya kadar bir bez bebek yapıp transandantal sevgi sesleriyle Yok Edicinin kollarına verdi. Georgie bebeği aldı, bir mucize. Sonra emekleyerek verandanın

kenarına gitti ve onu çalıların arasına attı. Alışacak, dedi Bayan Elliott. Zaman verin. Yanlış bir yolda başlangıç yapmasına fazlasıyla uzun süre izin verilmiş. Ama dört gün sonunda oradan ayrıldığında Yok Edici bez bebeği hâlâ çalıların arasına atıyordu ve Lizzie, Susan’a bunun hiç de umurunda olmadığını itiraf etti. Ona göre bu, onun tam bir oğlan çocuğu olduğunu kanıtlıyordu.

Bayan Elliott ayrılırken, Santa Cruz’a gelin mutlaka, dedi. Büyük olay gerçekleşip Susan toparlandıktan sonra, henüz şekillenmemiş o küçük bireye düzgün terbiye vermeye odaklanmak için sakın bir yer istediğinde onu Santa Cruz’a getirmeliydi, böylece bebek denizin sesi eşliğinde uyuyup uyanabilirdi. Eğer oğlan olursa bu ses onun haşın erkeksi mizacını yumuşatacak ve eğer kız olursa sevmeye ve fedakârlık yetisini güçlendirecekti.

Susan evlerine girip çıkan çeşitli insanları heyecan verici bir topluluk olarak adlandırmaya da ne yalnızdı ne de canı sıkılıyordu. Mary Prager’ın, hayatlarını New Almaden’da geçirmeyi planlamaları önerisini dehşetle karşılamış gibi görünse de Oliver’ın işinde bu denli iyi olmasından çok hoşnuttu. Onun çıkardığı harita sayesinde Isabel tünelinin yeri en fazla yarım metre farkla saptanmıştı, haritaları titizlikle âdeta ilmek ilmek işlenmiş ve Bay Smith’ten kendi türünde daha iyisi olmadığı övgüsünü almıştı. Susan, Augusta’ya yazdığı mektupta –sonuçlarına değinmeden– onun bir yıl içinde kıtanın en büyük ve zor madeninin ölçümünü yaptığından övgüyle bahsetti. Geceleri ve pazar günleri çalışarak geçirdiğı zamanı sorun etmemeye çalıştı ve gözleri yorulduğunda veya baş ağrıları başladığında, incelemek zorunda olduğunu düşündüğü şeyleri –kemer inşaatı sözleşmelerini, Colorado maden çıkarma bölgeleri raporlarını, sıkıcı cebir dolu teknik yayınları– kendi arzusuyla ona yüksek sesle okudu. Oliver çaresizce dinleyerek otururken Susan, Thomas Hudson’ın Eski Dolap yazısındaki son şiirini de araya sıkıştırmayı genellikle beceriyor ve Augusta’ya kocasının her seferinde şiirden çok etkilendiğini yazıyordu.

Kendi çalışmaları onu tatmin etmiyordu ama zaman yaklaştıkça, bir sandalyede kalkmadan on dakika bile zar zor oturamasa da daha fazla çalışır oldu. Çalışma masasını her zaman kendisi temizliyordu. İş, ilerleme ve ihlal edilmesi mümkün olmayan sözleşme, yani temel Amerikan ilkelerinin üçü bir araya geldi; içindeki soyluluk öğretileri ve resim saygısıyla birleşti. Sinekkuşuyla iş makinesinin bir tür kesişeni gibiydi. *Kızıl Damga* gravürleri martta gönderildi.

Sürgündeyken ve büyük zorluklarla yapılmış olsalar da bu resimlerin bir ressam olarak ona büyük başarı kazandırdığını keşfetmek hoş olurdu. Ama öyle değil. Kopyalama yoluyla çoğaltılmış, artık neredeyse demode olan bir türün oldukça sıradan çizimleri. Babaannem tek erkek modeli olan dedemi inceltmesine rağmen onun suçlu ve pişman bir vaiz gibi görünmesini sağlayamadı. Lizzie'ye gelince, tutkuludan ziyade düşmesin diye desteklenmiş gibi görünüyordu.

Her halükârda iş bitti, paketleni, gönderildi, sözleşme yerine getirildi, para kazanıldı. Paketi posta arabası sürücüsü Eugene'e vermeye gönderdiği Oliver, Thomas Hudson'dan gelen bir mektupla geri döndü. Thomas, hem Augusta'nın hem de kendisinin onun Almaden mektuplarını çok renkli ve ilginç bulduklarını, *Scribner's* okurlarının büyük bir keyifle okuyacaklarını düşündüğünü yazıyordu. Onları bir araya getirip bir makaleye çevirmek ister miydi? Eğer yapamazsa (*neden* yapamayacağı konusunda imada bulunmaktan özenle kaçınmıştı) Augusta gereken ufak tefek düzenlenmeleri yapmaktan mutluluk duyacaktı. Ayrıca resim olarak kullanılabilecek çizimleri var mıydı?

"Ahh, mümkün değil!" dedi Oliver'a. "Scribby'nin Batı'yla ilgili yazılar için bana başvuracak kadar kötü durumda olduğunu aklıma bile getiremem. Bay Harte, Mark Twain ya da başka birini bulması gerekir."

"Harte ve Mark Twain New Almaden'da yaşamıyor," dedi Oliver. "Bunu yapmanı istemeseydi sana sormazdı. Doğumdan sonra toparlanana kadar bekle ve sonra yap."

"Ama ben yazar değilim!"

“Thomas öyle olduğunu düşünüyor demek ki.”

Susan uzun uzun düşündü. O gece çalakalem bir şeyler karaladı ve Oliver’a gösterdi. “Gayet iyi olmuş,” dedi Oliver. “Ama ben olsam Olimposvari dağlar ve Styksvari maden kuyuları hakkındaki kısmı çıkarırdım. Bunlar eskimiş sözler bence.”

Susan söz dinlediği için kendine şaşırarak o kısmı çıkardı, yazıyı içine mümkün olduğunca keşif ruhu katarak yeniden yazıp gönderdi. Fall Anne’den, bir hasmını öldüren ve asılamayacak kadar iyi bir aşçı olduğu için ipten kurtulan aşçısı Çinli Sam’dan söz etti. On-dört-yaşında, posta-yoluyla-sipariş-edilmiş ve dedikodulara göre Sam kendisini çağırdığında riske girmeyi göze alamayan Çin’deki gerçek karısı tarafından ona gönderilmiş bir eşi vardı. Evlerine gelip ilahiler söyleyen Cornwalllu madencilerin Noel geleneginden, kendi bölümlerini, koro şeflerinin çocukları olarak doğmuş gibi söyleyen bu “cahil ve yontulmamış insanlar”dan söz etti. New Almaden hakkında aklından bile geçirmeyeceği tüm yerel renklerden bahsetti ama hâlâ yaptığı işe güvenmiyordu ve hâlâ Thomas’ın bunu, hak ettiği için değil arkadaşlık için kabul edeceğinden korkuyordu.

Hiçbir kanıtım yok ama o makalenin babaannemden talep edilmesi planlanmış olmalı. İyi bir yazı olduğunu düşünmeyi çok isterdi. Bu, evliliğin kariyerini kısıtlamadığını, tam tersine yeni ufuklar açtığını kanıtlardı. Thomas ve Augusta’nın ilerlediklerini hayal ettiği ve Oliver’ın da kendi yolunda, madendeki işinde ilerleyeceğinden emin olduğu biçimde ilerlemek istiyordu. Yine de kendisinin Cable, Nadal ya da *Scribner’s* yazarlarından herhangi biriyle aynı sayfada yer aldığını düşünmek, yazısının yavan ve yüz kızartıcı bulunacağı korkusuyla buz kesmesine neden oluyordu.

Bunu öğrenmek zorundaydı. Bu yüzden iki akşam sonra Bay Hernandez’in ruhsuz ve güzel kız kardeşlerinden esinlenilmiş iki kadın kahramandan söz eden, eylül ayındaki Meksika Bağımsızlık Günü kutlaması hakkında kısa bir hikâye yazdı. Sıcağı sıcağına *Atlantic*’ten Bay Howells’a göndererek kendini Thomas’tan daha tarafsızca yargıda bulunacak birine teslim etti. Artık beklediği üç şey vardı.

Ilıman bir bahar günü, akşamüstü... Tepeler öylesine yeşil ve yumuşaktı ki Susan çocukken Bessie'yle Milton'daki çim kaplı tepelerden aşağıya yuvarlandıkları gibi yuvarlanmak istiyordu. Ama onun yerine sandalyeden kalkıp vadi tarafındaki yolu gören banka oturdu. Hamaktan haftalarca önce vazgeçmişti; içine oturursa kalkamıyordu. Lizzie'nin mutfaktan gelen tıkırtıları ve muhtemelen odunların arasındaki Yok Edicinin çıkardığı gürültü, annesinin evindeki sesler olabilirdi. Sundurmanın altındaki rutubet ve küf kokusu o kadar tanıdıktı ki ailesi bayırın hemen sonunda, on dakikalık yürüme mesafesinde olmalıydı. Mavi acıbakla çiçekleriyle kaplı bayırda iki beyaz katır otlarken, yaz göğündeki beyaz bulutlar kadar huzur içindeydi.

Yabancı, sundurmanın altından fırlayıp patikada koşmaya başladı. Bu Oliver geliyor demektir. Bir dakika içinde göründü; fitilli kadife pantolonu ve mavi gömleğiyle tarladan dönen bir çiftçi görüntüsündeydi, babasından ya da John Grant'ten bir farkı yoktu. Hafifçe Yabancı'nın kulaklarını okşadı, köpek oyuncu bir saban atı gibi etrafında zıplayıp duruyordu. Susan Oliver'ın gömlek cebinde bir mektup olduğunu gördü. Alnı ve burnu bütün pazar günü sahada çalışmaktan dolayı kızarmıştı. Oliver basamakları çıkana kadar Susan kımıldamadan sakince oturup bekledi. Sonra öpülmek için gülümseyen yüzünü kaldırdı.

"Ah," dedi Susan, "o kadar güzel bir gün ki o korkunç eski maden kuyusunda olduğunu düşünmek hiç hoşuma gitmedi."

"Öğlen vakti çıktım ve Guadalupe'ye güzel bir katır gezisi yaptım."

"Harika, çok sevindim. Ne için?"

"Kendall'ın Santa Isabel'e koyacağı vinçleri hatırlıyor musun? Hani şu Sierra'da gördüğü ama benim görüntülerini beğenmediğim teçhizatı."

“Hatırladığımı sanmıyorum.”

“Hatırlarsın. Sorgulamam Kendall’ın hoşuna gitmişti. Sana anlatmıştım.”

“Anlattıysan da uçup gitmiş. Beynimde bu tür şeyler için fazla yer yok.”

“Bence yeterince var. Neyse, burada işe yaramayacağını biliyordum çünkü... nedenini boş ver. O işe yarayacağını düşünüyordu. Ona aksini kanıtladım. Ustabaşı Smith’le birlikte yeniden tasarladık ve Smith madene en son indiğinde ona gösterdim. Guadalupe’de deneyecekler ve eğer orada işe yararsa ki yarayacak, Santa Isabel’e kuracaklar.”

Oliver için bu oldukça uzun bir konuşmaydı. Susan, kocasının ağzından zorla çıkan kelimelerin onun için ne anlama geldiğini anlayabiliyordu. Yaptığı her şeyi başarıyordu. Susan onun tıpkı özgürlük gibi adım adım ilerlediğini görebiliyordu ve onunla gurur duyduğu, değerinin işverenleri tarafından anlaşılmasını arzu ettiği için, “Bundan bir şey elde etmen gerekmiyor mu?” diye sordu. “Patent alamaz mısın?”

Onu güldürmüştü. “Bu Kuveykirlara ne oluyor böyle? Zamanım şirkete ait.”

“Pazar günleri bile mi? Bahse girerim ki Bay Smith’in söyleyeceği bu olmazdı.”

“Belki olmazdı ama Kendall’ın söylediği bu. Bugün bir şey daha söyledi. Hatalı olduğunu ispatlamış olmam hoşuna gitmemiş olabilir ama üç yüz dolar zam aldığımı söyledi.”

“Sen çok daha fazlasını hak ediyorsun. Tıpkı bir çocuk gibisin, herkes seni kandırabilir. Şimdiye dek muhtemelen binlerce dolar kazandırdın onlara. Mektubumu vermeyecek misin?”

Oliver cebine dokundu. “Bunu mu? Bu sana değil.”

“Üff... Kimden?”

“Annemden.”

“Ben okuyamaz mıyım?”

“Özel.”

“Öyle olsun, *tuhaf adam*,” dedi hayal kırıklığına uğramış bir

ifadeyle. Sonra kocasının yüzünde sinsi bir ifade gördü. “Sen ne işler çeviriyorsun?”

“Bir adam annesinden özel mektuplar alamaz mı? Sen eski kavalien Dickie Drake’ten özel mektuplar alıyorsun.”

“Of Oliver, istersen okuyabilirsin! Dickie Drake demişken, Emma Lazarus adında Yahudi bir şaire deliler gibi âşık olmuş.”

“Aferin ona, hayata dönmesine yardımcı olabilir. O kadın bunu başarırsa Dickie’nin mektuplarını okuyabilirim. Seninle asıl konuşmak istediğim şey bebek doğduktan sonra düzgün bir yardımcı edinmek.”

“Yani?” dedi Susan. “Kim? Bayan Kendall’ın yanındaki beceriksiz kıza ne kadar ödediğini biliyor musun? Onda çalışan Çinli hizmetkârlar daha iyi.”

“Sana bir Çinli getirmeyi düşünmüyorum.”

“Düşünme zaten. Kimseyi getirme. Lizzie halleder.”

“Lizzie yemek, ev işleri ve Yok Ediciyle ilgilenerek elinden geleni yapıyor. Sadece seninle ve bebekle ilgilenecek biri lazım.”

“Şimdi söyle bakalım,” dedi Susan. “Niyetin paranı sokağa atmak mı? Biriktirdiğimiz birkaç kuruşu sokağa atamayız, hem de böyle bir...”

Oliver tam anlamıyla ikna olmamış bir hâlde oturup Yabancı’nın kulaklarını kaşıdı. “Bu parayı sokağa atmak değil. Seni Batı’ya bir kulübede yaşamaya getirmeyeceğimi söylemiştim ve öyle de yapmadım, yani yapmadım sayılır, yolculuk paranı göndermeyerek bunu mahvetmek dışında. Bu kasabada bir çocuk sahibi olmaya da niyetim yoktu ama oldu. Bu yüzden en azından iyi bakılmanı sağlayabiliriz. Annem gelmeye istekli birini buldu.”

“Oliver...”

“Dinle bir dakika. Hizmetçi değil, bir hanımefendi. Annem ona kefil. Kocasına bir şey olmuş ya da belki hiç kocası olmadı. New Haven’da ne olduysa parasız kalmış. Yol parası ve hizmetçi ücreti karşılığı gelecek. Eğer sen geri çevirmezsen.”

“Oliver...”

Susan ayağa kalkmaya çalıştı. Oliver annesinin mektubunu ona verdi. “Bunu karşılayabiliriz. Kendall maaşıma zam yapmadan da karşılayabilirdik, şimdi daha rahat karşılarız.”

Susan gözyaşlarının akmak üzere olduğunu hissetti, fiziksel engeli yüzünden zorlanarak ayağa kalktı. Kollarını arkadan kocasına doladı, bir süre öyle durdu ve sonra Oliver zar zor ayağa kalkıp ona doğru döndü. Susan yüzünü onun terden ıslanmış yün gömleğine gömerek hıçkırı hıçkırı ağlamaya başladı. “Oliver Ward, *ilk günden beri* beni şımartıyorsun.”

Hem ailesi hem de Augusta endişe içinde Susan’ın doğumunu bekliyordu; Susan’ın mektuplarında yazdıklarına rağmen gözlerinde muhtemelen doğumun ahşap bir kulübenin tozlu zemininde gerçekleştiğini canlandırıyorlardı ki bu da endişelerini artırıyor olabilirdi. 1887 yılında gerçekleşen bir doğum için babamınki, her şeyin hazırlanıp düşünülmüş olduğu bir doğumdu.

Marian Prouse 22 Nisan’da geldi ve bir gün içinde tatlı, yumuşak başlı, duyarlı ve yardımcı bir genç kadın olduğunu kanıtladı. Onun gelişinin ertesi günü Thomas Hudson’dan, Susan’ın gönderebileceği her tür çizimle birlikte New Almaden yazısını satın aldıklarını bildiren coşku dolu bir mektup geldi. Üç gün sonra William D. Howells’tan gelen mektupta ise Susan’ın Meksika bayramıyla ilgili yazısını satın aldıkları yazıyor ve kendisinin seçeceği konularda iki adet çizimi en kısa sürede göndermesi isteniyordu. Howells birkaç yıl önceki hoş karşılaşmalarını hatırlatıyor ve bu yazının onun kâğıt ve kaleminden çıkıp *Atlantic*’in sayfalarına giren ilk katkı olmasını ümit ettiğini belirtiyordu. Mektup çerçevelenmiş hâlde orada, duvarda duruyor: babaannemin edebi kariyerinin başlangıcı.

Susan bu alkışlarla ve takdirlerle kuşatılmış hâlde oturup Thomas’a, ilk yayımlanan yazısının ve ilk New Almaden çizimlerinin *Scribner*’da değil, *Atlantic*’te basılma ihtimalinin nasıl gerçekleştiğini pek de ikna edici olmayan bir tonla açıklayan, üzüntülerini dile getirdiği özür niteliğinde bir not yazdı. Aradığı, kuşkularını gidermekti ama bulduğu mahcubiyet olmuştu. Fakat en azından

eğer Thomas’la Augusta yardım ederlerse *Scribner* makalesini hiçbirinin utanmayacağı hâle getirebileceğine artık inanıyordu.

Zarfı henüz yalamıştı ki ilk sancı saplandı. Üç gündür dışarıda bağlı bir katır tutan Oliver, Guadalupe’ye gidip Dr. McPherson’ı getirdi; McPherson kasabanın doktoru değil, Oliver’ın Comstock’tan tanıdığı ve güvendiği bir doktordu. Doktor gece orada kaldı, ertesi gün ve ondan sonraki günün bir kısmında da. Uzun süre sonunda dört kilo doksan dokuz gramlık utandıracak derecede iri bir oğlan doğdu.

Bu doğumla ilgili yazışmaların olduğu; aşamalarını, zorluklarını, verdiği hasarı, duygusal tükenmişlikleri ve tatminleri anlatan mektuplarla dolu koca bir dosya var. Hayranlık dolu bir torun bile bununla baş edemez. Öncelikle, doğum sonrası gözleri yormanın zararlı olabileceği konusunda uyarılmış olduğundan Susan bu mektupları gözleri sımsıkı kapalı yazmış. İkincisi, onlar eski, gizemli, anlaşılmaz kadınlardı; benim için el yazılarının okunaksız olması kadar duyguları da anlaşılmazdı. Diğer her şeyin arasında babaannem o günlerde ve sonrasındaki bir yıl boyunca babamdan “Velet” diye bahsetti. Bööğh!

O yüzden dedemin mektubuyla yetineceğim.

29 Nisan 1887

Sevgili Thomas ve Augusta,

Oliver Burling Ward bu sabah size selamlarını gönderiyor, aslında önceden gönderdi demek daha doğru. Şu an tuhaf bir biçimde iyi ve “sakin olamayacak kadar mutlu” olduğunu söyleyen annesinin yanında sessizce uyuyor.

Susan uzun doğum süresi yüzünden ufak tefek sorunlar yaşadı; Dr. McPherson bazı müdahalelerde bulunmak zorunda kaldı, nekahet dönemi biraz uzadı. Kuzen Jacklerin ve Meksikalıların arasında doğan çocuklar tıpkı meralarda doğan buzağılar gibi sıradan ve metanetli bir biçimde doğuyor olsalar da tüm kasaba bu bebek için seferber oldu. Çinli Sam, bebeği kundaklamak için ipek bir Çin bayrağı gönderdi. Cornwalllu bir kadın, kocasının

boş vakitlerinde yaptığı berbat bir yorgan getirdi; Susan buna gözlerinden yaşlar gelene dek güldü ve bir daha asla görmeyeceğimiz bir yere koydu. Ama hayatının sonuna kadar sakladı, muhtemelen şu anda da bu evdeki bir dolabın içindedir. Fall Anne'deki delikanlılar ona yabani çiçeklerle tutturulmuş şişe mantarlarından yapılma bir buket gönderecek kadar çok şampanya açtılar; bu şakanın etkisi beş dakika kadar sürdü ve hemen ardından bir kucak dolusu gül geldi. Susan, evin en sıcak ve esintinin en az olduğu yeri seçtiğimiz salonda yatarken kemer boşluğundan duvarda asılı av bıçağını, mızrak uçlarını, tabancayı ve ev ahalisinin dolanıp durduğunu görebiliyordu. Bayan Prouse yardımcı küçük kardeş gibi ayağa fırlıyor, oturuyor, tekrar ayağa fırlıyordu; Lizzie hizmet ediyor, Oliver düzeni sağlıyor, Yok Edici ise el yapımı bebek sandalyesinde kımıldanıp duruyordu. Bayan Prouse, Veleti (bööğh) yıkarken ya da altını değiştirirken sakın, becerikli ve sevecendi. Susan'a karşı kardeş gibi yumuşak ve mütevazıydı. Yeni vincin deneme çalışmaları yüzünden telaşlı olan Oliver oradan oraya sürükleniyor, ikiye bölünüyor ve ikisinin de hoşlanmayacağı kadar evden uzak kalıyordu. Ama yine de Susan akşamları onun yatakta yanında uzanmasını, sohbet etmelerini çok seviyordu ve hatta yatakta pipo içme alışkanlığına rağmen onu yanından göndermek istemiyordu. Oliver bebeğe huşu içinde bakıyor ve onu kırılacak bir şeymiş gibi tutuyordu.

Üç hafta sonra Velet, veranda tavanına asılı beşiğinde sallanıyordu... Bayan Elliott'ın onaylayacağını düşündükleri uzun aralıklı, yavaş sallanışlardı bunlar. Sizin bildiğiniz sarsıntılı, alışılmış beşik hareketleri değil. Geniş gelgitler. Susan onun dünyanın en sağlıklı bebeği olması konusunda azimliydi. Dikkatli olduğu sürece soğuğun zararı yoktur. Onun iki haftalıkken dışarıda uyumaya başladığı konusunda annesine ve Augusta'ya böbürleniyordu. (Batılı böbürlenmesi mi? *Sen* mi babaanne?) Bebeği incelediğinde onun çok güzel olmadığına (güzellik Augusta'nın çocuklarına özgüydü) ama yüzünün şimdiden bir karakteri olduğuna karar verdi. Kocaman ve yuvarlak gözlü Augusta'ya gözlerinin masmavi olduğunu yazarken tereddüt etti.

Mektuplarla ve onu seven, ona bakan insanların ilgisiyle iyileşirken hassas zamanlama duygusuna sahip Thomas Hudson Norveçli şair Hjalmar Boyesen'in bir şiiri için üç adet çizim istedi. Şaka yollu, Longfellow Vikings çizimleri deneyiminin bunları modelsiz yapmasını sağlaması gerektiğini ve bu çizimlerin dikkatini annelik görevlerinden keyifli bir biçimde uzaklaştırabileceğini söyledi. Susan onu çok iyi anladı; Thomas ona sadece bir kadın olarak değil, bir ressam olarak da güveniyordu. Böylece oturup bir eliyle New Almaden yazısı için eşekler ve *sinyoritalar* çizdi, diğer eliyle de soyluların erkeksi bulacakları yapay şeyler üretti. Hakkını teslim etmek lazım, kendi kendine kahkahalarla güldü.

Meksika ve Cornwall mahalleleriyle madenin yerel renklerinden esinlenerek açık havada çizim yapabilecek kadar iyileştiğinde daha da çok güldü. Yolda onunla karşılaşan madenciler ve madenci eşleri donakalmış olmalılar. İşte karşınızda mühendisin ince yürüyüş elbisesi giymiş ve büyük bir şapka takmış karısı. Arkasında, kırmızı pudra görüntüsündeki tozun içinde Veletin bebek arabasını (mecburen razı edildiği erzak arabası da denebilir ona) iterek neredeyse gerçek bir hanımefendi olan Bayan Prouse geliyor. Bayan Prouse'un arkasında da resim materyalleri, bir tabure ve bir şemsiye taşımaya çalışan Cornwallu ya da Meksikalı bir çocuk var. İnsanlar onların geçmesi için yoldan çekilirlerdi. Bazıları gülümsemesi gerektiği için gülümserdi. Hiçbiri de Susan'ın sanatından ziyade nitelikli oluşunu kabullenen saygıdan yoksun değildi.

Batının ilk yıllarıyla ilgili şaibeli varsayımlar var. Biri, düzensizliğe varacak derecede kontrol edilemeyen öz kaynaklara sahip olduğuydu ki aslında bunların büyük bir kısmı doğulularla yabancı sermayenin ve demir yumruklu patronların elindeydi. Diğer, Batının kaba, müsait, düzensiz olduğu ve kendi kadar düzensiz olmayan her şeyi küçümsediğiydi ki aslında asaletin, özellikle de kadın asaletinin bu denli saygı gördüğü başka bir zaman ya da yer olmadı. Bu gerçek değilse bile New Almaden'daki hiç kimse Susan'ın asaletinden kuşku duymadı. Kasabadaki herkes, sanki bir kulübede değil de şatoda yaşayan bir hanımefendiymişçesine Susan'ı şapkasını çıkararak selamladı.

Sıcak havada patikadan aşağı yapılan bir yürüyüş sonrası kulenin kapısında durmuş konuşuyorlardı. Kafes sorumlusu Tregoning pencereden bütün üst dişlerini ortaya çıkaran bir tebessüm yolladı. Tebessümüne genellikle kuru bir tütün yaprağının koyu lekesi eşlik ederdi ama bugün profesyonel bir görüntü sergiliyordu; yöneticiler madene iniyorlardı. Oliver içeri girdi, dirseklerini parmaklıklara dayadı ve onunla makineler hakkında rahat ve arkadaşça bir sohbete başladı.

Ciddi, sevecen ve heyecanlı görünen Bayan Prouse bebek arabasını iterek ayaklar altında ezilmiş, tozlu güneş ışığından uzaklaştırıp en yakın meşe ağacının gölgesine soktu. Susan neşeli bir sesle erkeklerle vedalaşıp ona katılmak üzere harekete geçtiğinde Conrad Prager o anlayışlı gülümsemesiyle, “Susan, hiç madene indiniz mi?” diye sordu.

“Hiç inmedim.” Bakışları, kulenin içinde konuşan Oliver’la Tregoning’i izleyen Kendall’a kaydı. Kendall başını çevirdi ve Susan’ın gözleri, adamın bir falezin dibindeki çakıl taşları misali ifadesiz duran yüzüne takıldı. Şimdiye kadar madene inmemiş olmasının sebebi Bay Kendall’dı. Kadınların madene inmesini tasvip etmiyordu. Madenler cevher çıkarılan yerlerdi.

“Taslaklarınız için ilginç fikirler vermez mi?”

Bay Kendall’ın yüz ifadesi öylesine dikkat çekiciydi ki Susan Oliver’a döndü. Oliver Tregoning’le konuşmayı bırakmıştı ve müdürü kadar ifadesiz bir yüzle onları dinliyordu. Eğer müdürüyle kayınbiraderi arasında bir anlaşmazlık varsa bunun dışında kalmalıydı. Susan bunu anladı. “Ben geri döneyim,” dedi. “Zaten çizim malzemelerim yanımda değil.”

“Sözcük dağarcığınıza faydası olmaz mı?” diye sordu Bay Prager. “Anlamadım.”

“Aşağıda çizim yapabileceğinizi kastetmedim. Bunun için fazla karanlık. Benim kastettiğim bunun yazılarınız için iyi bir deneyim olacaktıydı.” Sanki muğlak bir maden kütlesini incelemeye değil, ördek avına gidiyormuş gibi kabarık cepli keten bir ceket giymişti. “Oliver, madenci eşlerinin kocalarını daha iyi anlamaları için en az bir kez madene inmeleri gerektiğini düşünmüyor musun?”

Oliver, üç kişinin yüz ifadesinden anlam çıkarmaya çalışarak ve hafifçe gülümseyerek kulübeden çıktı. “Bay Kendall’ın bir itirazı yoksa benim de yok.”

“O zaman bu iş oldu,” dedi Prager. “Ailevi uyum ve sanat bunu gerektiriyor. Bir itirazınız yok, değil mi Bay Kendall?”

Bay Kendall, “Elbette hayır,” dedi. Bu hiç beklemeden ve hatta içtenlikle verilmiş bir cevaptı ama Susan titreyerek Bay Prager’in madenci başlığını (*bu şapkayı kimbilir kimler başına taktı!*) başına takmasına izin verirken müdürün dikkatli gözleri ve kasılmışçasına sımsıkı kapalı ağzından, fazlasıyla bariz bir biçimde hoşnut görünmeye çalıştığı izlenimini edindi. Bunu onaylamasa bile bu fikir tamamen Bay Prager’dan çıkmıştı ve Bay Prager sadece tanınmış bir maden uzmanı değil, aynı zamanda Bay Kendall’ın amiri olduğundan hırsını Oliver’dan çıkaramazdı.

Bay Kendall’ı daha çok seviyor olmayı arzu ediyordu çünkü hem o hem de karısı yakın davranarak kendi tarzlarının dışına çıkmışlardı ve Bay Kendall Oliver’a kendini ispatlaması için her fırsatı veriyordu. Daha geçen hafta onu artık çok sıkıldığı harita işinden alıp yaratıcılığını gösterme şansının olduğu inşaata koymuştu. Yaklaşık bir yıldır ondan kibarlıktan başka bir şey görmemişlerdi. Buna rağmen onu pek sevmiyordu ve seven kimseyi de tanıımıyordu. Yani neredeyse bir beyefendi olsa da Bay Kendall pek de sevilen biri değildi.

Bay Prager saçlarını başlığın kenarından içeri sokuşturdu. “Yanmanızı istemeyiz. O zaman bu kadar çekici olmazsınız.”

Susan ellerini, önünde mum yuvası olan yabancısı olduğu başlığın kenarlarında gezdirirken aklına ürkütücü bir düşünce geldi. “Bebek ne olacak? Ne kadar kalacağız?”

Oliver, “En fazla bir saat,” diye karşılık verdi. “Eğer dört yüz metredeki çalışmadan fazlasına bakmayacaksak.”

“En fazla o kadar,” dedi Prager. Kendall da yorum yapmadan başıyla onayladı. Susan, “O zaman bebeği eve götürebilirsin,” dedi Marian Prouse’a ve Prager’ın kafese binerken ona yardım etmesini kabul etti. Kafes alttan gelen hafif bir demir gıcirtısıyla hareket etti. İpin ucundaki kuş kafesi benzeri şey, hayal edilemeyecek bir derinliğin üzerinde, bir kabloda asılıydı... bu kafes yaklaşık yüz seksen beş metreye iniyordu ve iki kat derine inen başkaları vardı.

Müdür mumunu yakıp başlığını taktı. “Hazırız Tregoning.” Çan çaldı, buhar tısladı, aşağıya doğru iniş başladı, ışık yavaş yavaş griye, sonra daha da griye döndü ve iyice zayıflayarak karardı. Oliver’ın koluna sımsıkı yapışmış olan Susan yüzünü yukarı çevirip gözlerini kabloya, arkalarından bakan gün ışığının onları hayal meyal gördüğü gitgide daralan kareye dikti. Derin kuyulardan bakınca yıldızların görüldüğünü bildiğinden yıldızları arıyordu ama bir tane bile göremedi. Gökyüzüne değil, kulenin çatısına baktığını fark etmesi birkaç saniyesini aldı.

Işık karesi artık bulanık ve küçüktü, hava sıcak ve nemliydi, kreozot kokuyordu. Susan ağzından nefes aldığını fark etti. Müdürün başlığındaki mumun ışığı yavaş yavaş yukarı kayan sarımtırak bir kayada titreşti. Dibe battıkça kuyu dar görünmeye, duvarlar sıkışmaya başladı. Eğer herhangi bir şey düşer ya da çökerse hepsi fosil gibi kayalara yapıştırdı.

“İyi misin?” dedi Oliver. Ona bakan koyu bir gölge gibiydi; Susan bir biçimde onun gülümsediğini hissetti. Oliver onun elini koluyla kendine doğru bastırdı.

“Elbette iyi,” dedi Prager. “O soylu bir hanımefendi. Kadınsı çığlıklar atacak biri değil.”

“Çığlık atmaya cesaret edemem,” dedi Susan titreyerek. “Başlarsam duramam.”

Adamların kahkahaları onu rahatlattı. Susan merdivenlerden bir kat aşağıya inmeyi ne kadar sıradan görüyorsa onlar da bu Hades’e inişi o kadar sıradan görüyorlardı.

Yanan tek mumun alevi titreşti, gölgesi yukarı doğru akan kayanın üzerinde kaydı. Sonra kaya kalasa dönüştü, kafes kısa bir an Susan'ın kalbinin durmasına neden olacak biçimde duraksadı, sonra sarsılarak hareket etti, tangırdarak birkaç engel geçti. Mutlak karanlıktan süzülen loş bir ışığa açılan bir çukur belirdi ve Susan o çukurda yanında bir adam duran yüklü bir maden vagonu gördü; ikisi de tam olarak görünmeden kayarak gözden kayboldular. Oliver, ortadan yok olan bu hayalete, "Merhaba Tommy," dedi. "Dört yüz metreye mi iniyorsun? Biraz bekleyeceksin."

Çukur, adamı baştan aşağı yok ederek sımsıkı kapanmıştı bile. Kirli yüz, beyaz gözler, sarı ışık huzmesi, belli belirsiz vücut ve bacaklar, maden vagonu gitmişti. Kalas yeniden nemli kayaya döndü. "Bu sizin için resmi yapılacak bir şey," dedi Conrad Prager.

"Rembrandt için demek istiyorsunuz sanırım."

Kalbi kafesin kısa süreli duraksamasının neden olduğu korku yüzünden küt küt atıyor; beklenmeyen o karşılaşma yüzünden titriyordu. Sanki bir kepenk açılmış ve yabani bir yüz, korkutucu bir süre içeri bakmış ve ardından kepenk yeniden kapanıp siyahlığına geri dönmüştü. Delik deşik edilmiş bütün dağların onun gibi adamlarla dolu olduğunu düşünmek onu dehşete düşürdü. Güneşte yürürken ayaklarının altında, resim yapmak için otururken taburesinin ve şemsiyesinin altında, bebeği beşiğinde sallarken verandanın altında bu adam gibi yaratıklar kazmalarını sallıyor, çukurlar açıyor, küreklerle toprak atıyor, maden vagonları itiyor, kafeslerle gitgide daha derin çukurlara iniyor ve karıncaların azmiyle kapkara tünellerde el yordamıyla ilerliyorlardı. Bu düşünce iyice içini ürpertti; sanki birden damarlarının minik, hareketli, gözle görülen parazitlerle dolu olduğunu keşfetmişti.

Bir başka kalas duvar; bu kez içeri doğru ilerleyen, döşendiği merkeze varmadan çok önce gözden kaybolan bir çift rayın tamamlanmamış çemberinin karanlığı âdeta kestiği boş bir başka tünel. Açıklık kaybolduğunda gıcırtilar eşliğinde daha derine indiler. Önceden sarımtırak olan kayaların nemli yüzeylerinden yeşilimsi siyah parıltılar saçılıyordu artık. Oliver, "Burada serpantin içindeyiz," dedi Prager'a.

Aşağı, daha da aşağı. Hava daha da ağırlaştı. Kreozotun geçmek bilmez bayıltıcı kokusu ona kuşpalazından kurtulmak için buharla soluduğu aselbent ruhunu hatırlattı.

“Bir kademe daha,” dedi Oliver. “Sorun var mı?”

“Hayır, yok.” Ama inşa edilmiş kuyu yeni bir tünele açılınca sevindi. Yaklaşmakta olan zemini izleyen Bay Kendall çan kablosuna asıldı, kafes sarsıldı ve zangırdarak durdu. Gıcirtı sona erdi; sadece damlayan suyun sesi vardı. Adamlar Susan’ın kafesten engebeli zemine çıkmasına yardım ettikten sonra Oliver bir kibriti oturduğu yere sürterek onun, Bay Prager’in ve kendisinin mumlarını yaktı. Susan artan ışık huzmelerinde, aşağıdaki kopkoyu karanlıkla birlikte ortadan kaybolan bir noktaya doğru giden ince raylarla döşeli, kalas destekli galerileri belli bir mesafeye kadar görebiliyordu. Kendall önden, Susan’ı dirseğinden yönlendiren diğerleri ise peşinden galerinin derinliklerine doğru yürüdüler. Susan Dante, Virgil ve Beatrice’i, en başta da bu düşey Styx’in* Kharon’u** olan Tregoning’i düşünmeden duramadı ama bunu dile getirmenin kulağa ne denli aptalca geleceği düşüncesiyle zihninden uzaklaştırdı. Buna sebep Oliver’ın bu fikirleri eskimiş bulma ihtimaliydi sanırım.

Gölgeleri duvarlara tırmandı, kalasların üstünde eğildi, uzadı, kıvrıldı, gözden kayboldu ve yeniden görünür hâle geldi. Kendall ve gölgesi tünelin ilerisini karartıyordu. Susan’ın ayakları ıslanmıştı, bağlantılar üzerinde güçlkle yürüyordu, yaş bir tahtaya basıp kaydı ve yamuk yumuk taşlar arasında bileğini burktu.

Daha ne kadar var? Sanki yüksek sesle konuşmuş gibi Oliver, “Çok az yol kaldı. Dinle, belki onları duyabiliriz,” dedi.

Üçü durdular ama Kendall’ın çizmeleri çatırdamaya devam etti. Sonra o da durdu, mum ışığı onlara doğru döndü. “Ne oldu?”

“Madenin seslerini dinliyoruz,” dedi Bay Prager. “Bir dakika kımıldama.”

Öylece durdular. Mum ışıkları neredeyse sabit hâle geldi, tünel genişledi. Sessizlik, *pıt*, sessizlik, *pıt*, *pıt*. Bir süre sonra Oliver, “Duydun mu?” diye sordu.

* Hades’te ruhların yeraltına inerken geçtikleri ırmak; cehennem nehri olarak da bilinir. (ç.n.)

** Ölü ruhları Styx ırmağından geçiren kayıkçı. (ç.n.)

“Hayır.”

“Kulağını duvara daya.”

Susan başlığını yana itip yanağını nemli kayaya dayadı. “Duyuyorum... Yoo, evet! Evet, gayet net!”

Gergin kulağını dayadığı taş *Tak* etti. *Tak... tak... tak... tak*. Sonra sustu. Ses yeniden başlayana kadar Susan nefesini tutup bekledi. *Tak... tak... tak*.

“Lisanlarını anlıyor musunuz?” diye sordu Bay Prager.

“Bu bir lisan mı?” Daha çok nabız atışına benziyor. Dağın taş kalbi atıyor gibi.”

Bay Kendall güldü ama Prager, “Mükemmel, mükemmel. Bunu yazınıza koyun. Bunlar aslında Taktakçı Kardeşler.”

“Kimler?”

“Taktakçı kardeşler. Sağ olduklarını duyurmak için madendeki kalaslara vuran küçük yaratıklar. İstedığınız Cornwallluya sorun.”

“Benimle dalga geçiyorsunuz. Ne gerçekten?”

Oliver ona doğru eğildi; onu yeniden ilerletmeye başladığında Susan sıcak nefesini hissetti. “Sondajcıların çekiçleri. Lağım delikleri açıyorlar.”

Tünelde gitgide yükselen yeni bir ses duyuldu, uzaktan gelen bir gümbürtü. Susan, Bay Kendall’ın makas gibi açık bacaklarının arasından rayların âdeta alev almışlarcasına parıldadıklarını gördü. Gitgide genişleyen çift kırmızı ışın parıldayarak ona doğru geldi ve yok oldu. Ses yaklaştı. Bay Kendall döndü; Oliver ve Prager Susan’ı kenara çekti. “Vagon geliyor,” dedi Oliver. “Duvara yaslan.”

Ses yükseldi, duvardan duvara sekti ve yankısı tavandan âdeta üstlerine döküldü. Susan sadece tekerleklerin raylardaki titreşiminin bile ahşap kirişleri sarsıp aşağıya düşürebileceği korkusuna kapıldı ve o anda hayatlarını madende geçiren insanların neden taktakçı kardeşler gibi yardımsever yaratıklar icat etmek zorunda kaldığını anladı. Çıplak koluna bir damla su düştü ve Susan o ana dek bastırdığı bir haykırıyla sıçradı. Oliver yanlışı anlayarak, “Çok mesafe var,” dedi.

* (İng.) *Tommyknockers*. Batı Amerika’da göçük altında kalıp seslerini duyurmak için kayalara vuran madencilerin hayaletleri olduğuna inanılır. (ç.n.)

Ses ve ışık yaklaştı, içi boş dağ uğulدادı; ışık, başlıktaki mum hâline dönüştü; bir tane de yığılı kare maden vagonunun önünde vardı. Yaklaştı, yanlarına geldi, gümbürdeyerek geçti ve eğilmiş, vagonu iten adam meraklı yüzünü onlara çevirdi ve Susan onu tanıdı; sayısız kez gördüğü Meksikalı çocuktı, topal marangoz Rodriguez'in kardeşi. Gümbürdedi, parıldadı, bir an göründü ve çatı kalaslarında ilerleyen belli belirsiz bir aydınlıktan sonra azalarak uzaklaşan bir ses eşliğinde gitti.

Oliver, "Hadi," diyerek onu kolundan çekti. Ama Susan kısa bir an kulağını duvara yaslayıp az önce duyduğu sesin hayali bir ses, orada olan tek şeyin yük arabalı o yalnız çocuk olduğuna ve karanlıkta cirit atan meşgul, küçük adamlar görmesinin, hayal gücünün aşırıya kaçmasından kaynaklandığına yarı ikna olmuş hâlde kımıldamadan durdu. Zorlanarak geçen çocuğun görüntüsü ve tanıdık bir yüze sahip olduğu gerçeği hem içini daraltmış hem de tuhaf bir biçimde korkmasına neden olmuştu ve sondajcılarının sabırlı Mors haberleşmesini duymak istediğinden mi yoksa taşın rahatlatıcı sessizliğini duymayı ümit ettiğinden mi, emin değildi.

Tak... dedi dağ ona. Tak... tak... tak... tak.

Kendini ileri doğru yönlendirilmeye bıraktı. Karanlık az ötede belli belirsiz bir aydınlığa açılıyordu ve belli belirsiz aydınlık hemen arkasındaki siyahlık tarafından hızla bastırılıyordu. Titrer, muhtaç, neredeyse küçük düşürücü bir hâlde Oliver'in aylarca bu delik deşik cehennemini haritasını çıkarmaya nasıl tahammül ettiğini ve onu bu denli daraltan kara deliğin onlarcasından sadece biri, yani yaklaşık kırk beş kilometrelik yerin sadece birkaç yüz metresi olduğunu düşünerek sendeleye sendeleye yürüdü. Üstelik Oliver her köşesini biliyordu; her köşesinde, her bölümünde mum ışığıyla tam olarak görmeden defalarca dolaşmıştı. Kendisi evde oturup ne kadar yalnız olduğunu düşünürken o hiç dışarı çıkmadan on beş, yirmi, yirmi dört saat aşağıda, bu iç daraltan karanlıkta kalıyordu. O an kendi beceriksizliğine hafifçe gülüp kocasının yanında sekerek ve sendeleyerek yürürken onun iri, sıcacık eline minnet duyuyordu; onun yapabildikleri karşısında korku dolu bir gurur duyduğunun farkındaydı.

Az sonra ilerideki alçak kapak kaldırıldı ve sağ taraftaki duvar, oda gibi bir mahzene açıldı; çekiç sesleri artık kayaların içinden gizlice değil, açık seçik havadan geliyordu. Kapağın karşısında eğilmiş, çalışıyor görünen bedenler ayağa kalkıp onlara doğru döndüler; mumları yıldızlar gibi parladı. Onların arkalarında, bir sunakta gibi duran üç mum, duvarlardan birinde capcanlı kırmızı yansımalar yaratıyordu.

Adamlar bir taraftaki alçaklıktan eğilerek bir şeyin peşinden diğer taraftaki yüksekliğe geçip şefin onlara verdiği kaya örneklerini inceleyerek konuşurken Susan onları engellemek için geride kaldı. Bu pürdikkat kesilmiş grup bir ayindeki papazlar gibi göründü ona. Damarın gerektiği gibi işlemediği ya da gitmesi gereken yere gitmediği ve Bay Kendall'ın herhangi bir şey için birini suçlamaya hazır olduğu konusunda belli belirsiz bir şeyler algılaması dışında ne hakkında konuştuklarını anlamaya çalışmadı. Suçladığı kişinin Oliver olup olmadığından emin değildi ve adamların çizdikleri tablodan, kayanın düzlenmiş ve tıraşlanmış sathında oluşan ışıltılarla yansımalarından, *emeği* köşe bucak yutan gölgelerden o kadar büyülenmişti ki o an bunu kafasına takmıyordu.

Ayakta ya da oturmuş hâlde patronlarının işlerini bitirmesini bekleyen madencilerin yüzleri öylesine canlı, tavırları öylesine dokunaklıydı ki. Aylak, yetersiz ışık koyu renk bir yanağa, bir bıyığa, dişlerin beyazlığına, yan yan ona bakan gözlerin ışıltısına neler yapıyordu böyle? Şimdiye dek çizdiği hiçbir şeye benzemiyordu; resimlerindeki elma şarabı imalatlarından, koyun ağıllarından, huzur veren patikalardan, çiftlik manzaralarından ve dalgın kızlardan uzak bir dünyaydı burası ama heyecan verici ve belli belirsiz bir korkutuculuğu olan bu manzara, onunla konuşuyordu. Bir dehlizdeki azizlerin ya da karanlık bir Felemenk mahzenindeki ayyaşların tablosuna bakıyormuş gibi hissediyordu. Bir küreğin kıvrımında Ten Eyck* maşrapasının kurşuni parıltısı, iş tulumlarının her düğmesinde hayat vardı.

* 1630 yılında Hollanda'dan New Amsterdam'a (günümüzdeki New York City'ye) göç etmiş ve burada iş kurmuş bir aile. (ç.n.)

Meksikalı işçileri, yaşayan dünyadan haber getirmiş ziyaretçilerin çevresini sarmış takatsiz ölümler gibi hayal etmeye uğraştı ama pek de hayalet gibi görünmüyorlardı. Solgun suratlı Cornwallullar olsaydı bu imgeye daha iyi katkıda bulunurlardı. Bu koyu tenli adamlar yeraltında bile solgunlaşmamıştı; gömülmüş olabilirlerdi ama capcanlıydılar. Susan daha sonra onların resimlerini yapacağını ümit ederek görünüşlerini zihnine kazıdı.

Bay Kendall'ın Meksikalı şefe, "Peki neden yapmadın?" dediğini duydu. "Varsayımında bulunarak zaman harcamak yerine şüphelendiğin anda Ward'a ya da bana gelmeliydin. Şimdi o çukurları açana kadar öğrenemeyeceğiz. Bu yüzden o işe yoğunlaşalım."

Madenci grubu harekete geçti; çömelmiş olan birkaç kişi ayağa kalktı, ayakta olan biri duvara yaslamış olduğu çekice uzandı. Susan'ın varlığı, madende tek boynuzlu bir at olması kadar alışılmadık bir şeymişçesine, gözlerini ondan alamadıkları hâlde kulaklarını dikmiş, patronlarını dinledikleri aşikârdı. Susan, Kendall'ın onları tedirgin ettiğini hemen anladı. Bu yüzeyi inceleyerek ne yapılacağı konusundaki kararı ve emri veren kişi Oliver olsaydı madencilerin daha hızlı değil ama daha rahat ve belki de birkaç kelime ederek, şaka yaparak ya da gülünç şikâyetlerde bulunarak harekete geçeceklerini düşündü. Oysa Bay Kendall'a tek kelime etmediler ve çabucak hareketlendiler.

O sırada Conrad Prager avcı ceketinin kocaman cebinden bir şey çıkardı. "Belki de şans getirsin diye tanrıların şerefine toprağa biraz şarap dökmeliyiz," dedi.

Elinde bir şişe vardı. Madenciler arasında bir kahkaha koptu; hepsinin üstüne bir zindelik geldi. Prager, "Kendall?" diyerek şişeyi ona uzattı.

"Ben almayayım," dedi Kendall ve elini sallayarak geri çevirdi. Prager şişeyi bu kez Oliver'a uzattı; Oliver da şefe verdi. Şef aldı ama içmeden önce koyu tenli, posbıyıklı yüzünü Susan'a çevirdi ve başını ciddi bir edayla hafifçe eğdi. "*A su salud, señora,*"* deyip şişeyi dikti. Sonraki adam ve ondan sonrakiler de onu örnek alarak

* (İsp.) Sağlığınıza hanımefendi. (ç.n.)

aynısını yaptılar. Hepsi, birbiri ardına aynı ciddi ifadeyle, hiç rahatsızlık duymadan ve hatta hiç gülümsemeden Susan'ın sağlığına içti. Tek tebessüm şişe ona geri döndüğünde Oliver'dan geldi; o da madencileri örnek alıp karısının sağlığına içti. Ardından, Prager bir prens gibi reverans yapıp ağzını bütün o ağızların değdiği yere koyarak –Bunu nasıl yapabildi? Oliver nasıl yapabildi? Yine de Kendall'ın geri çevirmesinden daha doğru bir hareketi– şişeyi kafasına dikti, mantarını tıkadı ve yere koydu.

İspanyolca bir şeyler söyledi. Adamlar güldüler. Oliver saatini şefin saatiyle karşılaştırdı. “Tamam,” dedi, “sabaha cevabı almış olmalıyız.” Oliver'la Bay Prager Susan'a kollarını uzattılar. Kafese dönüş yolunda Susan bir kez durup kulağını duvara yasladı ve çekiçlerin, canlı canlı gömülmüş insanların işaret vermelerini andıran umutsuz konuşmalarını duydu.

Kuyuya vardıklarında Bay Kendall uyarı kablosunu iki kez çekti. Beklediler. “Ee Susan,” dedi Prager, “madenlerdeki hayat konusunda izleniminiz ne?”

“Nasıl açıklayabilirim ki?” dedi Susan. “Eğer aşağıya inen kişinin yeteneği olsaydı harika resimler vardı. Korkarım bu beni aşılıyor. Gene de ne olursa olsun bunu kaçırmak istemezdim. Ah, gözbebeklerinden mum ışığı yansıyan o adamlar, çalıştıkları korkunç mağara ve kayalardan gelen, canlı canlı gömülmüş insanların kendilerini duyurma çabasını andıran o tıkırtı. Bence bunu resmedilmeye değer bulmamam gerekir. Gerçekten korkunç, öyle değil mi? Öylesine mahkûm gibiler ki.”

“Mahkûm mu?” dedi Bay Kendall oldukça sert bir tonda. “Maaş karşılığı çalışıyorlar, ürettikleri kadar ödeme alıyorlar ve paraları her cumartesi ödeniyor.”

Bu tepki karşısında, duygusallığa kapılıp bir biçimde Oliver'ı zor duruma soktuğunu düşünerek korktu. “Onların zincire vurulmuş köleler olduğunu kastetmedim,” dedi. “Ben sadece demek istedim ki... yeraltında, karanlıkta çalışmak...”

“Bu madendeki Kuzen Jacklerden bazıları dört nesildir yeraltındalar,” dedi Kendall. “Kocanız zamanının büyük bir kısmını

yeraltında geçiriyor. Hepimiz öyleyiz. Ona evin verandasından dışarı adım attırmayacak kadar duygularınızın etkisinde kalmayın.”

Susan rencide olmuş bir hâlde sessiz kaldı. Aksiliği üzerindeyken Bay Kendall’ı tahrik etmek istemedikleri açıkça belli olan Oliver’la Bay Prager da. Kafesin belli belirsiz uğultusu kuyudan aşağıya doğru indi, kafes bulundukları yere vardı, içine girdiler, Bay Kendall kabloyu çekti ve zemin Susan’ı ayak tabanlarından itti. Rencide olsam da olmasam da, dedi kendi kendine, aşağıya inme göz yumduğu için ona büyük bir teşekkür borçluyum. Buna rağmen New Almaden yazısına o kapkaranlık labirentin dehşetini soktu ve hatta bunun nasıl bir yaşam olduğunu, Cornwall’da derin bir kuyudan çıkan bir madenci California’daki başka bir madene dalmaktan daha iyisini yapma şansına sahip değilken ve çocukları on yaşında madene su taşır, on beş yaşında maden vagonu iterken Yeni Dünya’nın ne tür vaatler sunduğunu da açıkça sorgulayabildi.

Kaya duvarlı kuyu aşağı doğru kaydı ve Susan yukarıdaki dünyaya kavuşmak için sabırsızlanarak başını arkaya doğru eğip yüzeye doğru süzüldü. Tenine değen havanın gitgide serinlediğini, duvarların güneşliğiyle sarı-gri bir renk almaya başladığını hissetti; süzülerek yükseldiler, yukarı doğru taşındılar ve kulede sarsılarak durduklarında gözlerini kısarak pırıl pırıl bir öğleden sonraya baktılar. Susan, Tregoning’in dişsiz tebessümüne tebessümle karşılık verdi; birini gördüğüne bu denli mutlu olduğu çok enderdi.

Serin rüzgâr tenini sarıp sarmaladığı hâlde Susan terlediğini fark etti. Ayağını güçlkle sert zemine bastığında toprak titreşti; bir sineği defetmeye çalışan at gibi sallanıyor duygusu veriyordu. Bir kez daha, bir kez daha, bir kez daha, bir kez daha ve kısa bir süre durmadan önce iki kez daha.

“Dağ hâlâ sizinle konuşuyor,” dedi Prager.

“Onlar... Aşağıda, bizim olduğumuz yerde düdük mü çalmaya başladılar?”

“Vardiya bitimine kadar çalmaz,” dedi Oliver. “Bunlar muhtemelen Bush tüneline geliyor.”

“Orada birkaç mahkûm para kürüyor,” dedi Bay Kendall.

“Bu havada resim yapacak fazla bir şey bulamayacaksın,” dedi Oliver.

“Eğer hava açmazsa yürüyüşe çıkarım.”

Patika yol siste neredeyse kaybolmuştu, dağlar bulutlarla kaplıydı. Önde sessizce yürüyen Yabancı on metre ileride gözden kayboldu. Yakınlardan, yukarıdan ya da aşağıdan bir yerlerden dokunaklı bir çan tıngırtısı geldi ve birkaç dakika içinde aşağıdan gelen *aguador** görüldü. Meksikalılara özgü kocaman bir şapka, keçi postundan tozluk, benekli bir at. Mahmuzlarını düzenli aralıklarla atın böğrüne batıra batıra her biri semerin iki yanına konmuş iki su varili taşıyan üç katırın önünden acımasız bir hızla yokuşu tırmandı. Kocaman bir gülümsemeyle onları selamladı. Susan birkaç gün önce bu adamın resmini çizmiş ve onu ünlü yapmıştı. Bir, iki, üç... katırlar gri havaya yayılan tezek kokusunu arkalarında bırakarak hızla geçtiler.

Su tanklarının yanında kimse yoktu; et kutusu ağacında asılı kutular eğri büğrü ve boştu. Vadinin diğer tarafında Cornwall mahallesinin çatıları uzanıyor, bacalarından çıkan duman sise karışıyor; kasten yarım bırakılmış bir çizim gibi, şurasında eğik bir duvar, burasında bir köşe göze çarpıyordu. “Aşağıya geliyor musun?” dedi Oliver.

“Geleyim bari.”

Aşağıya inerek sis altındaki bulutsuz alana yürüdüler. Karşı eğimde ana cadde kasvetli bir görüntüyle yukarı doğru uzanıyordu... postane, satış mağazası, Fall Anne'nin pansiyonu, iş ve işçi bulma kurumu, her tarafta caddeden farklı uzaklıklarda darma-dağınık kulübeler. Her soba borusundan yere doğru duman süzülüyor olsa da görünürde kimse yoktu. Son kış yağmurlarının

* Sucu. (ç.n.)

aşındırdığı cadde boyunca bir mamuta ait olabilecek kadar kocaman bir kemiği çekiştirerek geri geri yürüyen bir köpek, tepesine dikilip onu izleyen Yabancı'ya hırladı. Kuru otları, kuru dikenleri, kuru mantar saplarını ve etrafa saçılmış kâğıtları kımıldatan hafif bir esinti dahi yoktu.

“Berbat görünen bir yer,” dedi Oliver. “Senin resimlerini gerçeğinden daha çok seviyorum.”

“Burayı çizmeye başladığımdan beri eskisi kadar umursamıyorum.”

“Mary’nin tavsiyesine uyup hayatının sonuna kadar burada yaşamaya hazırsın yani, öyle mi?”

Susan güldü. “Pek değil.” Ama ardından, “İşin buradaysa tabii ki bir süre yaşarım,” dedi.

“Sohbet açlığı çekersin.”

“Velet o boşluğu oldukça iyi dolduruyor.” Kocasının koluna girip çizim malzemeleri dolu paketi sallayarak sis kaplı dik caddeyi tırmanmaya başladı ve tepeye vardığında yana dönüp kocasına doğru sokuldu. “Üstelik sipariş almayı seviyorum,” dedi. “Hepsi bir araya gelince bana sağladığın o kadar da sıkıcı bir hayat değil. Bir süreliğine katlanabilirim.”

Oliver ona tuhaf, kuru bir bakış attı. “Bu şansa sahip olamayabilirsin.”

“Ne demek istiyorsun.”

“Ne dediysem onu.”

“Başka bir iş için görüşme mi yapıyorsun?”

“Hayır.”

“Ne o zaman?”

“Madenin sahibi değilim,” dedi Oliver. “Burada sadece çalışıyorum.”

Shakerag Caddesi’ndeki yokuşun tepesine doğru yürüyorlardı. (Susan yazısına biraz yerel doku katmak için buradan da söz etmişti). Mühendislerin ofisi uzun otların ortasında tek başına duruyordu. Oliver kapıyı açınca içerisinin havasızlığı dışarıdaki havayı dolduran leş gibi çöp ve yanmış odun kokusuna karıştı.

Susan odaya sinmiş pipo dumanı, toz, hamur silgi, kara mürekkep ve çizmelere sürülen sığır ayağı yağı kokusunu alınca içerideki havayı temizlemek için kapıyı öne arkaya salladı.

Oliver uzun çizim masasının önünde durup oraya raptiyelenmiş haritaya baktı. Dalgın dalgın piposunu doldurdu, masaya yaslanmak için ellerini pipodan çekti, parmağıyla haritadaki bir çizgiyi takip etti ve yeniden doğrulup başparmağıyla haznedeki tütünü sıkıştırdı. Ofisine girdiği anda sanki görünmez olmuştu. Zihni başka bir yere gitmiş, Susan'ı terk etmişti. Akşam kapıyı arkasından kapatıp yine tüm ilgisini Susan'a, bebeğe, ailesine verecekti. Susan'ın kendisi de tek bir şeye odaklanan biriydi ve bu duruma saygı duyuyordu ama bir esinti oluşturmak için kapıyı aptalca sallayarak orada dururken tamamen unutulmak canını sıkıyordu. Yüzlerce kez Oliver'ı iş yerinde olanlar hakkında konuşturmaya çabalamış ve karşılığında sadece homurtular ve tek heceli kelimeler almıştı.

Oliver gözleri hâlâ haritada yakmak için piposundan nefes çekerken kibrit alevi azaldı, parladı, azaldı, parladı, azaldı. Kibriti sallayarak söndürdü ve çöp kutusuna attı. Tam o sırada Susan duvardaki tabelayı gördü: BU OFİSTE SİGARA İÇİLMEZ. MÜDÜRIYET.

“Oliver!”

Oliver gözlerini masadan ayırıp Susan'ın neyi işaret ettiğini fark edince başını salladı ve tekrar haritaya baktı. “Evet, Kendall geçen gün koydu.”

“Ama neden? Şimdiye dek içiyordun.”

“Evet.”

“Yangın çıkmasından mı korkuyor?”

“Hayır,” dedi Oliver. “Yangın çıkmasından korktuğundan kuşkuluyum.”

“Peki *neden* korkuyor? Bu çok tuhaf görü...”

“Sanırım nereye kadar katlanacağımı görmeye çalışıyor,” dedi Oliver.

“Yani... Oliver, Kendall sana *karşı* mı? Kastettiğin bu mu?”

Oliver ayak dirercesine omuz silkip savunmaya geçmiş bir ifa-deyle nihayet ona baktı. “Öyle görünüyor.”

“Ne yaptın? Her şey gayet iyi gidiyor sanıyordum.”

“Ahhh.”

“Söylesene.”

“Ne yaptın, dedin.”

“Evet. Yoksa neden sana karşı olsun?”

Tüm ayrıntılarıyla hatırlamaya çalışıyormuşçasına dişlerini pi-ponun ucuna hafifçe bastırarak, “Ne yaptım,” dedi. “Hmm, ona madenin şimdiye tek yapılmış en hatasız haritasını hazırladım, vinç sistemi konusunda büyük bir hata yapmaktan kurtardım, vinci yeniden tasarladım, bu sayede çalışıyor ve Bush tünelineki pompa istasyonunu daha iyi hâle getirdim.”

“Lütfen!” dedi Susan. “Birdenbire sana nasıl düşman olabilir? Son derece yakın davranıyordu, mizacına uymayacak kadar yakın. Daha evvelki gün arabasını gönderdi.”

“Sanırım onu gönderen Bayan Kendall’dı.”

“Eğer Bay Kendall ondan böyle bir şey yapmasını istemeseydi yapamazdı.”

“Bak,” dedi Oliver. “Zaten yeterince şeyle uğraşıyorsun, bir de bunun için endişelenme. Ben çözeceğim. Sen dışarı çık, biraz resim yap ve ünlü ol.”

“Tabii ki endişeleneceğim. Ahh, lütfen! Bu senin işin, bizim de hayatımız.”

“O kadar önemli değil. Eğer beni kovacağından korkuyorsan bunu aklından çıkar. Smith çalışmamı beğendiği sürece Kendall beni kovamaz. Hayatımı yeterince zorlaştırırsa istifa edeceğimi düşünüyor olabilir.”

“Hiç anlamıyorum,” dedi Susan. “Harika iş çıkardığını düşünüyordum, ki öyle. Ama şimdi cesareti olsa seni işten çıkarmak isteyebileceğini söylüyorsun.”

“Ben hiçbir zaman onun tercihi olmadım,” dedi Oliver. “Smith ve Conrad tarafından ona neredeyse zorla kabul ettirildim. Hacienda yerine tepede yaşamayı seçtik. Kendimizi onlardan üstün

gördüğümüzü düşünmeyi tercih ettiler. Dükkândaki Edwing'in her zaman böyle hissettiğini biliyorum; o, Kendall'ın baş casusu ve yalakası. Belki de bu yüzden evi yenilerken sıkıştım. Bir anlam ifade etmeye başlıyor mu?"

"O zaman baştan beri böyleydi," dedi Susan. "Off, çok *küçük hesaplar!*"

"Evet, sanırım öyle. Üstüne üstlük onun Avusturyalıasına, yani senin kültürlü arkadaşına olur vermedim. Bence Bayan Kendall, çevresinde uysal bir baron olsun diye can atıyordu; tıpkı bir ressam olmasının ona bir nevi tatmin duygusu vermesi gibi, bu ressam mesafeli biri olsa bile."

"Ama maaşına zam yaptı."

"Smith yapmasını söyledi."

"Haa," dedi Susan. "Bunu anlamam gerekirdi. Bu adam ne alçak, ne aşağılık bir amir müsveddesi!"

"Seninle tamamen aynı fikirdeyim."

"Sence geçen hafta madene inmekle hata mı ettim? Kendall'ın inmemi istemediğini fark ettim."

"Bence adamları mahkûma benzetmenden pek hoşlanmadı."

"Ama *mahkûmlar.*"

"Kesinlikle öyle," dedi Oliver. "Etrafta merhametli kadınlar istememesinin bir nedeni de bu sanırım, özellikle de dergilere yazı yazıyorlarsa."

"Ama sen de aynı şeyi hissediyorsun."

"Evet, elbette ve bunu biliyor. Benim adamlara yakın davrandığımı düşünüyor. Onlarla sohbet ediyorum, onları dinliyorum. Birinin şikâyet edip homurdandığını duyduğum anda ona koşup ispiyonlasam çok hoşuna gider. Böylece sorun çıkaranları dağdan sepetleyebilir. Çok fazla şikâyet edildiğini biliyor."

"Bana hiç söylemedin. Ediliyor mu? Çok mu?"

"Sürekli."

"Ve başkalarıyla değil, seninle konuşuyorlar."

"Mesele de bu. Hacienda ahalisiyle değil."

"O zaman sen harita çıkarırken işlerini bırakmak zorunda kaldıklarında suçladıkları sen değildin."

“Hayır, ben değildim.”

“Sevindim. Seni suçlamalarını istemem.”

“Kimi suçlayacaklarını biliyorlar. Casusların kimler olduğunu da biliyorlar. O maden korku ve nefret kurtçuklarıyla dolu. Kendall’ın bu işi halletme yöntemi ağzını açan ya da haddini biraz aşan herkesi kovmak. Geri kalanlara ibret olsun diye birkaçını cezalandırdı. Geçen hafta, yemek tasını korunaklı bir yere asmak için işinin başından otuz metre uzaklaşan Meksikalı iki inşaat işçisini kovdu. Evvelki gün, Kendall kuyusundaki kafes görevlisi Tregoning’in işine son verdi.”

“Tregoning mi? Şu kibar, dişsiz adam mı? Onun demirbaş gibi olduğunu düşünüyordum.”

“Herkes öyle düşünüyordu. On dört yıldır burada çalışıyordu. Belki kendisi de demirbaş olduğunu sanıyordu ama Kendall için kimse öyle değil. Eğer ibret olsun diye birilerini işten atacaksa, kasabada onun yerini dolduracak yetkinlikte biri olup olmamasını umursamıyor. Aslına bakarsan yok da. Tregoning iyi bir çalışandı. Ama geçen gün San Juan’dan arabayla eve dönerken oradan satın aldığı birkaç adet soba borusu getirmiş ve Ewing onu görmüş. Sadece şirket mağazasından alışveriş yapılacağı kuralını biliyorsun. Kendall dağdan ayrılması için ona kırk sekiz saat verdi. Yani bu öğleden sonraya kadar.”

“Off,” dedi Susan. “Bu adilik.”

“Hem de ne adilik.”

Uyarı düdüğü çaldı; öylesine şiddetli ve otoriter bir tondaydı ki sadece firmanın değil, Kendall’ın da gücünün uzantısıymış his-sini veriyordu. Düdük henüz susmadan Shakerag Caddesi’ndeki kapılar açıldı ve cadde iki dakika içinde ellerinde yemek tasları olan adamlarla doldu. Susan açık kapıdan adamların kaz bağırıışları gibi gırtlaktan gelen seslerle konuştuklarını duyabiliyordu. “Bu konuda bir şey yapamadın mı?” diye sordu.

“Kendall’a gidip itiraz ettim,” dedi Oliver. “Benim işimin Santa Isabel tünelinin ilerlemesini sağlamak olduğunu, adamlarla kendisinin ilgilendiğini söyledi. Sanırım benim onu sevdiğimi bildiği için zavallı, yaşlı Tregoning’e taktı.”

“Oliver, bu adamın yaptıklarını Bay Prager’la Bay Smith’e duyurmalısın.”

“Öyle mi dersin?” dedi Oliver yan yan bakarak. “Hepsi aynı cemiyetin üyesi.”

“Ama eminim bu tür şeylere izin vermezler.”

“Kendall müdür,” dedi Oliver. “Hissedarların bakış açısına göre iyi bir müdür. Madenin kâr etmesini sağlıyor. Sırf Cornwall’lu bir kafes görevlisini kovdu diye kârlarını riske atmazlar.”

“Ama seni de kovmak istediğini söyledin ve bu şirkete zarar *verebilir*. O makine teçhizatında onlara ne kazandırdığına baksana.”

“Beni kovmayacak,” dedi Oliver. “Sadece istifa etmem için elinden geleni yapacak. Onunla Tregoning hakkında konuşmaya gittiğimin ertesi günü Hernandez’e bu tabelayı astırttı. Aslına demek istediği ‘Sigara İçilmez’ değil, ‘Adımlarına dikkat etsen iyi olur genç dostum,’ demek istiyor.

“Ama sen de tam önünde durmuş pipo içiyorsun.”

“Evet.”

“Ya görürse?”

“Umarım görür.”

“Ya seni azarlarsa?”

“Bunu sadece bir kez yapabilir.”

Susan ciddi bir ifadeyle, “Oliver,” dedi, “o zaman neden kalmaya *çalışıyoruz*?”

“Çünkü hâlâ bir şeyler öğreniyorum. Bir sürü deneyim kazanıyorum ve bir mühendisin sermayesi deneyimdir. Ayrıca ayarlanmış başka bir işim yok. Üstelik sen burayı seviyorsun ve hâlâ yapılacak resimlerin var.”

“Tüm bunları bilseydim sevmezdim. Bundan sonra da sevmem.”

“Bu yeni bir şey değil,” dedi Oliver. “Bu tür bir kriz şimdi ortaya çıktı sadece.”

“O adama boyun eğmek zorunda olduğunu düşünmeye katlanamam.”

Oliver, “Boyun eğmek mi?” dedi sakince. “Yaptığım bu mu?”

Saat yedi düdüğü vadide çığlıklar atarak çalmaya başladı. Tam çığlığı sona ermek üzereyken Hernandez içeri girdi. Susan dışarıdaki caddede bir ya da iki kadın olduğunu gördü, tek bir erkek yoktu. Tünele, kuleye veya dekovile koşturan, geride kalmış bir tane bile erkek görünmüyordu. Bu sabah herkes dakikti. Susan, casusların Tregoning ve iki Meksikalı aracılığıyla verilen dersin dikkate alındığını bildirmiş olduklarını tahmin etti. İlk geldiğinde burasının bir kışla kadar düzenli olduğunu düşünmüştü. Şimdi bunun nasıl sağlandığını anlıyordu.

Hernandez'in belli belirsiz selamına, "*Buenos dias*," diye karşılık verdi. Birbirleriyle sadece İspanyolca konuşmakla ilgili bir anlaşmaları vardı, bu yüzden sohbetleri merhaba ve hoşça kal demenin ötesine asla geçmiyordu.

Oliver elini Susan'ın sırtına koydu. "Gitsen iyi olur. İş olmayan bu ofise giremez, değil mi Chepe?"

Hernandez dilini dişlerinin arkasına dokundurarak hafif bir ses çıkardı. "Tregoning'in eşyalarından herhangi birini satın alanı kovacağına yemin etti, duydun mu?"

Oliver bir süre tek kelime etmedi, gözlerini ayırmadan Hernandez'e baktı sadece. "Tregoning ne yapacak?"

"Ne yapabilir ki?" dedi Hernandez. "Bedava verecek."

Oliver düşüncelere dalmış geçen bir süre kirli camdan Shakerag Caddesi'ne baktı. Sonunda, "Ne kadar zamandır buradasın Chepe?" diye sordu.

"Altı yıldır."

"Hacienda ahalisiyle herhangi bir anlaşmazlık yaşadın mı?"

Hernandez belli belirsiz bir gülümsemeyle, "Hayır," diye karşılık verdi.

"Güzel," dedi Oliver. "Sekiz yıl daha sadakatle hizmet ettikten sonra Tregoning'in başına geleni beklemeye başlayabilirsin."

"Ben dikkatliyim," dedi Hernandez. "Bir annem ve iki kız kardeşim var."

Kasabadaki anlaşmazlıkların ne kadar derin ve şiddetli olduğunu ifşa eden bu sıradan konuşmanın dışında kalan Susan, düzgün

* (İsp.) Günaydın. (ç.n.)

ve sakın ailesini çekip çeviren her kadının pencereden dışarı bakıp sokakta kavga eden erkekler gördüğünde hissedebileceği duyguyu hissetti. O, pamuklara sarılmıştı. Bu iki adam arasındaki her bakışma onun korunduğu anlam dolu ifadelerle yüklüydü. Onların gerçek yüzlerini ancak madeni ve müdürü geride bıraktıklarında görüyordu. Kocasını bir mühendis olarak değil, bir yoldaş, bir sevgili, bir izleyici, evdeki her şeyi tamir eden biri olarak tanıyordu. Bay Howell ve *Atlantic* için Hernandez'in kız kardeşlerini bir misafire, yani kendisine incir ve yerel şarap ikram ederken çizdiği resimde onları narin, zayıf, evcimen göstermişti. Tehlikenin kıyısında yaşadıkları acımasız hayatı değil, nezaketlerini, koyu ve etkileyici gözlerini, dans edişlerindeki zarafeti, saçlarına örttükleri *rebozo* ya da *mantilla*'nın* albenisini, hareketlerindeki ve duruşlarındaki kadınsı yumuşaklığı ortaya çıkarmıştı. O kızgınlıkla, gönderdiği çizimleri geri isteyip yerine maden kasabası yaşantısının asıl yüzünü daha gerçekçi ortaya koyan bir şeyler gönderebilmeyi arzu etti. Yaklaşık bir yıldır New Almaden'da yaşıyordu ve o âna dek sadece resmedilmeye değer yüzünü görmüştü.

“Sen git artık Susan,” dedi Oliver. “Üzülmeye gerek yok. Madenin işleyişi böyle.”

“Tamam.” Ama yine de elini kocasının koluna koydu. Gözleri Hernandez'e kaydı, gülümsedi. “¿*Con permiso?*”** dedi. Adam onun dil yeteneğine hayran kalmış bir ifadeyle kaşlarını kaldırdı ve onları duyamayacağı bir mesafeye kadar uzaklaştı. Kapıda Susan, “Beni ve oğlanı bir saniye bile düşünme,” dedi Oliver'a. “Prensiplerinden taviz verme.”

“Emin misin?”

“Kesinlikle.”

“Tamam, bekleyip göreceğiz. Belki de şimdiye kadar yetkisini kullanmıştır.”

Susan, Cornwall mahallesinde oyalanmadı ve sis çoktan dağılmaya başladığı hâlde resim yapmaya çalışmadı. Arabacılarla oğlanların toplandığı, dağdaki ilk turunu bitirmiş olan *aguador*'un

* (İsp.) Şal, eşarp, örtü. (ç.n.)

** (İsp.) İzninle. (ç.n.)

varillerini yeniden doldurduğu su deposunun yanından geçip doğruca eve gitti. Yanında Yabancı varken ve kendini güvende hissetmemesi için hiçbir neden yokken bile bakışların arasında yürümek onu her zaman rahatsız etmişti. Şimdi, yaşamlarının ne denli çürük bir iple birbirine bağlı olduğunu fark etmiş olarak aralarından geçerken içten ve sevecen bir tebessümle onlara gülümsedi; bu o denli sabit bir tebessümdü ki yanlarından nihayet geçip gittiğinde yüzü acıyordu.

Yirminci yüzyılda yaşayan herhangi bir Amerikalıya böyle bir hikâye anlattığınızda, yetkilinin böyle bir kibirden yakayı nasıl kurtardığını bilmek isteyecektir. Adamlar neden grev yapmadılar? Bu tür bir işi günümüzde yapmaya kalkışırsanız Maden İşçileri Sendikası oranın kapısını sıkı bir düğümle bağlardı. Babamın denetçi olduğu günlerde, maden cevheri çalınmasını önlemek için çalışanların yemek taslarını yukarı aşağı taşımalarını engelleyen şirket politikası yüzünden, bir keresinde Zodyak'ı öyle bağladıklarını hatırlıyorum. "Aramızda casus yok," gibi bir slogandı. Haksızlıktan ziyade rahatsızlığa neden olan bu durum, o günlerle kıyaslandığında solda sıfır kalır. Bu, tarih bilincine ihtiyacımız olduğunu kanıtlar. Kendall, New Almaden'ı işletirken Maden İşçileri Sendikası'nın kurulmasına yarım asır vardı, Batı Madencileri Federasyonu bir asır uzaktaydı, Dünya Sanayi İşçileri Sendikası ise 1905 yılında kurulacaktı.

Hem diğer insanlara hem de kendime hatırlatıp durmak zorundayım ki babaannemle dedemin Batı'sı eski Batı, hür doğmuş Amerikalıların son yuvası. Her yanı Boston, Philadelphia, New York ve Londra'daki şirketlerin elinde. Bu şirketlerden herhangi birinde çalışan özgür doğmuş Amerikalı eğer bir ailesi yoksa şanslı çünkü o zaman fazladan bir seçeneği var; isterse işten ayrılmayı göze alabilir. Eğer bir Tregoning iseniz hiç değilse kafanız kırılmadan kovulacak kadar şanslısınız. Kuşkusuz bir kez kovulursanız kara listeye alınırsınız. Tregoning bir daha asla kafes sorumlusu olarak çalışamayacak, en azından California'da. Sonu ayda birkaç dolara bilmediği bir iş yaptığı ve bir kulübede yaşadığı vadideki bir çiftlik olacak.

Şirket mağazası dışında bir yerden soba borusu aldığı için, der birileri!

Tabii. Büyük bir hata. Kuralları biliyordu.

Öğleden önce Oliver kapıdan girdiğinde Susan onun yüzündeki ifadeden ne söyleyeceğini biliyordu. Sert ve gürültülü adımlarla telaş içinde yürüyordu ve merdivenin ilk basamağına varmadan konuşmaya, daha doğrusu kekelemeye başladı. “Şey,” dedi, “sen... Sanırım biz... buradan ayrılmaya hazır mısınız?”

“İstifa ettin.”

“İşi bıraktım. İstifa demek fazla kibar olur. Bir yumrukla onu yere sermemek için yapabileceğim tek şey buydu.”

“Ah Oliver! Çok sevindim,” dedi Susan. Sevindiğine emindi. İçini, aşağılamaya ya da meydan okumaya benzer bir duygu kapladı. Onların hiçbir hatası olmasa dahi Lawrence Kendall’a boyun eğmekten ya da varlığını kabullenmektense kucağında bebeği ve sırtında kıyafetleri dışında hiçbir eşyası olmadan bu dağdan çekip giderdi. “Eğer ayrılmasaydın sana saygı duyamazdım,” dedi titreyerek ve dirseğinin üzerinden kocasının kolunu tuttu. Adamın kolu bir meşe dalı kadar sertti. Oliver saldıracak bir yer arıyormuşçasına tuhaf ve öfkeli bir hâlde etrafına bakıp duruyordu. “Ne oldu?”

“Ha!” dedi Oliver. “Ne mi oldu? Aşağıya indi ve bana Day tüneline birkaç inşaat işçisini alıp Tregoning’in evini yıktırmamı emretti.”

“Ne?”

“İnanabiliyor musun? Tam olarak bunu istedi. Şu an işçiler bunu yapıyor, zavallı Chepe de onların başında.”

“Evini yıkmak mı? Neden? Bunun kime ne yararı var? Adam daha yeni kovuldu.”

“Ah, elbette!” dedi Oliver. “Elbette, elbette. Kovuldu ve hiçbir şey satmaya izni yok. Bu yeterli değil, ders henüz tam verilmedi. Tregoning evin sahibiydi; Kendall’dan önceki müdür yılda bir dolar kira karşılığı şirket arazisine ev yapmasına izin vermişti. Bunun

sebebi yetenekli bir adamın kalmasını sağlamaktı. Bu yüzden Kendall şimdi o evi yıktırıyor ve araziye ateşe veriyor. Daha şimdiden tahtaları ve diğer ıvır zıvırı karıştırıp işlerine yarayanı alan otuz Çinli var ve bir grup Cornwalllu kadın da tepede durmuş, olan biteni izliyor. Ağızlarından tek kelime çıkmıyor, idam izleyen insanlar gibiler. Kendall'ın bütün aileyi *asmamış* ya da köpeklerle dağdan *sürmemiş* olması şaşırtıcı. Onlar da dışarıda tek başlarına durmuş öylece izliyorlar. Komşularından hiçbiri onlarla konuşmaya bile cesaret edemiyor.”

“Umarım sen konuştun. Konuştun mu?”

“Konuştum,” dedi Oliver ve ona karşı hissettiği acıma ve merhamet duygusuyla Susan'ın yüreğinin sıkışmasına neden olan kırılgın, mahcup ve sabırsız bir bakış attı. Kendine her zaman hâkim olan ve az konuşan oydu. Bu zorbalık onun sinirlerini bozmuştu, bir köpek gibi titriyordu. Susan onun başını göğsüne yaslayıp sallayarak, üzülme, üzülme, bu senin hatan değil, sen elinden geleni yaptın, bu vahşi yerin tarzı böyle, deme arzusu duydu. “Elimdeki bütün parayı onlara verdim, yaklaşık yirmi dolar,” dedi Oliver. “Umarım senin için sakıncası yoktur.”

“Ah Oliver, yapman gereken *elbette* buydu. Yüce gönüllüsün sen.” Onun koluna girerek, seğiren ve titreyen sert bedenine sokuldu. Oliver'ın gözleri karanlıkta görmeye çalışan bir adamın gözleri gibi büyüdü, dişlerinin arasından âdeta ısıklık çalarcasına konuşmaya başladı.

“Keşke bilsen,” dedi. “Ahh! *Biliyorum*. Kendall, sırf bir şirket kuralını uygulamak ya da şikâyet edenleri korkutup hizaya getirmek için bu kadar ileri gitmez. Eğer bu, bana karşı tamamen planlı bir hareket olmasaydı, yanıma gelip pis işini benim yapmamı söyleme cesaretini bulamazdı. Zavallı Tregoning'in sırf benim yüzümden bu kadar kötü ayrılmış olması beni deli ediyor.”

“Neredeyse keşke onu bir yumrukla yere serseydin diyeceğim.”

“Ahhh!” Oliver titredi ve sallandı. Susan onu sımsıkı tuttu.

“En azından,” dedi, “artık Bay Smith ve Bay Prager'a her şeyi anlatacaksın.”

Oliver nefret dolu, hoşnutsuz bir yüz ifadesi takındı. “Bırakalım Kendall açıklasın.”

“Ama onun ne diyeceğini biliyorsun.”

“Elbette. İtaatsizlik, işçiler arasında huzursuzluk yaratma. Öfkeye kapılıp işten ayrıldı. Umut vadeden genç bir arkadaşın böylesi tehlikeli düşüncelere ve sinirli bir yapıya sahip olması çok kötü. Ne diyeceği *umurumda* değil.”

“Senin hakkında yalan söylemesine izin mi vereceksin?”

“Onunla muhatap olmaktan, hatta bir beş dakika daha onu düşünmektense benim hakkımda yalan söylemesine izin vermeyi tercih ederim. Eğer beni onun yalan söylediğini anlayacak kadar tanımıyorlarsa yazık.” Kendall’inki kadar soğuk bakışlarla gözlerini kısıp veranda çatısına baktı. “Acaba bu evi de yıktıracak mı? Belki de ondan önce davransam iyi olur. Bu verandayı sökmem bir öğleden sonramı alır. Ne de olsa bizim, parasını biz ödedik.”

Susan bunun buruk bir şaka olduğunu anlamış olmasına rağmen buz kesti çünkü taşınma konusunu açmıştı. Ne kadar süreleri vardı? Tregoning gibi kırk sekiz saatleri mi? Ama Oliver biraz sakinleşene kadar bunu sormaya cesaret edemedi. “Bırakalım önemsiz zaferinin tadını çıkarsın,” dedi. “Senden istenen her şeyi gayet başarılı biçimde yerine getirdiğini ve hatta bunun ötesinde bir sürü şey daha yaptığını bilerek ayrılabilirsin.”

Ah, işte babaannem buydu. Dünya yok olsa ne fark eder? Her şey yok olmaz. Şeref yok olmaz.

Bayan Prouse, kucagında kundağa sarılıp omuzuna dayanmış bebekle içeri girdi ve onların özel bir şey konuştuklarını görünce dikkatlice geri çekildi. Onun görüntüsü Susan’ın aklına çözülmesi gereken sorumlulukları ve pürüzleri getirdi; bunları dile getirmeden duramadı. “Marian ne olacak? Artık onu yanımızda tutmaya kesinlikle gücümüz yetmez.”

Oliver hiçbir şey söylemeden hüzünlü bir ifadeyle ona baktı.

“Lizzie’yi de. Lizzie nereye gidecek?”

Oliver, “Yabancı da *var*,” dedi. “Yabancı en şanslısı, Fall Anne’nin evine geri dönebilir.”

“Ah, Oliver. Üzgünüm, çok üzgünüm!” Gözyaşları içinde kendini kocasının kollarına attı. Dudaklarını başının üstünde hissetti.

“Üzgün olması gereken benim,” dedi Oliver. “Bunu ben yaptım. Planladığımız bu değildi.”

Susan onun kendisini suçlamasına izin vermeyecekti, yüzü kocasının göğsünde, başını iki yana salladı. “Sen başka bir şey yapamazdın.”

“Chepe’nin yaptığını yapabilirdim.”

Susan onun yüzüne bakmak için başını geriye attı. “Sen yapamazdın! Fazla iyisin.” Hemen ardından da kapana kısılmış zavallı Hernandez’e haksızlık etmemek için ekledi: “Üstelik biz onun kadar yoksul değiliz.”

Oliver’ın, karısının gözlerinin içine bakışındaki ifade, şaşkınlık ve utanç arasında gidip geldi ve karısını kendine çekip sarılarak bu bakışmaya ara verdi. “Çok iyisin Susan,” dedi. “Saf altın gibisin.”

Susan onun yüzüne bakmak için yeniden geriye doğru kaykıldı. “Ne kadar süremiz olacak? Bizi evden çıkarmaya çalışacak mı?”

“Bunu Kendall bilir. Hayır, ne kadar zamana ihtiyacımız varsa o kadar zamanımız olacak. Senin hâlâ yapacağın bir iki resim var ve benim haritayı bitirmem de en az iki hafta sürer.”

“Harita mı? Onu bitirmeyeceksin herhâlde!”

“Yo, hayır, bitireceğim.”

“Ama *neden*? Kendall’ın tüm yaptıklarından sonra...”

“Kendi tatminim için,” dedi Oliver. Susan o anda kocasının fikrinin değişmeyeceğini anladı. Tartışabilirdi ama Oliver karşılık vermezdi. Her şeye rağmen kimseye borçlu olmadığı, mesai saatleri dışında sadece deneyim kazanmak için yaptığı haritayı bitirecek ve New Almaden’den ayrıldıkları gün Kendall’ın masasına koyacaktı – yoo, o kadar da değil... Bay Smith ya da Bay Prager’a göndermesi daha muhtemeldi. Susan onun kendini cezalandırmasına neden olan bu inatçılığını anlayamıyordu ama ne olursa olsun zayıf biri değildi ve Susan bununla gurur duyuyordu.

“Nereye gideceğiz?” diye sordu. “San Francisco’ya mı?”

“Conrad ve Mary’nin yanına mı demek istiyorsun? Bence bu konuyla onları rahatsız etmeyelim.”

“Onlarla yaşamayı kastetmedim.”

“Bize ait bir yerde bile olsak kendilerini mecbur hissederler. Böyle bir zorunluluk hissetmelerini istemem. Zaten San Francisco’da kendimize ait bir evin kirasını karşılayamayız.”

“Nereye o zaman?”

“Ben oraya gitmek zorundayım,” dedi Oliver. “Başka bir iş bulmak için şansım olan tek yer orası. Bayan Elliott, Santa Cruz’da sen ve bebek için güzel bir oda bulabilir mi diye düşünüyorum; ucuz, sakın ve deniz kenarında bir yerde.”

“Yani... *ayrı* kalmaktan mı söz ediyorsun?”

“Bazı hafta sonları oraya gelebilirim.”

“Oliver,” dedi Susan. “Böyle bir şey yapmamalıyız. *Kızıl Damga*’dan kazandığım altı yüz doları ve Bay Howells’la Thomas’tan alacağım parayı unutuyorsun.”

“Bunu harcamana izin vermem.”

“Bizi bir arada tutacaksa neden olmasın?”

“Öyle olsa bile hayır.”

Bu konuşma Susan’ın onun kollarından iki adım uzaklaşıp daha iyi bir tartışma mesafesine çekilmesine neden oldu. “Oldukça iyi miktardaki paramı bir aile olarak yaşayacağımız eve harcamak varken bizi senden uzakta yaşatmayı yeğliyorsun, öyle mi?”

O katır gibi inatçı, gururlu yüz. Ağzını açmak için bir levye gerekiyormuş gibi görünüyordu. Nihayet konuştu. “Korkarım öyle,” dedi. “Sadece ben bir şeyleri oturtana kadar.”

Susan çıldırmış gibi onun bulutlanmış gözlerine baktı, yüksek sesle kekeleyerek konuşmaya başladı. “Benim olduğunu söylediğin parayı senin için harcamamı engelleyebilirsin belki ama bebek için harcamamı engelleyemezsin!” dedi.

Oliver mahcup, kederli ve kararlı bir ifadeyle başını iki yana salladı. “Bunu yaparsan beni utandırırısın.”

Düşman gibi dik dik birbirlerine baktılar. Susan titremesini engellemek için dudaklarını ısırды, yüzünün renginin solduğunu

hissetti, gözyaşlarının arasında Oliver'ın erimeye ve bulanmaya başladığını gördü. Onun gururuna boyun eğmek büyük çaba gerektirdi, bu değerli bir şeyden feragat etmek gibi yürek burkan bir şeydi. "Peki," dedi ve nefessiz kalmış bir hâlde tekrar, "Peki," dedi, "madem olması gereken bu."

O gerginlik içinde başı öne eğik, parmağı ağzında, verandada volta atmaya başladı. Oliver tek kelime etmeden onu izlerken bir tur attı, sonra iki, üç kez daha ve verandanın sonuna her gittiğinde başını kaldırıp gözlerini manzarada gezdirdi, her döndüğünde hamağın yanından geçti. Sadece bir yıl önce elleri Oliver'ın ellerinde, kasvetli gözyaşlarına hâkim olmaya çalışarak, evini ve Augusta'yı özleyerek, uzaklığın telafisi zor dermansız hisleriyle paramparça bir hâlde oturduğu bu yerden ayrılmayı düşünmeye dahi zor tahammül edebiliyor olması ona göre acı bir ironiydi. Kapının yanından geçerken göz ucuyla bir yıl boyunca başında oturdukları Franklin sobasının siyah ön yüzüne baktı.

*Ne talihli, ne mutlu gündür
Yeni bir aile yerini bulduğunda
Yeryüzünün sayısız yuvası arasında*

Bitti ve artık ölü doğmuş bir çocuk düşüncesi kadar acı verici. Duygusal mı? Elbette. İngiliz asıllı Amerikalıların ev konusundaki iç bayıltıcılığıyla delik deşik olmuş, tekeşlilik ve Kadının Kutsal Görevi hipotezlerine bataklığa saplanırcasına saplanmış, evdeki romantizmin yansımalarıyla şımarmış. O denli. Ama onun duygularını ve düşüncelerini umursamadığımı fark ediyorum. Yuva, sadece evsizlerin tam anlamıyla kıymetini bildiği ve ancak yuvasından koparılmış olanların anladığı bir kavramdır. Bir insan yaban hayatı ya da göçebelige başka ne anlam yükleyebilir ki? Başka hangi kayıp daha fazla can yakabilir ki? Bu yüzden doksan yıl öncesinde zavallı babaannemin parmağını ısırarak verandasında volta atmasına ve asla tam kurtulamadığı sürgünde olma hissinin kaybını nefretle karşılamasına kıs kıs gülmüyorum. Onu canlı bu-

luyorum. Babaannem Massacchio'nun* Havva'sı; Âdem'den daha yalnız çünkü Adem yay, ok ve mızrak icat edebilir ama onun yapabileceği tek şey kaybettiği şeyin kötü bir kopyasını Cennet'in dışında yeniden inşa etmek. Üstelik masum da değil. Bu kabullemeyi nefretin altına gömer ve öfkesini Kendall'a ve onun yardakçılara yönlendirir ama bunu o zaman ya da daha sonra yapar. O gururu yüzünden suçludur, kendini uzak tutmuştur ve bu yüzden düşüşe katkıda bulunmuştur.

İşte şimdi iki eliyle Oliver'ın gömleğinin önüne yapışmış bütün hırsı ve özlemiyle onu sarsıyor. "Ne istersen ya da ne yapmak zorundaysak yaparım ama *lütfe*n Oliver burada iki hafta daha geçirmemi isteme! Havası zehirlendi, tamamen bozuldu. Buna dayanamam. Harita ne kadar süreni alacak? Bir hafta mı? İki hafta mı? Bu işi neden Santa Cruz'da yapamayasın? Ben de resimlerimi orada bitirebilirim, sadece üç çizim kaldı ve taslaklarını yaptım. Neden Santa Cruz'da olmasın? Sabahları çalışır, öğleden sonraları sahilde geçiririz. Şimdiye kadar çok yoğun çalıştın, acele edip daha fazla iş yüklenmene ne gerek var? Bayan Elliott'u görmeye ve bir yer bulmaya yarın gidemez misin?"

Oliver neredeyse boş gözlerle ona baktı. Kâküllerine doğru buz gibi bir nefes verdi, başını eğip az önce nefesine maruz kalan alnını öptü. "Gidebilirim," dedi. "Ama bu ailemizin geçimini sağlamaz."

"Bir süre idare edecek kadar paramız var."

"Elbette. Ama bittiğinde ne olacak?"

"O zaman da benim resimden aldığım parayı kullanırız."

"Olmaz."

"Olur."

"Beni dinle," dedi Oliver. "Bu ailede gözü kara olması gereken kişi benim."

"Hayır, *sen* beni dinle. Belki Bayan Elliott, Lizzie için bir yer bulabilir. O bir pırlanta, sahiden onun kadar iyisi yok. Eğer bir

* İtalyan Rönesansının ilk döneminin önemli ressamlarından. Burada, Floransa'daki Brancacci Şapeli'nde bulunan, cennetten kovulmayı tasvir eden eserinden bahsediliyor. (ç.n.)

pansiyonda kalacaksak ona ihtiyacımız olmayacak. Ama Marian'ı tutabiliriz, yine her şeyi birlikte yaparız ve ben de çalışabilirim. Benim işimi rahatlatacağı için ona maaş öderim.”

“Olmaz.”

“Olur.”

“Olmaz.”

Susan, “Üff, ne fark eder?” diye bağırdı. “Senin paran olduğu sürece sen ödersin, sonrasında da ben. Yeter ki mümkün olduğunca çabuk gidelim.”

Oliver bir kez daha onun kâküllerini üfledi ve nefesinin soğuttuğu yere bir öpücük kondurdu. “Tamam. İki hafta. Ondan sonra şehre gitmek zorundayım.” Başını eğip çenesini koca ayaklarına yaslamış hâlde tahtaların üzerinde yayılmış Yabancı'ya baktı. “Hey dostum,” dedi üzgün bir Kuzen Jack tonuyla. “Hem senin hem de bizim için pansiyona dönme zamanı. O vincin nasıl çalıştığını da asla öğrenemeyeceğiz.”

III

SANTA CRUZ

Shelly Rasmussen'in berbat pembe dizisi şu an benim evimde oynuyor. Onunki gibi sorunların çöp tenekesi olmaktan hiç hoşlanmıyorum ama dün kriz patladığında Ed ve Ada'ya borçlu olduğumu göz önüne alarak teklif sunmaktan başka bir şey yapamadım.

Shelly'den daha iyi sekreterler oldu, daha kötü de. Aptal değil ve dosyaları tahmin ettiğimden daha hızlı düzenledi ve zamanla hepsini öğrendi. Ara sıra neye ihtiyacım olacağını seziyor, bazen gözümünden kaçan ya da unuttuğum bir şeyle çıkıp geliyor. Daktiloyu pek iyi kullanamaması önemli değil çünkü kısa sürede kasetleri ona deşifre ettirmemeye karar verdim... bu ağzımdan çıkanlara ket vuracaktı. Eğer kasetler bir gün deşifre edilecek olursa onları Berkeley ya da şehirdeki bir steno firmasına göndereceğim. Shelly okunaksız mektupları daktilo etmekte iyi; biraz miyop olsa da okuması bana zor gelen el yazılarını okuyabilecek durumda. Sonuç olarak, bana zaman kazandırdı ve sandalyemde oturarak çalışma çabalarım yüzünden yaşadığım boyun ağrılarından beni kurtardı.

Bayan Morrow'la kıyaslandığında hatırı sayılır bir gelişme. Ama pek de hoşuma gitmeyen küfürbaz yönleri var. Bu özgür neslin daimi bir üyesi ve etrafta dilimi şaklatarak ve kutsal olan herhangi bir şey yok mu yani, diye sorarak dolanan biri sayılısam da mizahtan yoksun muallak kararlara saygı duymaya değmeyeceğini düşünen bir kafa yapısı için kaygılanırken buluyorum kendimi. Örneğin bana karşı. Bir ya da iki kez sanki gülünç bir tarafım varmış gibi beni incelerken yakaladım onu ve bu beni çok şaşırttı. En azından acınası, tuhaf ve ürkünç olduğumu savunmaktan çekinmiyorum.

Shelly'nin yaptığımız işe duyduğu ilgi bana duyduğu ilgi kadar şaşırtıcı. Babaannemde ortaya çıkardığımız Viktoryen tarzı

ketumluk ve hissiyat onu eğlendiriyor. Babaannemin “kondom” keşfinden söz ettiği o mektup kahkahadan kırılmasına neden oldu; adaba uygun davranış ve mide bulandırıcı zaruret arasındaki çelişki dayanılmazdı. O kahkahalarla gülene dek o mektubu *Soylu Kadının* biyolojik kırılğanlığına oldukça dokunaklı bir dipnot olarak görmüştüm ve yaklaşık yirmi yaşındaki bir kızın elli sekiz yaşındaki işverenine, üstelik taş gibi hareketsiz işverenine, babaannesini hakkında böyle bir şaka yapma cüreti göstermesini biraz münasebetsiz buldum... şaşırmadım, sadece münasebetsiz buldum.

Babaannemin hayatında ve kişiliğinde insancıl ve dokunaklı bulduğum birçok şeyi o komik buluyor. Bir biyografi yazarı olarak bile özel bulmaya ve aslında beni ilgilendirmediğini düşünmeye meyilli olduğum birçok şeyi çağımızın “laubaliliği” ile irdeliyor ki bu beni sinirlendiriyor.

Ada’nın, Shelly’nin Berkeley deneyimleri konusunda kızını aşırı koruyormuş hissetmeme neden olan bir yorumu var. Bana anlattığına göre Larry Rasmussen Shelly’yle tanıştığında antropoloji eğitimi almak için New York dışından Berkeley’ye gelmiş hoş, temiz bir gençmiş; yanlış arkadaşlar edinip yaşamını esrar, gitar ve Street People kooperatifinde satılan sebzelerle idame ettirmeyi öğrenmiş ve okulu yarım bırakıp tıpkı eski bir Dünya Sanayi İşçileri Sendikası gibi kendini eski toplumun enkazından yeni bir toplum yaratmaya adanmış ki bu doğru olabilir. Kendisi de bir madenci kızı olduğundan Wobblies’i* gayet iyi bilen Ada’nın, Dünya Sanayi İşçileri Sendikası’yla benzerliği olduğunu düşünüyorum. O bu bağlantıyı göremiyor. Bu tür konularda kızı kadar özgür konuşamazsa da Rasmussen’in komün hayatı yaşadığı evlerde tanıştığı müsait olan her fıstıkla yatıp kalktığını ve Shelly’ye de kendisi kadar avare bir hayat yaşatmaya çalıştığını ima ediyor. Ada’nın bunu söylemesi için adamın Shelly’yi para karşılığı başka erkeklere pazarlamak ya da eş değiş tokuşunda onu yem olarak

* I. W. W. adıyla bilinen Dünya Sanayi İşçileri Sendikası’nın işçiler arasındaki adı. Köken olarak iki tarafı da kesici olan testere anlamındaki “wobble saw” dan gelmektedir. (ç.n.)

kullanmak istemiş veya buna benzer bir şeyler yapmış olması gerekir. Berkeley’de öğretmenlik yaptığım günlerde bile lisansüstü eğitimini evlilik dışı iki bebeğini evlatlık olarak satarak bitirmiş bir kız vardı. Berkeley’de olan hiçbir şey beni şaşırtmaz. Bu yüzden Ada’nın kızının kocasıyla ayrılmasıyla ilgili yorumu bana pek de olmayacak bir şeymiş gibi gelmiyor.

Gene de tam olarak inanmıyorum. Shelly’nin tüm bu gerçeklik –ve özgürlük– arayışında eşinden çok geride kaldığından kuşkuluyum. Kocasını biriyle sevişirken onun da bir köşede ondan geri kalmadığını duysam şaşırmam. Tanıdığım kadarıyla cüretkâr bakışları, teklifsiz bir dili, oynak ve hoppa bir bedeni var. Çalışırken çoğu zaman pantolon giymiyor olsa Homeros’un koca heykeli bile başını sallayıp boynunu bükebilir. Onu edepsiz ve hovarda bir hippinin masum kurbanı olarak göremiyorum. Gençlik yıllarımda vakur teslimiyetle istekli işbirliği arasındaki fark hakkında bir espri vardı. Sanırım Shelly’nin hangi tarafa ait olduğunu biliyorum. Kasaba orta sınıfı olan ve bu değişiklikleri kavrama yetisi olmayan Ada ve Ed için üzülüyorum. Shelly kocasının onu yönlendirdiği yaşam tarzına isyan etmiş olabileceği gibi ona destek olmaktan bıkmış da olabilir.

Neyse, dün öğleden sonra saat dört civarında pencerenin kenarında oturmuş, Thomas Hudson’ın kızı tarafından yazılan biyografisine göz atıyor ve babaannemle ilgili bilgileri kontrol ediyordum. Shelly bugün ihtiyacım olacak Santa Cruz belgelerinin bulunduğu tüm dosyaları çıkarıyordu; mektupların, “*Pasifik’te Bir Mevsim*” adlı resimli makalenin, bazı haritaların ve birkaç yerel hikâyenin olduğu dosyaları. Ed’in lastik dükkânından döndüğünde başlattığı çim sulama sistemi çalışıyordu; üzerinde küçük bir top olan, yorucu bir koşma sonucu nefes nefese kalmış bir köpek gibi titreşen ve huzur verici bir öğleden sonra sesi yayan şu golf sahası sulama sistemlerinden biri. Pencereden içeri serinlik ve nemli çim kokusu süzülüyordu. Püsküren su, her üç ya da dört dakikada bir çam ağaçlarının kenarlarını sıyırıp geçerek geri dönmeye başlıyordu. Fıskiye’nin her *fıs fıs fıs* edişinde biraz daha yaklaştığını

duyuyordum, nihayet mor salkımı su damlalarının saldırısına maruz bırakıyor, ardından *fıs fıs fıs* fısılayarak yeniden uzaklaşıyordu.

Alt katta, kapı açılıp kapandı. Ada her zamankinden erkenciydi. Ama mutfığa gitmek yerine üst kata çıkmaya başladı. Sadece ayak seslerinden değil, bacaklarını yormayan ama çok yavaş olan asansörü kullanmamış olmasından acelesi olduğunu anladım. O yukarı varmadan sandalyemi kapıya doğru çevirdim. Dosyayla ilgilenen Shelly de döndü. Ada kapıya gelip tek eli göğsünde nefesini düzene sokmaya çalışarak durduğunda ikimiz de ona bakıyorduk.

“O burada,” dedi. Shelly neredeyse hülyalı bir ifadeyle saçlarının arasından ona baktı, sonra elini kaldırıp saçını omzunun üzerine itti. “Nerede?”

“Evde. Babanla konuşuyor.”

“Burada olduğumu biliyor mu?”

“Biliyormuş numarası yaptı. Biz de olmadığına yemin ettik.”

“Buna rağmen gitmedi.”

“Gitmiyor. ‘O zaman nerede? Berkeley’yi ve şehir merkezini didik didik aradım; kimse onu görmemiş,’ dedi.” Ada, eli hâlâ göğsünde ve ağzı açık hâlde dikkatle nefes alarak duruyordu. Aşırı kilolu, çok sigara içiyor ve rahat nefes alamıyor. Üzgün, sinirli ve suçlayıcı görünüyordu; telaştan saçının yarısı açılmış omuzlarına dökülüyordu. “Bunun üzerine baban, ‘Her neredeyse o bilmeni istemediği sürece seni ilgilendirmez. Senin yüzünden yeterince sıkıntı çekti,’ dedi.”

Dosyanın yanında duran Shelly, “Doğru söylemiş,” dedi. Çalışma odası zor bir soru sorulmuş bir sınıf kadar sessizdi. Dışarıda, fiskiye *fıs fıs fıs* diye eve doğru geldi ve damlalarını kum tanecikleri gibi saçarak mor salkıma püskürttü. Ada’nın bakışları hızla pencereye kaydı. Hafifçe bir uçuğu yoklayan biri gibi eğri parmaklarını dudaklarına götürüp geri çekti. Fiskiye uzaklaştı.

“Larry başka ne dedi?” diye sordu Shelly.

“Off, ne diyeceğini biliyorsun. Taze bir inek boku kadar kaygan. Hepsi yanlış anlaşılma. Açıklayabilir. Sen anlamadın. Onu dinlemeden çekip gittin. ‘Beni hiç onaylamadığınızı biliyorum

ama şunu bilin ki o kızı *seviyorum*. Ona yardım etmek istiyorum,’ dedi. Sana yardım edecekmiş! Ancak maaşını harcamana yardım eder. Kafasına taktığı o bantla, o Kızılderili çarıklarıyla ve morumtırak pantolonla. Saçına bir tüy takıp onu gerçek bir Kızılderili’ye çevirmemek için kendimi zor tuttum. Off, lütfen ama... bu adama nasıl...”

Shelly, “Anne gene başlama,” dedi. “Nasıldı? Kafası kıyak mıydı? Sarhoş ya da çıldırmış gibi bir hâli var mıydı? Sinirli miydi? Anla işte... kopmuş muydu?”

“Nereden bileyim? Hayır, sanmıyorum. Sadece eskiden nasılsa öyleydi, tıpkı bir pazarlamacı gibi vıcık vıcık. Pazarlamacıdan tek farkı saçları ve kıyafetleri. O adam beni korkutuyor Shelly. Hasta. Onun yeri akıl hastanesi.”

“Onu anlamıyorsun,” dedi Shelly. “Nezaket konusunda bir takıntısı var. Sinirli değildi, değil mi? Oldukça düzgün konuşuyordu, değil mi?”

“Hayır, bence sinirliydi denemez,” dedi Ada.

“Başka bir şey söyledi mi? Açıklayabileceği şeyin ne olduğunu söyledi mi?”

Ada başını iki yana salladı.

“Onu terk ettiğim geceyle ilgili bir şey söylemedi.”

“Sanırım babanla bana açıklamaya çalışmaması gerektiğinin farkında.”

Shelly dosya çekmecesini kalçasıyla itip kapattı. Annesini sorgularken boğuk ses tonu hafifledi, neredeyse fısıltı hâlinde çıkmaya başladı. Sonra bas bariton tonuyla, “Ahh, sanırım en doğrusu eve gidip onunla yüzleşerek bu işi halletmek.”

Ada koca gövdesiyle hızla çıkışı kapattı. “Shelly, sakın bunu yapma! O adam tehlikeli.”

Shelly uysalca, “Tamam anne,” dedi ve sonra bana döndü ve bir an belirip kaybolan hafif bir tebessümle, “Annem onun tehlikeli olduğunu düşünüyor çünkü bir keresinde beni boğazımı kesmekle tehdit etmişti.”

“Nezaket konusunda takıntısı olduğunu sanıyordum.”

“Var. Öfke nöbetleriyle baş edebilse gerçekten iyi biri. Çok *düşünüyor*, anlıyor musun? Tüm bu saçmalıklarla başa çıkabiliyor.”

“Sana ne yaptığına *baksana!*” dedi Ada gözü dönmüş bir hâlde. “Ben bu işten el çekiyorum.”

Shelly bir şey söylemek üzere dikkatle annesine baktı ama sonra yuttu ve omuz silkerek bana dönüp, “Tehdidi asla ciddiye almadım. Kendini kaybetmişti. Sanırım üç gecedir uyumuyordu. Kendine geldiğinde ne yaptığını hatırlamadı bile.”

Bu meseleyle uğraşmaya hiç ihtiyacım olmadığını düşünerek oturuyordum. “İstersen polisi arayabilirim.”

Shelly gerçekten şaşırdı. “Neden? Tek yaptığı, nerede olduğumu sormaya gelmek.”

“Onu terk etmenin bir sebebi olduğunu tahmin ediyordum. Demek ki tehditler yüzünden değilmiş.”

“Sana söyledim, asla o kadar ciddiye almadım.”

“Alsan iyi olur,” dedi Ada. “Ciddiye alman, senin için kesinlikle iyi olur.”

Shelly çıldırmış bir hâlde, “Off, bilmiyorum,” dedi. “Belki de onu hiç terk etmemeliydim. Belki de orta sınıf öğretilerim yüzünden her şeyi elime yüzüme bulaştırdım. Ben sadece... Üff. Keşke çekip gitse. Belki onu görürsem daha çabuk gider.”

“Böyle mi düşünüyorsun?”

“Bilmiyorum. Sanırım hayır.” Annesine dönüp, “Buraya geldiğini gördü mü?” diye sordu.

“Dışarı çıktığımı gördü. Yanından geçtim, görmemesi için kör olması lazım. Bay Ward’a bakmaya gitmek zorunda olduğumu ve onu terk etmiş olmanı hazmedip sorun çıkarmayacağını umduğumu söyledim.”

“Peki hâlâ orada mı?”

“Baban onu defetmediyse evet.”

“Babam onunla dalaşmasa iyi olur. Acısını çıkarmaya kalkışabilir.”

“Benim de söylediğim bu, o adam tehlikeli.”

“Yoo, herhangi birine saldırmasından söz etmiyorum. Neyin komik olduğu konusunda gerçekten çılgın düşünceleri var sadece.

Bunlar sanki şakaymış gibi eğleniyor ama o şakalar insanı çileden çıkarıyor. Mala mülke de hiç saygısı yok, toprak sahiplenilmemeli diye düşünüyor. Eğer burada olduğumu düşünürse kesinlikle buralarda dolanıp durur. Çalıların arkasından pat diye çıkar, onu görmemiz için kumda yamyamların ayak izlerini* bırakır, sürekli omzumuzdan geriye bakmamıza neden olur, şu berbat patikada bile yürümeye cesaret edemeyiz.”

Elimi sandalyenin yanına asılı torbaya sokup aspirin kutusunu çıkardım ve sallayarak elime iki adet aspirin döküp pencere pervazındaki kola şişesinin dibinde kalanla yuttum. “Ada’ya katılıyorum,” dedim. “Bence de onunla görüşmemelisin.”

“Aslında az önce söz ettiğim gibi bir mizaca sahip *değil*,” dedi Shelly ve düşünür gibi kaşlarını çatıp bana baktı. “Yani aslında iyi biri, kafası çalışır, daha iyi bir düzen konusunda teorileri var ve onlarla yaşamaktan korkmuyor. Bence beni seviyor. Eğer sevmeseydi peşimden gelmezdi.”

“Yine de buralarda dolanıp duracağından, yamyamların ayak izlerini bırakacağından korkuyorsun,” dedim. “Eğer bunu yaparsa ve felsefi tacizlerinden herhangi birini buralarda uygularsa polisi *arayacağım*. Yamyamların ayak izlerine harcayacak zamanım yok, senin de olduğundan kuşkuluyum.”

“Bu işe hiç karışma,” dedi Ada. “Biz kendi pisliğimizi temizlemenin bir yolunu bulacağız.”

“O gidene kadar Shelly burada kalsa iyi olur diyecektim.”

“Rahatsız olursun.”

“Neden olayım ki? Bir sürü boş oda var, Shelly istediğini seçebilir. Tabii eğer ondan uzak durmak istiyorsa.”

Açıkçası bu teklifi Shelly’nin değil, Ada’nın hatırı için yaptım. Bir alakarga her meşe palamudu düşürdüğünde panjurların arkasından gizlice *bakacağız* sanırım. Ev her gıcırdadığında babaannemin süvari tabancasına uzanacağım. Kafası hep güzel olan bir uyuşturucu bağımlısının ağaçlarımin arasında gizlice dolaşp bizi gözetliyor olduğu düşüncesi beni heyecanlandırmıyor. Shelly’nin

* Daniel Defoe’nun *Robinson Crusoe* eserine gönderme. (ç.n.)

bir sürü misafir odamdan birinde konuk olması da hoşuma gitmiyor. Yalnız olduğum ya da evde Ada dışında kimsenin olmadığı anları daha çok seviyorum. Bu yüzden umarım teklifim teşekkür edilerek geri çevrilir.

Ama Shelly'nin tek söylediği, "Vay. Neredeyse gitmemesini isteyeceğim. Bu kocaman evde patronumla birlikte yaşadığımı öğrenmek onu çılgına çevirir."

Ada öfke içinde, "Ağzından çıkanlara dikkat et!" dedi.

"Tamam anne. Ş-a-k-a, şaka.

"Evet, neredeyse o herifin şakaları kadar komik."

Bunu tekrar düşünürken dün akşamki ufak olayı hatırlayıp, ya onunkilerden biri gibi *değilse*, diye endişelendim. Benim bulaçam ve gözlerimi dikip bakacağım bir yamyam ayak izi. Burada söz ettiğim küfürbaz taraf.

Dün gece kafasının içinde neler dönüyor olabilirdi? Ada beni soymuş, sandalyeden kaldırmış yatmaya hazırlıyordu. İç çamaşırım ayağımın dibinde kollarımı onun boynuna dolamış, titrek tek bacağımın üzerinde dururken çalışma odasından Shelly'nin ayakkabılarının dikkatsiz tıkırtılarını ve "Yardıma ihtiyacın var mı anne?" dediğini duydum.

Yardım mı?

Ada beni göğsüne yapıştırıp güçlü sırtını kapıya döndü. Öfke patlaması kulağımın dibinden geçip gitti. "Sakın içeri girme!"

O döndüğünde ben de döndüm ve Ada'nın omzunun üzerinden baktığımda banyonun açık kapısından, kollarını kıvırdığı balıkçı yaka kazağıyla çalışma odasının kapı sövesine yaslanmış duran Shelly'yi gördüm. Onun bizi gördüğü gibi ben de onu çok net görüyordum. *Ohne Büstenhalter** ve oldukça gösterişli olduğunu fark ettim. Üstelik onun gördüğü şeyi çok net olarak görmekten kendimi alamıyordum... göğsüne çıplak bir ucubeyi yaslamış sımsıkı tutan naylon bakıcı önlüklü annesini.

"Şey, özür dilerim," dedi. Gözlerimin içine baktı, âdeta göz kırptı, yüzünde belli belirsiz mahrem bir sırıtış vardı. Omuzunu

* (Alm.) Sütyensiz. (ç.n.)

kapı sövesinden uzaklaştırıp döndü ve ayaklarını sürüyerek boş çalışma odasını boydan boya geçti.

Ada beni yıkayıp yatağa götürürken her zamanki cesaret verici homurtuları dışında tek kelime etmedi. Uyku öncesi içkimiz için şişeyi çıkarırken Shelly'yi çağırmamız gerekip gerekmediğini sormayı düşündüğünü ve bu fikri zihninden uzaklaştırdığını görebiliyordum. Shelly akşam yemeğinden sonra transistörlü radyomu ödünç almıştı ve patlak lastik misali bir gümlemeyle çalan rock müzik, yerleştiği doğu kanadından bize kadar geliyordu. İçkilerimizi yudumlayarak başka şeylerden konuştuk; olanlardan hiç söz etmedik.

Sonunda Ada ayağa kalktı, kadehleri aldı ve ihtiyacım olan her şeyin yerinde olduğunu görmek için bana baktı. Burnundan nefes aldı ve dudaklarını sımsıkı bastırıp hırıltılı bir ses çıkardı. “Hmm, sineye çekeceğiz sanırım.”

“Sanırım.”

“Şimdi iyi bir uyku çek.”

“Teşekkür ederim. Sen de. Bu meselenin seni huzursuz etmesine izin verme. Muhtemelen gitmiştir.”

“O adam beni diğer konular kadar huzursuz etmiyor. Hadi iyi geceler.”

“İyi geceler.”

Sıkıntılı ve bezgin bir hâlde odadan çıktı. Asansörün hareket ettiğini duydum, sonra durdu. Açılıp kapanan sokak kapısı kilit kontrol edilirken şiddetle zangırdadı. Gitarların yüksek sesi evin derinliklerinde güm güm vurmaya devam ediyordu. Radyoyu belki de rahatlamak için açık tutuyordu; gerçekten korkmuş olabilirdi. Belki de banyo zamanı içeri girmesinin sebebi o bomboş kanatta tek başına kalmaktan korkmuş olmasıydı.

Radyo uzun süre çaldı; beni gece yarısına kadar uyutmadı. Onun tipik düşüncesizliğini umursamamaya başladığım son bir saat boyunca onunla ilgili her şeyi, uyuşturucu bağımlısı kocasını, kocasının yaratmak istediği ve onun kuşkuyla yaklaşıyor gördüğü yeni dünyayı zihnimden uzaklaştırmaya çalıştım. Bu işe

bulaşmayacağım, gerekirse hemen polis çağıracağım. İşte hepsi bu kadar, kesinlikle bu kadar, bu konuyu daha fazla düşünmeyeceğim. Sorunların ve insanların daha az karmaşık olduğu babaannemin on dokuzuncu yüzyılına geri döneceğim.

Yapmaya karar verdiğim tek şey –ki bu sabah yaptığım ilk şey o oldu– Idaho dosyasını gözden geçirip birkaç mektup çıkarmak. Shelly henüz o kadar ilerlemedi ama kısa süre sonra oraya ulaşacak. Babaannemi ifşa edip Shelly’ye onu irdeleme fırsatı vermeye hiç gerek yok.

Shelly'nin geçen öğleden sonra benim için hazırladığı kâğıtların arasında babaannemin Sanra Cruz'la ilgili yazısını içeren *Century*'nin Şubat 1879 sayısı var; on tane de yazar tarafından çizilmiş gravür. Onun resimlerinin elimde olması çok işe yarıyor. Bu sakin kasabanın önce ortasından geçen yolla, daha sonra aşırı dindar emekli çiftlerle ve ardından California Üniversitesi'nin bir şubesiyle mahvedilmemiş hâlini gözümde canlandırmamı sağlıyor. Resimler olmasa onların New Almaden'dan buraya geldikleri zamanı hayal edebilmem mümkün olmazdı. Bir sabahlarını anlatmaya çalışayım.

Sarı bir kayanın içindeki oyukta, sırtlarını sürüklenmiş bir tomruğa yaslamış oturuyorlardı; güneşe açık, rüzgârdan korunaklı bir yerdi burası. Sağında solunda sahilde yakılmış ateşlerden kalan kömür parçaları olan, kokulu mor çiçeklerle çevrelenmiş kum, kuru ve açık renkti. Oturdıkları yerin alt kısmında, denizin yükslebileceği en yüksek noktada, yosunlar, rengi solmuş tahta parçaları, deniz kuşlarının ıslak tüyleri ve çerçöpten oluşmuş bir set vardı; kumsalın aşağısı loş, yumuşak ve düzdü. Marian sahil boyunca eğri büğrü tekerlek izleri parıltısı bırakarak bebek arabasını itiyordu. Sağ ve sol tarafında midyelerle kararmış ve suyun yükseldiğinde ulaştığı seviyeyi gözler önüne seren, uçuşan tepeleri oradan sarı görünen bitkilerle kaplayan çıkıntılar vardı. Onların arasından deniz, sahile doğru durmaksızın yenilenen dalgalar göndererek iki yönden içeri giriyordu. Köpüklü dalgaların büyük bir gümbürtü ve uğultuyla kırıldığı, serpintilerin kayalıklardan daha yükseğe çıktığı burunların dışındaki noktalarda patlayan her dalga, kayalarda beslenen ve ıslanmamak için yukarı doğru uçan taşçevirenler gibi siyah beyaz parıltılar hâlinde yayılıyordu.

Güneye, Monterey'ye ve güneşe doğru bakıldığında deniz, önce beyaz köpüklerden kabarıp alçalan yeşil bir cam ve ardından ayna gibi parıldayarak yüzen bir yosun görüntüsü alıyordu. Daha da uzaklarda koy, Çin porseleni gibi bir ışıltıya sahipti.

Sağ taraftaki kayalık burunda, dalgalar azaldığında kabaran denize vuran güneş ışığının parıltısına ve beyazın kırbaçladığı siyah kayalara bakan oyuklar vardı. Gökyüzü pırıl pırıldı ve yeryüzü ışıldıyordu. Aşağı tarafta, kum kaplı sahilde Marian, bebek arabasını geri çekilen köpüklerin hemen kenarında iterek ve bir sonraki dalgayı bekleyen kumu uçuşturarak kumkuşu misali dolanmaya başlamıştı. Susan onun gülerken ve arabadaki bebeğin bacaklarını sallarken parıldayan dişlerini görebiliyordu.

“Ne istiyorum, biliyor musun?” dedi.

“Ne istiyorsun?”

“Keşke Santa Cruz'da, tam senin niteliklerine uygun bir mühendise ihtiyaç duyan bir maden işletmesi olsa.”

Bağdaş kurmuş oturan ve bir elinden diğerine kum dökmekte olan Oliver onun bu isteği karşısında gözlerini kısarak baktı; Susan bu bakışta bir kinaye sezdi. “Benim niteliklerim neymiş?”

Susan, bir meseleyi halletmek zorunda kaldığını hissetti. Oliver bir iki kez New Almaden'daki “başarısızlığı” hakkında yorumda bulunmuştu. Susan bunun da o tür bir şey olmasına izin vermeyecekti. “Dürüstlük,” dedi. “Yaratıcılık. Mükemmeliyetçilik. On yıllık deneyim. Conrad ve Janin'in telgrafında ‘tam anlamıyla işinin erbabı’ yazmıyor muydu?”

“Haklı olduklarını düşünmek hoş olurdu.”

“Elbette haklılar. Seni tanıyorlar, Kendall'ın yaptıklarını anlatmamış olsan bile.”

“Peki,” dedi Oliver kumu dökmeye devam ederek. “Tam anlamıyla işinin erbabı. Birçok insan bu iki adamdan bu sözleri duymak için çok şey verir. Bolivya işini reddedersem aynı şeyi düşünecekler mi merak ediyorum.”

“Ama nasıl kabul edebilirsin ki?” diye bağırdı Susan. “Potosí. Potosí de nereden çıktı? Dünyanın öbür ucu, And Dağlarının en yüksek kasabası ve *oradan* madene gitmek katırla bir gün sürüyor.”

Oliver kumun akışıyla oyalanıyordu. Durdurdu, yeniden akıttı, durdurdu, elindeki kum bitti ve biraz daha avuçladı.

“Orada doktor var mıdır?”

“Olması gerek diye düşünüyorum. Öğrenebilirim.”

Onların dışında sahilde bulunan tek genç çift, yoğun kumda güçlkle yürüyerek ve gözlerini dikip onlara küstahça bakarak yanlarından geçti. Susan akliselim sahibi bir insan gibi davranarak, onlar duyamayacak kadar uzaklaştıktan sonra, “Bununla neden ilgileneceksin ki?” dedi.

Omuz silkip ifadesiz mavi gözlerini kıstı. “Tecrübe. Her madden mühendisinin tek başına ne yapabileceğini göstereceği bir fırsata ihtiyacı vardır. Conrad bunu yaptı. Janin, Ashburner, Smith, hepsi.”

Susan sessiz ve isyankâr bir hâlde hedeflerinin o an ne kadar farklı görüldüğünü düşündü. Augusta’nın hayatında bunun gibi seçimler yapılmak zorunda değildi. Thomas kısa süre sonra yeni bir dergi olan *The Century*’nin editörü olacak ve yıllardır edindiği her şey –dostlar, yazarlar, namı, etkisi, karısı ve ailesi– onunla birlikte gidecekti. Onun kariyeri ilerliyordu, durması gerekmiyordu, en baştan başlamak yoktu. Augusta’dan onunla birlikte And Dağları’nın zirvesine gelmesini ve çocuklarını çıplak ayakla dolaşılacak bir Kızılderili köyünde büyütmeyi göze almasını istemek zorunda değildi. Augusta ve Thomas medeni bir yaşam sürmeyi beceriyorlardı; sosyal statüleri ve paraları vardı; günleri ve geceleri sanat, edebiyat, tiyatro, müzik ve güzel sohbetlerle doluydu. Saint-Gaudens* ve Joseph Jefferson** yakın arkadaşlarıydı, Whitman stüdyolarını ziyaret etmişti. Köklerinden koparıldığı bariz bir yere sürüklenmek ve gelişmemiş yepyeni yerlerde, sevmeye çalıştığı ama bir türlü ilgisini çekmeyen insanların arasında yeni bir sürgüne yönelmek yerine kendi hayatı neden o yöne sapmamıştı? Augusta’nın Oliver Ward hakkındaki kuşkularını hiçbir zaman tamamen aklından çıkaramamıştı.

* Augustus Saint-Gaudens (1848-1907), Amerikalı heykeltıraş. (ç.n.)

** Joe Jefferson adıyla tanınan Amerikalı oyuncu (1829-1905). (ç.n.)

Nihayet konuşmaya başladığında söylediği tek şey, “Conrad, Mary ve çocukları yanına aldı mı?” oldu.

“O geri döndükten sonra evlendiler.”

“Ya Bay Janin?”

“Janin’in karısı Delaware’deki bir akıl hastanesinde.”

“Belki de Janin onu yanında götürdüğü içindir,” dedi Susan ve birden pişman olup, “Sana bu denli ayak bağı olduğumuz için üzgünüm,” deyiverdi.

“Ayak bağı falan değilsiniz.”

“Ama biz olmasaydık gidecektin. Belki de *gitmelisin*. İşe yeni başladığın tüm o süre boyunca sensiz yaşamayı başardım. Oğlanı alıp Milton’a gidebilirim diye düşünüyorum.” Hüsrân içinde Augusta’nın tüm kuşkularını haklı çıkardığını düşündü.

“Bu bir cevap değil.”

“Biliyorsun ki bebek olmasaydı Potosí’ye giderdim. Muhtemelen de severdim. Mahrumiyet içinde yaşamaktan korkmuyorum, korkmadığımı biliyorsun. Ama öyle bir yere bebeği nasıl götürebiliriz? Bir doktor olsa bile Hacienda’daki göçükten çıkmış, üç kaburga kemiği kırık bir madenciye *karaciğer* hastalığı tedavisi uygulayan Dr. Furness’ten farklı olmayacağı kesin. Hem de göçükten çıktığını bile bile.

“Ollie’nin ne kaburga kırığı ne de karaciğer sorunu olacağını sanmıyorum. Onun dünyanın en sağlıklı çocuğu olduğunu söyleyip duruyorsun.”

“Çünkü ona iyi bakıyorum.”

Oliver kumdaki daha büyük çakıl taşlarını seçip çerçöp ve yosunlardan oluşan sete rastgele fırlatmaya başladı. Gözleri inatçı bir ilgisizlikle deniz kenarındaki bebek arabasının oyunbaz hamlelerini takip etti. “Senden mahrumiyet içinde yaşamayı istemeyecektim. Bence buna gerek yok. Medeni bir yer olan La Paz’da yaşayabileceğini düşünüyordum. Ben de birkaç haftada bir yanınıza gelebilirdim.”

“Yani şu an olduğu gibi, öyle mi?” dedi Susan sert bir sesle. “İki hafta içinde seni bir kez gördüm. Ayrı olmak hoşuna gitti mi?”

Gözkapakları aşağıdaydı, gözleri görünmüyordu. “Hayır,” dedi Susan’a bakmadan. “Tek bir dakikası bile hoşuma gitmedi. Bizim sorunumuz şu, ev hayatına uygun olmayan bir meslek seçtim. Düzen kurana kadar bu konuda ne yapabiliriz bilmiyorum.” Artık Susan’ın gözlerinin içine bakıyordu. “Neyse *senin* hoşuna gidebileceğini düşünmüştüm. Burayı seveceğini sanıyordum.”

“Sen buradayken çok seviyorum. Şuraya baksana, kim sevmez? Ollie için harika bir yer. Ama sen gittiğinde sıkıntıdan ve yalnızlıktan deliye dönüyorum.”

Oliver son çakıl taşını da atıp aşağıdaki kumsalın ilerisine, arkalarındaki lagünden gelip çerçöpü yararlanarak ilerleyen ve yeni gelecek köpüğü karşılamak için sahilde bir şerit oluşturan suyun akışına bakarak ellerindeki kumu temizledi. Kayalık burnun eteklerindeki su çalkantılıydı. Susan kocasının arkasındaki kayaların oyuklarına ve ters çevrilmiş bir dürbünden bakılan manzara gibi küçük ve kusursuz, aydınlık, ıslık ıslık bir netlikte onların arasından görünen kabarmış denize baktı. O bakarken bütün deniz yükseldi, yeşil bir dalga belirdi ve mağarayı sular altında bırakarak kayada patladı. Susan, burnun çalı kaplı tepesinde, patlayan dalga serpintilerinin hemen üzerinde yukarı doğru uçan bir sürü taşçeviren gördü. Kıyıya vuran dalgaların kenarındaki kumkuşları gibiydiler... sudan metrelerce yukarıda yaşıyorlardı ve ayakları asla ıslanmıyordu. Serpintiler geri çekildi, taşçevirenler gözden kayboldu, boş sahil gümbürdedi, yeşil su kayalığın içine çekildi, kaya gözyaşlarını akıttı, oyuklar sularını boşaltıp ortaya çıktı ve onların arasından köpük kaplı denizin küçük, parlak, uzak görüntüsü ve kopkoyu mavilikte göze çarpan ufuk çizgisi bir kez daha ortaya çıktı.

Oliver gözlerini karayla denizin coşkulu kucaklaşmasından ayırıp Susan’a çevirdi. Dişlerini ortaya çıkarmadan gülümsedi, yapmacık bir gülümsemeydi bu. Ardından, sanki bu çaba gerçeğini üretmiş gibi içten gülümsedi. Başını iki yana salladı, omuz silkti, ellerini kalçasına vurup âdeta ufak bir dalga patlaması ya da aniden havalanan deniz kuşları gibi havaya kaldırdı. “Tamam. Conrad’a söyleyeceğim. Potosí meselesi kapanmıştır.”

Onun bu yüce gönüllüğü Susan'ı neredeyse yıktı. "Özür dile-
rim. Bunun sana neye mal olduğunu biliyorum."

"Fazla bir şeye mal olmuyor. Muhtemelen keyif alacağım biraz
heyecana sadece. Ayrılık hoşuma gitmezdi. Seninle Ollie'nin bu
tür yerlerde yaşayamayacağını hatırlatılması gerekiyordu."

"Eminim başka bir şey çıkacaktır."

"Sanırım. Ama bir aydır çıkan tek şey bu. San Francisco'daki
bütün maden mühendisleri boş ofislerinde oturup kendi kendile-
rine iskambil oynuyorlar."

"Uzun bir süre daha idare edebiliriz."

"Eğer bir şey bulmazsam yaklaşık üç hafta daha idare edebiliriz."

"Henüz benim parama dokunmadık. Boyesen baladı için sipa-
riş aldım ve Santa Cruz'un resimlerini yapıyorum. Eminim Tho-
mas'a bir makale daha satabilirim..."

"Bu iyi," dedi Oliver. "Seninle gurur duyuyorum. Endişelen-
memiz gereken şey senin başarın değil. Şu süre içinde aileyi ge-
çindirmek benim işim. Bir daha taşındığımızda tren biletlerinin
parasını ben ödemek istiyorum."

"Bunu asla unutmayacaksın, değil mi?" dedi Susan, dudakla-
rını büzüp gülümseyen ve yalvaran bir yüzle ona baktı. Oliver'ın
yüzünde o inatçı ifade olduğunda onunla konuşmak mümkün
değildi. Susan'ın suçlaması gereken tek kişi kendisiydi. Endişeden
arınmış ve rahatlamış bir hâlde dalgaların kıyıya sürüklediği kütü-
ğe yaslandı ve mutluymuşçasına iç geçirip yüzünü denizden gelen
rüzgârın parlattığı gökyüzüne çevirdi.

"Endişelenmene gerek yok," dedi. "Şansın dönecek. Bu yer
beni deli ediyor derken kastettiğim o değildi. Nasıl edebilir ki?
Çok güzel bir yer. Seni özlüyorum, hepsi bu. Artık geri döndün,
Ollie son derece sağlıklı ve mutlu, üstelik burası çok güzel." Oliver
cevap vermedi ve Susan sırtı acıyana kadar orada dimdik uzanıp
sakinleşmeye çalıştı. Ardından doğruldu. "Çimento denemenden
hiçbir şey çıkmadı o zaman, öyle mi?"

"O işi bitirdiğimde sonuç hâlâ kireçtaşı ve balçıktı. Klinker
bile olamadı."

“Yeniden deneyemez misin?”

“Elbette denerim. Yarın yeni birkaç numune daha yapacağım. Ofis ofis dolanıp insanlardan iş dilenmek dışında bir şeyler yapmam gerek. Ama bu sadece bir deneme, iş değil.”

“Eğer bu ülkede hidrolik çimentonun nasıl yapılacağını öğrenen biri çıksa büyük talep olacağını söylüyorsun.”

“Talep mi? Elbette. Hepsi İngiltere’den gemilerle geliyor.”

“Kârlı bir iş olabilir.”

“Sen neyin hayalini kuruyorsun?” diye sordu Oliver. “Diyelim ki yapmayı başardım. Kâr getirmesi için sıfırdan bir tesis kurmak zorundasın... arazi kirası, binalar, makineler, paketleme, nakliye. Daha neler çıkar kimbilir... Para. Büyük para.”

“Sana destek olacak birini bulabilirsin.”

O an Susan kocasının tüm dikkatini üzerine çekti. Oliver kuşku dolu ve gülmeye hazır bir ifadeyle göz ucuyla ona baktı. “Çimento işine mi girmemi öneriyorsun yani? Ben mühendisim, sermayedar değil.”

“Ama sana destek olabilecek birini bulabilirsen makineleri tasarlayıp inşaatı istediğin gibi yapamaz mısın? Müdür ya da kontrolör olarak çalışamaz veya o tür bir görev alamaz mısın?”

“Bunların hepsini düşündüm.”

“Neden yapamazsın?”

“Tavşan yahnisi için tarif,” dedi Oliver. “Önce tavşanı yakala.”

“Oliver, bunu yapabileceğinden kesinlikle *eminim*.”

“Tavşan peşinde koşarken de ailenin geçimini sağlamak için bir yol bul.”

“Aile kendi kendini idare edebilir.”

“Ailenin reisi sağlıklıyken olmaz,” dedi Oliver. “Bir şeyler bulacağım; haritacılık ya da o tür bir şeyler.”

“Ama çimento denemesini yapmanı istiyorum.”

“Yaa,” dedi Oliver gülümseyerek. “İstiyorsun, öyle mi?”

“Evet. Başka ne istiyorum, biliyor musun? Çimentoyu ortaya çıkarmanı, sermaye bulmanı, kendi tesisini ve makinelerini kurmanı, bu ülkedeki herkese çimento satmaya başlamanı ve bu

lagünle bu burnu satın alıp Japonya'ya bakan bir ev yapmanı. O zaman Lizzie'yi o çiftlik sahibinden geri alabilir ve Yabancı'yı Fall Anne'nin evinden buraya getirebiliriz. Onu şu sahilde kumkuşlarını kovalarken ve koca patilerini ıslatırken göremiyor musun? Ollie'nin açık havada çok sağlıklı büyüyen bir delikanlıya dönüştüğünü ve belki de bir bilimsan, mesela Agassiz gibi bir doğabilimci olup bataklıkları incelediğini göremiyor musun? Doğuda iyi bir okula gidebilir ve sonra Yale ya da Boston Teknoloji'ye devam edebilir, böylece dünyanın öbür ucunda büyümenin sıkıntısını çekmez. Oliver, bu çimento işine mutlaka girmelisin!"

Oliver hâlâ gülümseyerek ve gözlerini parlak hilaller hâline gelecek kadar kısarak, "Niyetim denemek. Boş vaktimde. Zengin olma konusunda hiçbir beklentim olmadan. Gözünü hemen o malikâneye dikme," dedi.

"Yine de olabilir. Olamaz mı?"

"İmkânsız olduğunu söyleyemem."

"O zaman üzerinde çalışman gereken bu. Ya iş bulamazsan? Bunu yapabilirsin ve üstelik bu iş bizi Potosí gibi birbirimizden ayırmaz."

Kocaman bir dalga burunda patladı, hava taşçevirenler, martılar, düdükçünler, yağmurcunlar, çığlıklar, bağırlar ve tuzla iyodun keskin kokusuyla doldu. Susan ellerini güneşten, rüzgârdan ve teşvik etme çabasından yanan yanaklarına koydu. Oliver onu yakından izliyordu.

"Başaracağımı sanmıyorum."

"O zaman nereye gitmen gerekirse seninle gelirim. Bizimle gelebilecek yaşa gelene dek Ollie'yi anneme ya da Bessie'ye bırakırım. Sen o işi *başaracaksın*. Buna gönülden inanıyorum ve evimizi bu buruna yapıp gelip geçen balinaları seyredeceğiz."

Oliver anlayışlı ve mahmur gözlerle ona bakıyordu. "Doğuya geri dönmek istediğini sanıyordum."

"Er ya da geç evet. Ama Oliver, bu işi başarırsan on yıl burada kalmaya razıyım. Belki Ollie okula geri dönmeye hazır olana kadar. Ailemi görmek için eve gidebilirim ve daha fazlasını istemem."

Arkadaşlarımızı ve ailelerimizi deniz fenerimizde bizi ziyaret etmeye ikna edebiliriz.”

Oliver’ın eli uzanıp onun ayak bileğini tuttu ve hafifçe sıkıp salladı. Kahkahalarla gülüyordu. Susan onu ne kadar büyülediğini görebiliyordu.

O bileği Big Pond’un yukarısındaki şelaleden sarktığında tuşunu hatırlamıştı belki de. Her ne kadar öyle olduğuna inanasam da, belki o öğleden sonraki piknik sırasında ona kur yapmanın, elini ayı kapanına kaptırmakla aynı şey olabileceğini düşündü.

Gözünüzde bir on dokuzuncu yüzyıl tiyatrosu canlandırın ve Marian Prouse'un, yan tarafında İKİ AY SONRA yazan bebek arabasını iterek sahneyi boydan boya geçtiğini hayal edin. Bu bizi Kasım 1877'ye götürecektir.

Susan bedeninin verdiği bir sinyalle uyandı, bir tür gıdıklanma ya da acıydı bu. Bir dakika boyunca kulak kabartarak, nerede olduğunu ve yanındaki Oliver'in sıcak ağırlığının kime ait olduğunu tespit etmeye çalışarak o yabancı yatakta yabancı bir hâlde yatmaya devam etti. Onun yanında olması, bıyığının arasından hafifçe üfleyerek yavaş yavaş nefes alışışı Susan'da sevecen duygular uyandırdı. Kocasına dokunmaktan onu alıkoyan tek şey uyandırmaktan ve istirahatini bölmekten çekinmesiydi.

Gözlerini değil hafızasını kullanarak bir türlü sevmese de artık aşına olduğu üç buçuk ayın şekilleriyle karanlığı doldurdu. Bayan Elliott'ın arka odası: oradaki komodin, oradaki şifonyer, oradaki sallanan koltuk, oradaki ince kenarlı pencerelerle. İçerisi ılık ve havasızdı. Oliver, Bayan Elliott'ın sisli havada pencere açık uyumanın sağlıksız olduğu fikrine katılacak mıydı yoksa bunun bir kocakarı masalı olduğunu söyleyip pencereleri açacak mıydı? Susan açmasını ümit ediyordu. Üç buçuk aylık pansiyon hayatı, başka birinin ofisinde ya da başka birinin ölçümlediği haritalar üzerinde canı çıkana kadar çalışan ve her geceyi sürekli başarısızlıkla sonuçlanan denemeler yaparak geçiren kocasının yanında olduğu kendi evini o güne dek hatırladığı ya da hayal ettiği her şeyden çok istemesine neden olmuştu.

Kulaklarının artık alıştığı hafif bir mızıldanma sesi daha. Yataktan yavaşça çıkarken gölgesi, görünmeyen şifonyer aynasında kımıldadı. El yordamıyla kapı tokmağını buldu. Bitişik odadaki karanlık, bebek bezi kokusuyla ekşimtiyordu. Yatak yayları gıcırdaydı. "Bir şey mi oldu?" dedi Marian'ın sesi.

“Bebeğe bakıyorum,” dedi Susan. “Işığı yakmam gerek, özür dilerim. Berbat durumda.”

Bir sürü karanlık sabahın alışkanlığıyla elleri lambayı ve kibriti buldu. Işığın yanmasıyla bebek ortaya çıktı; kocaman açılmış mavi gözler, dişsiz gülümseme, havaya tekmeler savuran bacaklar. Susan, bebeği temizleyip bezini değiştirirken ayak parmaklarını çekiştirip el parmaklarını öperek yarı sert yarı yumuşak bir kınamayla onunla konuştu. Off şuna bak! Ne kötüüüü bir bebek! Her tarafın meydanda ve *leş gibi*. Iyy! Ne pis bebedsin sen. *Hiç de* uslu değilsin!

Küçük, sıcak, yuvarlak başı eliyle korumaya aldı ve omuzunda silinmiş, pudralanmış, kundaklanmış huysuz bir ağırlıkla eğilip lambayı üfleyerek söndürdü. Bitap tebessümler şeklindeki yeşil aylardan oluşmuş bir bulutu andıran görüntülerin lambanın alevinin ardından takılı kaldığı zifiri karanlıkta diğer odaya geçti. Sallanan sandalyeye oturup bebeği emzirmek için geceliğinin önünü açtığı anda karanlığın alacakaranlığa dönüştüğünü fark etti. Pencereleer grileşti, mobilyalar cisim buldu, duvar kâğıdı hemen hemen bütün desenlerini ortaya çıkardı. Oliver’ın yastığa gömülmüş yüzünde bir kulak, kapalı bir göz ve yarım bıyık vardı.

Bebek çıkardığı sesle açlığını öylesine belli ediyordu ki Susan’a ilk yağmurlar başladığındaki kuru kökleri hatırlattı. Bebeğin emişiyle memesi ıslanmış ve kayganlaşmıştı. Yaratılış, diye düşündü. Doğma. Büyüme. Tombul bacakları, sıkı ve alacalı teni, dişsiz gülümsemesiyle bebek neredeyse bir birey olmuştu. Şimdiye dek hiç hasta olmamıştı, üşütmemişti bile. Susan hep böyle sürmesi konusunda azimliydi. Doğduğunda beş kilo değildi; bu, Dr. McPherson’un tartısının rencide edici bir hatasıydı. Oliver, onun normal büyüme oranını geriye doğru hesaplayarak üç buçuk kilodan fazla olamayacağını varsaymıştı. Susan burnunu onun ipeksi saçlarına sürmek için eğilerek, *Evet*, dedi. *Evet ama!* Böyle emmeye devam edersen Bayan Elliott’ın atıyla aynı kiloda olacaksın.

Sonra gözlerini kaldırdı ve kurşuni ışıktaki tamamen uyanık olan Oliver’ın yan dönmüş onları izlediğini gördü. Böyle görülmüş olmak Susan’ı utandırdı ve hafifçe arkasını dönmesine

sebepti ama gözleri sevgi dolu yatan Oliver, “Az önceki gibi kal,” dedi.

Bunun üzerine Susan tekrar ona doğru döndü ama çekingen bir hâlde. Kocasının üzerindeki bakışları ve memesinde hayvani sesler çıkaran bebekle yenip yutulduğunu hissetti. “Eve çok geç döndün. Biraz daha uyusan iyi olmaz mı?” dedi.

“Alışkın olduğumdan daha fazla uyudum zaten.”

“Çok çalışıyorsun. Yeni bir şeyler var mı?”

“Görünen o ki yeryüzünde hiç iş yok.”

“O zaman benim söyleyeceğim bir şey var,” dedi Susan. “Thomas, Santa Cruz yazısını kesinkes ısmarladı. Her gün resim yapıyorum. Hatta Bayan Elliott’un korkunç kızlarından birini bile çizdim ve onun oldukça düzgün görünmesini sağladım.”

“Güzel. Dışarıdan biraz yardım almanda sakınca yok.” Ona öylesine ışıldayan gözlerle bakıyordu ki Susan’ın yapabildiği tek şey emilen ve yoğrulan memesini saklamak için omzunu çevirmek oldu. İtiraz ve mahcubiyet ifadesiyle yüzünü buruşturarak kocasına baktı. “Bir şey daha var,” dedi Oliver.

“Ne?”

“Çimentoyu yaptım.”

“Ne!” O heyecanla meme ucunu bebeğin ağzından çekti ve yeniden verdi. Eğer annelikle bu denli meşgul olmasaydı uçarcasına yatağa gider ve o uykulu, gülümseyen yüzü öpücüklere boğardı. “Başaracağını biliyordum. Buna hep inandım.”

Oliver yastığı tavana doğru atıp yakaladı. “Üç kez yaptım. Yaşlı Ashburner bile bunu itiraf ediyor, oysa o, parmağını içine sokmadan ateşin sıcak olduğuna ikna olmayacak kadar temkinli biri.”

“Artık o burnu satın alabiliriz.”

“Artık oturup bekleyebiliriz. Ben sadece *yaptım*. Diploması olmayan yirmi dokuz yaşında bir mühendis, ofisine gelip hidrolik çimento yaptığını ve bir tesis kurmak için yüz bine ihtiyacı olduğunu söylese ne karşılık verirsin?”

“Parayı hemen veririm.”

“Yaa tabii ama sen mühendisin karısısın. Hiçbir San Francisco bankacısı bu kadar kolay ikna olmaz. Benim de ağzım pek laf yapmaz.”

“Ama yapabilirsin. Ahh, bu harika değil mi? Seninle gurur duyuyorum. Başaracağını biliyordum. Potosi’ye gitmediğimize memnun musun şimdi?” Bebek iç geçirdi ve salyası Susan’ın memesine aktı. “Bekle,” diye fısıldadı Susan. “İzin ver bebeği halledeyim.”

Bebek düşmeye hazır olgun bir meyve gibi memesinden sarkıyordu. Gözleri kapandı, sonra açıldı, ardından yeniden kapandı. Susan onu memeden ayırdığında çenesinde süt damlacıkları birikmişti. Onu küçük domuzcuk diye haşlayarak çenesini sildi. Öyle kolay kusuyordu ki öğüren ve soğuk terler döken bir yetişkin gibi değildi. Onunkinin, mide bulantısıyla hiç ilgisi yoktu, midesine girenler aşağı indiği kadar kolayca dışarı çıkıyordu. Bir kayadaki denizşakayığına yemek taşıyan deniz misali ona yemeğini taşıyan annesinin kanının ileri geri akmasına hâlâ alışkın gibiydi. Annesinin kanı hâlâ onu hatırlıyordu. Susan’ı bu sabah uyandıran şey onun ağlaması değil de *açlığı* olabilir miydi? Susan, onun bu hâlinin çaba ve seçimle lanetlenmiş bağımsız ve endişeli bir bünyeye dönüşmek zorunda olması düşüncesinden nefret ediyordu.

Kuru bir bebek bezini omzuna yayarak oğlanı kaldırırken hâlâ kendisini izlemekte olan Oliver’a övgüsünü ve desteğini ifade ettiğini düşündüğü bir bakış attı: Sen neler başardın! Oliver gözleri ışıldayarak ona baktı, yüzü –fazla– sabırlı olmayan bir beklentiyle doluydu. Doyurulması gereken bir açlık daha. Susan doğanın insanları ne denli tuhaf yarattığı konusunda ürkütücü bir merak hissetti. Kocasının karşısında koruyucu anneliğin ideal figürü pozunda kalmayı tercih ettiğini düşündü ama kucağında bebekle yukarı aşağı yürürken onun bakışları teninin ürpermesine neden oluyor, geceliğinin altındaki korsesiz bedeninin esnekliğini hissediyor ve çıplak ayaklarının kapıldığı hisleri tam olarak algılıyordu.

Bebek kıpırdandı ve Susan onun gözlerinin içine bakmak için eğildi. Koyu mavi gözler. O gözler kendisini tanıyor muydu? Elbette tanıyordu ki bebek gülümsedi. Yoksa gaz sancısı mıydı?

Bebek boynunu titreterek başını kaldırdı ve annesinin omuzu üzerinde az önce olduğu yere odaklanmaya çalıştı. (O eski, tarihi görünüm). İçinden büyük bir geçirti çıktı, geri tepmeyle baş sallandı. Susan, “İşte!” diye hafifçe güldü. “Artık rahatız.” Sabahı göstermek ve geri döndüğünde kendisini bekleyen şeyi geciktirmek için onu pencereye götürdü.

Pencere kanadı her zamanki gibi uyku kadar beyaz ve kör sise açıldı. Kenarından bir sarmaşık gülün hayaleti taşan ıslak padavraların ilerisinde şekiller, yapılar, yönler ve mesafeler yoktu. Susan’ın görebildiği yaklaşık beş metrelik dünya sıırılsıklamdı; suyla ıslanmış hava ve havayla seyrelmiş su arası bir şeyler soludu. Yavaş ve vakur bir serpinti vardı. Hafifçe kımıldadığında, pervazın kabarık ve parça parça dokusuyla iç içe geçmiş bir sardunya yaprağının üzerinde yoğunlaşan, minicik bir merceği andıran cıva parlaklığında bir çiy tanesinde yansıyan çim tohumu kadar küçük yüzünü gördü. Yanında başka bir yüz belirdi, bir kol beline dolandı. Ürperdi.

“Merhaba moruk,” dedi Oliver bebeğe. Pencereden dışarı bakmak için eğildi. “Dışarısı sisle kaplı.”

“Buna bayılıyorum,” dedi Susan. “Nedense çok hoşuma gidiyor. Beni biraz korkutuyor. Sanki her sabah dünya kendini baştan yaratmak zorundaymış gibi. Hâlâ yapılmamış şeyler var ve ilk söz henüz söylenmemiş. Resme dönüştürmen gereken beyaza boyanmış bir tuval karşısında duruyormuşsun gibi. Bunun gerçekleşmesini kaç kez izlemiş olursam olayım bir dahaki sefere gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinden asla emin olamıyorum. Bizim hayatımıza bakıyormuşum gibi düşünmekten kendimi alamıyorum; onun kadar karmaşık ve muğlak . Artık çimento her şeyi değiştirecek.”

“Çimentonun sisin ötesini görmeyi kolaylaştırıp kolaylaştırmayacağını bilmiyorum.”

Susan kızamayacak kadar mutluydu. Mükemmel bir aile olarak orada durmuş, kendi sığınaklarından muğlak ama umut dolu bir bilinmeze baktıklarını düşünüyordu. Önünde durdukları pencerenin sihirli bir pencere olduğunu düşündüğüne şüphe yok.

Tehlikeli dalgaların sesini duyamıyor muydu? Babaannemin hayatının o muhteşem anlarına Augusta'yla birlikte okudukları tüm o şiirler olmadan karşılık vermek zorunda kaldığını hayal etmek zor.

Islak padavralara bilye kadar ağır bir damla düştü. Çatının ha-yaletimsi kenarının ilerisinde karakalemle çizilmiş gibi görünen solgun, belli belirsiz şekiller; gül izlenimi veren aşağıdaki bulanık çalı öbekleri, ağaca dönüşecek uzun bir gölge vardı sadece. Santa Cruz'un, dört bir yandan gelerek elinin altındaki pervaz titreşiyormuş hissi verecek kadar yayılan sesini duydu; hem çalışkan hem miskin, hem tehditkâr hem rahatlatıcı bir sestti bu ve kasa-badaki kadar net duyulsun mu yoksa şimşek çaktırmaya üşenen yaza özgü gök gürültüsü misali mırıldansın mı karar veremiyordu. “Denizi duyuyor musun?” dedi.

“Eğer Bayan Elliott haklıysa bu ruhuna iyi gelecek.”

“Bayan Elliott her zaman haklı. Onun sorunu bu.”

Oliver şaşırdı. “Ne oldu, anlaşıyor musunuz?”

“Yoo, elbette anlaşıyoruz. Elinden geldiğince cömert ve düşünceli. Ama ben yardım istesem de istemesem de o yardım ediyor. Önerileri aslında birer emir.”

“Kabul etmek zorunda değilsin. Sen bir pansiyonersin, misafir değil.”

“Kabul etmemeyi denesene! Her konuda bir teorisi var. Ben başka şeyle meşgulken emmesi için bebeğe çiğ biftek veriyor.”

“Emmiyor mu?”

“Evet, can sıkıcı olan da bu. Bayılıyor.”

Oliver'ın güldüğünü duymaktan ziyade hissetti.

“Gülersin tabii,” dedi. “Sürekli peşinde dolandığı kişi sen değilsin. Tanıyıp da çocuklarını nasıl yetiştirmesi, nasıl sütten kesmesi ya da nasıl terbiye etmesini söylemediği tek bir kadın yok. Üstelik kendine özgü örneklerle. Kadınların arasındayken onu *duymalısın*... En mahrem şeylerden söz ediyor. Şu aralar konusu doğum kontrolü. Kadınları biyolojik kölelikten kurtarmak istiyor. Bütün hayatı boyunca tek bir şeyden bile kuşku duymamış.

Bu tür bir insandan hoşlandığını söyleme *sakın*... fazlasıyla iyi, özverili ve katlanılmaz.”

Oliver, “Onu çok çekilmez buluyorum,” dedi gülmeye devam ederek.

“Sence bir kadın kocasını aşağılayabilir mi?”

“Ah, yok canım. Öyle mi yapıyor?”

“Off, dili çok sivri! Buraya ilk geldiğinde aldığı teklifleri anlattı bana. Öylesine kılıksız ve patavatsız ki buna inanmak zor ama almış da olabilir, kadın sayısı o kadar az ki. ‘Sonunda küçük deri tabakçısını aldım,’ dedi, hem de tencereden yemek seçermişçesine arsızca.”

“Elliott’ın nesi var ki? Bana mükemmel bir koca gibi görünüyor.”

“Bir New England entelektüeli değil,” dedi Susan. “George William Curtis” kadar yeterli değil. Hiçbir zaman Margaret Fuller’la” birlikte bulaşık yıkamıyor. Ama bulaşıkları tek başına yıkıyor ki bu başka bir konu. Bayan Elliott’ın ifadesiyle aralarında bir ‘anlaşma’ var. Bayan Elliott yemek yapıyor kocası da bulaşıkları yıkıyor. Sürekli küfreden kızları piyano başında ya da iskambil oynayarak zaman geçirirlerken zavallı adam bütün gün tabakhanedeki fiçılarda, geceleri ise bulaşık leğeninde.”

Oliver’ın eli karısının karnında dolanıyordu. “Zavallı adamın nasıl hissettiğini anlıyorum. Kendimden daha zeki bir kadınla evlenme konusunda fazlasıyla deneyimliyim.”

“Bu da nereden... Çimentoyu kim buldu?” Kendini kocasının sımsıkı kollarının arasına bıraktı. “Plan yapmalıyız, plan, plan.”

“Ne kadar plan yaparsak yapalım korkarım ki bir süre daha Bayan Elliott’ın yanındayız. Destek bulmamız aylar sürebilir.”

“Artık umurumda değil. Bekleyebiliriz.”

“Belki benimle şehre gelmek istersin.”

“Sahi mi! Ben... çok güzel olurdu ama Ollie’yi düşünüyorum.”

* 1824-1892 yılları arasında yaşamış Amerikalı yazar. (ç.n.)

** 1810 -1850 yılları arasında yaşamış ve Amerikan transandantalizm akımı ile ilişkilendirilmiş Amerikalı gazeteci, eleştirmen ve kadın hakları savunucusu. (ç.n.)

“Bayan Elliott dayanabileceğinden ileri gidiyorsa burada başka bir pansiyon da bulabiliriz.”

“Bu çok kaba bir davranış olur. Kendi doğrularına göre son derece kibar davranıyor.”

“O zaman yapabileceğimiz tek plan şu an olduğumuz yerde kalmak.”

Susan, Elliott’ın mutfaktaki ocak başından gelen sesini duydu ve onu yağmurun sessizliğinde denizin uğultusunu bastıran kuş bağırışları takip etti. “Ama *daha önce* olduğumuz yerde değil,” dedi. “Çünkü artık bir geleceğimiz var. Krema kadar yoğun olan sise bakıp bir gün dağılıp gideceğinden emin olabiliriz. Tüm bu amaçsız ciyaklamaları duyabilir ve Yaradılış doğru kelimeyi söylediği anda onların kuş olduğunu anlayabiliriz.”

“O sırada da ben pencere önünde dikilmek yüzünden zatürreden ölürüm. Hadi yatağa geri dönelim.”

Oliver onu kollarının arasına çekti ama aralarında bebek vardı. “Yapma,” diye fısıldadı Susan, “onu uyandıracaksın.”

“Beşiğine geri koy.”

“Ya Marian uyanıksa?”

“Bırak o ilgilensin.”

“Ya kapıyı çalarsa?”

“Bırak çalsın. Kapıyı kilitle.”

“O zaman anlar...”

“Bırak anlasın.” Elleri dolgun göğüslerine çıkarken dudakları başının üstüne dokundu.

“Ama çok aydınlık.”

“İyi ya, bebeği beşiğine koyarken lambaya ihtiyacın olmayacak,” dedi Oliver. “Ondan sonra istersen gözlerini kapatabilirsin.”

“Susan,” dedi Bayan Elliott, “sana bir tavsiye vermeliyim.”

Aşağıdaki tekerlekleri döndüren yuvarlak hatlı sağırlara bağlı dizginleri şaklattı. “Deh, Yaşlı Cenaze Alayı.” Noel yemeği ve Noel ziyaretleri için bile değiştirmedeği yıpranmış ayakkabıları öndeki tahtaya dayalıydı. İpleri tutan elleri irili ufaklı lekelerle doluydu. Şapka yerine başına bir bant ya da bir bez parçası dolamıştı; altından birbirine dolanmış paslı teller çıkıyordu. Yüzü kahverengi bir meşindi. Baş ağrısına dayanmaya çalışıyormuşçasına dişlerini sıkarak ve evde olma özlemiyle yanarak, alet edevat odasında öylesine monte edilmiş bir şey, üstünkörü yapılmış oyuncak bebeklerinden biriymiş gibi bir ifadeyle Susan’a baktı. Cömert Noel sepetlerini dağıttıkları insanlar bile –Çinli bir çamaşırcı, nisan havası gibi hissedilen bu zamansız Noel havasında güneşten kararmış bir sürü çocuğu olan bir bostancı– muhtemelen o dışarı çıkar çıkmaz onunla dalga geçmişlerdi. Hediye vermenin tuhaf, kaba, çirkin bir tarzı. İşte: Bu sizin için. En ufak bir incelik yok; teşekkür için, hatta hafif alaylı bir teşekkür için dahi bekleme sabrı yok. Kasaba insanı. Üstelik tavsiyenin ne olduğunu sorması için Susan’a fırsat bile tanımadı. Ağzını dahi açamadan söyleyiverdi.

“Bırak, kocan şu çimento işinden vazgeçsin. Bir şeyler yapabileceği bir iş bulsun. Onun istediği bu.”

Susan cevap vermek için acele etmedi. Daha önceden Thomas Hudson için resmettiği, frenkincirlerinin dikenli yapraklarına eski bir halk şarkısındaki dikene dolanmış kırmızı gül* misali dolanmış olan sarmaşık gülleriyle kaplı yıkık dökük bir kulübenin yanından geçiyorlardı. Kapı açıldı ve bayramlıkları giydirilmiş çocuklar, kopan bir ipten dökülen parlak boncuklar gibi sokağa döküldüler.

* *The Ballad of Barbara Allen* adlı bir İngiliz halk şarkısı. (ç.n.)

İki rahibe kemerli geçitten bakarak gülümsedi. İki tekerlekli at arabasını çeken Yaşlı Cenaze Alayı yoluna devam etti.

Susan, olabildiğince tatlı bir ifadeyle, “Yanılıyorsunuz Bayan Elliott,” dedi. “Kocam çimento işiyle çok ilgileniyor. Gelecekle ilgili umudumuzu başka neye bağlayacağız ki? Sorun sadece zamanın kötü olması; Oliver yaptığı işten emin olana kadar kimse parasını riske atmak istemiyor. Neyse, bu işten vazgeçilip geçilme kararı Oliver’a ait. Bu tür bir kararı ben vermiyorum.”

“Yoo, sen veriyorsun,” dedi Bayan Elliott.

“Yapmayın Bayan Elliot, cidden!”

“Tabii ki kararları sen veriyorsun. Hayatınızın ne yöne gideceğini söyleyen sensin. Eğer söylemeseydin şu an And Dağları’nın tepesinde olacaktınız.”

“Öyle olması gerektiğini mi söylüyorsunuz?”

Bayan Elliott kargaya benzer bir sesle güldü. “Birlikte olursunuz. Öyle olmak istediğini söyleyip duruyorsun.”

“Ollie için tehlikeli olacak bir yerde değil.”

“Tamam,” dedi Bayan Elliott. “Öyleyse bu kararı *sen* verdin. Sana bir şey söyleyeyim. Her yer tehlikeli. Geçen gün Pigeon Point’te sular çekildiğinde istiridye peşinde dolanırken boğulan oğlan ve babası hakkındaki yazıyı okudun mu? Bu sakın kasabada kostik içtiği için ölen, kuyulara düşen, haydutlar ve kızıl yüzünden hayatını kaybeden çocuklar gördüm. Eğer bu çocuğu her şeyden korumaya çalışırsan babasının yapmaya can attığı şeyleri yapmaktan kaçınmasına neden olursun.”

Susan kendini soğukkanlılığını koruması gerektiğine ikna etti. Kadın tuhaf olsa da iyi niyetliydi ve onun hükmetme güdüsünü hisseden tek kişi Susan değildi. Kocasına işçisi gibi davranıyordu. Ollie’nin çingırağa ya da kırmızı bir kurdeleye uzanmaktan kendini alamaması gibi o da başka insanların ilişkilerine burnunu sokmadan duramazdı. Tıpkı tepelerinde uçuşan martıların yiyecek olmadıkları için onları azarlamaktan kendilerini alamadıkları gibi o da kendi düşüncelerini kendine saklayamazdı. En uygun cevap hafif bir gülümseme ve tavsiyeyi unutturacak bir cümleydi.

Ama Susan sinirden deliye dönmeye, gülecek ya da uygun basit bir cümle bulamayacak kadar yakındı. Lafını söylemiş olan Bayan Elliott asık bir suratla yol almaya devam ediyordu.

Rahatsız bir sessizlikle geçen bir dakikadan sonra Susan, “Eğer çimento işi olmazsa tabii ki madencilige dönecek,” dedi.

“Şimdi dönmeli,” diye karşılık verdi Bayan Elliott. “Dolan-dırıcı bir müteşebbis gibi para babalarının peşinde dolanmaktan nefret ediyor.”

Susan kanın yüzüne akın ettiğini hissetti. “Bayan Elliott, kusura bakmayın ama bence kocam ne istediğini biliyor ve onu yapıyor.”

“Bence bildiği, senin yapmasını istediğin şey,” dedi Bayan Elliott.

“Benimle *hemfikir!*”

“Kendini öyle olduğuna ikna ediyor.”

“Peki,” dedi Susan tepeden tırnağa rahatsız bir hâlde, “hazır bu ilginç ve özel konuyu konuşurken sorayım, benim durumumdaki bir eş ne yapmalı?”

Bayan Elliott, rüzgârın yaşlarla doldurduğu ama keskinliğini hafifletemediği donuk ve hafif pörtlek gözlerini ona çevirdi. “Kocanın işinin onu götürdüğü yere git. Yapabildiği işin yapılmaya değer olduğunu hissetmesini sağla. Çocuğunu da yanına al, bırak payına düşen sıkıntıyı yaşasın. Bu onun için çok daha iyi olacak, üstelik ilginç bir hayatı olması da mümkün. Senin de öyle. Sürekli bir leydi gibi yaşayamazsın ama öyle yaşamamanın da sana bir zararı olmaz. Kocanın önemli bir şahsiyet olmasına yardım edebilirsin, kendinin de. Tüm bu uğraşı ve tanıtım işini Elliott gibi başka hiçbir işe yaramayan birine bırakmalı.”

O katlanılamaz göz Susan’ı âdeta azarladı. Bayan Elliot parmağıyla gözünü ovuşturdu ve parmağını çektiğinde gözü daha da kızarmıştı ama sertliğini koruyordu.

Susan öfkeyle, “Teşekkür ederim,” dedi. “Bunu düşüneceğim.”

Dikkatini gençlerin son günlerde popüler olan kroket adlı oyunu oynadıkları alana verdi. Belli ki bir Noel hediyesini deniyorlardı. Çizgili topa vurarak dolaştıkları çayırın bir yanında çiçek

açmış kırmızı çalılar, diğer yanında ise üzerinde kâğıt zincirler ve kuşların peşinde olduğu yabanmersiniyle mısır takılı sicimler olan üç metrelik bir çam ağacı vardı. Baş ağrısı onu bir şakağından diğerine şişlemişti. Bunun hayatının en kötü Noel'i olacağının farkındaydı. O, Ollie ve Marian, Elliotların üç kızının kaba saba gürültüyle doldurduğu masada pansiyonerler olarak yer aldıkları ve son dakika geri çevirmeyi göze alamayacağı bir iş geldiğinden Oliver'ın katılamadığı, yabancılarla yenen bir akşam yemeği. Milton'daki Noellerin nasıl olduğu, Noel'le yeni yıl arasındaki tüm haftayı davetlerde ve New York'taki ev partilerinde nasıl geçirdikleri bütün gün aklından çıkmamıştı. Bayan Beach'in kontrolcü bakışı altında varaklı sert sandalyede oturur, sevimsiz ünlü kuzeninin sıkıcı konuşmasını dinlerken karşılaştığı Oliver'la tanışmasının üzerinden hemen hemen on yıl geçtiğini hatırlamıştı.

Yanındaki genizden gelen New England sesi, "Bana kızmıyorsun, değil mi?" diye sordu. "Teyzen Sarah iyi arkadaşımdı. Sana göz kulak olmak görevim gibi hissediyorum."

"Kızmıyorum."

"Palavra. Çok kıızıyorsun. Ama haklı olduğumdan eminim. Kocan çimentodan nefret ediyor. Onun ilgisini çeken, çimentoyu imal etme sorununu çözmekti. Önemli işler başaracak bir zekâya sahip."

"Kocamı en az sizin kadar takdir ettiğime inanıyorum."

"Ben pek emin değilim," dedi Bayan Elliott zerre kadar geri adım atmadan. "Senin anlayacak biçimde yetiştirildiğin türden bir adam değil o."

At, kuyruğunu kaldırdı ve terazinin üstüne bir dışkı öbeği fırlattı. Susan öfke dolu, hanımefendiliğe hiç de uygun olmayan kısa bir an için Bayan Elliott'a en uygun cevabın verildiğini düşündü.

Koluna lekeli bir el kondu. "Hâlihazırda seni kızdırdığıma göre izin ver düşündüğüm diğer şeyleri de söyleyeyim." Susan gözlerini ileri dikip omuzlarını çok hafif kımıldattı. "Bir sanatçı ve bir hanımefendisinsin," dedi Bayan Elliott. "Bazen ikisine de biraz daha az sahip olsan nasıl olurdu diye merak etmiyor değilim ama

benim görüşüm biraz şahsi olabilir. Bunun da seni sevmekle bir ilgisi yok. Şu an buna inanmayacak olsan da seni *severim*. Beni rahatsız eden Oliver'ın senin ondan iyi olduğunu düşünmesi, seni bir nevi üstün yaratık olarak görmesi. Senin yaptığın her şeyin onun yaptıklarından daha önemli olduğunu düşünüyor. Özel biri olduğunu inkâr etmiyorum. İkiniz de özelsiniz. Ama özel olduğu alanda onun cesaretini kırdığını görmekten hoşlanmıyorum, sadece görgü ve kültür konularında bazı fikirler aşılama özen gösterebilirsin. Beni takip edebiliyor musun?”

Susan uzun çeneli, pürüzlü, koyu tenli yüze, kalın kaşlı mavi gözlere ve onların üzerinden bağlanmış iğrenç paçavra yandan öfkeli, kısa bir bakış attı. “Sanırım,” dedi. “Ama anladığımı söyleyemem. Bir gün kadının köleliğinden söz ediyorsunuz, ertesi gün bu tür şeyler söylüyorsunuz. Bana karşı kocamın yanında yer almanızı umursamıyorum... ya da kocamın yanı olduğunu sandığınız yerde. Bazen ben de öyle yapıyorum. Ama şunu bilmenizi isterim ki Bayan Elliott, evliliğimizin ikimiz için de kölelik olduğunu düşünmüyorum. Her şeye birlikte karar veririz. Siz sanıyorsunuz ki kocam sırf bizi burada rahat yaşatmak için şehirde, sevmediği bir alanda köle gibi çalışıyor. Ben de çalışıyorum. Konaklama ücreti benim paramdan ödeniyor.”

“Öyle mi?” dedi Bayan Elliott. “O zaman durum düşündüğümünden daha kötü.”

4 Ocak 1878

Çok sevgili Augusta,

Noel bizim için öylesine büyük bir hayal kırıklığıydı ki insanların 'umutların gerçek görüldüğü ve heyecan duygusunun doruğa çıktığı' anlarda yaptıkları gibi, çılgınca planladığımız geleceğimizle ilgili umudumuzu henüz tam olarak yeniden kazanamadık. On yıl bu sahilde, ardından eve dönüş. On yıl ebediyet midir? Hepiniz değişmiş ya da ölmüş mü olacaksınız? Biz 'Batılı' olup 'bu ihtişamlı topraklar' ve yarı medeni toplumların medeni toplumlar üzerinde kurduğu üstünlük hakkında böbürlenecek miyiz?

Bu kulağa üzücü geliyor. Burada bu tür insanlar var ama ben onları zerre kadar *önemseyemiyorum*. Korkarım ki başka bir ortama ayak uydurmak için yaşıyım. Arkadaşlık ve dostluk talep eden yanım beklemek zorunda ya da beklerken ölüp gidecek.

Oliver San Francisco'yken böyle hissediyorum. Geri dönüşü ise kabarıp sahili kaplayan deniz gibi... ıslak ve çamurlu her yer yaşam ve hareketle ışıldıyor. Hiç de dingin bir insan olmadığımı keşfettim. Ya aşırı dipte oluyorum ya da zirvede. Belki zaman içinde dingin bir seviyeye ulaşabilirim. Ama bu küçük, canlı kasaba benim için bir çöl. İnsanlara dalgın dalgın gülümseyerek dolaşıyor ve kendimi bir hayalet gibi hissediyorum...

Hoşça kal, sevgili öteki kadın. İkimizden biri için evli olmamak iyi olmazdı. Bebekler ve diğer herkesle bir arada olmak daha iyi. Yine de ah, seni görmek ne güzel olurdu!

Çok sevgili Augusta,

Bayan P., Küçük Oliver'ı getirdiğinde önlüğü takılıydı ve tombul elinde büyük bir parça biftek... *çiğ* biftek vardı. Bunu tasvip ediyor musun? Bayan Elliott bunu yapmaya ilk başladığında ben hiç tasvip etmedim ama Ollie bundan çok keyif alıyor görünüyor... eline yiyecek ne verilirse verilsin aynı. Öndeki dört dişi çıktı ve üstte iki tane daha çıkmak üzere. Diş eti epey kabardı, yakında onlar da çıkacak. Ollie *çok* sağlıklı. Bu ne büyük bir nimet. Güvенеbileceğim bir doktor olmadan hasta bir bebekle ne yaparım, ne yapabilirdim?

San Francisco'da kış çok sert geçiyor ve Oliver'ın görüşmeleri hâlâ bir sonuç vermedi. Para çok kısıtlı ve sermayedarlar ellerindeki parayı daha iyi günler için tutuyorlar. Oliver geçen hafta her şeyin hallolduğunu sandı ama hâlâ son derece can sıkıcı bir durumda beklemek zorunda. Sabrı inanılmaz, benim kavrayışımın ötesine geçti. İnşaat konusundaki üstün yeteneğiyle gurur duyduğumu söylüyorum ona ama o, hiçbir konuda üstün yeteneği olmadığını, sadece ne zaman mağlup olduğunu hiçbir zaman fark etmediğini söylüyor. Eğer sonunda *gerçekten* mağlup olursa eve dönmek için elimden geleni yapmaya karar verdim, çünkü kendine ücra bir madende bir yer edineceğine neredeyse kesin gözüyle bakıyorum. Gerçekten olabilecek şeylerin insafsızlığının en azından seni görebileceğim bir yere geri dönmemi sağlayacak olmasıyla avutuyorum kendimi.

15 Şubat 1878

Sevgili Thomas,

Santa Cruz'la ilgili detaylı çizimleri ve yazıyı dün size gönderdim. Diğerleri de kısa süre içinde elinizde olacak. Elimden geldiğince yoğun çalışıyorum çünkü yakın gelecek gitgide daha da belirsizleşiyor. Burada işler çok karışık... kaçık Denis Kearny, avaz avaz Çinlilerin gitmesinin zorunlu olduğundan söz ediyor; işçilerin çoğu boşa ve öfkeli, bu yüzden geniş çaplı bir Çinli karşıtı isyan

patlarsa mevcut planlarının felakete dönüşebileceğinden korkan sermaye sahipleri yeni bir iş kurmakta tereddüt ediyorlar. Çünkü yeni kurulacak her şeyin Çinlilerin iş gücüne ihtiyaç duyacağı kesin. Daha ucuz iş gücüne.

Bu kadar çok çalışıyor olduğunuz için epey laf işitiyor olmanız. Augusta, eski güzel Scribby'yi yeni *Century*'ye dönüştürme ve siparişlerle uğraşıp Tammany'yle mücadele etme arasında koşturmaktan saat iki ya da üçten önce yatamadığınızı yazıyor. Buna bir son vermelisiniz bayım. Sebep ne kadar iyi olursa olsun sağlığını mahvetmesine izin verilmemesi gereken değerli vatandaşlardan birisiniz.

4 Mart 1878

Çok sevgili Augusta,

Eğer aksi bir şey olmazsa elma ağaçlarının çiçek açtığı zamanı ve yazın büyük bir kısmını Milton'da geçirecek ve en azından sonbahardan önce Oliver'ın yanına gitmeyeceğim.

Çimento işini ve onunla birlikte o rüzgârlı burundaki deniz fenerimizi ertelemek zorunda kalacağız. Çok zor bir yıl geçiriyoruz. Herkes Oliver'ın fazla genç görüldüğünü düşünüyor... ve çimento yapmanın kaç mal olacağını sorduklarında hemen kazanılacak büyük kâr içeren bilanço cetvelleri sunacak kadar üçkâğıtçı olmadığından onlara gerçeği, yani *bilmediğini* açıkça söylüyor. Ama bu işe önümüzdeki yaz gireceklerini söyleyenler var. Bu süre zarfında hayatımızı idame ettirmek zorundayız. Bu yüzden Oliver kazma küreği eline alıyor ve kemanla yayı bıraktığına oldukça memnun olduğunu söylüyor. Taş ve kille boğuşmaktan ve sonunda onları çözülmez bir evlilik bağıyla birleştirmenin zaferinden keyif aldı ama para babalarına yaptığı sıkıcı, küçük düşürücü ziyaretlerden ve tüm o konuşmalardan nefret etti.

Bay Prager Paris Fuarı'nın komisyon üyelerinden biri olarak görevlendirildi. Doğuya yapacağım yolculuk muhtemelen onlarla birlikte olacak. Eğer Oliver yolun bir bölümünde bize eşlik edebilirse o kadar da çekilmez olmayacak. Şu sıralar Dakota Bölge-

si'ndeki Deadwood'ta bulunan bir yer için görüşmeler yapıyor; Ollie'yi asla götüremeyeceğim çok vahşi bir yer. Ama bizimle Cheyenne'ye kadar gelebilirse birlikte dört gün geçireceğiz demektir. Sana geri dönerken bu kadar tereddüt edeceğimi hiç düşünmemiştim ama Oliversız gelmekte sorun yok diyemediğimi itiraf edersem beni affedersin. Ama sonra *seni* göreceğimi ve sohbet ederek geçireceğimiz uzun geceleri düşünüyorum. Bu içimi öylesine kıpır kıpır yapıyor ki düzgün bir mektup bile yazamıyorum. Ve Pasifik'in uçsuz bucaksız görüntüsüne tepeden bakan o rüzgârlı burnu hatırlatır korkusuyla yürüyüş yapmaya cesaret edemiyorum, hatta camdan dışarı bile zar zor bakabiliyorum. Buradan ayrılma ihtimalini düşünmenin bende ağlama isteği uyandıracak kimin aklına gelirdi? Asıl emeği o vermiş ve hayal kırıklığını o yaşamış olsa da Oliver bu durumu benden çok daha iyi karşılıyor.

Oliver'ın değil, Susan'ın olan bir numaralı hayalin sonu. Altı ay içinde başlayıp bitti. Ağızları laf yapmakta daha iyi olan diğerleri, tam da karakterine uygun olarak patentini almadığı ya da kendine saklamadığı ona ait formülü aldılar, kireçtaşı dağlarıyla kil kayalıklarını parçaladılar, o parçaları pişirip klinker elde ettiler, alçı eklediler, klinkeri ve alçıyı öğütüp köprüler, iskeleler, barajlar, otoyollar ve Amerika'nın, dedemin neslinin 'Gelişim'in bir parçası olduğunu düşündükleri tüm işlerini yapmak için toz hâline getirdiler. Batı'nın neredeyse tamamı baştan inşa edildi; bazıları o çimento yüzünden mahvolduğunu düşünüyor. Çok kişi bu sayede zenginleşti. Onlarca yıl sonra Henry Kaiser, New Almaden'dan fazla uzak olmayan Permanente'deki dağın tepesinde, 1887 kışında Oliver Ward'un çözülmez evlilik bağıyla bir araya getirdiği kil-den ve kireçten gerçekten çok iyi bir şey yaptı.

Santa Cruz çimentosuyla bağlantılı bir aileden gelmiş olmak bir zamanlar beni rahatsız ettiğinden, bu konudaki duygularım karışık. Eğer dedem destek alabilmiş olsaydı ne o ne de babaannem benim tanıdığım insanlar olacaktı. Dedemi küçük bir kasaba milyoneri, babaannemi ise daha güzel, daha züppe bir Bayan Elliott ve Margaret Fuller'le eşdeğer bağlantılarının olduğu eski ihtişamlı günlerinin anılarıyla yaşayan bir kasaba entelektüeli olarak hayal edemiyorum.

Oliver Ward'un yakın zaman önce Siyular'dan çalınan ve gelişmemiş bir Black Hills kanyonu olan Deadwood'a gittiğini görmek de beni rahatsız ediyor. Dedem oraya gittiğinde Custer'ın süvari birliği iki yıldır ölüydü, ya Siyular ya Kızılderililer için ayrılmış bölgenin çitleri arkasındaydılar veya Kanada sınırının ilerisindeki Wood Mountain ve Cypress Hills'de yokluk içinde bir sürgün hayatı yaşıyorlardı. Yani korkum onun kafa

derisinin yüzülecek olması değil. Ruhu için korkuyorum. İşvereni, eğer başka türlü bir adam olsaydı dedemin kurabileceği bir tür imparatorluk kuran George Hearst olacaktı; Clarence King'in anlattığına göre mahrem yerinden onu bir akrep sokmuş ve hayvan anında ölmüştü.

Conrad Prager'ın dostu, Kırkıncı Kuzey Enlem incelemesinin yöneticisi ve sonrasında dedemle babaannemin arkadaşı olan Clarence King'in George Hearst'ün cazibesinden rahatsız olduğu ortaya çıkacaktı. Kişiliği dışında Oliver Ward'un da öyle olmamasını gerektiren en ufak bir sebep yoktu. Öncü olsun ya da olmasın, kaynakları yağmalasın ya da yağmalamasın, sömürünün gelişme olduğu ve gelişmenin iyi kabul edildiği sınır bölgesi kaderinden mustarip olsun ya da olmasın son derece dürüst bir adamdı. Yetenegi para kazanmak ve şahsi çıkar elde etmek değildi. O bir inşa ediciydi, yağmalayıcı değil. İnsanlara güvenirdi (Babaannem çok fazla güvendiğini düşünüyordu); hayvanlar, çocuklar ve yetişkinler tarafından sevilirdi. Hayat yolculuğu boyunca dünyayı biraz daha iyi bir yer yapmak için bitmek tükenmek bilmez bir tutkusu vardı ve onu nasıl daha iyi yapabileceği konusundaki görüşü insanlık için geliştirilmesi gerektiği yönündeydi. Ona Deadwood'u unutmasını söylemek istiyorum. Orada onun gibi bir adam için hiçbir şey yoktu.

Ama yetenekli bir hanımefendiyle evlenmiş ve o güne dek korunması gerektiğine inandığı ölçüde onu koruma konusunda yetersizliğini kanıtlamış olduğundan başka seçeneği yoktu. Her ne kadar Susan onu rahatlatmaya çalışıyor olsa da karısının eve valizinde başarısızlıkla döndüğünden emindi. Batı'ya geldiğinden daha yoksul bir hâlde Doğu'ya dönüyordu, hâlâ bir evi yoktu ve kısa süre içinde olma şansı da görünmüyordu. Üstelik yol parasını yine kendi ödüyordu ki bu, Oliver'ı çok üzüyordu.

Muhtemelen Susan kendini eve en azından iyi bir şey götürüyor olmakla avutuyordu: bebeğini. Belki de zihninin ücra köşesinde bir yerde evlilik, annelik ve ekonomik belirsizliğe rağmen sanatçı kimliğinden vazgeçmemiş olmanın tatmini de vardı.

Lizzie ve Marian Prouse'u yarı medeni bir dünyanın öbür ucunda bırakmanın pişmanlığını hissettiyse de buna hiç gerek yoktu; onlara daha büyük bir iyilik yapamazdı. 1878 yılının Batı'sı genç maden mühendisleri için olduğu kadar bekâr kadınlar için de fırsatlar ülkesiydi. Lizzie kısa süre sonra bir çiftçiyle evlenecek ve ayrılmadan önce Yok Edici'ye beş erkek ve kız kardeş verecekti. Marian Prouse, yani iri, sevecen, şaşırtıcı biçimde gözü pek olan o genç kadın daha da batıya, Sandviç Adaları'na gidecek ve orada bir şeker üreticisiyle evlenip babaannemin Santa Cruz'da imrendiğinden daha romantik bir sahilde yaşayacaktı... Maui'da, Lahaina'nın üst tarafında, hindistan cevizi ağaçlarının Auau Channel'in diğer yakasındaki Lanai'yi çerçevelercesine eğildiği, pırıl pırıl bir kumsalda.

Uzun süre önce geçmişte kalan bir geleceği hayal ederek burada, babaannemin çalışma odasında otururken söz konusu Lahaina sahilinde Marian'ın torunlarıyla birlikte dolaştığımı ve onları, belki de onların beni değerlendirdiği gibi, sadece hoş yabancılar olarak değerlendirdiğimi düşünmek tuhaf. O günlerde mantıksız bir biçimde, sırf ninelerinin hayatı kısacık bir dönem Susan ve Oliver'in hayatıyla iç içe girdiği için birbirimize sıradan bir kibarlıktan fazlasını borçlu olduğumuzu düşünmeden edemiyorum.

Conrad Prager'in para, yiyecek, şarap, puro, sohbet konusunda cömert ve yataklı vagon görevlilerine karşı eli açık bir tavrı olduğundan Doğu'ya yaptıkları yolculukta gerçekleştirmemiş hayallerden hiç iz yoktu ve yanlarında sadece Pragerlarla iki çocukları değil, bir de üç çocukla da iki çocukla baş edebildiği kadar kolayca baş edebilen İskoç bir dadı vardı. Varlıklı arkadaşlarla birlikte yapılan bu seyahat çok keyifliydi. Sepetlerin içindekilerden yemediler, ekseriyetle ziyafet çektiler. Sohbet Susan'ın açlığını çektiği türdendi, şarap bir uzman tarafından seçilmişti, seyir platformunda beylerin puro içtikleri, hanımların da manzarayı seyrettikleri saatler geçirdiler.

Buna rağmen tren, Oliver'ı sırtında heybesi, ayaklarının dibinde rulo hâlindeki çadırı, elinde şapkası ve gözlerinde ilkbahar

güneşiyle peronda bırakıp Cheyenne istasyonundan ayrıldığında Susan'ın içini yoğun bir korku ve çaresizliğin karanlık, kör edici sancısı kapladı. Oliver gülümsüyor görünüyordu ama sadece güneşe karşı gözlerini kısmış da olabilirdi. Susan çılgına dönmüş yüzünü cama yasladı ve Oliver trenin yanında önce yürür, ardından koştururken mendilini sallamaya devam etti. Peron sona erdi ve Oliver aniden durup geri geri gitmeye başladı. Susan Ollie'yi alıp babasının uzaklaşan görüntüsünü göstermek için cama öylesine sert kaldırdı ki onu ağlattı. Anında ona sarılıp geriye doğru son bir bakış atmaya çalışarak o da ağlamaya başladı. Oliver gözden kayboldu; yolun yanındaki hendekler, içinden çıplak telgraf direkleri yükselen çamurlu suyla doluydu. Hepsi âdeta yüzüyor ve gözyaşlarında boğuluyorlardı. Susan dadının bebeği aldığını hissetti ve onu bıraktı. Mary Prager'ın konuyu değiştirecek bir şeyler söylediğini duydu, bir de Conrad'ın platforma gidip puro içeceğini mırıldandığını.

Ardından yağmur yağmaya başladı. Susan Pragerların alakasıyla sarıp sarmalanmış olarak tek başına oturdu ve kış mevsiminin yeni yeni terk etmeye ve baharın henüz dokunmaya başladığı verimsiz ovalara bakarak düşüncelere daldı. İç karartıcı bir gölün kıyılarını kilometrelerce kaplayan kuru ot, erozyon sonucu oluşmuş çorak bayırlar, yapraksız kavak ağaçlarının bir bataklıkta büyümüş gibi görüldüğü Platte'nin su kaplı eteklerinden aşağı akan taşmış dereler, trene süzülen ve pencereleri tıngırdatan yağmur damlaları arasından görünen su dolu sıra sıra düzlükler. Ara sıra ıssız, çamur kaplı, küçük bir yerleşim merkezi görünüyordu... ama Deadwood'tan daha ıssız değildi. Bazen etrafı direklerle çevirili, su kaplı arazide bir adayı andıran yüksek bir yerde toplanmış hayvan sürüleriyle bir kulübe görünüyordu... ama Oliver'ın yaşamak zorunda kalacağı çadırdan daha iyiydi.

Platte Vadisi bütün bir gün gözlerinin önünden akıp geçti ve ardından iki yıldan daha kısa süre önce sadece bir yolcu indirme mekânı olmasıyla Susan'ı şaşırtan ve bu ıssız bölgenin batı sınırı olan Omaha'ya vardılar. Borsa binasını “*ekose* bir bina var,

tatlım; kırmızı, beyaz ve mavi kareli!” diye neşeli bir biçimde küçümsediğini hatırladı ve postacının o kartı matem tülü asılı bir kapıya götürdüğü düşüncesiyle irkildi. Şimdi, eve doğru yaptığı yolculuğunun neredeyse beşinci gününde buraya geri dönmüştü ve Oliver uçsuz bucaksız düzlükler ve çorak araziler arasında her dakika daha da geride kalırken Susan kocası ve bebeği için bahaneler üreterek Doğu dünyası hudutlarının dışına çıkmak üzereydi (ne kadar da uzaklaşmıştı!).

Kurnazca nasıl bir hikâye anlatacağını planladı. Deadwood, Oliver’ın vazgeçmeyi göze alamayacağı bir fırsattı, böylece Susan evi ziyaret etme fırsatı yakalamıştı. Oliver’ın dört günlük at arabası yolculuğunu, yağmur geçiren çadırını ve George Hearst için çalışmasını macera gibi gösterecek ışıltılı cümleler tasarladı. Batı’yla kocasını kelimelerle şekillendirme sürecinde her ikisini de geride bırakmaya başladı.

Biri doğan diğeri batan ayla güneşin dünyanın tepesinde yüz yüze durdukları o akşamlardan birinde hâlâ yollarda olan bir gezgin gibiydi. Omaha’yı geçtiği anda Oliver hem mekân hem de zaman olarak gitgide daha da uzaklaşırken Milton ve Augusta yaklaşıyordu. Her geçen saat evi daha da değerlendiriyor, sabırsızlığı artıyordu. Babasının ya da John Grant’in, treni karşılamak için geceyi Poughkeepsie’de geçirmesini istemediğinden Conrad’ın Chicago’dan onun gelişini bildiren bir telgraf çekmesine izin vermedi. Gecenin kalan kısmını otelde geçirecek ve sabah feribota binecekti.

Bu durumu bildik bir şiirin dizeleriyle zihninde yeniden canlandırdı: salaş bekleme odası, tanıdık arabacı, bir hafta boyunca ilk kez bebeğini yıkayacağı ve kendisinin de düzgün bir banyo yapacağı basit bir otel. Ollie’ye güven verici fısıltılarla feribotta giderlerken ona çiçeklenmiş elma ağaçlarını göstereceğini ve onu Howie Drew’ün babası olan feribot kaptanı ile tanıştıracaklarını anlattı. Valizlerini John arabayla alsın diye New Paltz İskelesinde bırakacak ve yürümeyi öğrendiği günden beri tanıdığı araziler arasından çocukluğuna giden yolda yürüyeceklerdi. Oğluna küçük vadideki

çiyle kaplı katran ağaçlarını koklatacak ve ağaçlarda şakıyan kuşları, taş duvarların arasındaki çizgili sincapları gösterecekti. Yoldan geçenleri şaşırtmak istercesine ormandan dışarı doğru eğilen kızıl-cık ağacına bakmak için duracaklardı.

Ama seller yüzünden trenleri Poughkeepsie'ye sabaha karşı dörtte vardı. Susan diğerlerinin uyuması konusunda ısrarcı davranmış ama Conrad'ın onunla birlikte uyanık kalmasına engel olamamıştı. Conrad, Susan'ın kendileriyle New York'a gelmesini, orada bir oda tutmasını, ertesi gün dinlenmiş olarak geri dönmesini istiyordu ama Susan kabul etmedi. Yataklı vagon görevlisine valizlerini indirmesini işaret etti, Conrad'ın onu sımsıkı tutan elinden kurtuldu ve kucağında Ollie'yle trenden indi. İstasyon memurunun kapısının üzerinde yanan bir lamba vardı; bir lamba da bekleme odasında ama görünürde tek bir kişi yoktu. Conrad hiç hoşnut değildi. "Teşekkür ederim," diye seslendi Susan capcanlı bir sesle. "Her şey için teşekkür ederim. Bana karşı çok nazik ve iyiydiniz. Başımın çaresine bakarım, merak etmeyin. Burasını kendi evim kadar iyi biliyorum."

Gardıfren, karanlık trenin ucunda lambasıyla bir çember çizdi. Yataklı vagon görevlisi bekliyordu. Conrad, Susan'ın onu şimdiye kadar gördüğünden daha tedirgin bir hâlde trene çıktı, görevli de onun peşinden atladı, tren silkindi, sarsıldı ve hareket etti. Susan bebeğin ağırlığıyla geriye doğru kaykılarak valizlerinin arasından el salladı, sonra arkasını döndü ve kendini tek başına buldu.

İstasyon memurunun odası karanlıktı. Ortalıkta hiç arabacı yoktu. Bekleme odası açık, loş ve boştu. Sobası yanmıyordu. Susan bebeği bir banka yatırdı, yuvarlanmasın diye battaniyesiyle destek yaptı. Sonra ağırlıkları yüzünden sendeleye sendeleye valizlerini bekleme odasına taşıyıp Ollie'nin yanına oturdu. Saat dördü on dört geçiyordu. Bankın her altmış santiminde bir demir çubuk olmasaydı uzanacaktı. Gözleri sızlıyordu, beyni uyuşmuştu, ayakları üşüyordu. Titreye titreye uyuklayarak oturdu: evindeydi ya da çok yakınında.

Saat altıda lokantayı açmak üzere gelen bir garson kadın onu orada buldu ve hâlden anlar bir merakla işe girişti. Sobayı yaktı,

ay yaptı, bebek için süt ısıttı. Saat yedide Susan, Poughkeepsie Kız Okulu'nda ğrenci olduğu yıllardan beri arabacılık yapan yaşlı Bay Treadwell geldi ve onu otele götürdü. Ama artık bir oda tutmak ve uyumak için çok geçti. Bir şeyler yedi, Ollie'ye biraz yulaf ezmesiyle yumuşak ekmek verdi, onu temizledi, kendi yüzünü ve ellerini yıkadı. Saat sekizde feribota doğru yürüyorlardı ve dokuza çeyrek kala binmişlerdi. Bir hayal kırıklığı... Bay Drew ölmüştü. Oysa Susan onunla Howie hakkında ve dolayısıyla Batı hakkında konuşmayı ümit etmişti. Kendini kandırılmış hissetti; ağzı açık onu dinleyenlerle Batı deneyimlerini paylaşmaya öylesine hazırды ki.

New Platz İskelesi, yüksek bahar akıntısı üzerinden belli bir açıyla yaklaşıyordu. Saat dokuz buçukta pazar için feribota yumurta getirmiş olan bir komşu çiftçi onu babasının kapısına kadar götürdü.

Bütün resimlerdeki Amerikan evlerinde âdet olduğu gibi bacadan huzur verici bir duman çıkıyordu. Sundurmanın altında iğdemler ve sümbüller açmıştı, acemborusu henüz keşfedilmiş bir renk kadar taze bir yeşillikle yapraklanmaya başlamıştı. Susan, yaz karanlığında onun arka tarafında eski *Scribner* ahalisiyle geç vakte kadar oturarak ne çok akşam geçirmişti. İçeride tanıdık odalar, sevilen parmakların aşındırdığı ve cilaladığı ahşap doğramalar vardı.

Kucağında artık ona yük gelen ve taşımaktan sırtını ağrıtan bebeğiyle bacakları yorgun, gözleri yaş dolu, bitkin bir hâlde iki basamağı tırmandı. Kapı açıldı ve annesi dışarı baktı.

Babaannemin annesiyle babasını zihnimde canlandırmakta zorlanıyorum. Beni fazla geriye götürüyorlar, onların dünyasıyla ilgili hiç ipucu yok. Kuveykır, kibar, sevecen, yaşlanmakta olan, basit insanlardı ama kesinlikle cahil değillerdi. Muhtemelen kızlarının diğer herkesten daha yetenekli ve daha gözü pek olduğunu düşünüyorlardı. Onları birer birey olarak göremiyorum, sadece rollerine uygun tipler canlandırabiliyorum; beyaz saçlı, yaşlı ve gözlüklü iki kahraman. Bırakalım alışlagelmiş bir aile kucaklaşması yaşasınlar... sımsıkı sarılmalar, gözyaşları içinde öpüşmeler,

sevinç çılgınlıkları, babaannemin saçından gelen süsen kökü kokusu, Bessie'nin mutfaktan koşarak çıkan ayaklarının sesi –o da oradaydı– ahırdaki babayı çağırmak için, Susan geldi, bağıışları.

Nisan güneşı tül perdelerin arasından içeri süzölüyordu ve Susan burnu ağlamaktan tıkanmış olsa da elma ağacı çiçeklerinin kokusunu alabildiğini düşündü. Bir sürü konuşma, bir sürü kahkaha, bebeği için övgü dolu sözler, onun Bessie'nin iki çocuğuyla tanışma faslını izleyerek geçen sevgi dolu dakikalar sonrası –ki bu bir saat sonraydı– önlerinde boş çay fincanlarıyla mutfak masasının etrafında oldukça yorgun bir hâlde oturlurlarken Susan'ın aklına, “Ahh, tek eksik Augusta. Onu davet edebilir miyim anne? Yerimiz var mı?” demek geldi.

“Yoksa bilmiyor musun? Sana yazmadı mı?”

“Neyi yazmadı mı?”

“Sanırım yazamadı, sen Santa Cruz'dan daha önce ayrılmıştın. Yukarıda seni bekleyen mektupta yazan o olmalı.”

“Ne oldu? Augusta nerede?”

“Thomas çalışamaz duruma geldi,” dedi annesi. “Çok hasta. Eğer iyileşmek istiyorsa en az bir yıl dinlenmesinin şart olduğu söylendi. Augusta geçen hafta onu yurtdışına götürdü.”

Takvimde 28 Mayıs yazıyor. Dağ eteklerindeki bu tepelerin kısa ve sıcak ilkbaharı sona erdi, ben farkına bile varmadan yaz geldi. Çit boyunca uzanan kır çiçekleri kurudu, yaban yulafları yeşil değil altın renginde, çam dalları arasından erguvan ağacının mor mor çiçekleri görünmüyor artık, meyve bahçesi ve mor salkım meyve ve tomurcuk dolu. Bugünden kasım yağmurlarına kadar geçecek günler, hafta içiyle hafta sonunu ayıramamama neden olacak cumartesi maçları olmaksızın birbirinin aynı geçecek. Kim ayırmak ister ki? Ben henüz bir çocukken yaz mevsimi burada uyuşuk geçirdi. Her zaman nasılsa öyle olacağına inanıyorum.

Değişmez alışkanlıklarına gömülmüş hâldeyim. Dışarıdan bakıldığında geceleri pek de inandırıcı olmayan tek bir ışık açık bırakılmış, boş bir ev gibi görünüyorum sanırım. Herhangi bir hırsız perdelerimin arasından içeri bakıp benim bomboş olduğum sonucunu çıkarabilir. Ama yanılır. Herhangi bir hareket ya da gölgenin olmadığı o tek ışık altında çalışan bir adam var ve çalıştığım sürece Menlo Park veya alay edercesine nekahet tesisi diye adlandırılan o yer ya da çam ağacından bir tabut için aday değilim. Alışkanlıklarım ve durağan mevsim bana güç veriyor. Zararlı olan sorgulayan ve huzursuz eden şeyler.

Alışkanlık benim asıl sadık eşim. Her sabah, gerinerek en berbat ağrılardan kurtulduktan ve ilk aspirinimi aldıktan sonra karyola direğinin yardımıyla kendimi kaldırıp bir darbe ya da sarılmanın ağrımı yeniden başlatabileceği korkusuyla yavaş yavaş ve dikkatlice sandalyeme yerleşiyorum. Asansöre gidiyor ve alt kata iniyorum. Kahve makinesi kırmızı ışıklı bitiş çizgisine doğru dolarken radyo haberlerinde San Jose'de vahşi bir köpek tarafından öldürülen çocuğu, North Beach'te ele geçirilen onlarca kiloluk marihuanayı, Daly City'de siyahiler tarafından dağıtılan okul aile

birliği toplantısını, Oakland'te bir barda kavga sonrası kocası tarafından öldürölen kadını, son üniversite isyanlarını, Vietnam savaşını dinliyorum. Waldo Grade, Bay Bridge, Bayshore, Alemany Kavşağı'ndaki trafik durumunu veren trafik uyarı helikopterini takip ediyorum. Hava durumu sunucusundan o gün havanın (yine) açık, sabah saatlerinde sahil kesiminin hafif sisli olacağını, rüzgârın kuzeybatıdan saatte 8-24 kilometre hızla eseceğini, hava sıcaklığının San Francisco'da 18-21 derece, Santa Rosa'da 26-29 derece, San Jose'de 29-32 derece arasında olduğunu öğreniyorum. Bu, burada 32-35 derece arası olacak demek. Kahvaltımı ederken bu karanlık, yıkık dökük, eski mutfakta sıcaklığın 19 derece olduğunu görüyor ve Ada'nın sandalyemin arkasında sürekli asılı tuttuğu süveterimi omuzlarıma alıyorum.

Kahvaltı hep aynı... mısır gevreği ve süt, kızarmış ekmekten daha zahmetsiz olan Danimarka çöreği, bir fincan kahve ve midem boşken asitli şeyler içemediğimden sona kalan bir bardak portakal suyu.

Sabahın yedisinde ev sakin, bahçe sakin, çam kaplı tepeler sakin. Çevre yolundan gelen uğultu, milyonlarca çam iğnesinin hafif rüzgârda çıkardığı melodik bir mırıltıdan pek de yüksek değil. Tekerlekli sandalyemle kapıya gidiyor ve babaannemin veranda diye adlandırdığı sundurmaya çıkıyorum. Dedemin zamanındaki kadar güzel olmasa da Ed, gül bahçesini arkadaki iç bahçeye taşıdı; biçilmiş çim ve ilerideki çam ağaçlarıyla, akıp geçen zamanın tik takları arasında yakalanmış eski bir fotoğraf gibi bana bakıyor. Çocukluğumda yazın okul tatile girince geldiğim zamanki gibi görünüyor. Gözlerim değişmedi, St. Paul çocuğu hâlâ burada. Hayatının yaklaşık altmış yılını tutsak geçiren, artık bir sandalyeye bağlı, sakat ve kaskatı bir bedeninin içinde kafese kapatılmış o çocuk için üzüliyorum. Kısa bir an o tanıdık topraklar parıldar ve sarsılır; mahkûm parmaklıklarına öfke duyar. Bunu vazgeçiş diye adlandırmak daha kolay olacaktır.

Arada bir bu tür anlar yaşıyorum, çok sık değil. Geçene kadar hareketsiz oturmaktan başka çarem yok. Sinir krizlerine ve öfkeye gerek yok, tek ihtiyacım olan sabır. Hatta bu gerekliliğe teslim

olmaktan belli bir keyif almamın mümkün olduğunu fark ettim. Öncekine dayanabildiğime göre buna da dayanabilirim.

Çamların ardında yükselen güneşin pırıltısı. Doğuyor ve nemli çimlerde parıldıyor. Altın taçlı kırlangıçlar sekiyor ve güller arasında buldukları yiyecekleri gagalıyorlar. Bir kızilgerdan, bir solucanın toprak altından çayıra çıkan sesi karşısında başını kaldırıyor, bir çamın tepesi bir alakarganın sert inişiyle sallanıyor. Çevre yolundan yokuş dikleştikçe vitesi küçülterek gelen bir kamyon sesi duyuyorum. Her viteste sesi azalıyor, ağırlaşıyor ve zorlanıyor. Doppler etkisi mi? Pek değil. Bu tür şeylerin sesi vites küçültürken değil, vites yükseltirken daha çok hoşuma gidiyor. Vites küçültürken bana fazlasıyla kendimi hatırlatıyor.

Temiz havada günün ilk sigarasını yakıyorum ve kibriti söndürüp atıyorum. Sandalyem kumaş ve kâğıt dolu olduğundan California yol kenarı kadar kolay tutuşur. Ardından kapıyı Ada için açık bırakıp içeri giriyorum ve sandalyemi asansöre sabitliyor, süzülerek daha havadar, daha aydınlık üst kat holüne çıkıyorum. Bağlantıları açıp döndüğümde çalışma odasının kapısını ve onunla aynı hizada olan pencereleri görebiliyorum; pencerelerin gerisindeki çamlar kıpırdanıyor, kâğıtla fotoğraf dolu, dosya ve kitap yığınıyla kaplı çalışma masam beni bekliyor. Aynı ev, aynı hayat, aynı amaç. Tam şafak vakti sessizce ödünç alınmış bedenlere dönen kurt adamlar da bu güven duygusunu hissederler mi?

Sabahlarım, Ada yatağımı yapmak, bulaşıklarımı yıkamak ve yemeğimi hazırlamak için geldiğinde verilen kısa bir sohbet molası dışında olaysız bir biçimde, tek başıma geçiyor. Eğer Giants deplasmandaysa radyoda maçı dinleyerek yemeğimi sundurmada yiyorum. Yemekten sonra kestirmeye ihtiyacım olduğu için değil, pozisyon değiştirmek için yarım saat uzanıyorum. Saat birle bir buçuk arası herhangi bir vakitte Shelly –saate pek dikkat eden biri değil– geliyor ve bir ya da iki saatimizi sabah karşılaştığım sorunların cevaplarını arayarak geçiriyoruz. Saat üçte onu daktilo edilmesi gereken şeyleri ve ertesi sabah ihtiyacım olacak kâğıtları hazırlama işiyle baş başa bırakıp koltuk değnekleriyle yaptığım

günlük *Getsemanim** için bahçeye iniyorum. Hatta kendimi buna zorladığım için bundan Calvinist bir tür keyif alabiliyorum.

Bu mekândaki her birliktelik güvenli, baki ve doğru. Gerçekleşmesine kendi elimle izin verdiğim tek işgal Shelly'yi ve onunla birlikte bütün pis gönül işlerini içeri almamla oldu. Şükürler olsun ki adam, bahçenin kenarından geçerek Peter Quint** gibi sadece bir kez görünüp buradan ayrıldı; geçerken gözlerini içeri dikti ama bana herhangi bir tehditte bulunmadı. Benimle neden ilgilenecekti ki? Eğer Shelly'yi korkutmak için yamyam izlerini nasıl bırakacağını düşünerek dolandıysa da –ki ben öyle olduğunu sanıyorum– onun için evin sahibi olan sakat bir yaşlıdan başka bir şey değildim. Topallaya topallaya yürürken başımı kaldırdım ve işte oradaydı, hippî sakalı, boncuklu saç bandı, mor pantolonu ve dize kadar çıkan Kızılderili çarıklarıyla çitin arkasında dolanıyordu; gizlice değil, elleri arkasında çitin kenarında geziniyordu. Beşinci, altıncı ya da yedinci turumu –hangisi olduğunu hatırlamıyorum– tamamlamak için değneklere abanmış hâlde sallanarak yürümeye devam ettim ve bir caddede yürüyen sıradan insanlar gibi yan yana geçtik. Hoş bir ifadeyle bana baktı, paylaştığımız şeyi takdir edercesine başını salladı. “İyi günler,” dedi. “Burası harika bir yer” ve çamların arasından yoluna devam etti. Bunların kimin ağaçları olduğunu sanırım biliyordum ve onun değildi.

Shelly bu olaydan önce ailesinin yanına geri dönmüştü. Adamın gittiğini sandığını farz ettim, bu yüzden hâlâ buralarda olduğu konusunda onu uyardım. “Biliyorum,” dedi. “Onu gördüm.”

“Onu gördün mü?”

“Evet, iki kez.”

“Yani onunla konuştun.”

“Evet.”

“Sorun çıkmadı mı?”

“Pek çıkmadı. Geri dönmüyorum ama sorun yok.”

* Hz. İsa'nın Kudüs'te yakalanıp işkence gördüğü bahçe. Manevî işkence yeri ya da hâli için de kullanılan bir sözcük. (ç.n.)

** 1961'de *Masumlar*, 1971'de *Karanlıktan Gelen Adam* adındaki gerilim filmlerinin başkahramanı.(ç.n.)

“Ailene söyledin mi?”

“Neden? Tek yapacakları telaşlanıp onu tutuklatmaya ya da o tür bir şey yapmaya kalkışmak olacaktı.”

“Neden etrafta dolanıyor? Hâlâ seni ikna etmeye mi çalışıyor?”

“Burayı seviyor,” dedi Shelly ve saçını geriye atarak *ho ho ho* diye güldü. “Çok matrak değil mi? Taşrayı seviyor. ‘Neden bana Grass Valley’yi anlatmadın?’ diye sordu. ‘Burası *harika* bir yer, herhangi bir kasaba değil. Burası yaşanacak bir yer,’ dedi. Hatta buraya yerleşebilirmiş. Harika olmaz mı?”

“Olur mu?”

“Hayır,” dedi Shelly. “Sadece beni rahatsız etmek için böyle konuşuyor. Yani, dağı Muhammed’e götüremedim, dağa giden Muhammed’i oynayayım bari, diyor. Bundan sıkılacak. Geldiği yere geri dönecek. Burası onun sahnesi değil.”

Shelly onu çözmüştü, adam geri döndü. Ama yamyam izleri bırakmaktan vazgeçmedi, tıpkı dün öğleden sonra şahit olduğum gibi.

Verandadaydım; kargo kamyoneti garaj yolunda durduğunda öğlen uykumdan henüz kalkmış, sandalyeme oturuyordum. Şoför elinde bir bloknotla kamyonetten atladı ve merdivenleri çıkmaya başladı. Kapı zilini çalmadan önce beni gördü.

“Rasmussen mi?” dedi. “Hawkesların evi mi?”

“Şu patikadan aşağıdaki ilk garaj yoluna sapacaktın,” dedim. “Ne getirdin? Bayan Rasmussen burada çalışıyor, birkaç dakika içinde gelir.”

“Kanarya,” dedi şoför.

“Kanarya mı?”

“Yirmi dört tane kanarya.”

Tam o sırada Shelly köşeyi dönüp adamın arkasından yaklaştı. “Merhaba,” dedi. “Neler oluyor?”

“Bu adam senin için yirmi dört tane kanarya getirdiğini söylüyor.”

“Ne?”

“Bana bakmayın,” dedi şoför. “Ben sadece kargocuyum. Şehirdeki Emporium adlı mağazadan yirmi dört kanarya. Nereye bırakmamı istersiniz?”

“Onları kesinlikle istemiyorum,” dedi Shelly. “Bu bir şaka her-hâlde.” Motoru çalışan kamyonete gidip içine baktı. Şoför arka kapıları açtı ve kâğıda sarılı, bir buçuk metre yüksekliğinde, otuz santim uzunluğunda hafif bir kutuya uzandı. Kâğıdı açtı ve işte oradaydılar. Rampanın üst kısmında benim izlediğim yerden iki düzineden *daha fazla* görünüyordılar, hasır bir kafesin içindeydiler.

Shelly, “Kim gönderdi bunları?” diye sordu.

“Emporium mağazası.”

“Faturayı göster.”

Adam bloknotu ona verdi. Kafesleri ışık görünce kanaryalar şakımaya ve neşe içinde cıvılamaya başladı.

Shelly, “Orospu çocuğu,” dedi. Bloknotu geri verdi. “Geri götür, bu berbat bir şaka.”

Şoför omuz silkerek kafesi kamyonete geri koydu ve arabaya atlayıp uzaklaştı. Shelly verandaya çıkıp yanıma geldi –güldüğü-mü itiraf etmeliyim–. “Yazık oldu,” dedim. “Eve neşe katabilirler-di. Her odaya bir tane.”

“Ah, inanamıyorum!” Rampanın yanındaki basamaklara çöktü ve bir tutam saçı ağzına alıp asık bir yüzle aşağıdaki güllere baktı. Tükürerek saçı ağzından çıkardı. “Sana söylemedim mi? Bu adamın şakaları insanı çileden çıkarır. Bir hediyeymiş! Sevecen erkeğimden küçük bir hediye. Parası benden çıktı. O orospu çocuğu sigara alması için ona cüzdanımı verdiğimde kredi kartımı çaldı. Beni hediyeye *boğacak*. Noel’e kadar onun bu rezil şirinlik oyunları ile baş edeceğim.”

Bu durumda sanırım öyle olacak. Yüzümdeki gülümsemeyi sildim ve telefon görüşmesini yapmasını önerdim, böylece yukarı çıkıp işe başlayabilirdik. Sanki ayinin başlamasını beklerken birkaç mektup yazabilmek için bir cenazeye daktilo getirmesini önermişim gibi inanamaz gözlerle kısa bir an bana baktıktan sonra dediğimi yaptı.

Böyle bir kocayla babaannem ne yapardı acaba? Cevap: Ona en baştan bulaşmazdı. Sanırım evlendiğimiz insanları bir biçimde hak ediyoruz.

IV

LEADVILLE

Bugün Rodman günüydü. Kafama silah dayamış bile olabilir.

Sabah dokuzdan önce telefon edip Leah'nın Jackie'yi kampa götüreceğini ve eğer evdeysem bana uğrayabileceğini söyledi. Nereye gidebileceğimi düşündü acaba? Onu görmekten mutlu olacağımı söyledim ki bu yalan değildi. Ada'yla birlikte öğle yemeğini belirledik: avokado salatası, sufle, sarımsaklı ekmek, bir şişe Green Hungarian*. Hayatımı hazır çorba ve fıstık ezmeli sandviçle geçirdiğimi düşünmesine fırsat vermenin hiçbir anlamı yoktu.

Öğle vaktinden kısa bir süre önce garaj yolunda arabasının sesini ve ardından zilin çaldığını duydum. Ada onu içeri aldı ve boş holde bir iki dakika konuştular. Bütün pencereler ve kapılar açık olduğu için içeri giren rüzgârla sesler gayet net biçimde bütün eve taşınıyordu.

Rodman'ın sevimli bir saflığı var... dünyanın en kötü komplocusu veya casusu. Açıkça görülüyor ki tüm dünyanın en yüksek sesine sahip olduğu ve bu yüzden gizli bir şeyler söylemek istediğinde yaklaşık üç kilometre uzaklaşması gerektiği hiç aklına gelmiyor. Bugünlerden daha basit olan, orada öğretmenlik yaptığım eski yıllarda California Üniversitesi rektörü olan Bob Sproul'u hatırlatıyor bana.

O yıllarda herkesin anlattığı bir hikâye vardı: bir gün randevusu olan bir ziyaretçi ofisine gelmiş ve Bob'un içeride, ofiste kükre-yen sesini duymuş. Sekreteri, lütfen oturun, demiş, birkaç dakika içinde uygun olacak, New York'la konuşuyor. Öyle görünüyor, demiş ziyaretçi, peki ama neden telefon kullanmıyor?

Rodman da aynen böyle. Ada'yla camları zangırdatacak kadar bağırarak konuşuyor. “*Merhaba, Ada. Senin için yeterince sıcak mı? Her şey yolunda mı? Babam nasıl?*”

* Bir beyaz şarap türü. (ç.n.)

“Gayet iyi idare ediyor.”

“Ağrısı nasıl? Daha iyi mi?”

“Hmm, nasıl bilebilirim ki? Canı yandığında bir şey söylemez, aspirinini alır sadece. Bir gün bu aspirinler yüzünden patlayacak, günde iki düzine.”

“İyi uyuyor, değil mi?”

“Gayet iyi uyuyor gibi. Saat on gibi onu yatırıyorum, altı civarı ayakta oluyor.”

“Senin için uzun bir iş günü oluyor.”

“Yoo, onu ben kaldırmıyorum. Kendi kalkıyor. Kalkıyor, asansörle aşağı iniyor ve her öğleden sonra bahçeye çıkıyor. Kendi başına neler yapabildiğine şaşarsın.”

“Hayır, şaşmam,” dedi Rodman. “Golf oynamaya başlamamış olmasına şaşıyorum.” Sesi birkaç desibel azalıyor, çalışma masasının üzerindeki papatya dolu vazanın zangırdaması duruyor. “Herhangi bir... ne bileyim... *aksaklık* belirtisi var mı? Kafası hâlâ yerinde mi?”

“Haa kafası. *Kafası* konusunda endişelenme.” (Aferin Ada.)

“Dedem gibi sorunları yok yani.”

Ada’nın cevabını çok net duyamıyorum. Rodman farkında olmasa bile o, konuşmaların boş merdivende nasıl yukarı taşındığının farkında ve sanırım benim duyabileceğim ortamda akıl sağlığım hakkında konuşmaya devam etmekten rahatsızlık duyuyor. Babam hakkında ne düşündüğünü biliyorum. Birkaç kez, amma da *suratsız* adamdı, demişti. Öylece oturur ve saatlerce boşluğa bakardı; sonra kalkar tam sen onunla konuşurken tek kelime etmeden çekip giderdi. Kendine ait bir dünyada tek başına yaşadı. Kötüleştikçe cimrileşti... buzdolabındaki ufacık artıkları biriktirirdi, eğer Ada ona göz kulak olmasaydı artıklarla *yaşardı*. Ben öyle değilim, değil mi Ada? Ara sıra şaka yapıyorum, değil mi? Benim için yaptıklarına ne kadar minnettar olduğumu gösteriyorum, değil mi? Babam uykudan önce hiç seninle içki içti mi ya da seninle ve Ed’le verandada oturup bira içerek maç seyretti mi?

Rodman'ın sesi, "Güzel," diyor. "Harika. Elinden geldiğince şu anki hâlini devam ettirmesini arzu ediyoruz. Nerede şimdi, çalışma odasında mı?"

Ada, "Başka nerede olabilir ki?" diyor. Saatlerce çalışma masasının başında oturuyor. Sen yukarı çık; gözlerini birkaç dakika kitaplardan ayırması iyi olur. Yemek hazır olunca seslenirim."

Önce ince Beluç halısının, sonra ahşabın üzerinde sert topuk sesleri. Deri tabanlı, hatta pençeli ayakkabı giymiş olabilir. Kendi sesini duymasa varlığından şüphe etmeye mi başlayacak acaba? Merdivenin altından, "Bu asansör nasıl çalışıyor? Biletsiz binebilir miyim?" diye sesleniyor.

Ada, "Basamağa çık ve düğmeye bas," diyor. "Ben sürekli biniyorum, tam bir bacak kurtarıcısı."

Hareket eden asansörün uğultusu, onunla birlikte yükselen koca bir kahkaha. Ardından durma tıkırtısı ve boş ahşap zemin üzerindeki sert ayak sesleri. "Baba? Hey baba, orada mısın? Benim, Rod."

F. Jay Haynes'in* 1870'li yıllarda çektiği Deadwood'un stereoskopik görüntülerini incelemekte olduğum çalışma masamdan uzaklaşıp sandalyemi döndürüyorum. "Rodman!" diyorum. "Böyle gizlice gelmenin altındaki neden ne?"

Vurdumduymaz, cüsseli, sakallı bir hâlde, ıslıl ıslıl yüzüyle elini uzatarak geliyor. Yavaş ol sakar şey, benim elim buna dayanamaz... Ahh, hay senin...

Suçluluk duyarak beni azat ediyor. "Ay, özür dilerim. Elin acıdı mı?"

"Hayır, hayır." Elimi umursamazca sandalyenin koluna koyuyorum. Kemikler bir süre sonra yeniden yerlerine oturacak, hele onu başka tarafa bakarken yakalayıp parmakları azıcık esnetebilirim." "Okul nasıl?" diyorum. "Derslerin hepsi bitti mi?"

"Derslerin hepsi bitti, notlar teslim edildi. Özgürüm. Kitabın nasıl gidiyor?"

"Beni yaramazlıktan uzak tutuyor."

* 1853-1921 yılları arasında yaşamış Amerikalı fotoğrafçı. (ç.n.)

“Eminim. Babaannenin doksan yıllık hayatı yirmi birinci yüzyıla kadar seni yaramazlıktan uzak tutmaya yeter. Şimdiye dek ne kadar ilerledin?”

“Milton, New York’a geri döndüğü âna kadar. Dedem Deadwood’ta.”

“Deadwood mu? Orası bir nevi Vahşi Batı değil miydi? Wild Bill Hickok, Calamity Jane ve diğerleri.”

“Rodman,” diyorum, “tarihten mi söz ediyoruz yoksa?”

“Hakkımı hiç teslim etmedin. Eğer ilginçse tarihe karşı değilim.” Sırtarak çalışma masasına yayılmış stereoskopik diyalara bakmak için eğiliyor. “Burası Deadwood mu? Film setine benziyor.”

“Birçok kez o amaçla kullanıldı.”

“Dedenin böyle bir işe karıştığını bilmiyordum.” Stereoskopiği alıyor, yuvasına bir fotoğraf koyuyor, onu çıkarıp bir başkasını yerleştiriyor. “*Gerçekten* film seti gibi. Şu adamlardaki tabancalara bir bak. Orada dedenin başına heyecanlı bir olay gelmiş mi hiç?”

“Wild Bill Hickok’la hiç birbirlerine ateş etmemişler, eğer kastedtiğin buysa.”

Görüntüleyiciyi alaycı bir bakışla kaldırıyor. “Tamam baba, tamam. Orada ne yapıyordu?”

“George Hearst’ün Homestake madeni için balçık kanalı inşa ediyordu. Homestake’i duydun mu?”

“Hearst’ü duydum. Homestake’i duymadım.”

“Son baktığımda altından yarım milyar elde etmişti.”

“Büyük dedem da balçık kanalı inşa etti, “diyor Rodman. “Aferin ona.”

Rodman beni rahatsız ediyor, her zaman etti. Kendisi kadar gürültücü olmayan hiçbir şey ona ilginç gelmiyor. “Dakota kışını bir çadırda geçirmeye çalıştın mı hiç?” diyorum. “Bu herhangi birinin ancak bir süre dayanabileceği bir heyecan. Buffalo Bill’in Oglala kabilesi reisi Sarı El’i tek başına öldürüşünü ve kafa derisini yüzüşünü yeniden canlandırmak için Bella Union Tiyatrosu sahnesine atlarıyla çıkan Buffalo Bill Cody ve Yüzbaşı Jack Crawford’u hiç gördün mü?”

Tekrar görüntüleyiciye bakıyor. “Gerçek Buffalo Bill mi?”

“Taklitleri var mıydı, bilmiyorum. Ne yazık ki Yüzbaşı Jack’in atı onun Kızılderili başlığından korkup huysuzlanmış ve Yüzbaşı Jack kendi bacağını vurmuş ve perdeyi aşağıya indirmiş.”

“Yani sahneye gerçek silahlarla mı çıkıyorlarmış?”

Alay eder gibi, “Batı kurusıkı tabancalarla kurulmadı,” diyor.

“Harika,” diyor Rodman. “Bana bunlarla gel. Başka?”

“Yani dedem Blacktail Kanyonu’nda, çadırda yaşadı ve George Hearst’ün balçık kanalını inşa etti. George’un ona kanı kaynadı ve yeminli ifade veren adamlarından biri olmasını istedi. Bu, Hearst’ün başka bir davadan beraat etmesini sağlamak için mahkemede yalancı şahitlik yapmak anlamına geliyordu. Bu yüzden dedem, ‘George, bence artık bana ihtiyacın yok,’ dedi ve Cheyenne’ye giden arabaya bindi. Ardından da Denver trenine ve orada çiftçi tipli, ufak tefek bir adamla tanıştı. Adam ona Leadville’de bir madeni olduğunu, her işe atlayan bazı insanların işine burunlarını sokmaya çalıştığını, bu yüzden madeni inceleyecek, haritasını çıkaracak ve dava başladığında şahitlik edecek bir uzmandan yararlanabileceğini söyledi. O ufak tefek adam Horace Tabor’dı. Adını duydun mu?”

Rodman stereoskopu indiriyor ve arkasında, kapalı bir perdeye düşen gölgeler misali akmaya devam eden görüntüler eşliğinde gülümseyerek bana bakıyor. “Zamanını gerçekten bununla geçiriyorsun, değil mi?”

“Bundan daha öncelikli ne var ki?”

Başını geriye atıp bir kahkaha patlatıyor. Boynunda, sakalının inceldiği yerdeki güçlü damarları görebiliyorum. “Tamam baba. Seni eleştirmiyorum. Bence bu kadar ilgini çeken bir şey olması harika. Büyük dedemin Deadwood’a gitmiş olmasına da memnunum. Bu kitabına biraz renk katacak.”

“Kitaba orasıyla ilgili hiçbir şey koymayacağım,” diyorum.

“Koymayacak mısın? Neden? Bu konuda her şeyi *biliyorsun*. Batı tarihiyle ilgili bir kitap yazıyorsun. Renk katacak bir bölümü neden dışarıda bırakasın?”

“Batı tarihiyle ilgili bir kitap yazmıyorum,” diyorum ona. “Bunun öyle olmadığını bilecek kadar çok tarih kitabı yazdım. Başka bir şey yazıyorum. Sanırım bir evliliği. Deadwood bu evlilikte anlamsız bir süre sadece. Neden zamanımı ona harcadayım?”

Rodman şaşıyor. Aslında ben de... Yaptığım şeyin ne olduğu konusunda net bir fikir yürütmemiştım ama bunu dile getirdiğim an doğru söylediğimi fark ediyorum. Bütün bu kâğıtlar arasında beni ilgilendiren şey, ne yazar ve çizer Susan Burling Ward ne mühendis Oliver Ward ne de yaşamlarını geçirdikleri Batı. Beni gerçekten ilgilendiren şey, bu farklı iki parçanın geleceklerine doğru bayır aşağı yuvarlanırken onları tanıdığım doyma ânına varana dek birbirlerine nasıl ve hangi güçlükler altında tutundukları. İlginç olan yer burası. Eğer herhangi bir anlam bulabilirsem anlamın bulunacağı yer burası.

Göz ucuyla durmadan bana baktığını görüyorum ama ona dönmüyorum. Bir süre babaannemin onları astığı yerde, yani çalışma masasının üzerinde duran tabancaya, av bıçağına ve mahmuzlara bakıyorum. Sonra yarım daire kadar dönüp babaannemin hüznü, düşünceli portresine göz atıyorum. Üst kattaki çalışma odası sıcak olmaya başlıyor.

“Bir evlilik,” diyorum. “Bir erkek ve bir dişi. Romantik ve gerçekçi. Bir dişiden ziyade hanımefendi olan bir kadın ve bir erkekten ziyade beyefendi olan bir adam. Bir zamanlar Wild Bill basitliğini görmüş olması zerre kadar umurumda değil. Zaten görmüş olması mümkün değil, çünkü Wild Bill, dedem Deadwood’a varmadan en az bir sene önce öldürülmüş. Ben daha ziyade birçok insanın dikkatini bile çekmeyecek ilginç ve önemsiz şeylerle ilgileniyorum. Örneğin Deadwood’ta yaptığı o Noel hediyelerini –bir yığın kunduz postunu ve bir odunluk büyüklüğündeki Kanada geyiği kafasını– neden gönderdi? Bunu neden yaptı? Yaptığı şey, Shelly Rasmussen’in çatlak kocasının ona yirmi dört tane kanarya göndermesi kadar kaçık bir davranış.”

Rodman bundan keyiflenerek, “Öyle mi yaptı?” diye sordu.

“Evet ama şu an bahsettiğim şey bu değil. Hiç de çılgın olmadığı hâlde bir şeyler dayatıyormuşçasına bu tür hediyeler gönderen

dedemden söz ediyorum. Kur yaptığı kızın olduğu mekâna getirip onun Kuveykır şifonyerinin üstüne koyduğu süvari tabancası gibi. Babaannemin karşı koyamadığı biri olmak istiyordu. Babaannem iflah olmaz bir Doğu soylusuydu ve aslında hayran olduğu şey, Thomas Hudson gibi bir adamın duygusallığıydı.”

“Kim?”

“Boş ver. Augusta’nın kocası, *biliyorsun*. Kırılğan, biraz efemine ve *çok* kültürlü. Dedem ise tamamen farklıydı. Babaannemle onu altmış yıldan uzun süre bir arada tutan şey neydi? Tutku mu? Bütünleşmişlik mi? Kültür mü? Gelenek mi? Evlilik bağının mahremiyeti mi? Mülkiyet kavramı mı? Bazı standartlara göre evli bile değillerdi, şahitlerin huzurunda bir kâğıt imzalamışlardı sadece. Birbirlerini tanıdıktan sonraki ilk on iki yılı birlikte olduklarından çok ayrı geçirdiler. Günümüzde olsa böyle bir evlilik, arkadaşlar arasında yapılan bir törenle evlenen hippilerin evliliğinden daha uzun sürmezdi. Bu zıt kutupların birlikteliğini sürdüren ne?”

Hararetli konuştuğumu çok geç fark ediyorum. Rodman tek kelime etmeden stereoskopu çalışma masasına koyuyor. Kesik baçağım seğiriyor ve dört beş saattir sandalyemde oturduğum için kığım uyuşmuş durumda. Aspirin kutusunu çıkarıyorum ve sallayarak elime iki adet aspirin alıyorum.

Rodman, “Su ister misin?” diyor.

“Hayır, susuz içebilirim.”

“Suyla içilir ve çözünürse daha çok işe yarar.”

“Peki.”

Banyodan bir bardak su getiriyor. Aramızdaki boşlukta jela-tin yoğunluğunda bir sınır var. Bir ketenkuşu pencere kenarından bize bakıyor ama sandalyemi Rodman’a doğru döndürürken kanatlarının *pırrrr* sesini duyuyorum ve göz ucuyla o küçük koyuluğun kaybolduğunu görüyorum.

“Baba, sana söylemem gereken bir şey var,” diyor Rodman. “Dün annem uğradı.”

Taştan yapılmış olmanın belli avantajları var. Orada öylece oturuyor ve pek kıpırdandığımı sanmıyorum. “Öyle mi?”

“Seni sordu... Nerede olduğunu, ne yaptığını, sağlığının nasıl olduğunu, sana kimin baktığını.”

“Gereken malumatı verdin mi?”

Gözlerini gözlerimden kaçırıyor. Rodman bile benim hareket-sizliğimi anlamakta zorlanıyor ve şu an utanç duygusundan muz-darip olduğu açıkça belli... benim adıma ya da kendi adına... söylemesi zor. Ama ezilip büzülmeyle geçen bir sürenin ardından gözlerimin içine bakıyor. “Evet.”

“Tamam.”

“İyi görünmüyor,” diyor. “Sağlıksız bir hâli var. Kötü günler geçirdi.”

“Onun adına üzıldüm.”

“Walnut Creek’te bir daire kiraladı.”

“Sormadım.”

“Baba...”

Benimle selamlaşırken ezdiği elimi alıp eklem yerlerini diğer elimle ovuşturuyorum. Kemiğin sert, dayanıklı ve genişlemiş olduğunu hissedebiliyorum. Rodman çalışma masasının yanın-da ayakta duruyor, onu görmek için kaşlarımın altından yukarı doğru bakmak zorunda kalıyorum. *Ahh ahh*, bir yirmi boyundaki insanların arasında yaşamak zevkli olurdu ya da Al Sutton kadar anlayışlı olanların.

“Sanırım seni görmek istiyor,” diyor Rodman. “Bence kendini kötü hissediyor.”

Cevap vermiyorum. Rodman elimi sıkıtiğından beri geçmeyen ağrı bileğime ve koluma yayılıyor, omzumu kastığını ve giderek bel kemiğimi dondurduğunu hissediyorum. İçimdeki her şey ka-tılaşıyor... bağırsaklar, salgı bezleri, damarlar, organlar, kemikler. Kesik bacağı, sinirlendiğimde hep olduğu gibi, misinanın ucun-daki balık gibi titriyor. Ağrıyan elimi üzerine koyuyorum ve rahatım için fazlasıyla dik bir hâlde oturuyorum.

“Sence belki...” diyor Rodman.

“Bunu kendi istedi.”

Rodman bana bakarak dikiliyor; görmezden geliyorum.

“Neden bize içki koymuyorsun?” diyorum. “Oradaki dolapta. Çalışma masasının diğer ucunun altındaki küçük buzdolabında buz var.”

Rodman yanımdan ayrılıyor ve ben kaskatı hâlde Rodman’dan, eski karımdan, *sakatlığımdan* ve kendimden nefret ederek oturuyorum. Rodman sessizce içkileri getiriyor ve kadehlerden birini bana veriyor. Kaskatı boynumun ıstırabının farkında olarak bakışlarımı kaşlarımın arasından ona çevirip, kadehi birkaç santim havaya kaldırıyorum. “Sana.”

“Şerefine.”

Ama Rodman bu konuyu burada bırakmayacak. Bakışları üzerimde ve sakallı yüzünde gücenmiş, mahcup ve normalde asla hissetmeyeceği her tür ifadeyle tepemde dikiliyor.

“Eğer onu buraya getirirsem görüşür müsün?” diye soruyor.

Kısa bir an için kararsız kalıyorum, taş tehditkârca yeniden güçsüz bir ete dönüşebileceğini hatırlatıyor. Yarım nefeslik bir süre bu güçsüzlüğü hissediyorum, ona özlem duyuyorum, eski sıcaklığın geri geleceğini bilsem seve seve yumuşarım. Zihnim, bir şey çalmış ve ödülünü görmek için bir an önce güvenli bir yere gitmek isteyen küçük bir çocuk gibi hızla hareket ediyor. Ardından o kısacık güçsüzlük ânı boyunca olduğum yerde her zamanki gibi kaskatı oturduğumu fark ediyorum. İçimde dedemden çok fazla şey var.

“Şunu anlasan iyi olur,” diyorum. “Ondan nefret etmiyorum. Onu suçlamıyorum. Aklını çelen şeyleri anladığımı düşünüyorum. Şansı kötü gittiği ve güçlük çektiği için üzgünüm. Ama ona söyleyecek hiçbir şeyim yok. Ona böyle söyle.”

Susan ilk ışıktaki perdeleri açtı ve güneşin uzaktaki karla kaplı tepeleri pembeye boyayarak doğduğunu gördü. Kahvaltı ederken gitgide yaklaşan dağları seyretmek için yemek vagonunun sol tarafında oturdu ve trenin gürültüsü bomboş arazilerde yankılanmaya devam ederken eşyalarını topladı. Tren nihayet yan şeritlerdeki yük trenlerinin arasından geçip tıslayarak Denver peronunda durduğunda vagonlar arasındaki geçitte, yataklı vagon görevlisinin hemen arkasında heyecan içinde bekliyordu. Ama adam son anda, şapkalı başlar, sakallı yüzler, bağırsan ağızlar, uçuşan kâğıtlar, Meksikalılar, Kızılderililer, redingotlar, geyik derileri ve “Maden Yolcularının Dikkatine. Yemek Sepetleri 25 cent” yazan üç metrelik bir tabela eşliğindeki curcunaya kapıyı açtığında midesinde bir boşlukla geri çekilip önce diğer yolcuların inmesine izin verdi. Gözlerini sağda solda gezdirerek onu aradı.

Onu anında gördü; öne doğru ilerlemiyor, aksine geride istasyon duvarına yaslanmış duruyor ve başların üzerinden görebilmek için boy avantajını kullanıyordu. Susan’ın düşündüğü ilk şey artık ona Sonny diye hitap edilmemesi gerektiği idi. İncelmiş yüzünün çizgileri sertti, başını çevirdiğinde ensesinden görünen yeni kesilmiş saçının kenarlarındaki pembelik dışında teni hava şartlarından yıpranmış görünüyordu. Gözleri ifadesiz bakışlarla trenden inip hamalın eşyalarını almasını bekleyen veya hareketli perona koşturan yolcuları tek tek tarıyordu. Bir seneden uzun süredir görmediği karısını değil de sevk edilmiş bir yükün gelmesini bekliyor gibiydi.

Onsuz çok uzun zaman geçirdiği için gelişine kayıtsız mıydı? O ayrı geçen yıl için Susan’ı, onun kendisini suçladığı kadar suçluyor muydu? Tam kendi ayakları üzerinde durmaya başladığı ama Leadville’i onun için henüz hazırlamadığını düşündüğü sırada karısının

gelmek için baskı yaptığını mı düşünüyordu? Susan onun içine kapalı, tetikte ve belki de kaderine boyun eğmiş bir hâli olduğunu düşündü.

Bir süre sonra o ifadesiz gözler Susan'ı buldu ve Susan onların bir anda değiştiğini gördü. Dayanılmaz bir heyecanla birden siyah eldivenini salladı. Yaklaşık on üç metrelik karmaşa dolu bir mesafeden birbirlerine aptal aptal güldüler ve sonra Oliver ona doğru gelmeye; Susan ise onu karşılamak için yürümeye başladı. Oliver onu kolları arasına alıp kaldırırken Susan onun, "Ah Susie, nihayet geldin. Yine yanlış alarm olmasından korkuyordum," dediğini duydu.

"Bunu sana ikinci kez yapamazdım. Çok zayıflamışsın. İyi misin?"

"Mükemmelim. O irtifada kilo almıyorsun. Clarendon'un yemekleri yüzünden de tabii." Susan'a iyice bakabilmek için onu tutup kendinden biraz uzaklaştırdı. "Sen de biraz zayıflamışsın. Yolculuk nasıldı? Ollie nasıl?"

"İyiym," dedi Susan nefes nefese. "Yolculuk iyiydi. Hatta kondüktör beni lokomotifte davet etti ama gitmedim. Ollie çok daha iyi. Artık ben yanında olmadığımı göre çabucak iyileşecek. Ben ona zarar veriyordum."

"Hiç olur mu?"

"Gerçekten öyle." Morali çok bozuktu. Çarpan omuzlar ve çizme tıkırtıları arasında, etraflarında dönüp duran tozun içinde bütün hatalarını itiraf etmek ve her şeye baştan başlamak istiyordu. Ollie'yi aptalcasına korumak yoktu artık. Kocasının hayatını paylaşmak konusunda tereddüde düşmek yoktu, kıtanın bir ucundan diğer ucuna giden trenlerin basamaklarında toplanmalar ve parti yapmalar –asla– yoktu. "Sürekli Ollie'nin tepesindeydim," dedi. "Onu sayıklarken görmek beni o kadar korkutuyordu ki zavallı çocuğun dinlenmesine fırsat vermiyordum; sıtma ve terleme nöbetleri en az ateş kadar kötüydü. Annem ve Bessie sonunda odasına girmemi engellediler. İşte o zaman Ollie tamamen iyileşmese bile senin yanına gelmeye karar verdim. Yoluna çıkmayacağıma söz veriyorum."

Oliver, “Çıkmayacağını tahmin ediyorum,” dedi ve güldü.

“Ah, bu çok ironik, değil mi?” diye haykırdı. “Ollie’yi Deadwood’a götürmedim çünkü öylesine kötü bir yerde hasta olmasından ve tek başıma kalmaktan korktum. Bu yüzden onu Milton’a götürdüm ve orada sıtmaya yakalandı. Ben ise hiçbir yerde olmadığım kadar yalnız kaldım. Ama geçen ay için özür dilerim. Ollie hasta olduğunda yola çıkmak için her şeyimle hazırdım; öyle ki sana telgraf çekme işini Bay Vail’e bıraktım. Güvenilebilir biri olduğunu düşündüm, üstelik benim bineceğim trenle Batı’ya geliyordu.”

“Güvenilebilir biri, doğru,” dedi Oliver. “Sadece bana bir dolar kazandırmak istediğinden telgrafı Chicago’dan çekmiş. Ben seni karşılamak için Leadville’den çoktan ayrılmıştım. Yani bana bir dolar kazandırdı ama iki yüz dolar harcattı ve dişlerimi gıcırdatacak peronda dikilmeme neden oldu. Sonunda Frank beni haberdar edene kadar üç gün boyunca tren karşıladım. Dağa geri dönerken kendi kendime Bay Vail hakkında bir şeyler mırıldandım.”

“Ah ama *şimdi*,” dedi Susan ve kocasının onu öne arkaya sallayan kocaman elleri arasına kendisini bıraktı. “Artık birlikte güzel bir yolculuk yapabiliriz. New Almaden’a ilk gidişimiz gibi olacak.”

Oliver anlayışlı ve babacandı; Susan, yaptığı her hareketin, ağzından çıkan her kelimenin onu büyülediğini görebiliyordu. “Hmm, tam olarak öyle değil,” dedi Oliver. “Oraya yolculuk hiç kolay değil ve bu rahatsızlığı telafi edecek, sadece bana has olan o memnuniyeti sen duyamayacaksın.”

“Sana has o memnuniyet ne?”

“Oraya vardığımız anda Leadville’in en kıskanılan iki adamından biri olacağım. Bütün para Horace Taylor’da, tek eş de bende.”

“Gerçekten mi? *Hiç* kadın yok mu?”

“Birkaç kadın var. Eş yok. Kendilerini adlandırdıkları biçimiyle birkaç dul, birkaç pansiyon sahibi ve pantolon giyip bütün gün maden arama çukuru kazan birkaç tuhaf tip var. Hmm, bir eş daha var diyebiliriz. Alman kocası onu Mosquito Geçidi’nden sırtında yirmi beş kilo yükü âdeta güderek geçirdi.”

Susan yarı ciddi yarı alaycı bir şaşkınlıkla, “Acı bana,” dedi. “Eğlenceli bir yaz olacak gibi görünüyor.”

“Bütün sohbeti benimle yapmak zorunda kalacaksın.”

“Zavallı sen.”

“Buna katlanabilirim.” Susan’ın kolunu bırakmamıştı, omuzlarını yavaş ve ısrarcı bir hareketle sallamaya devam ediyordu. Susan onun gülümsemesinin ne kadar sıcak olduğunu unutmuştu. Yüzünün inceliği gözlerinin kenarındaki kaz ayaklarını ortaya çıkar-mıştı. Etraflarındaki kalabalık azalıyor, rüzgâr toz kaldırıp kâğıtları uçuştururken onların birbirine bakmasını engelleyemiyordu.

Yataklı vagon görevlisi Susan’ın valizlerini aldı, birkaç adım yakına taşıdı ve yere koydu. Oliver pembe avuca gümüş bir dolar koymak için kalktı ve iki valizi de tek eliyle kaldırıp sol koluyla Susan’ı yönlendirdi. “Mosquito Geçidi’nden söz et,” dedi Susan. “*Leslie’s Illustrated Newspaper*’da* görüldüğü kadar korkunç mu? Ölü atlar, enkaza dönmüş arabalar ve ürkütücü uçurumlar.”

Oliver, “Korkunç,” diyerek teyit etti. “Korkudan donakalacaksın. Ama senin için Alman Ev hanımı ve *Leslie’s* muhabirleri kadar kötü olmayacak.”

“Neden?”

“Sebeplerden biri ben senin sırtına on sekiz-yirmi kilodan fazla yük koymak zorunda kalmayacağım. Diğerleri ise Doğulu züppe-leri korkutmak için ürkütücü Batı resimleri çizen tüm o insanları biliyorsun.”

Susan geceyi Denver’da geçireceklerini sanmıştı. Soylu bir Kuvey-kır hanımefendisi bile bir yıllık ayrılıktan sonra ikinci bir balayı hayali kurabilir, özellikle de tepeden tırnağa örnek bir eş olma kararıyla kuşatılmış hâlde gelmişse. Ama düzgün bir akşam yemeği için bile zamanları olmadı. Onları Fairplay’e götürecek olan Denver, South Park & Pasific treni bir saatten daha kısa bir süre sonra kalkacaktı. Yanlarına alacakları yemeği bekledikleri için treni neredeyse kaçırıyorlardı ve nefes nefese bindiklerinde sadece

* *Frank Leslie’s Illustrated Newspaper*. 1855-1922 yılları arasında çıkan, sonradan adı *Leslie’s Weekly* olan resimli bir edebiyat ve haber dergisi. (ç.n.)

tek bir koltuğun boş olduğunu gördüler, o da kırıktı. Oliver arazi paltosunu koltuğa yaydı, heybesiyle alttan destek yaptı ve tren Oliver'ın Güney Platte Nehri olduğunu söylediği bir akarsuyun yanından dağın içine girerken Susan o koltuğa oturup sert etli ve fazla hardallı sandviçini yemeye başladı. Demiryolu hattı engebeliydi, trenin rayları tutuşu zayıftı. Susan Oliver'la pencere arasında sıçrayarak sağa sola savruluyor, sandviçini ağzına götürmekte güçlük çekiyordu.

“Bu tam bir macera,” dedi.

“Güzel.”

“Santa Fe'den sonra bu tren o kadar küçük ki. Eğer şu an resmimizi çizseydim arkada ve yukarıda bir yer seçip bizi kocaman dağlar arasında gözden kaybolan minicik bir oyuncak olarak resmederdim.”

“Biraz bekle,” dedi Oliver. “Kömür ocağının olduğu kasabaya varıp at arabasına bindiğimizde daha büyük dağların içinde gözden kaybolan daha minik noktalar olacağız.”

“Gitgide Batı'nın daha derinlerine. Leadville'e Bulut Şehir diyorlar, değil mi?”

“Öyle mi?”

“*Leslie's* dergisinde öyle yazıyor.”

“Aferin *Leslie's* dergisine.”

“Hiç eğlenceli değilsin,” dedi Susan. “Coşmama izin vermiyorsun. Bana kanal kenarındaki barakadan söz et. Gerçekten kütükten mi?”

“Gerçekten kütükten. Her kütük bir dolar.”

“Uzun kütükler mi? Büyüklüğü ne kadar?”

“Kısa kütükler. Bir dolara ne bekliyorsun?”

“Manzarası var mı?”

“Orada manzara görmeni engelleyebilecek tek şey yeraltına inmek.”

“Komşu var mı?”

Oliver bıyıklarındaki ekmek kırıntılarını temizleyip paltosuyla kucağındakileri silkeleyerek güldü. Sanki Susan onu durmadan

şaşırtıyormuş gibi keyifli bir ifadeyle yarı gülümseyerek onu izliyordu. Vagondaki diğer insanlar onları seyrediyorlar ve yanlarında oturanlar konuşmalarını dinliyorlardı. Susan her başını kaldırdığında çabucak kaçırılan bir bakışla karşılaşıyordu. Kendisine yapışmış iki düzine gözdeki hayranlık dolu bakışlar onu keyiflendiriyordu. Kadınlardan uzak yaşayan erkekler için, hiçbir kadının gitmeye cesaret edemediği bir yere giden gerçek olamayacak kadar küçük bu trende bir kadın görmenin iç açıcı olduğunu tahmin ediyordu. Tren bir düzlüğe ulaşp, sesi düşündüğünden daha uzaklara yayılınca kulak misafiri olamayacak kadar uzaktaki kulakların onun ne dediğini duymak için büyük çaba harcadıklarını fark etti.

“İlk arazimi gasp eden adam geçen hafta kendine bir ev yapmamış olsaydı hiç komşu yoktu.”

“İlk arazini gasp etti!”

“Beni tüfekle uzaklaştırdı.”

“Sen ne yaptın?”

“Ofise gidip başka bir tane seçtim.”

“Yani ona *izin* verdin, öyle mi?”

“Kan dökmeye değmezdi. İkincisinde daha iyi bir arazi aldım.”

“Bu seni delirtmiş olmalı.”

“Elbette.

“Bence onu tutuklatmalıydın.”

“*Leadville*’de mi? Peki ne suçundan?”

“Hırsızlık. O adam şimdi bizim komşumuz olacak.”

“Bundan kuşkuluyum. Şimdiye kadar çoktan başka birinin arazisini ya da hakkını gasp etmiştir. Bu tür bir yeteneği var.”

Susan merakla onu inceledi. “Biliyor musun çok tuhafsın. Birinin seni kullanmasına ve dolandırmasına izin veriyor ve bunu umursamıyorsun.”

“Sorun çıkmasından hoşlanmıyorum, hem de bu kadar küçük bir mesele yüzünden. Sinirlendiğimde kendimi kaybediyordum, bu yüzden artık sinirlenmemeye çalışıyorum.”

“Gerçekten kendini kaybediyor muydun? Buna inanmıyorum.”

“Anneme sor.”

“Senin inatçı olduğunu söylemişti. Herhangi biri sana kötü bir şey yaptığında kendini savunmayı reddettiğini söylemişti.”

“Kin tutarım.”

“O zaman Horace Tabor’a kin tutuyorsun.”

Oliver eğlenir bir hâlde eğilmiş, koltuğun altındaki heybeyi düzelterip doğruldu. “Kasabadaki en büyük şaka buydu.”

“Şaka mı? Sen buna şaka mı diyorsun? O adamla bir anlaşma yaptın; aslında o böyle adlandırıyordu ama o kelimenin ne anlam geldiğini bilmez görünüyor. Belli bir ücret karşılığı madenin haritasını çıkaracak ve bu konuda mahkemede şahitlik edecektin. Tam üç ay boyunca o madeni inceledin, damarın Denver’daki herkesi hayran bırakan cam bir modelini yaptın ve ona davayı kazandırdın –avukatı bu davayı kazanmalarını sağlayan şeyin senin şahitliğin olduğunu itiraf etmedi mi?– ve bunun karşılığında sana *yüz dolar* verdi. Bulaşıkçılık yapsan daha çok para kazanabilirdin.”

“Şaka da bu zaten. Horace’ı herkes tanır. Beş, altı milyon değerindeki madenlerin sahibi olabilir ama elini cebine pek sokmaz. Cebindeki akrebi ayda en fazla bir kez rahatsız eder.”

“Beş misli bile çok az olurdu. On misli. Conrad ve Bay Ashburner bu kadar isterlerdi.”

“Tamam. Bir dahaki sefere o kadar isterim. Horace’ın ödemesi beni oldukça ünlü yaptı.”

“Dolandırıldığında ya da arazisi gasp edildiğinde gülen bir adam olarak ün yapman hiç hoşuma gitmiyor.”

Oliver rahat bir ifadeyle, “Bunun için endişelenmeye gerek yok,” dedi ve Susan’ın kapalı ellerini avuçları arasına aldı. “Bu bizi iflas ettirmeyecek. Leadville’de para kazanmak sorun değil. Aslında kolay para kazanıyorum.”

Kulübeler, çadırlar ve raydan çıkmış vagonlarla dolu bir küçük kanyon olan demiryolunun sonundaki kömür ocağının olduğu kasaba bir çıban kadar iğrençti; tek caddesinin her yanında çamur

dolu çukurlar vardı ve düz arazinin her santimetre karesi traversler, raylar, kütükler, paslı kazıcılar, at arabaları, yedek tekerlekler, fıçılar, kereste ve kömürle kaplıydı. Mahzun katırlar ve atlar, dizlerine kadar gübreye batmış hâlde ağıllarda hantal hantal duruyordu. Ağaçları kesilmiş kanyon çeperleri sabanla sürülmüş ve çotukların arasında suyuolları açılmıştı. Leadville izabe ocaklarından çıkarılan cevher derişintisi dolu devasa üç vagon bir grup adam tarafından yük vagonlarına boşaltılıyordu.

Oliver her hareketlerini ilgiyle takip eden bu grubun, demiryolu işçilerinin, arabacıların, Çinlilerin, aylak aylak gezenlerin, kısacası kömür ocağı kasabasındaki herkesin gözleri önünde Susan'ı çamurlar içinden geçirip bir travers yığınının üzerine dikti ve sonra caddenin üst tarafındaki daha derin çamurlu çukurlara bata çıka yürüyerek bir gün önce orada bıraktığı faytonu ve atları almaya gitti. Ona göz kulak olmak için sürekli dönüp bakıyordu; Susan onun yalnız olup olmadığından ve bıraktığı yerde durup durmadığından emin olmak için iki kez ahır kapısından dışarı göz attığını gördü. Orada beklerken ve Oliver faytonla geldikten sonraki bütün faaliyet boyunca –valizlerini ve paketlerini yerleştirirken, onu kaldırıp arabaya oturturken, ayaklarının altına bufalo derisi sererken, dizlerine gri bir battaniye örterken ve onu Kenosha Geçidi'ne doğru yola çıkarırken– kalabalığın tüm dikkati üzerlerindeydi.

“Posta arabası yok mu?” diye sordu Susan. “O daha ucuz ve kolay olmaz mıydı?”

“Bir posta arabası var ama seni bindirebileceğim bir posta arabası değil.”

Saat neredeyse beşe yaklaşırken güneşin parıltısı hâlâ yüzlerindeydi. Yol çamur, taş, yine çamur ve kirli karla kaplıydı. Arından bayır aşağı, dereye doğru inmeye başladılar, dizindeki atlar hızlandı, Oliver'ın eli frene asıldı, kanyon çeperinin gölgesi üzerlerine düştü ve hava anında buz gibi oldu. Suyun kokusu Susan'ın burun deliklerini yaktı; taşların üstünde çatırdayan tekerleklerin arasından hızla akan suyun sesini duydu ama göz

kamaştırıcı aydınlıktan karanlığa ani geçiş onu bir tünele girmiş gibi kör etti. Tam yeniden görmeye başlamıştı ki bayır yukarı yöneldiler; atlar ayak diredi, yanındaki üzeri kırmızı çamur kaplı tekerlek yalpaladı ve güneş bir ışıldak gibi yine yüzüne vurdu.

Bir süre sonra yine güneşten gölgeye, sıcaktan soğuğa geçtiler ve son olarak soğukta kaldılar. Güneşin son ışıkları kanyonun sol çeperini tırmandı. Zaman zaman, dizginlerle değil de en öndeki hayvanlardan birinin üzerine binerek sürülen altı, sekiz, on, hatta bazen on iki atlı devasa arabalardan bir çift katır tarafından çekilen çiftlik arabalarına kadar her tür ve ebatta arabayla ve maden vagonuyla karşı karşıya geldiler ya da yanlarından geçtiler. Bir süre sonra tekerlekleri çamurlu çukura saplanmış bir araba ve yolun az ilerisinde altı atla uğraşan iki adam gördüler. Arabayla dereye inen yaklaşık on beş metrelik yamaç arası geçiş için çok dardı.

Oliver hızla, neredeyse gözü dönmüş bir hâlde at arabasında ayağa kalktı. “Sıkı tutun.” Susan dayanağa yapıştı, ayaklarını yere sımsıkı bastı. Kenardaki taşları aşağıya savurarak aradan zar zor geçerlerken başını çevirerek, nefes nefese kalmış sakallı bir adamın uğraşından başını kaldırıp gerisin geri aynı işe dönmesine dek geçen uzun süre boyunca onun kâh saf ve meraklı kâh büyülenmiş olan orantısız suratına uzun uzun baktı. Oralarda görmeye alışık olmadığı Doğulu bir hanımefendi yanından geçerken adamın yüzü dağın alacakaranlığında asılı, kabaktan yapılmış bir fener gibiydi. Susan onun yüzündeki karmaşık ifadeyi fark etti... resmetmek istediği bir ifadeydi bu. Derken ön bacaklarını altına almış, burnunu ne yapacağını bilmez bir hâlde teraziye yaslamış duran lider atlardan birini gördü. Yanından geçip yollarına devam ettiler.

“Durup yardım etmemiz gerekmez miydi?” diye sordu.

“Kim olduklarından emin olamayız.”

“Tehlikeli mi olurdu?”

“O riski alamazdım.”

“Zavallı at!”

“Buna alışman gerek. Bu irtifada zatürre oluyorlar. Hasta olduklarını fark ettikten üç saat sonra ölüyorlar. Sanırım bu at da

hastaydı. Değil arabayı çekmek ayağa kalkabilecek gibi bile görünmüyordu.”

Soğuk alacakaranlık, hasta bir atı olan çamura batmış, aşırı yüklü o arabanın umutsuz görüntüsü, kendini araba kullanmaya vermiş olan Oliver’ın sebep olduğu sessizlik Susan’a kendini küçük, ürkmüş ve bağımlı hissettirdi. Battaniyeyi çekip kendini sarmalayarak dizginleri tutmasına engel olmayacak kadar kocasına yaklaştı. Oliver dizginleri sol eline alıp sağ kolunu ona doladı ve iki âşık gibi yollarına devam ettiler.

“Yoruldu mu?”

“Uyanalı çok uzun zaman olmuş gibi hissediyorum.”

“Eminim. O lezzetli sandviçlerden birini daha yemeye ne dersin?”

Kararmakta olan kanyonda sandviçlerini yiyerek yavaş yavaş ilerlediler. Susan sağdaki ve soldaki tepelerde ışığın turuncuya döndüğünü, vadilerin gölgeler içinde neredeyse kaybolduğunu gördü. Karanlık bir köknar ormanı algısı yaratıyordu; bu bir algıdan ziyade yanılsama ya da sanrıydı. Ardından bir bayır boyunca uzanan titrek kavak ağaçlarının arasından geçerlerken beyaz gövdelerin ve yapraksız ince dalların solgunluğunu fark etti. İleride, karanlık dağların arasındaki bir boşluktan elmas gibi bir yıldız ışıldıyordu. Üzerine bir ağırlık çöktü, neredeyse uyukluyordu.

Sonra yeniden canlandı. “Gene sıkı tutun,” dedi Oliver. “İşte posta arabası.”

Posta arabası olağanüstü pembelikte bir ışık saçarak önlerindeki yokuşta yavaş yavaş ilerliyordu. Anne Kaz’dan* fırlamış gibi görünüyordu. Her yanından sarkan adamlar vardı, en az yedi, sekiz kişi. “Her zaman bir kişiye daha yer vardır,” dedi Oliver. “İşte başlıyoruz.”

Atları hızlandırdı, fayton kısacık geniş bir alanda posta arabasıyla yan yana geldi. En fazla üç metre uzaktaki yüzler Susan’a döndü ve Susan arabayı saran bir koku hissetti, sanki ona ait bir

* Mother Goose. Fransız masallarının ve İngiliz ninnilerinin hayali anlatıcısı. Zamanla klasikleşmiş ve kitap hâline getirilmiştir. (ç.n.)

atmosfermiş gibi arabanın hareketleriyle harekete geçen bu koku viski kokusuydu. Adamlar yukarıdan ona baktılar, pembe alacakaranlıkta görme becerilerinden şüphe ettikleri belliydi. Atlar onları yanından uzaklaştırırken net duyamadığı bir iki şey söylediler.

Ardından Susan sırtını dayanağa yaslamış, dizginleri aşağı yukarı sürücüyle neredeyse aynı hizaya geldi. Adam ona baktı, hoşnut bir selamlama ifadesiyle başını geri attı ve ağzını açtı. Susan kısa bir an için onu tanıdığını, mucizevi bir biçimde memleketinden ya da New Almaden'dan bildiği biri olabileceğini düşündü. Oliver dizginleri geriye doğru çekti ve sarsılarak yan yana yavaşladılar. Posta arabası sürücüsü sevinç içinde bağırdı. “Hey, Selam Bay Ward. Bu gece Old Woman Fork'ta yüzmeye ne dersiniz?”

“Dennis, sen misin?” dedi Oliver. “Leadville yolunda ne işin var, yolunu mu kaybettin?”

“Bu insanların ne işi var?” dedi Dennis. “*Sizin* ne işiniz var?”

“Karımı getiriyorum.”

“Ha?” Bakışları yarı karanlıktaki Susan'a kaydı ve Susan hafifçe gülümsedi. Dennis kısa bir an için ne diyeceğini bilemedi. O sırada onun yanındaki, tepesindeki, arkasındaki yolcular ve pencerelerden dışarı bakanlar gelmiş geçmiş en ilgili izleyiciler ve dinleyicilerdi. Onların ilerisindeki tepelerin arasındaki boşluklar mavi, vadinin uçurumları açık kömür karasıydı. Fayton sarsılıp yalpaladı, Susan sımsıkı tutundu ve Oliver kamçısını veda edersine kaldırarak atların sağrılarına batırdı. Posta arabasını geçip yollarına devam ettiler, bir yokuşu tırmandılar ve posta arabasını iyice geride bırakmak için on beş dakika boyunca hızla yol aldılar.

Oliver'ın sorulmadan söylemeyeceği belli olunca Susan, “Kimdi o?” diye sordu.

“Dennis McGuire. Geçen baharda Cheyenne'le Deadwood arasındaki posta arabasının sürücüsüydü, yani dört günlük yolda yapılan on üç günlük şu meşhur araba yolculuğunun.”

“Old Woman Fork'ta yüzmekle neyi kastediyordu?”

“Selde mahsur kalmıştık. Mektubumda bundan söz etmedim mi?”

“Hiçbir şeyden söz etmedin. Sadece uzun sürdüğünü yazdın, nedenini yazmadın.”

“Nehir suyunun azalmasını bekleyerek iki gün geçirdik orada ama yağmur yağmaya devam ediyor ve nehir gitgide daha da derinleşiyordu. Sonunda Montana adında bir adam ve ben kayışı yakalayıp soldaki atın sırtına atladık ve atları suya sürdük, başka türlü girmeyeceklerdi. On saniye sonra altı at da yüzüyordu. Soğuk muydu? Ah, hem de nasıl. Arkama baktım ve eski arabanın suda yüzdüğünü gördüm, adamlar yanan bir depodan kaçan fareler gibi tepesine doluşmuştu. Çok komikti.”

“Ama başardın.”

“Hayır,” dedi Oliver. “Yirmi dokuz yaşında Old Mother Fork’ta boğuldum. Cesedim asla bulunamadı.”

Profilinin arkasından görünen parça parça soluk kar üzerindeki gökyüzü gri maviydi. Susan onun gülümsemesini göremiyor, âdeta duyuyordu. “Bunu bana yazmaman iyi olmuş,” dedi. “Ödüm kopardı.”

“Söylediğin kadar korkacağından kuşkuluyum.”

Susan karanlıkta, daha ziyade yıldızların ışığında görmeye çalışmaktan vazgeçti. Yorgunluktan kemikleri ağrıyordu; üzerine bir ağırlık çöktü, sallandı ve ayakları bufalo derisine sarılı hâlde battaniyesinin içine büzüldü. Yağmurun toprağı kaydırdığı bir yerde Oliver lambayı yakıp etrafa bakınırken uyuşmuş ve üşümüş bir hâlde oturdu. Kendini tamamen kocasının ellerine teslim etti. Oliver atları oradan geçirirken uysalca arabadan indi ve bata çıka arkasından yürüdü. “İyi ki göremeyeceğin kadar karanlık,” dedi Oliver. “Burası *Leslie’s* dergisindeki gibi bir yer. Uçurumun aşağısında enkaza dönmüş iki at arabası ve üç ölü at var.”

“Ne kadar yolumuz kaldı?”

“Fairplay’e en fazla bir saat fazla kaldı.”

Oliver arabayı tek eliyle sürüp diğer koluyla Susan’ı tuttu. Rüzgâr bir şey kaybolmuşçasına iç çekip fısıldadı. Kocaman donuk yıldızlarla kaplı gökyüzüne doğru yükseldikçe daralan ladin gölgeleri vardı. Atlar isteksiz, hasta ve yorgundu.

Susan birden, “Yaşlı Cenaze Alayı’nı hatırlıyor musun?” diye sordu.

“Neyi?”

“Bayan Elliott’ın atını.”

Oliver bir kahkaha attı. “Bunlar da kötü ama o kadar kötü değiller. “Telaşlanma, uzun sürmeyecek.”

Evrenin kaba dokuması arasından kıvrılarak geçen karanlık bir yolda ağır ağır ilerlerken bir ağaç kümesinin etrafından dolandılar, o anda karşılarında ışıklar ve sesler çıktı. Caddede alışılmadık sayıda insan var gibiydi. Görünüşe göre her üç kapıdan biri, çamurun kenarında yükselen tahta kaldırımlara yamuk yumuk ışık huzmeleri yayan bir bardı. Susan onca şeyin arasında bir piyano sesi duydu. Açık kapılardan uğultu hâlinde iç içe geçmiş erkek sesleri geliyordu.

Oliver, “Çüş,” dedi. Kaldırdığı lamba kütükten bir duvarın yuvarlak yüzeyini ve saman bir çatının kenarını aydınlattı. Dizginleri Susan’ın eline tutuşturdu. “Burada bekle.” Hızla aşağıya atladı. Susan arkasındaki caddeden gelen kasaba gürültüsünü, görünmeyen bir ağılda kıpırdanan hayvanların seslerini dinleyerek yüksek koltukta oturdu. Başını kaldırıp milyonlarca ışıkla kaplı, yıldızların daha önce hiç olmadıkları kadar büyük ve parlak görüldüğü ıslıl ıslıl, koyu mavi gök kubbeye baktığında dağların kadim ve ürkütücü soğuklarını yüzüne üflediğini hissetti.

Bir kapı lamba ışığına açıldı, başka bir lamba yürüyen bacaklara gölgeler saçarak ona doğru hareket etti. Atlardan birinin iç çekişi kendisinin aldığı rahat bir nefesti âdeta.

Seyis koşum kayışlarını çıkardı ve atları uzaklaştırdı. Oliver arabadan inmesine yardım etti, arkasından valizlerini aldı ve lambayı Susan’ın eline verdi. “Bunu taşıyabilir misin?”

“Elbette.”

“Otele kısa bir mesafe var.”

Cadde çamurlu ve tekerlek izleriyle dolu olmasına rağmen Oliver onu caddenin ortasına yönlendirdi, Susan kaldırımdaki erkeklerle yüz yüze gelmesini engellemeye çalıştığını anladı ve buna minnet duydu. Lamba ışığının saksıdaki bir palmiye gölgesini

tahtalara yansıttığı ve içeride oturan adamların şapkalı başlarını ortaya çıkardığı mekânda OTEL yazan bir tabela vardı. Oliver onu içeri soktu; yarım düzine erkeğin sandalyelerde, diğerlerinin de yan odadaki barda sigara içtiği, duvarında bir Amerikan bayrağı asılı, lambanın etrafında pirinç tükürük hokkaları olan duman dolu bir salondur burası. Susan çekingen ve yorgunluktan aptallaşmış hâlde gözlerini kırıştırarak durdu. Konuşmaların kesildiğini duydu ve bütün gözleri üzerinde hissetti. Oliver lambayı onun elinden aldı.

Bir kenardaki köşeli bankonun arkasında duran çizgili kolluk takmış genç bir adam ayağa kalkıp gazetesini bıraktı. Gözlerini kırpmadan attığı tek bir bakışla âdeta Susan'ın fotoğrafını çekti. "Üzgünüm dostum. Doluyuz," dedi.

Oliver, "Rezervasyonum var," diye karşılık verdi.

Adamın düşük kapaklı gözleri keyifli bir reddedişle Oliver'a döndü. Yüzünde aleni bir tebessümle önce Oliver'a, sonra Susan'a, ardından tekrar Oliver'a baktı. Ellerini iki yana açtı. "Keşke elimden bir şey gelse. Son odayı iki saat önce verdim."

Kısacık bir gecikme Susan'ın kaslarına işleyen hüsrânı paniğe dönüştürmüştü. Kaba saba adamlarla dolu bu vahşi yerde insan nerede *uyurdu*? Ahırda mı? Bir samanlıkta ya da yalakta mı? İnsanlar için olduğu gibi hayvanlar için de yatacak az sayıda yer vardı muhtemelen. Susan ısrarla adama bakan Oliver'ın koluna yapıştı.

"Eğer bunu yaptıysanız," dedi Oliver, "iki gün önce karımla kendim için ayırttığım odayı başkasına verdiniz demektir. Ward adına ayırtıldı. Beş dolar kapora verdim."

"Karım" lafı üzerine Susan, yüzüne bir pervanenin kanadı çarpmış gibi, adamın bakışlarının yeniden kendine döndüğünü hissetti. O an adamın ne sandığını anladı ve buz kesmesine neden olan bir öfkeyle, "Başka otel yok mu? Eğer varsa onu tercih etmeliyiz bence," dedi.

"Bekle," dedi Oliver. Sonra adama dönüp açıklama yapıyor olmanın sabrını abartarak, "Buraya iki gün önce geldim ve yüzünde tik olan bir arkadaşa iki kişilik oda ayırttım. Onu tanıyor musunuz?"

“Evet, Remple. Ama...”

“Beş dolar kapora bıraktım. Kayıt defterini imzaladım. Defter burada mı? Görebilir miyim?”

“Elbette görebilirsiniz,” dedi adam, “ama size boş odamız olmadığını söylüyorum Bay Ward. Bir hata olmalı.”

“Emin olun bir hata var.”

Oliver kayıt defterini alıp kendine çevirdi. Bir sayfa geriye gitti. Susan, onun dirseğinin üzerinden adını ve imzasını gördü, üzeri çizilmişti. “İşte burada,” dedi Oliver. “Üzerini kim çizdi?”

“Bilmiyorum,” dedi adam. “Tek bildiğim tek kişilik bile boş yatağımızın olmadığı. Yapabileceğim tek şey hole yatak açmak.”

“Çok iyi olur!” dedi Oliver. Onu izlemekte olan Susan yüzünü öylesine ani bir öfke kapladığını gördü ki bankonun üzerinden eğilip adama yumruk atmasından korktu. Adam da aynı şeyi düşünmüş olmalıydı ki gözleri fal taşı gibi açıldı. Susan bir kez daha, “Oliver, belki başka bir otel vardır,” dedi.

“Yok.”

Adam, “Bakın, üzgünüm,” dedi. Susan gerçekten öyle olabileceğini düşündü. Onun olduğunu sandığı şey konusunda adamı affetmedi ama gerçekten üzgün olabileceğini düşündü. “Bir pansiyon var,” dedi adam. “Çocuğu gönderip boş yatakları olup olmadığını öğrenebilirim.”

“Hiç zahmet etmeyin!” dedi Oliver. “Nerede bu pansiyon?”

“Caddenin üst tarafında, bir sonraki blokta, solda. Bakın Bay Ward, çocuk bir koşu gider gelir, siz bir dakika burada oturun.”

“Beş dolarımı geri ver yeter.”

Adam, Susan’ı hızıyla şaşırtarak çekmecedan beş dolar çıkarıp Oliver’ın eline koydu. “Özür dilerim.”

Dışarıda, Oliver öfke dolu bir acelecilikle bir sonraki köşeye çekiştirdi onu. Susan lambayı beceriksizce eteğinden uzak tutmaya çalışarak sendeleyip tökezledi. “Sence orada ne oldu?” dedi ağlarcasına. “Eğer burada da boş yer yoksa ne yapacağız?”

“Olan şu,” dedi Oliver, biri adamın avucuna biraz para sıkıştırdı. Birinin yatağa ihtiyacı vardı ve adam da halletti. Eğer sen yanımda olmasaydın beni holde yatırarak bu işten sıyrılacaktı.”

“Peki nerede yatacağız? Leadville’e gidemez miyiz?”

“Mümkün değil.”

Köşeye vardılar, sola döndüler ve pansiyonu buldular. İç gömleğiyle oturan, kahve içen bir adam, evet, boş yatağımız var, dedi. Hanımefendiye pek uygun değil, sadece perdeyle ayrılmış. Oliver bir kez karısına baktı ve yatağı aldı. İç gömlekli adam lambasını alıp onları boş merdivenden yukarı çıkardı, mavi muslin kumaştan duvarları, hareketlerinin esintisiyle dalgalanan ve sallanan bir koridordan geçirip anahtarı olmayan bir kapıya götürdü. Susan odanın da duvarları olmadığını ancak içeri girip yatağa çöktükten sonra fark etti... sadece yerden en fazla iki metre yüksek bir çerçeveye çakılmış, Osnaburg bezi denilen aynı mavi kumaş vardı. Mekândaki üçe iki buçuk metrelik her odacık geniş tek bir çatının altında aynı soğuk tarzda yerleştirilmişti ve lambanın yaydığı ışıktaki hepsi aynı iğrenç mavi rengi yansıtıyordu. Susan her yerden yükselen uyku seslerini duyabiliyordu. O kadar soğuktu ki nefesini görebiliyordu.

Oliver yatağın yanında diz çöküp onu kollarının arasına aldı. Dudaklarını soğuk yüzüne değirdi. Oteldeki adam gibi, “Üzgünüm,” diye fısıldadı. “Özür dilerim. Özür dilerim. Özür dilerim.”

“Sorun değil. Sanırım her yerde uyuyabilirim.”

“Keşke evimizde olsak.”

“Keşke.”

“Burada konuşamıyoruz bile.”

“Yarın akşam konuşuruz.”

Oliver onu öptü; Susan yorgun ve gözleri yaşlı bir hâlde ona yaslandı. Kulağının dibinde bir adam boğazını temizledi. Oliver uzanıp lambayı söndürdü.

Oda denilen bu yer karşısında hem dehşete düşemeyecek hem de dalga geçemeyecek kadar yorgun bir hâlde elbisesini çıkardı ve içliğiyle yatağa girdi. Denver’dan buraya kadar otuz kilo yük taşımış ve tüm yol boyunca bir sopayla sürülmüş olsa daha fazla ağrısı

olamazdı. Oliver'ın yatağın diğer tarafına çöken ağırlığı, ona tutunacağı ve kendini ısıtacağı bir güç verdi. Bir süre birbirlerine sarılıp fısıldaştılar ve sonra onun uykuya daldığını hissetti.

Ama Susan uyuyamadı. Bir süre sonra döndü ve kaşınan göz kapakları tamamen açık hâlde sırtüstü uzandı. Oliver yanında düzenli nefes alıyordu. Kumaş duvarlardan ortak uyku mırıltıları ve iç çekişleri geliyordu. Uyuyanlardan birinin dakikalarca süren sinir bozucu, çaresiz bir öksürüğü vardı, sadece takati tükendiğinde ve nefesiz kaldığında duruyor, çok kısa süre sonra yeniden başlıyordu. Bu zafiyete ve çaresizliğe koro hâlinde horlamalar eşlik ediyordu. Sadece birkaç metre ilerisindeki bir adam bir süre rahatsız edecek derecede dişlerini gıcırdattı. Ardından gelen kısa sessizlikte biri endişeden ya da korkudan çatlamaş bir sesle,” Fred! Canın cehennemel!” diye bağırdı. Susan silah ya da kavga sesleri bekleyerek donakaldı ama kriz, bir iç çekiş ve yayların gıcirtısıyla yavaş yavaş yok oldu. Sonrasında bir köpek, bir türlü ulaşamadığı bir yerini kaşımaya çalışıyor ya da homurdanıyormuş gibi belirsiz bir ses duyuldu.

Her sese kulak kabartarak, her sesi yorumlayarak, dikkatini vermemeye çalışarak ve sakinleşmeyi arzu ederek gergin bir hâlde uyumaya çalıştı ama on saniye sonra kendini yeniden tetikte, uyanık ve gergin buldu. Hayalinde canlandırdığı ertesi günkü yolculuğun ağrısı kaslarında pusuda bekliyordu.

Kuşette uyanıp bu dağların zirvelerindeki şafağı görmek için perdeleri açmasının üzerinden bir hafta geçmiş gibi geliyordu. Annesini, babasını ve Bessie'yi kucaklamasının, oğlunun uyuyan yüzünü öpmesinin üzerinden bir ay geçmiş gibiydi. Kendini aldatılmış ve kaybolmuş hissediyordu; aklı sürekli şu an Ollie'nin yeni bir ateş nöbetinin başlayabileceği odaya kayıyordu. Augusta'yla Thomas'ı bu ilkel yerde hayal etmeye, onlar kadar müşkülpesent insanların bu kaba saba adamlarla dip dibe hâllerini gözünde canlandırmaya çalıştı ama yapamadı. Bu aşırı çaba onu güldürdü. Bir süre sanki *Century* için yazıyormuş gibi kafasında günün deneyimiyle ilgili renkli, komik cümleler kurarak uzandı

ve Rocky Dağlarındaki hayatın bu zor ve tuhaf şartlarında heyecan verici, canlı ve ilkel şiirle dolu bir şeyler olduğuna kendini neredeyse ikna etti; Batı'nın ruhu medeniyete ulaşmak için çırpınıp duruyordu.

Bu da, sinirlerini bozarak şartlar ne olursa olsun bunun kendi yaşamı olacağını düşünmesine neden oldu. Bilerek seçtiği bir şeydi. Ollie iyileşir iyileşmez onu da bu koşullarda büyümesi için buraya getirecekti. Bitkin bir hâlde kendini Oliver'ın tepkisiz sıcaklığına bıraktı.

Gece yarısından neredeyse şafak sökene kadar bütün sesleri duymuş gibi geldi ona... köpeklerin, caddedeki sarhoş adamların seslerini, aşağıdaki holden gelen ve kapısının önünde durmuş hissi veren ayak seslerini. Bu yüzden uzun süre korku içinde kulak kabartarak yattı.

Sonra yandaki odacıktan biri esneyerek ve yatağını gıcırdatacak doğruldu. Kumaş duvarda masmavi parlayan ve çatı kirişlerine kocaman bir yel değirmeni gölgesi düşüren lambayı yaktı. Susan adamın çizmelerini ayaklarına geçirdiğini duydu. Lamba yükseldi, hareket etti ve koridorda ilerleyerek uzaklaştı. Dışarıda, biraz uzakta bir yerde bir horoz öttü ve Susan'ın tam altında biri, telaşlı *pat pat pat* sesleriyle çekip gitti. Susan bitkin, bitap ve tamamen uyanık hâlde yorganla âdeta kavga ederek yatakta döndü ve Oliver'ı gözleri açık buldu. Hep böyle uyanırdı, sanki bir süredir orada uzanmış bekliyor gibi sessizce.

Susan, "Kalkabilir miyiz?" diye fısıldadı.

Saat yediye yaklaşırken Mosquito Geçidi'ne doğru yola çıktılar. Susan ilk bir saat boyunca yüzüne tuttuğu yün kumaşta donan nefesiyle battaniyesine sarınıp oturdu. Buz gibi bir rüzgâr onu sarıp sarmalayan battaniyedeki açıklıkları arıyordu âdeta, bufalo derisi altındaki ayakları üşüyordu. Yolda atların bıraktığı dışkıların dumanı tütüyordu. Yanmış bir ladin ormanının kırık dalları arasından tepeye doğru tırmanırken zaten kapalı olan hava parça parça bulutlarla kaplandı. Bütün gölgeliklerde kar vardı.

Bulutların arasından zirveye tırmanıp nihayet güneşe çıktılar. Susan geri dönüp baktığında South Park'ın neredeyse tamamen

bulutla kaplandığını, bulutların üzerinde sadece testere dişli dorukların yükseldiğini gördü. Biri siyah, diğeri doru olan bir ayağı çukurda atları dik vadide, her beş yüz metrede bir soluklanmak için onları dura dura, isteksizce çekiyordu. Bir düzlüğe vardılar; hâlâ yapraksız, gövdelerinin arası yığınlarla dolu titrek kavakların arasından ve çelimsiz, eğri büğrü Alpin kökнарlarıyla kaplı geniş bir alandan geçtiler; güneye doğru uzanan yamaçlarındaki otların, yeşilin en soluk rengine sahip olduğu, kuzeye doğru uzanan yamaçlarındakilerin ise yoğun kar kütlelerinin altında kaybolduğı kahverengi bir çayıra çıktılar. Dağların tepesindeki yüksek arazi pırıl pırıl parlıyordu.

Gerektiğinde maden ve kükürtlü kütle yükleriyle yanlarından geçen vagonlara yol vermek için kenara çekildiler. Bu büyümlü düzlüğün neresinden bakılırsa bakılsın ufuk çizgisi bir köpekbalığının çene kemiğı gibi dişli görünüyordu. Yol kıvrıldı ve ıslak otlardan akın akın sivrisineklerin yükseldiğı asılı bir koyağa doğru indi. Çıplak taşlı bir köşeden dönüp yeniden yukarı çıktıkları anda sivrisinekler yok oldu ve rüzgâr öyle soğuk esmeye başladı ki Susan'ın dişleri takırdadı. Soğuktan ve güneş ışığından gözleri sulandı.

“Hâlâ ilk New Almaden yolculuğunu hatırlatıyor mu?” dedi Oliver.

“Sözümü geri alıyorum. Burası çok vahşi ve güzel. Burayı çok daha sevdim.”

“Ben de öyle. Ama Fairplay kasabası olmadan da yaşayabilirim.”

“Orayı atlattık.”

“Muhteşemsin Susie,” dedi Oliver. “Bunu biliyor musun? Çoğu kadın öyle bir geceden sonra bir hafta yataktan çıkmaz.”

Susan kıkırdayarak, “Neredeki yataktan?” dedi. Kendi sesinden ürktü, o nemli havadaki buz kadar kırılıyordu. “Bir yatağa ulaşır ulaşmaz bir hafta *uyurum* belki.”

“Bundan kuşkuluyum. Orası moralini bozmadı.”

“Kafamda *Century* için orasıyla ilgili yazı yazarak bütün gece uyanık kaldım,” dedi Susan. “Onların Batı'daki muhabiri olmaya niyetliyim. En azından Augusta'ya neler yazabileceğimi düşün.”

Bu düşünce onu yeniden güldürdü. Siyah eldivenlerini soğuktan ve güneşten acıyan yanaklarına bastırdı. Buz pateni yapan bir çocuk kadar sağlıklı görüldüğüne inanıyordu. Tuhaftı ki kendini sağlıklı *hissediyordu*. “Yoo,” dedi, “yazamam. Dün geceyi anlatan bir mektubu açıp Leman Gölü ya da öyle bir yerdeki büyük otellerden birinin tüm medeni Avrupa’nın camdan içeri baktığı yemek salonunda kahvaltı ederlerken yüksek sesle Thomas’a okuduğunu düşünebiliyor musun?”

“Ona anlatmasan daha iyi,” dedi Oliver. “Şu anda bile tam bir öncü olduğunu düşünüyor.” Uzanıp yuvasında duran kamçıyı aldı ve harekete geçirmek için atlara dokundurdu. “Hadi çocuklar, uyumak yok.”

Nemli hava taş ve kar kokuyor, bulutların arasından süzülen güneş ışığı havayı ısıtamasa da Susan’ın elleriyle yüzünü ısıtıyordu. Yukarı, yukarı, yukarı. Bu geçidin zirvesi yoktu. Oliver yüksekliğinin üç bin dokuz yüz altmış metreden fazla olduğunu söyledi. Bütün ağaçları, hatta çelimsiz olanları bile uzun süre önce geride bırakmışlardı. Dağların zirveleri onları çevreliyor; uzakta taşlık tepeler, sivri uçlu kayalar, gölgede kalan çukurluklarındaki karın pürüzsüz kavisler yaptığı piramitler yükseliyordu. Atlar soluklanmak için durdular ve onlar dinlenirken Susan kaymış bir kar kütlesi altında başlayan erimenin parıltısını ve erimiş karla buz arasında, en uçta bir sürü krem rengi çiçek gördü.

“Biraz yürümek istiyorum. Olur mu?”

“Burada yürümesen iyi olur. Yaklaşık üç bin altı yüz metredeyiz.”

“Kısa bir mesafe sadece. Sana yetişebilirim.”

Bacaklarını kullanmak iyi geldi ama artık rahat nefes alamıyordu. Elinde bir demet dağ çiçeği ve gözlerinin alt tarafında uzanan baştan sona engebeli dünyayla at arabasının peşinden nefes nefese yürüdü ve araba durup onu bekleyince çok mutlu oldu. Yanına vardığında Oliver arabanın önünde durmuş doru atı inceliyordu. Susan onun yüzündeki donuk ifadeyi gördüğü anda yanlış bir şeyler olduğunu anladı. Ayrık bacaklı, donuk gözlü, kaburgaları

inip çıkan, burun delikleri kocaman açılmış ata baktı ve hayvanın boğazından gelen hırıltılı nefesi duydu.

“Hasta mı?”

“Bir süre ayak dirediğini düşündüm. Aslına bakarsan fazla bir yük çekmiyorlar ama baksana güçlkle nefes alıyor.”

Tablo şöyleydi: Uzun, dik bir yamacın eteklerinde minik şekiller, kuzeyde ve güneyde kar kaplı doruklar, batı boyunca uzanan yüksek dağlar. Yol, yamacın gökyüzüne döküldüğü yere doğru çıkıyordu. Kar kokusu taşıyan rüzgâr yüzüne çarpıyor ve kardaki ısı ılı beyazlık havanın pusuda bekleyen soğukluğunu hiçbir şekilde gizleyemiyordu. Bu parlak, yarım kalmış manzaranın içinde, patikadaki tepeden henüz inmeye başlamış küçük bir maden arabası dışında sadece onlar vardı.

Susan korkudan sesinin titremesini engellemek için çaba harcadı. “Ne yapacağız? Yürüyebilir miyiz?”

Oliver kaşlarını çatarak ata baktı ve başını iki yana salladı. “İrtifayı hissetmiyor musun?”

“Evet ama...”

“Ayrıca eşyalarını ve arabayı ne yapacağız? Almak için geri döndüğümüzde burada olmazlar, orası kesin. Belki hasta olanı burada bırakabiliriz, diğerine binersin... Yok, olmaz, eyer falan yok. Onu arabaya koşmak zorundayız. İngiliz George’un Yeri’ne kadar dayanabilir belki.”

Susan başını kaldırıp maden arabasının tırmanmakta olduğu kayalık alana baktı. “En azından şimdilik yürüyebilirim. Bu zavalı, hasta hayvanın beni çekmesini istemiyorum.”

“Ben yürürüm. Sen arabaya bin. Ne yaparsan yap yemek vaktine kadar ölmüş olacak zaten.”

Susan isteksizce arabayı sürerken Oliver elinde kamçısıyla kenarda yürüyor ve hasta hayvanı çekmesini sağlamak için siyah atı iki de bir dürtüyordu. Doru at tökezliyor, hamut onu yarı boğulur hâle getirene kadar burnunu yere indiriyor, hırıldıyor ve hızlı hızlı nefes alıyordu. Her yüz metrede bir durmak zorunda kalıyorlardı.

“Şu araba bize yardım edebilir belki,” dedi Susan.

“Kendimiz halletsek daha iyi olur.”

Uzun, eziyetli ve dura dura ilerleyerek geçen bir süre sonra patikanın yarısına vardıklarında maden arabasıyla karşılaştılar ve Oliver geçidi geçmek için arabaya tırmandı. Onun doksan kiloluk ağırlığının nefesi kesilmiş hayvana yaptığı şeyi görmek o kadar acı vericiydi ki Susan araba sürücüsünü zar zor fark etti.

Oradan geçtikten sonra Susan, “Gerçekten bir süre yürümek istiyorum,” dedi. Ama ancak birkaç yüz metre tırmanabildi, hem de birçok kez durarak. Havadaki oksijen yetersizdi, ciğerleri yanıyordu, bacakları kütük gibiydi. Üstelik yürüyor olması ya da arabaya binmesi at için fark etmiyor gibiydi. At sendeleyerek birkaç metre daha bayır yukarı çıktı ve durdu, kırbaçlandı, sürüklenircesine birkaç adım ilerledi ve yine durdu. Nefes alıp verdikçe testere sesi gibi bir ses çıkıyordu.

“Tamam,” dedi Oliver. “Daha fazla yürüme. Kendini hasta edeceksin.” Arabaya çıkmasına yardım etti. Nefes nefeseydi, durmadan esen rüzgârda bile yüzü terden parlıyordu. Yetersiz oksijenle mücadele ederek aşağıda, yolun nihayet kıvrılıp görünmez olduğu yerdeki dik ve dar sette bir süre durdular. Set kelimenin tam anlamıyla dağda kara barut patlatılarak açılmıştı. Yolun kıvrımının ötesinde görünen hiçbir şey yoktu. Zirveye ya çok yakındı ya da zirvedeydiler. İç taraftaki kayalıklar ve parçalanmış büyük taş kütlelerinin etrafı karla kaplıydı. Dış tarafı ise öylesine dik ve derin bir uçurumdu ki Susan bakmaya cesaret edemiyordu.

“Ne kadar kaldı?” diye sordu. “Sence at oraya varmayı başara-bilir mi?”

“Halledeceğiz. Sadece şu son bayırı tırmanıp sonra aşağıya ineceğiz. Doru atı çözebiliriz, sadece siyah çekebilir.”

Oliver, keyifsiz ama rahatladığını belli eden bir ifadeyle nefes verdi. Susan onun gözlerindeki ifadenin değiştiğini gördü. “Bekle. Duyuyor musun?”

Kısacık bir saniye başını ve elini kaldırdı; Susan’ın bir şeyler duymasına yeten bir süreydi bu ama ne olduğunu söyleyemezdi... belki de sadece gökyüzünün anlamsız gümbürtüsüydü.

Oliver elini indirdi, önce sağı sonra sola bir bakış attı. Basamağı sıçrayınca fayton ağırlığıyla hafifçe yana yattı ve yarım tekerlek geriye gitti. O anda yukarıdaki dönemeçten hızla gelen bir çift at görüldü, sonra bir çift daha, ardından bir çift daha ve en sonunda araba beşik gibi sallandı. Susan tekerleklerin altındaki kayalardan kıvılcım çıktığını gördü. Dehşete düşmüş gözlerine bu, kontrolden çıkmış, kaçak bir araba gibi görüldü.

Oliver'ın kamçısı önce siyah atın, sonra doru atın, ardından yine siyah atın sağrısında şakladı. Susan dayanağı sımsıkı yapıştı. Taş kütlelerinin arasından uçuruma doğru hızla gidiyorlardı. Kaçacak yer yoktu, Susan zihnini donduran bir kesinlikle görüyordu bunu.

İç tarafta olan hasta at kayaların ve yoğun karın arasında debeleniyordu. Oliver onu kamçılardı, kamçılardı, kamçılardı... ah, bunu nasıl yapabiliyordu? Susan çığlık atarak kamçılı elini tutmak için atıldı; Oliver ona bir an bile bakmadan elinden kurtuldu. Sol tekerlekler âdeta şaha kalkarak yükseldi, sonra yeniden yere çakıldı ve bir daha yükseldi; araba o kadar yan yattı ki Susan kayıp toynakların ve tekerleklerin altında kalmanın dehşet verici korkusuyla sımsıkı tutundu. Oliver hızla elini uzatıp onu yakaladı. Susan bir çığlık daha attı, hava şiddetli rüzgâr varmış gibi bir sesle doluydu. At nefesinin dumanı; bir uğultu ve gümbürtü; sıkıntılı, gergin ve dilsiz bir telaş... Araba o kadar yakınından geçti ki kolunu uzatsa koparabilirdi. Yanlarından şimşek hızıyla geçerken başını kaldırıp bu tehlikeli karaltıya bakan Susan, ince, karga burnlu bir yüz, ayakları öndeki tahtaya dayalı bir beden, metal gibi tıngırdayan gergin dizginler gördü. Sürücünün tuhaf, hafif, zoraki gülümsemesini fark etti.

Oliver onun kolunu bırakmadan uçurumun iç tarafına doğru sert rüzgârdaki bir denizci gibi olabildiğince yan yatarak arabayı son kayanın üzerinde geçirip yoldaki engebeli alana çıkardı. Hava, atlardan yayılan hararetin buharı ve metal tekerleklerin taşla sürtmesiyle çıkan kıvılcımların kokusuyla doluydu. Arabanın sesi arkalarında ve altlarında kalarak gitgide azalıyordu. Dönüp onun gözden kaybolmasını izlediler.

“Ahh, sen...” dedi Oliver ve Susan’ın yanındaki koltuğa oturdu, “İyi misin?”

“Sanırım.”

“Çok yakındı.”

Susan acı içinde hasta ata bakıyordu. Hayvan bacakları üzerinde yalpalıyordu. Bileğinden dizine kadar uzanan şiddetli titremeyi görebiliyordu. Burnu toprağa değdi, zangır zangır titredi ve çökmeye başladı. Oliver birden hayvana kamçısını indirdi sertçe kamçıladi, diğer ata da vurdu, yere atladı ve kamçılamaya devam etti. At sendeledi, kasıldı ve öne doğru sürüklendi; fayton acı acı yavaşça yukarı doğru tırmandı. Susan benzi atmış, titrer bir hâlde, bu zalimlikten, acıdan, hayvanın tükenmişliğinden, acımasız dağlardan ve vahşi Batı’dan nefret ederek oturdu.

Babannemin hatıratının tam burasında şairane denebilecek bir paragraf var:

Onları her ne kadar doruklarından kar eksik olmayan çıplak araziler zannetsek de Great Divide dağlarının etekleri, herkesin bildiğinin aksine ağaçsız değildir. Çağlar öncesinden beri var olan ormanların arasından güçlkle yükselir, içlerinde nehirler akan kanyonlara dalar, mücevher gibi vadilerde kısa bir mola verir ve uğultulu rüzgârlar eşliğinde yüksek platolar boyunca ilerlerler, gökyüzü için hazır olduklarıdaysa, aşağıdaki dünyanın bütün hadiselerini arkalarında bırakarak, tıpkı kadim zamanların Kutsal İnsanları gibi manevi dönüşümlerini gerçekleştirmek için her şeyden yoksun bir hâlde, tek başlarına yükseklerle çıkarlar.

Bu yazıyı edebi bir süsleme olarak değerlendirmeden okumak elimde değil. Batı’daki yoksunluğa dair bir algı olarak okumak istiyorum; anlamı, manzaradan daha derin olan bir şey gibi. Zirveyi tırmanıp İngiliz George’un Yeri’ne doğru inerlerken bir şeyler ona, kişiliğin de tıpkı dağlar gibi gökyüzüne yaklaştıkça soyunması gerektiğini söylemiş olmalı. Kentliliğine, dürüstlüğüne ve

duyarlılığına rağmen Thomas Hudson gibi birinin, ölmekte olan bir atı kendilerini kurtaracak kadar hızlı hareket ettirmeyeceğini ya da zirveyi onun üzerinde geçip yardım alacağı bir yere gitmeyeceğini biliyor olmalıydı. Neredeyse utanarak çığlık atmayı ve acımasız kamçılar savuran kolunu çekiştirmeyi bıraktı. Bu hareket Oliver'ın fiziksel atikliği, bir kriz anında yapılması gereken şeyi tereddüt etmeden yapma tarzıydı ki Susan'ın onda en saygı duyduğu şey buydu; onu tanıdığı diğer erkeklerden farklı kılıyordu. Bu olayı yıllar sonra hatırladığında, o günlerde hayal kırıklığı ve huysuzluk yüzünden saygıyı esirgediğini üstü kapalı kabul ediyor.

Yazısı bile bu duygusunu açığa çıkarıyor... Leadville'e yapılan bu yolculuğun geri kalanını dört beş cümlede şöyle anlatıyor:

Hayatlarımızı kurtardığı o an kocama neler söylediğimi unutmuş olduğum için mutluyum ve onun da unutmuş olmasını umuyorum. At, İngiliz George'un Yeri'ne vardığımızda öldü. Oradan bir tane daha at kiraladık ya da bir at kalıntısı. O da Leadville'e vardığımızın ertesi günü öldü. Oliver ikisinin de bedelini ödedi. Bu yolculuğun (geliş-gidiş iki yolculuğun birden) ona kaç mal olduğunu asla öğrenemedim. Romantizm'in bir bedeli de bu. Karısının sarhoşlar ve ahlaksızlarla dolu bir arabada yolculuk yapmasına izin vermesi gerçekçilik olurdu.

Bu yazı, olaydan yıllar sonra yazılmış ve Doppler etkisine uygun. 1879 Haziran'ında Mosquito Geçidi'nden geçip sessiz ve sıkıntılı bir hâlde aşağıya indikleri o gün Susan korkmuş ve huysuz, Oliver ise endişeli ve zalim olduğu düşünüldüğünden biraz incinmişti ya da ben öyle hissettiğini düşünüyorum. Doğrusu şu ki bilmiyorum. Bu rol dağılımındaki sessiz karakter o. Yanlış anlaşıldığını düşündüğünde kendini savunmadı ve geride onun adına konuşacak romanlar, hikâyeler, çizimler ya da günlükler bırakmadı. Onu yaşlı bir adam olarak tanıdığımdan ne hissettiğini varsayıyorum sadece. Asla en iyi bildiğinden daha azını yapmadı. Bu yeterli olmadıysa ve çevresinde bir eleştiri hissettiyse şapkasını takıp oradan uzaklaştı.

Leadville yüzünü enkaz, baraka ve maden tortuları dolu uzun bir kanyon (Evans) olarak gösterdi. Maden vagonlarının derin izleriyle kaplıydı ve derisi soyulurcasına ağaçlardan yoksun bırakılmıştı. İzabe fırınlarının ve maden ocaklarının dumanı, geçidi baştan aşağı kaplayan ve bir zamanlar koyu, berrak bir mavi olan gökyüzünü kirletiyordu. Bir dizi ağılın ve ardından yüzlerce vagonun bütün parçalarının dağılmış durduğu bir tamirhanenin önünden geçtiler. İnsanlar ortaya çıktı ve sayıları gitgide arttı... yürüyenler, ata binenler, araba ya da vagon sürücüleri. Kütükten yapılmış bir barakada BAR yazan basit bir tabela vardı; burası her yere yakın gibi görünüyordu. Daha aşağıda bir barakanın kapısına kömürle “Tavuk yok, yumurta yok, kimseye yatak yok. Bi’rahat verin” yazılmıştı. Barakalar arttı, yol bir caddenin gülünç taklidine dönüştü. Takma cepheli bir barakada AYAR KONTROL OFİSİ yazıyordu.

İleride bir şeyler oluyor gibi görünüyordu. İnsanlar koşuşturuyor, bazıları kapıda durmuş, kasabanın merkezine doğru bakıyordu. Uçuşan iç gömlekli, yüzü yüksek irtifada harcadığı güçten pembeleşmiş genç bir adam hızla koşarak yanlarından geçti. Susan ve Oliver hâlâ birbirlerine kırgın olduklarından pek fazla konuşmuyorlardı ama Susan az ilerideki bağrıışları duyunca dayanamadı ve “Bu da ne? Burası hep böyle midir?” diye sordu.

“Her zaman değil.” Oliver ne olduğunu görmek için ayağa kalktı, omuz silkti ve tekrar oturdu. Az ötedeki kalabalığın sesi, bir el onu boğmuşçasına kesilmişti. Susan da ayağa kalktı. Takma cepheli binaların olduğu caddede bir kaldırımdan diğerine uzanan yoğun bir kalabalık ve her yönden gelen adamlar gördü. “Neler oluyor? Çok heyecanlı bir şey olmalı.”

Koltuğuna geri döndü ve Oliver ayağa kalktı; tahterevallide oynayan çocuklar gibi biri kalkıyor diğeri çöküyordu. Susan kocasının

homurdandığını duydu, sert ve anlaşılmaz bir sestir bu. Birden kamçıısını neredeyse bir önceki kadar güç yürüyen ve hırıldayan yeni atın sağrısında şaklattı ve atları sola döndürerek barakalar arasındaki çamur kaplı yokuşu tırmanmaya başladı.

“Ahh, bu mu?” dedi Susan. “Evimize giden yol bu mu?”

“Tek yol.”

“Aşağıda ne olduğunu görebildin mi?”

“Bir tür arbede. Görmek gereken bir şey değil.”

Susan hayal kırıklığına uğramış, isyankâr bir ifadeyle, “Beni fazla koruyorsun,” dedi.

“Hayır, korumuyorum.”

“New Almaden’da her şeyin çok dışında kalmamın hata olduğu konusunda anlaşmıştık.”

“Burası New Almaden değil.”

Engibeli yokuşta sarsılarak ilerliyorlardı. Susan sağ tarafta, aşağıda iç içe geçmiş çatıları ve onların ilerisindeki izabe fırınının dumanını görebiliyordu. Batı boyunca uzanan bütün tepelerin Sawatch Sıradağları olduğunu biliyordu. Kalabalık artık görünmüyordu ama seslerini duyabiliyordu; önce uzayıp giden yüksek bir gürültü, sonra sessizlik, ardından kulak tırmalayan, ürkütücü bir feryat. “Orada kesinlikle *bir şeyler* oluyor,” dedi.

Oliver başını öne eğmiş, güçlükle ilerleyen hasta ata bakıyordu. Susan yüzünde ciddi ve şefkatsiz bir ifade olduğunu düşündü ve yeni evlerine bu ruh hâli içinde gidiyor olmaktan hiç hoşlanmadı. Ardından Oliver kamçısıyla işaret etti. “İşte yeni evin.”

Susan yaşanan bütün heyecanı unuttu, vadiden beri onları sessiz bırakan yanlış anlamayı unuttu. Bir Batı yuvası yapmaya çalışacağı ikinci evi karşısında duruyordu; bacasından ince bir duman tüten ham kütüklerden yapılmış alçak bir kulübe. “Anlaşılan Frank sobayı yakmış,” dedi Oliver. “Zamanla bu çocuğun değerini anlayacaksın.”

“Frank yardımcın mı?”

“General Sargent’in üç oğlunun en küçüğü, mühendis olmak için Batı’ya gelmiş.”

“Tıpkı senin gibi.”

“Tıpkı benim gibi.”

Susan’ın hayat dolu, canlı, gülümseyen görüntüsü aralarında geçen şey için özür diler ya da affedilmek ister gibiydi. “Senin kadar başarılı olacak mı?”

“Bu onun için yüksek bir standart olur.”

İkisi de güldü. Araları şimdiden düzelmişti. Susan su kanalı-nın kenarında kocasının elini tuttu ve üzerinden atlamadan önce sevimli bir ifadeyle düşer gibi yaptı. Su kanalı o güne kadar kafa-sında canlandırdığı su kanallarına benzemiyordu. Bu kanaldaki su cam kadar berraktı ve peşinden biri kovalıyormuşçasına hızlı akı-yordu. Aniden eğilip elini içine soktuğunda parmakları uyuştu.

Üzerinde köprü görevi gören iki kalas vardı. Oliver atları bir kütüğe bağlayıp kalaslar cambaz ipi kadar tehlikeliymiş gibi Susan’ın geçmesine yardım etti. Kaşlarını çatıp aşağıdaki kalabalığın gürültüsünü dinleyerek bir süre kapıda durdu ve tuhaf, sinirli bir omuz silkişle geyik derisi kapı mandalını hızla çekti. “Bilinen keha-netlerle başlamamız daha iyi olur belki de,” dedi ve Susan’ı hafifçe yukarı kaldırıp kapı eşiğinden geçirdikten sonra yere bıraktı. “Attan inip eşeğe bindim diye düşünüyorsan bilmeni isterim ki Leadville’de görkemli hiçbir şey yok.” Yaklaşık dört buçuk metreye yedi buçuk metrelik tek bir odaydı burası. Perdesiz iki pencere. Biri kırık, biri sallanan beş koltuk. İçinde solgun, sönmek üzere bir ateş olan Franklin sobası. Gri battaniyeden yapılmış iki bez karyola. Üç geniş kalas ve iki eşek ayak bir araya getirilerek yapılmış bir masa.

“Mutfak ya da yatak odası arama,” dedi Oliver.

Babaannem, beklentilerinden çok daha iyi olan New Almaden’daki kulübeyi düşünmüş ve bu baraka için de karşılanamayacak bir beklenti içine girmiş olabilirdi. Hayal kırıklığını gizlemek için çaba harcadı. Ama etrafa göz atınca kütük evin *tablo gibi* göründüğünü ve sobasında sıcacık bir ateşle karşılayan bir evin dokunaklı olduğunu kabul etmek zorunda kaldı. Göz pınarlarında biriken yaşı engellemek için dışarıdaki dünyada yükselen tepelerin görüntüsünü geri çağırdı. “Çok sevimli.” Yatakların çevresine perde asabilirim. Rahat ederiz. Nasıl yemek yapacağız?”

“Kahvaltı Franklin’de hazırlanacak, öğle yemeği bir konserve sardalya, akşam yemeği Clarendon’da. Korkarım ben yemeklerde pek burada olmayacağım.”

“Eminim gelebildiğinde içtenlikle karşılanacaksın,” dedi Susan. “Ben de çok meşgul olacağım... beni rahat bırakman gerekecek. Louisa Alcott’un bir romanı için hazırladığım çizimleri getirdim.”

Oliver, “Belki otelde kalmak istersin,” dedi ciddi bir ifadeyle.

“Susan şapkasını çıkardı, kendini evinde hissetti. Her adımda kendini daha iyi hissederek kulübede dolaşıp etrafı inceledi. Masayı sarstı... eşek ayaklar sallandı. Eğildi ve bez yataklardan birini yokladı. Başını kaldırıp baktığında Oliver’ın ciddiyetle onu izlediğini gördü. Ona büyük bir sevgiyle gülümsedi ve “Burasını çok güzel yapabileceğimi düşünüyorum,” dedi.

“Yalnız bir yaz geçirebilirsin.”

“Eminim altından kalkabilirim.” Oliver öylesine ciddi, sorumlu ve o kadar endişeli görünüyordu ki Susan ona sokulup koluna sarıldı.

“Burada tek eksiklerimiz kadınlar. Çok sayıda eli yüzü düzgün erkek var. Diğerlerinden de çok var. Bir o kadar da ziyaretçi geliyor. Sanırım Conrad’la Janin de gelecekler. Her madencinin hayatında bir kez Leadville’i görmesi gerek.”

Susan Oliver’ın zarif eniştesini bu kulübede düşününce kıkırdamaya başladı. “Burada Conrad’ı ağırladığımızı hayal edebiliyor musun? Franklin sobası üstünde ona biftek yaptığımızı? Peçeteye sarılmış bir şişe şarapla şu masanın etrafında dolandığımızı?”

“Ona iyi gelir. Çok yoruldu.”

“Neyse, o gelene kadar burayı düzene sokmuş olurum. Perdeler için kumaş alabilir miyim?”

“Yarın seni Daniel ve Fisher’in dükkânına götürürüm.”

Susan hemen ardından camdan dışarı baktı ve su kanalı kenarında hızla koşan bir adam gördü. Adam bağlı atların hemen yanından atlayarak kanalı geçti; kadife ceketinin kuyruğu arkasında uçuşuyordu. “Biri büyük bir telaşla buraya geliyor,” dedi

Susan ve arkasını döner dönmez kapıdan sığmayacak kadar uzun boylu, nefes nefese, bir haber vermek için yanıp tutuşan genç bir adam gördü.

“Frank,” dedi Oliver, “Bayan Ward’la, yani bizim medenileşme kaynağımızla tanışmak için tam zamanında geldin.”

Susan daha önce bu kadar canlı bir yüz görmediğini düşündü. Adamın kahverengi gözleri kıpırdandı ve parladı; koşmaktan terlemişti; nefesini zapt edip haberi yutarak Susan’a yönelttiği gülümsemesi tam anlamıyla mükemmel dişlerini ortaya çıkarırdı. “Ah, Leadville’e hoş geldiniz, dedi. “Yolculuğunuz nasıldı? Mosquito Geçidi’ni sevdiniz mi?”

“Burayı sevdiğim kadar değil,” dedi Susan. “Bizim için sobayı yakan sizsiniz herhâlde. Sayenizde evi hoş ve sıcak bulduk.”

“Çiçek de aradım,” dedi Frank. “Sizi en iyi şekilde karşılamak istedim ama bulamadım. Çiçekler henüz çıkmamış. Sizi karşılamak için ben de burada olacaktım ama... Biliyor musunuz az kalsın bir olayla karşılaşacaktınız. Kasabanın içinden mi geçtiniz?”

Susan Oliver’ın Frank’e susmasını işaret ettiğini gördü, ya da görür gibi oldu. “Bir sürü bağırış duyduk,” dedi. “Neydi o?”

Oliver, “Burası gibi bir kasaba sarhoşlarla doludur,” diye karşılık verdi.

“Yeter!” dedi Susan ve hatta belki de ayağını yere vurmuştu. “Beni her şeyden koruyamazsın! Anlatın Bay Sargent.”

“Ah, hmm... önemli bir şey değil. Ufak... bir sorun.”

Hâlâ güçlükle nefes alırken Oliver’a baktı. Oliver ona ifade-siz bir bakışla karşılık verdi ve sonra pes etmişçesine omuzlarını düşürdü.

“Anlatın,” dedi Susan.

Frank onay ya da izin almak için son bir kez daha Oliver’a baktı. “Şey... iki adam astılar. Hapishanenin önünde.”

Susan şaşkınlığının şaşkınlığıyla onu dinledi. Bret Harte ve *Leslie’s Illustrated Newspaper*’da okuduklarından, maden kasabalarında bu tür olaylar yaşanabildiğini az ya da çok öğrenmişti. Dehşet ve tiksinti içinde kendini yokladığında bulduğu tek şey,

artık kocasının hayatını geçirdiği yerde onunla birlikte olmanın bir tür tatmini ve bir maden mühendisinin karısının nelerle karşılaşabileceği hakkındaki düşüncelerinin doğrulanmış olmasıydı. “Kim?” diye sordu. “Neden?”

Sargent doğrudan Oliver’la konuştu. “Adamlardan biri Jeff Oates.”

Oliver bu açıklamayı ifadesiz bir yüzle karşıladı, birkaç saniye düşündü, bıyığının altındaki dudaklarını sıktı, sakın bakışlı mavi gözlerini kaldırıp Susan’a baktı. “İşgalci komşumuz. Biraz deliydi, ağzında kemik olan başka bir köpek görmeye dayanamayan bir köpek gibiydi. Asılması gerekmezdi.”

“Bana sorarsanız,” dedi Sargent, “hak ettiğini buldu. Öylece dolaşıp...”

“Diğeri kimdi?” diye sordu Oliver.

“Dün bayırda posta arabasına ateş eden bir haydut. İngiliz George’un Yeri’ne varmadan yakalamışlar.”

“Güneşin battığını bir kez daha göremeden öldü.”

“Öyle olması gerekiyordu,” dedi Frank ısrarla. “İbretlik birkaç örnek olmalı.”

Ama Susan kocasına bakıyordu. “Bunu biliyordun, değil mi? Ne olduğunu gördün. Bu yüzden yan sokağa saptık.”

“İyi bir görüntü değildi. Ne olduğunu sana söyleyemezdim.” Dudaklarını büzüp gözlerini kısarak Susan’ın gözlerinin içine baktı. “Bu bir örnek değil. Bildiğim kadarıyla daha önce Leadvil’de böyle bir şey olmadı. Eğer olsaydı gelmene izin vermezdim. Buradaki kavgacı tip bunun tekrarlanması gerektiğini söylüyor ama yanılıyor. Eğer tekrarlanırsa kalmana izin vermem. O yüzden sakınleş Frank, duyuyor musun? Herkes kafasına göre kanun yaptığı sürece gerçek kanunlar olmaz.”

Susan akli karışmış bir hâlde, “Sanırım,” dedi. Frank bu azarı abartılı hareketlerle sinerek karşıladı; sanki üzerine saldırılıyor-muşçasına kollarıyla başını korumaya aldı.

Oliver, “En azından artık o sürücünün geçitten neden o kadar hızlı indiğini ve yolundan çekilemeseydik bizi nasıl ezip geçeceğini anlıyorsun. Çamura saplanmış maden arabasındaki çocuklara

yardım etmek için neden durmadığımı biliyorsun. Bu yerde yaşmanın tek yolu bunlardan uzak durmak.”

Frank, onu yolcu eden çifte heyecanla el sallayarak atları ahıra götürdü. “Ne iyi bir delikanlı,” dedi Susan. “Üstelik *yakışıklı* da. Quentin Durward’a* benziyor. Sence bir ara resmini yapmama izin verir mi?”

“Bence istediğin her şeyi yapmana izin verir. *Gerçekten* iyi bir çocuk; kadınlardan ve içkiden uzak duruyor, işini iyi yapıyor ve çok çalışıyor. Ona güvenebilirsin. Tek bir zayıf yanı var. Tam bir savaşçı. Başına gelen en kötü şey savaşı kaçırmış olması. Heyecanı biraz fazla seviyor, kimseden bir şey almaz.”

“Almasına gerek yok. Eminim birçok yönden buradaki ortalamanın üstündedir.”

“Bundan asla şüphe duymadım,” dedi Oliver düz bir sesle. Şimdi kanaldan bir kova soğuk su alayım da banyo yap. Sonra seni Clarendon’a yemeğe götürürüm. İçeri girdiğinde tüm şamanın kesildiğini duymaya can atıyorum.”

Susan dehşet verici bir düşünceyle donakaldı. “Orası hapishaneye yakın mı? Yani etrafı...”

“Temizlemişler midir?” diye tamamladı Oliver gülerek. “Oates Mason’du. Akşam yemeği saatine kadar loca cenaze töreni için onu hazırlar.”

Susan kocasıyla birlikte su almaya gitti. “Neden kovayı akıntının tersine değil de akıntı yönünde daldırdın?”

“Böylece daha az çer çöp gelir.”

“Çok şey biliyorsun.”

Oliver cevap vermedi, sadece elini kaldırdı. Yolun aşağı tarafından bir bandonun gürültülü ezgileri geliyordu. “Tuhaf değil mi?” dedi Oliver. “Asma işini bitirdikten yarım saat sonra yaşlı bando sanki hiçbir şey olmamış gibi çalarak aşağı yukarı dolanıyor.”

Susan, su kanalının kenarında durmuş, kasabanın dumanını yaydığı çıplak vadiye bakarken uçsuz bucaksız Batı’yla yüz yüzeydi.

* Walter Scott’un 1823’te aynı isimle yayımlanmış eserindeki kahramanın adı. (ç.n.)

Akşamüstünün son saatlerinde güneş, kümelenmiş beyaz bulutların arasından ışıklarını yayıyordu. Mesafe yüzünden kulağa daha hoş ve yumuşak gelmeye başlayan müzik sesi, onlara kadar ulaşp düzeni, zarafeti, medeniyeti ve yeşil alanlarda geçirilen pazar öğleden sonralarını akla getiriyordu. Müzik sustuğunda Susan ilk olarak sadece su kanalının fısıltılarını duydu ve ardından boş kalaslardaki çizmelerin, maden değirmenlerinin, gümbürdeyerek ilerleyen vagonların –yani Leadville’in şiddetli ve daimi seslerinin– daha boğuk, daha uzak uğultusu geldi. Oliver’ın bu üretken çılgınlıkla, kendisininse müzikle bütünleştiğini, onunla birlikteyken yeni ve güçlü bir şeyin parçası olduklarını düşündü.

Oliver elinde su damlayan kovayla gülümseyerek onu izliyordu. “Şimdi bana doğruyu söyle. Burada yapabilir misin yoksa seni Clarendon’a mı götürelim?”

“Yoo, burası!”

“İnsanlardan uzak, tek başına kalamazsın bence.”

“İşim var. Hem onların birlikte yaşayacağım türden insanlar olmadığını söylemiştin.”

“Atla gidebiliriz, muazzam bir kırsal. Eğer ben götüremezsem Frank ya da Pricey götürür seni.”

“Pricey kim?”

“Yardımcım. Oxford, şüphesiz. Züğürt, beceriksiz İngiliz.”

“Kulağa çok eğlenceli geliyor. Gece eğlenceleri yapabilir miyiz?”

Oliver tabak gibi güneş karşısında gözlerini kıstığında göz kenarları esnek bir deri gibi kırıştı. Gülümsemesi bıyığının altına gizlenmişti. “İlkini bu gece yapmaya ne dersin?”

Babaannem belki kızardı, belki o su kanalının kenarında birbirlerine imalı bakışlar attılar, belki bu uygunsuz ima yüzünden kocasını sessizce azarladı, belki başı döndü ve tören için hazırlanan bir sahne kadar ışıklandırılmış o herkese açık alanda kocasının peşinden koşturdu. Nasıl bilebilirim ki? İrtifa insana tuhaf şeyler yapar. Bildiğim tek şey, o sabah geçitte başlayan yanlış anlamının yok olup gittiği ve Leadville’deki hayatlarına mutluluktan uçarak başladıkları.

Babaannem Leadville'deki o kulübede bile el üstünde tutuluyordu.

O ilk soğuk sabahlar yatağında uzanıp uykulu gözlerle kirpiklerinin arasından pantolon askıları sarkmış hâlde iç gömleğiyle Franklin sobasının yanına çömelmiş, bir avuç dolusu talaşla kömürü tutuşturmaya çalışan Oliver'ı seyrediyordu. Hareketleri se-riydi; ne yaptığını biliyor, dikkatle çalışıyordu. Koyu kollarının üstüyle boynundaki güneş yanığı çizgisinin altında kalan teninin rengi açıktı. Dış kapıyı açtığında nefesi beyaz ve yoğundu, içeri dolan soğuk hava battaniyeler altındaki Susan'ın daha da sarın-masına neden oluyordu. Oliver, tamamen uyum sağlamış, burada geçirdiği on iki yılın sonunda Batılı olmuş, karısının her şeyi hal-ledeceğine güvenebileceği bir hâlde, elinde kovayla açık kapıdan dikedörtgen görünen parlak, bakır rengi göğün karşısında bir süre dimdik durdu.

Kapı sertçe kapanıyor, Susan onun koştüğünü duyuyordu. İki dakika içinde geri dönüyor ve içeri girip kapıyı hızla kapatıyor, içeri adım atarken kovadaki su etrafa sıçırıyordu. Susan o zamana kadar artık uyandığına karar vermiş oluyordu.

Uyandığında nasıl görünüyordu acaba? Onu hiç bakımsız gör-medğim için saçı başı dağınık, gözleri şiş nasıl olacağını hayal edemiyorum, özellikle de gençken. 1879 yılında bigudi yoktu sa-nırım. Kâkülünü kıvırıyorduyorsa da sobada ya da lambada ısıtılmış havya gibi bir şeyle yapıyordu muhtemelen. Yoksa Gece başlığıyla mı? Belki. *Godey's Lady's Book*'a* bakıp kadınların yatak odalarıyla ilgili bu tür mahrem sırları öğrenebilirim ya da öğrenemem. Bir tarihçiye yeni bir güne gözlerini açan bir hanımefendinin nasıl görünmesi gerektiğini söyleyecek olan Sears, Roebuck kataloğu-nun çıkmasına birkaç sene vardı. New Almaden'daki âşık çocuğun

* 1830-1878 yılları arasında Philadelphia'da yayınlanan bir kadın dergisi. (ç.n.)

düşündüğü gibi bir kadından ziyade bir melek görüntüsünde olduğundan kuşkuluyum. Kocasına öyle görünmüyordur, hem de sabahın altı buçuğunda. Yine de kocasının gözünde bile o kütükten duvarın önünde bir niş içindeki aziz heykeli gibi parlıyordu. Sanırım pembe teni uykudan dolayı daha da pembeleşmiş oluyor; başı yastığın üstündeykenki canlılığı salona geçince azalmıyordu. O şakıyarak uyanan biriydi. Oliver kahvaltı hazırlarken onunla sohbet ediyordu.

Kahvaltıyı Oliver hazırlıyordu, dediği gibi o karısından daha iyi bir aşçıydı ve Susan'ın soğukta kalkmasına gerek yoktu. Öyleydi de, Susan bunu itiraf ediyordu. Susan'ın harcayacağı sürenin yarısını harcayacak ve sarf edeceği çabanın yarısını sarf ederek biftek pişiriyor, jambon kızartıyor, yumurta, gözleme ya da patates hazırlıyor, lapa ve kahve yapıyordu. Kızaran mücveri boş kabartma tozu tenekesinin kenarıyla kesme işinde ustaydı. Açılmış süt tenekesinin iki deliğine haşaratın ve tozun girmesini engellemek için kibrit tıkıyordu. Gözlemeleri tavanın tam merkezine denk getirecek kadar düzgün çeviriyordu.

Gerçekten soğuktu. Leadville'in yazının bir ay sürdüğü söylenirdi ama hiç kimse o bir ayın ne zaman başlayıp ne zaman bittiğini anlamazdı. Üstelik henüz başlamamıştı. Susan, Ollie'ye hamileliğinde Augusta'nın gönderdiği sıcak su torbasına sarılıp sırtını kütüklere yasladı ve sabahın bu saatlerinin birlikte geçirdikleri en güzel saatler olduğunu düşünerek kocasının becerikli hareketlerini izlemeye başladı.

“Conrad'ın ne zaman geleceğini söylemedin,” dedi.

“Söyledim. Haftaya.”

“Burada kalmasını teklif etmelisin.”

Oliver bakışlarını kulübede gezdirdi ve sonra yana doğru eğilip sıcaklık yüzünden gözlerini kısarak kabuklu patatesleri çevirdi. “Onu nerede yatıracamız?”

“Bilmiyorum. Sanırım yatıramayız. Ama Claredon hiç ev gibi değil.”

“Burasını da biraz *fazla* ev gibi bulabilir.”

“Ben seviyorum,” dedi Susan. “Aynı odada yemek pişirmek, yemek, uyumak, giyinmek, yıkanmak ve misafir ağırlamak zorunda olmanın dışında gerçekten seviyorum. Ollie gelmeden önce L şeklinde küçük bir bölüm ekleyebilir miyiz?”

Kahve demliğı taştı. Oliver elinin ucuyla dokunarak kapağını açtı. “Onu buraya getirmeyi hâlâ düşünüyor musun?”

“Kesin kararlıyım. Tekrar o kadar uzun süre senden ayrı kalmayacağım.”

Kulübe kahve ve jambon kokusuyla doldu ve Susan bir yandan jambona çatalını batırıp kalaylı bir tabağa alır, tavadaki yağ yumurta kıran Oliver’ı izlerken diğer yandan üzerindeki örtüyü sallayarak yağ kokusunu gidermeye çalıştı. Oliver, yumurtayı tavanın kenarında tek elle kırıp içi tavaya düşene dek uzun ve kıvrak parmaklarıyla yukarı doğru kaldırıp açtı. Susan yumurtaların tavada katılaşıp altın rengi göbekleriyle gösterişli yapraklı çiçeklere dönüştüğünü gördü.

“Bugün beni dışarı çıkarabilir misin?”

“Bugün olmaz maalesef. Big Evans’ı kontrol etmek zorundayım.”

“Ben de gelebilir miyim?”

Oliver bir süre oturup düşündü. “Oraya olmaz. Seni dışarı çıkarması için Frank ya da Pricey’yi gönderirim.”

“Frank’i gönderebilir misin lütfen? Pricey tam bir ahmak. Sürekli düşmesinden korkuyorum ve atı ağır sürmek zorunda kalıyorum çünkü koşturduğumuzda atın sırtında zıplayıp duruyor.”

“Pricey olmadan yol almak daha kolay. Ama bu irtifada ata binmesen iyi olur.”

Susan şımarık bir edayla, “Baş üstüne komutanım,” dedi. “Peki sen geçen gün doksan kilometre ata binmeyi nasıl başardın? Atın Colorado’nun en hızlısı olmalı.”

“Hızlı sürüyorum çünkü bir an önce geri dönmek istiyorum.”

Susan, kocasının durup kendisine bakarkenki hâinden çok hoşlandı; güçlü, erkeksi ve *kararlı* bir yüzü olduğunu düşündü. Mutlu bir adam gibi görünüyordu. Kendisi de mutlu bir kadındı ya da Ollie’yi yanında aldığı anda öyle olacaktı.

Oliver yedi buçukta gitti. Susan sobanın ve güneşin, kulübenin soğuşunu azaltmasını bekleyerek yarım saat daha uzandı. Sonra sabahlığını giyip kalktı ve dağınıklığı toplamaya başladı; yatakları yaptı, bulaşıkları yıkadı, yeri süpürdü. Eğer bunları bir anda yapıp bitirmezse ev bütün gün dağınık kalırdı. Sabah havası yemek kokularını alıp götürsün diye kapıyı ve iki pencereyi açtı. Gönül rahatlığıyla resim yapmaya, okumaya, dikiş dikmeye ya da mektup yazmaya ancak ev temiz ve havadar olduğu zaman başlayabiliyordu.

Aşağıda ilkbaharın peşinden kuzeye, Alplere doğru seyahat etmekte olan Augusta ve Thomas’a yazdığı mektuptan bir bölüm var.

Staten Island’ta Sargent diye bir aile hatırlıyor musun, General Timothy Sargent? Burada Oliver’ın yardımcısı olan oğulları Frank kendi ailesiyle senin ailenin birbirlerini az çok tanıdığını düşünüyor. Sobamızın karşısında ilk oturduğumuzda nasıl doya doya konuştuğumuzu hayal edebilirsin.

Frank mükemmel bir delikanlı. Oliver’a abartılı bir biçimde hayran, “Colorado’da birlikte çalışılacak en iyi adam,” diyor onun için ve Oliver iş yüzünden ofiste kaldığında ya da bir denetim işine gönderildiğinde beni yalnız bırakmıyor. Odunlarımı kesiyor, taşıyor, (sabahın altısında!) sobamı yakmaya geliyor, çöpümü yakıyor, kasabaya gidip paketlerimi getiriyor, gündelik işlerimi görüyor, at arabasıyla gideceğim yere götürüyor. Yalnız gitmem söz konusu bile değil elbette.

Bu şartlarda, Frank öylesine kibar bir delikanlı ki. Çıkan herhangi bir olayla baş edemeyeceğinden değil... bir doksan iki boyunda ve bir kara yılan kadar çevik. Batı konusunda aşırı heyecanlı, buradaki macera dolu yaşamı seviyor, tuhaf insanlardan ve garip durumlardan zevk alıyor. Ama çok kibar yetiştirilmiş ve bu dağlardaki yaşam seviyesine inmeye meyilli değil. Maaşının üçte birini dul annesine gönderiyor ve Leadville’de eğlenmek için ne yaptığını sorduğumda –bunu cevabından korkarak sordum– onu cezbeden fazla bir şey olmadığını söyledi.

Hem o hem de aynı kulübeyi paylaştığı Pricey kitap okumaya düşkünler. Geçen gece oldukça samimi bir sohbetimiz oldu. Kendini bilinçli olarak *temiz* tutuyor, hem bu kasabada karşılaşabileceği berbat kadınlar konusunda hem de birkaç arkadaşını mahvettiğine şahit olduğu içki konusunda. İçki eşlerinden ayrı olan ya da ulaşamadıkları başarı için mücadele eden yalnız erkekler için korkunç bir ayartıcı. Frank gibi birinin bunların dışında kalmaya kararlı olduğunu görmek mutluluk verici. Diğer yandan Oliver, onun fazlasıyla yiğit bir delikanlı olduğunu ve çok kısa bir süre önce Pricey'nin İngiliz aksanını komik bulduğu için onunla dalga geçtiğini sandığı bir kabadayıyı yere serdiğini söylüyor. Kabadayının çenesi kırılmış ve hâlâ düzgün konuşamıyormuş. Yumruk yumruğa kavgaya girişen bir adamı tanımayı ve sevmeyi hayal edebiliyor musun? Ama dürüst bir adamın burada tamamen kaçınamayacağı bir durum bu.

Ona ablalık yapıyorum ve onunla flört ediyorum (azıcık). Dokuz yaş büyük olduğumdan bu eğlenceli ve zararsız. Ondaki çarpıcı şey aynı senin gibi ışıltılı, koyu kahverengi gözlere sahip olması. Bana düşkünlüğü o kadar bariz ki Oliver da fark ediyor elbette. Bunu anlıyor, tıpkı seninle beni bir şekilde anladığı gibi. *Nasıl* anlıyor, bilmiyorum. Benim iyi kocam yaşına göre bilge biri. Aslında Frank'le birbirlerine çok benziyorlar. Batı deneyimi konusunda aynı coşkuya, aynı soğukkanlılığa sahipler ve senin değersiz arkadaşına tapan aynı bakışlara. Ama Frank daha az suskun, konuşmaya daha meraklı. Bayan Alcott'ın romanı için onun resmini yaptım bile.

Erkekler üzerinde güç sahibi olmanın ne demek olduğunu bu yaşında ve bu irtifada keşfetmem tuhaf değil mi? İnsanın hiç karşılaşmadığı bir kadın türünü, güçlerini *kullanan* tür kadınları anlamamanın sızısını veriyor. Etrafımda üç tane erkek var ki sadece onları görüyorum diyebilirim ve üçü de benim için yanan kömür üzerinde çıplak ayakla yürürler. Sende bedbaht bir maceraperest izlenimi bırakmıyor muyum? Ama üzerine titrediğin bir erkeğe, ablalık yaptığın başka bir erkeğe ve annelik yaptığın bir diğerine sahip olmak öylesi masum, öylesi keyifli ve öylesi zararsız ki.

Annelik yaptığım Pricey dediğimiz Ian Price. Oliver onun beceriksiz olduğunu söylüyor ama yine de onu yanında tutuyor çünkü o delikanlı çok çaresiz ve yalnız. Leadville’e neden geldiğini anlayamıyorum, tabii sebep önceden olduğu yerde aşırı mutsuz olması değilse. Senin de tahmin edebileceğin gibi Batılı bir servet avcısı kadar küçük. Kemiklerinin üzerindeki et elle sonradan eklenmiş gibi yumru yumru. Kekeliyor, kızarıyor, tökezliyor ve kendisine sataşıldığında ya da bir şey onu eğlendirdiğinde yüksek, incinmiş ve “haaaaaa!” diye uzayıp giden bir tür ses çıkarıyor. Ama kendi tarzında iyi bir arkadaş çünkü Frank’ten bile daha iyi bir kitap okuru ve ikimiz baş başayken bazen her zamanki utangaçlığını bir kenara bırakıp kitaplardan söz ediyor. Sobamızın karşısındaki sallanan koltuğumuzda oturup kitap okumaya bayılıyor... Sohbeta katılmıyor ama bir biçimde keyif alıyor, öylesine hoşnut bir havası oluyor ki. Onu böyle gördüğümde eğer biz burada olup ona bu tarz bir yuva sunmasaydık ne yapardı diye düşünmeden edemiyorum; Clarendon’un gürültülü lobisi ya da Frank’le paylaştığı ve portatif yatağına uzanıp çiviye asılı lambanın ışığında kitap okuduğu bir kulübede...

Sıradan bir Leadville akşamına bakalım.

Sobadaki ateşin ve Daniel ve Fisher’s adlı dükkândan fahiş fiyata alınmış iki gaz lambasının yaydığı hafif parlaklıkla birleşen ışık yumuşaktı. Yataklar perdelerle ayrılmış, masa King Araştırması’nın jeolojik haritalarının asılı olduğu duvara yaslanmıştı. O haritaları Oliver değil, Susan asmıştı ve niyeti onları incelemek değil, evi süslemektir. Frank, çenesini dizlerine dayamış, gözlerinde sobadan yayılan ışıkla yerde oturuyordu. Sobayla duvar arasında oturmakta olan Pricey kitap okuyordu ve sallanan koltuğunun gıcırtiları sohbetlerindeki kısacık suskunlukları aşırı gayretli bir cırcır böceği gibi dolduruyordu.

“Bu denli ilgi çekici ne okuyorsun Pricey?” diye sordu Susan.

Pricey onu duymadı. Hantal çizimleri içindeki minik ayaklarının parmak uçları aşağı indi, zemine değdi ve yeniden yukarı

doğru süzüldü. Burnu sayfadan yirmi beş santim uzaklıktaydı. Eli hareket etti, bir sayfa çevrildi, ayakları aşağıya indi, yere değdi ve yukarı doğru süzüldü. Zemin gıcırdadı. Kendi aralarında gülerek onu izlediler.

“Sanırım kibirden tamamen yoksun olmak bu,” dedi Oliver. “İsmi duyan herkes başını kaldırıp bakar, az da olsa kulağına çalınır. Ama Pricey yapmaz, özellikle kitap okurken hiç yapmaz. Şuna bakın, tahta atında sallanan bir çocuk gibi.”

“Geçen gün yolda Minnie adlı yaşlı katıra binerken gördüm onu, burnu yine kitabın içindeydi,” dedi Frank. “Katır tökezleyip onu bir kuyuya düşürseydi bile okumaya devam ederdi. Belki havanın neden birden karardığını düşünürdü.”

Oliver sesini hafifçe yükseltip, “Bir daha buraya gelmemesini rica edebilirim,” dedi. “Sallana sallana yerdeki bütün çivileri sökecek.”

Şakalarını Pricey’ye yönelttiler ama o hiçbir şey duymadı. *Gıcır gıcır, gıcır, gıcır*. Küçük çizmeler yere vurup yukarı süzülüyordu. Pricey bir sayfa daha çevirdi. Susan diğerlerine bakıp kahkahasını bastırarak başını iki yana salladı. Ona gülmeyin. Alay etmeyin.

Oliver, “Pricey’nin farkında olmadığı bariz olan bir şey var. O sallanan koltuk yavaş yavaş *kayıyor*. Beş dakika sonra ateşin içinde olacak,” dedi.

Frank, “Fark edeceğinden şüpheliyim,” diye karşılık verdi.

Çizmeler akıl almaz bir zarafetle aşağıya indi, tahta zemine vurdu, yükseldi, alçaldı. *GICIR gıcır, GICIR gıcır*. Pricey parmağını ıslatarak bir sayfa daha çevirdi.

“Gerçekten,” dedi Oliver ve ayağa kalktı. “Durum ciddi.”

Duvar boyunca Pricey’nin koltuğunun arkasında duran kitaplığa doğru yürüdü. Pricey ona geçecek yer açmak için omuzlarını hafifçe eğerek yana çekti ve burnundan soru sorar gibi bir hırıltı çıktı ama başını kaldırmadı. Sallanan koltuk yükseldi, indi. Onun hemen arkasında duran Oliver iki eline de King Araştırması raporlarının birer cildini aldı; Oliver’ın rehberleri ve rol modelleri olan King, Prager, Emmons, Hague kardeşler ve birkaç kişinin

daha bilgilerini içeren ve ağırlığı iki kilo kadar tutan dört büyük formadan* oluşan değerli ciltlerdi bunlar.

Susan bir an için onun, kitapları Pricey hiçbir şeyin farkında değilken kafasına indireceğinden korktu ve engel olmak ister gibi bir hareket yaptı. Ama Oliver Pricey'nin ritmini yakalamak için bir süre dikildikten sonra hızla eğilip sallanan koltuğun iki ayağının altına birer cilt sıkıştırdı.

Pricey ani bir sarsıntıyla durdu, başı hızla geriye gitti, çenesi sertçe kapandı. Korkuyla başını kaldırıp kahkahalardan ürkmüş hâlde onlara baktı. Yüzü pembeleşti, solgun gözleri bir yere odaklanmaya çalışarak çılgınca döndü. "Ppp...pardon!" dedi. "Ne oldu?" ... ve ardından "haaaaaa!" diye inlemeye benzer uzun bir kabulleniş nidası geldi.

Bundan bir ya da iki gün sonra aynı Pricey, Susan'a Leadville'in sıradışı imkânlarını gösterdi. Onu atla dolaştırmak için görevlendirilen kişi oydu ve Arkansas Nehri'nin kıyısındaki Lake Fort'ta, nehrin karşısına geçmek zorunda oldukları bir yerdeydiler. Suların yüksek olduğu bir mevsimdi ve Arkansas Nehri'nin başlangıç noktasındaki sular kıvrıla kıvrıla hızla akıyordu. Susan, "Hadi Pricey," diye seslendi ve atını suya sürdü.

Su atın dizlerine kadar çıktı ve Pricey atın gövdesine yaslanıp adımlarını hissederek suda temkinli biçimde ilerledi. Hayvanın toynakları dipteki kaygan taşlara dikkatle basıyordu. Susan ayağını yan eyerdeki üzengiden çıkardı ve altında coşkuyla akan buz gibi sudan ürkmüş, heyecanlanmış ve büyülenmiş bir hâlde oturdu. Su sığlaştığında at kocaman damlalar sıçratarak ileri doğru atıldı ve Susan ayağıyla üzeniği bulmaya çalışırken dönüp Pricey'nin ne durumda olduğuna baktı. İki eliyle dizginlere sımsıkı yapışmış geliyordu. Nehrin ortasında ona tatlı, çaresiz bir ifadeyle gülümsedi.

Susan atını söğütlerin, akça ağaçların, bodur huş ağaçlarının arasından geçirdi ve ormanlık arazi sona erip açıklığa çıkana dek eğilip zikzaklar çizerek ilerledi. Lake Fork yoluna sınır olan ve kırırdanıp duran bir sıra dışında üzerinde tek bir ağaç olmayan,

* Quarto: 1 quarto olan bir kitap 4 normal kitaba eşdeğerdir. (ç.n.)

kilometrelerce uzun bir çayırılığın kenarındaydı. Üzengiye kadar yükselen otlar rüzgârda dalgalanıyor ve eğiliyor; her hareket ettiklerinde çizgiler ve renk renk çiçekler –fırça çiçeğinin pas rengi, sakallı dillerin mavisi, düğün çiçeklerinin sarısı, şebboyların kızzılığı, hasekiküpelerinin maviye çalan beyazlığı– ortaya çıkıyor, saklanıyor, yeniden ortaya çıkıyordu. Vadiyi çepeçevre saran, parça parça karla kaplı çıplak tepeler yukarıdan orman sınırının bu dantel gibi kıvrımına bakıyordu.

Susan neredeyse nefesini tutarak bu yemyeşil araziye daldı. Atın bacakları gözden kayboldu, otları omuzlarıyla iterek kendine bir geçit açtı, üzengiye ve eyerin kenarına otların tepeleriyle çiçekler takıldı. Susan'ın etrafındaki ve altındaki devinim kısa bir an önce geçtiği nehrin hızlı akıntısı kadar baş döndürücüydü. Hava, ciğerlere canlılık veren o yüksek, masmavi dağ havasıydı. Susan yüzü ve göğsü onu tamamen hissetsin diye üzengide yükselerek mavi gökyüzünden kesilip alınmış bu tabloyu âdeta ayakta alkışladı. Buharlaşmamış suyun küçük mücevherleri, otlar arasındaki yüzlerce noktadan güneşe göz kırptıyordu.

Pricey'nin yaklaşıp tam arkasında durduğunu duydu. Atı nefes nefeseydi. Susan gözlerine ziyafet çekiyordu, arkasını dönmedi. Ardından Pricey'nin terbiyeli Oxfordlu sesiyle son derece güçlü ve hiç kekelemeden şöyle dediğini duydu:

*Ah, mağrur gün nasıl da kibarca dolduruyor
Küllerini sakladığı mavi küpünü ateşle.**

Pricey değilse kim? Leadville değilse neresi?

Babaannemin Leadville mektuplarını fareler kemirmiş ve bazı tarihsel boşluklar yaratmış. Dosya ince. New Almaden ve Santa Cruz'da geçen onca zaman bir mektup balyası oluşturmuş. Leadville mektuplarının sayısı ise sadece otuz.

* Ralph Waldo Emerson'ın 168. *Ode* şiirinden. (ç.n.)

Günlükler de pek yardımcı olmuyor, soba başındaki sohbetlerde iyimser şekilde yanlış yorumlanan Leadville deneyimiyle ilgili üç roman da. İçlerinde gerçek insanlar ve gerçek olaylar bulunup çıkarılabilir ama o romanlar babaannemin Leadville’de hiçbir zaman karşılaşmadığı, sıradan bakirelerin vicdan muhasebeleri gibi konularla dolu. Kahramanları, Oliver Ward gibi genç mühendislerin kötü bir taklidi, kötü adamları ise gaspçılar ve sahtekâr yöneticiler. Birindeki kadın kahraman kötü adamın kızı, babaannemin sonraki bir hikâyesinde yeniden kullandığı bir malzeme. Genç kızın namuslu mühendisle evlenebilmesi için kötü adamın pişmanlık içinde ölmesi gerekir.

Eğer babaannem Tombstone ve Deadwood hakkında yazıyor olsaydı bu kurgular yeniden boyanmış arka plan manzarası dışında bire bir aynı olurdu. *Gerçekten* korunuyordu, bir dereceye kadar kocası tarafından ve en az o kadar da kendi titizliği yüzünden. Bu hikâyelerdeki gerçeklik sadece süs.

Ama Leadville, fareler tarafından lime lime edilmiş mektuplarda gizli, fark edilmeyen yalanlar kadar gerçektir. Bu Leadville babaannemin soba başı sohbetlerine kadar sızan Leadville’dir.

Buhranın ortasında çabucak para kazandırdığı, eğitimsizler arasında olduğu kadar eğitilmişler arasında da hızla yayılan bir yer. Leadville’deki maden kuyularında görev yapan Harvardlılar, MIT* ve Yale Sheffield Bilim Okulu mezunları veznedar, kâtip ve gözcü olarak çalışıyorlardı; her maden kuyusuna her gün diplomalı ve bıyıklı genç bir mühendis başvuruyordu. Clarendon Oteli’nde Boston, New York ve Londra aksanları duyuluyordu. Mosquito Geçidi göçmen maden uzmanlarının ve sermayedarların ana göç yolu olmuştu.

Leadville, hızla yol alan bir tren gibi medeniyete doğru gümbür gümbür ilerliyordu. Bir opera binası inşa edilmesi konuşmalarına ilaveten içlerinde Oliver’ın uzaktan kuzeni olan W. S. Ward’un da bulunduğu üç maden yöneticisi Ditch Walk’ta ev yapmayı planlıyor ve yaz gelmeden karılarını da buraya getirmek istiyorlardı.

* Massachusetts Institute of Technology. (ç.n.)

Kasabanın en büyük pansiyonu, düzenlediği Gençler Balosunda, Newport'takiler kadar katı sosyal çizgiler çizmişti. En iyi barlar ceviz ahşap işçiliği, kristaller ve William Morris duvar kâğıtlarıyla muhteşemdi. Susan, su kanalı kenarındaki kulübesine sıkış tepiş yaşamak için yerleştiğinde tüm bunlar kaleydoskopdaki renkli cam parçaları gibi zamanla yerine oturacak bir başlangıçtı sadece.

Bir sabah kapı çaldı ve Susan kapıyı açtığında karşısında iri yarı, parlak gözlü, kendinden emin genç bir hanımefendi gördü. Ortak arkadaşları Augusta'nın bir sevgililer günü hediyesi gibi gönderdiği Helen Hunt Jackson. Babaannem için bir maden mühendisiyle evli, Batı'ya yerleşmiş sanatçı bir hanımefendi olan Bayan Jackson'dan daha rahatlatıcı bir şey olamazdı. Eğer Amherstli ve Massachusettsli Helen Hunt, Denverli Helen Hunt Jackson olunca yitip gitmediyse artık Leadvilleli Susan Burling Ward olan Miltonlu ve New Yorklu Susan Burling kimliğini neden kaybedecekti ki? İki on beş dakika içinde yakın arkadaş oldular.

Başka bir gün bir sürü vagon, bir sürü katır ve yarım düzine adam kanaldan yukarıda, titrek kavak ağaçlarının hemen kenarında bir kamp kurdular. Bu, yeni Amerika Birleşik Devletleri Jeolojik Araştırma ekibiydi, hepsi Kırkıncı Paralel'le ilgili King Araştırması'nın emektarıydı. Onlardan kısa bir süre sonra çirkinliğini, üzerindeki kar beyazı geyik derisi kadar zarif taşıyan, uzun, zayıf, çenesiz, kambur bir adam geldi ve kendini Samuel Emmons olarak tanıttı; devlerden biri, Leadville'in Homeros'u, Oliver'ın kahramanlarından biri ve Prager, Clarence King ve Henry Adams'ın eski bir arkadaşı. Oliver'ın kutsal kitap saydığı bir kitap yazmış ve şimdi kütük duvarlara bir süs olarak asıldığını görmekten çok mutlu olduğu jeolojik haritaları yapmasına yardım etmişti. "Silüriyen dönemin estetik imkânlarını anlamak için bir kadına bakmak yeterli," demişti.

Birkaç gün içinde Prager ve Henry Janin de bölgeye geldiler; bir hafta sonra ise Jeolojik Araştırma'nın başı, *Mountaineering in the Sierra Nevada*'nın yazarı, Whitney Dağı'na tırmanan, büyük elmas sahteciliğini ortaya çıkaran, parlak bir üne sahip Clarence

King'in ta kendisi. Susan onun "neslinin en iyi ve en zeki adamı" olduğunu düşünmüyordu çünkü John Hay henüz onun hakkında yorum yapmamıştı ama onu kültürlü bir adam olarak tanıyor ve Oliver'ın bir bilim insanı olarak ona duyduğu saygıyı biliyordu. Susan onun konuşmacıların en kıvrak zekâlısı ve hikâye anlatıcılarının kralı olduğunu duymuştu. Hayranlıkla dalga geçme arası bir ifadeyle Augusta'ya, araştırma kampındaki çadırında ona siyahı bir uşağın hizmet ettiğini, bitmek tükenmek bilmez bir şarap, brendi ve puro stokuna sahip gibi durduğunu, Emmons'ın gibi onun da binicilik kıyafetlerinin Nevada'nın Carson Vadisi'ndeki Paitu Kızılderililerinin giydikleri kar beyazı geyik derisi kullanılarak Londra terzileri tarafından dikildiğini yazmıştı. Bir akşam üzerine yazdıkları dışında, mektuplarında King'in meşhur sohbetinden hiç söz edilmiyor. Belki de fareler yemiştir.

King'in yanında Thomas Donaldson adında çok babacan bir adam vardı, Kamu Arazileri Komisyonu'nun* başkanıydı ve kurulmasının ikinci ayında kampları ünlü akınına uğradı. Geceyi nerede geçiriyorlardı? Elbette babaannemin kulübesinde. Uçan her pervaneyi etrafına toplayan bir lambaydı o. Kullanılabilir alanı en fazla altı metre kare olan tek odalı evinde her akşam eğitimli, kültürlü, yetenekli, güzel konuşan, saygın, politik güç sahibi ve entelektüel, olağanüstü bir grup toplanıyordu. Yatakları perdeler arkasına saklamak mümkün değildi; sürekli açıkta duruyor ve kanepe görevi görüyorlardı. Babaannemin, yatak odası gene işgal edilecek diye rahatsızlık duyduğundan kuşkuluyum; hayatı boyunca oradakinden daha canlı olmadı. Sorumluluk ve mahrumiyet dolu bir sürgün hayatına ve yaptığı sert Batı yatağında yatmaya hazır hâldeyken kendini, parlaklıkta Augusta'nın stüdyosunun bile zor boy ölçülebileceği bir salonda (bunu kendine birkaç kez söyledi) ev sahipliği yaparken buldu.

Leadville'de şen şakrak yaşadığımıza inanmıyorsan sana Dört Temmuz'umuzu anlatayım. Kocaları denetim gezisinden henüz

* Altına Hücum döneminde, göçmenlerin arazi talep etmeleri üzerine bu arazilerin yasalara uygun hibe edilmesi için 1880'de kurulan bir komisyon. (ç.n.)

dönmemiş olan Bayan Abadie'yle Bayan Jackson'ı ağırılıyordum. Bay Ward eli kır çiçekleriyle dolu hâlde çıkageldi ve sonra balığa giden Frank Sargent uğradı. Öğle yemeğini hazırlamama yardım etti. Oliver bacağını nitrik asitle yaktığından Franklin sobamızda yemek yapan birinin eğilmesi gerektiği kadar eğilemiyor. Boston'dan gelen balık çorbamız (konserve), California'dan gelen beyaz misket üzümümüz (konserve), çayımız (İngiliz çayı, Bay Ward'un katkısı), kutlama yaptığımızı gören Jeolojik Araştırma aşçısının getirdiği Leadville usulü kuru üzümlü muhallebimiz ve Frank'ın kızartırken yaktığı ekmeğimiz vardı. Yemek masamız biraz karıştı. Frank bir eşya sandığının üstünde oturuyordu, Bay Ward sallanan koltuğumuzda öne arkaya gidip geliyor ve dökülen kırıntıların üzerine eğilen yaramaz küçük bir çocuk gibi davranıyordu (her zaman grubun şakacısıdır, kendisi de çok eğlenir), Oliver ise bir ofis sandalyesinde oturuyor ve son pikniğimizden kalan bir Budweiser bardağından üzüm yiyordu. Yemekten sonra su kanalının diğer tarafından kederli bir sesle malını duyuran bir dondurma satıcısı geldi. Bay Ward ve Oliver koşarak dışarı çıktılar (daha doğrusu Bay Ward koşarak, Oliver topallayarak çıktı) ve Bay Ward birkaç tane de portakal aldı. O akşam yemeğe çıktığımızda bando eşliğinde yapılan bir koşu yarışı vardı. İster ip cambazı gösterisi olsun ister kısa etekli bir sürü kızın Great Western Tiyatrosu'ndaki şovu, burada bandosuz hiçbir şey yapılamaz. Yemekten sonra Bay Ward, "çeyizi" için halı ve perdelik kumaş seçmeye Chitten'in dükkânına götürdü bizi; bize yakın bir ev yapıyor, önümüzdeki yıl karısını da getirecek. Burada parasını verdikten sonra ne kadar zarif şeyler alınabildiğini hayal edemezsin, hem de bir sürü.

Bir şekilde diğer arkadaşlarla bir araya geldik ve eve vardığımızda küçük kulübemizi *tika basa* doldurduk. Bayan Jackson ve Bay Abadie geri dönmüşlerdi, bu da bize üç ağırbaşlı çift daha kazandırdı ama buna ek olarak Bay King, Bay Emmons, Araştırma'nın başı Bay Wilson, yeni gelen Conrad Prager ve Henry Janin, Kamu Arazileri Komisyonu'nun başkanı Bay Donaldson,

neredeyse sandalyelerin altına saklanmış gibi duran ama aslında çok eğlenen Oliver'ın yardımcısı Pricey ve iki balık tutmuş olarak geri dönüp balıkları cömertçe bana veren Frank vardı. Frank öğle yemeğinden kalan bulaşıkları yıkamama yardım etti. Bay King çadırına gidip bir şişe brendiyle geri döndüğünde sobanın etrafında cumhuriyete kadeh kaldırıp savaş ve şenlik şarkıları söyledik.

İnsanların çoğu Ollie'yi buraya getirme konusundaki kararlılığımızı ve benim tek başına kalma kararımı kuşkuyla karşılıyor. Bay King ve Bay Jackson, alaycı bir tavırla, mükemmel bir evliliğin tek şartının uzun ve sık ayrılıklar olduğuna inanıyormuş gibi davranıyorlar. Bu, benim gibi kocasının peşinden Batı'ya gelen Bayan Jackson'ın küçük bir terrier gibi tiz sesler çıkarmasına neden oluyor. Oysa Leadville'in bir yuva olduğundan kuşkulu. Denver'ı kabul ettirmeye çalışıyor. Leadville çok yüksek, diyor. Burada çim yetişemez, tavuklar yumurtlamaz, inekler süt vermez, kediler yaşamaz. Hiçbirinin bizi ikna etmediğini söylemeye gerek yok. Yüz elli kilometrelik bir at yolculuğu sonrası nasıl hissettiğine bakarak durumu kontrol eden Oliver, hiç daha iyi hissetmediğini söylüyor, ben ise son derece canlı hissettiğimi söylemeliyim.

Geceyi, bir maden incelemesi nedeniyle bizden biraz erken ayrılan Profesör Rossiter Raymond'dan aldığım bir notu okuyarak sonlandırdım. Sobamızın yanında hoşça vakit geçirmiş ama dağdan döner dönmez berbat bir nezleye yakalanmıştı. Duygularını ifade etmek için bu kısa, gülünç şiiri gönderdi.

*Bırakın hapşırıp öksürsünler,
Rahat saraylarında prensler.
Bırakın zenginlere musallat olsun,
Soğuk algınlığı ve nezle.
Bana kanalın orada bir göz kulübeyle
Açık bir zihin yeter de artar bile.*

Sence keyifli vakit geçirmiyor muyuz? Tek zorluk Oliver'ın, –burada dedikleri gibi maaş veremeyecek kadar fakir, işi bırakamayacak kadar zengin olan– madenlerin haritalarını çıkarmak için çok uzaklarda olması. Sabahları yanlarına bir sandviçle bir jeoloji çekici alarak atlarına atlayıp yola çıkan ve tüm günü fosil arayarak ya da sadece bir ölçüm aletine gözlerini dayayıp kocaman görünen dağlara bakarak geçiren Araştırma ekibindeki adamlara imreniyor.

“Size bir soru sormama izin verin,” dedi Helen Hunt Jackson. “Meselenin Kızılderililerle ilgisi yok. Çıkarları Kızılderililerin haklarıyla çatıştığında Amerikalıların nasıl karşılık verdiklerini biliyorum. Haysiyetsizce karşılık veriyorlar. Ama öğrenmek istediğim bir şey var. Devlet için çalışan bir bilim insanı, bir sermayedar için milyonlar değerindeki bilgiye sahip olduğunu fark ettiğinde, maden uzmanı olan en yakın arkadaşlarının baştan beri bu tür bir bilgi arayışında olduğunu bile bile ne yapar?”

Kollarını karnının üzerinde kavuşturmuş, ayakkabıları zemin-den iki buçuk santim yukarıda, demir ağırlıklar gibi asılı hâlde sallanan koltuğu doldurmuş, oturuyor ama sallanmıyordu. Gülümsemeleri, mırıldanmaları ve sahte şaşkınlık nidalarını ağırbaşlı bir ifadeyle karşıladı; istediğinde odadaki bütün gözleri kendine çevirebilir, her ağzı susturabilirdi. Tavana bakıp eliyle alnına hafifçe vuran Bay Jackson dışında herkesi.

Clarence King neşeli bir yüzle ve gülerek düşündüğünü pat diye söyledi. “Umarım içimizden birinin kamu çıkarını kendi çıkarımızdan ayırt etmekte zorlanacağını ima etmiyorsunuz.”

“Hiçbir şey ima etmiyorum,” dedi Bayan Jackson rahat bir tavırla. “Aklıma gelen bir soruyu soruyorum. Bir tarafta kamu arazisinin kaynaklarını incelemekle görevlendirilmiş siz jeologlar var, diğer tarafta tek işleri bu bilgiyi ele geçirmek ve tercihen de basılmadan ele geçirmek olan arkadaşlarınız. Bana ortada hassas bir etik sorun var gibi geliyor.”

“İşte,” dedi kocası, “erkeklerin yaptıkları işe kadınları karıştırmasının sonuçlarını görüyorsunuz.”

“Söyleyin Bay King,” dedi Bayan Jackson. “Siz bu önemli yeni devlet dairesinin yöneticisisiniz. Hiç ağzınızdan bir kelime kaçırıp bir arkadaşınıza servet kazandırmak istemediniz mi?”

Üzgün karşı çıkma nidaları. King elini uzatarak, “*Bana* mı soruyorsunuz? Ben sadece yetkiliyim. Bu sorunun cevabını asıl bilgi sahibi olan Emmons’a bırakıyorum,” dedi.

“Ve bir sürü kongre üyesi tarafından sorgulanan bir adam konuşuyor,” dedi Conrad Prager.

“Eğer Emmons cevap vermeyi reddederse ona emredebilirim,” dedi King.

“Neden reddedeyim?” dedi Emmons. Hoşnut bir ifadeyle ortadaki gruba bakarak çenesiz ve hoşnut yüzünü, yarım ay şeklindeki sohbet gruplarının sağ tarafına doğru, ortaya, Bayan Jackson’ın kabarık eteği içinde Buda gibi oturduğu yana çevirdi. “Bilgi, bilgi vermek dışında ne içindir? Arkadaşlıktan daha yüce bir bağ var mı? Hangi erdem sadakatten daha üstündür? Gizli bilgileri ağzımdan kaçırırveririm elbette. Buradaki arkadaşlığım sayesinde daha zengin olmayan kimse yok. Bunun farkında olacak kadar iyi bir adamım.”

Karşı çıkmalar, “Hain!” bağırışları. Şakacı W. S. Ward bazı suç içeren belgeleri cüzdanından çıkarıp yakar gibi yaptı. Karşısındaki duvara yaslanmış duran Oliver puro dumanı arasından gözlerini kısarak baktı. Frank ve Pricey yeniden Susan’ın köşedeki yatağına sıkıştılar.

“Şu an dalga geçiyorsunuz,” dedi Bayan Jackson. “Peki, bir kongre üyesi size bu tür bir soru sorsaydı nasıl cevaplardınız? Bir gün herkesin başına gelebilir.”

Henry gruba yakın yataktan, “Ama Helen,” dedi, “buradaki jeologların hiçbirinde kocanız ya da benim için otuz sent edecek bilgi yok. Ağızlarını aradım, biliyorum. Araştırmanın işlevi, hâlihazırda herkes tarafından bilinen bir sürü harita çıkarmak.”

Emmons, boş brendi kadehinin içine doğru konuşarak, “Elmas üretim kuruluşları dâhil,” dedi.

Bir an için Susan’a herkes nefesini tutmuş gibi geldi. Korku içinde, söz düellosu başlatacak bir yorum, diye düşünürken, Janin koyu, melez yüzüne keder ifadesi yerleştirip bir elini kalbinin üzerine koyarak kalçasından aşağısı sabit kalacak biçimde eğildi ve “Adil değil! En haini öldür!” dedi.

“Zavallı Henry,” dedi King. “En vicdansız adamlar tarafından kandırıldı, o enkaza dönmüş altın madeninin güvenilir olduğuna onay verdi. Bunun üzerine iş ahlakından dolayı adını sakladığım devlet için çalışan bir bilim insanı bu sahtekârlığı ifşa etmek zorunda kaldı. Bu, bana sorduğunuz kişisel çıkar ya da devlet prensipleri doğrultusunda davranmakla ilgili farkı çok net gösteriyor.”

Conrad Prager uzun, zarif parmaklarına bakarak, “Bu olayın bir danışıklı dövüş olup olmadığını merak ediyorum. Özel uzman ve devletin bilim insanı her şeyi birlikte planlamış, suç ortaklarını işe almış ve madeni değerli göstermek için oyun oynamış olabilir. Janin oraya gidip tamamen gözü kapalı olarak inceleme yapmış olabilir. Sonra beyaz atlı bir şövalye gibi King gelip sahtekârlığı ifşa eder, tabii tüm suç ortakları uçup gittikten sonra. Janin bu önemsiz itibar kaybını iyi bir parsayla telafi edip kendini avutur – parayı al ve itibarı boş ver, diyebilirsin– ve King sadece para değil, büyük bir itibar da kazanır. Tıpkı hırsızların İngiltere Bankası’nın kasa dairesine girmesine izin verip her şey çalındıktan sonra, ‘Hırsızları yakalayın!’ diye bağırarak paye almak gibi.”

“Buna katlanmak zorunda mıyım?” dedi Janin.

Herkes kahkahalarla güldü, Susan da dâhil. Büyük yetenek sahibi bu adamların, muhteşem işlere dâhil olmuş bu önderlerin ve kahramanların, başarılarını şen şakrak bir şaka olarak değerlendirmeleri ve uzmanlıklarını, diğer konularda olduğu gibi bu konuda da onun dengi olduklarını kabullenip hatası yüzünden Bay Janin’e takılacak denli hafife almaları ne üstün bir vasıf diye düşündü. Yaşamlarındaki her şey Oliver’ın her zaman sahip olmak istediği yönde geliyordu, Susan’ın da onun için istediği yönde; gerçek bir zarafet ve üst düzeyde bilgi sahibi insanlarla arkadaşlık kurmalarını sağlayabilen bir yaşam. Susan kısa bir süre durup yerde ceketsiz oturan ve Emmons’ın diğer yanındaki King’in brendisine uzanan Oliver’ı izledikten sonra, “Şu âna dek bu denli prensipsiz olduğunuzu fark etmedim Bay King,” dedi.

King, “Spekülasyonların varsayıma, varsayımın kesinliğe ve kesinliğin ithama dönüşme biçimine jürinin dikkatini çekerim,”

dedi. “Bu, birkaç dakika içinde önseziden beyana, beyanda bedele gidebilen uzman bir beynin işleyişi konusunda bir derstir. Uzman, büyük bir yetkiyle neyin ille de öyle olmaması gerektiğini söyler.”

“Ben sadece devlete ait bilginin bazı imkânlarından söz ediyordum,” dedi Prager.

“İşte şimdi gemiyi terk edip düşmana katıldın. Özel uzmanlığın neye mal olabileceğine örnek olarak Ross Raymond’a ne olduğunu anlatsana.”

Prager bir kahkaha atıp elini kalçasına koydu. “Yazık oldu.”

Jackson, “Neden yazık oldu?” diye sordu.

“Yazık oldu çünkü madeni kapandı. Oysa çok zengin bir madendi.”

“Kime göre?”

“Muhtemelen özel bir uzmanın tüyo verdiği devlet adına çalışan dürüst bir bilim insanına göre. İkisi de birilerine çok büyük para kaybettirecek bir hata yapmasını engellemek için buraya gelmekte geç kaldılar.”

“Ah çok yazık,” dedi Susan. Rossiter Raymond’ı sevmiştii; irtifa, madenin başarı şansı ve Susan’ın kulübesindeki arkadaşlık yüzünden adamın keyfi yerindeydi. “Çok iyi bir yol arkadaşıydı.”

“Burada zihni hâlâ açıkken, evet,” dedi Prager. “Neyse, o da Henry gibi, eğer başka bir yanlış yapmazsa hatasının üstesinden gelecek ve Denver’a geri dönüp yöneticilerinden birkaçıyla görüşecek. O zaman zihni *gerçekten* açılır.”

“Bu benin asıl sorumu cevaplamıyor,” dedi Bayan Jackson sallanan koltuğunda kımıldamadan oturmaya devam ederken. “Maden uzmanlarının hatalar yaptığını biliyorum. Ahh, ben de onlardan biriyle evliyim! Bay Janin maaşlarının, yatırımcılar tarafından sadece yatırımcıların duymak istediği şeyleri söylemeleri için ödendiğini düşünüyormuş gibi davranıyor. Bu kurala göre Bay Raymond hiç hata yapmadı. Herhangi bir kurala göre de dürüstlüğüne gölge düşürecek bir davranışı olmadı. Ama devlet adına çalışan bir bilim insanı nasıl dürüst kalır? Bay King, Bay Donaldson, Binbaşı Powell ve Bakan Schurz’un İçişleri Bakan-

lığı'nda alışılmadık bir dürüstlük devri başlattıklarını yazan köşe yazıları okuyorum. Baştan çıkarıcı teklifler göz önüne alındığında böylesi bir şeyin garantisini nasıl verebilirsiniz?”

King'in dudakları büzüldü, parlak mavi gözlerinde aniden hoşnut ve dikkatli bir ifade belirdi, zekâ kıvılcımları çaktı, dudaklarında kelimeler biçimlendi ama dökülmedi. Soru soran bir ifadeyle Donaldson'a baktıysa da Donaldson dile getirilmemiş bu öneriyi kocaman ellerini kaldırarak geri püskürttü.

“Peki,” dedi King. “Schurz'un tuzu kuru. İdealleri uğruna savaş veren bir Hollandalı o, dürüstlük ona güç kazandırdı ve değişmesi için hiçbir neden yok. Aynı Bayan Jackson gibi o da memuriyette dürüst kalmayı doğal karşılıyor. Donaldson'ın da tuzu kuru. Kamu arazileri hakkındaki raporu, bu ülkede türünün tek örneği olarak kalacak, şimdiye kadar yaptığımız hiçbir şeyle kıyaslanamayacak kadar iyi ama Batılı kongre üyeleri bu bilgileri değerlendirecek, tavsiyeleri ciddiye almayacak ve kimsenin kimseye almaya geçecek bir rüşvet teklif etmeyeceği bu raporu iyice derinlere gömecekler. Powell'in da tuzu kuru. Sadece bir eli olduğundan ve o elini onlarca şeye soktuğundan başka bir şeye uzatma şansı yok. Acınacak kişi benim. Dürüst olmayı tercih ederim ama zengin olmayı da çok isterim. Tehlikeli bir konum.”

Bayan Jackson, “*Tribune*'e inanılamayacağına inanmaya başlıyorum,” dedi gülümseyerek.

Oliver sırtını duvara dayamış oturduğu yerden hiç beklenmedik bir anda, “Biliyor musun,” dedi, “Bayan Jackson'ın sorusuna vereceğin *cevabı* duymak istiyorum sanırım.”

Bu o an söylenmemesi gereken bir laftı. Hepsi sert buz üzerinde boy gösteren patenciler gibi eğlenirlerken Oliver beceriksizce çuvallamıştı. İfadesinde King'in şakacılığına eleştiri seziliyordu. Şakacılık onun cazibesinin bir parçasıydı. Kimse onun dürüstlüğünden zerre kadar kuşku duymuyordu; bu ülkede kim daha fazlasını göstermişti ki? Susan yarım daire biçiminde duran kafaların arasında kaşlarını hafifçe çatarak Oliver'a baktı ama hasar artık belliydi. King, Prager, Janin, Emmons ve diğer herkesin, üstün bir

sosyal farkındalıkla, duruş ve ifadesini hafif değiştirerek bu yeni üsluba uyum sağlamaya çalıştığını hissedebiliyordu.

“Yani ciddisiniz,” dedi King.

“Kesinlikle *öyleyim*,” dedi Bayan Jackson.

Oliver, “Ben de,” diye lafa karıştı.

Susan kulübe sıcak olmasına rağmen onun ceketini çıkarmamış olmasını diledi. Çizgi çizgi koyu renk alnı ve güneşten yanmış kollarıyla, bir eylem planı yapıp diğerlerinin davranışlarını yönlendirebilecek biri gibi değil, herhangi birinin çalıştırmak üzere işe alabileceği biri, yani sadece fiziksel eylemlere uygun biri gibi görünüyordu. Susan üzgün ve savunmaya geçen bir kesinlikle, onun diğerlerinin sahip olduğu zarafet, rahatlık gibi vasıflardan, algılama inceliğinden yoksun olduğunu gördü. Erkekler arasında oturan küçük bir çocuk gibi göründü gözüne, hevesli ve dürüst ama zekâ kıvraklığından yoksun.

King, “Devlet bilgisinin doğruluğunu garanti etmek mümkün mü ki?” dedi.

“Kesinlikle.”

King tırnaklarını inceledi. Gözlerini diğerlerinden ayırıp Oliver’a Susan’ın ne olduğunu anlayamadığı bir bakış attı. Dostça bir bakış gibi görünüyordu ama Susan o bakışta değerlendirme ya da yargılama pırıltıları hissetti. Havanın birden ağırlaştığını, ısındığını fark ederek sessizce kalkıp pencereyi açtı ve tekrar oturdu. Akşam esintisiyle saçak altlarına vuran hüznü uğultuların açık pencereden içeri süzüldüğü kulübeye neredeyse teatral denebilecek bir bekleyişin sessizliği hâkimdi.

King onları biraz daha bekletti. Eleştirel bir değerlendirme hâli içine giren Susan, King’in Oliver’dan daha gençken –çok daha genç, en fazla yirmi beş yaşındayken– Kırkinci Paralel Araştırması’nı tasarladığını ve kendi cebinden hiç para harcamadan ya da kendi gayretiyle üretebileceği şeylerin ötesinde bir söz vermeden şüpheli bir Kongre’nin bu işe para yatırmasını sağladığını düşündü. Başkanları etkilemiş ve seçkinlerle yakın ilişki kurmuştu. Şöhreti bütün dünyaya yayılmıştı. Oysa Oliver işe yaradığı kanıtlanmış

su bazlı çimento formülüne San Francisco’da maddi destek sağlayacak hiç kimseyi bulamamıştı.

Susan, ona göz ucuyla gülümseyen King’i izliyordu. “Oldukça basit,” dedi King Bayan Jackson’a. “Canınızı emanet edecek kadar güvendiğiniz insanlar seçin ve kamu arazisi için de onlara güvenin.”

Kulübede tasdik eden mırıltılar yükseldi. Frank, yatağın üzerinde elini havaya kaldırıp Oliver’a doğru coşkulu bir yumruk salladı. Susan kendine engel olamayarak ellerini çırpıtı; coşkusunun bir kısmının King’in cevabından, bir kısmının da Oliver’ın ısrarının sohbetin tadını kaçırmadığı, aksine artırdığını fark etmiş olmasından kaynaklandığını düşünmeden edemedi.

Helen Jackson sallandı ve karnında kavuşturduğu kollarını açtı. “Çok iyi ifade ettiniz. Ümit edelim de canınızı emanet edecek kadar güvendiğiniz insanlar bulabilin. Şimdi bana söyleyin, özel uzmanları nasıl idare ediyorsunuz? Onların kamuyu değil de birkaç kişiyi kârlı çıkarmalarından adamlarınızı nasıl koruyorsunuz? Dedikoduyu nasıl engelliyorsunuz?”

“Dedikoduyu engelleyemezsiniz,” dedi King. “Yüzlerine karşı da söyleyebilirim ki, Madam, Araştırma için kamu arazisi konusunda olabilecekleri kadar ilişkilerinde de güvenilirliği kesin adamlar seçmeye çalışıyorum. Daha da ötesi, kılıbık Bay Jackson da dâhil, bu odadaki her madenci Araştırma’yla yaptığı işbirliğini istismar etmekten kaçınacaktır, tıpkı Araştırma’nın buna izin vermekten kaçınacağı gibi.”

Bayan Jackson, yüzünde görülebilecek en geniş gülümsemeyle önce geriye sonra öne doğru salladı ve öne geldiğinde ayağa kalktı. “Uzun süredir Kızılderililerle ilgili araştırma yapıyorum. O mahvedilmiş tarih beni insanlar konusunda kötümser yaptı. Sizi zorladım sanırım ama tatmin oldum. Bay Jackson, gitmemiz gerek.”

Susan, kulübedeki herkesin kısa kesilmesi gerektiğini anlayacak kadar zeki olduğu bir noktaya doğru gidildiğini hissetti. Herkes kalktı, Oliver’ın iki yardımcısı diğerlerine yol açmak için sessizce dışarı çıktılar. Ne harika insanlardı bunlar ve içgüdülerinde ne kadar haklıydılar. W. S. Ward’la tokalaşırken onun omzunun üzerinden kibar ve sessizce bir şeyler söyleyip gözden kaybolan

Pricey'yle Frank'e sıcacık bir bakış attı. Onların ardından Wardlar gitti ve Helen Jackson'ın dolgun bağı, aralarında sert bir broş saatle Susan'inkine yasladı.

“Sevgili Susan, sizin eviniz olmasa Leadville bir çöl olurdu.”

Kocasıyla birlikte çıktılar. Durmaksızın esen yumuşak ve alışılmadık derecede ılık rüzgârda kapı boşluğunda duran Susan, onların süt gibi renksiz ay ışığında şerit hâlinde uzanan su kanalının aşağısından döndüklerini gördü. Dağlar, romantik ve ısı ısı bir görüntüyle batı ufku boyunca uzanıyordu.

Emmons onun elini sıktı, ardından da Janin, ikisi de çekici olan çirkin çenesiz adam ve orantısız yüzlü çirkin melez. Sonra da yakışıklılığı diğerlerinin çirkinliği kadar zarif olan Conrad Prager; eski avcı ceketi, üzerinde ermin gibi duruyordu. Son olarak da elini tutup sıcacık ilgisiyle onu sarıp sarmalayan Clarence King. Susan, “Eğer bizzat Conrad’dan duymamış olsaydım yasalara karşı geldiğinize asla inanmazdım. Sizden duymamış olsaydım asla bu denli asil olduğunuzu öğrenemeyecektim. Hepimizin size minnet duyması gerekir,” dedi.

“Zayıf,” dedi King. “Fani ve zayıf. İlk skandala kadar kendi kendime övgüler düzebilirim. Asıl minnettar olmamız gereken kişi sizsiniz.” Geniş göz kapaklı parlak mavi gözleri doğal ve onur verici bir samimiyetle Susan’inkilere sabitlenmiş hâlde kapı eşiğinde durup elini tuttu. “İzin verin Bayan Jackson’ın söylediklerine ben de bir şeyler ekleyeyim. Bu kulübede dişlerimi gıcırdatmama sebep olan şeyler var, bunlardan biri de sizi hak etmeyen kocanız. Duyuyor musun Oliver? Hayatın boyunca dizlerinin üstünde yaşamalısın. Sadece Leadville’de eşe sahip birkaç kişiden biri olduğun için değil, aynı zamanda *böyle* bir eşe sahip olduğun için.” Ardından Susan’a, “Onu sadece bu kapıyı her çaldığımda açılması şartıyla affediyorum,” dedi.

Sanki aralarında bir anlaşma ya da bir mevzu varmış gibi hafif tebessüm ederek yeniden Oliver’a baktı. Oliver, “Ben karşı çıksam bile o açar,” dedi.

Bakışları anında birbirinden ayrıldı. Susan bir kez daha, acaba King Oliver’a biraz tepeden mi bakıyor, diye düşündü. Bu

adamlar Oliver'ı ne kadar tanıyorlar? Conrad onlara ne kadarını anlatmış olabilir? Zihninde aniden King'in, Oliver karısından daha aşağı seviyede diye düşündüğüne dair bir fikir belirdi. Beyni hemen savunmaya ve açıklama yapmaya başlayıp dikkatini, Bay King'i dürüst tavrıyla ulusal bir kahraman yaparken aynı tavra sahip Oliver'ı işinden eden dünyanın adaletsizliğine çekti. Sohbeti yaratıcılığa çevirmeyi ve böylelikle Oliver'ın çimento buluşundan söz etme fırsatını nasıl kaçırmıştı? Bunu yapsaydı hiçbiri evinden Oliver'ın biraz *genç* olduğunu düşünerek ve elini kibar bir tepeden bakmayla laf olsun diye sıkarak ayrılmazdı.

Görünen o ki Oliver bunu hissetmemişti. "Brendi için bir kez daha teşekkür ederim," dedi.

"Küçük bir şey," dedi King. "Henry'nin şanından daha küçük. Bayan Jackson'a söyleme ama Beyaz Saray'ın mahzeninden uşağıma çaldırttım. Devlet hizmetinin ek ödeneklerinden biri."

İnsanları eriten ve ona inanmaya ya da hizmet etmeye can atmalarına neden olan bir tebessümle önce birine, sonra ötekine baktı. Daha sonraları Henry Adams onda Grek bir taraf, bir Alkibiades ya da İskender havası olduğunu söylemiş ve Susan da bu görüşe katılmıştı. Kollarını kendisine dolayıp kapıda durarak iyi geceler dileklerine karşılık verdi, gidenlerin su kanalından dönene kadar rüzgârlı ay ışığında önlerinde kıpırdanan gölgelerini seyretti. Geride sadece çizmelerinin çakıllar üzerindeki çatırtıları kalıp görünmez olduklarında kapıyı kapattı ve zihnen yarı hoşnut bir hâlde döndü.

"Bayan Jackson geceyi zor bir soruyla sonlandırdı," dedi.

"Ve iyi bir cevap aldı."

"Bay King hoşsohbet biri."

"Muhteşem bir adam."

Susan biraz şaşırılmış bir hâlde, "Evet," dedi. "Sanırım öyle." Gidip iki pencereyi de sonuna kadar açtı, ardından geri dönüp kapıyı da açtı.

"İyi yaptın," dedi Oliver. "İçerisini duman altında bıraktık."

Lambaları söndürürken Oliver'ın merakla kendisini izlediğini düşündü. Karanlıkta üzerlerini değiştirdiler, birbirlerine küçük

bir öpücük verdiler ve ikisi de kendi dar yatağına uzandı. Rüzgâr tellere asılı perdeleri şişirerek ve sobadaki alevi körükleyerek kulübenin içinden dolanıyordu. Odayı yavaş yavaş mavimtırak bir loşluk kapladı. Açık kapının dışında yamaç solgun bir ışık içinde yüzüyor ve gökyüzünün görünen şeridinde parlak kenarlı koyu kurşuni bir bulut, döküm kabının içinden henüz çıkarılmış bir madde gibi alev alev ışıldıyordu. Üzerinden akıp geçen hava temiz, serin, sert ve tazeydi. Ay ışığının pencereden süzülen huzmesinde elini inceleyerek uzanmış, hâlâ isyankâr bir ruh hâliyle kocasının eksiklerini, iflah olmaz ezikliği düşünürken hoşnutsuzluğunu dile getirircesine, “Onu ciddi bir ifadeyle cevap vermeye zorlayan sendin,” dedi.

“Gerçek cevabının ne olduğunu duymak istedim.”

“Topluluk içinde daha çok konuşmalısın.”

“Sürekli bunu söylüyorsun bana.”

“Ama doğru. Eğer konuşmazsan insanlar söyleyecek hiçbir şeyin olmadığını düşünür.”

“Yok zaten.”

“Off Oliver, senin de söyleyeceklerin var. Ama sen sadece sırtını dayayıp oturuyorsun.”

“Tomruktaki bir yumru gibi,” dedi Oliver. Hırıldayan sesinde her an konuşmaktan vazgeçecek ve Susan’ın kafasını gitgide daha fazla karıştıracak, mutsuzluğunu ve kocasıyla ilgili hayal kırıklığını daha da belli ederek onu boşluğa yalvarır hâlde bırakacağını ifade eden bir asabiyet mi vardı? Çünkü durum buydu. Kocası için, onun kendisi için istediğinden daha fazlasını, daha iyisini istiyordu.

Ama Oliver içine kapanmadı. Sanki bir tartışmanın başlamak üzere olduğunu sezmiş ve en az karısı kadar bunu engellemek istiyormuş gibi kısa bir süre sonra, “Eğer dinlersem bir şeyler öğrenebilirim. Kendimi dinleyerek hiçbir şey öğrenemem,” dedi.

“Diğer insanlar öğrenebilir.”

“Bu insanlardan hiçbiri öğrenemez.”

“Yani bu insanlar öğrenmekten aciz mi demek istiyorsun?”

“Benim onlara anlatabileceğim her şeyi hâlihazırda biliyorlar,” demek istiyorum.

“Konu açıldığında dürüstlikle ilgili bir şeyler söyleyebilirdin. O konuya Kendall ya da Hearst’le yaşadığın olaydan daha uygun ne vardı?”

Oliver inançsız bir kahkaha attı. Susan’ın yüzüne bakmak için yatakta doğruldu. “Ne diyecektim? ‘Dürüstlükten konu açılmışken size George Hearst’e gideceği yeri söylediğim olayı anlatmama izin verin’ mi?”

“Elbette haklısın. Bunu benim söylemem gerekirdi.”

“Eğer söyleseydin oracıkta ruhumu teslim ederdim.”

“Ama seni *tanımaları* gerek. O kadar sessiz sedasız oturuyorsun ki hepsi senin işe yaramaz biri olduğunu düşünecek, oysa bu doğru değil. Pricey gibi görünmek istemezsin, değil mi?”

Asabiyet artık ses tonunu sertleştirmişti. “Sallanıp durmadığım için beni her zaman Pricey’den ayırabilirsin.”

Susan umutsuzca, “Off Oliver,” dedi, “ciddi ol. Bu insanlar senin alanında dünyadaki en önemli insanlardan birkaçı. İyi bir izlenim bırakmayı kendine borçlusun.”

“Herhangi birine hakaret ettim mi?”

“Hayır, sadece *tek kelime* etmiyorsun. Bay King ve Bay Emmons senin bazı işlerde ne kadar iyi olduğun, neler *becerebileceğin* konusunda fikir sahibi olamayacaklar.”

Oliver’ın sesi yastık yüzünden boğuk çıktı.

“Ne dedin?”

“Dedim ki, ‘Onlar benim neler yapabileceğimi biliyorlar’”

“Nasil bilebilirler, mümkün mü?”

“Eğer bilmeselerdi Araştırma’ya katılmamı istemezlerdi.”

Susan, yüzü kocasının gölge hâlindeki vücuduna dönük, bir süre hareketsiz yattı. Odayı yavaş yavaş ince bir aydınlık kapladı. “Öyle mi? Ne zaman?”

“Bu öğleden sonra.”

“Ama bana hiçbir şey *söylemedin!*”

“Söylemedim,” dedi Oliver hafif bir kahkaha atarak. “Tek kelime etmedim. İşin aslı fırsatım olmadı. Herkes hiç durmadan konuşuyordu.”

“Peki bu akşam neden hiç kimse bir şey söylemedi?”

“Sanırım bu konuyu seninle konuşmamı bekliyorlar.”

“Ve sen hiçbir şey söylemeden uyuyacaktın, öyle mi?”

“Bu konuyu düşünmekten bütün gece uykusuz kalmanı istemedim.”

“Oliver,” dedi Susan, “senin hakkında *çok* iyi şeyler düşünüyor olmalılar. Eğer Bay King’in dediğine inanırsak bu, sana canını emanet edecek kadar güveniyor demek.”

“King’in edebi bir yanı var. Kastedilen, kamu arazisi konusunda bana güvendiği. Ya da iş konusunda.”

Susan yataktan yavaşça çıkıp Oliver’ın yatağının kenarına oturdu. Oliver kalkmasın diye kolunu ona doladı, Susan eğildi ve boynuna sokularak kulağının arkasından, “Beni affedecek misin?” dedi.

“Tabii ki. Neden?”

“Seni değiştirmek istediğim için. Aptal kadının tekiyim. Konuşmayı ve konuşanları biraz fazla seviyorum. Konuşmak önemli değil. Önemli olan sensin. Sen benim canımsın.”

“Bunu duyduğuma aşırı sevindim,” dedi Oliver. “Yorganın altına gir, titriyorsun.”

Susan uysalca kocasının yanına sokuldu. Aşağı doğru sarkarak iyice daralan portatif yatak yüzünden birbirlerine yapıştılar. “İşi kabul edecek misin?” diye sordu Susan.

“Sana bağlı.”

“Daha mutlu olursun.”

“Belki. Yasal işlerden, arazi gasplarından, yalancı şahitlikten nefret ediyorum ve iki taraftan da bu oyunun içinde olanların hepsi sahtekâr. Bilgi dağarcığımı geliştirecek bir iş yapmak çok hoşuma gider.”

“Başarabilirsin. Başarabileceğini biliyorum.” Bir süre hareketsiz yattı, ardından, “Bu, bana söylediğin ilk şeydi,” dedi.

“Neden bahsediyorsun?”

“Beacheslerin evindeki kütüphanede resim yapıyordum. ‘Sevdiğin bir işi yapmak ve bunun karşılığında para kazanmak harika olmalı,’ dedin bana.”

“Doğru, bu sözümün arkasındayım. Emmons’a bak, Leadville’de ne olup bittiği, hangi arazinin kimin olduğu hiç umurunda değilmişçesine rahat ve buna rağmen neredeyse başardı. Buradaki herkes, bir geçidin dibindeki kazmacılar ve kürekçiler bile onun kitabına başvuruyorlar. Bu, bir adamın kendini iyi hissetmesini sağlıyor olmalı.”

“Frank’le Pricey ne yapacaklar?”

“Frank ofisi alabilir. MIT’den diploması var ki bu benim sahip olduğumdan fazlası. İş rahatlıkla götürür.”

“Açıkta kaldıklarını görmek beni çok üzer. İkisi de sana hayran.”

“Açıkta kalmalarına izin vermem.”

Oliver’ın elleri Susan bedeninde dolanıyordu. Oliver bu ruh hâli içindeyken Susan genelde onun ellerini uzaklaştırırdı ama bu sefer geceliğinin altına girip tüm vücudunda dolaşmalarına izin verdi. Kocasının dirsekleri için yeterince yer olmadığından hafifçe kıkırdadı; sanki bir menfezde sevişiyorlardı. Susan, “Seni seviyorum,” diyerek kocasının yüzünün her yanına öptü. “Sakıncası var mı? Konuşan biri olmasan da seni seviyorum.”

“Hiç sakıncası yok.”

“Artık Ollie’yi getirebiliriz. Ek oda yapmaya yarın başlayabilir miyiz?”

“Her şeyin sırası var,” dedi Oliver dişlerinin arasından. Susan’ın doğrulmasına yardım etti, geceliğini başının üstünden çıkardı ve mavimtırak ışık huzmesinde onu çıplak bıraktı. Sanki çok değerli, çok kırılğan bir şeymişçesine dokundu ona. Susan, bir sabun baloncucu gibi patlayıvereceğinden çekindiği duygusuna kapıldı.

Dudakları memelerinin arasında, “King haklı,” dedi. “Ben kimim ki bunu hak ettim?”

“Sen her şeyi hak ediyorsun. Daha da fazlasını.” Susan’ın dokunma ve dokunulma arzusu o kadar güçlüydü ki kocasının onu itici bulmasından korkuyordu. Kendini hafif meşrep ve azgın hissediyordu, Oliver’ın dudakları âdeta ona yetmiyordu. “Seni seviyorum,” dedi. “Ah aşkım, seni çok seviyorum, çok, çok.”

Shelly'nin evimde misafir olarak kalması, diğer bir deyişle benim onun özel hayatına girmem ve küçük bir bebekmişim gibi annesi tarafından bakılırken beni görmüş olması benimle hoşuma gittiğinden daha fazla senli benli konuşmaya başlamasına neden oldu. Özel danışman, bakıcı, eleştirmen, asistan ve diplomasız psikiyatr olarak işe alınmış gibi davranıyor. Beni "incelediğini" ve kendince sonuçlar çıkardığını görebiliyorum. Günlük hayatımın oldukça sıkıcı olduğunu tahmin ediyorum, bu yüzden onun patronu hakkında yorumda bulunma egzersizlerine şaşırmamam gerek. Ama bu işe yaramaz yorumlarını patronuna çekinmeden söylemesinin de bir âlemi yok. Kişisel herhangi bir konu içermediğinden emin olduğum kasetleri ona daktilo ettirmekle hata yaptım. Kitaplarımdan uzak durmasını tavsiye etmem benim için daha iyi olurdu.

Bu öğleden sonra, Leadville bölümlerinin bir kısmını daktilo etmeyi bitirince, babaannemle dedemin cinsel hayatları konusunda biraz çekimser kaldığımı düşünüp düşünmediğimi sordu bana. "Çünkü bu bir roman," dedi. "Tarih değil, yarısını sen kurguladın ve eğer bir kısmını daha kurgulayacaksan neden sonuna kadar gitmiyorsun? Cezbedici olur demek istiyorum. Cinsel hayatlarına değinmeye çok yaklaşıyorsun ve çat, ışığı söndürüyorsun. İki ya da üç kez yaptın bunu. İlki balaylarında, ikincisi Santa Cruz'da, şimdi de Leadville'de."

"Sana yazar gibi görünebilirim ama içimde hâlâ bir tarihçi var," dedim. "Gerçeğe bağlı kalırım. *Onlar* bunu yapardı, yani ışığı söndürürlerdi."

"*Biliyorum*, şu karısını asla çıplak görmeme meselesi. O çağlarda vücutları konusunda o kadar tutucuydular ki akıllarının alt üst olması kaçınılmazdı. Bu kadar temel bir şeyi dışarıda bırakıp sağlam bir kitap yazabilir misin? Günümüz okurları Viktorya dönemi cinsel hayatını ilginç ve eğlenceli bulabilir."

Madem cinselliğe çağdaş bakış açısı babaannemin devrinden daha sağlıklı, o zaman yirmili yaşlardaki Shelly Rasmussen, özgürlükçü ve doğuştan iyi bir âşık olan kocasından kaçmak için anne-siyle babasının evine saklanırken babaannem altmış yıldan uzun süren bir evlilik hayatı yaşamayı nasıl başarmış, diye sormak istedim. Ama sadece, “Ne açıdan ilginç? Nasıl eğlenceli?” diye sordum.

Sanırım öğrencilik hayatı boyunca çoğunlukla pantolon giymiş olduğundan yıpranmış ayakkabılarını odanın ortasına kadar uzatıp boylu boyunca yere yayılmaktan çekinmiyor. Çatı katı pen-cesinin yanında, oturduğum yerden gençlerin David Susskind* şovundan uyarladıkları ve adına eğitim demeyi öğrendikleri sami-mi, açık uçlu tartışma oturumlarından birine hazırlanırcasına saç-larının arasından beni incelediğini görebiliyordum. Bu oturumlar saatlerce sürebiliyor ve her şey ifşa oluyor. Yüzleşme teknikleri kul-lanarak içlerinde ne var ne yoksa boşaltabiliyor, ruhlarını temizle-yebiliyor ve yirmi beş yaş üstü herkesin içini bayıyorlar. Öğleden sonra ışığı, kare şeklindeki yüzündeydi. Kurnazca gözlerini kıstı ve boğuk bir kahkaha attı. “Hmm, fazlasıyla terbiyeli olabilir, olamaz mı? Gözleri kapalı seks yapıp her şey daha ruhaniymiş gibi davra-nıyor olabilirler. İkiyüzlü insanlar biraz eğlenceli sanki, değil mi?”

Sevişmekten daha mekanik ama düzüşmekten de daha az eğ-lenceli bir şeyi ifade eden bu “seks yapmak” lafından pek haz-zetmiyorum. Ayrıca babaannem de dâhil hiç kimsenin cinsel hayatının çok da eğlenceli olduğunu düşünmüyorum, tabii eğer eğlenceli derken kastedilen garip değilse ki Shelly bunu kastetme-di. O, eğlenceli hahaha, eğlenceli ikiyüzlülük ve eğlenceli saçma-lık demek istedi.

Bir tarihçi olarak haddimi aşarak Leadville’deki o aşk sahnesi-ni hayal ettim çünkü o sırada babaannemin, kocasından utanmış olduğu için kendinden utanıp kökleşmiş asilliğiyle ve züppeliğiyle mücadele ettiğini, pişmanlık ve sevgiyle kendini affettirmek is-tediğini hissettim. Bu sahneyi sevgi dolu göstermek istemiştim. Amacım bütün örümcek ağlarının, en azından kısa bir süre için

* Amerikalı film ve televizyon programı yapımcısı. (ç.n.)

temizlendiğini göstermekti. Bunun pencereleri pırıl pırıl yapmasını, lekelenmiş duyguları iyi bir bahar temizliği görmüş gibi parlatmasını istedim. Üstelik bu, kurmasını iyi bildiğim bir aşk sahnesiydi.

Bu yüzden oldukça sert, “Bilemem,” diye cevap verdim. “Viktorya dönemi seksinin ilginç taraflarından biri de mahrem olmasıydı. Her eli yeniden oynadıklarından, hile yaparak en yüksek puanlı kartların hepsini öne sürdüklerinden kuşkuluyum. O dürtüleri dile getirmiyor, kelimelerden cinsel bir heyecan duyuyor gibi görünmüyorlardı. Gerçek şu ki iyi sevişen bir babaannenin nasıl olduğu konusunda en ufak bir fikrim yok. *Oral sekse* ve diğer zevklere nasıl baktığı konusunda hiçbir fikrim yok, yani var ama bu, onun söylediği ya da yazdığı bir şeyden dolayı değil. Kaçırdığın bu olabilir mi?”

Onu sarsmıştım. Tıpkı sırf havlamış olmak için çimenlikte bir köpek heykeline havlayıp havlamasına aynı biçimde karşılık alan bir köpek gibi görünüyordu. Bas bariton ses tonuna ve eğlendirici cüretine rağmen kesinlikle bir kadındı o. Bazı durumlarda hippilerin giydiği Kızılderili çarıkclarını sessizce takip eden âşık kızlar gibi uysal olabilirdi. Bir zamanlar onlardan biri olmuş muydu? Bu ihtimal beni birkaç saniye eğlendirdi.

Gözlerini kırptırdı ama bir saniye içinde kendini toparlayıp yüzüne alaycı bir gülümseme, gri gözlerine alaycı bir ifade yerleştirdi. Omuzlarını silkti, bu tartışmanın sona ermemesinden *zevk aldığı* açıkça belliydi. “Onu bütün psikolojik engellerinden kurtar demiyorum. Bu kulağa pek tarihi gelmezdi, değil mi? Sadece, o *sahneyi* biraz daha detaylandıramaz mısın, diyorum, böylece bütün sahte baskıların neler olduğunu anlarız.”

“Nedir onlar?”

“Ne mi? Âdetler. Baskılar. Kısıtlamalar. Takıntılar.”

“Tabii ki hepsi etkilendiği şeyler. Bunlar onda da vardı, onun yaşadığı toplumda da.”

”Bunları basitleştirebilirsin,” dedi Shelly. Bana akıl vermenin coşkusuyla doğruldu. “Mektuplarında onu ele veren ipuçları var.

Bir tanesinde Augusta'ya, 'o iflah olmaz utangaçlık geçti,' diyor ve bir başkasında altını çizerek, 'Kocamla aramdaki durum *gayet iyi*,' yazıyor. Bu tür ipuçlarından yola çıkarak varsayımda bulunabilirsin."

"Lütfen," dedim. "Oğlumun öğrettiği şu sahte bilim jargonuna kayıyorsun. Eğer önerdiğin gibi varsayımlarda bulunursam ortaya benim seks sahnelerim çıkar, onun değil. Babaannem mahremiyetine değer veriyordu, hayatta olsaydı asla varsayımda bulunmazdı. Ben de yapmam. Nasıl ki salon halısının üstüne tuvaletimi yapmazsam toplum içinde de varsayımda bulunmam."

Bu, Shelly'den koca bir *ho ho ho* çıkmasına neden oldu. Öne doğru sallandı, göğsüne düşen saçlarını sinir bozucu o el hareketiyle geri attı. Tam olmak istediği noktaya gelmişti, bir şeyleri köküne kadar eşelemek ve utanç verici bütün oyunları açığa çıkarma noktasına.

"Sana söylediğim *tam olarak* buydu. Dışa vurulan *senin* kısıtlamaların, onun değil. Bence onun bu tür kısıtlamaları yoktu ama her nedense 1970 yılında *senin* var. Seksi, seks için kullanılan kelimeleri ve kendimiz konusunda dürüst olmayı kabullenmeyi öğrendik. Geleneğin o salt kültürel kalıplarına ihtiyacımız yok. Az önce ne dedin? 'Tuvaletini yapmak'. Neden?"

"Çünkü bir hanımefendinin yanında sıçmak denmemesi gerektiği öğretildi bana," dedim son derece rahatsız bir hâlde. "Çünkü gelişim inancım pek *senin* inandığın biçimde değil. Sen babaannemin inandığından fazla inanıyorsun. Kaçınmam gerektiğini düşündüğün geleneğin o salt kültürel kalıplarına gelince, onlar medeniyet anlamına gelir ve ben bir vahşi ya da görgüsüz olmak-tansa medeni olmayı tercih ederim."

Shelly tamamen duygusuz değildi. Başını yana eğip bana baktı ve dudağını sarkıtarak, "Seni kızdırdım," dedi.

"Kişisel olarak değil," dedim. "Sadece kültürel olarak."

Hafifçe yana doğru kaykılmış otururken babaannemin, hayran olduğu ya da ona hayran olan insanlardan gelen mektuplarla dolu duvarı kaplayan hafif ışıktaki asılı duran, dalgın ve hüzünlü

portresini görüyordum. “Resmine bak,” dedim. “O yüzde ne var? İkiyüzlülük mü? Sahtekârlık mı? Dar görüşlülük mü? Utangaçlık mı? Yoksa terbiye, irade ve alçak gönüllülük mü? Alçak gönüllülük, 1970 yılının aklına bile gelmeyecek bir kelime. Küçük bir kasabada, kulübedeki yatağında sevişirken yakışksız hâlde göstermek isteyeceğim bir kadın mı bu? Onun zevk çığlıklarını duymak ister misin? Bir hanımefendi ve güç beğenen biri oluşu onu kıs kıs gülünebilecek bir kadın mı yapar?”

“Demek istediğim tam olarak bu değildi. Ben sadece günümüz okurunun bakış açısından bakıyordum. Temel bir şeyi yok sayıyormuşsun gibi düşünebilirler.”

“Bu çok kötü. Günümüz okurunun hayal gücü yok mu?”

“Şey, *yani*. Günümüzde insanlar her şeyi algılıyor, biri bir şeyleri örtmeye çalışırsa ya da bir konuyu hayal gücüne bırakırsa sahtekârlık kokusu alıyor. Bu iş, her modern romanda Paolo ve Francesca’nın* yaptığı gibi anlatılsa ne olurdu? ‘O gün başka bir şey okumadılar’ mı?***”

“Tamam, bu yüzden sahtekâr yöntemlerimle sizi aptal yerine koymuyorum,” dedim. “Beni yaşlı, ikiyüzlü Dante’yle baş başa bırak.”

“Off, ne demek istediğimi biliyorsun,” dedi Shelly ve sandalyesinden aşağı kayıp bağdaş kurarak yere oturdu. “Zaman değişiyor. İster beğen ister beğenme insanlar üstü kapalı şeylerden *sıkıldılar*. Kıyafetlerini çıkarıp atan çocuklar görüyoruz, o engeli yıkmak ve tekrar doğal olmak istiyorlar. Bu tür şeyleri sürekli görüyoruz, sadece... açıklık. Tıpkı...” Azimli ve kendinden hoşnut bir ifadeyle, yayını yanlıslara karşı çekmiş, dudakları közle temas etmiş hâlde odamın zemininde oturuyor ve beni yirminci yüzyıla getirmek için elinden geleni yapıyordu. Geriye doğru kaykılıp ellerinden destek alarak oturdu ve alaycı, üstünlük taslayan küstah bir ifadeyle bana baktı. “Bunu sana söyleyeyim mi, emin değilim.”

“Ben de.”

* 13. Yüzyıl İtalya’sında yaşamış, birçok sanat eserine ve Dante’nin *İlahi Komedya*’sına ilham olmuş iki âşık. (ç.n.)

** Dante, *İlahi Komedya*, 5. Kanto, 136 (ç.n.)

“Hmm...” Aslında bana söylemeye kararlıydı, nasıl ki söz ettiği birkaç çocuğun kıyafetlerini çıkarıp atmasına ve riyakârlığın yeryüzünden temizlenmesine engel olunamıyordu, onun da bana daha fazlasını söylemesine engel olunamazdı. Başını eğip dizlerine koydu, saçları yere döküldü; başını kaldırdı ve yaprakların arasından yarı gülümseyerek bana baktı. “Böyle bir durumda ne derdin?” dedi. “Düşün ki herkesin herkesin tanıdığı bir partidesin, yani arkadaşlar arasındasın ve herkesin kafası kıyak, olay grup sekse dönüşüyor. Düşün ki dört ya da beş herif bir kızı beceriyor ve diğer herkes seyrediyor. Bu sana ilkel, rezil, ahlaksız bir şey gibi mi geliyor?”

“Babaannemden bu yana çok yol kat etmişiz derdim.”

Misyoner hanımefendi güldü. “Ciddisin sen. Ama böyle bir olayı nasıl karşılardın? İçlerinden geleni yapıyorlar sadece, ne istiyorlarsa onu. İlkellik, ahlaksızlık ya da öyle bir şey olması gerekmiyor, değil mi? İstediler, kız da istedi ve yaptılar. Sanırım bu seni dehşete düşürüyor, öyle değil mi?”

“Bazı şeyler beni rahatsız eder ama kolay kolay dehşete düşmem.”

“Neden rahatsız edici olsun ki?” dedi ve dizlerine sarılıp kocaman gri gözlerini bana dikti. Artık gülümsemiyordu. Aslında gergin görünüyordu. “Ahlaken uygun görmemene neden olan eski kodlar değil mi? Onlardan kurtulduğun anda bu sahne karanlık bir odada sevişen iki insan kadar doğal görünmez mi? Bir tür şov –The Living Theater* ya da onun gibi bir şey– seyretmekle bunun arasında ne fark var? Kim ne kaybediyor?”

“Oradaki herhangi birinin kaybedecek fazla bir şeyi yok gibi görünüyor,” dedim. “Gerçekten olduğunu farz edersek. Oldu mu?”

Çenesi dizlerinde başını salladı. “Oldu, evet.”

“Yani kimse bir şey kaybetmedi. Hatta belki de kazandılar... mesela zührevi bir hastalık. Anlıyorum ki modernleştirilmiş kurallar adı altında bir tür geri dönüş yaşanıyor.”

Shelly bu imayı neredeyse rahatsız olmuş bir ifadeyle duymazdan geldi. İki dakika içinde hüzünlü, düşünceli ve yarı kızgın bir

* 1951’de oyuncu Judith Malina ile ressam-şair Julian Beck tarafından New York’ta kurulmuş bir tiyatro. (ç.n.)

hâl almıştı. “Yani bunu doğal *bulmuyorsun*, bir şov veya bir oyun gibi görmüyorsun.”

Kendi hakkında konuşup konuşmadığını merak etmeye başladım; bundan hâlâ emin değildim. “Annenle babanı da çağırır mıydın?”

“Ooo!”

“Bu konuyu onlarla konuşur muydun?”

“Sence?”

“Ama benimle konuşmakta bir sakınca görmedin. Ben de onlar kadar yaşıyım.”

“Sen farklısın. Eğitimsin, bir sürü yer görmüşsün, karanlık çağlarda gömülü kalmamışsın. Seninle konuşabileceğimi hissediyorum. Yanlış mı düşünüyorum?”

“Umarım yanlış değildir,” dedim. “Ama az önce babaannemin cinsel hayatına ikiyüzlü yaklaşmamı eleştiriyordun.”

“Öff... saçmalık,” dedi Shelly. Açıkça görünüyor ki itiraf ettiğinden daha çok kısıtlıyorum onu. “Bilmiyorum. Bu tür bir sahne için ne *düşünüyorsun*?”

“Bence tasvir ettiğin şey bir tür cehennem,” dedim. “İnsanlıktan çıkanlardan söz ediyorsun. Memeli hayvanlardan farksız. Bağırsak kurtlarından bile daha bayağı. Bütün hayatları boyunca sevişmekten başka gayesi olmayan bağırsak kurtları bile oturup diğer bağırsak kurtlarının sevişmesini izliyor mudur acaba? Hastalıklı ruhlarımız o kadar ileri gitmiş ki hastalıklı olduğumuzun bile farkında değiliz bence.”

“Evet,” dedi Shelly. “Sana söylememem gerektiğinin farkındaydım. Bilmiyorum. Sanırım bir tür *hastalık*. Ama... Seks sadece sevişen insanları ilgilendiren bir konu değil mi? Larry’nin her zaman söylediği bu. Diledikleri gibi yapabilmeleri, eğer canları öyle istiyorsa toplum içinde bile mümkün olması gerekmez mi? Hoşlanmayan çekip gidebilir.” Canı sıkkın ve asabi bir ifadeyle saçlarını sallayarak geriye attı ve ellerinden destek alarak arkaya doğru kaykılıp asık bir yüzle bana baktı. Sonra somurtkanlığı geçti. “Tabii bu senin kitabından farklı bir konu. Bir kitapta diğer her şey gibi seksten de söz edilmeli bence.”

Sandalyeyi hafif yana doğru kıpırdattım. Bu sohbetin ne günah çıkarma ne de evanjelist tarafı hoşuma gidiyordu. “Ha, peki *seks*,” dedim, “diğer her şey gibi mi?”

Ho ho ho. Güzel. Günah çıkarma işi bitmişti. “Tamam,” dedi Shelly, “bu senin kitabın. ‘Kitabınızı çok sevdim ama sevişme sahnelerinin üzerine neden perde çektiniz?’ yazan ‘Modern Okur’ imzalı bir hayran mektubu almışsın farz et.”

“Ben sadece ışığı söndürdüm sanıyordum.”

“Aynı şey.”

Yoga oturuşuyla bağdaş kurduğu bacaklarına eğilmiş, saçları yere dökülmüş hâlde kahkahalarla gülüyordu. Eğer olduğum kişi, yani annesinin kırık oyuncak bebeği, bir ucube ve ondan üç kat daha yaşlı olmasaydım, ister günah çıkarma ister evanjelist konuşma isterse başka bir şey olsun, kendi söylediklerinin onu tahrik ettiğini düşünürdüm. Gözlerinde, sağlam bir adamı karar vermeye zorlayacak nemli bir parlaklık vardı. Onu etkileyen şey, birlikte takıldığı grubun standart gıdası olan konuşmanın içeriği değil, taş dudaklı Gorgon’a bu konuları özgürce konuşturmaktı sanırım.

“Aslını istersen ben ne perdeyi çektim ne de ışığı söndürdüm,” dedim. “Madem edebi eleştirmenlik yapacaksın, o zaman yazılanı doğru okumayı da öğrenmen gerek. Az önce daktilo ettiğin sahnede oda kırılmış ay ışığıyla dolu, kapı ardına kadar açık, perdeler açılmış ve dağların akşam esintisi içeri süzülüyor. Viktoryenlere göre pek de kötü sayılmazlar. Sevişme sahnelerinin bir sevişme sahnesinde olması gereken her şeyi içermemesi sadece şanssızlık.”

“Neden? Bahar temizliği sürmedi mi?”

“Belki yarım saat. Sonra, eğer kocası Araştırma’ya katılırsa kış için Californiadaki saha çalışmasında görevlendirileceğini ve gelecek yaz da Batı’da herhangi bir yerde olabileceğini öğrendi. Ya kocasının peşinden oradan oraya sürüklenip en yakın kasabadaki bir pansiyonda kalacak ya da Milton’a geri dönecekti.”

“Bu durumda işi kabul etmesine izin vermedi sanırım.”

“O böyle ifade etmedi. Çocuğu için endişeleniyordu, onun güvenli bir evde büyüme şansı olup olmayacağını merak ediyordu ve

sanırım yanında sohbet edecek bir sanatçı, bir entelektüel olmadan tek başına nasıl idare edeceği konusunda da endişeliydi. Bu yüzden durumu tartıştılar, bir iki gün ikilemde kaldılar, sonra dedeme Adelaide madeninin yöneticiliği teklif edildiğinde o işi kabul etti. Böylece babaannem çocuğu ve yazın gelecek misafirleri için kulübeyi genişletme planına devam edebildi. Bence pek Living Theater değil ama yaşamına bir nevi anlam katan şey buydu.”

Shelly, iri ve gri gözlerini yukarı doğru kaldırmış kıvrık başparmağının eklem yeri ağzında, bir süre beni izledi, ardından şapırtıyı andıran bir ses çıkararak parmağını ağzından çekip, “Kocasının kariyerini sekteye uğratan kararlar vermekten vazgeçtiğini düşünüyordum,” dedi.

“O da aynı şeyi düşünüyordu. Ama başı sıkışınca kendine engel olamadı.”

“Kocası onun kendisini parmağında oynatmasına izin vermiş. Biraz yumuşak biri miydi?”

“Ağzı iyi laf yapan biri değildi,” dedim. “Karısını ve çocuğunu seviyordu. Bir Viktoryen için alışılmadık kadar çok seviliyordu. Bu, kolay bir karar değildi. İki yöne de gidebilirdi.”

“Bana da öyle geliyor,” dedi Shelly. “Babaannenin bu ev meselesini de anlamıyorum sanırım. Sadece medeniyet meraklısı değil, aynı zamanda korkunç bir mal mülk anlayışı var. Oradan oraya dolaşmakta ne var ki? Larry’yle ben otostopla dolaştığımızda büyük keyif almıştım. Tam anlamıyla göçebe çingene hayatı. Singapore’dan Londra’ya kadar otostopla giden bir çift tanıyorum. Bunu yapmak isterim. Evlerinden dışarı çıkmak istemeyen insanları anlamıyorum.”

“Zaman değişiyor,” dedim yarı alaycı bir ifadeyle. “Madem o kadar güzeldi, kocanla beraber hayatınızı neden yollarda geçirmediniz?”

Yeniden parmağını ağzına soktu. Şapır şupur. Yan yan bir bakış. “O benim kocam değil de ondan. Bu sadece aileler için geçerli.”

“Peki,” dedim. “O zaman birlikte seyahat ettiğin adam diyeyim. Neden seyahat etmeye devam etmiyorsunuz?”

Ellerini havaya kaldırdı ve geriye kaykılıp göğsünü yukarı doğru çekerek gerindi. Yine *Ohne Büstenhalter*. “Ahh! Yağmurlu havalarda,” dedi, “Kanada turist parklarının tuvaletlerinde uymak biraz zor gelmeye başladı. Ama yine yaparım. Yani asla o denli özgür olamazsın.” Ayağa kalktı ve sanki zemin, tozlu bir yol kenarıymış gibi pantolonunun arkasını silkeledi. “Neyse konuyu tekrar seks sahnesine getiriyorum. Ayrıntılarıyla anlatırsan bence başka hiçbir şey onun gibi bir doruk noktası yaratamaz.”

“Acaba?” dedim. “Hayır, o da diğer her şey gibi işte.”

Babaannem, kendisi gibi oğlunun da sevdiği yeri sıçan deliklerine kadar bilerek büyümesini istiyordu. Kırsal güzellik sadece onun sanatçı ruhuna değil, tutku dolu inancına da hitap ediyordu. Romantik şairlerin, Hudson River okulunun etkisi altında yetişmişti ve Batı'nın o âna dek ona öğrettiği şunların uzantısıydı: Joaquin Miller'ın, Bryant'ın ötesine geçtiğini ve Bierstadtian zirvelerinin gözetimi altındaki uçsuz bucaksız vahşi güzelliğin Thomas Cole'un ötesinde göz alabildiğince uzandığını. Onun karşı koyduğu hiçbir zaman Batı'nın manzarası değil, sadece Batı'nın gelip geçiciliği ve toplumsal kabalıydı. Bunlar da onun değiştirebileceği şeylerdi.

Bu kadının içinde gerçek bir dişi kuş vardı. Gagasında ince bir dalla ya da bir ip parçasıyla etrafındakilere cilve yaparak dolaşırken durdurulması mümkün değildi. Eylül ayında kulübeyi genişletmeye başladılar; bir mutfak, bir yatak odası ve ailenin rahatından ziyade sosyal akşamlar için tasarlanmış büyük bir taş şömine. Taşları gönülsüzce döşeyen İrlandalı bir duvar ustası, "Bu evde nefret etmeğiniz hiç olmayacak," diyerek aksanlı kehanetiyle Susan'ı eğlendirdi.

Conrad Prager'ın üst kat diye adlandırdığı perdeli yatak odasının perdeleri kaldırıldı ve o bölüme Pricey'nin Köşesi adı verildi. Kitaplık, sallanan koltuk ve üzerinde büyümlü bir fenerin*, iki yüz adet sınır manzarasının ve Thomas Donaldson'ın kendisini ağırladıkları için verdiği teşekkür hediyesinin durduğu bir sehpa kondu.

Elimde oradan görüntüler var; aslında çoğu kahverengi, eğik kesimli ve yaldızlı kenarları olan sert bir mukavva üzerine takılmış ve şehla bir çift göz gibi hafifçe bükülmüş birbirine benzer

* Bir gaz lambası ve mercek vasıtasıyla cam üzerine boyanmış resimleri perdeye veya duvara yansıtan ilkel bir projeksiyon cihazı. (ç.n.)

fotoğraflar –O’Sullivan, Hillers, Savage, Haynes, Jackson’ın objektiflerine yakalanmış erken Batı görüntüleri– hafif küf kokulu, üzerinde zamanın leke bıraktığı görüntüler ama yine de içlerinden birini büyütece tuttuğumda yeni bir ülkenin merakı ve heyecanı fark ediliyor. Onların durduğu kutuda bir de Donaldson’ın kamu arazisi üzerine yazdığı sıkıcı rapor var; King’in tahmin ettiği gibi onu isteyen Kongre tarafından ciddiye alınmamış ama ulusun varlık anlayışı açısından bir ölçüt, dedemin ulaşmak isteyeceği tarafsız bilgiye bir tür katkı sağlayan bir çalışma. Leadville’de geçen yıllardan geriye kalanlar hemen hemen bunlar.

Kasım başlarında geçitten, kurşuni gökyüzüne dikkatle bakarken gözlerine kar taneleri düşen yarım düzine süvarinin eşliğinde tipik bir Leadville faytonu geçti. Kısa bir süre önce en iyi teknik okulların yirmi yedi mezunu arasına giren soylu ve iyi eğitilmiş gençlerden oluşan kabile, Trinity Cemaati’nden Dr. Vinton’ın oğlu General Vinton’ı Leadville mezarlığına taşıyordu. Faytonda, Susan’la Oliver’in yanı sıra Oliver’in uzaktan kuzeni olan W. S. Ward, W. S.’nin ağabeyi, Wall Street Sihirbazı diye adlandırılan Ferd ve on iki yaşlarında bir çocukken Shiloh’daki katliamı izlemesi için her nasılsa babası tarafından o tepeye gönderilen ve bu korkunç olaya tanıklık etmesi dışında benim için hiçbir tarihi kimliği olmayan Ulysses S. Grant vardı.

Eğer Grant’te çağın Doppler etkisini duyma becerisi olsaydı bu seyahati Ferd Ward’la yapmak, onu bir savaşı başından sonuna kadar izlemeye mecbur kalmak kadar rahatsız edebilirdi. Bu durum hepsini rahatsız edebilirdi. Ferd Ward, General Grant’in mali danışmanı olma sıfatıyla kısa süre sonra bu eski kahramanı tek kelimeyle mahvedecek; onun itibarının ve şerefının son kırıntılarını da yerle bir edecekti. Adelaide madenine sahip olan kartellerden biri olarak babaannemle dedemin hayatını da sekteye uğratacaktı. Bu adamı tanıyor olmak tehlikeliydi. Ama babaannem tüm saflığıyla Bay Ward’un bölgeyi onlarla geçmesinin ve Chicago’ya kadar kendisiyle aynı trende seyahat edecek olmasının şahane olduğunu düşünüyordu. Ferd Ward onların yükselişinin şahidiydi,

Oliver'ın mesleki yetkinlikleri sayesinde aralarına girme hakkını elde ettiğini tüm çevresine duyurmuştu. Susan bu kez kocasını bir peronda bıraktığında kendine sağlam bir yer edinmiş olarak bırakacak ve Doğu'ya içinde herhangi bir başarısızlık hissi olmadan gidecekti.

Bu geri dönüş son gidişten her bakımdan farklıydı. Bir kışı daha ayrı geçirme ihtimali karşısında bile ne gözyaşı vardı ne de kasvetli düşünceler. Chicago'da Ferd Ward'la Bay Grant onu General Grant onuruna verilen bir ziyafete götürdüler; Susan sosyalleşme faslını, o fetheden eli sıkarak ve o hüznü, çizgi hâline gelmiş gözlere bakarak tamamladı. General Sherman ve Tennessee ordusundan birkaç generalle tanıştı, baş konuşmacı Bay Samuel Clemens'la on dakikalık neşeli bir sohbet yaptı. Bu kısımlar önemli değil. Bir tarihçi olarak benim için bir tür tamamlayıcı cazibeleri var; bunlar babaannemin geçmişte, insanlar arasında gerçekten yaşadığını kanıtlıyor.

Sonbahar sona ermek üzereyken Milton'a geri döndü ve çocuğun onu tanımamasının bunalımıyla geçen bir gün ve valizlerini boşaltmak, yıkanmak, sohbet etmekle geçen birkaç günden sonra kendini kış çalışmasına hazır hissetti. Engel olacak hiçbir şey yoktu; Augusta'yla Thomas hâlâ yurtdışındaydı. Louisa Alcott çizimlerini bitirmişti ve o an için başka bir sözleşmesi yoktu. Hiçbir plan yapmadan kendini, kölelik karşıtı görüşleriyle tüm Milton cemaatini etkilemiş, Kuveykır vaizi olan dedesi hakkında bir roman yazmaya başlarken buldu.

Görünen o ki nineler ve dedeler hakkında kitap yazmak bizde bir aile geleneği.

Anne babasının yuvasından bakınca Leadville o kadar uzak görünüyordu ki yarı gerçek gibiydi. Patikada atlı kızakla yapılan bir gezinti sonrası yanakları elma gibi kızarmış oğlunun üstündekileri çıkarırken burası dışında bir yerde yaşadığına inanmakta zorlanıyordu.

Kendi çağının durağan meşguliyetinin, bu çiftlikte altı nesil boyunca süregelmış o günlerin durağan meşguliyetiyle ne kadar benzer olduğunu hissediyordu. Şimdi ve geçmiş benzer olmaktan ziyade kesintisiz devam ediyordu. Babaannem, kendi dedesine ulaşmak için benim yaptığım gibi zaman makinesiyle yolculuk yapmak zorunda değildi. Kendi hayatıyla hakkında yazdığı dedesinin hayatı aynı manzarada benzer özellikler sergiliyordu. Kendisinin paten yapmayı öğrendiği değirmen barajında küçük oğlunun kızağını çekiyor ve birlikte, kışla cilveleşmek için kar beyazı kürküne bürünmüş, siyah uçlu kuyruğunu değirmenin kalasları arasına girip dışarı doğru uzatarak oyun oynayan bir gelinciği seyrediyorlardı. Susan muhtemelen her şeyi dedesinin gözüyle görüyordu.

Kışa özgü göğün karaağaçların koyu gölgeleri ardında kayboluşuna bakarken günbatımında kulübesinin kapısından izlediği Sawatch'un görüntüsünü, kulübenin kendisini, Leadville'in dumanını, Oliver'ı ya da arkadaşlarını aklına getirmeden duramıyordu. Para ya da bilimsel bilgi uğruna kıtaya akın eden bu ısıltılı insanlar kimdi? Bu dünyayla diğer dünya arasında köprü kurmasına neden olan yanılsama neydi? San Emmons beyaz geyik derileri içinde Milton'daki kapısında belirirse ona inanma ihtimalinin olup olmadığını düşünmeye çalıştı. Nine Odası diye adlandırdığı odayı ne zaman temizlese şaşkınlık içinde Oliver'ın kocaman silahının şifonyerde durduğu o ânı düşünüyordu.

Milton donuk ve kibardı, soylu yaşamlarla şekillenmişti; oradaki değişim dalgası bir bataklıktan süzülen su kadar yavaş hareket ediyordu. Birçok kez San Francisco'daki kadınların, geri döndükleri takdirde evlerinin kendilerini aynı sıcaklıkla karşılamayacağına inanarak ne kadar yanıldıklarını düşündü. Geçen yıl onlarla aynı şeyi hissetmişti. Geleceğin garanti altına alındığı o an ise huzurlu geçmiş, kendini değişmemiş olarak gösteriyordu. Onu bazen şaşırtan değişiklik işaretleri bile –annesinin saçının beyazlamış olması, Bessie'nin yüzündeki yorgun ve sabırlı ifade, eniştesinin kadınların endişelerini alçak sesle dile getirmeye başlamasına neden olacak kadar uzun sürerek iç karartan suskun

somurtkanlığı— bu derin güven ve huzuru sadece kısacık bir an etkileyebiliyordu.

Kocasına duyduğu ihtiyaç, tıpkı onun için duyduğu endişe gibi azalmıştı. Augusta'nın yokluğunu artık nadiren hissediyor, zaman zaman hoş bir efkâra kapılıyordu. Birbirlerini yaklaşık dört yıldır görmemişlerdi. Tüm ilgisini çocuğuna ve kitabına vermiş ve evine duyduğu sevgiyle dolmuş olduğundan Augusta'dan söz etmeden ya da onu düşünmeden günler geçirebiliyordu.

Günümüz Amerikalıların bu kadar yakından tanıdıkları, bu kadar derinden hissettikleri, bu kadar içten sevdikleri ve kendilerini tamamen adadıkları yuvalarına dönme deneyimini böyle yaşayıp yaşayamayacaklarını merak ediyorum. Yuvana geri dönemezsin lafı pek de doğru sayılmaz. Ben buraya dönerek o işi yaptım. Ama dönmek eskisinden gitgide daha farklı bir hâl alıyor. Birçok defa boşandık, taşındık, bir sürü yerde fazlasıyla sığ bir hayat yaşadık. Rodman'ın neslinden herhangi birinin Susan Ward gibi birinin yuva sevgisini anlayabileceğinden kuşkuluyum. Kocasından ayrı yaşama konusundaki isteksizliğine rağmen muhtemelen hayatı boyunca Milton'da kalabilir, seyyare bir koca tarafından arada bir ziyaret edilmeye razı gelebilirdi. Ya da eski evini toplayıp yeni bir yerde baştan kurabilirdi. Onun karşı çıktığı şey, başarısız bir adamın karısı ve evsiz bir kadın olmaktı.

Doğu-Batı sınırı tarihçileri Batı'ya yerleşenlerin, köklerinden koparılmış, kanunları hiçe sayan, meteliksiz ve sosyal hayatla ilişkileri kesilmiş insanlar oldukları yönünde teoriler geliştirirlerken babaannem gibi insanlardan söz etmiyorlar. Onun gibi, bu kadar el üstünde tutulan ve sevilen kadınlar vazgeçmek zorunda kaldılar ve vazgeçtikçe de yuvalarını çaresizce yanlarında taşıdılar. Bu iyonlaşma gibi bir süreçti: bir kutuptan çıkarılan diğer kutba eklendi. Böyle bir öncü için Batı, yaratılan yeni bir vatan değil, yeniden üretilen eski vatandı; bu bakımdan öncü kadınlarımız öncü erkeklerimizden her zaman daha gerçekçiydi. Gerçek öncüler, geleneksel havayı solumak yerine uzay başlıklarının içindeki bilimsel olarak üretilmiş suni gaz karışımını soluyarak (ve onu kirleterek)

yaşayan ve Shelly'nin "yalnızca kültürel" diye adlandırdığı türden, küçük bir valiz taşıyan çağdaş insanlar. Onların devrelerinde atalarından miras kalmış en ufak bir evcil duygu yok, duygudaşlık sıkıntısı çekiyorlar, bilgisayarları hiç Evim Evim Güzel Evim gibi manevi yönde geri bildirimlerde bulunmuyor. Ne muhteşem bir özgürlüğe sahipler! Ne büyük yoksunluk!

Oliver'ın mektupları çok az şeyden söz ediyordu; Susan hep kelimeleri kullanmakta bu denli zorlanan bir adamla nasıl evlenebildiğini merak ediyordu. Kelimelerin arasından âdeta sızan birkaç haber vardı sadece. Adelaide'de çalışmaya gönderilen Ferd Ward'un oğlu monte* masalarında ofisten daha fazla zaman geçiriyordu. Oliver'dan iki yüz dolar, Frank'ten ise biraz daha az miktarda borç almıştı. Son maaş gününde Pricey kasada yüz dolardan fazla açık olduğunu fark etmiş ve genç Ward zorlandığında parayı "ödünç aldığını" itiraf etmişti. Oliver babasına mektup yazmıştı. DR&G'nin Arkansas vadisinden yukarı doğru ilerliyor olması dışında yazılacak başka bir şey yoktu. Susan oraya gittiğinde Mosquito Geçidi'nden geçmek zorunda kalmayacaktı. Frank ve Pricey sevgilerini gönderiyorlardı.

Susan, Ferd Ward'un işe yaramaz oğluna borç vermekten nasıl kaçınması gerektiğini söyleyememiş olsa da birinin kendini aldatmasına izin verdiği için ona kızdı. Hiç zaman geçirmeden babasından parayı istemesi gerektiğini yazdı. Gazetelerde Wall Street Sıhırbazının sallantıda olduğu söylentileri dolaşıyordu. Ollie'nin ne kadar iyi olduğundan, romanının ne kadar ilerlediğinden bahsetti. Augusta'nın Sicilya seyahatiyle ilgili bir şeyler yazdı. Yürüyerek postaneye gidip mektubu gönderdi ve işine geri dönüp bütün öğleden sonra çalıştı. Müsvedde yığınının gitgide büyümesi ona bencilce bir haz veriyordu. Dedesinin hayatı kendi hayatını âdeta yuttu.

Uzunca bir süre. Kocasından artık trene atlayıp gelebileceğini yazan bir mektup geldiğinde romanı bitirmiş, beş bölümlük bir yazı dizisi olarak *Century*'ye satmış ve meyve ağaçları tomurcuklanmaya başlamıştı. Küçük bir gölet hâline gelmiş hayatı, değirmen barajı açılmışçasına bir anda yeniden akmaya başlamıştı.

* İskambil kâğıdı veya zarla oynanan bir İspanyol oyunu. (ç.n.)

Susan bu kez pikniğe ya da ziyarete değil, temelli gittiğine ikna olup kendisini geçmişten koparmak için büyük çaba harcadı; bazı eşyaları attı, bazılarını başkalarına verdi, bir kısmını da yanında götürmek üzere paketledi. O mekânı orada yaşamaya devam eden kişilerin hak ettiğine ve artık orada eşya bırakmamasının kendisi için daha sağlıklı olduğuna inanarak, babasının tavan arasında sakladığı eşyalarını ayıklarken gözyaşı dökmedi demek yalan olur.

Fazla bir şey almadı; Ditch Walk'taki eşlerle boy ölçüşmesini sağlayacak birkaç elbise, birkaç örtü, birkaç gümüş ve çeyiz sandığındaki birkaç eşya. Oğlunun eğitimi ve Frank'le Pricey'nin keyfi için bir kutu kitap. Çocukluğun, ailenin, arkadaşlığın ve evliliğin, kumsalındaki kehribar parçaları gibi aşındırdığı birkaç değerli nesne; Thomas'ın Japon çaydanlığı ve küçük Meryem heykeli, Augusta'nın bütün mektupları, New Almaden'a geldiğinde Oliver'in ona verdiği hoş geldin hediyeleri olan Fiji hasırı ve küp. Ollie'nin üzerinde emeklemeyi öğrendiği vaşak postu halı. Dolu dolu iki sandık, fazlası değil.

Oliver'in ona Deadwood'dan gönderdiği kunduz kürkleri bir dertti. Taşınması ve katlaması zor olduğundan hep dert olmuşlardı. Susan ham kürk işleyebilecek kimseyi tanımıyordu. Oliver'in tüm saflığıyla önerdiği gibi onlardan bir palto yapmaya çalışmak, Emmons'ın beyaz geyik derisinden bir elbise yapmak gibi olacaktı; Susan o paltoyu giydiğinde kendini Pocahontas gibi hissedecekti. O kürkleri Batı'ya götürmek, karışmasını istemediği bazı meselelerin karışmasına neden olacaktı. Sonunda Bessie'yle birlikte üç parçasından bir manşonla küçük bir şapka yapmayı başardılar. Geri kalanını da Bessie'ye verdi.

Bir de Kanada geyiği başı vardı. Tıpkı kunduz kürkleri gibi o da bu evcil mekânda kendine yer bulamamıştı. Susan, kocasının böyle bir şeyi neden gönderdiğini merak etmekten hâlâ vazgeçmemişti. Belki de karısının onu unutmasını istemediği için gözünün önünde kendisinden bir şey olmasını istemişti. Ama bu benim

tahminim, babaannemin değil. Peki ama onu ne yapacaktı? Bu evin herhangi bir yerinde gülünç olacak derecede aykırı ve uyumsuz dururdu. Ailesinin saygın hayatıyla ters düşerdi. Onu ahırdaki bir kirişe asma kararları onun oraya ne kadar az ait olduğunun bir göstergesiydi âdeta. En azından orada gözden uzaktaydı. Susan babasının arkadaşlarının ona büyük ilgi göstereceklerini tahmin ediyordu ve bir keresinde John Grant'ın durup koyu renkli, tatminsiz yüzünde gerçek olduğundan kuşku duyuyormuş gibi bir ifadeyle ona baktığını görmüştü.

Bir amaca hizmet etmişti: Susan, babasını tamamen unutmuş olan Ollie'nin aklına baba fikrini sokmak için kullanmıştı onu. Belki de Ollie, yalnızca vahşilerle çocuklara has bir biçimde onun *babası* olduğunu düşünüyordu. Batıya doğru yola çıkmadan önceki öğleden sonra oğlunu dışarı çıkarıp onu göstermesinin sebebi buydu.

Örümcek ağı misali yayılan alacakaranlıkta devasa askı yukarıdaki gölgelere doğru bir dal gibi uzandı. Hayvanın tozlu burnu kaldırıldı, tozlu gözbebekleri samanlığın karanlığına dikildi. Ahırın evcil hayvan kokusunu reddediyordu, bu tür hayvanların beslendiği samanı küçümseyen bir havası vardı. Bacaklarına yapışmış oğluyla duran Susan onun kendisini nasıl görmezden geldiğini hissetti ve içini, babasıyla John'un bir piyanonun sığacağı büyüklükteki kutuyu açıp bu şakayı ya da her neyse onu, kocasının Black Hills'deki hayatının bu uygunsuz hediyesini ortaya çıkardıklarında hissettiği utanç sızısı kapladı. Nihayetinde bunun da küçük bir oğlanın, kur yaptığı kadına getirdiği kocaman silahı kadar uygunsuz, geçici heveslerinden biri olduğu sonucunu çıkardı.

Elinin altındaki küçük oğlunun o nesnenin karşısında saygılı bir hâlde nefes aldığını hissetti.

Yumuşak bir sesle, "Hadi bakalım, şimdi babanın geyik başına hoşça kal diyelim," dedi. "Hadi söyle, 'Hoşça kal babamın geyik başı, yarın trene binip babayla yaşamaya gidiyoruz. Baba bizi tren istasyonunda karşılayacak ve dağların arasından geçip evimize gideceğiz. Biraz büyüdüğümde bir midillim olacak ve babayla, Frank'le

ya da Pricey'yle birlikte atla dolaşacağım. Çiçeklerin üzengilerden daha yükseğe çıktığı dağların iç taraflarında kısa bir süre mola verip ağaçlar arasında boynuzlarıyla dolaşan senin gibi bir geyik görebilir veya senin gibi bir geyiğin dağların tepesinden böğürdüğünü duyabiliriz. Bunları söyleyebilir misin ona?"

"Çok uzun."

"O zaman sadece, 'Hoşça kal babamın geyiği,' de."

"Hoşça kal babamın geyiği."

"Babanı tekrar göreceğin için mutlu musun?"

"Evet."

Susan, onun ne sorduğunu anlamadığını belli eden şaşkın bakışını gördü. Kendisi de anladığından emin olmadan oğluna sım-sıkı sarıldı ve lambayı alıp oğlunun kiretdeki kocaman yaratığa son kez bakması için onu yukarı kaldırdı.

Hayvanın, on sekiz aylık tozla kaplı, cilalı ağzı ışıktaki nemliymiş gibi parlıyordu. Gözbebeklerinde hayali bir alev ışıltısı vardı. Her an böğürmeye başlayacakmış gibi duruyordu.

Susan, o gece Bessie ve John'la şöminenin karşısında otururken, "Çok tuhaftı," dedi. "Sanki dağlara gideceğimizden söz etmemiz onu uykusundan uyandırmış gibi *ışıldadı*. Sırf Leadville kelimesini duymak bile onu bir saniyeliğine canlandırdı. Ah, ben de canlanmayı o kadar istiyorum ki. Oraya dönmeye ve o vahşi güzelliği yuvam yapmaya can atıyorum."

John Grant yayılmış oturuyor, çizmesinin ucunu inceliyordu. Çenesi göğsüne düşmüştü, gözleri kısık, neredeyse kapalıydı. O an birden gözlerini fal taşı gibi açıp Susan'a keskin bir bakış attı. Yüzü nefretle doldu. Yıllar içinde her şeyi daha da eleştirir olmuştu, küçümsediğini ya da hoşlanmadığını ifade etmek dışında çok ender konuşuyor, sürekli kafasının içinde bir şeyle kavga ediyormuş gibi görünüyordu.

Alev alev yanan siyah gözlerini çok kısa bir an Susan'a dikti, ardından gözleri tekrar çizgi hâlini aldı. Birkaç saniye düşünceli düşünceli çizmesinin sallanan burnuna baktı. Sonra bacağını indirdi, ayağa kalktı ve odadan çıktı. Önce verandada, sonra sokağa

giden patikada yankılanan ve kendi evine yaklaşan ayak seslerini duydu.

Bessie bir süre kasnağı kucağında tutarak kımıldamadan oturdu. Ardından sabırsız bir ifadeyle başını iki yana salladı ve her iki yanağında da gözyaşlarının ıslı ıslı izleri belirdi.

Susan şaşkın bir hâlde, “Ne dedim ben?” diye sordu. “Bessie, özür dilerim.”

“John’un kusuruna bakma,” dedi Bessie. “Oliver’a öyle imreniyor ki. Hakkında iyi konuştuğu tek kişi o neredeyse. O da gidebilmeyi çok istiyor. Burada boğulduğunu söylüyor.”

Susan verecek cevap bulamadı. Kibar kardeşi her zaman sabırlı taraf olmuştu, asla şımartılmamıştı. Bir çiftçi karısı olarak yaşayan Bessie, annesiyle babasının yardımı ihtiyacı olduğunda koşan Bessie, Susan’ın şehirli arkadaşlarının taşra ziyareti ganimeti olarak zaferle evlerine taşıdıkları reçelleri yapan Bessie. Susan’ın kalemine övgüler yağdırarak saatlerce oturmuştu. Susan New York’ta okurken ve kıtanın bir ucundan diğer ucuna gidip gelirken o eve göz kulak olmuştu. Susan çocuğuna bakamazken o bakmıştı. Susan bazen onun hayatının durağanlığına gıpta ediyordu.

Alçak bir sesle, “Sen gider miydin?” diye sordu.

“Eğer bu onu mutlu edecekse. Eğer onu eski hâline getirecekse.”

“O zaman!” dedi Susan yüce gönüllülükle, “Oliver’a söyleyeyim bir bakınsın. Adelaide’de ona bir yer bulabilir muhtemelen. Su kanalının kıyısında bize yakın bir ev yapabilirsiniz.”

Bessie neredeyse eğlenerek gözleriyle tavanı işaret etti. “Onlar ne olacak?”

“Onlar da gelebilir.”

Bu hayal, gerçeklik onu silip süpürmeden önce yaklaşık beş saniye kadar sürdü. Zihninde Brueghel tabloları kadar hareketli bir görüntü canlandı: çizmelerinin altında köprüler gibi tangırdayan tahta kaldırımlarda itişe kakışa dolanan erkekler; ceketsiz erkeklerin tartışıkları, sigara içtikleri ya da sokağı izledikleri tahlil veya hukuk bürolarının açık kapıları önünde gezinen kokonalar; suya dalan patlak gözlü atlar; atların titreyen sağrılarına indirmek üzere

kamçılarını kaldırmış arabacılar; durmadan çalan bando; bacalardan tüten izabe dumanı; maden değirmenlerinin titreşimiyle sarsılan toprak; çok sert bir rüzgâr esiyormuşçasına eğri duran koca bir alan; hepsi tıklım tıklım ve sağa sola bakan yüzlerle dolu köşeler, kapılar, pencereler ve zenginlik hırsıyla çirkinleşmiş yüzlerle büyük bir fırsat için tetikte, yan bakan gözler. Tüm bunların bir köşesinde ürkek, kalabalığın çılgınlığıyla zirvelerin kayıtsızlığı arasında kaybolmuş, kibarlıkları bir kenara itilmiş, tatlılıkları her tür kabalığın saldırısına uğramış, alışkanlıkları yok olmuş, yaşamları hiçbir şey ifade etmeyen, üst kattaki o beyaz saçlı çift.

Düşüncesi bile korkunçtu. Köklerinden sökülüp başka yere taşınan ağaçlar büyümez. Bu yüzden Bessie ve John için de olacak şey değildi. Kendisi ve oğlu için kabul ettiği şey annesiyle babası için imkânsızdı, kız kardeşi için de mümkün görünmüyordu. Hâlihazırda onu doğuran sakin sulardan çok uzağa gitmiş gibi görünüyordu. Bu evi inşa eden büyük büyük dedesinden aynı evin içinde ölecek olan babasına kadar değişmeden uzanan şey içindeki kestirme yoldu. Sevgi dolu anılarla dolu olarak yazmaya başladığı dedesi hakkındaki kitap gerçekte bir tür kitabeydi.

Kar, yatay bir karaltı hâlinde Royal Geçidi'ne düşüyordu. Kucağında Ollie'nin uyuyan başı ve onları saran bir yün battaniyeyle oturan Susan arada bir ünlü doğa harikasını görmeye çalışıyordu ama geçit, karla kaplı herhangi bir kayadan farksızdı; bütün ihtişamı, tablo gibi düzeni tipi altında yok olmuştu. Koyu renk, köpüren, kıyısı buz kaplı nehir bir zamanlar başaracağına inanmadığı atıyla geçtiği Arkansas'ın başlangıç noktasına hiç benzermiyordu. Cama üfleyip çizerek oluşturduğu halkalar kırığının gizemli sarmaşıklarıyla kaplanıyordu.

Oliver'la nasıl bir ortamda karşılaşacağını ya da kocasının üzerinde ne olacağını bilmediğinden onu gözünde canlandırmakta zorlanıyordu. Hayal gücünün *belli şeylerin* kontrolünde olmasının kendi eksikliğinden kaynaklandığını biliyordu. Çizimlerindeki insanları ve yüzleri yerel ya da mimari –kapının yelpaze şeklindeki penceresinin altı, oymalı bir tırabzanın yanı, gerçek hayattan özenle seçilmiş giysiler içinde yaslandıkları şömine rafları gibi– bir fona oturtamazsa resimlerinde genellikle anlamlı ve özgün bir etki yaratamıyordu. Şimdi de Oliver'ı zihninde geçmiş kavuşmaları ve ayrılmaları sırasındaki hâliyle canlandırabiliyordu... kapüşonlu arazi ceketiyile yağmur altındaki feribottan inenlere bakarken, tren Cheyenne istasyonunda Doğu'ya doğru yola çıktığında güneşte gözlerini kısarken ya da Denver'daki kalabalığın üzerinden bakarak onu görmeye çalışırken. Ant içercesine bundan sonra hem kendisinin hem de Ollie'nin hep onun *yanında* olacağına kendini inandırmaya çalışıyordu. İkisi de artık onu zihinlerinde canlandırmak zorunda kalmayacaktı.

Tren sarsıldı ve Ollie'yi uyandırdı. “Geldik mi?”

“Henüz değil, daha epey yolumuz var. Sen uyumaya devam etsen iyi olur.”

Ollie tekrar uyumak istemedi. Öylece yatıp, Susan dedesinin birkaç koyununun nasıl değirmen barajına düşüp boğulduklarını ama Bessie'yle birlikte bir kuzuyu kurtarıp büyüyene kadar nasıl biberonla beslediklerini ve kuzunun nereye giderlerse gitsinler tıpkı Mary'nin Küçük Kuzusu* gibi peşlerini nasıl bırakmadığını anlatarak onun dikkatini başka yöne çekene kadar mız mızmızlandı.

Yıllar sonra en ufak deneyimi bile değerli yapan tutumlu bir kadın olarak bir Bask çobanının geride bıraktığı hasta bir kuzu hakkında bir hikâye yazdı ve iki çocuğunu model olarak kullanarak resimleyip *St. Nicholas*'a sattı. Küçük bir çocukken onu bana okuduğunu hatırlıyorum ve şimdi burada, çalışma masasının üzerinde duruyor; yüzler tamamen tanıdık; babaannemin benzerlikleri yakalama konusunda büyük bir yeteneği var. Yanında küçük kız kardeşiyle birlikte çömelmiş, kuzuya biberonu uzatan on yaşlarındaki ciddi ifadeli oğlanın benim babam olduğunu inkâr etmek mümkün değil. Bu resim her nedense kendimi yaşlı ve üzgün hissetmeme neden oluyor.

Üç dört nesil öncesine ait bir anının tuzağına düşmek ne kadar saçma. En az üç. Sanırım Rodman'ın masal dünyasında kurtarılmış bir kuzu yok. Belki de bu masalı hatırlamamın tek sebebi, babaannem için bir şeyler ifade ettiğinin çok bariz oluşu. Masalı okumayı bitirdiğinde mazbut başı öne eğik, dudakları büzülmüş hâlde düşünceli düşünceli verandada otururken hâlâ görebiliyorum onu. Sonrasında görebildiğim, tek gözünden sanki basınçla dışarı atılmış gibi akan ani, yuvarlak bir damla yaş. Yanağından aşağı süzülmez, kelimenin tam anlamıyla gözünden fışkırır ve düşüp sayfayı ıslatırdı. Sinirli bir tavırla, "Üff!" diyerek elinin tersiyle silerdi onu. Ağlaması o kadar ani ve o kadar sebepsizdi ki aklımı karıştırır, ciddileşmeme yol açardı. Yıllar sonra bu konuyu düşündüğümde onu ağlatan şeyin babamın genç yüzü olmadığını fark ettim, kesinlikle yirmi dört saat sonra ölen kuzu da değildi. Agnes'in resmiydi, o küçük kızın. Kurtarılmayan bir

* *Mary Had a Little Lamb*. Bir çocuk şarkısı. (ç.n.)

kuzu vardı. Babaannem o çocuğu dikenlerden yapılmış bir taç gibi taşıyordu.*

Hikâyeler tükendiğinde donmuş camda resimler bulmasına yardım ederek oyaladı Ollie'yi. Sarmaşığimsı şekillerden oluşmuş bir orman, pencere çerçevesinin altından yukarı doğru büyüdü; Susan oraya tırnağıyla yarı belirgin geyik ve tilki yüzleri, en yoğun buzlanmış kısmın arkasından gizlice bakan şaşkın ifadeli bıyıklı bir yüz çizdi. "Bu baba," dedi. "Bizi arıyor. Kaybolduğumuzu sanıyor." İkisi de kıkırdadı.

Buena Vista'ya vardıkları anda Oliver'ı camda çizdiği kadar kolay göremedi. Tren durmadan uzun süre önce hem kendi sarılıp sarmalandı hem de Ollie'yi sımsıkı giydirdi ve merdivenden bir duman anaforuna ve tipiye inen ilk kişi oldu. Ollie'nin inmesine yardım ettikten sonra yarı kör hâlde arkasını döndüğünde tanıdık bir endam, kürk şapka ve koyun derisi yakanın neredeyse tamamen sakladığı tanıdık bir yüzdeki ışıltılı gözleri ve dişleri gördü. Bir çığlık atarak o kişinin kollarına atıldığında kendini Frank Sargent'la öpüşürken buldu.

"Ahh, olamaz!" Şaşkınlık ve kahkahalar içinde geri çekilip aklının karışmasını önlemek için Ollie'nin elini tuttu. Sarılmasına içtenlikle karşılık veren Frank ondan daha çok güldü. Gözlerinde hoşnut bir ifadeyle ona baktı. Bıyığı –bu yeniydi, önceden bıyığı yoktu– Susan'ın dudaklarına battı. "Frank, sizi gördüğüme çok sevindim. Oliver olduğunuzu sandığım için... O nerede? Burada değil mi? Kötü bir şey mi oldu?"

Susan'ın arkasındaki hava anaforundan, "Kötü bir şey olduğu konusunda kesinlikle haklısın," diyen Oliver'ın sesi geldi. "Adam karısını karşılamaya geliyor ve onu yanında çalışan adamla öpüşürken buluyor."

Susan kollarla ve soğuk kumaşla sarılıp sarmalandı, dudaklarına başka bir bıyık battı. Sımsıkı el ele tutuşup birbirlerine baktılar. Susan onun geçen yıldan daha zayıf olduğunu fark etti.

* Kucağında bir kuzuyla resmedilen Azize Agnes ile dikenlerden yapılmış bir taç takan Sienalı Catherine. (ç.n.)

Yüzündeki güleç ifadeye rağmen kapüşonlu paltosu içinde gözüne bir El Greco keşişi gibi göründü ve Susan o hatayı neden yaptığını fark etti. Frank kıyafetleri, tavırları, yürüyüşü, bıyığı, kısacası her şeyiyle Oliver'ı bire bir kendine örnek almıştı, öyle ki biri açık, diğeri daha koyu tenli iki kardeş gibiydiler.

Oliver karısının ellerini sıkıp bıraktı. Cüruf ve karın içinde sakince durup Ollie'nin yanına çömeldi. Susan onun ne kadar ürkütmeden hareket ettiğini, çocuğun hizasına kadar ne kadar rahatlatıcı biçimde eğildiğini gördü. Yüzündeki sevgi yanlış anlaşılmaz ya da azımsanamazdı. Çocuğa karşı hep böyle olmuştu. Ollie henüz bebekken bile babasını odanın diğer tarafında gördüğünde kıkır kıkır güler, yüzü sevinçle parlar, bacaklarını sallar ve kollarını ona doğru uzatırdı. Susan bebeğin kocasına olan sevgisini biraz kıskanırdı; çocuk annesini kendisine verilmiş bir hak olarak görüyor ama babasını büyük bir tutkuyla seviyordu. O an lapa lapa yağan karın altında ikisinin karşılaşmalarını izlerken geçen Kasım ayında katlanmak zorunda olduğu yeniden tanışma faslının yaşanmayacağını görüyordu. Aradan geçen iki yıldan sonra Ollie babasını tanımıyor olabilirdi ama ona anında güvenmişti.

Oliver çömelerek, “İşte,” dedi, “Tanışmak istediğim küçük adam burada. Adın Oliver Ward mu?”

Ollie ne düşüneceğini bilemez bir hâlde –neticede annesi ilk olarak diğer adamı öpmüştü– “Evet,” dedi.

“Biliyor musun? Benim de adım aynı. Acaba benim küçük oğlum sen olabilir misin? Bir yerlerde bir oğlum var. Ollie Ward. Acaba sen o musun?”

Ollie kararsız bir ifadeyle gülümsedi, bakışları babasının yüzünde dolaştı. “Evet, *oyum*.” Bir kol sarılıp kahkaha atarak onu kaldırdı. Ollie muzaffer bir edayla babasının kucağına yerleşti. “Geyik başına hoşça kal dedim,” dedi. “Trene bindik.”

“Öyle mi? Şimdi ne yapacağını söyleyeyim sana. Seni sıcak tutsun diye ısıtılmış yassı demir levhaları olan bir bufalo derisine sımsıkı sarıp faytona bineceğiz. Frank bir saattir istasyondaki sobada onları ısıtıyordu.”

Susan, “Ah, Frank, ne kadar düşünceli olduğunuzu unutmuşum,” dedi. “Son gelişimde benim için sobayı yaktığınızı hatırlıyorum.”

“Pricey’den geri kalmamak için bir şey düşünmek zorundaydım,” dedi Frank. “Siz sıcacık bir eve girin diye Leadville’de şömineyi tika basa doldurmakla meşgul.”

İkisi de hızlı sürücüydü, atlara acımıyorlardı. Havanın daha da kötüleşmeyeceğinden emin olmadıklarını söylediler ve böylece gözlerini yoldan ayırmadan hedeflerini Leadville’e çevirdiler ve sakın sürüşle hızlı sürüş arasında seçim yapmaları gerektiğinde hızlıyı tercih ettiler. Kamçı yuvasında durduğundan daha fazla ellerindeydi. Her yarım saatte bir arabayı süren, dizginleri Susan’ın üstünden diğerine geçiriyor ve buz kesmiş ellerinin üstüne otuyordu. Yol onları rüzgârda sağa sola döndürürken ortada oturan Susan, Oliver ve Frank tarafından sırayla korunduğundan ilk başta soğuğu hissetmedi. Ayakları sıcak demirin üstünde, elleri manşonunun içindeydi. Deri örtüye ve bir yorgana sarılı hâlde bağlanmış iki sandığın arasında yatırdıkları Ollie’nin burnu, hava deliğinden çıkmış bir fok burnu gibi görünüyordu.

Susan’ın dağlardan aylar önce ayrıldığı günkü gibi bir gündü. Kuru kar rüzgârda çakıl taneleri gibi uçuşuyordu, vadi siyah-beyazdı, ilkbaharın söylentisi dâhi yoktu, zirveler görünmüyordu. Milton ve onun tomurcuklanan elma ağaçları başka, daha uysal bir evrene aitti.

Susan’ın sorularına kısa cevaplar veriliyordu.

Kış kötü geçmişti, tipinin ardı arkası kesilmemişti.

Kadınların hiçbiri henüz geri dönmemişti.

Kasaba geçen yılkinе oranla fazla gelişmemişti; yeraltında sorunlar vardı, gümüşün fiyatı 1.15’e düşmüştü. Bazı madenler stok fiyatlarını artırmak için az ama kaliteli ürün çıkarıyorlardı. Robert E. Lee sırf reklam olsun diye on yedi saatlik bir çalışmayla 118.000 dolarlık gümüş imal etmişti. Yılın yarısında her ay kendilerine kâr payı olarak 100.000 dolar ödeyen Little Pittsburg madeninin ana

ortakları 85.000 hisseyi muazzam bir fiyata elden çıkarmışlar ve yeni sahiplerini tümüyle tükenmiş bir madenle baş başa bırakmışlardı. Chrysolite işletmesinde işçiler grev yapmış ve firma madencileri topluca işten uzaklaştırmıştı; olası saldırılara karşı girişinde yirmi dört saat nöbet tutan silahlı korumalar bekliyordu.

“Ferd Ward oğlunun çaldığı parayı geri ödedi mi?”

“Maaşların ödeneceği paradan aldığını ödedi. Benden ve Frank’ten aldığını ödemedi.”

“Talepte bulundun mu?”

“İki kez söz ettim.”

“Buna rağmen ödemedi.”

“Henüz değil.”

Susan rüzgârın içine doğru, “Asla ödemeyecek,” diye bağırdı. “Ah, Oliver, aldatılan neden hep sen olmak zorundasın?”

Oliver eğleniyor görünüyordu. “En ufak bir fikrim yok. Senin bir fikrin var mı Frank?”

“Aklıma bir şey gelmiyor.”

“Siz de onun kadar kötüsünüz,” dedi Susan.

Oliver, “Daha da kötü,” dedi. “Gizlice yaklaşp patronun karısını öpüyor.”

“Bence sevimliydi,” dedi Susan. “Rahat bırak çocuğu! En azından borç para alıp geri ödememezlik yapmadı ya da maaş ödemelerinden para çalmadı.”

“Fırsatını bekliyorum,” dedi Frank.

“Aslına bakılırsa,” dedi Oliver, “Staten Island Çocuğu olmasaydı bir madenimiz olmayacaktı.”

“Kim?”

“Şuradaki adam.”

“Gerçekten mi? Ne yaptınız Frank?”

“Aşağılık gaspçılarını engelledi. Tıpkı Diamond Dick* gibi.”

“Dalga geçmeyin, anlatın.”

“Argentina madeninde yaşanan sorunları anlatmıştım sana,” dedi Oliver. “Highland Chief’te olanları da.”

* William B. Schwartz tarafından yaratılan hayali bir karakter. (ç.n.)

“Bana hiçbir şey anlatmadın. Dürüst olmak gerekirse eğer bir şeyler öğrenmek için senin mektuplarına kalacak olsaydım her şeyden... bihaber olurum.”

“Hmm, öyle yapmadığın kesin.” Oturduğu yeri gıcırdatarak geriye doğru kaydıldı ve deri örtüyü kenara çekip içine baktı. “Uyumuş,” dedi. “Sürtünmeden ısınan dingilin üstünde havasız kalıp boğulmasın diye gözümüzü ondan ayırmayalım. Sen yeterince sıcaksın, değil mi?”

Susan cevap olarak manşonun içindeki ellerini battaniyeden çıkardı. Oliver eldivenli parmaklarıyla kürke dokundu. “Kunduz mu?” dedi.

“Evet, bana Deadwood’dan gönderdiğin kürkler.”

Oliver hoşnut bir bir fadeyle, “Güzel,” dedi. Susan’ın öbür tarafında arabayı süren Frank’e baktı. “Ona anlatacak mısın?”

“Anlatacak fazla bir şey yok. İçeri girmeye çalıştılar, onları almadık.”

“Çok alçakgönüllü,” dedi Oliver. Burnu akıyordu, gözleri buz mavisi ve yaşlıydı, eldivenin arka kısmıyla burnunun altına dokundu. “Aylardır sınırı geçtiğimizi iddia ediyorlar. O ölçümleri ben yaptım. Geçmediğimizi biliyorum. Ama en iyi cevher kütlemiz Argentina’nın arazisine yakın. Birkaç hafta önce ben Denver’dayken çaktırmadan içeri sızabileceklerini ve galerimizi ele geçirebileceklerini düşündüler. Bizimkine yakın yukarı giden bir tünelleri var ve bir Pazar günü orayı kazıp içeri girdiler.”

“Sonra?”

“Zilyetlik. Mülkiyet hakkının en büyük delili. Özellikle de herhangi bir olayı mahkemeye götürmek bir yıl alıyorsa. Biz bir karar çıkartana kadar onlar her şeyi boşaltabilirlerdi. Ama şuradaki çocuk bir tüyo aldı, Jack Hills’le birlikte ellerinde tüfeklerle adamları beklediler. Bu yüzden şimdi onların tüneline bizim taraftan demir parmaklıkla kapalı bir kapı var ve kullanma hakkı hâlâ bizde.”

Ses tonları yüzünden Susan dehşete mi düşsün yoksa sevin sin mi emin olamadı. Soygunculuk oynayan küçük çocuklar gibiydiler. Ne

yaptığını bilen çocuk, Frank dizginleri atların sağırlarına savurdu. “Frank, bu kulağa büyük bir *kahramanlık* gibi geliyor. Kaç kişiydiler?”

“Beş.”

“Ve silahlıydılar, öyle mi?”

“O silahlar şimdi bizde.”

Susan omuzlarını titreterek, “Hmm,” dedi. “Korkmadınız mı?”

“Ödüm koptu. Ama Jack’in dediği gibi, bir Winchester* çok beceriklidir.”

“Bu hoşuma gitmedi,” dedi Susan. “Çok *gaddarca*, sanki savaş var. Şimdi ne yapıyorlar, vazgeçtiler mi?”

“Bu meseleyi mahkemeye götürmesi gereken onlar,” dedi Oliver. “Şu an tek yapabildikleri Highland Chief pansiyonunun verandasında oturup biz atlarla önlerinden geçerken sert bakışlar atmak. Bu yüzden altıpatlar ve karabina taşıyoruz. Bu çocuktan o kadar korkuyorlar ki herhangi bir şey yapmaya cesaret edemiyorlar.”

“Sakın inanmayın,” dedi Frank. “Korktukları tek kişi o. Patron iyi bir nişancı, biliyor muydunuz? O güvenilir iyi huyun altında sert bir adam var. Hemen hemen her gün öğle vaktinde şaft kulesinin dışında atış talimi yapıyoruz, Oliver kırk beş metre uzaktan birkaç kutu vurabiliyor. Herkes bunu konuşuyor.”

Muhteşem dişlerini rüzgâra gösterip kahkahayla gülerek elini kalçasına vurdu. “Ver bakalım,” dedi Oliver. “Nöbeti devralayım.”

Kocasının yüzünü merakla inceleyen Susan onun sert bir adam gibi görünmediğine karar verdi. Ne kötü bir adama benziyordu ne de sabırsız. Ama yorgun görünüyordu. Sürekli sahada olmanın gerginliğinin onu yıpratmış olduğunu düşündü. Anlatılan her şey kulağa tatsız ve tehlikeli geliyordu ama toy birine ayı hikâyelerinin anlatıldığı eski Batı oyununu oynuyor olmaları ihtimali de her zaman mevcuttu. “Ahh ah,” dedi umursamaz bir tonla, “bunca zamandır bir maden yöneticisiyle evli olduğumu sanıyordum, bir tetikçiyle değil.”

* Amerikan yapımı, manivelalı bir tüfek. (ç.n.)

Kapüşonlu baş hafifçe ona doğru döndü, rüzgârdan kızarmış ve yaşlanarak cam gibi olmuş mavi gözler yan yan ona baktı. Tuhaf, neredeyse nahoş bir tebessüm dudaklarını örten bıyıklarının altına gizlendi. Gözlerini ondan ayırmadan, “Ee, burası Leadville,” dedi. “Bunu biz seçtik.”

Susan şaşırmış hâlde ona bakarken zihni son cümleyi tercüme ediyordu: Bunu *sen* seçtin. Bunu mu kastetmişti? Oliver mahcup görünüyordu, dönüp geriye kaykılarak Ollie’yi kontrol etti. Buffalo derisi örtüyü düzelterip geri dönerken sağ kolunu kısa bir süre karısına doladı. “Deh!” diyerek kamçıyı yuvasından çekip önce bir atın sonra diğerinin sağına indirdi.

Susan oturduğu yerde büzülüp sessiz kaldı. Kar durmuştu. Geçmekte oldukları çayırılık karakıştaki gibi kasvetliydi, gri ve siyah ağaçlarla süslenmiş bir resme benziyordu. İçinden geçtikleri, hızla akan koyu renkli derenin kıyısındaki büyük kayalar buzla kaplıydı. Rüzgâr onu saran örtülerin aralarından girmenin yollarını arıyor ve konuşma isteğini âdeta donduruyordu. Tüm azaları gibi zihni de uyuşmuştu. Isındığı anda endişe etmeye başlayacaktı ama bu kadar üşürken endişe edemiyordu. Belki de o suçlayıcı bakışı, o nahoş tebessümü sadece hayal etmişti. Bir süre sonra battaniyeyi başının üstüne kadar çekip korkusunu karanlığa gömdü.

Başının üzerinden uzun sessizliklerle bölünen kısa konuşmalar geçiyordu. Oliver’ın kolu yol engebeli olduğunda birkaç kez ona dolandı. Susan ağzından kaçırdığı şey yüzünden özellikle korumacı davranıp davranmadığını merak ediyordu. Arada bir dikkatli bir sessizlik içinde arkaya doğru kaykılıp Ollie’yi kontrol etmesinden onun hâlâ uyuduğunu anlıyordu.

Dondurucu soğukta geçen uzun bir süre. Rüzgâr, battaniyesi bir tülbent bezi kadar inceymişçesine içine işliyordu. Sırtını kamburlaştırdı, çenesini sıkı ve sabretti.

Bir süre sonra sıkıca tutulduğu sarsıntının dönüş sarsıntısı olmadığını fark etti. Fayton durmuştu. Oliver’ın ağırlığı yaylı koltuğu terk etti, Susan onun yere çarptığında homurdandığını duydu. Elleriyle battaniyeyi kaldırdı ve soğuk yanaklarını ovuşturarak gri

akşamüstüne çıktı. Kulübesi karşısındaydı, W. S. Ward'un evinin ve yarı tamamlanmış başka bir evin yukarısında duruyordu. Kenarları, içleri bükülmüş kahverengi otlarla dolu buz kütleleriyle kaplı kanaldaki su hızla akıyordu. Gökyüzü donuk kurşuniydi ve güneye doğru izabe dumanıyla lekelenmişti. Rüzgâr ona Leadville'in kesintisiz sesinin titreşimini getirdi, ardından gerisin geri götürdü.

Susan kaskatı kesilmiş omuzlarını ve buz gibi ellerini oynatarak "Ahhh," dedi. Sonra yeniden baktı ve "Pricey'nin evi sıcacık yapacağını sanıyordum. Duman yok," dedi.

"Ateşi yakmış olsa iyi olur," dedi Oliver. "Yoksa onun kafasını koparırım. Belki sallanmaya dalmıştır."

"Pricey'yle dalga geçme." Arabadan inmesine yardım etmesi için elini Oliver'a verdi. "Eğer burada olacağını söylediyse buradadır."

Titreyen bacakları onu güç bela taşıyordu. Kolunu ona dolaşmış olan Oliver'ın aşırı sabırsız olduğunu fark etti; Frank'e, "Sandıkları taşımaya çalışma. Birazdan birlikte taşırız," dedi.

Frank hâlâ uyuyan sarıp sarmalanmış Ollie'yi babasına verdi. "Nisan havası," dedi. Oliver Susan'ı kapıya doğru yönlendirdi. Kapı mandalının ipi dışarıdaydı. Susan, kocası kapıyı ayağıyla açabilsin diye ipi çekti. "Pricey?"

Oda boştu. İçerideki havada hissettiği soğuktan ısıcağa geçiş değildi, donmuş bir tenin sıcak odadaki o tatlı karıncalanması ve yanması değildi. Kulübe buz gibiydi. Oliver, kucığında Ollie'yle yatak odasının ve mutfağın kapısına gitti. "Pricey?" Cevap yoktu.

Susan'a bir bakış attı. Ardından Ollie'yi sallanan koltuğa yerleştirdi ve "Birkaç dakika örtülerin altında kal bakalım moruk. İçerisi soğuk. Şömineyi yakmam gerek," dedi.

Susan ayaklarını yere vurarak yanında dururken Oliver bir gazete buruşturdu ve çırayı piramit şeklinde yerleştirdi. Sokak kapısı açıldı ve Frank sandıklardan birini kalçasıyla iterek içeri girdi. Şaşırılmış bir hâlde, "Pricey burada değil mi?" diye sordu.

Oliver, "Hiç gelmemiş," dedi. "Şömine yakılmamış."

Bir kibrit çaktı, alev yukarı doğru fırladı, bacadan içeri rüzgâr esti ve odayı talaş dumanı kokusu kapladı. Oliver eğilip alevin

üzerine çam parçaları yerleştirdi. Çıra, henüz sıcaklık değil, sadece ışık veriyor olmasına rağmen Susan'ın daha yakına sokulmasına neden olan huzur verici bir sesle çatırdamaya başladı. "Bu, Pricey'nin yapacağı bir şey değil."

"Haklısın."

"Ben bir koşu ofise gidip orada mı diye bakayım," dedi Frank. "Önce diğer sandığı da getireyim. Siz burada kalıp ısının."

Oliver ayağa kalktı. "Sana yardım edeyim."

Frank'le Oliver dışarıda gerektiğinden daha uzun süre kaldılar. Ollie örtünün altından çıkmak için kıpırdanmaya başladı. Susan örtüyü yeniden onun başına kadar çekti. "Biraz daha kalsan iyi olur. İçerisi *buz gibi*."

Ama Ollie etrafı görmek istiyordu. Sadece kıvrıcık ve açık renk saçlı kafasını uzatarak merakla odaya baktı. Babasıyla Frank'ın ikinci sandığı taşıyıp yatak odasına koymasını izledi. Babasının silah kemeri ve altıpatlarla dışarı çıkışını, kemeri beline takışını takip etti. Susan da. "Ahh, hayır!" dedi. "Nereye gidiyorsun?"

"Endişelenecek bir şey yok. Pricey'ye ne olduğuna bakacağız. Muhtemelen bir iş çıktı ve ofisten ayrılamadı."

"Ya silah?"

Bir kahkaha attı ama kahkahası karşılık bulmadı. "Rol icabı."

Ateşe biraz daha odun koyarken Susan'a bakmadı. Susan bacaklarındaki sıcaklığın arttığını hissetti ama aynı anda kocası hareket ettiğinde dışarısının giysilerine sinmiş soğğunun kokusunu aldı. Oliver yeniden ayağa kalktığında onu kendisine bakmaya zorladı. Birden dışlanmış gibi hissetti ve buruk bir ifadeyle, "Burası Leadville. Bunu ben seçtim," dedi kendi kendine.

"Çok kısa bir süre içinde döneceğiz," dedi Oliver. "Mandal ipini içeri alsan iyi olur."

"Oliver..."

Oliver, "Merak etme," dedi ve kapıyı kapatıp onu içeride bıraktı. Susan mandal ipini içeri aldı.

Oğlunun yüzündeki alev ışığının, onu bu denli masum göstermesi, Bessie'nin çocuklarının uyku vaktindeki hâllerini çizdiği

resimlerinden birine bu denli benzemesine neden olması Susan’a onunla alay ediliyormuş hissi verdi.

“Babayla diğer adam nereye gittiler?”

“Diğer adamın adı Bay Sargent. Birazdan geri gelecekler.”

“Babam neden silahını aldı?”

“Sanırım Pricey’nin başına bir şey gelmiş olmasından korkuyor.”

“Pricey kim?”

“Babanın bir arkadaşı... benim de.”

“Burası Leadville mi?”

“Evet, burası Leadville. Beğendin mi?”

Ollie’nin yuvarlak, kaşsız, açık renk kirpikli gözleri etrafta gezindi. “Leadville’deki duvarlar kütük.”

Susan bir kahkaha atıp ona sarıldı ve kendini daha iyi hissetti. Ollie şöminenin gitgide artan sıcaklığının karşısında oyalanırken Susan mutfak sobasını yaktı, üzerine çaydanlığı koydu, mezar kadar soğuk yatak odası da biraz ısınsın diye kapısını sonuna kadar açtı, beş kişi olacaklarını ümit ederek masayı kurdu ve konserve çorba, kraker, peynir, konserve şeftali çıkardı. Epey uzun bir süre sonra çaydanlık ötmeye başlayınca çay yaptı, Ollie’ninkini şeker ve sütle yumuşattı ve şöminenin karşısına oturup çaylarını yudumlayarak teneke bir kutudan İngiliz bisküvisi yediler. Susan uzun duvar kütükleri arasından dışarıdan gelen hiçbir sesi duymıyordu; pencereye gittiğinde gördüğü tek şey karanlığın iyice artmış olduğuydu. Birkaç kez göğsüne takılı köstekli saate baktı. Bir saatten fazla süre geçmişti, ardından bir buçuk saat daha geçti. Susan ateşi körükledi.

Oda artık yeterince ısınmaya başlayıp şömineden biraz uzaklaşabildiklerinde Ollie’nin, Oliver’ın köşeye astığı hamağı denemesine izin verdi ve New Almaden’da yeni doğduğunda onu burada salladığını söyledi. Ollie orada uyumaya çok istekliydi, Susan uyuyabileceğini söyledi. Ama hamak, gergin ve endişeli geçirdiği anları hatırlatarak onda öylesine bir yuva özlemi uyandırdı ki sandıklardan birini açıp eve ait birkaç eşya çıkardı. Şömine rafının üzerine koyduğu küpü ve iki yıl ardiyede durduğu için sazlarına

naftalin kokusu sinmiş, masaya serip üzerine tabakları yeniden yerleştirdiği hasır örtüyü. Şöminenin önüne yaydığı ve Ollie'yi üzerinde yuvarlanmaya çağırdığı vaşak kürklerini.

“Bakalım baba fark edecek mi?” dedi. “Ona söylemeyelim, sadece bekleyip evin şimdi eve benzediğini fark edecek mi, görelim.”

Kapıya güm güm vurulmasıyla ayağa sıçradı. Vurulmuyor, tekmedeniyordu. “Kımıldama,” dedi Ollie'ye ve odayı hızla geçip kalbi küt küt atarak kabaca yapılmış tahta kapıdan yarım metre geride durdu. Tekmeleme tüm şiddeti ve gürültüsüyle devam etti. “Efendim?” dedi Susan. “Kim o?”

“Kapıyı aç Sue. Çabuk.”

Susan ahşap mandalı yukarı kaldırdı, kapı hızla içe doğru açılıp onu kenara itti. Frank önde Oliver arkada, içeri girdiler. Aralarında bir adamı taşıyorlardı. Susan adamın yüzüne bir bakış attı ve çığlığı bastı.

Babaannem o aylarda kendini kapatıyor. Mektupların hemen hemen hepsi kesiliyor, hatıraları telaşlı bir yoğunlukla o dönemi es geçiyor.

Haftalarca Pricey'ye hasta bakıcılık yaptı, ardından da onun koruyuculuğunu üstlendi. Patlamış dudağı, kırık burnu, kırılmış çene kemiği ve çatlamış kafatası iyileşti ama zihniyle gözleri dalgın ve sinmiş hâlde kaldı. Hava iç bunaltacak kadar kötüydü, madendeki sorun çözülmemişti. Oliver, Ollie, Frank ve kendisi için endişe doluydu. Belgeleri çalmak ya da yok etmek için ofise giren ve zararsız Pricey'ye bunu yapan adamlar her şeyi yapardı. Ollie'yi karbolik asit kokusu ve Pricey'nin yüzünün görüntüsüyle birlikte içeri hapseden havadan nefret ediyordu. Kimbilir çocuk neler düşünüyordu. Onu dağlardaki babasının yanına getirirken verdiği tüm sözler ne kadar gülünçtü.

Kaygısız sosyallikleri geçen senenin yaprakları gibi yok oldu. Leadville'den birkaç uzman geldi geçti; incelemeler yaptı, raporlar yazdı, ücretini alıp gitti. Geçen yazın misafirleri gibi gelip gidenler olsaydı bile Susan onları şöminesinin karşısında özgürce ağırlayamazdı. Pricey köşesinde, ailenin embesil çocuğu gibi durmadan sallanıyor ve okuyordu. Eğer misafir gelirse büyümlü feneri alıp arkasına saklanıyor ve oradan gizlice bakıyordu. Bütün yabancılardan korkuyor muydu yoksa, şekilsizliği konusunda fazla mı duyarlıydı ya da belli aralıklarla, iş bulmaya geldiği Batı'nın üç boyutlu resimleriyle kendini cezbetme ihtiyacı mı duyuyordu? Hangisi? Onu hem bedenem hem zihnen yaralı görmek Susan'ı hasta ediyordu. Sırf onlardan biri olduğu için dövölmesini aklından çıkaramıyor, onun için gözyaşı döküyordu. Buna rağmen onun bazen bir albatros gibi boyunlarına dolanmış olduğunu

hissediyor ve bunun Ollie'yi nasıl etkileyebileceğini düşündükçe çılgına dönüyordu.

Sırf iş verebildikleri için başkalarının hayatının akışını yönlendiren bir aile olmuşlardı. İklim ve rakım gibi onlar da kaderin bir cilvesiydiler. Lizzie'yle Marian Prouse'u Batı'ya getirmek başka bir şeydi; kadınlar revaçtaydı. Ama Pricey öyle değildi, ne Batı'da ne de başka bir yerde. Durumunu haber verdikleri İngiliz ailesi Susan'a acımasız gelen ve kendilerini korumaya çalıştıkları duygusu veren bir cevap yazmıştı. Onun yanına gelmeleri için ne sağlıklarının ne de para durumlarının uygun olduğunu söylüyorlardı. Pricey'nin iki ağabeyi de evliydi ve hem işleri hem de aileleri yüzünden oradan ayrılamazlardı. Eğer Ian herhangi bir düzelme göstermezse en doğrusunun ücret karşılığı ona bakacak dul ya da çocukları büyüyüp evden ayrılmış iyi bir kadın bulmak olduğunu düşünüyorlardı ve kendileri de maddi olarak yardım etmeye çalışacaklardı. Onu herhangi bir kuruma yerleştirme düşüncesi hoşlarına gitmiyordu.

“Bu iyi kadının kim olduğu da ortada,” dedi Susan. “Ben! Onu seviyor olsam da ne kadar olduğu belli olmayan bir süre üzerimize kalmasını istemem. Bu Ollie'yi çok kötü etkiler. Onu eve götürmeleri *sağlanmalı*.”

“Nasıl?” dedi Oliver.

“Keşke yurtdışına çıkacak bir tanıdığımız olsa. O kadar kibar ve sessiz ki sorun çıkarmaz.”

“Ama yurtdışına gidecek birini tanımıyoruz. Hem yanında ikimizden biri olmadan bir yere gitmekten korkar.”

“Böyle devam edemez.”

Oliver'ın gözleri arasında sert bir çizgi vardı, sanki en ufak bir adım onu tepeden tırnağa sarsacakmış gibi hareket etti. Susan onun baş ağrılarından birinin başlamak üzere olduğunu bariz bir şekilde görebiliyordu. Gece olmadan gözlerinin üzerinde nemli bir bezle karanlık yatak odasında yatıyor olacaktı. Sesi başındaki ağrı yüzünden hâlihazırda pürüzlü çıkıyordu.

“Ona bir sandık gibi etiket yapıştırıp yollamamı mı istiyorsun?”

“Elbette hayır. Bu onu öldürür.”

“O zaman böyle devam etmek dışında bir yol göremiyorum, en azından bir süre için.”

Oliver ağrı ve hüsrân yüzünden ellerini ona doğru öylesi gergin uzattı ki Susan tehlikenin geldiğini fark etti. Kocası kaşlarını çatmış, ona bakıyor, sesi titriyordu. Tıpkı Susan gibi o da bitap hâldeydi. “Üzgünüm Sue. Durum bu.”

“Biliyorum. Burası Leadville. Bunu ben seçtim.”

Bir saniye kadar birbirlerine tıpkı iki düşman gibi baktılar. Sonra Susan pişmanlık dolu anlaşılmaz bir ses çıkardı ve kocasının elini tutup yanağına götürdü. “Beni dikkate alma. Onu terk etmeyi düşünmem bile. Sadece... Ollie’nin gitgide solgunlaştığını, hüznünlendiğini ve eski neşesini kaybettiğini gözlemliyorum ve ...”

Oliver, “Farkındayım,” diyerek onun başının üzerinden ileriye baktı. “Eğer Argentina meselesini çözersek ya da amacımıza ulaşırsak Ferd’le diğerleri büyük imalat için bize para verecektir, böylece bu işi halledebiliriz. Guilford’da kuzenlerim var, on sekiz yaşlarında. Belki onlardan birini buraya getirebiliriz.”

“Nerede yatırırız?”

“Bir de o var tabii.”

“Bu maden senin için bir *hapishane*,” dedi Susan. “Hata yaptığımı kabul ediyorum. Suçu üzerime alıyorum, yanlış karar verdim. Araştırmaya dönme şansın var mı?”

“Emin değilim. Biliyorsun orada her şey değişti.”

“Nasıl değişti?”

“Powell’in bana ihtiyacı varmış gibi görünmüyor. Topografları ve jeologları işe alıyor, King ise madencileri. King’in yöneticilikten ayrıldığını söylemiş miydin?”

Susan’ın bir dalı daha kırılmıştı. “Ayrıldı mı? Neden?”

Kocasının yüzünde böylesi bir aşağılama, tiksinti ve keyifli bir ekşime görmek Susan’ı rahatsız etti; bu tür ifadeler onun yüzüne yakışmıyordu.

“Maden uzmanı olarak zengin olmak için,” dedi Oliver.

“Ahh, hayır!”

“Evet,” dedi Oliver. “Bu seni de biraz şaşırtmadı mı?”

Derken, Haziran sonlarında, sabah sağanağının ardından gelen bir öğleden sonra gökyüzü kocaman beyaz bulutlarla kaynıyordu. Güneş masmavi bir havuza süzüldüğünde yaz ortası sıcaklığının ışınlarnını aşağıya gönderdi ve toprak buharlaştı. Bu tazeliği koklayarak ve güneşi, kireçlenmiş, zayıf düşmüş kemiklerinin iliklerine kadar emerek kapı eşiğinde duran Susan arkasındaki kulübeye dönüp, “Ollie, Pricey, hadi su kanalının orada yürüyüp kır çiçekleri toplayalım,” dedi.

Pricey dışarıdaki güçlü ışıkta karanlık evdeki hâinden daha şekilsiz görünüyordu. Bir zamanlar kemerli ve bir biçimde etkileyici olan burnu bahis dövüşçülerininki gibi düzleşmişti. Sol elmacık-kemiğinde maviye çalan kalıcı bir şişlik, bir gözünün üzerindeki kemikte çekiçle vurulmuş gibi duran bir çukur vardı. Belki de çekiçle vurulmuştu. Hiçbir şey hatırlamadığı için yabancılardan korkusunun o anıdan kaynaklanıp kaynaklamadığını asla öğrenemeyeceklerdi. Yürürlerken neredeyse Susan’a yapışık duruyordu ve ağzı bütün ön dişleri döküldüğünden siyah bir boşluktan ibaretti.

“Önden yürü, etrafa bakın,” dedi Susan. “Bak bakalım kaç çeşit çiçek bulabileceğiz.”

Pricey başı yana eğik hâlde, yarı ürkek yarı güven duyan sorgulayıcı bir bakış attı. Patikadan biraz ayrılıp ciddi bir ifadeyle çömelerek bir şey kopardı ve Susan’a bakıp yukarı doğru kaldırdı. Ağzı çocuksu ve acınası bir tebessümle açıldı. “Aferin,” dedi Susan. “Biraz daha topla. Bir sürü topla. Akşam yemeğinde bütün bardakları dolduralım.”

Ollie küçük terli avucunda çoğu sapsız çiçekler getirdi ona ve daha fazlasını toplamak için yanından ayrıldı. Pricey az ileride şevkle çalışıyor, gitgide ondan daha uzaklaşıyordu; yaralandığından beri hiç bu kadar uzaklaşmamıştı. Nihayet kocaman bir demetle geri geldi. Darp edilmiş yüzünde öylesi bir güven, övülmek için öylesi bir istek vardı ki Susan beğenisini coşkulu bir biçimde

gösterdi ve iyi bir şey yapmış bir çocuğu kucaklarcasına ona sarıldı. Ona ne yapmış olurlarsa olsunlar içindeki o utangaç, birini mutlu etme arzusunu yok edememişlerdi. Susan onun kocaman kır çiçeği buketini o berbat iki ay karşılığı sunulmuş bir hediye gibi kabul etti.

Susan çiçekleri incelerken Pricey omuzunun üzerinden dikkatle onu izledi. “Evet, şunlar fırça çiçeği, pembeler çuha çiçeği. Mavi olan sakallı dil, çok güzel ve şu beyaz da hasekiküpesi, harika. Şu beş yapraklı krem rengi olan bir tür beş parmak otu. New York’taki evde buna çok benzer bir çiçek var. Ama şu yeşil yapraklı sarı çiçek benim için yeni bir şey.”

“U... u...unutmabeni çiç...çiçeği,” dedi Pricey. “Lithospermum.”

“Ne?” Susan yarı histerik bir kahkaha patlatarak ona baktı. “Bunu nereden biliyorsun?”

Pricey şaşırdı. Kekeleyip omuz silkerek sanki cevap Susan’ın yüzündeymiş gibi dikkatle baktı.

“Boş ver,” dedi Susan ve onun kolunu okşadı. “Pricey, iyileşmeye başladığının farkında mısın? Bunu hatırlaman *harika*.”

Bayırdan bir atın koşabileceğinden daha hızlı hareket eden soğuk bir gölge geçti, gökyüzü kocaman bir göz gibi kırıldı, bir kez daha kırıldı ve onları yenilenmiş bir sıcaklıkla kapladı. Yan taraflarındaki kanalda hızla akan billur gibi su değirmenleri çalıştırmaya koşuyor ve Leadville’in çöpünü topluyordu. Bulutların öbek öbek beyazlığının gerisindeki gökyüzü öylesine acıklı bir mavilikteydi ki Susan, “Pricey, geçen yaz Lake Fork’ta ata bindiğimiz günü hatırlıyor musun, ‘Ah, mağrur gün nasıl da kibarca dolduruyor küllerini sakladığı mavi küpünü ateşle’yi?” demeden duramadı.

“Hıııı!” Pricey kuşkulu, korku dolu bir belirsizlikle gözlerini kısarak düşündü ve solgun mavi gözlerini çevreleyen saman sarısı kirpiklerinin arasından ona baktı. Dili dudaklarının arasındaydı ve dudakları içe dışa oynuyordu, bir büzülüyor, bir lastik gibi uzuyordu. Susan merhametle onun koluna yeniden hafifçe dokunup

elini çekti ve buketi burnuna götürüp belli belirsiz vahşi kokuyu içine çekti. Ama artık onun daha iyi olduğunu hissediyordu. İçindeki Linnaeusvari* botanik kitabı dışarı çıktığında bulanık zihni kısa bir an aydınlanmıştı. Susan iki sorumluluğunun birini bir yanına diğerini diğer yanına alıp düşünerek yeniden yürümeye başladı.

Eğer Pricey iyileşirse Frank'le yaşamaya geri dönebilir, sadece akşamları gelir, köşesine kıvrılır, okur ya da dinlerdi. Susan'la Oliver arada bir akşam yemeklerini Clarendon'da yeme özgürlüğüne kavuşurlardı; bu büyük bir keyif gibi göründü gözüne. Artık Leadville'in yazı nihayet başladığından etrafta daha fazla kadın olacaktı. Dört Temmuz'da Twin Lakes'te piknik yapabilirlerdi. Yeniden ata binebilirdi; Oliver ya da Frank'in onun yalnız gitmesine izin vermeyeceklerinden kesinlikle emindi, ikisinden birinin ona eşlik etmek için madenden ayrılmayı göze alacağını tahmin ediyordu. Patlamaya hazır bir hâlde gergin gergin etrafta dolacağına ya da üzerinde sabahlıkla Ollie'nin hamağıyla Pricey'nin yatağı arasında gidip gelerek karanlık kulübede dolaşacağına veya pencereden yavan yıldız ışıklarına bakacağına yeniden uyuyabilirdi. Belki, belki. Belki de Adelaide madeni Oliver'ın orada olduğuna emin olduğu o zengin karbonat mineralini sonunda ortaya çıkaracaktı ve New York'taki cimri patronlar (bunlardan birinin Waldo Drake olması ne kadar acıydı!) ona destek olacak, mahkeme Argentina ve Highland Chief'teki hırsızların ve haydutların aleyhine karar verecek, böylece Oliver o iğrenç tabancası ve elinde sımsıkı tuttuğu karabinası olmadan işe gidebilecekti. Belki evi nihayet hastane ve hapisane olmaktan çıkıp kurmayı ümit ettiği yuvaya dönüşecekti.

Bu arzunun, kendini belli ettiği anda yerine getirildiğini hissetti. Sabah yağmuruyla güneşin çıkması arasında bir şeyler değişmişti. Ollie'yle Pricey'yi oynamak için bahçede bırakarak –şu sıralar Pricey'yi öyle görüyordu, yani ikinci ve daha zor olan çocuğu gibi– çiçekleri su dolu bardaklara koydu, ardından çizim

* Carl Linnaeus, İsveçli botanikçi, fizikçi ve zoolog. (ç.n.)

malzemeleriyle taburesini çıkardı ve kayıtsız ama muazzam bir mutluluk ve özgürlük duygusuyla neşe içinde toprağı kazan küçük oğlunun resmini yaptı.

Pricey bu değişimin belirtisine kendi şahitliğini eklemişçesine su kanalından iki kova su çekti. Susan ceketini omuzunda yokuştan çıkan Oliver'ı gördüğünde ikinci kovayı mutfağı anca taşıyordu. Susan korkuyla ayağı kalktı. "Kötü bir şey mi oldu?"

"Yoo," dedi Oliver. "Sadece sıkıldım. Ofisi Frank'e yıkıp evde vakit geçirmek için geldim."

Bir saatten uzun süre yerde oturup bir makara, birkaç tahta çivisi ve bir peynir kutusundan Ollie'ye çırçır makinesi yaptı. İkisi bu makineyle dört ya da beş kaşık dolusu erken çıkmış yabani ot ayıkladılar. Kapıyı ardına kadar açıp içeri giren güneş ışığı altında yemek yediler ve sonra battaniyelerin üzerinde oturup sırtlarını batı tarafındaki duvara yaslayarak güneşin kenarları kıpkırmızı kocaman bir bulutun içine batışını izlerlerken Frank elinde bir mandolinle kasabadan geldi. Mandolini çulsuz bir madenciden üç dolara aldığını söyledi. Kuşların şakıma zamanı yaklaştı, dedi ve parmaklarını esnetip aleti çalmayı yeniden keşfettiği anda arazide bir kaplumbağı sesi duyulacağını söyledi.

Ollie, "Kaplumbağalar şarkı söyleyemez," diye karşılık verdi. Güneş altında geçirdiği öğleden sonrasının mahmurluğuyla babasının dizlerinin arasına yaslanıp onu gevşekçe tutan eldeki saf altın alyansla oynamaya başladı. Öğleden sonra güneşi onu pembeleştirmişti.

"Sadece su kaplumbağaları," dedi Frank. "Bekle."

Koyu renk başını eğip mandolini akort etti; o an Susan'ın gözüne bir Winchester'la gaspçıları geri püskürten mühendis yardımcısı olarak değil, bir dost, bir kardeş, yakışıklı ve kalender bir genç olarak göründü. Ona değen bakışları, gülümsemesi onda şefkat uyardı. Bir günde her şey daha tatlı, daha katlanılır hâle gelmişti. Dizlerinin arasında Ollie'yle sırtını kütük duvara yaslamış oturan Oliver, *Hearth and Home* için resmi yapılacak denli evcimen görünüyordu. Hemen arkasında Pricey dizlerine sarılmış oturuyordu.

Mümkün olduğunca sokulma, sonra da kendini sessiz ve görünmez hâle getirme alışkanlığı vardı. Kasabanın çatıları, delik deşik tepeleri ve Leadville'in çirkin kuleleri bile o ışıktaki tablo gibi görünüyordu; aşağıdaki sokakların akşam sesleri havadaki bir titreşimden fazla değildi. Frank'ın akordu bir çekirgenin vızıltısı gibi sürüp giden, pek de müziğe benzemeyen, ahenksiz bir tıngırtıydı.

Hazır olduğunda bir halk ezgisi çalmaya başladı. Oldukça iyi çalıyordu. Susan neşe içinde onun bir usta olduğunu söyledi. "Kaplumbağalar için yeterince iyi olabilir," dedi Frank. "Ne söyleyelim? Bir şarkı seç Ollie."

Ollie başparmağı ağzında, babasına yaslanmış yatıyordu ve hiçbir fikri yoktu.

"Hadi Ollie," dedi Susan. "O parmağı ağzından çıkar, aferin oğluma. Ne söylemek istersin? Hangi şarkıyı seviyorsun?"

Ollie'nin hâlâ en ufak bir fikri yoktu. Babasının çekip çıkardığı parmağını tekrar ağzına soktu. "Yoruldu," dedi Oliver. "Hamağa yatmak ister misin koca oğlan?"

Ağzındaki parmak yüzünden boğuk, kısa, mızıldanarak verdiği cevap olumsuzdu.

"Güneşte çok kalmış olabilir," dedi Susan. "İçeri girse iyi olur. Ama önce kaplumbağaları duysun. Bir şeyler çalın Frank."

Frank "Sewanee River"ı çalmaya başladı. Çekingen bir iki tıngırtıdan sonra rahatlayıp şarkı da söyledi. Güzel, bariton bir sesi vardı; o ses karşısında mandolin âdeta sırtını karanlık bir ağaca dayamış beyazlar içindeki bir kız gibi titriyordu. Alto kısmında Susan ve hırıltılı bas sesiyle Oliver da ona katıldı. Susan'ın kulağına oldukça iyi söylüyorlarmış gibi geliyordu. Ardından yüksek ve tatlı bir yeşilbağanın tenor sesiyle Pricey katıldı ve onları tamamladı. Birbirlerine doğru eğilip gözlerini birbirlerine kenetliyor ve neşe içinde kendi kuplelerini söylüyorlardı. İç karartıcı geçen iki ay sonrası bir mayıs pazarında bülbüller gibi şakıyor ve çıkardıkları her sesi seviyorlardı. Nihayet epey uzatarak sonunu getirdiklerinde kahkahalar atarak alkışladılar ve kendilerine övgüler yağdırdılar.

“Çok iyi değil miydik?” diye bağırdı Susan. “Kesinlikle profesyoneller gibiydik. Bize bir barda iş verebilirler ya da Great Western’da konser verebiliriz. Pricey, *harikasın*. Şarkı söyleyebildiğini bilmiyordum. Siz de Frank. Çok güzel bir sesiniz var. Çok *içtensiniz*.”

Dostane ve kahkaha dolu bakışları birleşti. Susan onun, yorumlarını kastettiğinden daha farklı almak istediğini gördü. Neden olmasın ki? *Gerçekten* içtendi. Ne Oliver ne de kendisi onsuz yapabiliirdi. Ama o kısacık gülen bakışında bundan fazlası vardı ve Susan da bunun farkındaydı. Delikanlının hayranlığı, tıpkı güzel bir sohbet ve şık giysilerinin hissettirdiği gibi onu heyecanlandırıyor ve işveli yapıyordu. Yüzünün kızardığını hissedebiliyordu.

“Daha!” dedi. “Hangi şarkıların sözlerini biliyorsun Pricey? İlahiler, Abide with me, Ein Feste Burg, Turn Ye to Me? Drink to Me Only with Thine Eyes? Hadi hepsini söyleyelim. Bütün gece şarkı söyleyelim.”

Güneş batar, batı gözden kaybolur ve yarasalar kararan havada kanat çırpmaya başlarken avluyu ezgilerle doldurdular. Bu onların sorunlardan kurtulmalarına şükrettikleri bir saatti âdeta. Pricey orada oturmuş hiç kekelemeden ve her şarkının, hatta Susan’ın kesinlikle Amerikan olduğunu düşündüğü şarkıların bile sözlerini ezbere söylüyordu. O gün onun bir çiçek gibi açılmasını sağlamıştı. Artık o kötü günleri kesinlikle geride bırakmışlardı. Venüs, Batı dağlarının tepesinde kocaman, bembeyaz ve sabit duruyordu.

“Sen de söyle Ollie,” dedi Susan. “Bu şarkıların bazılarını biliyorsun. Hadi söyle. Yoksa hâlâ parmağını mı emiyorsun?”

“Sanırım biraz üşüdü,” dedi Oliver. “Titriyor.”

“Ona bir battaniye getirsene.”

“Ve şarkıyı yarım keseyim, öyle mi?” Oliver güldü ve Ollie’nin başının üzerinden eğilip ona baktı. “Üşüdü mü oğlum? Battaniye ister misin yoksa yatağa mı gitmek istersin?” Ollie cevap vermedi. “Hey,” dedi babası. “*Gerçekten* titriyorsun. O kadar da soğuk değil.”

Susan oğlunun hasta olabileceği ihtimaliyle gerilerek dizlerinin üzerinde doğruldu. “Belki de güneşte çok kaldı, epey kızarmış.”

“Bence numara yapıyor. Hadi Koca Adam, eksi bir derecede bile olsa bu kadar titremez insan.”

Oğlanı ayağa kaldırıp kendine doğru döndürdü ve alacakaranlıkta ona dikkatle baktı. Oğlan ürperdi, babasının elleri arasında titredi ve dişleri zangırdadı. Susan uzanıp onun soğuk yüzüne dokunmadan önce, onu içeri götürüp, lambayı yakıp parmaklarının balık beyazı, tırnaklarının mavimsi olduğunu görmeden önce anladı. Sıtma nöbetiydi, eski Milton laneti geri dönmüştü. Birkaç saat içinde alev alev yanmaya başlayacak, ondan birkaç saat sonra da ter içinde kalacaktı. Bu haftalarca böyle sürecekti; sıtma nöbeti, ateş nöbeti, aynı kısır döngü, biri ya da diğeri tükenene kadar hastalığı ya da hastayı daha da güçsüz bırakan o döngü. Pricey’yi elinden kurtardığı ayyaş doktor dışında Leadville’de onu götürebileceği hiç kimse yoktu.

Babaannemin bir hasta odasını ne kadar kolay hazırladığını çocukluğumdan biliyorum. Dedem, “Çocuğu rahat bırak,” diye homurdanırdı ona. “Bırak uyuyarak iyileşsin.” Onun iyileşme yolu buydu yüzünü duvara döner ve içinden bir ses ayağa kalkacak kadar iyi olduğunu söyleyene dek metabolizmasını yavaşlatırdı. Ama babaannem bir hastalığı, kendi uykusuzluğunu ele aldığı gibi tedavi ederdi. Uykuya dalma aşamasına gelene kadar asla yatmazdı. Her seferinde bir son dakika işi çıkarır, son bir hazırlık yapardı; bir bardak su, midesini rahatlatmak için biraz soda, temiz bir yastık kılıfı, ışığın sızmasını önlemek için panjurları kapatma, sokak kapısının kilitli olduğunu ya da soba borusunun çekişini kontrol etme. Uyumaya tamamen hazır olduğunda kalkma vakti gelirdi.

Hastalıkta da böyleydi. Soğuk elini sürekli hastanın sıcak alnına koyardı. Rahatlamayı sağlayacak herhangi bir şeye ihtiyacın olmadığından emin olmak için seni uyandırırdu. Nefesini dinler, donuk gözlerini ve paslı dilini kontrol eder, iç çeker, dilini şaklatır, mırıldanır, isteksizce yanından uzaklaşıp seni yalnız bırakır ve gözlerini yeniden kapamana fırsat vermeden geri dönerdi. Nasıl büyüdüğünü görmek için sürekli pirincini çekiştiren Çinli çiftçi bile babaannemin yanında sakin bir insana dönüşürdü. Babamın değil sıtma, kızamık ve suçiçeğinden bile sağ çıkmış olması bir mucizeydi. *Babaannem* bir mucize yaratmıştı. Bir haftalık nöbet sonrası babaannem telden yapılmış bir heykele döndü; onun anlatımıyla, büyük bir hoşnutsuzlukla aynaya bakan gözleri bir battaniyede yanarak açılmış iki delik gibiydi.

Ollie’nin hastalığı bu kez çok şiddetliydi; titreme nöbetleri öyle sarsıcı, ateşi öyle yüksek ve terlemesi öyle yoğundu ki babaannem uyumuyor, sadece kestiriyor, Ollie Oliver’a ya da Frank’e bırakılacak kadar iyi görüldüğünde koltukta tedirgin hâlde en fazla

yarım saat uyukluyordu. Onların tehlike işaretlerini fark edeceğine güvenmiyordu. Onu rahatsız uykusundan uyandırıp nerede olduğunun farkına bile varmadan ayağa kaldırıp yatağa götüren şey, bitkin ve sersemlemiş hâlde olduğu için sadece kendisinin yapabileceği işleri onlara bırakmak zorunda kalmış olmasıydı.

Evinin günlük işleriyle zar zor ilgileniyordu. Ne o ne Oliver ne de Frank herhangi bir şey söylememiş olsa da yemeklerin çoğunu biri yapıyordu. Biri Pricey'yi gizlice uzaklaştırıyordu ve Susan kendinde olduğu bir an onun gittiğini fark ediyor ama onun için nasıl bir düzenleme yapıldığını sormasına fırsat kalmadan unutuyordu. Biri, iki üç günde bir çamaşırları yıkaması için Alman kadını getiriyordu çünkü ateşten ıslanan çarşaflar, ter silmek için kullanılan havlular her gün değiştirilen gecelikler yüzünden çamaşır krizi vardı, buna rağmen Susan kadının varlığını ya da sobanın üstünde dumanı tüten bakır bakracı hayal meyal fark ediyordu. İhtiyacı olan şeyi rüzgâr kurutur kurutmaz ipten çekip alıyordu sadece.

Tıpkı bir büyüteç gibi, dehşet verici solgunluktaki koca gözlü çocuğuna, onun acınası incelikteki boynuna ve müthiş güzelliğine odaklanıyordu. Saatlerce yatağının yanında oturup onu seyrediyor ve oğlan kendiliğinden uyandığında titremiyor, yanmıyor ya da terlemiyorsa, yattığı yerden olan biteni görebilsin ve yeniden ailenin bir parçası olabilsin diye, karşı çıkmasına rağmen Oliver'ı onu dışarıdaki hamağa taşımaya ikna ediyor ve onun nöbeti atlattığı umuduyla kendini kandırıyordu. Birkaç saat ya da bir gün sonra üşümekten çenesi titrer, parmakları mavimsi bir renge bürünmüş hâlde onu yeniden yatak odasına taşıtmak zorunda kalıyordu.

Altı hafta böyle geçti. Hastabakıcılık dışında hayatındaki her şey durmuştu. Birkaç arkadaşını gördü –aslında ona uğradıklarında hayal meyal gördü– ve artık şöminenin karşısında geçen akşamlar yoktu, Frank ve Pricey'yle bile. Görünüşe göre, bütün bu süreç boyunca Osgood and Company'ye yazdığı, Bayan Howells'in bir romanı için çizim sözleşmesini geri çevirdiğini bildiren bir not dışında hiç mektup yazmadı. Oliver'ın, Guilfordlu kuzenlerinden

birine telgraf çekip yardım çağırma önerisini reddetti. Onu nerede yatıracaklardı? Sadece ayak altında dolanacaktı. Kendisi yapmakta, Oliver ise Pricey'nin yatağında uyuyordu.

Böyle devam etmek dışında bir çıkar yol olmadığından yoluna devam etti. Madende işlerin nasıl gittiğini sormak aklına bile gelmedi, Oliver'ın bir haydut ya da şerif gibi silah kuşanarak her işe gidişinde midesini sıkıştıran endişeyi unuttu. Artık tek endişesi nöbeti devralmak ya da hasta odasında ona yardım etmek için ne zaman geri döneceğini bilmektir.

Ağustos geldiğinde Ollie'nin iyileşip iyileşmediğinden hâlâ emin değildi. Hiçbir hastalık belirtisi göstermeden üç gün geçirmişti, oturup etrafla ilgileniyordu, Susan'ın kaşıkla ağzına soktuğu muhallebi ve lapaları yiyordu, her sabah daha da güçleniyordu. Yine de Susan, o kendinden geçmiş uyurken üşüme nöbeti yine başlar, kimse fark etmez ve onu battaniyelerle şöminenin önünde ısıtılmış olan vaşak kürküne sarmazsa diye hâlâ uyumaya cesaret edemiyordu.

Bir öğleden sonra Oliver eve, Susan'ın muayenesini kabul etmediği kibar, ayyaş doktordan temin ettiği uyku haplarıyla geldi. Bunları içmeyecekti. Uyku haplarının ahlaka aykırı olduğunu düşünüyordu. Ya alışırsa ne olurdu? Uykusuzluğu onların ür-kütücü devasına tercih ederdi. Eğer Oliver dört saat sonra onu uyandıracağına söz verirse yatıp uyuyacaktı, gerçekten uyuyacaktı. Uyandığında her şey yolundaysa dört saat daha uyuyacaktı. Tek ihtiyacı olan buydu. Oğlana aralıksız dört saatten fazla göz kulak olacağı konusunda Oliver'a güvenmiyordu. *Fazla* derin uyuyordu, sorun buydu.

"İç şunu," dedi Oliver, "boş boş konuşmayı kes artık. Ollie iyi, şu an uyuyor. Dört yaşındaki bir çocuk kadar mantıklı davran en azından."

Tereddüt ederek, telaşlanarak, korkarak, tekrar ikna edilmek zorunda kalarak geçen bir süreden sonra nihayet ilacı içti ve bir intihar anlaşması sonucu arsenik içmişçesine bardağın üzerinden kocasına dik dik baktı. Uzun bir yolculuğa çıkan birinin duyguları içinde Ollie'nin uyuyan yüzünü öptü, onu hamağa sıkıştırdı,

serin alnına dokundu ve zorla oradan ayrılıp yatağa gitti. Birkaç dakika içinde Ollie'nin güçlenmesi için uyanır uyanmaz içmesi gereken brendi katılmış *eggnog** malzemelerini hazırlamak için yine ayaktaydı. Sözler aldı, yarı sinirli bir ses ve bir öpücükle azarlandı, arkasına yaslanıp iki yandan saçlarını ördü ve uyku ilacı bedenini sıvılaştırmaya başlamışçasına hâlsizliğinin yatağa aktığını hissetti. Gözyaşını tuttu, Oliver yatağın kenarına oturmuş onu izlerken biraz konuştu. Konuşmasının ortasında bir yerde ilaç onu bir mum gibi söndürdü.

Gözünü açtığında Oliver'ı uykuya daldığında oturduğu yerde otururken buldu ve sadece biraz kestirdiğini düşündü. Ağzının içi pas gibi, beyni uyuşuktu. Sonra panjurların kaldırılmış ve percerenin uçsuz bucaksız gün ışığına açılmış olduğunu gördü. Yatağa girdiğinde alacakaranlıktı. Şimdi ise sabah. Ah, olamaz! Bir yabanarısı vızıldayarak içeri girdi, perdelerin kumaş çiçeklerinde gezindi ve tekrar vızıldayarak dışarı çıktı. Oliver sakin, keyifli, belleğine kazırcasına bir bakışla onu izliyordu, Susan uyurken kocasının kendisini seyrettiğini fark etti. Duyacaklarına hazır hâlde dimdik doğruldu. "Ollie nasıl?"

"Uyuyor."

"Ateşini kontrol ettin mi?"

"Ateşini kontrol etmekten kafatasını eskittim. Ateşi yok, gayet iyi."

"*Eggnog*unu verdin mi?"

"Üç kez."

"Üç kez mi? Saat kaç?"

"İkiyi biraz geçiyor."

"Ahh, hayır! Kaç saat uyudum?"

Oliver saatine baktı. "Yaklaşık on altı saat."

Susan dehşete düşmüştü. "O doktor bana ne verdi böyle?"

"İhtiyacın olan şeyi. Bu kadar gergin olduğun her zaman alman gereken şeyi."

"Yoo, olmaz," dedi Susan. "Hayır, bunu yapamam." Yarı sersemlemiş hâlde başını çevirip dışarıdaki ışıltıya baktı, kahverengi

* Yumurta, süt ve şekerden yapılan, içine viski ya da brendi eklenen bir içecek. (ç.n.)

tepenin eğimi su kadar değişken, sallanan titrete kavak ağaçlarına kadar uzanıyordu. “Beni uyandırmalıydın. Benim yüzümden maddene gidemedin.”

“Frank orada. Zaten beklemekten başka yapacak bir şey yok.”

Susan, “Ah, ” dedi sevecen bir ifadeyle, “bir süredir kocamla ilgilenmiyorum. İşler hâlâ karışık mı?”

“Hâlâ karışık.”

“Zengin bir cevher kütlesine ulaşacağına dair inancımı hiç kaybetmiyorum.”

“Bize çalışabileceğimiz parayı ödemezlerse bunu yapmamız mümkün değil.”

“Ve onlar da dava sonuçlanana kadar ödemeyecekler.”

“1883’e kadar sonuçlanabilir.”

Susan elini uzattı. “Senin için bu kadar zor olmasına üzülüyorum. Frank nasıl? Yardım konusunda tam bir melekti ve ben ona doğru dürüst günaydın ya da iyi akşamlar demedim. Onu yemeğe çağırmalıyız. Bu akşam. Wardları ve birkaç kişiyi daha davet edip yine güzel bir akşam geçirelim.”

“İyi olur. Frank’in çok hoşuna gider.”

“Pricey’yi de. Sahi o nasıl?”

Oliver çakısını açtı ve avucundaki sert nasırla uğraşmaya başladı. Başını hareket ettirmeden gözlerini kaldırdı ve yarım ay şeklindeki göz akının üzerinden ona baktı; bu öylesine mahcup, öylesine utanmış, öylesine dargın ya da öylesine çekingen bir bakıştı ki Susan’ı korkuttu. “Pricey gitti.”

“Gitti mi? Nereye?”

“İngiltere’ye.”

“Onu gönderdiler mi?”

“Hayır. Ben gönderdim.”

Susan’ın gözpınarlarında biriken yaşlar Oliver’in yüzer gibi, akar gibi görünmesine, âdeta akışkan hâle gelip soluk mavi gömleği ve kot pantolonu içinde bulanıklaşmasına neden oldu. “Ah, Oliver. *Neden?*”

“Neden?” Oliver çenesini dışarı doğru çıkarıp oturmaya devam etti. Çakısı tıkırdayarak kapandı, Oliver bacaklarını uzatıp

çakıyı kot pantolonunun dar cebine soktu. “Neden?” dedi düşünceli bir hâlde. Gözlerini yine yukarı çevirdi, gözbebeklerinde buz gibi bir öfke vardı. Yüzündeki bütün yumuşak ve babacan çizgiler sertleşmiş ve kabalaşmıştı. Üçüncü kez, “Neden!” dedi. “Çünkü kendine bakamıyordu. Çünkü sıkıntıları vardı.”

Susan’ın yüzündeki ifade onu sinirlendirmişçesine omuzlarını oynattı ve dudaklarını sıktı. Susan gözyaşları arasından ona baktı. “Eğer madene inerken onu neden yanımızda götürmediğimizi soracaksan, götürdük,” dedi Oliver. “Hatırladı. Ürkmüş bir köpek gibi titredi. Ödü koptu. Atla bir yere giderken onu da yanıma almaya çalıştım ama beni engelledi. Frank, ödünç alabileceği bütün kitapları da alarak onu kulübelerine götürmeye çalıştı. Bunun Price’ye göre olduğunu düşünebilirsin ama Frank eve döndüğünde onu bulamıyor ve bütün Leadville’de onu arıyordu. Bir keresinde hapse girdi; Leadville kendine bakamayan bir adamı başka nereye koyar ki? Sürekli buraya gelmek istiyordu. Ona Ollie’nin hasta olduğunu, senin işinin başından aşkın olduğunu, ona yer olmadığını ve Frank’le kalmak zorunda olduğunu söyledim. Onu nerede buldum biliyor musun? Hem de bir kez değil, üç ya da dört kez. W.S’nin dışarıdaki tuvaletinin arkasına saklanmış, orada durup kapıdan dışarı atılacak bir parça yemek artığını bekleyen kırma bir köpek gibi buraya bakarken.” Dar kotunun iki yanını üstünde bir şey varmış gibi eliyle öylesine temizledi. “Onu evine göndermek *hoşuma mı gitti* sanıyorsun?”

“Hayır. Elbette öyle değil.” Gözpınarlarında biriken çaresiz yaşların akmasını engelleyemedi, kirpiklerinin arasından süzülüp iki yanağından aşağı doğru aktı ve onları silmedi. “Sadece... Öyle çaresizdi ki. Bir çuvala konup nehre atılmaya götürülen kedi yavruları gibi. Tek başına nasıl seyahat edebilir?”

“Denver’a kadar Frank götürdü ve oradan Santa Fe’ye bindirip New York’a kadar ona göz kulak olsun diye vagon görevlisinin cebine biraz para sıkıştırdı. Sendikaya onu karşılamaları ve gemiye bindirmeleri için bir telgraf çektim. Ayrıca babasına da bir telgraf çekip onu Southampton’da karşılamasını söyledim.”

“Keşke bana söyleseydin, en azından vedalaşırdım.”

Kızgın, buz gibi gözler ona dikildi, bir süre orada kaldı ve sonra pencereden dışarı çevrildi. “Herhangi başka bir şeyle uğraşamayacağını düşündüm.”

“Ahh, biliyorum. Çok düşünceli davrandın. Peki nasıl? Frank onu Denver’da bıraktığında ne olmuş? Pricey ne demiş?”

“Ağlamış,” dedi Oliver.

Ona bakmıyordu, gözlerini inatla dışarı dikmişti. Susan kendi nemli bakışını da aynı yöne çevirdi. Dışarıdaki çorak yamaç göz yaşları ve yaz güneşiyle parlıyor, titrek kavakların yoğun yapraklarında ışıklar yanıp sönüyor, çekirgeler vizildiyor ve cilveleşiyordu. Matemli bir kumrunun sesi ağacın dalları arasında uğulduyordu. Göz açıp kapayana kadar sonbahar gelecekti. Susan ilkbaharı ve yazın yarısını kaçırmıştı, ormanın kenarında yapacakları konusunda böbürlendikleri ev bir faciaydı.

Kumrunun uzun, matem dolu, gırtlaktan gelen ötüşü, başarısızlar ve hayal kırıklığına uğramışlarla masumlar ve yetersizler için bir ağıttı ki bu acımasız yerde yitip gitmiş, mahvolmuşlar olarak kendileri de onlara dahildi.

Oliver sanki onun zihnini okumuş gibi, “Pricey hiç buraya ait olmadı. Yaralanmasaydı bile burada yapamazdı,” dedi.

“Öyle bile olsa,” dedi Susan. “Öyle bile olsa! O sendikadakilere biraz merhameti olsaydı onun için bir şeyler yaparlardı. Yapmadılar, değil mi? Yol parasını kim ödedi?”

“Ben.”

“Ve asla geri alamayacaksın.”

“Önemli mi?”

“Hayır. Ama bu kalpsiz madenden ve kendi kâr paylarını aldıkları sürece insanların yaralanmalarına, ölmelerine izin veren ve bunu hiç umursamadan kilometrelerce uzakta güven içinde yaşayan herkesten nefret ediyorum.”

“Ki o kâr payını alamıyorlar.”

“Hiçbir şey hak etmeyecek kadar duygusuzlar. Çok korkak ve duygusuzlar. Neden bırakıp gitmiyoruz?”

Oliver hafif bir kahkaha patlattı. Önce pencereden dışarı, sonra gözüne takılacak bir şey arıyormuşçasına ellerine baktı. “Öncelikle Frank kendini çok kötü hisseder. Hiç para almadan on yıl boyunca burada kalıp her öğleden sonra sırf o insanları yenmek için onlara ateş eder.”

“Frank’ten mi söz ediyorsun, kendinden mi?”

“Tamam,” dedi Oliver. “Onlara karşı pek de dostane duygular beslemiyorum ve kaybetmekten hoşlanmıyorum.”

“Bu tatile ihtiyacın var, ihtiyacın olan tek şey bu.”

“Senin de.”

“Ollie’nin de. Hepimizin buna ihtiyacı var. Burası pek iyi *gitmedi* Oliver. Helen haklıydı. Burada çim yetişemez, tavuklar yumurtlamaz, inekler süt vermez, kediler yaşamaz. Bu dağda bir yuva kurabileceğimizi düşünmemiz hataydı. Buradan çıkmamız gerek.”

Oliver çakısını yeniden çıkarıp nasırlı avcunu deşmeye başladı. Susan, onun başparmağıyla işaret parmağı arasındaki V’nin nasırdan kalınlaşmış ve sararmış olduğunu gördü. Eleman almaya para yetmediğinde o, Frank ve Jack Hill, kendilerini ve paralarını bu işe adanmaları için New York ofisini ikna edecek bir şey bulmak umuduyla madende vasıfsız işçiler gibi çalışmışlardı. Oliver başını kaldırmadan ve kelimeleri seçerek, “Meksika’ya gitmeyi düşünür müsün?” dedi.

“Düşünmek mi?” dedi Susan kuşkulu bir sesle. “Neden? Bir teklif mi aldın?”

“Tam olarak değil. Ama sanırım böyle bir teklif gelebilir.”

“Nerede? Leadville ya da Potosí gibi ücra bir dağın tepesinde mi?”

Oliver’in alnının kırıştığını gördü. Bakışları dışarıdan tekrar ona döndü ve gözlerinin içinde dikildi. Başı dikti; gözbebekleri bu kez üstteki göz kapağına yakın değil, tam ortada duruyordu ve altlarında gözakının şeytani, beyaz yarım ayı yoktu. “Sue,” dedi, “benim *işim* bu.”

Susan pişman oldu. Küçümsemek istememişti. “Biliyorum. Anlat.”

“Bir ya da iki hafta veya on gün önce mektup geldi. Bilmiyorum. Sendika dava sonuçlanana dek Adelaide’i gözden çıkardı. Burada öylece oturuyoruz. Michoacán’daki bir madende bir iş fırsatı var. Şöyle bir soru geldi: Eğer işler böyle giderse orayı denetlemekle ilgilenir misin?”

“Peki ya sonra?”

“Sonra davayı Adelaide’in kazanması durumunda buraya geri döneriz.”

“Ya Ollie?”

“O gelemmez, bu denetleme gezisine olmaz.”

“Milton’a geri mi dönecek?”

“Milton’a ya da Guilford’a. Milton her yerden daha çok yuvası.”

“Ne kadar süreliğine?”

“Ne kadar süreliğine mi?”

“Orayı incelemen gerektiğini söylüyorsun. Bu ne kadar sürecektir?”

“Bilmiyorum. İki ay, belki daha fazla.”

“Ben de gelebilir miyim?”

“Aksi takdirde gitmem.”

Susan dalgın bir biçimde elini uzatıp onun elinin üstüne koydu. Oliver onu etkilemeye özen göstermiyor, sadece olasılıkları söylüyordu. “Aklım Ollie’de kalsın istemiyorum,” dedi Susan. “Daha tam iyileşmedi, tabii *gerçekten* iyileşmeye başladıysa.”

Oliver hiçbir şey söylemedi. Sadece baktı.

“Acaba Thomas’ın bir makale sipariş etmesini sağlayabilir miyim,” dedi Susan. “Meksika resim yapmak için heyecan verici bir yer olabilir.”

Oliver tepkisiz hâlde oturmaya devam etti.

“Eğer oraya gitmezsek burada paslanırsınız,” dedi Susan. “Sence bu dava ne zaman sonuçlanır?”

“Kıştan önce sonuçlanmaz. Belki ilkbaharda.”

“Peki, biz gidersek Frank işi yürütebilecek mi?”

“Neden yürütemesin?”

“Eğer Thomas bir makale siparişi verirse burada kalmaktan daha fazlasını kazanırız orada. Ollie’yi annemle Bessie’ye bırakabiliriz. Ona benden daha iyi bakacaklarını *biliyorum*.”

“*Ben* daha çok kazanabilirim diyorsun,” dedi Oliver gözlerini ayırmadan ona bakarak.

“Off Oliver, lütfen!”

“İki soru. Ollie’yi bırakacak mısın? Ve gitmek ister misin? Eğer ikisine de vereceğin cevap evetse Fred’e yazacağım. Nihayetinde burada da kalsam oraya da gitsem maaşımı ödemek zorunda. Bence en kısa sürede benden yararlanacaktır.”

Kumru bir kez daha öttü, uzaklardan gelen hüznü dolu bir ötüştü bu ve daha da uzaktan bir ötüşle cevaplandı. Susan sarılarak güldü ve yanağının tuzdan sertleşmiş derisini çekiştirdi. “Oliver, gidelim. Artık sabah olduğunu düşünüyorum. Kötü bir hava sonrasında güzel, güneşli bir sabah olduğunu düşünüyorum. Bir an önce yataktan fırlamak ve güne enerjik ve neşeli devam etmek istiyorum.”

“Tamam,” dedi Oliver. “Sen yataktan fırlayıp güne enerjik ve neşeli devam et. Ben ofise gidip Frank ne yapıyor diye bakayım. Belki bir mektup da yazarım.”

“Ben de Waldo Drake’e yazsam olur mu? Yardımı dokunur mu?”

“Bilmiyorum. Dokunur mu?”

“Dokunabilir Onu uzun süredir tanıyorum.”

Oliver ona baktı. Omuz silkti. “Peki, sen bilirsin.”

“Sence bu... bir dostluğu istismar etmek olarak algılanabilir mi?”

“Olabilir.”

“Olursa olsun,” dedi Susan. “Umurumda değil.”

V

MICHOACÁN

Annem ben iki yaşındayken öldü, babam sessiz ve zor bir adamdı. Babaannemle dedemin çocuğu olarak büyüdüm. Grass Valley'de bunlar olurken Zodyak'ın denetçisinin oğlu, genel müdürün torunu olarak ayrıcalıklı büyüdüm. Oynadığım bütün çocuklar maddede çalışan ailelerin çocuklarıydı.

Babaannem babama saygı gösterirdi, neredeyse ondan korkuyordu denebilir. Oğlunu ürkütücü yapan suskunluğun suçunu üstlendiği ve beni, ideal bir beyefendi yetiştirmek için ikinci bir şans olarak gördüğü kesindi. Sert ve tehlikeli oyunlar, eski madenlerdeki, kulelerdeki maceralar, uzun yürüyüşler ve ata binmeler... bunlar Batı'daki hayatında kabullenmeyi öğrendiği, hatta teşvik ettiği şeylerdi. Bunu bir erkek gözüyle muhakeme etmeme izin verin. Ama mertlik, dürüstlük, nezaket, başkalarını düşünme, bedeninin ve ağzının temizliği, şiir ve doğaya duyarlılık; bunlar onun şahsi sorumluluğu olarak gördüğü şeylerdi. Acı bir kişisel deneyimden yola çıkıyormuşçasına eğitti beni; uzun süreli Tennysonvari* bir hüznün yaşamış kadar olana dek keskin yanlarımı çocukluğum boyunca nakış nakış işledi. Tüm kusurlarım içinde onu en çok rahatsız eden, dürüstlükten saptığım anlardı galiba.

Arada bir, sevdiği bir misafiri, Conrad Prager gibi artık çok fazla görüşemediği eski bir arkadaşı geldiğinde onun verandada ya da uzun süre önce yıkılmış, dedemin ödüllü gül bahçesinin bir parçası olan çardağın altında sohbet ettiğini duyardım. Böyle ortamlarda bazen onun yüksek sesle kahkaha attığını, cilve yapan kızlar gibi tiz bir kıkırdayıyla güldüğünü duyar ve şaşırırdım çünkü babamın, dedemin ve benim yanımda çok ender kahkaha atardı. Özellikle ahlaki konularda yol gösterirken ciddi bir ifadeyle gözlerimin içine bakarak omuzlarımdan tutup beni hafifçe

* Alfred Tennyson. 1809-1892 yılları arasında yaşamış İngiliz şair. (ç.n.)

sarsardı. Davy Crockett'in* rakunu sırtarak ağaçtan indirmesi gibi o da bana erdemli biri olmayı arzulatmaya çalışıyordu âdeta. Asla, asla, *asla* bana *yakışmayacak* biçimde davranmamalıydım. Babaannem böyle davranan insanlar tanıyordu ve hepsinin sonu felaket olmuştu. Hayatta peşinden koşulacak en değerli şey olan özsaygıyı oluşturmanın ve hak etmenin yolu kendimi her zaman, insan ırkının çağlar boyunca yavaş yavaş geliştirdiği en soylu amaçlara yöneltmekti.

Zihninin bir yerlerinde Thomas Hudson'ın görünüşü ısıltılı bir zırh içinde pusuda bekliyordu. Onun kişiliği babamınkinde olduğu kadar benim eğitimimde de örnek teşkil etmişti. Bir bakıma babaannem, zavallı ve korkmuş on iki yaşındaki oğlunu St. Paul's Okulu'na gitmesi ve doğulu bir beyefendi olarak yetişmesi için Boise'den gönderdiğinden beri hiçbir şey öğrenmemişti. Benim yaşıma geldiğinde beni de St. Paul's Okulu'na gönderdi ve babam buna sessizce razı geldi. Hemofili gibi soyluluk da anneden geçer ve tedavi edilmesi neredeyse imkânsızdır.

Grass Valley'in nezaketten uzak çocukları, şu iki şey olmasaydı küçük bir beyefendi için işleri zorlaştırabilirdi: birincisi kasaba halkının babaanneme beslediği sevgi ve dedeme gösterdiği saygı. Bana sataşan herhangi bir çocuk, ya tedbir ya kural veya her ikisi yüzünden dayak yerd. Diğer sebep ise benim ayrıcalıklı imkân-lara açık olmamdı.

Örneğin dedem benimle birlikte bir grup çocuğu madene indirebiliyor ya da Ed Hawkes'ın babasının kullandığı Hupmobile'a doluşup kelle koltukta kasabada dolaşmalarına izin verebiliyordu. Burbank'ten aldığı melez tohumlarla uğraştığı ve kendi melez tohumunu geliştirdiği meyve bahçesinde ona yardım etmemize izin verebiliyor ve meyveler olgunlaştığında hiç de cimri davranmıyordu. Yağlı patates kızartmasının, ketçabın ve viskinin altmış yıllık saltanatı sonunda körelen Grass Valley ve Nevada City'deki birçok tat alma organı, güneşin olgunlaştırdığı şeftalilerin ve şu an değneklerle zar zor sekiz tur attığım bahçenin

* Rakun şapkasıyla ünlü Amerikalı halk kahramanı. (ç.n.)

dibindeki mürdüm eriğinin tadını aynı benim tat alma organım gibi hatırlamalı.

Aynı şekilde bu kasabadaki şişman, tembel, hasta veya başka türlü körelmiş birçok erkek ve kadın, zengin çocuk Lyman Ward'un onları bu büyük evde ağırladığını; burada, dedesinin dört dönümlük çayırındaki çam ağaçları arasında kovalamaca veya bir düzine karanlık odasıyla dolabı, dönerek çıkan merdiveni, döşeme tahtalarının saklananı da arayanı da ele verdiği dar bir koridoru olan ve o zamanlar kullanılmayan hizmetkârların kandaında saklambaç oynadıklarını hatırlamalı. Sonrasında Çinli aşçı sandviç, limonata, dondurma ve kek hazırlar, İrlandalı hizmetçi de servisi yapardı; koşturmaktan ter içinde kalmış küçük barbarlar ise birden sakinleşip küçük hanımefendilerle beyefendiler gibi oturur ve Yunan tanrıçaları gibi toplanmış, kâküllü seyrek saçları ve yüksek yakalı (yılların bir hanımefendinin boynuna yaptıkları konusunda çok hassastı) uzun elbisesiyle, cilalanmış holden ya da kütüphanedeki ayı postunun üzerinden geçerek yanımıza gelen veya kapıda durup onları el sıkışmaya ve "Teşekkür ederim, hoşça kalın," diye mırıldanmaya mecbur bırakarak ilk adabımuâşeret derslerini veren babaanneme göz ucuyla bakarlardı.

Idaholu mürebbiyesine rağmen babam St. Paul's Okulu'na yeterince hazırlanmamış, alt tabakadan Batılı bir çocuk olarak gitti. Babaannem beni öyle göndermemek konusunda kararlıydı; çalışma hayatı geride kaldığı, ayıracak vakti olduğu için benim eğitimimle bizzat ilgilendi. Bana şiirler okudu, Scott, Kipling ve Cooper okudu, Emerson okudu, Thomas Hudson okudu. Ezber alıştırılmalarını dinledi, ödevlerimi yapmama ve matematik çalışmama yardım etti. Daha da ötesi ödevlerim okula düzgünce kaplanmış mavi, resmi kaplarla kaplanmış olarak gider ve çoğu Susan Burling Ward'un resimleriyle süslenmiş olurdu. Konulara ve aritmetik ödevlerine uygun çalakalem çizilmiş kenar süslemeleri, fırça yerine bir kuş kandaı kullanılmış gibi görünürdü. Bu resimler öğretmenlerin hoşuna gider, tahtalara asılır ve sınıfa Lyman'ın böyle yetenekli bir babaannesi olduğu için ne kadar şanslı olduğu söylenirdi.

Onun yardımlarını canı gönülden kabul ederdim çünkü övgüler almamı sağlardı ama onun kim olduğu ve ne yaptığı hakkında belli bir fikrim pek yoktu. Kütüphanesindeki kitapların ciltleri davetkâr değildi; gençken onun herhangi bir kitabını okuduğumu hatırlamıyorum. Ölümünden yıllarca sonrasına kadar birkaç çocuk öyküsü dışındaki yazılarını bilmiyordum, çoğu onları basan dergilerde gömülü kaldığından sanatı hakkında da bir fikrim yoktu. Bazı insanların onun meşhur olduğunu düşündüklerini duymak beni şaşırtırdı.

Bir gün okuldan eve geldiğimde ona Meksika –Meksikalıların yaşamları, Meksikalı kahramanlar üzerine bir şeyler ya da Cortez ve Montezuma veya Meksika Savaşı’ndan bir olay– hakkında ödev hazırlamam gerektiğini söyledim.

Yazmakta olduğu mektubu bir kenara koydu ve sandalyesinde bana doğru döndü. “Meksika! Meksika’yı mı araştırıyorsun?”

Evet ve bir ödev hazırlamak zorundaydım. Bütün askeri okul öğrencilerinin Amerikan Ordusu’nun kaleye girmesini geciktirdiği Chapultepec hakkında bir şeyler yazmayı düşünüyordum. Eski *National Geographic*ler neredeydi?

“Alice’den tavan arasına kaldırmasını istedim.” Elini uzatıp saplarını saçından kurtararak gözlüğünü çıkardı. Gözlerinin garip bir biçimde dolduğunu düşündüm; uzun uzun gülümsedi. “Biliyor musun Meksikalı olarak doğabilirdin.”

Söylediği pek mantıklı gelmedi. Ne kastediyordu?

“Uzun süre önce orada yaşamayı düşündük. Michoacán’da. Eğer orada kalsaydık baban muhtemelen orada büyür ve Meksikalı bir kızla evlenirdi. Böylece sen de Meksikalı olurdun, en azından yarı Meksikalı.”

Onun tebessümünü yorumlamakta zorlanıyordum. Ders niteliğinde bir sonuç çıkarmamı istediğini hissedebiliyordum. Bakışlarını benden uzaklaştırıp dışarı, ışığın koyu renk parlak zemin üzerinde pürüzsüz ve zarifçe yayıldığı hole baktı.

“Her şey ne kadar farklı olurdu,” dedi ve ışıktan etkilenen gözlerini kısa bir an kapatıp aynı gülümseyişle yeniden açtı. “Orada

kalabilirdim. Çok seviyordum. Kalmak için yanıp tutuşuyordum. Oraya gittiğimde beş yıllık evliydim ve bu sürenin çoğunu maden kasabalarında yaşayarak geçirmiştım. Meksika benim Paris'im, Roma'mdı.”

O zaman neden kalmadığını sordum ve muğlak bir cevap aldım. İşler beklenildiği gibi gitmemiştı. Babaannem bir anda büyük ilgi odağı olmuşum gibi bana bakıyordu. “Ve şimdi *sen* Meksika'yı araştırıyorsun. Orası hakkında yazdıklarımı ve çizdiğim resimleri görmek ister misin? Bir makale diye başlamış ama üç makale olmuştu.”

Böylece beni buraya, bu odaya getirdi ve eski ahşap dosyasından *Century*'nin 1881 tarihli üç sayısını çıkardı. Şu an çalışma masamın üzerindeler. Hepsini yeniden okuyorum.

Küçük bir çocukken bu odaya her girdiğimde eski, değerli ve babaannem için özel olan eşyalar arasında olmaktan dolayı hürmetkâr duygular içinde olurdum. Tıpkı gül yapraklarıyla dolu küçük keselerinin mendillerine verdiği güzel koku gibi, o da odasına hoş bir rayiha katardı. Bu oda fazla değişmedi. Tabanca, mahmuzlar ve av bıçağı şu an asılı durdukları yerdeydi; çamların ve mor salkımın azalttığı ışık, çatı penceresinden aynı biçimde süzülüyordu. O zamanlar odada genellikle suluboya tuvali takılı bir şövale olurdu; kütüphaneden yukarı taşıdığım Susan Burling Ward'un dalgın ve hüzünlü yağlıboya portresi ise babaannemin canlı yüzünün yerini tam tutmuyor; yine de bu sabah onun makalelerini okurken o yıllara, “Babaannemin 1880'deki Meksika Yolculuğu” başlıklı ödevimi birlikte hazırladığımız ve onun *Century Magazine*'in eski sayılarından kesilmiş gravürleriyle resimlendirdiğimiz yaklaşık on iki yaşında olduğum günlere dönmüş olabilirim.

Onun gezgin yazısı beklediğimden daha iyi; canlı, zekice kaleme alınmış ve resim dolu. Orman gravürleri hayatı boyunca yaptığı her şey gibi gerçekten çok iyi. Makasımız hem yazıda hem de resimlerde delikler açmış ama geriye kalanlardan onları yaptığı anki heyecanını güçlü bir biçimde hissediyorum.

Yüzündeki heyecanı da hatırlıyorum ya da hatırladığımı sanıyorum; bu resimleri çizdikten kırk yıl sonra yeniden ortaya çıkardığımızdaki eğilmiş vücudunu ve yaşlı, güzel ellerini de. Her şeyi tek tek açıklayarak benimle sohbet etti. Sırf konuşmak bile onu heyecanlandırdı, onlarca yıl önce unuttuğu İspanyolca sözcükleri hatırladı, genelde sadece güvendiği eski dostlarına sakladığı kıkırdamalarla kahkahalar attı. Heyecanı o kadar yoğundu ki neredeyse cinnet geçiriyor, acı duyuyor gibiydi. Kıkırdamaları arttı ve sonunda gözyaşlarına boğuldu.

Paris'i, Roma'sı, en güzel zamanı, muhtemelen hayatı boyunca elinden kaçırdığı diğer bütün fırsatlardan daha fazla pişmanlık hissettiren yitip gitmiş şansı. Bunu asla kabul etmedi, büyük bir hararetle inkâr etti, bütün hayatı boyunca Augusta'nın ondan daha üstün yetenekli olduğu iddiasını sürdürdü oysa babaannem arkadaşından daha iyi bir ressamdı ve bundan kazanç elde etti ama Augusta'nın seyahat ve eğitim fırsatlarına az da olsa imrenmekten kendini alamadı. Muhtemelen gizli gizli Oliver Ward'la evlenerek ticari bir çizer olmaktan öte bir şey olma şansını kaybettiğini düşünüyor, öyle davranıyor ve kendini değersiz görerek bu duyguyu bastırıyordu. Becerileri arttıkça bu duygu da arttı.

Kadınların özgürleşmesinde öncülük etti ama kendisi sadece bir dereceye kadar özgürleşti. Edebi kariyer konusunda ona örnek olabilecek bir sürü kadın vardı ama görünüşe göre hiç tanışmadığı Mary Cassatt'tan* başka nasıl kadın ressam olunacağını gösterebilecek kimse yoktu. Ne ilham verici örnekler vardı ne de büyük fırsatlar ama dürtü ve yetenek oradaydı. Babaannemin içinde yarı kabullenilmiş bir Isabel Archer** yatıyordu; hayat dolu, özgür, maceraperest ve soylu olmasına rağmen pek de ahlakçı olmayan bir ruh. Kuveykır tarzı tevazunun ve soylu eğilimlerin altında tutkulu bir kadın vardı. Zarif tavırlarında dans etmekten fazlası vardı, ışıltılı gözlerinde cilveleşmekten fazlası vardı, kadınlığında kocasına ve yuvasına sessizce boyun eğmekten fazlası vardı.

* 1845-1926 yılları arasında yaşamış, empresyonist ressam. Degas'dan esinlenerek yaptığı resimlerin etkisi kadınların sanat çevresindeki statüsünü değiştirmiştir. (ç.n.)

** Henry James'in "*Bir Hanımefendinin Portresi*" romanının başkahramanı. (ç.n.)

Bence çağının ve bulunduğu yerin âdetleri onu asla engellemedi çünkü onlara isyan etmek hiç aklına gelmedi. Soylu kadının sıkıntıları, sinir bozuklukları, çöküşleri... bunların hiçbirini yaşamadı. Ama ona amaç veren tutkusunun ve aksi hâlde tatminsiz olacak bir yaşamı doldurmasına yardım eden yeteneğinin de asla tam olarak farkında olmadı ve onu geliştirmede. Kuzey Amerika kıtasından hiç ayrılmamış ve hayatının çoğunu onun belli başlı köşelerinde geçirmiş olmanın dezavantajını hissetmemek elinde değildi. Bir keresinde F. Marion Crawford'un* bir romanı için verilen siparişi geri çevirdi çünkü söylediğine göre o büyük Avrupa evlerinde ne tür *sandalyelerde* oturduklarını, hikâyenin geçtiği *palazzii*** dahi bilmiyordu. Çizebildiği şeyleri kendi duygularıyla süsleyebiliyor ama sadece gördüğü şeylerin resmini yapabiliyordu.

Meksika gerçekten de onun Paris'i ve Roma'sıydı; Büyük Gezisiydi; on dokuzuncu yüzyılın tanımaya can attığı katıksız yerel renklere sahip kadim ve egzotik uygarlıklarının anlık bir görüntüsüydü sadece. Şimdi bir defaya mahsus uygarlıktan uzaklaşmıyor, ona doğru yol alıyor, üstelik sendikanın kendinden emin, zengin yüzünü gösterme arzusu sayesinde birinci sınıfta seyahat ediyordu. Eşyaları arasında *Century* ofisinde apar topar hazırlanarak beyaza boyanmış yirmi dört adet kalıp ve bavulunda Genova'daki Thomas'tan telgrafla gelen bir sipariş vardı; uzun saplı iki düzine gülle birlikte gelen bir siparişti bu.

Susan'ın gözünde yolda uğradıkları limanlar resmedilmeye değer güzellikteydi. Romantik çağların paslı dokusunu taşıyorlardı ve Hudson'daki kendi yuvasında şölenlerde dans eden vahşiler dışında hiçbir şey yokken, onların kaleleri Amerika topraklarına girişleri denetliyordu. Susan uyumamak için elinden geleni yapıyor, ışıkları seyretmek, sahilden gelen sesleri dinlemek ve ayın palmiyeler arkasında battığını görmek için geç saatlere kadar oturuyor ve mis gibi kokan açık denizin üstünde gitgide artan ışığı görmek için şafaktan önce kalkıyordu. Oliver'la birlikte sanki gemiyle

* İtalya'da geçen tuhaf, fantastik romanlar yazmış Amerikalı bir yazar. (ç.n.)

** Özellikle İtalya'daki görkemli yapılar. (ç.n.)

balayı seyahatine çıkmışlar gibi dans ediyorlar, akşam yemeklerini kaptanın masasında yiyorlar, şampanya içiyorlar, ara güvertede Kübalıların söylediği İspanyolca aşk şarkılarını dinliyorlardı. Hatta mehtaplı bir gece, Meksika'da demiryolu inşa etmeye giden İsveçli genç bir mühendisin *Frithjof Saga*'yı kendi dilinde ezbere söyleyişini dinlemek için saatlerce oturdular.

Delikanlı Susan'a kendilerini hatırlattı; yabancı bir kültüre kendi geleneklerini taşıma tarzı Susan'ın çok hoşuna gitti. O gece yatağa girerken Thomas, Longfellow ve Boyesen için çizmiş olduğu onca Viking sayesinde özellikle kendisinin bu konuda bilgili bir seyirci olduğunu düşünüyordu ve kısmen dağılmış olan kalıtım özelliklerini, Meksika'nın sağlayacağı şeylerle daha fazla azalmasına izin vermemeye kararlı olarak yeniden birleştirdi. On dokuzuncu yüzyıl Amerika'sının en büyüleyici yanlarından biri kültürel yurtseverlikti; şovenlik değil, sadece yurtseverlik; diğer ülkeler ne kadar renkli, egzotik ve kültürlü olursa olsun Amerika Birleşik Devletleri kadar *adil*, ahlaki bakımdan bu denli mükemmel, umut verici bir gelecek için bu denli uygun başka bir yer yoktur duygusu.

Beş gün sonra güverteye çıktılar ve beyaz bir bulut kütlesi üzerinde süzülerek yükselen pembemsi karlarla kaplı bir tepe gördüler: Orizaba. Kısa süre sonra Veracruz limanına girdiler ve Meksika, âdeta ovularak bir lambadan çıkarılmış gibi Susan Ward'un karşısında beliriverdi; Leadville'nin takma cephelerinden, sığır derisi çizmelerinden, uçuşan fanilalarından ve yıkıcı hayal kırıklıklarından tamamen farklı bir görüntüydü bu. Meksika, başarısızlıkla dolu bir bölüm ve çevrilmemiş sayfa arasındaki büyümlü bir molaıydı.

Her şeyi kadınların korunması gerektiğı inancına göre yapan dedem, Mexico City'ye giden arabayı en düzgün yolcularla doldurmak için İsveçli mühendisle işbirliğı yaptı ama Mexico City'den Morelia'ya yaptıkları yolculuk için böyle bir tedbir alma gücüne sahip değildi. Dört gün boyunca hiçbirini İngilizce bilmeyen ama hepsinin aşırı derecede kibar olduğı ortaya çıkan altı

kişiyle birlikte eski bir Concord arabasında* sıkış tepiş yol aldılar. Babaannemin ilk makalesinde alaycı bir ifadeyle, bu kadar çabuk kaynaşmalarının nedeninin, birbirlerine doğru sıklıkla savrulmaları olduğunu yazıyor. Günümüzdeki bütün Meksikalı otobüs şoförlerinin atası olan sürücü, kasabalardan geçerken, bir yere varırken, ayrılırken, dönüş yaparken, yokuşlardan inerken ve yolun engebeli yerlerinden geçerken hızını artıran sürücülerden biriydi. Yanındaki kutunun üzerinde, ihtiyaçları olduğunda öndeki kaptırları, kucağındaki deri bir çanta dolusu taşla cesaretlendiren bir *mozo*** oturuyordu. Haydutlara karşı bir koruma olarak ellerinde karabinalar ve kılıçlar olan gri üniformalı *guardia civil**** birliği arabanın yanında, önünde ve arkasında atlarıyla yol alıyorlar; hedefe ve barut kokusuna tepki veren av köpekleri misali tepki verdikleri hız patlamalarının arasında aralıklarla ya eyerlerinin üzerinde uyukluyor ya posta arabasındaki kadınları kesiyorlar ya da kendi kendilerine sonu gelmez *corridolar***** söylüyorlardı; kısmen halk şarkısı, kısmen gazetelerden alıntılar, kısmen arzuların dışavurumu olan uydurma şarkılardı bunlar.

Onlar kadınları keserken bir kadın da onlara bakıyordu. Her şeyi gördü ve çoğunu çizdi; çizim defterleri saklanmış olsaydı gözüm gibi bakacağım eşyalar olurdu. Onlar hakkında bildiğim tek şey Thomas Hudson'ın harikulade olduklarını düşündüğü ve Winslow Homer'la***** Joseph Pennell'in***** onlara övgüleriyle ağdırdığı. Hatta çizim defterinden elde edilmiş iki düzine gravürün muhteşem bir farklılığı ve ruhu var: saat kulelerinin, teras çatılarının, kiremitle kaplı kubbelerin ve servilerin on altıncı yüzyıl görünümleriyle Toluca; kadınların kenarlarına taş koydukları örtüler üzerinde sabır otu şurubu, tortilla ve meyve sergiledikleri yerli ku-

* 19. yüzyılda Kuzey Amerika yollarına uygun olarak Concordlu J. Stephen Abbot ve Lewis Downing tarafından tasarlanmış at arabası. (ç.n.)

** (İsp.) Yardımcı. (ç.n.)

*** Hem sivil hem askerî emniyet hizmeti vererek kamu güvenliğini sağlayan kolluk teşkilatı. (ç.n.)

**** Geleneksel Meksika baladı. (ç.n.)

***** 19. yüzyıl Amerikan sanatının seçkin üyelerinden kabul edilen Amerikalı bir ressam. (ç.n.)

***** 1857-1926 yılları arasında yaşamış Amerikalı sanatçı, yazar. (ç.n.)

lübeleri; New Almaden'dan yük katırları, eşekler ve eski nesneler; yekpare ahşap tekerlekli kağnılar; elli kiloluk *camote** balyalarının veya birbirlerine iplerle bağlanmış çanak çömlek kulelerinin ya da hasır balyalarının altında iki büklüm olmuş sandaletli Kızılderililer; siyah domuz sürülerini güden ve kuru mısır yapraklarından yapılmış pelerinler giydikleri için yürüyen mısır demetlerine benzeyen ve onlar gibi ses çıkaran domuz çobanları. Her nasılsa hava karardıktan sonra hanlardaki o boş mekânlardan birine girip geçitlerin ve avluların resmini çizebilecek kadar kalmayı başarmıştı. Saat üçte kalkarak zifiri karanlıkta *corredorda* durup, sabır otu saplarını zifte daldırarak yaptıkları meşaleler sayesinde katırlarını ahırdan çıkarıp koşum takan adamların görüntüsünü yakalayabilmişti.

Gözü olduğu kadar bir kalbi de vardı ve ikisi bazen savaşıyordu. *Rebozo*'larına sardıkları bebekleriyle dolaşan sabırlı Kızılderili anneler, yüklerinin altında iki büklüm olmuş erkekler ruhlarını bekleyen insanlar gibi görünüyordu ona. Karman çorman kulübelerin arasından yükselen bir katedral, taş su kanalları Seville'dekilerle aşık atacak gibi görünen bir çiftlik, bu denli çalışan insanların emeğinin yarattığı bir güzellikten keyif alıyor olmanın utancını duymasına neden oluyordu. Maravatio'da bir boğa güreşi izledi ve bundan çok rahatsız oldu ama bire bir çizimlerini yaptı.

Yolda geçen yirmi üç saatten sonra, sabaha karşı ikide Morelia'nın sessiz sokaklarında gürültüyle ilerlediler, diğer yolcuların mırıldanarak San Pedro Parkı olduğunu söyledikleri yerin önünden geçtiler ve Michoacán Oteli'nin avlusuna girdiler. Uyku mahmuru bir *mozo* dışarı çıktı ve katırları aldı, uykulu bir hizmetçi kapı boşluğundan gülümsedi, Amerikan tarzı iş kıyafeti giymiş uzun boylu bir adam onları lobide karşıladı ve kartvizitini verdi: Don Gustavo Walkenhorst. Nerede ve kiminle olursa olsun beynelmilel asilzade rolünü ne kadar iyi oynadığını solgun, pörtlek gözlerindeki yalvaran bakışlarla fark ettirmeye çalışarak zaman zaman İspanyolcaya dönen cümleler ve Alman aksanıyla İngilizce

* Tatlı patates. (ç.n.)

konuşup onları karşılamak için beklediğini ve bu kadar yorgunlarken –özellikle de sinyora– onları lafa tutarak canlarını sıkmak istemediğini söyledi. Yataklarını bizzat kendisi yaptırtmış ve onlar için hafif bir akşam yemeği hazırlatmıştı. Yarın dinlendiklerinde ziyaretlerine gelmek için izin istedi. O ve sevgili merhum karısının evini çekip çeviren kardeşi, burada kaldıkları sürece Sinyor ve Sinyora Ward’u Casa Walkenhorst’ta ağırlamaktan büyük şeref duyacaklardı. Yarın görüşmek üzere. İyi uykular. Odanın hoşlarına gideceğini umuyordu. Bu mütevazı otelin sunabileceği en iyi hizmeti alacaklarını özellikle belirtti.

Briyantınli saçlarının üstüne şapkasını taktı ve yanlarından ayrıldı. Hizmetçi onları karo zemini ve bir mihrap parçası gibi oymalı sayvanlı karyolası olan geniş bir odaya götürürken Susan yorgunluktan sersemlemiş hâlde başı dönerek onu takip etti. *Mozo* valizlerini; hizmetçi ise soğuk tavuk, soğuk jambon, ekmek, peynir, çilek, *guacamole** doldurulmuş *taco*, portakal, minik muzlar, Puebla birası ve bir şişe soğultulmuş beyaz Graves içeren Don Gustavo’nun hazırlattığı hafif akşam yemeğini getirdi. Oturup kocaman odalarının her köşesini görebilmek için boyunlarını uzatarak ve birbirlerinin yüzüne bakıp aptalca tebessüm ederek yemeklerini âdeta silip süpürdüler. Gecenin hafif esintisi balkonun açık Fransız kapılarından süzülerek onları sarıp sarmaladı.

“Ee, Sinyora Ward,” dedi Oliver. “*Birazcık* yorgun görünüyorsun.”

“Yorgunluktan ölüyorum.” Ayakkabılarını çıkardı ve çoraplı ayakları büyük bir hazla serin karolara kaydı; sağa sola savrulup sarsıldığı toz dolu, kavurucu posta arabasından sonra bu oda, bu yemek, balkondan gizlice süzülen bu serin hava öylesine iç ferahlatan bir zenginlikti ki mutluluktan ağlamak üzereydi. Bir kadeh şarap başını döndürmüştü. Yarı giyinik hâlde yatağa uzanıp sırtını minder ve yastıkla destekledi; portakalı soyma ve kadehini doldurma işini Oliver’a bıraktı. Parmakları arasındaki kadehin ayağı bir kamış kadar kırıllandı; mumlar şarapta göz kırpyorlardı. “Ah,

* Soğanlı, baharatlı avokado. (ç.n.)

Leadville'den ne kadar farklı," dedi.

"Gerçekten öyle. Burada mı kalmak istersin yoksa fiyakalı arkadaşımız Don Gustavo'nun davetini kabul etmek mi?"

"Nasıl reddedebiliriz? Fiyakalı olabilir ama çok kibar... kibar *değil miydi?* Hepsi öyle. Yerli bir kadının yayvan avucunda sana *tortilla* uzatması bile bir dans figürü gibi. Sesleri de çok yumuşak. Sanki doğuştan görgülüler."

Kısa bir süre sonra balkona çıkıp sessiz şehre baktılar. Limon sarısı iki sokak lambasının ışıklarıyla gölgeleri sokağın kaba taşları üzerinde iç içe geçiyordu. Koyu renk ağaçların diğer tarafında çan kulelerinin ruhani iması vardı. Bir tanesinin büyük çanı bir kez çaldı, fazla yüklü bir yapraktan düşen bir damlanın sesi gibi tek seferlik, güçlü bir sestir bu. Çan kendini toparlayıp bir daha çaldı, yeniden kendini toparladı ve üçüncü kez çaldı.

Susan titreyerek Oliver'ın kolunun altına sokuldu. "Ah," dedi, "bugüne kadar *hiçbir yere* gitmemişim meğer."

Susan rüyasında, flamalar ve aziz heykelcikleri taşıyan büyük bir tören alayı eşliğinde tunç çanların gürültüsüyle dolu caddelerde ilerliyordu ve uyandı; Şehitler Meydanı'ndaki kilisenin kulesinden gelen son titreşimlerin odada yankılandığını ve Casa Walkenhorst'un iç avlusuna yumuşak şok dalgaları hâlinde yayıldığını hissetti. Avluda zincirli iki genç tazı komut almışlar gibi uyanıp havladılar; içini ürperten bir sestir bu. O anda Don Gustavo'nun dövüş horozları arka geçitteki yerlerinden kulak tırmalayan, meydan okuyan bir sesle ötmeye başladı; onlar sustuğunda Susan kumruların yüksek pencere pervazlarından gelen, damlayan su kadar yumuşak ve yoğun seslerini duydu. Diğer tarafta günün gitgide artan, zaman zaman uzaklaşan, önemsenmeyen sesleri meydana yükselmeye başlıyor, kepenklerin arasından süzülüyordu.

Yanında Oliver, yüzü yastık kılıfının kaba kumaşına gömülmüş hâlde uyuyordu. Sessizce yataktan çıktı, sabahlığını giydi ve Casa Walkenhorst'un uyanmasını izlemek için kapı menteşelerini gıcırdatmamaya büyük özen göstererek *corredora* çıktı.

Corredor, bir kat yukarıdan avlunun dört yanını çepeçevre dolanan kemerli, açık bir pasajdı. Yirmi oda oraya açılıyordu ama bütün odalar içinde bir tek onunkinin kapısı açıktı. Asma kaplı kemerlerin arasından aşağıdaki yeraltı kilisesi gibi sütunlu avluya baktı; gri ışıqla kaplıydı ve Susan'ın aşağı tarafında, zincirlerini çekiştirerek ahırların olduğu yerdeki bir şeyi coşkuyla karşılayan tazılar dışında temiz ve boştu. Arka taraftaki avluya çıkan geçit ışıllı bir ağılın köşesini, taş bir yalağı ve ok gibi yapraklarının gölgeleri kaldırımında titreşen bambuları çevreliyordu. Güneşin keskin, üçgen biçimindeki ilk ışıkları davetsizce ana avlunun birkaç metre içine giriyordu.

O an aşağıdaki görüntüye iki beyaz katır ve üç attan oluşan konvoyu çeken arabacı Ysabel girdi. Hayvanların nalları taş döşemede yankılandı, tazılar arka bacaklarının üzerinde yükselip tasmaları nefeslerini kesecek kadar ileri doğru atıldılar. Kulakları hüznü yüzlerinin yanlarından sarkıyor, kuyrukları çılgıncasına sallanıyordu. Ysabel konvoyu kapıdan geçirip yeni doğmuş güneş ışığına çıkardı; hayvanlar yalağa üşüşüp burunlarını suya daldırdılar ve kana kana içmeye başladılar. Onlar su içerken Ysabel geri dönüp tazıları serbest bıraktı; ikisi de burunları yerde, bir sütunu ya da bir köşeyi kutsayarak bir süre dolandılar. Ardından Ysabel yalağın tepesine oturup üzerinde titreşen bambu yapraklarının gölgesinde sigara içti ama Susan'ın aklına çizim defteri gelene kadar adam kalktı ve atlarla katırları avludan, onun hemen altından geçirip gözden kayboldu.

Sonrasında hava kanatlarla doldu; kumrular ıslıl ıslıl mavi gökyüzünden tıpkı bir tablodaki melekler misali süzülerek indiler ve Susan siyah pantolon, beyaz gömlek ve kıpkırmızı kuşaklı yaşlı Ascención'un, avlunun mutfak olan köşesinde darı saçtığını gördü. Yaşlı adam kumruları yemlerini gagalarken bırakıp omzunda ağır bir su testisiyle güçlkle üst kata çıktı, sandaletlerini süre süre yürüyerek ve testiye eğip her saksıya su dökerek *corredor* boyunca ilerledi. Susan'ın karşısındaki köşeye geldiğinde papağanın kafesinin örtüsünü kaldırdı ve hayvan âdeta elektrik verilmişçesine, “*Enrique, mi alma! Enrique, mi alma!*” diye avaz avaz bağırdı. Ascención son saksıyı da suladı, testisini yere koydu, köşeden çalı çırpı demetine benzer kısa bir süpürge aldı ve karşı *corredoru* süpürerek avludan çıktı.

Aşağı avludaki tazılara beyaz bir kaniş katıldı. Bir hizmetçi, Soledad, mutfaktan çıkıp taşlara su döktü. Köpekler ıslak ayaklarla yürüyüp küçük birikintileri yaladılar. O an başka bir kapıdan Don Gustavo'nun on yaşındaki kızı Enriqueta fırladı ve “*Enrique, mi alma!*” diye haykırarak kanişi kucakladı. Başının üstünden pa-

* (İsp.) Enrique, ruhum. (ç.n.)

pağın sinir bozucu bir biçimde onun sesini taklit ederek bağırdı. “*Enrique, mi alma! Enrique, mi alma!*” ve ardından sinsi bir ho-murtuyla, “*Buenos días. Buenos días,*” dedi.

Susan kemerin altında görünmeden durup avluda toplanan yaşamı izledi; tazılar, kaniş, Soledad, Enriqueta, yaşlı Ascención, ardından gözlerinin arasında asabi, sert bir tenkit ifadesi ve kızgın, buyurgan mimikleri olan, bir yılan kadar ince aşçı. Susan’ın karşı tarafında bir kapı açıldı ve Don Gustavo’nun baldızı ve evin kâh-yası olan Emelita, henüz tam taranmamış saçına bir örtü takarak dışarı çıktı. İki kez sertçe el çırpı. Aşağıdaki avluda Enriqueta hızla gözden kayboldu ve genç Soledad köpeklerle oynamayı bı-rakıp başını yukarı kaldırdı. Yumuşak tonda İspanyolca kelimeler bir çağlayan misali üzerine döküldü, genç kız başını sallayarak içeri girdi. Emelita tekrar odasına girmek için dönerken Susan’ın asma altındaki köşesinden onları izlediğini gördü. Yüzünde tatlı, tedirgin olmuş bir gülümseme belirip yerine suçlu bir ifade bıra-karak yok oldu. Parmakları, Susan’ın *paseo*” sırasında arabalarda ve balkonlarda görünüp kaybolduğuna şahit olduğu eşsiz Meksikalı, gizemli, dişi bir selamlamayla kıpırdandı. Sonra o da gözden kay-boldu. Tazılardan biri karnı doyuran güvercinlere doğru atıldı ve kanat çırparak kaçışmalarına neden oldu. Susan kepenkleri kapalı yatak odasının loşluğuna geri döndüğünde Oliver’ı geniş yatakta gerinirken buldu.

“Casa Walkenhorst’un uyanış tarzına bayıldım,” dedi.

“Prusya etkisi mi yoksa İspanyol düzeni mi?” dedi Oliver. “Ki-min borusu ötüyor? Don Gustavo’nun mu Emelita’nın mı?”

“Kesinlikle Emelita! *Mükemmel* bir kâhya. O Alman’ın kendi-sini köleleştirmesine izin vermesinin tek sebebi karısı öldüğünde adamın yemin etmiş olması. Adam bu yemin yüzünden kendi-siyle gurur duyuyor ama yemininin bozulmamasını Emelita’ya borçlu.”

“Adamın kibar olduğunu düşündüğünü sanıyordum.”

* (İsp.) Günaydın. (ç.n.)

** (İsp.) Yürüyüş. (ç.n.)

“Kibarlık yaparken kendini *izliyor*. Hayranlıkla.”

“İstersen seni otele geri götürebilirim.”

“Hele bir dene! Emelita’ya bayıldım. Sadece kendini başkalarına adayan insanların sahip olabileceği türde bir yüzü var. Bana Bessie’yi hatırlatıyor. Gerçekten mükemmel bir kâhya. Dün çarşaf odasını gösterdi bana. Düzinelerce, düzinelerce, *düzinelerce* çarşaf, yastık kılıfları ve branda bezi gibi kaba bir kumaştan yapılmış ama yıkana yıkana biraz yumuşamış buna benzer minder örtüleri. *Raflar dolusu* bir sürü şey. Eğer gerçek bir ev hanımı olsaydım saygıyla diz çökerdim. Tam bir mabet.”

“Bir de eyer odasını görmelisin. Müzelik parçalar. Her birinin üstünde bir atı on kilometre gitmeden çökertecek kadar gümüş var.”

“Bu kısım hoşuma gitmedi,” dedi Susan ve yatağa oturdu. “Fazla şatafatlı. Mahmuz parçaları ve o kocaman korkunç mahmuzlar da öyle. Ama ev farklı, çok hoş ve medeni. Ve her sabah çan sesiyle uyanıyorlar.”

Oliver esniyor, gülümsüyor ama kafası işle meşgul görünüyordu. “Sendika işleri ele alır almaz hepsini değiştireceğiz. Dükler olacak. Orasını Larry Kendall’ın işleteceği gibi işleteceğiz. Bir sürü düdük olacak, siesta yok, şirket mağazası dışında *pulque** almak da yok.”

“Madenin değersiz çıkacağı beklentisine girmeme neden oluyorsun. Nasıl *görünüyor*? O kadar geç vakit ne konuşuyordunuz? Kimler oradaydı?”

“Sorularını sırayla cevaplayacağım. Kâğıt üzerinde ve numunelerde iyi görünüyor. Altı ay önce Kreps adında bir adam buraya geldi, faylanmayı inceledi ve damarın Spaniards’ta gözden yok olduğunda nereye gittiğini bildiğini düşünüyor. Walkenhorst ve Gutierrez bir kuyuyu, onun haritasını esas alarak açtılar. Ulaştıklarını düşündükleri şeye ulaşıp ulaşmadıklarını söylemem gerekiyor onlara. İkinci soru, onun hakkında konuşuyoruz, maden hakkında. Üçüncü soru, Don Gustavo, Don Pedro Gutierrez ve amansız muhalifimiz Simpson oradaydı.”

* Bir Meksika içeceği. (ç.n.)

“Neden amansız muhalifimiz oluyor?”

“Yöneticileri bağımsız bir rapor hazırlaması ve madeni kontrol etmesi için onu aşağıya gönderdiler.”

“Bu çok onur kırıcı.”

Oliver âdeta eğleniyordu. “Neden? Ben sendikanın adamıyım. Doğal olarak sendika raporu vereceğim. Yani, Simpson’ın yöneticileri onu gerçeği rapor etmesi için aşağıya gönderdiler.”

“Henry Janin kadar kuşkucu görünüyorsun. İki taraf da oranın zengin bir maden olduğunu duymak istiyor, değil mi?”

“Elbette öyle. Ama Walkenhorst ve Gutierrez’in şu an zengin çıkmasını istedikleri şüphe götürmez, bu yüzden sendika kendi payını almak ve işletme paylarını ödemeye başlamak istiyor. İster gerçekten zengin olsun ister olmasın sendika madenin zengin görünmesini istiyor, böylece payını bir servet karşılığı Simpson’ın şirketine satabilir. Eğer *gerçekten* zengin bir madense payı Fred satın alıp orayı kendisi işletecek. Simpson’ın grubu onun Walkenhorst, Gutierrez ya da benim gözümünden kaçan zenginlikleri sap-tamayı başarmasını tercih eder ki ucuza alabilsinler ve sonrasında zengin olsunlar.”

“Nasıl bir rapor vereceksin?”

“Henüz madeni görmedim.”

“Simpson ne düşünüyor?”

“Bana söyleyeceğini sanmıyorum. Sence söyler mi?”

“Sanmam.”

Susan kalkıp pencereye gitti. Kepenklerin arasından aşağıdaki Şehitler Meydanı’na baktı. Bütün gün Morelos anıtının oyuklarında oturan dilenciler hâlihazırda oradaydılar. Kadınlar koşar adımlarla katedrale doğru gidiyorlardı ve o sırada güneş ışığıyla kaplı alanda çan yeniden gümlmeye başladı. Başının üzerinde çiçeklerle dolu geniş, düz bir sepet taşıyan; kendisi de âdeta bir çiçek, zarif bir sapta aşağı doğru eğilmiş bir günebakan olan kız caddenin karşı tarafına geçti ve durup yükünün ağırlığıyla sallanarak bir müşterinin sepetinden çiçek seçmesini bekledi.

Susan döndüğünde Oliver’ı, yüzünde keyifli, rahat ve muzur bir ifadeyle kendisini izlerken buldu. Elleri başının altında birleşmişti,

iç gömleğinin yakasından görünen göğsü kılıydı. Leadville'in ondan aldığı canlılığı yeniden kazanmıştı; dinlenmiş ve kendinden emin görünüyordu. Susan Meksika'da kocasının ne kadar sarışın göründüğüne her seferinde şaşırıyordu. İstilacı İskandinav sermayedarlardan birine, esmer ve zayıf olan Don Gustavo'dan daha çok benziyordu.

"Daha fazla dava ve kavgaya mı bulaşmak üzereyiz?"

"Neden?" dedi Oliver şaşkınlıkla. "İşim sadece incelemek ve rapor vermek."

"Sanki ihtilaflar ve mahkemede şahitlik ya da bu tür şeyler olabilecekmiş gibi görünüyor."

"O zaman seni yanılttım. Her şey uzlaşma sağlamaya müsait."

"Sevindim. Bu tür şeylerden nefret ediyorum. Beni korkutuyor." Ascención'un, *corredor*daki kapıların önünden geçen süpürgesinin sesini dinledi. "Haklar, sınırlar ve mülkiyet adına yapılan bütün açgözlü kavgalardan nefret ediyorum. Bu seyahatin mükemmelliğini sürdürmesini istiyorum."

"Mükemmelliğini *sürdürmesini*."

"Evet. Sence de şimdiye kadar öyle değil miydi?"

"Sanırım öyleydi."

"Sanır mısın, farkında mısın?"

"Sanırım farkındayım."

Susan yanından geçerken iç gömleğinin eteğinden tutup onu kendine çekti ve korse bağları üzerindeki çıplak ensesini öptü. "Madenin iyi üretmemesi durumunda buraya geri dönüp onu işletmeye ne dersin?"

Susan elleri saçında döndü. "Bu olabilir mi?"

"Simpson dün gece teklif etti."

"Acımasız muhalifimiz."

"O muhalif değil. Neredeyse aynı düşünüyoruz. Beni tavsiye edeceğini söyledi."

"Teklif edilirse kabul eder misin?"

"Sen?"

"Ahh, bu şimdiye dek hiç düşünmediğim bir şey."

“Casa Walkenhorst gibi bir konakta yaşayabilirsin.”

“Bunu düşünmem gerek. Ollie ne olacak?”

“Bir *charro** olarak büyür. Sanırım Enriqueta gibi bir öğretmeni olur mecburen. Bence burayı sever.”

“Sen bunu yapmak istiyorsun.”

“Bilmiyorum. Bu şekilde gerçekleşmeyebilir ama olursa Leadville’deki ufacık kulübeden çıkmak için de bir yol olur. O da dünyanın bir ucunda, neredeyse Potosí kadar uzak.”

“Ama demiryolu geliyor.”

“En azından iki yılı var. O süre boyunca tek arkadaşlarımız ‘Yo’ adlı İspanyolca şiirleri ezbere okuyan Don Gustavo, Gutierrez’in ailesi gibi birkaç aile ve belki bir ya da iki Amerikalı, İskoçyalı veya İsveçli mühendis olacak. New Almaden’ı hatırlıyor musun?”

“Ama burada yetkili sen olacaksın. Kendall gibi biri olmayacak. İnsancıl bir maden işletebilirsin. Üstelik burası uygar, hiç kaba saba değil. New Almaden’da Emelita gibi biri yoktu.”

Susan yeniden pencereye gitti. Bu kez Ysabel’in kullandığı ve beyaz katırların çektiği bir arabanın kapıdan çıkıp katedrale doğru yol almaya başladığını gördü. Kapalı pencerelerin gerisinde seçebildiği kargaya benzer iki kişi Emelita ve Enriqueta olmalıydı. Yabancı olmanın ürpertisine büsbütün kapılmış hâlde, “*Ya ben de...?*” diye düşündü.

“Bu sadece bir ihtimal,” dedi Oliver ona dönerek. “Henüz net bir şey yok. Ama orada bir maden varsa onu ya Simpson’ın şirketi satın alacak ya da sendika işletmeye karar verecek. Her iki durumda da iş teklifi alabilirim. Hatta bunun olması kesin gibi... neredeyse çantada keklik. Bu yüzden ben burada değilken sen etrafi iyice incele. Burada yaşamak isteyip istemediğine karar ver.”

* Meksikalı kovboy. (ç.n.)

Casa Gutierrez'in avlusunu çevreleyen Fas kemerlerinin taşları bir halat gibi bükülmüştü ve yumuşak görünüyorlardı. Merdiveni Morelia'daki en güzel merdivendi. Merdiven basamaklarının başında ona poz veren, yüzleri rahibelerinki gibi solgun ve müşfik, uysal ve gülümseyen kadınlar pembe taşların önünde siyah benekler gibi duruyordu. Ama *mozolar* atları ve katırları büyük bir gürültüyle avluya sokunca ressam çizim defterinin sayfasını çevirdi ve merdiven korkuluğunda diğerlerinin arasına katıldı.

Leadville'le olan tezat karşısında bir kez daha şaşırdı. Orada, Oliver ve Frank madene giderken geyik derisi ve fitilli kadife giyer, yıpranmış keçe şapkalar takarlardı. Elli dolarlık Whitman eyerlerini gıcırdatarak üstlerine oturur ve bir çift sırt yatağı, birkaç kutu fasulye konservesi, kalın bir dilim jambon, bir kızartma tavası, bir ya da iki somun ekmek, bir kazma, bir kürek ve bir jeolog çekici taşıyan yük beygirinin dizginini hızla çekerlerdi. Gün boyu yükü örten branda, geceleri yataklarını örterdi.

Susan'ın aşağıda gördüğü tanıdık tek şey Oliver'dı ve üzerindeki, Colorado'da giydiği şeyle onun titiz gözlerine çok kılıksız göründü. Bu yolculuk için katırları, atları ve hizmetkârları sağlayarak Don Pedro Gutierrez'in ailesinin saygınlığını arttırmaya ve iki sendikanın mühendislerini etkilemeye çalıştığı barizdi. Kıpırdanıp duran gürültücü yirmi beş katır, yarım düzine eyerli at ve gözlerini ayırmadığı sekiz hizmetkârla kapının hemen yanında durmuş onları tören düzenine sokmaya çabalıyordu.

Onun üzerinde ne fitilli kadife vardı ne de lekeli geyik derisi. Geniş paçalı dar deri pantolonunun dikiş yerleri baştan aşağı işlemeyle süslenmişti. Apoletli, gümüş düğmeli ve süslü şeritli deri ceketi muhteşemdi. Beyaz kunduz şapkasının hale gibi bir siperliği vardı ve etrafına gümüş rengi şeritten bir bant dolanmıştı. Çizmeleri

eldiven kadar yumuşak görünüyordu ve gümüş mahmuzları çark şeklindeydi. Pahalı bir yün şal katlanarak daraltılmış ve tek omzun üzerine atılmıştı. Normalde gülünç durabilirdi ama tam tersi neredeyse muhteşem görünüyordu. Susan, bir sabah önce onu kahvaltıda gördüğünde bir zamanlar Altıncı Cadde’de manifaturacılık yapmış olma ihtimali olan, ufak tefek, esmer, ellilerinde bir adam olduğunu düşünmüştü ama *corredor*’dan suretini yakalamaya çabalarlarken fikrini değiştirdi. Ailesinin geçmişi İspanyol fethine kadar uzanıyordu, büyük çiftlikleri ve tarihi madenleri vardı; topraklarının genişliğini ölçmeyi küçültücü bulurdu. Kapı girişinde durmuş ter içindeki hizmetkârları tek kaşıyla harekete geçiriyor, birkaç santimlik baş hareketiyle onları yönlendiriyordu.

Susan’ın eskizinde tüm o telaşlı koşturmaya ve ilgi çekmek için yarışan diğer figürlere hükmeden Don Pedro’nun ufak tefek, süslü tasviri normalden daha belirgin bir şekilde ön plana çıktı. Oliver, Simpson, Don Gustavo, karar verme ve yönetme becerisine sahip yetişkin adamlar sırtlarını duvara yaslamış puro içiyorlar ve her şeyi Don Pedro’ya bırakıyorlardı. Susan, Don Pedro’dan süzülen otoriter ifadeyi ya da tavrı yakalamaya çalışırken diğer erkeklerde gözlemlediği farklı nitelikleri düşündü... Ferd Ward’un kendinden tamamen emin maddi gücünü, Thomas Hudson’ın duyarlılık ve dürüstlüğü, Lawrence Kendall’ın ketum sertliğini, Conrad Prager’ın *savoir faire** sahibi olmasını, Oliver’ın bir kriz anındaki süratini. Gürültülü avlusunda bir sirk yöneticisi kadar şatafatlı tavrıyla Don Pedro hepsinden daha etkiliydi.

Tıpkı biçimli taşları, düzgün mimarisi ve engizisyon mahkemelerindeki kadar sabit alışkanlıkların verdiği güvenle yaşayan ev ahalisi gibi o da yeni bir ülkeye gelmenin bile bozmadığı medeni bir sürekliliği temsil ediyordu. Susan’ın Milton’ı bu denli çok sevmesine neden olan türden bir alışkanlık emniyetine sahipti ama daha tecrübeli, daha görgülü bir tavırla ve bireyi camianın kanısına göre biçimlendirmek için daha fazla güçle. Engizisyon onun, Ferdinand’la Isabella’nın ve istilacıların** sesiydi âdeta. Balkondaki

* (Fr.) Nerede, ne yapması gerektiğini bilen kişiler için kullanılan bir tabir. (ç.n.)

** Conquistador; 16. yüzyılda İspanya, Meksika ve Peru istilacılarına verilen ad. (ç.n.)

siyahlara bürünmüş, yumuşak yüzlü, itaatkâr kadın onun gücünü teyit ediyordu. Eğer sesini yükseltse ya da elini kaldırsaydı hiddetlenen herhangi bir erkekten farkı kalmaz, başka biri gibi davranıyor olurdu.

Bu nasıl çizilebilirdi ki? Susan da çizemedi, onu tatmin edecek kadar iyi çizemedi. Ama Morelia'daki yaşamın nasıl olabileceğini idrak edebilmek için Don Pedro'ya uzun uzun baktı; onun gibi bir adamın yanında hayat sadece geleneksel sınırlar içinde kalırdı. Onun dış görünüşünün mükemmelliği, Don Gustavo'nun fazla talepkâr, Simpson'ın yabancı, Oliver'in ise olduğu gibi ama kaba saba da görünmesine neden oluyordu. Resminin onu yönlendirdiği sonuçları kabullenmeye isteksiz olduğundan çizmekten vazgeçti ve sadece izlemeye devam etti.

Üç haftalığına dağlara gidiyorlardı, merdiven kadar dik patikaları tırmanacaklardı ve herhangi bir kasabadan kilometrelerce uzaktaki kırsalda kamp kuracaklardı; gereken her şeyi almak ve lüks olan her şeyi ayıklamak için geçerli bir sebep diye düşündü Susan. Ama söz konusu yirmi beş katırın üzerine demir kap kaçak, döküm tencereler, yumuşak geyik derisine sarılmış gümüş bıçak, çatal, kaşıklar, Susan'ın *corredorda* görüp Limoges olduğunu düşündüğü porselenlerin yüklendiğini gördü. Kasalarca tavuk, sepetler dolusu meyve ve sebze, sepetler dolusu konserve yiyecek ve Avrupa'dan gemiyle, Veracruz ve Mexico City'den trenle, posta arabasıyla ve yük beygiriyle getirilmiş kaliteli şaraplar vardı. Ayrıca ipek kılıflı kuş tüyü yastıklar, bir düşesin çeyizine yakışacak türden çarşaf da mevcuttu. Susan Sinyor Gutierrez y Salarzano'nun kamp yatağı dediği şeyi gördü; yaylar ve şilteyle tamamlanmış saf pirinç bir somya sökölüp iki katırın sırtına bağlanmıştı.

Hayvanlar teker teker yüklenirken Don Pedro'nun gözleri onları denetliyor ve Susan'ın görmediği birtakım işaretler veriyordu. *Mozolar* hayvanları birer birer sokağa çıkardılar. Avludaki kalabalık azaldı; yığınlarca kutu, sandık, sepet ve deri *maletonlar** gitmişti. Gümüş kakmalı muazzam eyerleri, derileri tel işleme ve

* Bir çeşit çanta. (ç.n.)

göl yaprakları şeklinde desenlerle kaplı dizginleriyle martingal kayışları olan atlar kalmıştı sadece. Her biri kırmızı kuşaklı bir *mozo* tarafından tutulmuş hâlde kantarmaları ağızlarında duruyor, burunlarını pembe sütunlara sürtüyorlardı. Don Pedro dikkatle önce avluya, ardından duvara yaslanmış duran üç adama baktı. Adamlar purolarını atıp rahibe eşlik eden yardımcılar gibi itaat-kârca onun yanına geldiler.

Erkekler basamakları çıkmaya başladıklarında kadınlar çoktan sıraya girmişti. Erkekler kur yapma törenindeymiş gibi teker teker zarif ellere doğru eğildiler. Kadınlar, yolunuz açık olsun duaları mırıldandılar. Ama sıranın sonundaki Oliver, Susan'ın yüzünde ve tavırlarında şekillendiğini gördüğü aksi ve hiç de nazık olmayan bir kararlılığa büründü. İşte eğilerek Don Pedro geldi, ardından onu taklit ederek Don Gustavo, ondan sonra ikisini de taklit eden kum sarısı saçlı, güler yüzlü Simpson. En son da uzanan her eli öpmeden sıkın ve kadınları pek de sıcak sayılmayacak bir baş hareketiyle selamlayan Oliver.

Susan onun adına utandı. Bu gibi durumlarda birazcık bile zarafet sergilemiyordu. Sonra, Don Pedro vakur ve hürmetkâr bir biçimde karşısında durduğunda ona elini uzattı, renginin ne kadar koyu olduğunu fark edip geri çekti. "Bu öpülecek bir el değil," dedi İngilizce, "Güneşte çok kaldım."

Hafif eğilmiş hâlde kalakalan Don Pedro çevirmesini bekleyerek gözlerini yanındaki Don Gustavo'ya kaydırды. Don Gustavo söyleneni çevirdi. Don Pedro bakışlarını yeniden Susan'a döndürdü, hafif sitemkâr bir ifadeyle gülümseyerek başını belli belirsiz salladı ve dudaklarını onun eline dokundurdu, aslında tam olarak dokundurdu denemezdi.

Onun arkasından gelen Don Gustavo bir iltifat hazırlamıştı. "Böylesi güzel ve böylesi yetenekli bir eli öpmek ayrıcalık." Öylesine şapur şupur öptü ki Susan elini hemen silmek istedi. Ona tekme atma isteğini bastırmak için aşırı sıcak bir tebessümle karşılık verdi.

"Rica ediyorum," dedi Don Gustavo. "Biz burada değilken mütevazı evim sizindir. Ne arzu ederseniz söylemeniz yeter."

Donuk, pörtlek gözleri sümüklüböcekler misali onun üzerinde gezindi. Susan adamın saçındaki briyantinin kokusunu aldı.

“Teşekkür ederim,” dedi Susan. “Çok kibarsınız.” Bakışlarını yaklaşan Simpson’a çevirdi.

Simpson tebessüm ederek Susan’ın yaralı bir pençe ya da trabzan direğindeki bir heykelin eli gibi sallandığını hissettiği eline doğru eğildi. “Bu tür kibarlıklar yapmayı pek bilmem,” dedi, “ama bundan keyif aldığım için beni suçlayamazsınız.”

“Oliver’dan daha fazla bildiğiniz kesin.” Susan bir ya da iki saniye onun açık renk kirpikli, zeki gözlerine baktı. Ondan hoşlanıyordu. Belki bir gün Oliver’ın ortağı olacaktı. Fikir alışverişinde bulunmak veya belli aralıklarla teftiş yapmak için geldiğinde akşam yemeklerinde onu ağırlayabilecekti. O zaman hepsi Meksikalı kıyafetleri giymeye, yirmi yıldır burada olan ama sanki iki yüz yıldır buradaymış gibi görünmek isteyen Don Gustavo gibi davranmaya başlamış ve Meksikalı kibarlığını kanıksamış mı olacaktı? Susan’ın Don Gustavo hakkında farkında olduğu en kötü şey mavi gözlerle ilgili tutumuydu, Meksikalı olduğu iddialarına rağmen karısının, kızının ve Emelita’nın mavi gözlerini, kendi ailesinin kökeni olan üstün bir ırktan aldıklarını açığa çıkarmak için büyük bir çaba harcıyordu. İspanyol olabilirlerdi ama aslen Vizigotlardı. Böylece Don Gustavo alt tabakadan bir ırkla yapmış olduğu evliliği kendince haklı çıkarıyordu.

“Bu kötü bir alışkanlık hâline gelebilir,” dedi Susan soğuk bir ifadeyle. “Hoşça kalın Bay Simpson. Bulmak için geldiğiniz şeyi bulmanızı ümit ederim.”

“Hepimizin bulmak için geldiği şeyi,” dedi Simpson. “Bir dahaki sefere elinizi bir balkonda öpeceğim ve Don Pedro’nun atlarından biri gibi gümüş yüklü olacağım.”

Sıra Oliver’daydı. Susan, onun sadece uygunsuz davrandığının farkında olmadığını değil, aynı zamanda tüm bu sirk gösterisinden keyif aldığını gördü. Oliver, sanki yeni tanıştırılıyorlarmış gibi resmi bir tavırla elini tutup aşağı yukarı salladı. Ağzının kenarından, “Kampa gittiğimizi sanıyordum,” diye mırıldandı.

Susan, “Bu geçit töreni için biraz sade giyinmişsin,” demekten kendini alamadı.

Oliver şaşkınlıkla üstündekilere baktı; fitilli kadife bir pantolon, deri ceket, tabanca, av bıçağı ve büyük demir mahmuzlar. “Neden? Gerçek Colorado tarzı. Mahmuzlar ise gerçek Chihuahua.”

“Ama demir. Gümüş değil.”

Oliver gülerek kolunu omuzuna dolayıp onun mahcup hissetmesine neden oldu. “*Bir şeylerin* gümüş olmaması iyi değil mi? Don Pedro gibi mi g r nmemi isterdin? Clarence King’in bir pinti gibi görünmesine neden oluyor, değil mi?” Onların yanında eğilip Susan’ı hafifçe öptü ve Susan kaşlarını çatarak geri çekildiğinde dudaklarında az önce bir şaka yapmışçasına bir tebessümle ona baktı. “Kendin ol,” dedi Oliver yavaşça. “Bu ihtiyaın gözünü boyamasına izin verme.”

Oliver’in sağduyulu hâli Susan’da yer etmeye çalışan çekingenliği ya da yapmacık tavrı yok etti. Gözlerini kocasından Don Gustavo’ya çevirdiğinde ne kadar aptalca davranmak üzere olduğunu fark etti. Kocasının gösteriş düşkünü biri olmasını istemezdi, kendisinin de  yle.

“Deneyeceğim.”

“Bir sürü resim iz.”

“Hâlihazırda kullanabileceğimden üç katı fazlasını çizdim zaten. Thomas’ın birden fazla makale basıp basmayacağını öğrenmem lazım.”

“Yaz ki basmak zorunda kalsın. Zengin ol.”

“Sen de. Little Pittsburgh’den daha zengin bir maden bul.”

“Ya da Adelaide’den,” dedi Oliver ve dudaklarını sarkıttı. “G z n  açık tut, tamam mı? Michoac n’dan daha kötüsüyle başa çıkmamız gerekebilir.”

“Sen geri dönene kadar karar veririm. Hâlihazırda oldukça eminim.”

“Hoşça kal.”

“G le g le sevgilim. Dikkatli ol.”

Oliver bir kahkaha patlattı. “Başıma gelebilecek en kötü şey pirinç yataktan düşmek olur.”

“Kullanman şart mı?”

“Bilmiyorum. Öğrenmek için sabırsızlanıyorum. Don Pedro için olmadığı kesin. Misafirini yerde yatırıp kendisi saltanat içinde bir uyku çekmez. O zaman kimin için? Don Gustavo mu? Simpson mı? Ben mi? Bu bir protokol sorunu.”

Erkekler bir arada, kadınlar bir arada durmuş bekliyorlardı. Yakışıklı olsun ya da olmasın Susan kocasını çabucak öptü. Erkekler madeni tıngırtılar çıkararak merdivenden indiler, atlara bindiler ve tek sıra hâlinde kapıya doğru ilerlemeye başladılar. Don Pedro oradaki *mozoya* gözleriyle belli belirsiz bir mesaj verdi ve kapı açıldı. Kadınlar tırabzandan mendillerini salladılar. Don Pedro eyerin üstünde reverans yaptı, Don Gustavo eyerin üstünde reverans yaptı, Simpson kendisinden hoşnutsuz bir hâlde eyerin üstünde reverans yaptı. Oliver yukarıya, özellikle Susan’a bakarak şapkasının siperliğine dokundu.

Yıpranmış arazi giysilerinin içinde uzun boylu, açık tenli, ağırbaşlı, hırpaniydi ve at üstünde kambur duruyordu. Gülmeyen Don Gustavo gibi şatafatlı olamıyordu. Kendisi olmak zorundaydı; görkemli, muhteşem ya da etkileyici hiçbir şey yoktu. Tıpkı Augusta’ya yazdığı mektuplarda birkaç kez söz ettiği gibi, onun sade çocuğuydu. Ama her şeyin dayanağı onun becerisi ve sağduyusuydu. Yolculuğun başındaki resmedilmeye değer anlar boyunca ondan kuşku duyan Susan, giderkenki hâlinde artık sevginin ve gururun çevik ve güçlü telaşını görüyordu.

Casa Walkenhorst
Morelia, Michoacán
12 Eylül 1880

Çok sevgili Augusta,

Oliver'ın mülk sahipleri ve olası alıcıların mühendisleriyle madeni incelemeye gidişinin üzerinden bir haftadan uzun süre geçti. Haçlı seferine çıkar gibi ayrıldılar... ama bunu yüz yüze geldiğimiz zamana saklayacağım. Bu mektubun, eski stüdyo adresine gönderilecek olması ve biz geri geldiğimizde seninle Thomas'ın New York'a dönmüş olacağını bilmek inanılamayacak kadar güzel. Kaç yıl sonra?.. Dört uzun yıldır seni görmekten mahrum kaldım. Sevgili dostum, Oliver'ın haçlı seferinden daha çok konuşacak şeyimiz olacak.

Casa Walkenhorst'a, Morelia'nın Prusyalı bankacısının evine bir elmanın içindeki kurt kadar mutlu yerleştim. *Norteamericana** alışkanlıklarım, Don Gustavo'nun evini çekip çeviren baldız Emelita için muhtemelen bir kurt, en azından Bessie'nin kıkırdarak yarım kurt diyeceği kadar rahatsız ediciyim. Öyle tatlı ve kibar bir tabiatı var ve öylesine nezaket emsali ki ev düzenini ne kadar bozarsam bozayım asla söylemez. Cambaz ayaklıkları ve ayı postu giymiş olarak dolaşsam bile bunların geçici hevesler ve tuhaflıklar ya da Amerikalı bir kadın ressamın yerli kostümü olduğunu düşünerek yüz ifadesini ve nezaketini korur. Buradaki tek ressam olmam ve onların resimlerimden herhangi biri hakkımda görüş alışverişinde bulunamamaları sayesinde ünüm fazlasıyla arttı. Bir keresinde (annemin yardımcısı tarafından yetiştirilmiş olsam da su kanalı kenarındaki kütük bir kulübede bütün işleri

* Kuzey Amerikalı. (ç.n.)

tek başına yapmış biri olarak) kendi yatağımı topladığımda Emelita'nın geç kaldığı için hizmetçiye azarladığını duydum ve bu yüzden pek de isteksiz olmadığım konfor, tembellik ve her günü çizimle dolu bir hayat sürmeye başladım.

Kendimi duvarlarla çevrili, korumalı bu ev yaşantısına sokmamın iki sebebi var. Bana bir sürü resim yapma fırsatı veriyor ve kendi geleceğim olma ihtimali bulunan şey için emsal teşkil ediyor. Oliver, buradan ayrılmadan önce madenin iyi çıkması durumunda buraya geri dönüp madeni işletmesi için teklifte bulunabileceklerini söyledi. Öyle bir durumda burada kendi alışkanlıklarımıza göre yaşayabileceğimiz ama çok az *esnekliği* olan Meksika geleneklerine ters düşmeden bir ev kurma sorunuyla karşı karşıya kalacağım.

Emelita'nın gibi güzel idare edilen ve insanı miskinleştirecek kadar konforlu olan böylesi bir evin, şimdiye dek engellenmiş olan yuva kurma güdülerimi nasıl etkilediğini hayal edebilirsin. Bir zamanlar rahipler okulu olan ve manastır dokusunu koruyan bu evin huzurunu seviyorum. Sabahları kadınların sürüp giden işleri, uzak odalardan gelen seslerin uğultusu, yüksek çıkıntılardaki kumruların ötüşleri, yaşlı Ascención'un *corredor*ü süpüren süpürgesinin hışırtısı ve arka avluda yıkanan çamaşırların suya sokulup çitilenme sesleriyle odun ateşi dumanı, sabun ve buharın güçlü kokusundan daha tatmin edici bir duygu yok. Evveli sabah mutfağın dışındaki çalışma odasının önünden geçerken beni anında bir ev kadınına dönüştüren temiz çamaşır ütüsünün tatlı kokusundan etkilenip olduğum yerde kalakaldım. Emelita'ya yediğimiz her farklı yemeğin tarifini yazdırıyorum, kalsak da gitsek de bu tür şeyler çok değerli.

Burada bana bir kız kardeş kadar yakın, bir misafir kadar ayrıcalıklı davranıyorlar ve sabah devriyelerinde çizim defterimi ve taburemi kapıp Emelita'nın peşinde dolanıyorum. *Salalar** son derece yavan; çok fazla kristal ve ağır mobilyayla aşırı süslü ama

* Salon; özellikle misafir ağırlamak için kullanılan büyük odalar ya da holler. (ç.n.)

kömür ateşi üzerindeki bakır kaplarla dolu mutfak tam bir hazine ve içinde böylesi ağız sulandıran yemekler yapmayı beceremese işten çıkarılabilecek kadar aksi olan sıska bir aşçı var. Bu yüzden ona övgüler yağdırıp gönlünü alıyoruz, o da övgülerimizi kabul ediyor ve yüzü anında tekrar asılıyor. Somurtkan hâlinin resmini çiziyorum ve sanırım Thomas'ın, hatta senin bile beğeneceğin bir resim ortaya çıkıyor.

Her şeyin resmini yapıyorum... çiçekleri sulayan Ascención'un, muazzam *lit du roi** yataklardan birini yapan Soledad'ın, kısa saplı süpürgesine doğru eğilmiş vaziyette yerleri süpüren Concepción'un, arka avludaki bambu kamışlar altındaki taş at yalağına serin bir şırıltıyla dökülen bir fiskiyenin karşısındaki taş ocağa oturtulmuş bakır leğenlere çamaşırlarını bastıran yerli kadınların. Çalıştıkları mekân yüzünden bu çamaşırcı kadınlara imreniyorum ama *norteamericana* güdülerim, çamaşır tahtalarının onları, uzun saplı bir süpürgeyinse Concepción'ı sırt ağırlarından kurtarabileceğini Emelita'ya söylemeye itti beni. Yoo, hayır, dedi Emelita. Bu onların kafalarını karıştırır. Eski usul iş yapmaya alışıklar. Bildiğin gibi diğer insanlarla konuşarak iletişim kurmayı çok sevdiğimden ve erkekler gittiği için şu sıralar evde Enriqueta'nın odasından çok ender çıkan, fazlasıyla ciddi ve yalnız bir kadın olan, bütün duygularını Enriqueta'nın kanişi Enrique'ye yönelten ve çok az İngilizce bilen Avusturyalı dadısı dışında İngilizce konuşan kimse olmadığından epey İspanyolca öğrenmek zorunda kalıyorum. Bu yüzden resim kâğıtlarımın bir yüzü çizimlerle, diğer yüzüyse İspanyolca fiiller ve isimlerle dolu. Aynı zamanda Meksika tarzı ev idaresinin birtakım sırlarını da öğreniyorum.

Geçen gün Emelita'ya üç Ward'a yetecek büyüklükteki bir eve kaç hizmetkâr gerekli, diye sordum.

Ama geniş bir eve ihtiyacın olacak, dedi. İtibarın (!) Kocanın konumu!

Büyük bir ev idare edemem, dedim. Senin kadar beceremem. En fazla orta büyüklükte bir ev. Kaç hizmetkâr olur?

* Kral yatağı tabir edilen battal boy yatak. (ç.n.)

Bunun üzerine parmaklarıyla saymaya başladı. Bir arabacı. Bir aşçı. Bir hizmetçi. Bir bakıcı ya da dadı. Genel temizlik ve bahçe bakımı için bir *mozo*. En az beş.

Son hizmetkârımın, o harika ve değeri asla tam olarak anlaşılmamış Lizzie'nin aşçı, çamaşırcı, hizmetçi, *mozo*, bazen bakıcı ve hatta ressam modeli olduğunu söyledim ona.

Emelita burada o tür birinin olmadığını söyledi.

Sanırım buraya getirebileceğim birini bulurum, dedim.

Ama Emelita bu işe yaramaz, diye karşılık verdi. Fräulein Eberl'a bak. Ne kadar yalnız; aileyle ilişki kuramıyor, hizmetkârlarla ilişki kurmak istemiyor ve bütün Morelia'da onun dengi kimse yok. Don Gustavo, eğer kendisiyle gurur duymasına neden olan bir daha evlenmeme yemini etmemiş olsaydı bence Emelita uzun süre önce onunla evlenmiş olurdu. Evlenmiş olmasını mı istediğime yoksa evlenmemiş olmasından ve Don Gustavo'nun asla evlenmeyeceğinden mutlu mu olduğuma karar veremiyorum. En azından pozisyonunun saygınlığının adı konurdu. Böylesi dişi bir kusursuzluğun o Prusyalı kendini beğenmiş bir hizmetkâr gibi bağlı olması cumhuriyetçi ve kadın hakları savunucusu duyarlılığıma dokunuyor. Koyu mavi gözleri dışında güzel değil ve Morelia'nın diğer saygıdeğer kadınları gibi iyi olmasa da gösterişli giyiniyor. Yine de onu iki haftadan kısa sürede sevmeyi öğrendim ve onun varlığı buradaki hayatı çok cazip hâle getiriyor. Zihnimi nelerin kurcaladığını görüyorsun, özellikle de her şeyin sessizliğe büründüğü ve dışarıdaki şehrin bile bütün kapılarını kapatıp bütün çanlarını susturduğu siesta zamanı. Uyku konusunda eskisinden daha iyi değilim, bu yüzden uzanıp heyecan verici ve rahatsız edici ihtimallerin kafamın içinde vızıldamasına izin veriyorum. Ya da sana mektup yazıyorum ki bu daha yararlı. Evdeki durumlar karışmaya başlıyor. Bu da öğleden sonra gezintilerimizin, her ne kadar arabanın pencerelerini açmasak da "hava alma" denen şeyin yakında başlayacağı anlamına geliyor. Bir Meksikalı kadının yaşamının hapis hayatına ne kadar yakın olduğunu da şimdiki gibi bir özgürlük saatinde fark ediyorum. Emelita'yı izliyor ve ketumlugu öğreniyorum. O evin idarecisi

olarak, bense evli bir kadın olarak erkeklerin reveranslarına karşılık veriyoruz ama sadece *belirli* erkeklerin. Safkan İngiliz atlarıyla *Zocalo** civarında gurur içinde dolaşan genç erkekler bütün kadınlara bakıyorlar ama kadınlar ne bakışlarına karşılık veriyor ne de başlarıyla onları selamlıyorlar. Eğer evlenme çağındaysalar herhangi bir erkeğin, hatta olası talibin kadın akrabasının bile selamını hemen hemen hiç almıyorlar. Anında anlam çıkarılıyor. Bu yüzden her öğleden sonra parkta dolaşıyoruz ama amaç ne hareket etmek ne de hava almak; etrafımız yürüyüş yapan, ata binen ve öğleden sonrasının serinliğinde canlanmaya çalışan erkeklerle doluyken parmaklarımızı bahçe demirlerinde ve at arabalarında gezdiriyoruz. Elbiselerini giymeden güle oynaya dışarı çıkmış gibi görünen nakışlı pançolar içindeki yerli kızlar salına salına geziniyor ve *rebozolarını* yüzlerini örtmek için değil de gözlerinin güzelliğini ortaya çıkarmak için kullanarak kıkırdıyor, birbirlerine sarılıyor ve yanlarından geçen delikanlılara göz ucuyla bakışlar atıyorlar. İtibar belki de taşımak istediğimden daha ağır bir yük. Eğer alıştığım özgürlüklerim hoş görülemezse Morelialı bir eş olmak benim için oldukça zor.

Bu öğleden sonra buradaki imkânlarla ilgili daha fazla şey öğreneceğim. Emelita, gut hastalığına bir çare bulmak için Almanya'da olan kasaba avukatının –eminim sadece bir tane vardır– evinden söz etti. Küçük bir ev, yalnızca on iki oda! Hava almaya çıktığımızda Ysabel'den bizi oradan geçirmesini isteyecek.

Bize uygun olmasını mı yoksa olmamasını mı ümit ettiğimden, burada kalmak isteyip istemediğimden emin değilim. Ama sanırım istiyorum. Küçük Ollie'yi özlüyorum, gemiyle yola çıktığımızdan beri ondan haber almadım. Annemin ve Bessie'nin yanında daha güvende olduğunu biliyorum fakat eskisi gibi yanımda olmasını istiyorum. Leadville'deki o hastalıktan ve kısa hayatındaki onca taşınmadan sonra güvenli bir yuvayı hak ediyor.

Devamı sonra. Ysabel'in katırları çıkardığını duyuyorum.

* (İsp.) Meydan. (ç.n.)

Ertesi gün. Evi gördüm... Orta avluyu çevreleyen beyaz sıvalı bir ev, onu çepeçevre saran beyaz bir duvar ve duvarın üzerinden taşan bir begonvil. Kesinlikle uygun. Odalar güzel ve evin etrafını saran bir duvar ve bir avluyu çevreleyen yapısıyla alan içinde alan düzenlemesi istediğimiz gibi yaşamamızı sağlayacak. Parka çok yakın, böylece üçümüz birlikte orada ata binebiliriz, tabii yerlileri şoka sokmadan binebileceğimizi varsayarsak. Oliver'ın umursamayacağını biliyorum. Bu tür gelenekler karşısında sanki öyle bir şey yokmuşçasına bir tavır sergiliyor ve o kadar doğal davranıyor ki kısa süre içinde diğer insanlar *ona* ayak uydurmaya başlıyorlar.

İnsanları kuraldışı davranışlarımıza alıştıtır alıştırmaz Oliver maddede olduğunda bile –ki zamanının yarısını orada geçirmek zorunda kalacağı kesin– bir *Rubio* ya da *Bonifacio* eşliğinde Ollie'yle ben de binebiliriz. Evin kurallarına saygısızlık etmek aklımın ucundan bile geçmese de bunu düşünmek bana hoş bir günah işleme duygusu veriyor.

Bence olacak, gerçekten olacağını düşünüyorum. Sen ve Thomas bizi, bir zamanlar kendimden emin olarak sizi davet ettiğim Pasifik'teki deniz feneri yerine burada ziyaret edebilirsiniz. Morelia Paris değil ama şahane bir güzelliğe sahip. Bunun çoğu, belli zamanlardaki ışıktaki veya yağmurdan ıslandığında neredeyse gül gibi parlayan açık pembe duvarlar sayesinde. Bence tıpkı benim kalemim için bulduğum gibi sen de fırçan için her köşede bir konu bulursun.

Bugün eve bakmaktan dönerken daha önce hiç görmediğim pazar yerinden geçtik. Yerliler, beyaz şalvarlı erkekler, başları ve bebekleri *reboz*lara sarılmış kadınlar, üzerlerinde genellikle minicik bir gömlek dışında hiçbir şey olmayan çocuklarla doluydu. Her şey hasır sayvanların altında yere yayılmıştı. Portakallar, limonlar, karpuzlar, küçük muzlar, *camoteler* (tatlı patatesler), rengârenk, tuhaf görünüşlü mısırlarının başakları, yabancı meyveler, garip sebzeler, tavan arasında kurumaya bırakılmış ölmez otu buketleri gibi bacaklarından asılmış tavuklar. Hindiler, domuzlar,

fasulyeler, soğanlar, geniş bir alana yayılmış, *tortilla*, *pulgue*, ne olduğu anlaşılmayan tatlılar ve yarma mısır görüntüsünde iri taneli şeker dolu çömler, sepetler ve tezgâhlar. Öyle renkli bir karmaşa, öyle bir yaşam uğultusu, öyle parlak el dokuma pamuklular ve nakışlı pançolar vardı ki! Bir yanda suyolunun kemerleri yükseliyordu, ortada kızların çiçekler kadar parlak serpintilerin etrafında toplanıp su doldurduğu bir çeşme vardı. (Bu bölgede yoksullar çiçekler gibi görünüyor, zenginlerse yas tutan insanlar gibi... en azından kadınlar.)

Anında, buraya sabah gelip güneş suyolunun diğer tarafından halka şeklindeki gölgesini pazar yerine saçarken ve bana tüm bu beşeri faaliyetle mimari dokunun kaynaşmasını kalıcı hâle getirme şansı verirken resmini yapmalıyım, diye bağırdım. Emelita'ya, Soledad veya Concepción'un bana eşlik etmek için birkaç saat ayırıp ayıramayacaklarını sordum. Tereddüt dâhi etmedi. Elbette. *¿Como no?*

Saygıdeğer hiçbir kadın yanında bir hizmetkârla bile bu büyüleyici şehrin sokaklarında yürümediğinden bu isteğimin ona gözü kara, tehlikeli ve uygunsuz geldiğinden eminim. Cambaz ayaklarım ve ayı kürküm belli oluyordu ama Emelita'nın yüzüne bakan hiç kimse ona olağandışı bir soru sorduğumu anlamazdı.

Daha sonra. Hangi gün? Zaman kavramımı yitirdim. Bu mektubu yarın Mexico City'ye doğru yola çıkacak posta arabasına vermeyi geciktirip duruyorum. Her gün bir önceki günle aynı ama her gün benim için yeni bir şey de var.

Seninle son sohbet ettiğimde pazar yerine gidip oranın resmini yapmayı planlıyordum. Gittim de. Sabah Fräulein Eberl'le ders yapan Enriqueta'nın resmini yaparken Emelita siyah ipek elbisesiyle yanıma geldi ve hazır olduğumda Soledad'ın benimle gidebileceğini söyledi. Uygun ışığı kaçırmak istemediğimden hemen hazırlandım ve avluya indiğimde Oliver'ın Haçlı seferiyle aşık atan bir gezi hazırlığıyla karşı karşıya geldim. Ysabel ve beyaz katırlar oradaydı. Fransız tarzı altın varaklı bir sandalye ve siyah bir şemsiyeyle Soledad oradaydı. Siyah ipek elbisesi içinde-

* (İsp.) Neden olmasın? (ç.n.)

ki Emelita oradaydı. Ben ise her zamanki günlük elbisemle aşağı inmiştim ve Emelita'nın uygunsuz davranışlarımın hiçbirini fark etmeme kararlılığı ilk kez kendini göstermedi. Bakışından onu utandıracağımı anladım. Tabii ki bir bahane bulup odama döndüm ve üzerimi değiştirdim. Ama uygun bir kıyafet içindeyken bile sebep olduğum şaşkınlığı tahayyül edemezsin... Ben elimde resim defteri ve kalemle altın varaklı sandalyemde oturuyorum, Soledad ayakta durmuş şemsiyeyi üzerimde tutuyor ve Emelita cesaretle arabadan çıkmış ama *fazla* uzakta değil ve sanki her an sadece ölümcül bir günah değil, günahın cezasıymış gibi bakınıyordu. Ysabel'in yapabildiği tek şey ise meraklı bakışları önlemek. Orada kalmaya, eteğini tozdan uzaklaştırmaya bile tenezzül etmeyen Emelita'yı güneş altında tutmaya yirmi dakikadan fazla dayanamadım, üstelik çizimlerim de üstünkörüydü. Ama bu sabah bana iki şey öğretti. Biri toplumun uygun bulmadığı davranışların çoğunu yapmanın son derece *güvenli* olduğu, diğeri ise Meksikalı arkadaşlarımı kendi düşüncesizliklerime alet ederek bir kez daha utandırmamam gerektiği.

Bugün *mozolardan* biri Haçlı seferinden döndü ve herkesin iyi olduğunu, belirlenen tarihte geri dönmüş olacağını söyledi. Kattırlardan biri düşüp taşıdığı sepeti parçaladığından yeni şarap tedariki için gelmişti. Don Pedro misafirlerinin konforunu eksik edecek biri değil, bu bir hizmetkârı gidiş-dönüş üç yüz kilometrelik yola göndermek anlamına gelse bile.

Bu durumda bir hafta içinde Oliver'la kavuşmuş ve geleceğimizi planlamaya başlamış olacağız. Biriciğim, keşke sana şu an anlatabilsem ama Oliver'dan gelecek haberleri beklemek zorundayım. Anlatmak için New York'u beklemem gerek... Geçmişle ilgili konuşacak onca şey varken gelecekte söz etme fırsatını nasıl bulabileceğimizi bilmiyorum.

İyi geceler sevgili Augusta. Az önce dışarıda, *coredorda* aşağı yukarı dolaşıyordum. Ev karanlık ve sessiz. Yıldızların ışığı kemerin altında kalan karanlık köşelere ulaşmıyor, çukurda kalan avluya ise çok az ışık veriyor. Dışarısı çok huzurlu ve tehlikesiz görünü-

yordu, aynı zamanda hem yabancı hem de bir o kadar tanıdık... Milton'daki yaz akşamlarını düşündüm; herkes uyurken geceliklerimizle gizlice dışarı çıkıp nemli çimlerde çıplak ayak yürüdük. Korkarım ki ben tuhaf bir yaratığım, en büyük iki aşkım öylesine farklı ki. Oliver evden uzaktayken onu özlüyorum ve dönene dek huzursuz oluyorum ama onun yokluğunda *seni* çok daha fazla düşünmem tuhaf değil mi?

Dünyanın öbür ucunda sayılan Michoacán'daki begonvilli beyaz evimizde bizi ziyaret edecek misiniz? Pes edene dek egzotik şekerlemelerimle seni kışkırtmaya devam etmeye niyetliyim. Ama önce binlerce yıl önce genç birer sanat öğrencisiyken birlikte olduğumuz o çok sevdiğim stüdyoda göreceğim seni. Burada kalacak olsak bile, ki artık gerçekten öyle olmasını umuyorum, hazırlanmak için New York'ta epey zaman geçirmemiz gerekecek. İyi geceler, iyi geceler. Şehitler Meydanı'nın diğer tarafından kilise çanları vakur bir biçimde yankılanıyor. Boğulmuş, yalnız, arzulu hissediyorum; ne olduğunu bilmiyorum. Eşyalar, dışarıdaki *corredor* kadar karanlık ama üzerlerine ışık düştüğü anda her anlamda çekici hâle gelebilirler. Bildiğim tek bir şey var... o da içinde seni barındırması gerektiği... bir şekilde, bir yerde.

Dostun Sue

Ayakkabısız, çorapsız, korsesiz, sadece iç gömleğiyle, minderlere ve yastıklara yaslanmış büyük oymalı yatakta uyuyordu. Aslında günlüğünü karıştırıyor, olayları ve gözlemlerini makalesi için daha tutarlı paragraflar hâlinde yeniden kaleme alıyordu ama siesta saati, kapalı kepenkler arkasındaki loşluk, odayı, evi ve şehri ele geçiren sessizliğin rehaveti baştan çıkarıcı olmuştu. Defter açık vaziyette karnının üzerinde duruyordu, kalem ise gevşek elinden düşmüştü.

Ne yapacağını bilmez bir hâldeydi çünkü misafirler, şair ve editör Thomas Hudson'la harika eşi bir düzine dehşet verici kişiyle aynı anda gelmişti. Herkes geldiğinde giriş holü ve *sala* otel lobisi gibiydi. Amerikan sefiri, karısı ve birkaç yaveriyle oradaydı. Susan, elinde melon şapkasıyla Ferd Ward'u, beyaz geyik derisi içindeki Clarence King'i, sürekli ağlayıp duran kızı Sarah Birnie'yi sakinleştirmeye çalışan kardeşi Bessie'yi gördü. Tanıdık gelen ama kim olduğunu çıkaramadığı gri, hüznü ve damarlı gözlü ünlü bir general gördü. Pricey ve Frank umutla gülümseyerek kapıdan bakıyorlardı. Herkes odalarına alınmayı bekliyordu ama hepsi için yer yoktu, sadece bir tane mütevazı oda vardı, Hudsonlar için hazırladığı oda. Ev, Emelita'nın onu uyardığı gibi çok küçüktü, hem de cidden küçük. Susan her yüzde bıkkınlık ve sabırsızlık işaretleri görüyordu. Augusta, sinirli olduğundaki gibi kibirli ve soğuk bir tutum içinde girmişti.

Çaresiz bir ikilem içindeyken gözleri aniden açıldı. Kapısı çalınıyordu.

“¿*Quien es?*”*

Bir hizmetkârın sesi, erkek bir hizmetkârın sesi, “*Con permi-i-i-so,*”** diye mırıldandı. Kapı kolu takırdadı ve kapı açılmaya başladı.

* (İsp.) Kim o? (ç.n.)

** (İsp.) İzninizle. (ç.n.)

Susan, “Hayır, hayır!” diye bağırdı, belki de çığlık attı ve üzerini örtmek için sarkan yatak örtüsüne uzandı. Kapı sallanarak açıldı ve Oliver başını uzattı.

“Hah ha. Uyuklarken yakaladım seni.”

“Ah Oliver, seni *sersem*! Ödümü kopardın.” Yataktan fırladı, Oliver ayağıyla kapıyı kapatarak ona sımsıkı sarıldı. Giysileri at, deri, ter ve toz kokuyordu. “Yeni mi geldin?”

“Bir numaralı aptalca soru. Yoksa dün gelip otelde kaldığımı mı düşündün?”

“Ses duymadım.”

“Kafileyi Don Pedro’nun evinde bırakıp yürüyerek geldik.”

“Rüya görüyordum,” dedi Susan. “Korkunç bir rüya. Bir düzine misafirimiz ve sadece bir odamız vardı. Sanırım buna o pirinç yatak neden oldu. Orada kim uyudu?”

“Hiç kimse. Hepimiz fazlasıyla kibardık.”

“Bu çok tuhaf değil mi? Rüyam da öyle, çünkü biliyorsun bize bir *ev* buldum ve fazladan sadece bir odası yok, beş tane kocaman, gayet güzel odası var. Ayrıca kapalı bir avlusu ve altı at için bir ahır var...” Oliver’ın yüzündeki ifade yüzünden sustu. “Ne oldu? Maden iyi çıkmadı mı?”

İçeri girdiğindeki şakacı hâli tamamen yok olmuştu. Susan artık onun yorgun, hayal kırıklığı içinde ve gergin göründüğünü fark etti. Uzaklaşmak bilmeyen bir böcekten kurtulmak istercesine omuzlarını silkti.

“Bazı iyi yönleri olabilir, olmayabilir de. Daha ziyade yok görünüyor. En azından Kreps’in haklı olmadığını biliyorum. Kayıp damar konusunda düşündükleri *doğru değil*. İşletilebilir ama kimseyi zenginleştirmez.”

Susan’ın tüm hayal kırıklığı o an için buz gibi bir sakinliğe dönüştü. Neredeyse düşünmeden, “Yani olumsuz bir rapor vereceksin.”

“Heyecanlanmak için bir neden göremiyorum.”

Bir dakika önce sakince karşıladığı şey o an bir tokat gibi çarptı ona. Bacaklarını güçsüzleştiren ve ağız kaslarını sertleştiren aldığı

haber değil, onun doğrulanmasıydı. Gözlerini iyice açıp kocasına dik dik baktı ve o esnada ani bir sulanmayla net göremez oldu, nefesini kontrol edemiyordu, boğazı düğümlenmişti. “Ah... *lanet!*” diye bağırdı ve yüzünü Oliver’ın göğsüne gizledi.

Oliver bir kahkaha attı. Susan kahkahasını onun göğsünde hissetti ve bu onu kızdırdı. “Ne?” dedi Oliver vurdumduymaz bir neşeyle. “Lanet mi okuyorsun? Sen mi?”

Susan geri çekilip onun kollarının arasından çıktı ve elinin tersiyle nemli gözlerini sildi. “Umurumda değil, nasıl hissediyorsam öyle. Ağzı bozuk, kaba bir kadın olduğumu düşün istersen.”

“Sue, özür dilerim. Bu kadar istediğini bilmiyordum.”

“Hayatım boyunca... daha fazla... istediğim hiçbir şey olmadı.”

Oliver, kaşlarını çatarak karısı sanki Sanskrit dilinde yazılmış bir yazıymış gibi yüzüne baktı. “Şaşırdım. Neden?”

“Neden! Çünkü! Milyonlarca sebep var. Çünkü burada çok iyi çalışıyorum. Çünkü güzel. Çünkü güzel bir evde birlikte yaşayabiliriz. Çünkü sana neler yapabileceğini gösterebileceğin bir fırsat sunacak.”

Oliver, “Bence bir bakıma iyi olabilirdi,” dedi. “Ama pek de kafanda yarattığın cennet değil. Görünenin biraz altına indiğinde...”

Susan ulaşamadığı şeyi hakir görerek avunmak istemediğinden kocasına bağıırıp çağırdı ve yanından uzaklaşıp öfke içinde yatağa oturdu. “Simpson seninle hemfikir mi?”

“Aşağı yukarı. Biraz daha iyimser. Hatta yeterince ucuz bir fiyat alabilirlerse firmasının şansını denemesini önerebilir. Eski, zengin damarı bulmadıklarını biliyor ama bu damarı parçalayıp daha sonra eskisine ulaşılacağına inanmaya oldukça meyilli.”

“Adelaide’te yaptığın gibi yani.”

“Hemen hemen.”

“Madem orada yaptın, burada yapılmasını neden önermiyorsun?”

“Sendika beni aşağıya başka bir Adelaide bulmam için göndermedi.”

“Ama eğer Bay Simpson istekliyse! Firmasındakilerin de umduğu bu değil mi? Onlara sana görüldüğünden daha mı iyi görünüyor? Bu yüzden mi daha ucuza alabilirler?”

“İstekli olup olmadığını bilmiyorum. Sadece tahmin ediyorum.” Oliver kaşlarını çattı ve yüzünde yavaş yavaş bir tür küstahlık ifadesi belirdi. “Sen ne öneriyorsun? Raporu yumuşatmamı mı? Daha umut verici yapmamı mı? Onlara duymak istediklerini söylememi mi?”

Susan ayağa kalkıp kocasının koluna dokunana kadar neredeyse öfkeyle gözlerini birbirlerine diktiler. “Yapamayacağını biliyorum. Ama eğer Bay Simpson olumlu bir rapor verirse firması orayı almak isteyecek, değil mi?”

“Sendikanın kendi payı için ne istediğine bağlı.”

“Eğer alırlarsa senin işletmeni istemeyecekler mi?”

Oliver karısının konuyu getirmeye çalıştığı noktayı engellercesine asık suratla, “Gerçekte o madene inanmadığımı söyledikten sonra mı?” diye homurdandı.

“İyi de neden senin raporunu görmek zorundalar? Sen raporunu onlara vermeyeceksin ki. Bay Simpson’ın firması senin ne dediğini neden bilmek zorunda?”

“Çünkü bu konuyu Simpson’la konuştum.”

“Yani öylesine... pat diye söyledin mi?”

Oliver başını hafifçe çevirerek ona baktı. Neredeyse farkında olmadan kemerini çözdü, tabanca ve av bıçağıyla ağırlaşmış kemeri yatağın üstüne fırlattı. Yoğun bir şekilde bir şeye odaklanmışçasına gözlerini ona dikti. “Pat diye söyledim,” dedi. “Kendi çıkarını düşünmeyecek kadar dürüst, toy bir gencim ben. Yetişkin adamlarla kumar oynayabilecek kadar zeki değilim. Menfaatim için çenemi ne zaman kapalı tutmam gerektiğini bilmiyorum.”

“Oliver, bunu kastetmedim...”

Oliver öne doğru eğilmiş mahmuzlarını çözüyordu. Birbiri ardına onlar da yatağa, tabancanın yanına kondu. Etrafa yoğun ter ve toz kokusu yayıldı geyik derisi gömleği başının üzerinden çıkardı ama yüzü ve dağınık saçları ortaya çıktığında Susan’a

bakmadı. Susan onu sarsarak yüzündeki mesafeli ve inatçı ifadeyi silmek istedi.

Gergin bir hâlde, “Sendika mühendisi olumsuz rapor verirken firmanın mühendisinin daha olumlu bir rapor vermesi tuhaf görünmeyecek mi?”

Mavi ve buz gibi gözleri onunkilere şöyle bir dokunup kayıtsız bir ifadeyle başka yöne çevrildi. Susan, kocasının bunun için her nedense *kendisini* suçladığını hissetti. Üstelik bu konuda konuşmayı reddedecek, aşılamaz bir sessizlik içinde köşesine çekilecekti. “Evet,” dedi Oliver. “Ferd’ün bunun biraz tuhaf olduğunu düşüneceğini tahmin ediyorum.”

“Yani en azından *Ferd’ün* Meksika’da daha fazla kalmanı teklif etmeyeceği kesin.”

“Sanırım haklısın.”

Oliver yatağa oturup altındaki çizme çıkarma aparatını çekip aldı ve topuklarından birini aparata sokup çekti. Çizme çıktı. Çoraplı ayak parmaklarını oynattı. Asık yüzünden hayvani kokusuna kadar ondaki her şey Susan’a itici geliyordu. Oliver kaşlarının altından bakarak dalgın dalgın diğer ayağını da aparata soktu. “Sana bir şey daha söyleyeceğim. Eğer Adelaide, Argentina ve Highland Chief’le olan sorunları çözse bile onu da işletemeyebilirim.”

Susan’ın bunu kavraması için kısa bir süre gerekti. “Yani sadece burada kalamıyor değiliz Leadville’e de geri dönemiyoruz.”

“Benim tahminim o yönde.”

“O zaman nereye *gideceğiz*?”

“Bilmiyorum tatlım.”

Boynuna bağladığı mendili gevşetip çekti. İkinci çizme çıkana kadar dikkatini aparata verdi. Susan çıplak ayakla odada sessizce dolanıyordu. Karyolanın ayakucunun mükemmel oymalı ahşabına, sandığın nakışlı derisine, kepenklerin eğik kenarlarına, şömine rafının serin taşına dokundu. “Merak ediyorum,” dedi.

Döndü ve kocasının hâlâ eleştirildiğini hissederek yatakta oturduğunu gördü. Geri adım atmayacaktı, Susan’a bu kadar kızgın hissettiren de buydu. Oliver kendini ne savunacaktı ne de

haklı çıkarmaya çalışacaktı. Susan ondan yana olmak isteyerek, ikisi için bir gelecek hazırlamakta yardımcı olmayı isteyerek ona soru sorduğunda Oliver, karısı onu aptalca bir dürüstlük düşüncesiyle ellerine geçen fırsatı kasten geri tepmekle suçluyormuş gibi davrandı. Dürüstlüğü aptalca değildi, Susan kesinlikle bunu kastetmiyordu. Sadece...

“Bu kader mi?” diye sordu beklemediği kadar buruk çıkan bir sesle. “Bu, sadece kötü şans mı? Nedir bu? Neden sürekli bizi üzen ve işinizi kaybettiren tarafı tutuyorsunuz? Dürüstlük asla ödüllendirilmez mi?”

Ses tonu normalde “sen” derken kullandığı yakınlıkta olsa da ona “siz” diye hitap ettiğini fark etti. Bu, Oliver’ın dikkatini çekmiş olabilirdi, belki de çekmemişti.

Oliver, omuz silkerek iç gömleği ve çoraplı ayaklarıyla orada oturmaya devam etti (ve ben de iç gömleğimleyim, diye düşündü Susan. Kavgaya eden iki esnaf gibi).

“Yapmam gereken neyse onu yapmak zorundayım,” dedi Oliver.

Susan şömine rafının yanında durdu ve bir süre sonra, “Evet ve hepimiz sonuçlarına katlanmak zorunda kalıyoruz.”

Şimdi onu etkilemişti. Oliver başını kaldırdı, bakışları kuşku ve kırgınlık doluydu. Karısının ağzından çıkan şeyi duymuş, kaydetmiş, kabul etmişti ama cevap vermedi. Susan onu incittiği için rahatlamış hissetmek isterdi ama kocası geri adım atmadı ve bütün akşamı kırgın bir sessizlik içinde, tek kelimelik sorular ve iki hecelik cevaplarla geçirdiler.

Kocasının ondan daha büyük bir hayal kırıklığı yaşadığı, ondan daha sinirli hissettiği ve bunun asıl sebebinin karısının iyiliğini düşünmesi olduğu benim aklıma gelse de belli ki babaannemin aklına gelmemişti. O kocasının duygusuz olduğunu düşünüyordu.

Casa Walkenhorst bir gecede farklı bir yere dönüşmüştü. Ortam gerginlik doluydu, Don Gustavo'nun bakışlarında, sanki Oliver maden hakkında olumsuz bir sonuca vararak onun misafirperverliğini suiistimal etmiş gibi bir ifade, güçlkle kontrol ettiği bir hoşnutsuzluk vardı. Susan *corredor*dan Don Gustavo'nun kapıda-ki *mozon*un sırtını kamçısıyla kırbaçladığı küçük bir olaya şahit oldu. Emelita, Susan onunla her konuşmaya çalıştığı anda anlayış dileyen çekingen ve telaşlı bir tebessümle kaçıyor. Şahsi kırgınlıklarını alıp gitme zamanı gelmişti.

Don Pedro'nun böyle bir soğukluğu yoktu, son âna dek asaletini korudu. Ayrılmalarından hemen önce kullanması için Sinyora Ward'a özel atlarından birini gönderdi; yelesi ve kuyruğu açık renk bir *rosillo*, kiraz dorusu bir attı bu ve Don Pedro, Susan'ın onun yürüyüşünü kiralayabilecekleri herhangi bir vahşi attan daha sakın bulacağını umuyordu.

Susan bu kibarlığın altında kalmamak için görkemli merdiveninde dururken Sinyora Gutierrez y Salarzano'yu çizdiği resmi gönderdi ona. Bu, onun en iyi resimlerinden biriydi, *Century* için kalıba aktarmayı düşündüğü bir resimdi ama bir an bile tereddüt etmedi. Eğer Don Gustavo da dostane bir jest yapmış olsaydı ondan hiç hoşlanmayan Susan da kendini üç misli karşılık vermek zorunda hissedecekti. Yine de onun misafirperverliğinin karşılığını da Emelita'ya onun, kaniş Enrique'nin ve papağan Pajarito'nun resimlerini vererek ödedi.

Yola çıkmalarından önceki akşam erkenden odalarına çekildiler; Oliver arazi notlarının ve Kreps'in haritasının düzeltilmiş hâli olan jeolojik haritanın üzerinde çalıştı. Susan eşyaları yerleştirmek için valizleri çıkarıp yatağın üstüne yığı. Heybelerden birinin en altında Leadville'de koyduğundan beri hiç kullanmadığı Colorado

binici kıyafetleri duruyordu. Susan heybeyi sallayarak onları çıkar-
dığında kıvrımların arasından at ve yanmış odun kokusuyla ladinin
yatıştırıcı, kavağın keskin, söğüdün merhemimsi kokuları yükseldi.
Burnunu binici kıyafetinin eteğine bastırıp acı kadar yoğun anıları
içine çekti.

At üstünde yaptığı en keyifli geziler bu koku karmaşası içinde
geçmişti... dağ sularının, ışığı göz acıtan gökyüzünün kokuları.
Bu kokularda Pricey de vardı... dövülerek şekli şemali bozulmuş
Pricey değil, burnunu bir kitaba gömmüş, sallanan koltukta otu-
ran ufak tefek Pricey, son derece rahat oturduğu eyerden gülüm-
seyerek bakan Pricey. Ah Pricey, o mağrur gün nasıl da kibardı!
Franklin sobasının etrafındaki kalabalık da vardı; Helen Jackson,
King, Janin, Prager, Emmons, kahkahalar, sohbetler, ham bir olu-
şumdan yontularak yaratılan imparatorluk duygusu, o yeni ül-
kenin umudu ve heyecanı. Uzun boyu ve sevgi dolu bir köpeğin
gözleri kadar kahverengi ve ışıltılı gözlerle odanın diğer ucundan
bakarak onun bazı isteklerini o söylemeden yerine getirmek için
ayağa fırlamaya hazır çevikliğiyle Frank Sargent da vardı.

Susan onu ayrıldıkları günün sabahı görmüştü; birlikte, kapısı
Leadville'in pusuna açılmış, ön cephesi aydınlık Sawatch'a bakan
kulübede kutuların ve valizlerin arasında ayakta duruyorlardı.
Oliver, bir son dakika işi için Ollie'yi kasabaya götürmüştü. Susan
ve Frank yolculuğun dağınıklığı içinde birbirine baktı ve Susan
göz kırparak üzgün bir yüz ifadesi takındı. Ağlamak üzereydi.

"Geri dönmeyeceksiniz," dedi Frank hüzünlü bir ifadeyle.
"Bunu iliklerime kadar hissediyorum."

"Sanırım. Umarım. Kim kesin olarak bilebilir ki?"

"Bence gidiyor olmaktan dolayı mutlusun."

"Bir bakıma. Tam olarak değil." Susan elini onun bileğine koy-
du. "Sizi özleyeceğiz Frank. Her zaman çok değerli ve gerçek bir
dost oldunuz."

Frank, sanki bileğine bir kelebek konmuş ve kıpırdarsa korkup
uçacakmış gibi hareketsiz duruyordu. Susan, onun donakalması-
na sebep olan şeyin ne olduğunu kesinlikle biliyordu. Frank'in

yüzüne dikilmiş gözleri, gergin gülümsemesi Susan'da ona sarılma ve başını göğsüne bastırma isteği uyandırdı.

“Sizin için ne hissettiğimi biliyorsunuz,” dedi Frank. “Buraya gelip sizi o küçük seyahat şapkanızla gördüğümünden beri değişmedi bu. Jeff Oates’u astıkları günden beri.”

Susan, “Biliyorum,” diye karşılık verdi. “Ama öyle hissetmemelisiniz.”

“Söylemek kolay. Oliver için de ne hissettiğimi biliyorsunuz.”

“O da aynı şeyi hissediyor. Daha fazla güvendiği kimse yok.”

Kulağına Frank’ın nahoş kahkahası çarptı. “Artemus Ward’u okumalı: ‘herkese güven ama *tedbiri elden bırakma*.’”

“Anlamadım.” Susan rahatsız olarak elini çekmeye çalıştı ama Frank sağ eliyle yakalayıp sol bileğine koydu.

“Bir şey demedim. Unutun gitsin. Ben sadece...” Gülümseyerek onun yüzünü inceledi; başını iki yana salladı ve bir kahkaha attı. “Çok güzelsiniz, biliyor musunuz? *Ve* kibar. *Ve* yetenekli. *Ve* zeki. Tam bir safkansınız.”

“Frank...”

“Bir kadında olmasını hayal edebileceğim her şeye sahipsiniz.”

Susan elini hızlıca çekti. “Bir şeyi unutuyorsunuz.”

“Hiçbir şeyi unutmuyorum,” dedi Frank. “Kim olduğunuzu biliyorum, kendimin ve Oliver’ın da ve bir beyefendinin bu şartlarda ne yaptığını da biliyorum. Her şeyin farkındayım, bu konuyu yeterince düşündüm. Ama bu konuda şaha kalkıp tezahürat yapamam.”

Susan’ın yapabildiği tek şey gülümsemek oldu; şefkatli, zayıf bir gülümsemeydi bu.

“Bir keresinde beni yanlışlıkla öpmüştünüz,” dedi Frank. “Bu kez yanlışlıkla *olmadan* bir veda öpücüğü verir misiniz?”

Susan sadece bir saniye tereddüt etti. “Sizce...? Evet, evet, veririm.”

Parmak ucunda yükselip dudaklarını onun yanağına hafifçe dokundurdu ama büzülmüş dudaklarıyla hâlâ parmak ucunda dururken delikanlının gözlerinde bir şey gördü ve birden onun

kollarının arasında kaldı. Frank onu öpüyordu, yanağından değil, sertçe ve arzuyla dudaklarından. Uzun ve şüursuzca geçen bir sürenin ardından onu bıraktı.

“Bu... hiç adil değil,” dedi Susan.

“Hiç yoktan iyidir. Taş değilim ben.” Gözlerini kaçırdı. At arabası geldiğinde hazır olsun diye eşyaları dışarı taşımaya başladı.

Susan, heybeden çıkardığı etek hâlâ yüzünde öylece durup gösterişli gaz lambasının altındaki masada çalışan Oliver’a, onun açık renk dağınık saçına, güneşten kararmış boynuna ve kollarına baktı. Ona bir şey borçlu olduğunu hissetti, aralarını düzeltecek bir şeyler söylemek istedi. Arkasına geçip bir eliyle gözlerini kapadı, diğer eliyle eteği burnuna götürdü. “Kokla. Ne kokuyor?”

Oliver uysalca kokladı. “Küf mü?”

“Off, küf mü? Eteği hızla geri çekti. “Leadville gibi kokuyor, o koku. Hayalinde canlandırabiliyor musun? Ev hasreti çekmeme neden oluyor. Her şeye rağmen geri dönmek istiyorum.”

Oliver sandalyesinde yarı dönüp karısının taşkınlığına büyük bir ciddiyetle karşılık verdi. O an olduğu gibi teni koyulaştığında gözleri turkuaz mavisi oluyordu. “Sue, bu mümkün değil.”

Susan eteği son bir kez daha kokladı... kokladı ve gerçekten dağların sarhoş edici kokusunu alıp almadığından emin olamadı. Vazgeçti. “Sanırım değil. Bir esinti gibi aniden çarptı beni. Kısacık bir an için kim olduğumu tam olarak fark ettim. Ditch Walk’tan Bayan Ward olduğumu. Sanırım yeniden Gezgin Yahudi* olmaya hazırlansam iyi olur.”

“Adam ölümsüz, değil mi?” dedi Oliver. “*Asla* bir yere yerleşmiyor. Biz er ya da geç bunu başaracağız.”

“Ancak cennette sanırım.”

“Ey az imanlılar.** Hadi ama Sue, bunu başaracağız. Doğru işi, o evi, o bahçeyi ve o tavan arasını bulacağız. Bunu gerçekten yapacağız.”

“Nasıl ve ne zaman olduğunu tahmin etmek güç.”

* İsa’ya kötü davrandığı için sonsuza dek yürümeye mahkûm edilen Musevi. (ç.n.)

** Kutsal Kitap, Matta 8:26; “Ve İsa onlara dedi: Neden korkuyorsunuz ey az imanlılar? Sonra kalkıp rüzgârı ve denizi azarladı; sültilman oldu.” (ç.n.)

“*Mañana,*” dedi Oliver. Susan’ın kalçasını hafifçe okşayıp notlarına ve haritasına geri döndü. “Toplanmaya başlasan iyi olmaz mı? Yarın altmış beş kilometre yol gideceğiz.”

Susan kendini tutamayıp bir kahkaha attı. Henüz bir yere yerleşmekten söz etmelerine fırsat kalmadan yeni bir yere gitme zamanı gelmişti.

Üçüncü hayalin sonu, tıpkı Oliver’ın değil, Susan’ın olan Santa Cruz hayali gibi. Kısa bir düş ama yoğun; kısa bir süreliğine bir eş ve bir ressam olarak da aklını başından aldı. Susan bu hayali de bir kenara koyup canını sıkmadı ve geri dönüş yolculuğunun tadını en iyi şekilde çıkardı. Beş günden biraz uzun bir sürede Mexico City’ye dört yüz kilometrelik at yolculuğu yapması ve yol boyunca kelimenin tam anlamıyla eyer üstünde yazması, çizmesi ve *Century*’de yayımlanacak üçüncü makalesi için notlar alıp resimler yapması hem kişiliğine hem de Soylu Kadınlığına uygun bir açıklama.

Küçük av köpeği gibi bir mizacı vardı ve hareket eden her şey ilgisini çekiyordu. Emelita’nın *muy fuerte*” Meksika güneşine karşı koruyucu olarak verdiği siyah ipek maske ardındaki gözleri sürekli meşguldü. Kalemı hep dışarıdaydı.

Dört kişiydiler. Susan, Oliver, Simpson ve Diaz’ın albaylarından biri olan, yurtseverliği ona asalet unvanı kazandırmadan önce bir haydut olduğundan şüphe ettikleri, Napoleon Tercero adını verdiği bir ata binen, hain görünüşlü bir süvari subayı. Onun kendilerine eşlik etmesini kabul etmişlerdi çünkü geçmek zorunda oldukları yollarda asalet unvanları ellerinden alınmış, ona benzer bir sürü haydut vardı.

At sürücülerinin arkasından altı hizmetkâr tarafından idare edilen iki yük katırı, iki öncü katır, iki boş attan oluşan bir kafilé geliyordu; kervanın en sonundaki hizmetkâr katırıyla onları çok

* (İsp.) Asıl anlamı yarın olan ama “Belirsiz bir gelecekte”, “Ne acelesi var” anlamlarına gelen bir kelime. (ç.n.)

** (İsp.) Çok güçlü. (ç.n.)

yakından takip ediyor ve söz konusu dört kişinin görebildiği kadarıyla geniş kenarlı şapkasının açısını güneşin açısına göre ayarlamak dışında hiçbir şey yapmıyordu.

Gutierrez evinin güvenilir uşağı onlardan altı saatlik mesafe ileride yol alıyor ve öğleden sonraları dinlendikleri ya da geceleri uyudukları büyük *estancia*lardaki* yerlerini hazırlıyordu. Bu evlerden başka hiçbir şey babaannemin romantik ortaçağ yapısına bu kadar hitap edemezdi. Gezgin şövalyeler gibi geliyorlar, bir kâhya büyük kapıyı açıyor, iç kapıda onları toprak sahibi karşılıyor ve içeri buyur ediyordu. Köleler hanımefendinin atını alıyor, şövalyelerin mahmuzlarını çözüyorlar; genç kızlar hanımefendiyi odasına götürüyorlardı. Dışarıda, meşalelerle aydınlatılmış avlularda gitar eşliğinde halk şarkıları söylenirken tuzluğa ulaşamayan** hizmetlilerin toplandığı derebeyliği masalarında akşam yemeği yiyorlardı.

Susan Ward'u zenginleştiren, resmedilmeye değer tutkuların yoğunluğuna sahip periler diyarı, eski çağ nezaketi ve feodal ihtişamın masal ülkesi. Susan her muhteşem evden isteksizce ayrıldı. Güneşin kavurduğu yüksek bir vadiden geçen yol boyunca omuzları hep aynı biçimde hareket ederek ve erkeklerin karabinalarındaki mermiler hep aynı ritimle ses çıkararak kâh dörtlü kâh güçlükle ilerlerken Susan bunların hepsini Don Pedro Gutierrez'e borçlu olduklarını ve eğer Oliver'ın raporu biraz farklı olsa bu dünyanın bir parçası hâline gelmelerinin hâlâ mümkün olduğunu düşünmüş olabilir. Hatıratında, tren düdüğü başladığında bu *estancia*ların ayakta kalmayı başarıp başaramadıklarını ve bir saat öncesinde haber verilmesine rağmen on insan, on iki at ve dört katırdan oluşan kabilelerini, en ufak bir rahatsızlığa neden olmadıkları, aksine dostane, ağırbaşlı bir misafirperverlikle karşılandıkları duygusu uyan-dırarak içeri alan Querendero, Tepitongo ve Tepititlan gibi evlerin hâlâ var olup olmadığını merak ettiğini yakaladım.

Century'deki yazısında bazen gördüğü şeyin romantik dokusunu unuttuğunu ve bu güzel yolun onları sadece *geri* götürdüğünü

* (İsp.)Güney Amerika'da büyük malikânelere, özellikle sığır çiftliklerine verilen ad. (ç.n.)

** Ortaçağdaki hiyerarşik sistemde alt tabakadan insanlar, çok pahalı olduğun için tuz kullanamazdı. (ç.n.)

ama nereye geri götürdüğünü bilmediğini düşündüğünü gösteren tek bir bölüm var. Leadville'in yavan durağanlığına bile dönmüyor olabileceklerini düşündüğü tek bir bölüm.

“Yerliler dışında kimseyle karşılaşmadık,” yazıyor. “Bir kere sinde hasır şapkasını arkasındaki kadına vermiş ve kendisi başı açık yürüyen genç bir adamla karşılaştık. Kaba saç örgüsü güneşte ayakkabı boyası gibi parlıyordu. Kadın *rebozosunun* kıvrımları arasında hızlı hızlı salladığı, uyuyan bir çocuk taşıyordu. Açık renk koyun derisi ayakkabılarını da taşıdığı eliyle *rebozonun* ucunu yüzüne tutuyordu. Diğer elinde ise ilkel bir gitar taşıyordu. Yüzünü örten mavi pamuk kumaşın üstünden iri siyah gözlerini bize sabitlemiş, bakıyordu.

“Bakışındaki korku dolu meraka şaşırdım ama sonra *rosillomu* tutmaktan yorulan ellerimi dinlendirmek için ata ellerim arkada kenetlenmiş hâlde bindiğimi fark ettim, dizginlerimi Oliver tutmuş beni yönlendiriyordu. Yüzümde Emelita'nın bana verdiği siyah ipek maske vardı. O yerli kadına, bağlanmış ve yüzüne maske takılmış, dağlara götürülen bir tutsak gibi görünmüş olmalıyım.”

Seni duyuyorum babaanne. *Entiendo.**

* (İsp.) Ne demek istediğini anlıyorum. (ç.n.)

VI

SAĞLAM DAL

Thomas Hudson, William Morris koltuğunda ellerini kavuşturmuş otururken Susan'a bakarak, "Susan," dedi, "ne kadar fevkalade olduğunuz hakkında bir fikriniz var mı?"

"Ah lütfen!" dedi Susan. "Şu an üçümüz birlikteyiz, mükemmel bir akşamın mükemmel kalanları olarak. Akşamın en güzel anını iltifatla mahvetmeyin."

"Şuna bak Augusta," dedi Thomas. "Çok güzel değil mi? Babasının elmalarından biri kadar hoş. Godkin'i kesinlikle büyülediğinizin farkındasınız. Bay James'in keyifsiz olması çok yazık, Amerikan kızı için yeni bir model bulurdu."

"Kız mı? Neyse ki Bay James'in tarzıyla değerimi düşürmeye katlanabileceğimden emin değilim. Yani gelmemesine sevindim galiba, bu çok kötü değil mi? Onunla konuşmak zorunda kalacağım diye ödüm kopuyordu. Üstelik dikkatimi sizden uzaklaştıracaktı."

Susan'ın vücudu sıcacık ve bitkindi, el üstünde tutulduğunu hissediyordu. Ateşin sıcaklığı karşısında mutlu bir ifadeyle gözlerini kırıştırdı. Coşkusunu artıran, çenesini düşüren bir akşam olmuştu. Önce *The Nation*'ın editörü E.L. Godkin'in evinde yenen akşam yemeği; yemek o evde misafir olan Henry James'le tanışmak için düzenlenmişti ama kendisi erken saatlerde çok fazla kahve içtiğinden özürlerini iletip aşağıya inmemişti. Bu yüzden Susan Bay Godkin'le Joseph Jefferson arasında oturmaya katlanmak zorunda kalmıştı. Sonra bir yanında Bay Godkin, diğer yanında Thomas'la katılarak güldükleri *Patience*. Ardından sekiz kişi için burada, stüdyoda istiridyeyle şampanya ve ortaya yayılan Meksika çizimlerine övgüler. Şimdi, gecenin bir vakti hafif ateşin ve sıcacık bakışların eşliğinde, keyifli ve samimi bir yarım saat. Milton'a geri döndüğünde içindeki bu kıpırtılardan kurtulmak için çok çaba harcamak zorunda kalacaktı.

Thomas'ın gülümseyen ince yüzü gölgeler içindeki koltuktan ona bakıyordu. Her yer, duvarlar, şömine rafı, etajer, konsol Hudsonların –Susan'ın tüm akşam bir parçası olduğu– zengin hayatının hatıralarıyla doluydu. Ünlülerin fotoğrafları, Augusta'nın Homer tarafından yapılan tablosu, Raphael Pumpelly'nin* hediyesi iki adet porselen aslan, bir duvar dolusu Japon gravürü, dalgalı ağızlı bir Malezya *krisi*** , bir Avusturalya bumerangı, bir Burgonya kilisesinden alınmış hüznünlü görünen ahşap bir aziz heykelciği. Arkadaş toplan gibi nesne toplamışlardı; birikimlerinin zenginliği cömertliklerinin bir göstergesiydi. En uyumsuz şeyleri uyumlu hâle getirmişlerdi. Taşralı bir kuzen olan Susan Ward'u alıp Jefferson, Godkin ve kendileriyle uyumlu kılmışlardı... Eğer aşağıya inseydi Henry James'le bile uyumlu hâle getirebilirlerdi. Şimdi oturmuş ona öylesine sevgi dolu bir beğeniyle bakıyorlardı ki Susan'ın zaten sıcak olan yüzüne daha da sıcak bastı. Onu övdüklerini duymak büyük mutluluktı; karşı koyamayacağı bir mutluluk.

“Tamam,” dedi, “söyleyin bakalım, ne açıdan fevkaladeyim?”

Yumuşak yüzlü, koyu renk saçlı, parlak kahverengi gözlü Augusta oturduğu puftan, “Sanki bilmiyorsun,” dedi.

Thomas, dirseklerini kolçaklara yaslayıp koltuğunda daha da kaykıldı ve ellerini ağzının önünde birleştirip Susan'ın arkasında, kadesinde hafif eğik duran azize hitap edencesine konuşmaya başladı.

“Ne açıdan fevkaladesiniz? Sayayım. Hmm... Yaklaşık beş yıldır Batı'nın hiçbir geçmişi olmayan boşluğunda yaşayan bir kadın... medeni herhangi bir yerden çok uzakta ve ne yapıyor? Orayla ilgili kayıtlar tutuyor, resimlerini yapıyor, ilkel toplumu aydınlatıyor. İlgilenmesi gereken bir ev ve yetiştirmesi gereken bir çocukla, bizlerin boş zamanlarında yapabileceklerinden çok daha fazlasını yapıyor ve çok daha iyi iş çıkarıyor. İki aylığına Meksika'ya gidiyor, yüz adet muhteşem resim ve kısa bir kitap oluşturacak kadar yazıyla geri dönüyor... Üstelik Cable*** kadar iyi yazıyor, Moran'dan****

* Amerikalı bir jeolog ve kâşif. (ç.n.)

** Malezya kaması. (ç.n.)

*** George Washington Cable. Güney'in ilk modern yazarı olarak nitelenen Amerikalı yazar. (ç.n.)

**** Thomas Moran. Amerikalı ressam ve baskı sanatçısı. (ç.n.)

daha iyi resim yapıyor. Bir at arabasıyla Mosquito Geçidi'ni, bir posta arabası ve atla Meksika'yı boydan boya geçiyor, madenlere iniyor, haydutların arasına ve daha önce hiçbir kadının girmediği yerlere giriyor, üstelik bunlar hiçbir şekilde onu değiştirmiyor. Başında dağınık bir tek saç teli yok. Üstüne üstlük Godkin gibi politik bir savaş atını şeker için yalvarır hâle getirecek ve yüzlerce gözü üzerimize çevirecek kadar hayat dolu ve çekici.”

“Benim o kadına hiç inancım yok,” dedi Susan. “O gözler Augusta'nın üstündeydi.”

Thomas onu duymazdan geldi ve yan gözle gülümseyerek karısına baktı. “Kocasının yanında değil,” diye devam etti Thomas. “Hayatın sıradan bütün işleriyle tek başına uğraşmak zorunda. Peki, o ne yapıyor? Üzerinde çalıştığı en az üç çizim siparişi olduğunu biliyorum ve bir yıllık maaşım üzerine iddiaya girerim ki bir şeyler de yazıyor.”

“Yeteneklerinin fazlasıyla ötesinde bir şeyler,” dedi Susan.

“Ne?” diye sordu Augusta. “Hadi anlat.”

“Ah!” dedi Susan. “Ne yaptığımı neden umursayasınız ki? İkiniz de daha iyi ve daha önemli işler yapıyorsunuz.”

“Elbette önemliyiz,” dedi Thomas. “Bunu inkâr edecek son kişi ben olurum. Ama dikkatinizi, söz ettiğimiz bu kadının neredeyse marazi mütevazılığına çekmek istiyorum. Onu duyan, acemi bir çizer ve amatörce karalamalar yapan bir yazar olduğunu sanır. Gerçekte ise bu ülkedeki her editör onun yaptığı her şeyi kendi tekeline alma fırsatına balıklama atlar. Her gün onun bir servet ve övgülerle kandırılarak *Century*'den ayrılmaya ikna edileceği korkusuyla yaşıyorum.”

Augusta, “Ne *yazıyorsun?*” diye sordu. Ateşin yanında, oturdukları yerden ılık, yoğun bir coşkuyla parıldayan yüzünün tek tarafına vuruyordu. Teni her zaman Susan'ın çaresizliği olmuştu, balmumundan yapılmış bir meyve gibi kusursuzdu. “Bize anlatmalısın... en yakınların biziz. New Almaden'a gittiğinden beri yazdığın her mektubu sakladığımı biliyor musun?”

“İlk eskizimi de onlardan aldığım esinle çizdim. Eğer *ben* herhangi bir başarı elde ettiysem bu, ikinizin sayesinde.”

“Kendinizden başka hiç kimsenin sayesinde değil,” dedi Thomas. “Bir de ilahi bir elden şüpheleniyorum; başka hiçbir el kendinden bu kadar emin olamaz. Uyku saati gelmeden anlatın bakalım, ne yazıyorsunuz?”

Susan’ın kendine inanmasını sağlayabilecek kişi Thomas’tı. Bir zamanlar bir âşık gibi yakın bir dost da olduğu kadar Birleşik Devletler’in en saygı duyulan editörüydü. Sırf onun yazarı olmak bile insanı ünlü yapardı. “Beni aşan bir şey,” dedi Susan, “Bilgisizlik yüzünden sürekli ara vermek zorunda kalıyorum. Sürekli dışarıda kalarak, korunan bir kadının bakış açısıyla yazmak zorunda kalıyorum oysa içerideki kadın olmam gerek. Leadville hakkında bir roman yazıyorum.”

“Yazı dizisi mi olacak? Neyse, boş verin. Onu biz almalıyız. Diğer herkesten fazla teklif ediyorum.”

“Başka olmayacak. Senin gibi bir dost dışında kimse basmaz.”

“Eğer Bay James tarafından bir şey gelirse daha da inanarak almayacağımın sözünü veremem. Başaracağınız kesin, Leadville’in de işe yarayacağı kesin. Howells sinirden dişlerini gıcırdatacak.”

O güzel, güven verici tebessüm! “Ah, siz ikiniz tarafından bu kadar sevmek ne güzel!” dedi Susan. “Evet, Leadville hakkında; bir de Adelaide’in Highland Chief ve Argentina ile yaşadığı sorunlar hakkında. İçinde Pricey var... Pricey’yi hatırlıyor musunuz? Mektuplarımda ondan söz ettiğime eminim; Arkansas kıyısında üzengisinde ayağa kalkıp bana Emerson’dan alıntı yapan ufak tefek İngiliz. Oliver’ın ofisindeki raporları çalmak ya da yok etmek için geldiklerinde Highland Chief haydutları tarafından çok kötü dövüldü. Romanda ayrıca bir hainin kızı olarak anlattığım bir kız ve ona âşık ama babasıyla düşman olan genç bir mühendis de var.”

Thomas koltuğa iyice yayılıp dikkat kesilen bir ifadeyle, “Bu insanları tanıyor gibiyim,” dedi.

Susan bir kahkaha attı ve yüzünün kızardığını hissetti. “Ah, kız yazarından çok daha çekici ve kahraman Oliver Ward değil. Aslında daha çok Frank Sargent’a benziyor, Staten Island’taki eski komşuna. Çok yakışıklı bir delikanlı.”

“Ve herkes gibi sana âşık,” dedi Augusta.

Susan çok arzu etse de yanaklarının kızarıklığı geçmeyecekti. Bir kahkaha daha attı. “Frank mi? Nereden çıktı bu? Yani, evet, sanırım öyleydi ama zararsız biçimde. Ben ona ablalık yaptım. Onun asıl taptığı Oliver ve Pricey’ye yaptıkları yüzünden Highland Chief halkından o kadar nefret ediyor ki sırf onları dövebilmek için orada senelerce kaldı. Ama elbette Oliver adını Adelaide davasıyla duyurduğu anda sendika ikisini de gönderdi. Son duyduğum, Frank’in Tombstone’da olduğu.”

“Batı’daki yerleri bir türlü aklımda tutamıyorum,” dedi Augusta. “Tombstone*... isme bak! Oliver da mı orada?”

Augusta’nın ilgisi sahteydi, Oliver’ın nerede olduğu umurunda değildi. Susan onun yarı küstah ifadesinin altında yarı kibirli bir kabullenemeyişin her türlü hâli olduğunu fark etti; Batı’yla bağlantısı olan herkes, özellikle de Oliver Ward, Augusta’nın sesine yeni bir ton katıyordu; bıktırıcı esnaf, can sıkıcı kadınlar ve erkekler için kullandığı bir ton. Erkek kardeşi Waldo, Oliver’ın hayal kırıklığı yaratan o raporu verdiği sendikanın üyesiydi, yani hakkında hâlihazırda teyit edilmiş kötü bir kanaat vardı. Susan kocasının adından sadece söz edilip geçileceğini, üzerinde fazla konuşulmayacağını anladı; bir kaldırımdaki iğrenç bir şey gibi etrafından dolanıp geçilecekti.

Susan Augusta’ya kızgın bir bakış attı ve “Tombstone değil,” dedi. “Leadville’deki evi sattıktan sonra Idaho’nın Coeur d’Alene kırsalındaki altın madenini incelemeye gitti. Kış yüzünden her şey kapandığı için şimdi eyaletin başkenti Boise’de.”

Augusta ışıltılı gözlerini Susan’a çevirip, “Tatlım,” dedi ve kısa bir süre için gözlerinde, ne söylemek üzere olduğunu unutmuşçasına arayış içinde, yarı gülümser ve anlamlı bir ifade belirdi. Ardından, “Coeur d’Alene,” dedi. “Tombstone yerine Coeur d’Alene’i seçmesi akıllıca. Orası çok güzel.”

“İlgilendiği madenin adı Wolf Tooth,” dedi Susan.

Sevgililer ve rakipler birbirlerine dik dik baktılar. “Sevmeye niyetin olmayan arkadaşım” sanki Augusta’nın şöminesinin önünde

* (İng.) Mezar taşı. (ç.n.)

dikilmiş, paltosunun eteğini ısıtıyormuş gibi aralarında duruyordu. Susan, Augusta'nın maden çıkarma peşinde koşan ve kışlarını eyalet başkentlerinin hırpani siyasileri arasında geçiren erkekler hakkında ne düşündüğünü yüzünden okudu. Göğsü sıkıştı, korsesi onu sıkıyor, boğuyormuş gibi hissettiriyordu. O anda ayağa fırlayıp odayı terk edebilir ya da uçarcasına Augusta'nın yanına gidip kollarını ona doğru savurarak avaz avaz bunun bir şeyi değiştirmedigini, hayat onu nereye götürmüş, kiminle evlenmiş olursa olsun Augusta'nın her zaman hayatında yeri olduğunu söyleyebilirdi. Ama o senin düşündüğün gibi değil, öyle değil, demek istiyordu. Neden adını bile anmaktan sürekli kaçınıyorsun? Neden kendini bir cüzzamlıyla, aşağılık bir herifle veya işe yaramaz biriyle evlenmişim gibi düşünmek zorunda hissediyorsun?

Sessizlik gitgide gerginliğe dönüştüğünden Susan gözlerini Augusta'dan uzaklaştırıp Thomas'a baktı. Thomas ellerini açmadan, uykulu gözlerle, "Hikâyeniz nasıl sona eriyor?" diye sordu.

"Bizimki gibi değil," dedi Susan ve yüzünü buruşturarak bir kahkaha attı. "Bence hain ölmek zorunda. Sanırım girişi havaya uçurmak ve iyi insanları dışarıda bırakmak için adamlarına, kahramanın maden galerisine dinamit koydurtacak. Adamlar dinamit koyarlarken onları yakalayan Pricey'yi dövecekler. Sonra kahramanımız Pricey'yi bulacak ve Winchester'ını alıp adamların peşine düşecek. Dinamiti bulacak ve patlamadan önce onu düşmanın galerisine taşıyacak ve hain kendi alçaklığını kontrol etmek için aşağıya indiğinde dinamit patlayarak onu öldürecek."

Tekrar yüzünü buruşturdu, önce Thomas'a, ardından kısacık bir an Augusta'ya baktı ve sonra gözlerini ellerine indirdi. Kendini mahcup hissetti, akşamın bütün keyfi kaçmıştı. Kültürel anılarla dolu bu odada, hikâyesi kulağa fazla duygusal ve ilkel geliyordu. Kendini, bir geyiğin derisinin nasıl tabaklanacağını ve sonra yumuşayana dek her yanının nasıl çiğneneceğini anlatan Kızılderili bir kadın gibi hissetti. Augusta başını eğmiş, kaşlarını çatmış hâlde dizlerindeki mücevher dolu ellerine bakarak oturuyordu.

"Patlayıcılar hakkında hiçbir şey bilmiyorum," dedi Susan. "Suçlu, sarhoş ve gaddar insanların güdülerini hiçbir fikrim

yok, Madenler hakkında da bir bilgim yok, dövölmenin ve ellerinde Winchester olan haydutları kovmanın nasıl bir duygu olduğu konusunda da. Oliver tüm bunları kendine saklıyor, bundan korunmam gerektiğini düşünüyor.”

Koyu renk gözlerle bir bakış daha. Augusta'nın dudakları büzüldü, kaşları bir soru soracakmışçasına kalktı. Görüyor musun, demek istedi Susan ona, onu savunacağım. Hakkını vereceğim.

“Zavallı Pricey'ye de bakıcılık yaptım,” dedi Thomas'a. “Bununun, elmacikkemiğini ve ön dişini kırdılar; başından yaraladılar, bu yüzden bir daha asla iyi olmadı.”

Thomas hafif bir tebessümle, “Sizin yeteneğiniz konusunda kuşkum yok,” dedi. “Mühendisle genç kıza ne oluyor? Evlilik çanları çalıyor mu?”

“Hmm... bilmiyorum. Sanmıyorum. Kız Doğu'da yetişmiş, babası bir zamanlar beyefendi olsa da kız her şeyiyle ondan üstün. Dolaylı olarak da olsa babasının ölümünden sorumlu bir adamla evlenmeyi kendine yedirebileceğini sanmıyorum, sizce de öyle değil mi? Adamı ne kadar severse sevsin.”

“Mutsuz son,” dedi Augusta. “Off Sue, neden?”

Susan'ın sıkıntısı ağırlığına katlanamayacağını hissettirecek kadar arttı. Başlangıçta barbarca ve bu yüzden Augusta'nın dile getirmediği küçümsemesine açık olan hikâyesi, bir kadının bakış açısıyla anlatıldığında aptalcaydı ve bu yüzden kendi küçümsemesine de açıktı. Sanki Bay James ucuz bir roman yazmıştı. Thomas'ın temkinli yorumları da soğukluğunu gideremiyordu. Susan, New York'ta Oliver'la böyle bir gece yaşanmayacağını biliyordu. Birlikte akşam yemeğine gittikleri o tek gün, stüdyo karanlık boşluklar, rahatsız edici sessizlikler ve iki tarafın aşırı çabasıyla doluydu.

“İşler böyle sona ermez mi?” dedi Susan... Augusta'ya atılmış bir taşı bu.

Thomas bir kez daha onları kurtardı; nezaketi kâhinceydi. “Nasıl sona ererse ersin, kesinlikle almalıyız,” dedi ve esneyerek doğruldu. Gülümsemesi değişmez ve benzersiz bir tatlılıktaydı.

Susan birçok kez bu gülümsemenin resmini yapmaya çalışmıştı; bir insan yüzünde gördüğü en sıcak, en yumuşak ve en anlayışlı ifade olduğunu düşünüyordu. “Bir tek ben mi yorgunum? Saat neredeyse iki oldu.”

“Ben de yorgunum,” dedi Susan. “Birden çok yorgun hissetmeye başladım.”

Augusta, taftanın görkemli hışırtısıyla hemen pufundan kalktı ve anında tek bir bakışla her şey yeniden eskisi gibi oldu; beş dakika öncesine dek o tanıdık odayı neşeyle dolduran tüm sevgi yeniden canlandı. Bu, tıpkı serin ormandan güneşe çıkmak gibi bir duyguydu. “Seni çok uzun süre ayakta tuttuk,” dedi Augusta. “Bu tamamen bizim düşüncesizliğimiz. Bu kadar oturmana izin vermemeliydik.”

Susan, gözyaşlarını zor tutarak ve dudakları birden titremeye başlayarak, “İkinizden biri nasıl düşüncesiz olabilir? Bu size hiç uymayan bir tanım.”

Kollarını birbirlerine dolayıp Susan’ın yatak odasının kapısına gittiler ve orada durdular. Augusta Susan’dan birkaç santim daha uzundu ve duruşu onu olduğundan da uzun gösteriyordu. Koyu renk kaşları hafif bir çatışla kıvrıldı ve saçı, koyu renk bir dalga hâlinde alnına düştü. Nefes aldığı an boyun çukurundaki elmas mavi-yeşil bir ateş böceği misali havalandı. Susan’ı kollarından tuttu. “Sue, mutlu musun?”

“Mutlu mu? Hayatımdaki en mutlu akşamlardan biri.”

“Ben bu akşamı kastetmiyorum.”

“Elbette,” dedi Susan aynı ifadeyle. “Çok mutluyum.”

“Şu genç adam, Frank Sargent; senin için bir anlamı var mı?”

“Sadece bir arkadaş,” dedi Susan ve belli belirsiz bir şaşkınlıkla gözlerini Augusta’nın yüzüne dikti. “Benden on yaş küçük. Zaten muhtemelen onu bir daha görmeyeceğim.”

“Bu yeni bebeği istiyor muydun?”

“Evet.”

“Oliver biliyor mu?”

“Henüz değil.”

Koyu saçlı baş ona doğru eğildi, koyu renk gözler sorgulayan bir ışıltıyla kısıldı, boyun çukurundaki değerli taş parıldadı. “Neden söylemedin?”

“Neden mi? Öncelikle Denver ve Leadville arasında gidip geliyordu ve bu tür bir haberle rahatsız edemeyeceğim kadar meşguldü. Sonra dağlara çıktı ve oraya posta gitmiyordu. Mektuplarımın başkalarının eline geçmesini istemedim. Bazen bu tür yerlerdeki insanlar her çeşit habere o kadar aç oluyorlar ki başkalarının mektuplarını okuyorlar.”

Koyu renk gözler ısrarla onu izliyordu. “Sebep bu mu gerçekten?”

“Hayır.”

“Ne o zaman?”

Susan içinde yeniden kabaran kızgınlıkla, “Neden soruyorsun?” dedi. “Aslında kocam seni hiç ilgilendirmiyor.”

“İlgilendiriyor çünkü sen benim için önemlisin. Ona neden söylemedin?”

“Çünkü iki bebek olduğunda önüne çıkan herhangi bir işi kabul etmek zorunda olduğunu düşünmesinden korkuyorum. Mutlu olacağı, doğru yeri bulmasını ve kendini ispat etme şansını elde etmesini istiyorum.”

“Doğum için eve dönecek mi?”

“Arzu ettiği şeyi bulmadan dönmesini istemiyorum.”

“Ama bulduğunda seni yanına çağırarak ve sen de gideceksin.”

Susan bir nefes aldı. O bakışların ağırlığına dayanmak çok zordu. “Augusta, kocan işi yüzünden çok uzağa gitse ve seni de yanına çağırırsa gitmez miydin?”

“Biri dört yaşında, diğeri yeni doğmuş iki çocukla mı? Yabani bir yere mi?”

“Keşke ondan biraz hoşlansan.”

Augusta kısa bir an tavana baktı. “Elbette ondan hoşlanıyorum. Sana bu kadar yakın olan birinden nefret edemem. Ben seni seviyorum tatlım, anlıyor musun? Seni beş yıl bizden uzak tuttu, ait olduğun dünyanın dışına çıkardı. Thomas haklı, sen fevkaladesin. Eskisinden daha da mükemmelsin.”

“O zaman Oliver benim için kötü olamaz,” dedi Susan ve Augusta eğik başı ve çatık kaşlarıyla ona bakarken omuzlarını silkerek elinden kurtuldu. “Neyse, kısa bir süre içinde beni çağıracağından endişelenme. İşler onun için iyi gitmiyor, zavallı adam. Wolf Tooth yeterince verimli bir madene benzemiyor ve Boise civarında bir iş bulup bulamayacağı da meçhul.”

“Bir mühendisin Doğu’da yapabileceği herhangi bir iş yok mu?”

“Sadece Bay Prager gibi yerleşik ve aranan biriye. Yani bilmiyorum; Oliver Batı’ya tutkun, orada mutlu.”

“Sen mutlu olmamana rağmen.”

“Ondan hoşlanmıyorsun,” dedi Susan. “Muhteşem becerileri var, onu çok iyi yaptığı herhangi bir işi yaparken hiç görmedin. Arzu ettiği gibi bir şey bulduğunda yanına gideceğim, çocuklu ya da çocuksuz.”

Gitgide artan baş ağrısının zonklamasıyla dudaklarını sıktı. Gecenin yarısını uyumadan geçirecekti.

“Ama bunun hemen olmayacağını biliyorum,” dedi, “ve ah, Augusta, sadece biraz üzgünüm.”

Kolları uzandı, kendini arkadaşına doğru attı ve yüzünü pahalı ipeğe gömdü. Bir süre sonra başını kaldırıp geri çekildi ve Augusta’nın boynundaki bir parıldayıp bir sönen elmasa doğru konuşmaya başladı. “Frank’le aramda bir şey varmış gibi düşünüyör görünüyorsun. Yok... yine de varmış kadar suçluyum. Hangi eş başka birinin yanında daha uzun süre kalabilmek için kocasının kötü şansının devam etmesini ister? Yani senin yanında.”

Onu, elinde heybesi, ceketi omzuna atılmış hâlde patikadan gelirken gördüğünde mutfağa gidiyordu. Bakışları verandada gezindi, ardından mutfak penceresini görmek için eğildi. O sırada Susan kapıyı açıp verandaya çıktı ve Oliver üç basamağı hızla çıkıp onu kollarının arasına aldı. Öne arkaya salladı, dudaklarını kulağının altına bastırdı. Nihayet onu kendinden uzaklaştırıp hastalık belirtisi ararcasına baktı.

“Susie, iyi misin?”

“İyiyim, en ufak bir sorun yok. Asıl *sen* nasılsın? Ah, çok uzun süre oldu.”

“Bir daha sakın böyle bir şey yapma,” dedi Oliver.

“Merak etmeni istemedim.”

“Merak etmemi mi? Bırak *merak* edeyim. O nerede? Görebilir miyim?”

“Üst katta, uyuyor.”

“Diğerleri nerede? Ollie nerede?”

“Babamla meyve bahçesinde. Annem, Bessie ve çocuklar Poughkeepsie’ye, alışverişe gittiler.”

“Yani baş başayız. Güzel.” Elleri omuzlarında ve boynunda dolanıyordu, sonra ensesinden tutup kendine çekti; iri sıcak eli neredeyse her yerinde gezinmeye başladı. “Ah, Susie, gerçekten nasılsın?”

“İyiyim, gerçekten iyiyim. Günlerdir ayaktayım ve dolaşıyorum. Hatta hikâyemin bazı bölümleri üzerinde bile çalıştım.”

“Sen delisin. Yatakta olman gerek.”

“Neredeyse üç hafta sonrasında mı? Gayet iyiyim.”

Merdiveni tırabzandan destek alarak ve önce bir ayağını basamağa koyup ardından diğerini yanına getirerek yavaş yavaş çıktı. Omzunun üzerinden attığı ılık ılık tebessüm Oliver’ı ikna etmeye yetmedi. “Merdiven çıkmaman gerekmiyor mu?”

“Yavaş yavaş çıktığım sürece sorun yok.”

“Bırak seni ben taşıyayım.”

“Ahh hayır, beni *gerçekten* tekrar yatıracaksın.”

“Kendine dikkat etmiyorsun.”

“Senden daha iyi tavsiye verenler var Bay Ward. Annemle Bessie kalkmamam gerektiğini düşünselerdi beni yataktan çıkarmazlardı.”

Üst kattaki odada Oliver beşiğin başında durdu ve pembe battaniyenin ucunu hafifçe kaldırıp baktı. Sessizce kızını inceledi. Susan, uyanıp kendisine bakan yabancı bir yüz görürse bebeğin ağlamayacağına inanıyordu.

“Ona Elizabeth adını vermişsin.”

“Babamın annesinin ve Bessie’nin adı. Ama başka bir isim tercihin varsa değiştirebiliriz.”

“Elizabeth güzel. Sadece Bessie’den ayırmak için Lizzie ya da Betsy diye çağırmamız gerekecek.” Battaniyeyi yavaşça örttü. Masmavi gözleri yukarı kalkıp onunkilerle buluştu. “*Hecho en Mejico,*” dedi.

“Evet. Orada elde ettiğimiz tek şey.”

Rüzgâr dışarıdaki akçaağacın yapraklarını hışırdattı ve açık pencereyi örten perdeler uçuşarak beşiğe takıldı. Susan onları kaldırıp pencereyi birkaç santim indirdi. Yeniden başını kaldırdığında Oliver hâlâ ona bakıyordu. “Susie, öğrenmeyi hak etmiyor muydum?”

“Ne yapabiliirdin ki? Seni üzmekten başka işe yaramazdı.”

“Karısının, varlığından dahi haberdar olmadığı bir bebeği doğurduğunu yazan bir mektup almak bir erkeği üzmez mi sanıyorsun?”

“Özür dilerim. Hata yaptım. Ben sadece...”

Zihninde düşünceler uçuşup duruyordu, duyguları karmaşıktı. Onu suçladığı için kocasını hem haklı buluyor hem de ona kızıyordu. Birkaç kez ona yazma girişiminde bulunduğu hâlde kendini neden durdurduğunu gayet iyi biliyordu. Kocas, Milton’ın sakin aile yaşamına, Augusta ve Thomas’la yeniden kurulan

* Meksika yapımı. (ç.n.)

yakınlığına, toplum tarafından tanınan ve kabul gören bir ressam, bir yazar olarak konumuna bir tehditti. Onun kendisinden talep etme ihtimali olan şeyler geciktirmek istediği şeylerdi. Aylardır sevilen, yanında olmayan ve pek de deli gibi özlenmeyen bir fotoğraf olmaktan öteye geçmemişti; Susan istediği zaman onu hayatından söküp çıkarabilir, ardından gözyaşı döker ve geride bırakabilirdi. Sonra da ona söyleyebileceği zaman, eğer mümkünse eve dönme zamanının geldiğini söylemeye tam olarak niyet ettiği zaman kocasından kendisiyle ilgili haberleri yazdığı mektup gelmişti. Susan'ın özür dilemek için açılan dudakları kızgınlık ve öfkeyle kaskatı kesildi; kendini uysal ve sevecen hâinden arınmış, kocasının yaptığı suçlamayı kekeleyerek ona yönlendirmiş buldu.

“Hatalıyım, evet. Yazmam gerekirdi. Üzülme hak... hakkın. Peki ben üzülmedim mi? Kocasının yaptığını san... sandığı, yapmasına birlikte karar verdikleri şe... şeyi yapmadığını, onun yerine yüz... yüz on... kaçtı?... yirmi bin hektar mı?... çöle su getirmek gibi *çılgınca* bir plan peşinde koştuğunu, bu yüzden uzaklarda olduğunu duymak, evde oturan, çalışan ve her şeyi bir arada tutmaya çabalayan bir eşi üzmez mi? *Ben* bunu öğrenmeyi hak etmedim mi?”

“Aynı şey değil.”

“Bu ikimizi de ilgilendiriyor, o yüzden aynı.”

“Sue, önce emin olmalıydım.”

Susan, “Elbette!” diye bağırdı. “Ne biçim bir kelime bu? *Emin!* Sana bebekten söz etmedim çünkü doğru bir yer, geleceği olan ve hepimizin bir arada yaşayabileceği iyi bir maden aradığını sanıyordum. Dikkatini dağıtmak istemedim ve tüm bu süre boyunca sen...”

“Öyle bir yer olduğundan kuşkuluyum,” dedi Oliver. “Bulduğum yerlerde ne sen ne de çocuklar yaşayabilirdi ve hiçbirinin bir geleceği yok.”

“O zaman bana yazıp anlatman gerekirdi. Bu sulama projesiyle ne kadar zamandır ilgileniyorsun? Belli ki aylardır. Bana tek kelime etmedin. Korktun mu, utandın mı yoksa başka bir sebebi mi var?”

“Sana söyledim. Emin olmak zorundaydım.”

Susan sinirli bir ifadeyle ona baktı. Kocasını karşısında, gömlek kollarını sıvamış, asasıyla kayaya vurmaya hazır bir panayır Musa'sı gibi budalaca bir güvenle dolu olarak dikiliyordu. Eğer hayal kurmaktan vazgeçip o aptal değneğini atmazsa hem kendini hem de karısını küçük düşürecek ve arkadaşlarının onun hakkında baştan beri hissettikleri kuşkuyu haklı çıkaracaktı.

“Başarabileceğimizden emin olduğum anda sana yazdım.”

Bu sözünün üzerine Susan başını iki yana salladı; Oliver karısının attığı acımasız kahkaha karşısında âdeta titredi. “Böyle bir şeyi nasıl söyleyebilirsin? Başarabileceğinizden nasıl emin olabilirsiniz? Bu iş milyonlarca dolara mal olur.”

“Hemen yapmayacağız. Aşama aşama yapacağız.”

“Her biri sadece yarım milyona mal olacak aşamalar.”

Oliver, “Dinle,” dedi ve ona sert sert bakarak bileğinden tuttu. Sonra sert bakışı yumuşayıp tebessüme dönüştü ve gözleriyle onu ikna etmeye çalıştı. “Buraya gel.” Onu beşiğin ayakucuna götürdü. Camdan giren esinti bebeğin ince telli, açık renk saçını uçuşturdu; Susan pencere kanadını tam olarak aşağıya indirmek için uzandı. Dışarısı Ağustos güneşiyle dolu ve sıcak olsa da rüzgâr artıyordu. Susan'ın gözüne nehrin ilerisindeki fırtına habercisi bulutlar ve gök gürültüsü duyulamayacak kadar uzakta çakıp sönen bir şimşek ilişti. Oliver onun bileğini sımsıkı tutarak uyuyan bebeğe baktı.

“Sence onu yetiştirebilecek misin?” dedi. “Bu bebekten bir kadın yaratabilecek misin?”

“Bunu yapabileceğimi düşünmüyor olsam ne tür bir anne olurum?”

“Kendine güveniyorsun.”

“Öyle olduğunu umuyorum. Öyle olduğunu düşünüyorum. Evet, neden?”

“O çöle su getirebileceğim konusunda kendime aynı derecede güvendiğimi söylersem ne dersin?”

Susan, kocasının yüzünde onun amansız Batı hastalığına yakalandığı gördü. Bütün ilgisini bir hayalin karlı zirvesine vermişti ve

kupkuru bir geleceğe giden yol boyunca farklı nirengiler tutarak, oraya ulaşacak, hepsi susuzluktan ölene dek karısıyla çocuklarını da peşinden sürükleyecekti. “Kendine güvendiğinden eminim,” dedi. “Ben kendime güvenmediğimi biliyorum.”

Oliver onu yatağa götürüp oturttu; ceketinin cebinden yeşil kapaklı bir broşür çıkarıp karyolanın direğine astı. Bir kopyası elimde. Üzerinde “Idaho Madencilik ve Sulama Şirketi” yazıyor. İçinde, baş sayfada bir sopanın ucunda sallanan testilerle su taşıyan, bellerine kumaş dolamış köylüler ve gravürün altında kutsal kitaptan olduğunun farkına varmamın epey zaman aldığı bir alıntı vardı: “Onun omzundan yükü kaldırdım. Elleri küfeden azat oldu.”

“Bunu Clarence King’e gösterdim,” dedi Oliver. “Doğu’ya gelirken onunla trende karşılaştığımı söylemiş miydim? Sadece bu alıntının bile başarının kesin olduğunu gösterdiğini söyledi.”

Susan dehşete kapıldı, kocası tam bir çocuktü. “Bay King çok şakacı biri.”

“Olabilir ama bu konuda şaka yapmıyordu. Ben de yapmıyorum. Devam et, oku.”

Susan sarsıla sarsıla güldü. “Bu ailedeki tek kurgu yazarının ben olduğunu sanıyordum.”

“Kurgu, öyle mi?” Sayfayı çevirdi. “Bak bakalım bu firmanın başkanı kimmiş. General Tompkins, yani Amerikan Elmas Madeninın başkanı. Kurguları desteklemeye alışık biri değil. Rakamlara bak. Verilere bak.”

Susan, baraj alanları, hava durumu, yağış miktarı, depolama kapasitesi, topografya, zemin analizi, Snake Nehri kumundan elde edilen madenlerle ilgili yazıları isteksizce okudu. Boise Deresi’nden sulama yapan göçmenlerle yapılan iki röportaj okudu ve onların da kocasıyla aynı çizgideki hevesliler olduğunu düşündü. Kocası bir *çocuktü*. O saf hâliyle yapabileceğini düşündüğü şeyi yapması için gereken, maddi yönden güçlü bir yağmacı, bir Gould* ya da Vanderbilt’ti.”

* Altına Hücum Çağı’nın para babalarından biri. (ç.n.)

** Cornelius Vanderbilt; Hollanda asıllı Amerikalı demiryolu zengini. (ç.n.)

Başparmağı aşağıya doğru inip Susan'ın önündeki haritaya bastırarak eşyükselti eğrilerinin toplandığı ve bir nehrin hızla aktığı noktanın buruşmasına neden oldu. "Ana barajın yeri burası. Henüz burada bir şey yapmayacağız. Öncelikle daha aşağıdaki kol boyunca bir yön saptırma seti yapacağız ve o kolu kendi kanalıma yönlendireceğiz. O bile tek başına, suyu binlerce hektara götürecektir."

"Nasıl para kazanacağını anlamadım," dedi Susan çaresizce. "Arazi bizim değil ki satalım."

"Arazi satmayacağız, su kullanım haklarını ve suyu satacağız. Ne kadar göçmen gelirse o kadar fazla suya ihtiyaç olacak. İşte o zaman barajı inşa edecek ve kanal hattını Snake'e kadar uzatacağız. Kanal şuradaki dağın kenarı boyunca gidiyor ve sulama alanına kadar uzanıyor. Bütün vadi su kanalı hattında."

"Eşyükselti haritalarını okuyamadım," dedi Susan.

Oliver, "Önemli değil," diye karşılık verdi ve karısının kucağındaki broşürü aldı. "Sıra sıra alçalan, ardından yaklaşık yirmi metrelik bir düşüşü olan ve sonra başka bir sıranın başladığı uçsuz bucaksız bir ova hayal edebiliyor musun? Bunu gözünde canlandırabiliyor musun? Söz konusu kanal en sonunda yaklaşık yüz yirmi kilometre akacak ve kimsenin arazisinden geçmeyecek. Bunun ne anlama geldiğini biliyor musun?"

"Kulağa nasıl geldiğinin farkındayım."

Oliver bekledi.

"Yaşamın, insanların, okulun, kısacası hiçbir şeyin olmadığı bir bölge."

"Bana göre geleceği olan bir bölge."

"Ama bugünü yok."

Kocasında yarattığı tahammülsüzlük onu rahatsız etti ama yine de onun hevesine karşı koymak zorundaydı. Kendisinin, çocuklarının ve kocasının iyiliği için mantıklı olmak zorundaydı. Buna rağmen gülümsedi, kocasının yoluna engel koyarken bile sevgisini göstermeye çalışıyordu; yalvarırsa, bu ihtimalin onu ne kadar ürküttüğünü açıkça belli ederse Oliver'ın ısrar edemeyeceğini düşünüyordu.

Oliver broşürü hafif hafif parmaklarına vurarak bir süre düşündü. “Boise köy değil, küçük bir şehir, eyaletin başşehri. İçinden Oregon Shortline* geçecek ve onu Oregon’a giden ana hatta bağlayacak. Bir süvari garnizonu var, hatta balolar bile düzenleniyor. Şehrin arkasında yükselen dağlarda ata binmek harika. Bir atın olabilir, Ollie’nin de.”

Susan, kocasına bakmak istemediğinden elleri kucağında oturuyordu. “Üstelik tek sınıflık okula gidebilir. Okula başlayacak biliyorsun. Bu sonbaharda.”

“Morelia’ya bir özel öğretmen götürecektin. Boise’ye neden götürmeyesin?” Susan sessizliğini korudu ve Oliver çileden çıkmış bir hâlde, “Anlamıyor musun?” diye bağırdı. “Hiçbir şey anlamıyor musun? Bu durum seni hiç heyecanlandırmıyor mu? Kamu arazisinden geçecek bu yüz yirmi kilometrelik kanalın öneminin farkında değil misin?”

“Maalesef hayır.”

“İrtifak hakkı sorunu yok. Su kanalını arazisinin etrafından dolaştırmak zorunda kalabileceğin yaşlı bir aptal yok. Herhangi bir dava yok. Sadece basit bir mühendislik sorunu var.”

“Ve büyük bir mali sorun.”

“O sorun değil.”

“Nasıl?” Susan artık başını kaldırmıştı.

“General Tompkins, Pope ve Cole’dan destek sözü aldı. Yarın New York’ta onlarla görüşeceğiz.”

Susan yavaş yavaş ayağa kalktı. Omuzları titriyordu; kendini güçsüz, yorgun ve kocası yatmasına izin vereceğine onu konuşurup durduğu, sürekli itiraz etmesine neden olduğu için mağdur hissediyordu. “Anlaşılan sen kendini zaten bu işe adamışsın. Benimle konuşma gereği bile duymadan.”

Oliver’ın başının arkasındaki akçaağacın yaprakları kocasının yüzü kadar hareketsiz, kıpırdamadan duruyordu. “Her şey çok hızlı gelişti,” dedi Oliver. “Seni ikna edebileceğimi ümit ediyordum.”

* Wyoming, Idaho, Utah, Montana ve Oregon eyaletlerinde eski bir demiryolu hattı. (ç.n.)

“İyi de nasıl bu kadar acele karar verebilirim ki! Bu durum kendimi hazırladığım her şeyden çok farklı. Henüz gücümü tam olarak toplamadım, gerçekten bunu bekleyemezsin...”

Kadınların taktikleri, hiç adil değil. Susan söylediklerinin etkili olduğunu gördü. Oliver karamsar bir ifadeyle gözlerini pence-reden dışarı çevirdi.

“Sorun sadece ben de değilim,” dedi Susan. “Bebek çok küçük. Önümüz kışken buna cesaret edemem.”

“Orada kışlar çok daha yumuşak geçiyor, üstelik buradakin-den daha sağlıklı.”

“Ama iş garantisi yok. Sadece şu... tahminler var.”

“Bir maden denetçiliğinin garantili bir iş olduğunu mu sanıyorsun?” dedi Oliver ve öylesine soğuk bir kahkaha attı ki Susan ağlama arzusuyla doldu. “Almaden ya da Adelaide sana hiçbir şey öğretmedi mi?”

Susan, “Öğretti,” diye karşılık verdi. “Meksika da. “İşlerin kötüye gitmesinin ne kadar kolay olduğunu... *her zaman* kötüye gittiğini.”

“Sue, bu projeyi *biliyorum*. Ben hazırladım, ben araştırdım, planlarını ben yaptım. Başarılı olacak.”

Susan bıkkın bir ifadeyle başını kaldırıp kocasının inatçı, mavi gözlerinin içine baktı. “Peki, yarın toplantıya git ve ne diyeceklerini gör. Şu an bir karar veremeyiz.”

“Eğer sen istemiyorsan Pope ve Cole’la konuşmanın bir anlamı yok.”

İkisinin gözleri de alevler saçarak buluştu ve sonra yeniden ayrıldı. “Diyelim ki istemiyorum,” dedi Susan. “Ne yapacaksın?”

Oliver birkaç saniye düşündü. Ardından tekdüze bir sesle, “Burada kalırım herhâlde,” diye cevap verdi. “Bir iş bulurum. Elma toplarım. John için çalışırım.”

Bayan Elliott’ın hayaleti Susan’a fısıldıyordu. Susan boğazını ellerinin arasına alıp güçlkle yutkundu. “Biliyorsun ki sana engel olmam, seni yapmak istediğin işten vazgeçirmem. Bu işi orada sürdürüp arada sırada buraya gelemez misin? Conrad’la Mary gibi?”

“Potosí konusunda karar vermeye çalışırken yapmak istemediğin bir şeydi bu.”

“Burada, evdeyken farklı olur.”

Bebek kıpırdanıp iç çekerek hafifçe yana dönerken bir sessizlik daha. Nihayet Oliver, “Hayır,” dedi. “Artık bunu *yapmayacağım*. Senden yeterince uzak yaşadım.”

“Ah, Oliver!” dedi Susan yalvarırcasına. “Seni sevmediğimi düşünme sakın! Bizden ayrı yaşamayı istediğimi de! Sadece burada kendimi güvende hissediyorum. Şuradaki ufakık şey bütün kayıtsızlığımı yok etti. İzin ver düşüneyim. Toplantıya git ama izin ver biraz düşüneyim.”

Oliver onu bir süre orada tuttu. Sonra pencereye götürdü. Rüzgâr dışarıdaki akçaağacı âdeta kamçılıyor ve kapalı pencere kanadının çatlakları arasından eserek perdeleri oynatıyordu. Susan kolunu ona dolayan kocasına yaslanıp aşağıya, rüzgârda eğilip bükülen patika kenarındaki eğreltiotlarına bakarak öylece durdu. Oliver’ın, “Şuna baksana,” dediğini duydu, “uykusunda meme emiyor.” Karısına daha sıkı sarılıp onu salladı ve sonra bıraktı. “Peki. Sen benim haberime alışmaya çalış, ben de seninkine. Belki ortak bir çözüm buluruz.”

“Belki.”

Susan hâlihazırda pes etmişti. Er ya da geç, bu sonbahar ya da gelecek ilkbaharda çocuklarının valizlerini hazırlıyor, artık sayıları azalmış ev eşyalarını topluyor ve yeniden Batı’ya gidiyor olacağını biliyordu... bu kez ilk gidişindeki gibi macera dolu bir pikniğe gitmiyordu, kocasının seçtiği yerde bir yuva kurmak gibi kutsal bir niyeti de yoktu, gideceği yer onun sürgünü olacaktı.

VII

KANYON

Boise, 16 Haziran 1882

Canım Augusta,

Eski hamağımızda oturuyor ya da uzanıyorum... New Almaden'daki verandada asılı duran ve daha sonra Leadville'de Ollie'nin yatağı olarak kullanılan aynı eski hamak. Şimdi, sonradan diğer arazilerde görevlendirilen misyoner bir Cizvit tarafından inşa edilmiş bu evi çevreleyen bakımsız bahçedeki iki kavak ağacı arasında asılı. Sıcak öğleden sonraları en sevdiğim yer burası; tabii eğer hanımefendilerin efendim diye hitap ettikleri, hizmetkârlardan ise böyle bir laf duyulmayan, kazma ve kürek yüzünden elleri hâlâ nasırlı olan İrlandalı madencilerin kendilerine araba girişli ve taş kuleli milyoner evleri diktikleri bu sıkıcı yeni kasabada sevdiğim bir yer olduğunu söyleyebilirim. Oliver haftanın büyük kısmını evden uzakta, sahada geçiriyor. İyi huylu ama sakar bir kasaba kızının yardımıyla –pek de öyle denemez– sabahları bir iş düzeni sağlamayı başardım. Yetersiz deneyime sahip olarak ve elde olanlarla idare etmek zorunda kalarak yeni bir Leadville romanı yazıyorum, Öğleden sonraları bebeğin karnı doyurulup yatırıldıktan ve Ollie öğlen uykusuna yattıktan sonra buraya gelip kitap okuyor, mektup yazıyor ve kavak yaprakları arasında esen rüzgârın yavan ve kasvetli hışırtısını dinliyorum. Fazla hareket ve heyecan olmayan bir yaşam bu. Hemen üst tarafımızdaki süvari garnizonundan gelen borazan sesleri, günün saatlerini New Almaden'ın düdükları ya da Morelia'nın kilise çanları kadar net belirliyor. Gözlerimi hazırlık borusuyla açıyorum, kalk borusuyla kalkıyorum, yemek borusuyla bebeği emziriyorum. Çalışma masamda çalışırken otlak çitimizin ilerisindeki talim alanından gelen hücum borusunun kulak tırmalayıcı notaları genelde beni teşvik ediyor. Akşam bayrak indirilirken

çalınan *To the Colors*'ı duyduğumda akşam yemeği için harekete geçmem gerektiğini anlıyorum. Yat borusuyla yatağa gidiyorum ve tepenin doğu tarafında, matemli bir kumru ötüşü kadar tatlı ve hüznü, uzun başlayıp gitgide azalarak müzikal bir vazgeçişe dönüşen ışıkları söndür borusu çalarken uykuya dalıyorum.

Ev rahat, çocuklar çok iyi. Oliver'ın işi istikrarlı bir şekilde ilerliyor, bense geride bıraktıklarımı fazla düşünmemek için kendimi işimle oyalıyorum, bu yüzden Oliver şantiye mühendisi olmaksızın vazgeçene kadar hayatımızı sürdüreceğimiz bu yeri küçümsemeye hakkım yok. Arkadaşlık edilebilecek bir iki asker karısı var. Kasaba kadınları için aynı şeyi söyleyemeyeceğim. Kılık kıyafete ve davranışlara böylesine ilgisizlik ve bu denli amaçsız bir yaşam görmemiştir. Geldiğimden beri beni ziyaret etmek için yanıp tutuşuyorlar ama bu ziyaretlerin çoğuna karşılık vermeyeceğim. İsterlerse züppe olduğumu düşünsünler.

Oliver, valiyle karısından hoşlanacağımı ümit ediyordu. Birkaç akşam önce birlikte akşam yemeği yedik ve ne yazık ki valiyi kassıntı, evini zevksiz ve karısını basit buldum. Kocamın iyiliği için bunu ifşa etmeyeceğim çünkü vali onun destekçisi ve bürokratik işlemlerde ona çok faydası oluyor.

Bir anda önemli insanlar olmamız tuhaf. Benim koca oğlum herkesi hayalinin gerçekleşeceğine ikna etti. Eminim hepsi onun zengin olacağını ya da daha zengin olacağını ümit ediyorlar... şirketteki hissedarlardan bazıları söz ettiğim İrlandalı milyonerler. Arazi fiyatlarında hâlihazırda büyük bir artış oldu, tapu ve kadastro dairesi –bu ifadenin nereden geldiğini yeni fark ettim– çok iş yapıyor. Thomas'la sen bir arazi için teklif verip sadece ziyaret amaçlı bir batı mekânının temellerini atamaz mısınız? Bu konuda ciddiym, kârlı bir yatırım olur, üstelik “çöl arazisi” ya da “ağaç yetiştirme” taleplerinde bulunanlar için bir çiftlik arazisinde olduğu gibi ikamet zorunluluğu yok. Sadece burada dedikleri gibi minimal “imar ve ihya” yapması için birini bulmanız ve beklemeniz gerekiyor. Yeni bir ülke kurarken siz de bize katılmak istemez misiniz? Hiç Snake kıyılarını görme isteği duymuyor

musun? Yoksa bu da seni rahatsız eden o çirkin Batı isimlerinden biri mi?

İslah işi ve halkı dışında bu topraklar çok güzel... dağlardan Snake'in kanyonuna geniş setler hâlinde inen ve diğer taraftaki dağa doğru tekrar yükselen çalı dolu geniş bir düzlük. Öncülerden olmanın iyi taraflarından biri bu doğayı hâlâ vahşi ve bozulmamışken görebilmek. Buraya gelirken Wyoming Eyaleti'ndeki Granger'da Union Pacific'ten inmek ve yapımı henüz tamamlanmayan Oregon Shortline hattındaki inşaat trenine takılmış tek yolcu vagonuna binmek zorunda kaldık. Oliver bizi hattın sonu olan Kuna'da faytonla karşıladı.

Keşke Kuna gibi bir yerin verdiği hissi yaşamayı sağlayabilsem. Trenin keşmekeşinden sonra sessizlik seni sarıyor, uzaklardan gelen yumuşak kuru bir esinti telefon telleri arasından uğulduyor ve devlet yolu bir yöne, yeni demiryolu ise diğer yöne doğru doğru uzanarak gözden kayboluyor. Tek bir ağaç yok, sadece çalı çırpı. Çalı, diğer yeşilliklerin yanında güneş ışığıyla kıyaslanan ay ışığı gibi kalıyor. Rüzgâr âdeta büyüdü, hava kuşlarla ve onların şakımasıyla dolu. Her yanımız çayırkuşu sesleriyle kaplı; başka bir ses daha... gökyüzünden sağanak hâlinde yağan kısa ve tatlı bir ezgi daha var, incir kuşu mu tarlakuşu mu bilmiyorum. Şahinler maviliğin zirvelerinde süzülüyorlar; ileride saksaganlar uçuyor ve kaybolmadığından emin olmak isteyen sokak köpekleri gibi ara sıra geri dönüyorlar. Tek bir ev, yel değirmeni, tepe yok; sadece uzaktaki ufkun her köşesinde yükselen leylak rengi dağlarla yeşilimsi gri bir düzlük. Toz kaplı yol arkada akıp giderken dağlar yakın bir dost gibi seninle birlikte ilerliyor. Düzlük, tıpkı döner bir tepsi gibi usulca dönüyor ve dönerken kumda açan çuha çiçekleriyle hatmi çiçeği kadar gösterişli iri kırmızı-sarı çiçekli kaktüsleri ortaya çıkarıyor.

Betsy uyurken ve Ollie babasının dizleri arasında arabayı kullanırken bu manzarada kilometrelerce yol aldık. Ollie'nin bu vahşi ve bomboş topraklara nasıl tepki verdiğini görmek dokunaklıydı; dokunaklı ve biraz ürkütücü. Kendi kısıtlı dünyasıyla sınırlı Batılı

bir çocuk olarak büyüme ihtimalini düşünürsem zihnim tam anlamıyla rahat olmayacak.

Yine de o kadar güzel ki! Oliver'ın coşkusunu ilk kez anladım. Çalıların arasındaki tozlu patikada yol aldık ve batıdan gelen kurak, büyümlü rüzgâr üzerimizden esip geçti, nihayet bir akarsu vadisinin yukarısında yer alan, arka tarafında parça parça kar ve orman kaplı bir dağ yükselen uzun bir sete vardık. Sağ tarafımızda kanyondan çıkan bir akarsu, çalı kaplı dağ eteklerinde kendine yol açarak akıyordu. Kasabanın aşağı kısmında Boise Nehri kıyısı boyunca uzanan kavak ağaçlarının eğri büğrü hattı düzlük boyunca uzanıyor, sonunda ağaçlarla nehrin ilerisindeki setlerin altında gözden kayboluyor ve arazi verimli hâle geliyordu. İkisi de kanyonlarına batmış olduklarından, eğer yüksek bir yerde durmuyorsan bir iki kilometre uzakta ne Boise'yi görebilirsin ne de Snake'i.

Kanyon boğazı, akarsu ve şehir, Oliver'ın beşeri uğraşın tarihini yazmayı ümit ettiği kocaman boş bir sayfadaki karalamalardan fazlası değildi. Atları durdurdu ve hatırı sayılır bir süre ona baktı. Bu manzarayı, Oliver Coeur d'Alene'den gelip de burayı ilk gördüğünde ve o müthiş fikriyle donakaldığındaki gibi görmek benim için iyi oldu. Bilgi sahibi olmanın getirdiği o sakın tavrı içindeki Oliver, burayı görür görmez onun hissettiği şeyleri hissedeceğimi biliyordu. *Bu* müthiş bir fikir, başarılması zor ama imkânsız değil. Ben de yarı yarıya inanmaya başladım ve bizi sürükleyeceği hayatla tam anlamıyla barışamasam da artık başarısızlıktan korkmuyorum.

Artık buradayız ve iş ilerliyor, hatta insanları kolayca ve acımasızca ayırıp dağıtan Batı'nın onları yeniden birleştirebildiğinin emareleri var... belki de medeniyetin ve beşeri birlikteliğin bağlayıcı gücünün Batı'nın büyüklüğü ve kişiliksizliği kadar sağlam olduğunu gösteren emareler bunlar. Oliver'ın, eski yardımcısı Frank Sargent'in nerede olduğunu bulmayı başardığından ve onu buraya getirmek için gereken ayarlamaları yaptığından da kısaca söz edeyim. Buna çok sevindim... ama senin bir ya da iki kez şaka yollu ima ettiğin sebepten dolayı değil, Frank kendisinden on

yaş büyük bir kadına romantik bir biçimde tutkun. Onun için endişeleniyorum, Doğu'dan gelmiş ve son birkaç yıldır çalıştığı ilkel maden kasabalarındaki kaba saba adamlar arasına atılmış, soylu, iyi eğitilmiş genç bir adam. Leadville'deyken annesinden, kız kardeşlerinden, Batı'daki her genç erkeği baştan çıkaracak şeylerden ve onlara karşı koyma konusundaki kararlılığından söz ederdi bana. Ama söylentiler doğruysa Batı'nın şimdiye kadar yarattığı kasabaların en berbatı olan Tombstone'da bunlardan yakasını tam olarak kurtaramamış. Oliver, onun bir arkadaşını öldüren bir adamı arayanlara katıldığını ve aramanın Meksika sınırında katilin bir ağaçta sallandırılmasıyla bittiğini söylüyor. Bunun benim tanıdığım, aşırı kibar Frank olduğuna inanmak zor ama onun içinde her zaman genç bir savaşçı vardı. Pricey Leadville'de dövüldüğünde Frank'in eline silah alıp saldırganların peşine düşmesini önleyen tek şey Oliver'in onu dizginlemesiydi. O, bizim için değerli ve sadık bir dost ve burada söyledikleri gibi yakışıklı, sabırlı bir örnek olarak işe yarıyor. Onu Oberon* olarak çizerken zehirli bir mantar tepesinde bütün gün sabit durmaya çalışmasını istemem yeter. Boise'ye çok şey katacak. Haftaya geliyor. Sanki seninle, Katy'yle ve Emma'yla Cooper'ın koridorlarında dedikodu yapıyor gibiyim.

Oliver'in diğer yardımcısı, Wiley adında Bostonlu genç bir teknisyen; neşe saçan bir kuş gibi cıvılcı ve iyi huylu. Baştan beri bu duyguyu yaşayan biri olarak insanın kocasının işinin onu bütünüyle tatmin etmesinin ne büyük bir mutluluk olduğunu biliyor olmalısın. Oliver yaptığı her işi özenli ve iyi yaptı ama şu âna kadar bir işe yüreğini koymadı. Bütün gün çalışıyor, akşamları kendini sulama tarihine ve İran, Hindistan, Çin dâhil olmak üzere her yerdeki şebeke raporlarına gömüyor. Geçen gece baş ağrısı olduğundan ben yüksek sesle ona okurken Konfüçyüs'ten bir alıntıya denk geldim, Oliver Ward'u o kadar iyi tarif ediyordu ki ikimizi de güldürdü. Konfüçyüs, "Lun Yü'nün mizacında bir

* Alman besteci Carl Maria von Weber tarafından yazılmış *Oberon* operasındaki periler kralı. (ç.n.)

kusur görmüyorum. Ortalamanın çok altında yaşadı ve bütün gücünü su yolları ve su kanallarında harcadı,” diyor. Oliver bu alıntıyı hemen bir tahtaya boyayla yazdı ve bir bölümün başındaki özdeyiş misali kanyon kulübesinin kapısının üzerine çiviledi. Artık bitirmem gerek. Az önce Ollie gelip garnizona gidip gidemeyeceğini sordu; Şef Joseph’in peşinden giden adamlardan bir çavuş ona ve birkaç oyun arkadaşına bir süvari gibi ata binmeyi öğreteceğine söz vermiş. Bunun güvenli olduğunu düşünüyorum ama yine de oraya gidip o çavuşa bir baksam iyi olur. *Beş yaşında* bir süvari gibi ata binmek!

Hoşça kal sevgili Augusta. Öğleden sonrasının yarısını seninle böyle sohbet ederek geçirmek beni rahatlatıyor. Korkarım ki biz bu vadiyi uygar bir dünyaya dönüştürene kadar okunaksız el yazımı çözmeye çalışacağın sayısız mektup alacaksın.

Dostun,
SBW

Kimi yayıncıların viski soda eşliğinde hayatlarından yakınlıkla iyi bir eser bulmak için yüzlerce kötü yazı okumak zorunda kalmaktan şikâyet ettiklerini duydum. Tarih alanında çalışmış biri olarak en ufak bir acıma duygusu beslemiyorum. Bir tarihçi kullanabileceği tek bir hakikat bulabilmek için binlerce evrak gözden geçirir. Eğer benim gibi yazışmalar üzerinde çalışıyorsa, hele bu yazışmalar bir kadının mektuplarıysa, bilginin küçük adasına, yemek tarifleri, ev idaresiyle ilgili ayrıntılar, çocuk hastalıkları, değersiz misafirler, bir tarihçinin tanımadığı insanlarla yapılan kifayetsiz sohbetler ve yazarın dün ne yaptığını anlattığı cümlelerle dolu iç karartıcı bir bataklığa bata çıka güçlkle ilerler.

Mektuplaşmaya düşkün ve bazen çok ilginç biri olan Susan Ward'un da diğer ölümlüler gibi çorak dönemleri vardı. Ayrıca ketumluğu ve gururu da vardı; kocasının peşinden bu çalı kaplı çöle gelmeye karar verdiğinden şikâyetini ancak mizah yoluyla dile getiriyor, bu güzellikle karşılaşan bir turistin davranışlarını sergilemek zorunda kalıyordu. Sonuç: Boise'deki ilk bir yılı boyunca oldukça fazla gevezelik ediyor. Arkadaşları, bir daha asla hayatına girmeyen –uzak bir yere nakledilen veya ilişkisini kestiği ya da unutup gittiği– ordu mensuplarının karıları.

Orada öğrenmek istediğim hiçbir şey yok; ne olayları öğrenmek istiyorum ne de duyguları. Durup okumaya değer bir şey bulana kadar uzun bir süre gevezelik edilmiş o içleri bomboş mektupların sayfalarını çevirip durmak zorunda kalıyorum. Bu okumaya değer mektuplardan ilki on bir ay, bir roman, bir düşük, endişe verici kızamık ve boğmaca olayları ve çalakalem yazılmış upuzun sayfalar sonrası ortaya çıkıyor. Alıntı yaptığım şu mektup dışında:

17 Mayıs 1883

Çok sevgili Augusta,

Geçen hafta gerçekleşen adres değişikliğini lütfen not al. Yaz boyunca mektuplarımızı ancak biri atla on altı kilometre uzaklıktaki kasabaya giderse alacağız. Peder Mespice'nin evinden vazgeçtik ve pılımızı pırtımızı toplayıp kanyona taşındık. Doğulu destekçilerimiz Pope ve Cole'un işleri bir süredir ters gidiyor ve General Tompkins'e bizimle yola devam edemeyeceklerini söylüyorlar.

Oliver, bu darbeyi benim asla başaramayacağım bir sakinlikle karşıladı. Bu işin gecikme ve sorun olmadan kolayca halledileceğini asla beklemediğini söylüyor ama işi durdurmak zorunda kaldığı için kendi kendini yiyip bitirdiğinden eminim çünkü topografik çalışmayı tamamlamak için kış boyu deli gibi çalıştı ve kanalın ilk on iki kilometresinin, Susan Kanalı diye adlandırılacak kısmının (ki bu iltifat bende hem kahkahaya boğulma hem de kötü talih yüzünden gözyaşı dökme hissi uyandırıyor) kazımı için bir müteahhitle henüz anlaşmıştı. Şimdi General Tompkins yeni destekçiler bulana kadar her şeyi ertelemek zorundayız. En muhtemel destekçiler Baltimore ve Ohio Demiryollarıyla bağlantıları olan Baltimorelu Keyser ailesi görünüyor.

Bu koşullar altında kanyon kampı âdeta imdadımıza yetişti. Oliver sadece iş oldukça maaş alıyor. Frank ve Wiley, bacaklarını kamp masamızın altına uzatma ayrıcalığı dışında hiçbir ücret almadıkları hâlde bizi bırakmadılar. Haklarımızı ve izinlerimizi düzenli tutmak adına gereken işleri yürütmesi için elinden her iş gelen John'u ve Charley Wan* –*beti benzi atmış* biri gibi gelmiyor mu kulağa?– adındaki Çinli aşçıyı da yanımızda tutacağız. Oysa hiç öyle değil. Âdeta küçük, güleç yüzlü, yaşlı bir fildişi heykelciği ve fazlasıyla şık. Cumartesi günü Boise'ye gitti, geceyi orada geçirdi ve pazar kahvaltısını hazırlamak için tam zamanında tıraş

* (İng.) Wan: Benzi atmış, solgun. (ç.n.)

olmuş, pırıl pırıl, parfüm kokar hâlde geri döndü. Betsy ona “minik Çinli” diyor.

Paramızın azalması beni korkutuyor –baştan beri tek korkum bu ya da yarı korkum– ama yaz için kanyonu Boise’den daha çok seviyorum. Rahat bir cansızlıktansa canlı bir rahatsızlığı tercih ederim. Kamp bir kulübe, içinde masamızın üstünde bir “sineğin” uçup durduğu yemek çadırı, Wiley’le Frank’in kıyıdaki çadırı ve derenin aşağı tarafında, John’un uyuduğu terk edilmiş bir madenci barakasından ibaret. Kulübe eskiden ofisti ama Oliver’ın da söylediği gibi, içinde zaman geçirilecek bir ofise ihtiyaç yok, bu yüzden orası artık Ward ailesinin dört ferdiyle Nellie Linton’ı barındırıyor. “Ortalamanın altında bir ev” gibi, zaten biz de bütün gücümüzü su yolları ve su kanallarında harcamak *istemiyor muyuz?*

Buraya taşınmak zorunda olduğumuz netleştğinde kendimden ziyade Nellie için endişelendim. Hatırlarsan sana onun hakkında bir şeyler yazmıştım; günün birinde Batı’ya gelmek isteğini dile getirmiş olan eski öğretmenimin kızı. Batı’ya gelmek isterken medeni bir eve değil, kanyondaki bir kulübeye gelmek zorunda kalmak, ahh! Onu durdurmanın bir yolu yoktu, Amerikalı diplomatların çocuklarına öğretmenlik yaptığı Londra’dan çoktan yola çıkmıştı. Bu yüzden Oliver’la gençler çam kerestesiyle son derece sade ek bir oda yaptılar. Asil ve müşkülpesent bir kadın olduğundan tüm bu süre boyunca onun odaya şöyle bir bakıp arkasını dönerek çekip gideceğinden emindim.

Ama çok *sağlam* çıktı. Evveli gün buraya gelirlerken Oliver at arabasını durdurup yoldaki bir çingiraklı yılanı öldürmek zorunda kaldı. Nellie en ufak bir tiksinti belirtisi göstermeden, çığlık çığlığa bağırmadan ya da kendini kaybetmeden onu izledi; sadece dudakları biraz gerildi. Manzaraya gerçek bir Wordsworth tarzıyla hayran hayran bakıyor ve odasının mükemmel iş göreceğini söylüyor. Odayı daha şimdiden resimler, porselen tavuklar, desenli parçalar ve annesinin kakma işli dikiş kutusuyla süsledi. Tuvalet masası dikine konmuş, muslin perdeyle kapatılmış bir

kutu; yatağı ev yapımı bir karyola. Tüm bunlar (artık Ruskin'e ait!) İngiliz bir kır evinde büyümüş, babası ünlü bir ressam olan, üvey annesi yakın zamanda *The Girl of the Period* adlı bir kitap yayımlamış bir kız için!

Onun gibi biri Idaho'da hiç görülmedi. İtiraf ediyorum ki o gelmeden önce gençlerden biriyle, muhtemelen Wiley'le aralarında romantik bir şeyler olabilir diye düşünüyordum ama Nellie çirkin ve ufak tefek, dişleri oldukça belirgin ve çenesi biraz küçük. Maalesef tüm hünerleri –ki bu hâliyle hepsi mükemmel olsa da– kardeşçe...

Devamı sonra. Tahmin edebileceğin gibi ilkel kampımıza yerleşmekle meşgulüz.

Dostun,
Sue

* John Ruskin. İngiliz yazar, şair, sanat ve toplum eleştirmeni. (ç.n.)

Dedemin az sayıdaki kâğıtları arasında, *Irrigation News and Transactions of the American Society of Civil Engineers*'daki makalelerinin ayrı baskılarının yanında, tamamlandığı zamanda dünyadaki en yüksek baraj olan Arrow Rock Barajı'yla ilgili bir devlet yayını var. Bu bültende, barajdan kendine pay çıkaran politikacıların yanında onu inşa eden mühendislerin de adları yazılı. Oliver Ward'un adı onların arasında değil ama A.J. Wiley'nin adı var. Bu bülteni dedeme gönderen kişi, o güne kadar arazi ıslahı konusunda büyük bir isim hâline gelmiş olan Wiley; bültenin ön sayfasında el yazısıyla yazılmış şöyle bir not var: "Burada ne yazıyor olursa olsun bu senin barajın patron; yirmi yıl önce, Islah Bürosu'nun henüz haberi bile yokken nehir kıyısında konuştuğumuz barajın aynısı."

Tarihi meslek edinmiş biri olarak, dedemin sonunda sadece federal hükümetin muazzam gücüyle yapılabileceği kanıtlanan bir işi tamamen bireysel teşebbüs ve var olma mücadelesi veren küçük kurumların finansal kaynaklarıyla yapmaya çalıştığının farkındayım. Bu, onun aptal ya da hatalı olduğu anlamına gelmez. Sadece erken davranmış. Saati öncülerin zamanına göre ayarlanmış. Henüz ulaşmayan trenleri karşılamış, henüz inşa edilmemiş peronlarda, asla döşenmeme ihtimali olan demiryolu hattı kenarlarında beklemiş. Batı'ya ilk gelen çoğu insan gibi o da geçmişin saat vuruşlarını duymuş ve o vuruşları yanlış saymış. Umut her zaman gerçeğin önündeymiş, ihtimaller gerçeğin ana hatlarını gizlemiş.

Örneğin kanyon kampına taşındıklarında orada sadece bir yaz kalacaklarını sanıyorlarmış. Beş yıl kalmışlar.

Doğal olarak ben, Boise Kanyon'undaki kampı hiç görmedim. Onun hakkında bir şeyler duyacak kadar büyüdüğümde yüz metre su altındaydı. Böylesi daha iyi. Aksi takdirde küçük kanyonunda terk edilmiş, bahçeleri ot bürümüş, çitleri yıkılmış,

kanalları tamamen tıkanmış, camları kırılmış, köprüsü artık derede sürüklenen kopuk kablolardan ibaret kalmış, her çivisi ve çit kazığı yanından geçip giden koyun sürülerinin yünleriyle kaplanmış hâliyle, başarılammış ve kaybedilmiş bir dava gibi görünecekti.

Oysa orada yaşarlarken bu kaybedilmiş bir dava değil, umut dolu bir mücadeleleydi ve kısa bir süre için cennetten bir köşeydi.

Cennetin üç katı vardı. En üst kat, kanyonun kenarından geçip çalı kaplı yüksek bayırları tırmanarak titrek kavak korularına, çam ağaçlarına, dağ meralarına, buz gibi göllere ve tepedeki kırsal bölgenin akarsularına çıkıyordu. Orta kat, nehrin kaynağının doğduğu yan kollarından birinin kenarındaki binalarıyla bahçe-lerinin yer aldığı çember şeklinde bir düzlüktü. En alt katsa nehir kıyısıydı.

Kanyonlarının ağzının hemen alt tarafında sarp kayalar içeri doğru daralıyordu ve efsaneye göre Kızilderililerin ruhları sakinleştirip etkisiz hâle getirmek için oyuğuna oklar attıkları Arrow Rock denilen tepe çeperlerden birine yakın yükseliyordu. Kaya parçaları nehre kısmen set çekmiş ve aşağı tarafta bir çağlayan, yukarıda ise bir gölet oluşturmuştu. Suyun döküldüğü yer dışında gölet çalkantısızdı ve onların ön bahçesi olan çakıllı bir kıyısı vardı. Pınarın akıntısı, bir gün oraya daha büyüğünü yapmaya niyetlenmelerine neden olan doğal su deposuna tomruklar taşıyor, onları sivri burunlu tekneler içindeki ağaç kesiciler takip ediyordu. Eğer çit kazıklarına ya da kerestelere ihtiyaçları olursa Papaz adını verdikleri siyah tekneleriyle gidip kancalarla istediklerini toplayıp kıyıya çekebiliyorlardı. Kahvaltılarını göletten çekiyorlar, çocuklar onun kıyılarında dolaşüyor ve taşlarının altındaki tatlı su ıstakozlarını yakalıyorlardı; kadınlar kalkmadan önce ya da yat-tıktan sonra gençler buz gibi suyunda yüzüyorlardı.

Orada geçirdikleri beş yılın her gecesı kamp ateşleri volkanik kayalıklara kırmızı ışıklar yansıttı, faniliğin gizemiyle akan nehre dokundu ve karanlık karşısında insani bir azim ifadesiyle çadırın üçgen hatlarını ortaya çıkardı. Su alçakken bile aşağıdaki çağlayan sabit bir hızla akmaya ve homurtusunu yaymaya devam etti.

Hepsi hâlâ bir aradayken akşamları nehir kıyısında toplantılar düzenlediler, şarkılar söylediler, sohbetler ettiler. Kamp ateşlerinin etrafından bir sürü plan yapıldı, bir sürü umut akıntıya kapılıp gitti ve hepsi ters akıntıda yeniden geri döndü. Burası bir süre için dedemin Batı'da aramaya geldiği her şeye sahip olan yerdi... özgürlük, hareketli bir açık hava yaşantısı, muazzam bir şeyi inşa edecek olma heyecanı.

Babaannemin kapağında Yellowstone ayısı olan eski fotoğraf albümünde dedemin, gençlerin ve ailesinin destek olmayı düşündüğü sulama projesini incelemeye gelen Keyserların oğluyla birlikte çekilmiş bir fotoğrafı var. Eyerli atlarla nehir kıyısında duruyorlar, arkalarında başı öne eğik, sırtı eşya dolu bir yük beygiri var ve fonda, nehrin bir kenarıyla Arrow Rock'ın siyah sütunları görünüyor. Fotoğrafın altına babaannemin sonradan yazdığı aşikâr, onun kargacık burgacık yazısından oldukça farklı, beyaz mürekkeple "*Umut Böyle Görünüyordu, Ağustos 1883*" yazılmış.

Umut çok genç görünüyor, Keyserlardan daha az tedbirli olan insanlara güvenilmez görünecek kadar genç. Genç Keyser, gelecekleri iki dudağının arasındaki tek bir kelimeye bağlı olan o adam tüyü bitmemiş bir çocuktü. Wiley daha da gençti, sadece yirmi üç yaşındaydı ama onlar için önemliydi çünkü genç Keyser gibi o da St. Paul's Okulunda okumuştü ve Batı dağlarındaki bu oyukta hemen arkadaş olmuşlardı. Sargent, koyu renk favorileri ve bıyığıyla orta yaşlı birini oynayan genç bir aktör gibi görünüyordu ve yüzünde çok sevdiği çocukların oyununu seyrediyormuşçasına bir gülümsemeyle fotoğraf makinesine ya da onu tutan kişiye –ki bu kişi babaannemdi– doğru eğilmişti. Şef de ziyarete gelen bir para babası etkisi yaratmak için arayıp bulduğı kesin olan siperli şapkasıyla onlar kadar genç görünüyordu, o kadar genç görünüyordu ki dedemi tanımakta güçlük çektim. Teni güneşten kararmıştı, gözlerinin rengi çok açık görünüyordu. O da fotoğraf makinesine gülümsüyordu... güçlü uzun bir bedeni ve canayakın bir yüzü olan genç bir sporcu gibiydi. Ama aynı zamanda tedbirli para babalarına projesinin mantıklı ve ne kadar genç görünürse görünsün

yaratıcısının da yetenekli, deneyimli ve doğru karar verebilen bir adam olduğunu kanıtlamak üzere yola koyulmuş Sawtooth kabilisinin reisine benziyordu.

Onu böylesi dinç ve kararlılıkla kuşanmış, atına atlayıp seksen yıldan daha uzun bir süre önceki geleceğe doğru yol almaya hazır görmek beni efkârlandırıyor.

Zaman akışı dışında fazla bir şeyin olmadığı o yazı atlayıp 1883 Eylül'ündeki serin bir geceye geçiyorum. Dördü, kıyıdaki büyük ateşin etrafında oturuyordu. Geniş bir gökyüzü nehrinin altında su nehri şarıl şarıl akıyor, kayanın dibinde gözden kayboluyor ve su nehri boyunca uzanan kıyının aşağı tarafıyla aşınmış taşlarının kenarlarında, alevin çekişiyle emilip yukarı doğru yıldızları çoğaltarak kıvılcımlar püskürten soğuk bir hava nehri çağlıyordu. Susan buz gibi havanın ensesini uyuşturduğu hissetti ve Oliver'in koyun derisi ceketinin yakasını kaldırıp *rebozoyu* başına sardı.

Ateşin ışığıyla kızaran otların siyah gölgeler serpiştirdiği patikalar, küçük kanyondan başlayarak yukarı doğru, Wan'in yemek çadırının karanlığa bulanmış turuncusuna doğru çıkıyordu. Ateşin diğer tarafında ışıltılı, görünmeyen bir ıslaklıkla kaplı çakıl taşları bir balığın pulları gibi parıldıyordu. Aşağı kanyon rüzgârının uğultusu karşısında çağlayanın sesi sadece bir mırıltıydı. Moralleri bozuk bir hâlde dizlerine sarılmış oturuyor, asık yüzlerle alevlere bakıyorlardı.

O anki hâllerini gözümde tam olarak canlandırabiliyorum çünkü babaannem kısa bir süre sonra *Ücra Batı Yaşamı adlı* bir seri için, bu üç adamın o andaki hâlini çizmiş... bence çizdiği en iyi resim, hatta Meksika resimlerinden bile daha iyi. Geçen gün bir sanat tarihi kitabında onlardan “gravürün altın çağının en güzel örnekleri” diye söz edildiğini gördüm. Bu resme *Maden Arayıcıları* adını vermiş ve altına Bret Harte'dan bir dörtlük eklemiş:

*Kamp ateşi hoyratça boyadı onları
Kanlı canlı rengiyle sağlığın
Vahşi yüzler bitkin ve baygındı
Azgınca peşine düşmekten paranın*

Moral bozukluğu içinde geçen süre boyunca vahşi ve bitkin yüzler yeterince gerçektir. Çok çalışmışlar, fazla ümit etmişlerdi ve hayal kırıklıkları beklentileri kadar büyüktü. Ama onların moralini bozan şey para değildi. Servet peşinde koşmuyorlardı, dedemin maden işinden bıkmasının nedeni tam olarak buydu. Onlar yaratan ve yapanlardı; bakir doğanın bir parçasını alıp medeniyet yuvası hâline getirmek istiyorlardı. Bence yanlış yapıyorlardı –medeniyetleri bütünüyle yanılttı– ama onlar zalimliğin ve açgözlülüğün antiteziydi. Seçme şansı verilseydi hepsi projeleri başarısız olup servet kazanacaklarına başarılı olup yoksul kalmayı seçerdi. Susan'ın sesinin, ateş ve rüzgârın, kasvetli gecenin seslerinden daha yüksek çıkmasına neden olan da buydu. “Off, *yeter!* Parası olan sadece Keyserlar değil.”

Evet, dedi diğerleri. Elbette değil. Kesinlikle.

“General Tompkins uğraşüyor. Yarın bir telgraf alabilirsiniz.”

“Alsak bile bu sene işimize yaramaz,” dedi Oliver. “İnşaat mevsimi sona erdi.”

“Kışın yapabileceğiniz bir şey yok mu?”

Frank Sargent elini tozlu çizmelerine vurdu, yüksek ve sabırsız bir sestir bu. “Neden o su kanalını kendimiz kazmaya başlamıyoruz, dördümüz?”

“Çünkü bu, insanları kendimize güldürmekten başka işe yaramaz,” dedi Oliver. “Eğer başlamış olsaydık Noel’e kadar devam edebilirdik. Bundan sonra başlamaya değmez. Dört adam, iki at ve bir Fresno kazıyıcıyla olmaz.”

“Kışı en azından plan yaparak geçirebiliriz,” dedi Susan.

Oliver ateşin karşı tarafından kısık gözlerle bakarak ona hafifçe tebessüm etti. “Şimdiye kadar bunu fazlasıyla yaptık. Ama yine de kış boyunca yapabileceğimiz bir şey var.”

“Ne?”

“Beklemek.”

Hep birlikte güldüler. Ateşe dal parçaları ve çakıl taşları attılar. Parmak uçlarından yaklaşık on santim daha uzun kolları olan bir cekete sarınmış Susan, nehrin sır dolu sesini dinleyerek ve Frank Sargent’ın profilinin arkasındaki sarp kayada titreşen ışığı izleyerek bu kelimeyi âdeta ağzında çevirip tadına baktı ve aldığı lezzet hoşuna gitmedi. Beklemek. Oliver onu projesine ikna etmek için Doğu’ya getirdiğinden beri beklemek dışında çok az şey yapmışlardı. Susan, kocasının üç haftalık kızlarının beşiğinin yanında durup, “sen nasıl bu bebeği bir kadın olarak yetiştirebileceğin konusunda kendine güveniyorsan ben de bu işte başarılı olacağım konusunda kendime güveniyorum,” deyişini hatırladı. Betsy artık iki yaşını bir ay geçmişti. Yuvaları bu vahşi kanyon, ocakları bu nehir kıyısı, umutlarıysa her zamanki gibi çok uzaklardaydı. Hatta daha da uzakta, çünkü o zamanlar arkalarında Pope ve Cole vardı, şimdi ise hiç kimse yoktu.

“Ama beklemenin de kendine özgü sorunları var,” dedi Oliver.

Wiley, “Bu konuda gitgide daha iyi olduk sanıyordum,” dedi ve yine güldü.

Oliver gülmedi. Önce Susan’a sonra ateşe baktı. “Kasabaya geri dönemeyiz, buna paramız yetmez. Wan’ı yanımızda tutamayız, para yok, yer yok. Wiley ve Frank’ten para almadan çalışmaya devam etmelerini isteyemeyiz. Zaten Mayıs’ın birinden beri bunu yapıyorlar.

Wiley anında başını kaldırıp hızlı bir bakış attı ve sonra bir sopayla iri taneli kumu eşelemeye başladı. Frank sırtını dikleştirip tomruğa dayadı, ardından yeniden gevşedi. O an Susan’ın aklına onu bir sürü hâlde çizmiş olmasına rağmen hiç bir Kızılderili olarak çizmeye çalışmadığı geldi. Mağrur, gururlu ve etkileyici bir görüntüsü vardı. Omuzlarına sarınmış bir battaniye, örgülü saçları ve saçına takılı tüylerle kemik parçaları olduğunu hayal etti. Evet.

O sırada şaka yollu, “Ne yapıyorsun, bizi kovuyor musun?” dediğini duydu.

“Beklemek dışında bir şey yapmanız için fırsat tanıyorum.”

“Ya başka bir şey yapmaktansa beklemeyi tercih ediyorsak?”

Oliver ateşe bir dal parçası attı. Etrafındaki çakıllı zemini dallardan temizlemişti. Dalgın bir biçimde yerden alıp atacak başka bir şey aradı. “Bunlar, yürümeyen bir projeye saplanıp kalmak yerine kendinizi ispat etmeniz gereken yıllar.”

“Laf!” dedi Wiley, “Sen bu projeye inanmıyor musun yoksa? Ben *inanıyorum*.”

“Ben de,” dedi Frank.

Oliver sabırlı bir ifadeyle, “Burada sizin *yaşayabileceğiniz* bir yer yok Frank. İkiniz de parasız çalışmaya devam edecek kadar çılgın olsanız bile.”

“Çılgın mı?” dedi Susan. “Yoo, hayır, sadık!”

Onları utandırmıştı. İki genç Susan’a başlarını sallayarak, utangaç gülümsemelerle karşılık verdi. Frank, “Çadırın nesi var?” diye sordu.

“Kışı orada mı geçireceksiniz?”

“Kulübede daha rahat olacağını sanma. Bir şey söyler misin Art?”

“Biraz serin oluyor,” dedi Wiley.

“Tamir etmemiz gerek. Katranlı mukavva ya da öyle bir şeyle kaplamalıyız.”

“Bakın,” dedi Frank ve dikleşip sırtını tomruğa yasladı. “Bence ne yaparsak yapalım Bayan Ward o kulübede rahat edemeyecek. Ne onun için ne de çocuklarla Nellie için yeterince iyi. Neden ona bir ev yapmıyoruz.? Yapacak başka bir işimiz yok.”

Oliver şaşırmış görünüyordu. “Neyle?”

“Tomruk olmaz mı?”

“Elbette olur,” dedi Wiley.

“Kesmek için çok geç,” dedi Oliver. “Onları buraya sürükleyecek su yok.”

“Kaya olmaz mı? Etrafta bir sürü kaya var.”

“Çatıyı, zemini, çerçeveleri, pencereleri, yani geri kalan her şeyi nasıl yapacağız? Size söylüyorum, şirket beş parasız, ben de

öyleyim. Başka bir şey ayarlasanız iyi olur. Eğer yeniden başlarsak ve geri dönmek isterseniz işiniz hazır, hem de iyi bir zamla.”

Oliver onların sadakati ve inancına duygusuzca yaklaşıyormuş gibi geldi Susan’a. Bu işte o kadar uzun süredir birlikteydiler ki bir tren yolculuğu sonrası kendi yoluna giden yolcular gibi ayrılmaları mümkün değildi artık. Susan hiç düşünmeden, “Ama biraz paramız *olacak* Oliver. *Tanık* için Thomas’tan bir çek gelecek.”

Eski tartışmalara dönüş. Susan kocasının yüzünün cansızlaştığını gördü. El yordamıyla yerden alacak bir şey bulmaya çalıştı ve bir dal parçası buldu. Dalgın dalgın onu kırdı, bir daha kırdı. “O para ev inşa etmek için değil,” dedi ve ona ikaz eder bir ifadeyle baktı.

Susan bu bakışa rağmen koyun derisi ceketin yakasını geriye itip *rebozoyu* başına daha da sıkı sararak ateşe doğru eğildi. Meksika bu tür bir şalın güzel bir yüze neler yapabileceğini öğretmişti ona. Hayalimde canlandırdığım kadarıyla ılık ılık gözleri ve kararlı tavrıyla Murillo* tablolarından biri gibiydi muhtemelen.

Yumuşak bir sesle, “Bak ne diyeceğim,” dedi. “O parayı bir ev yapmak için vereyim, tapusunu üzerime alayım ve zamanı geldiğinde inşaatın genel merkezi olması için firmaya satayım ve sizden maliyetinin iki katını alayım.”

Oliver’ı güldürdü ki bu önemli bir şeydi. Güldüğünde inatçılığı çok ender devam ederdi. Gençlere dönüp, “Çocuklar, evlendiğinizde bir Kuveykır ile evlenin,” dedi, “Bir İskoçyalıdan satın aldığı şeyi bir Yahudi’ye satıp para kazanabilir.”

“Anlaştık mı?” diye sordu Susan. “Böylece bir arada kalabiliriz. Bir arada *kalmalıyız*. Sizin de istediğiniz bu değil mi Frank, Bay Wiley?”

Coşkusunun herkesi neşelendirdiğini fark etti ama dudaklarından duymak istediği o önemli kelime dökülmedi. Mahcup taşralılar gibi öksürüp kem küm ettiler ve onları ilgilendirmeyen bir tartışmadaki yerlerini değerlendirircesine bakışlarını Oliver’a çevirdiler. “Anlaştık mı?” dedi Susan bir kez daha. “Lütfen!”

* Bartolomé Esteban Murillo. İspanyol Barok Dönemi ressamı. (ç.n.)

Oliver, ateşe bakarak bir iki dakika daha oturdu. Tek kelime etmeden eğildi ve uzanıp lambayı kendine doğru çekti, camını kaldırdı, fitili yaktı ve alev bir noktadan bir çizgi hâline gelene kadar bekledi. Rüzgâr uğuldayarak sokuldu ve kayalığın kenarında suspus oldu. Üst tarafta Wan'ın çadırı karanlığa gömülmüştü ve eğer kulübede bir ışık varsa da Susan onu tepenin çıkıntısı yüzünden göremiyordu. Kocasının lambanın alevine dalmış yüzünü inceledi. Sırf bir erkeğin, karısının parasını kullanmaması gerektiği fikrinden geri adım atmamak uğruna onları hiçbirinin arzu etmediği bir ayrılığa mahkûm edecek miydi?

Yakın tuttuğu lamba bıyığının gölgesini yüzünün kenarına düşürdü. Sonra lambayı indirdi. Kaşları kalktı, göz kenarlarındaki çizgiler derinleşti.

“Sadece iş, öyle mi? Sen ne dersin Frank?”

“Bir fikrim yok,” dedi Frank. “Ama kalmak isterim.”

“Wiley?”

“Ben de.”

Oliver, “Peki,” dedi. Bir süre dudakları sımsıkı kapalı, gözleri ateşte oturdu. “Frank’le Wiley kalacak ve ödülleri cennette ya da gelecekte bir zamanda alacak. Susan parasını şirketten son kuruşuna kadar alacak. Hepimiz aynı gemide kalacağız, su kanalı gemisinde. Hatta belki Wan’ı bile tutabiliriz. Hepimizin istediği bu mu? Tamam, Idaho’daki en güzel evi inşa edeceğiz. Mimarı ve başmühendisi ben olacağım.” Ayağa kalktı ve lambayı başının etrafında döndürdü. Hepsi sevinç çığlıkları attı.

Kanyon

8 Ocak 1884

Sevgili Thomas,

Bu mektupla birlikte “Ücra Batı Yaşamı” serisindeki iki gravürü ve her birinin yanında yer alacak bin kelimelik taslağı gönderiyorum. Eğer sizin standartlarınızın altındaysa sonuncusunu çöpe atın ve yerine bir şeyler yazacak yetenekli bir yazar bulun *lütfen*. Resimlerden daha eminim... onlar en azından özgün.

“Son Yolculuğum”da on katırın çektiği o büyük yük arabasını, geçen yaz balık tutarak iki gün geçirdiğimiz bir dağ çiftliğine giderken tam üst tarafımızdaki setten geçtiği anda yakalayabildiğim için şanslıydım. Küçük grubumuzun üyelerini tanıma ihtimaliniz var: “Eyerlemek” resminde üzenginin yanında duran tozluklu adam Frank Sargent. Onun pek çok resmini yaptım; doğruyu söylemek gerekirse, ailem ve son hendek kazıcılar olmasa model kıtlığı çekerdim. Fazlasıyla gururlu ve ateşli bir görüntüsü olduğundan Frank’ın değiştirilmesi ya da farklılaştırılması zor. Umarım, bir serseri, bir istifçi, bir araba sürücüsü, madende tozu toprağı kaldıran kişi görüntüsüyle daha önce *Century*’de yer almış olması, Osgood and Company’nin onu bir Louisa Alcott romanındaki komşu delikanlı olarak tanıması benim bir acziyetim olarak görülmez.

Talep ettiğim her şeye sabırla boyun eğiyor olsa da Bay Wiley’nin resmini yapmakta daha da zorlanıyorum. Sürekli şen şakrak, sürekli kibar. Saatte bir çocuklara kitap okuyor. Üç mühendisimin üçü de el işleri konusunda öyle becerikli ki tek yapmam gereken isteğimi dile getirmek, anında bu isteğimi gerçeğe dönüştürecek bir icat yaratılıyor.

Size yazarken en son marifetimizin başköşesinde oturuyorum. Biraz uzaktan bakıldığında bir kaya çıkıntısından zar zor ayırt edilebilse de, bu bir ev. Ellerimiz, beyinlerimiz ve gayretimiz birleştirilerek yapıldı. Projesini Oliver çizdi ve inşaatını o denetledi; ben bir ev hanımı bakış açısıyla bazı önerilerde bulundum; hepimiz yapılmasına yardım ettik, hatta Wan, Nellie ve çocuklar bile. Hemen arkamızdaki kaymış kayaların şat teknesiyle taşınmasıyla ve Oliver’ın ayaklarımızın altındaki topraktan ürettiği çimentoya taş eklenerek yapıldı; Santa Cruz’daki çimento deneyimi işe yarar olduğunu sonunda kanıtladı. Söylenene göre taşla çimento birleşince çekice gerek kalmıyor. Çamur işçiliğinden daha ucuzdu ve zaman kısıtlıydı.

Doğanın etrafa saçıp bıraktığı malzemeler dışında hiçbir şey olmaksızın kendi ellerinizle bir ev inşa ettiniz mi hiç? Herkes hayatında bir kez bu deneyimi yaşamalı. Şimdiye dek tattığım en

tatmin edici deneyim. Kaleler ya da iglolar yapan çocuklar gibi kendimizi kaptırdık ve bu, bizi bütün Batı'nın birbirine en sıkı kenetlenmiş toplululuğu yaptı. Stüdyoda, sizinle Augusta'nın etrafında toplanan mükemmel topluluk gibi değiliz ama bizim de mükemmel yanlarımız yok değil. Sosyal teorisi olmayan bir Brook Çiftliği; aynı zamanda farklı ırk ve ulusların bir araya geldiği bir Brook Çiftliği: Çinli bir aşçı, elinden her iş gelen bir İsveçli, İngiliz bir mürebbiye, Doğu Amerikalı üç mühendis, iki çocuk ve ressam bir kadın. İkinizin New York'ta kendinize ait bir yer yaratmanızı, sonra onu biçimlendirip bir sanat ve düşünce dünyası hâline getirişinizi hayranlıkla izledim. Bunun ilkel Idaho'da nasıl yapıldığını anlatayım size.

Oliver'ın altı metreye on metre –neredeyse Parthenon kadar!– olması gerektiğini söylediği tapınağın ve hepimizin yemek çadırının arkasındaki küçük tepe olması konusunda hemfikir olduğumuz arazinin boyutları hakkında karar verdikten sonra temelinin tüm çevresine yaklaşık bir metre derinliğinde ve aynı genişlikte bir hendek kazıyorsunuz. Bunun içine el arabaları dolusu çimento ya da Oliver'ın ifadesiyle “çamur” ve tonlarca, gerçekten *tonlarca* kaya parçası döküyorsunuz. Duvarlar zemin seviyesine ulaştığında üzerlerine bir-bir buçuk metre yüksekliğinde yapıları dikeyyorsunuz ve tepeye yaklaşık elli santim genişliğinde bir eğim veriyorsunuz. Sonra iskelelerin üzerinde durup el arabanızı kalaslarda aşağı yukarı iterek daha fazla çamur ve daha fazla kaya parçaları döküyor, bu işe devam ederken “sıva” yapıyorsunuz. Kapılar ve pencereler için boşluklar bıraktığınızı söylemeyi unuttum. Şimdiye dek gördüğüm en büyüleyici faaliyetti. Oliver, Frank ve John el arabasıyla çimento ve taş taşıyor, Wiley çimento karıştırıyor, Wan sıva yapıyor, hepimiz kaldırabildiğimiz kaya parçalarını atıyoruz, yeni yürümeye başlayan küçük Betsy bile çakıl taşlarıyla katkıda bulunuyor. Ollie çok güzel vakit geçirdi ve bir işçi gibi çalışarak kendini erkeklere “ispatladı”. Bu konuda babasına benziyor. Her şeyi çizmeye çalıştım ama odaklanacak bir şey bulamadım. Karınca kolonisi resmi yapmaya çalışmaktan bir farkı yoktu.

Duvarlar “hallolunca” erkekler kasabadan kereste, cam, vb. şeyler taşıdılar ve yapabildiklerinde John’un kazıma aletini kullanarak duvarların en altına kadar içerisini tamamen kazıdılar, gerektiğinde kazma ve kürek kullandılar. Sonra dört delikli büyük merkezi bir baca ve dört yanına birer ocak yaptılar; alçak alınlı bir çatı döşediler; pencereleri taktılar; keresteden Leadville’deki kulübemizin kapısı gibi bir kapı yaptılar; kapı mandalı için hiçbir zaman çekilmeyeceğine yemin ettiğimiz geyik derisi kayış taktılar. Yani sizinle Augusta’nın o kayışı çekeceği gün için! Alçak bir kapı, Oliver’le Frank geçerken eğilmek zorundalar. Bu durumun onlara mütevazılık aşıladığını söylüyorlar.

Çılgınca bir çaba sonucu Noel gecesi evimize yerleşebildik; her şey tamamlanmamış olmasına rağmen ah, ne rahatlık ve çocukların Noel çoraplarını asacakları ne harika bir baca! Büyük penceremiz zemin kattan ayak değmemiş kara bakıyor ama içerisi ayı ini kadar sıcak. Pencere eşikleri tıpkı sevdiğim gibi geniş... duvarlarımız yaklaşık otuz santim kalınlıkta, üst tarafa yakın yerleri bile. Doğramalar boyalı değil, duvarlar çimentonun doğal ve sıcak tonunda. Baca, her tarafı ısıtıyor, hatta tek tarafta boydan boya sıralı üç küçük yatak odası bile sıcaklığından yararlanıyor. Nellie’ninki bir uçta, bizimki diğer uçta, içinde kendi ocağı olan çocukların odası ise ortada. Baca dar ve uzun oturma odasını kısmen bölüyor, böylece eğer istersek ayrılabiliriz; ben işime, erkekler çalışmaya ya da okumaya, Nellie ise çocuklara ders vermeye. Ya da ortak alanlarda bir araya gelebiliriz. Mutfağımız yok, onu çadırdan bıraktık.

Erkekler, kışı sıcak geçirdiğimiz gibi yazı da serin geçireceğimizi garanti ediyorlar. Böyle bir üçlü hiç görmemişsinizdir. Durmadan arı gibi çalışıyor ve bundan zevk alıyorlar. Tamamlanan her iş, çözülen her sorun sonrası, kazlar gibi bağırsıyorlar. Şu an becerilerini, bir sürü küçük dolap, depo alanları, sandalye yaratmakta ve kulübeyi Frank, Bay Wiley ve Wan için kış konutu olarak kullanılmak üzere tamir etmekte kullanıyorlar. Kulübenin tavan arası, çizim odası olarak düzenlendi bile.

Kış mevsiminin içerde kapalı geçen günleri bizi umutsuzluğa düşürmüyor. Mühendisler kitapları, raporları, yayınları ve daha bir sürü şeyi bir kenara yığdılar. Oliver'ın aklında birkaç küçük icat var ve “çarpma kapı” dediği otomatik bir tahliye savağı yapmaya başladı bile. Sizinle Augusta sayesinde de kitap dolu bir Noel kutusu var... Kanyonumuzda böylesi bir zenginlik! O kitaplar küçük, kutsal topluluğumuzda çoktan elden ele gezmeye başladı. Bir de ilkel sınır yaşantımıza ayak uydurma biçimiyle beni sürekli şaşırtan Nellie'nin, babasının nezaretinde mücellitlik öğrendiği ve mengeneleri, kalıpları ve diğer aletleri yanında getirdiği ortaya çıktı. Hepimize öğretmeyi teklif etti ve Frank'le Bay Wiley onun aletlerini çizim odasına yerleştirdiler bile. Oliver tabaklama işinden anlıyor –çocuklar yataklarının arasında hâlâ onun New Almaden'da tabaklayıp diktiği vaşak postu halıyı kullanıyorlar– ve ilkbahar geldiğinde bütün çalışma odasının sudan ucuza elde edilebilen bir sürü sığır ve koyun postundan deriyle kaplı olacağına söz verdi.

Hiç yumuşak deriye altın baskıyla yazılmış bir mühendislik raporu gördünüz mü? Sanırım göreceksiniz. Benim mühendislerim toprağı yıkayarak altın tozu çıkarma ve gerekirse kendilerine altından sayfa yapma becerisine sahipler.

Sanki bu projeler onları meşgul etmeye yetmezmiş gibi bir de durmadan odun kesiyor, su taşıyor, hayvanlarla ilgileniyor, kasabaya gidip geliyor ve bir sınır bölgesi çiftliğinin gündelik işleriyle uğraşıyorlar; üstüne üstlük nehrin üzerine, bir gün bir barajın suyla dolduracağını ümit etme cesareti gösterdiğimiz sarp kayaların arasına asma köprü yapmak için bir kablo çekmeyi planlıyorlar. Bu tarafta kayaların etekleri boyunca uzanarak nehrin üst tarafına giden bir geçiyolu var ama dağa çıkan araba yolu için etrafından dolaşmak, “Son Yolculuk”ta çizdiğim yük vagonunun geçtiği dik kayalardan geçmek gerek. Erzakımızı ya dönemeçli yoldan taşıyıp dik bir patikadan kanyonumuza indirmek ya da daha kısa yol olan nehirden geçirmek ve çok dengesiz olduğu için bırakın nehrin yüksek ya da buz parçaları dolu olduğu günleri,

sakin suda bile kürekle idare etmesi zor olan küçük bir sandalla taşımak zorundayız. Şu sıralar hava çok soğuk ve kayalara kablo bağlamak tehlikeli ama baharın ilk belirtileriyle erkeklerin hepsini kayalarda örümcekler gibi dolaşırken göreceğimi sanıyorum. Hayat tuhaf değil mi? Bizi nerelere götürdü. Bildiğiniz gibi buraya çok istekli gelmedim ve şu an karşılaştığımız gecikmelerle belirsizlikler karşısında sadece endişeliyim. Ama ilkel yuvalarımız arasında burası en vahşi, en hoş mekân ve en abartılı uyumsuzluklardan oluşuyor.

Volkanik kayadan ocak rafımızın üzerinde Titian'ın bulutların arasında şaşkınlık ve merak içinde tek başına duran azizesinin bir baskısı asılı. Duvarlarda, erkeklerin asılmaları konusunda ısrar ettikleri benim birkaç suluboya resmimin yanında kendi odasının duvarına sığmayacak kadar çok olduğundan Nellie'nin verdiği babasının suluboya tabloları ve yine onun yaptığı İngiliz kır çiçeklerinin baskı resimleri var. Böylece diğer her izin sert ve vahşi doğaya ait olduğu bu yerde bizi babasının sanatının zarafetiyle zenginleştiriyor. Artık yeterli ışığın azalmaya başladığı çalışma masamdan odanın diğer ucuna bakabiliyor ve çocukların çay içtiğini, Nellie'ninse onlara okuduğu şeyi bitirmek üzere olduğunu görebiliyorum. Sesi yumuşak ve tatlı ama vurgulanması gereken yerlerde çınlayabiliyor. İngilizcesi, genizden gelen Batı aksanıyla karşılaştırıldığında çok temiz. O üç başın arkasındaki uzun pencereden bütün kanyon görünüyor, tıpkı erken dönem İtalyan ressamlarının aziz ve azize minyatürlerinin fonuna koymaktan hoşlandıkları detaylar gibi. Bu kısa kış günlerinde, ışığın birden güneş tutulması sırasında olduğu gibi değiştiği bir an oluyor ki o an gelmek üzere. Çok tuhaf bir görüntü; ardından gelecek kızılığın tutku dolu ânı öncesi bir mola âdeta.

Wan çocukların çayını hazırladıktan sonra akşam yemeği hazırlıkları için yemek çadırına gitti ve muhtemelen burnundan çıkan bir sesle o egzotik Çin ezgilerinden birini söyleyerek yemek yapıyor. New Almaden'a ilk gittiğimde bir Çinlinin görüntüsü beni tam anlamıyla ürpertiyordu, oysa şimdi bu fildişi renginde gülümseyerek bakan küçük adamı hepimiz çok seviyoruz. Biz-

den biri; inanıyorum ki o da bizi ailesi gibi görüyor. Bir insanın, bütün ilişkiler kopmuşken tıpkı kırık bir kemiğin iyileşirken kalınlaşması gibi yeni ilişkiler kurabilmesi tuhaf ve üzücü olduğu kadar rahatlatıcı da değil mi?

Bu kış erkekler ne kadar faal geçireceklerse ben de o kadar sakin geçireceğim. Augusta'nın size söylemiş olduğunu tahmin ettiğim, Genç Bay Keyser Doğu'ya bu denli parlak bir rapor götürmüş gibi görünürken bir kez daha hepimizi sarıp sarmalayan iyimserliğin sonucunu bekliyorum. Geçen kış Boise'de yaşadığım talihsizlikten sonra doktorlar bu bebeğin beni ya batıracağını ya da çıkaracağını söylüyorlar. Hafif işlerden daha fazlasını yapmam yasak, ister tekerlekli olsun ister ayaklı buradaki herhangi bir araca binmem kesinlikle yasak. Bu evin benim için ne anlama geldiğini tahmin edebilirsiniz. *Century*'nin inşa ettiği ev diyoruz buraya çünkü sizin *Tanık* için gönderdiğiniz çek sayesinde yapıldı. Siz ikinize göre bizim Noel'imiz basit, sevgimiz azaldığından değil, koşullar yüzünden sıradan. Bize göre sizinki canlı ve sıcak; bütün kış boyunca zihinlerimize ve yüreklerimize dokunacak. Size ve tatlı karınıza duacıyım. Bu uzak kanyondaki bizleri düşününün, düşünmeye devam edin ama mutsuz olarak değil. Piskopos Ripley ya da her kimse onun söylediği sözü hatırlıyor musunuz? "İlahi bir lütufla büyük bir ateş yakacağız..."

Dostunuz,
SBW

Boise Kanyon'daki yıllarını kronolojik sıraya göre düzenlemedim. 1887'de Henry Villard'ın* onlar için eyalet binası projesinde bir yer bulma ihtimali varmış gibi görünen süre zarfında yaşanan heyecan dışında babaannemin mektuplarının çoğundaki tarih sadece ay ve gün olarak atılmış, bu durumda 1883 ile 1888 arasındaki herhangi bir tarihte yazılmış olabilirler. Augusta'nın ölümünden sonra babaanneme geri gönderilen mektupları kim sıraya koymuşsa içeriklerinden saptayabildiğim bir sürü hata yapmış ama Shelly'yle ben de sadece düzgün hâline en yakın olabilecek biçimde sıralayabildik. Bu mektupların hangi yılda yazıldıkları pek de önemli değil; o yıllarda zaman çizgisel değil, daireseldi.

Tekrar eden mevsimlere hapsedilmiş, umutla hayal kırıklığı arasında gidip gelerek kişiliklerinin ve kültürlerin onlara öğrettiği tarzda gayretli çalışanlar olmaları engellendi. Bekleyişleri takvimi bulanıklaştırdı. Günler kanyon çeperinden kanyon çeperine yuvarlanıp durdu; mevsimler, güneş yaz gündönümünde Yaz Ortası Dağı diye adlandırdıkları dağın tam arkasından batana dek güneye doğru sessizce ilerledi, orada kısa bir süre oyalandı ve sonra tekrar kuzeye, Aralık günbatımlarını yutan kanyon ağzına doğru sürünmeye başladı. Yaz, kış ya da ara mevsimlerde küçük kanyonları gölgeler içinde uzanırken vadinin üzerini kaplayan gökyüzü uzun süre ışıkla dolu kalıyordu. Susan bazen akşamın, üzerlerine çökmüş bir musibet olduğu hissine kapılıyordu.

Kasabadan on altı kilometre uzaktaydılar ve kasaba, medeniyetle konforun kaynaklarından yaklaşık dört bin kilometre uzakta küçük bir bölgenin başkentiydi. Ziyaretleri de ziyaretçileri de çok azdı. Hepsi yüksek meraları, kanyon ve dağları, tıpkı umutlarının

* Kuzey Pasifik Demiryolu'nun ilk yıllarında başkanlığını yapan Amerikalı bir gazeteci ve yatırımcı. (ç.n.)

nüksedip duran heyecanı kadar fazla olan madencilik artışı, demiryolu artışı, sulama artışı ve devletleşme artışının dalgalandırdığı kasabaya tercih ediyorlardı.

Hiçbir yaşam, olaysız bir yaşam kadar çabuk geçmez; hiçbir saat, her günü aynı olan bir saat gibi dönmez. Bu benim menfaa-time bir kural ve lütuf ama ben genç, hırslı ve inatçı değilim.

Babaannem dedemden daha şanslıydı çünkü durmaksızın yaşıyor ve resim yapıyordu; dedem ise boş ellerini ve boş saatlerini sadece ufak tefek işlerle meşgul edebiliyordu. 1885 baharında, asma köprü yaptıkları ve inşaat coşkusunun hayat dolu neşelerini yerine getirdiği bir dönem oldu. Sonra o da bitti ve günlük yaşamlarının bir parçası hâline geldi. General Tompkins'ten hiç haber yoktu, önlerindeki inşaat mevsimini kurtaracak tek bir destekçi yoktu. Susan'ın hamileliği, bir zamanlar tek eğlenceleri olan dağ gezilerine çıkmasını engelliyordu ve o gidemediği için erkekler de daha ender gidiyordu.

İlkbaharın en güzel günleri onlara huzursuzluk getirdi. Oliver'in zorlamasıyla Frank'le Wiley sağda solda iş bakıyorlardı. Önce Wiley buldu; Colorado'daki Güney Platte'deki bir sulama projesinde. Dünya üzerindeki herhangi bir işten ayrılıp buraya geri dönmesinin sadece bir telgrafa bağlı olduğuna yemin ederek onlardan ayrıldı. Çocukları öptü, Nellie'yle tokalaştı ve el sıkışmanın duygularını ifade edemeyeceğini düşünerek daha fazlasına izni olup olmadığını bilmediği açıkça belli olan utangaç bir çocuk gibi Susan'ın karşında dikildi. Susan ağır bedenini öne doğru eğerek onu öptü. Nisan sonuydu, bütün tümseklere ektikleri gelincikler çiçek açıyordu, kapının iki yanındaki yaban gülleri tomurcuk kaplıydı, açık hava habercisi kocaman bulutlar dağ boyunca doğuya doğru süzülüyorlardı. Harika bir ilkbahar günü. Wiley'nin ayrılışıyla bomboş ve sahteymiş duygusu uyandırdı.

Bir hafta sonra Frank Sargent kasabadan geldi ve Oregon Short Line'den iş teklifi aldığını söyledi. Oliver, "Kabul et," dedi.

Frank neredeyse kasvetli bir ifadeyle hamileliğinin yedinci ayında olan ve eliyle az önce ayağa kalktığı çizim masasından

destek alan Susan'a baktı. Susan onun bakışında tedirgin bir küskünlük ya da bir suçluluk ifadesi olduğunu düşündü. "Kabul ettim," dedi Frank. "Yarın gidiyorum."

Her biri üçgenin bir ucunda her şeyi anlamış ve görmezden gelmeye kararlı bir hâlde ne yapacağını bilmeden dikiliyordu. "Geri döneceksin," dedi Oliver. "Eşyan ne olacak? Wiley'ninkinin yanına koymak ister misin?"

"Sanırım öyle yapacağım. Çadırı söksem iyi olur."

"Sana yardım edeyim." Gözleri Susan'inkilerle buluştu, bakışları sabitti ve ısrarcı değildi. Onu bir konuda rahatlatmaya çalışıyor gibiydi. "Ollie nerede?"

"Sanırım çizim odasında."

"Bize yardım etmek isteyecektir sanırım."

Oliver başını eğip alçak kapıdan geçerek dışarı çıktı.

Seslendiğini duydular, sesi kulübeye doğru uzaklaşıyordu. Ne kadar anlayışlı, ne kadar saygılı, diye düşündü Susan; onları bir dakika yalnız bırakmak için bir bahane bulması ne kadar ona uygun bir davranış. Susan resim yaptığı masanın yanında duruyordu, Frank ise kapının yanındaydı. Gözlerini ayırmadan ona bakıyordu.

"Ee Frank?"

"Ee Bayan Ward?"

"Sizi özleyeceğiz."

"Gerçekten özleyecek misiniz?"

"Bunu sormanıza gerek var mı? Sizsiz burası kötü ve tatsız olacak. Çocuklar yalnız kalacak."

"Sadece çocuklar mı?"

"Tabii, ben de." Güldü, sadece bir nefeslik kısa bir gülüş. "Nehir kenarında mandolinin sesini özleyeceğim."

"Peki, madem tek özleyeceğiniz bu."

Susan onun kasvet dolu mutsuzluğunu bir tebessümle yok etmeye çalıştı. "Sohbetlerimizi özleyeceğim... kitaplar hakkında konuşabileceğim başka kim var burada? Resim yaptığımız anları özleyeceğim. Ah, çok eğlendik, değil mi? Mutlu anlarımız oldu. Yine olacak."

Frank ona doğru bir adım attı ve Susan onun duygularının –sadece onun mu, kendisinin de değil mi?– nerelere varabileceğinin bir nevi korkusuyla masada duran, üzerinde çalıştığı yarı bitmiş resmi kaptı. Frank’le Ollie’yi nehirde atlara su içirirken çizdiği bir resimdi bu. Frank’in esnek uzunluğu, yüzünü ona doğru kaldırmış bir şey söyleyen ya da soran oğlanı dinlerken hafif eğilmişti. İki kişi arasındaki güven ve inancın göstergesiydi bu. Atlar boyunlarını uzatmış nehirden su içiyorlardı. İki yıldan daha uzun bir süre önceki sıradan bir an olabilirdi. Çizim defterini Frank’le kendi arasına koyarak hazırlandı; neye? Onun dikkatini başka yöne çekmeye mi? Fikrini sormaya mı? Bu resmi ona bir ayrılık hediyesi olarak vermeye mi? Resmi kullanarak onu kendisinden uzak tutmaya mı? Neredeyse korku dolu bir kafa karışıklığıyla ona baktı.

Frank belli bir mesafede durdu. Susan, o kadar çok resmini yapmıştı ki onu gözü kapalı çizebilirdi. Gözlerindeki ona has sıcacık yoğunluğu resme geçirebilmek için onlarca kez uğraşmıştı. Şimdi o gözler kelimenin tam anlamıyla onu yakıyordu. Onu öpmesi beklentisi içindeydi; bu öpücüğe bir tür sevgi, yarı memnun bir boyun eğmeyle karşılık vermeyi bekliyordu.

Frank’in elleri vücudunun iki yanında idi. “Ayrılma vaktim geldi. Geçmişte bırakma zamanı.”

“Böyle söylemeyin. Geri döneceksiniz.”

“Acaba?”

“Ah, Frank elbette döneceksiniz. Dönmek zorundasınız. Bir gün nihayet bu iş hallolduğunda geri dönecek ve o kanalı yapacaksınız. Yeniden mutlu bir aile olacağız.”

“Mutlu bir aile,” dedi Frank. Bakışları başka yöne çevrildi ve Susan yoğun bir rahatsızlık duyarak onun şiş karnına baktığını fark etti. “Bir kişi daha artmış olarak,” dedi Frank.

Susan’ın yüzünü birden kan ve sıcaklık bastı. Onu –Wiley’yi de– o kadar aileden görmüştü ki namuslu bir kasaba kadının yapacağı gibi hamileliğini gizlemeye çalışmamıştı. Onu sürekli görürken, günde üç öğün birlikte yemek yerken ve resmini çizerken

bunu nasıl yapabiliirdi ki? Başını eğip genç adamın çizmeli ayaklarına baktı. “Bu şimdiye dek bana söylediğiniz tek kaba şey.”

Frank’in cevap vermesi bir süre aldı. “O zaman özür dilerim,” dedi nihayet. “Sadece... sizce... bir adam için kolay mı... tedavisi mümkün olmayan bir hastalığı olan bir adamın...?”

Gözlerini kaldırdı. Bakışları Susan’ı âdeta yaktı ve utandırdı. Yine de, “Ne?” diye sormaktan kendini alamadı.

“Sizi görmesi,” diye karşılık verdi Frank. “Bu kanıtı... başka birine ait olduğunuzu gösteren bu kanıtı görmesi.”

“Başka çocuklarım da var.”

“Onların doğumuna şahit olmadım.”

Susan bir elini alev alev yanan yüzüne koyup sanki bu hareketi, koca karnını onun vahşi gözlerinden saklayacakmış gibi arkasını döndü. Birkaç dakika sonra Frank’in ayak sesleri kapıya doğru ilerledi. Susan dönüp bir şey söylemedi, başı eğik, dişlerini dudaklarına geçirmiş hâlde öylece durdu.

Sonra geniş pencereden nehre doğru baktı ve onun, Oliver’ın ve Ollie’nin yanlarında onları izleyen Nellie ve Betsy’yle birlikte – kendisi dışında tüm aile– sökülmiş çadırı toparladıklarını gördü. Genç adamın yatağı, masası, kamp sandalyesi ve sandığı bir zamanlar çadırın zemini olan düzleştirilmiş ve temizlenmiş dikdörtgende duruyordu. Frank’in hayatı volkanik bir kayalığın eteğinde korumasız kalmış bir fare yuvasına dönmüştü.

Sonrasında Susan ona elini uzattı ve ciddi bir veda kelimesi etti. Oliver, Wiley’yi öptüğü gibi onu öpmediğini fark ettiyse bile belli etmedi.

1885 yılının yaz ortasına atlayalım. Susan davul gibi şişmişti, nefes nefese kalıyordu, doğum yaklaşmıştı. Eğer bir inek olsaydı doğum yapacağını sezerek çalıların arasına yönelmiş olurdu. Eğer bir köpek olsaydı sığınabileceği bir sundurmanın altında kendine bir çukur kazmış olurdu. Ama o Susan Ward olduğundan hâlâ çalışmaya çabalıyordu.

Idaho Madencilik ve Sulama Şirketi'nde geçen üç yıldan sonra o âna dek geçimlerini sağlayan miktarın yarısından fazlasını o temin ediyordu. En küçük olayları bile kazıp çıkarıyor, sulayıp büyütüyor, hayatını yaşamaktan ziyade onu yazıyor ve çiziyordu.

Perdeleri sıcağa karşı çekilmiş taş kulübenin içi sessizdi. Bayan Briscoe, tecrübeli hemşire gözüyle bakılan o felaket insan, bir yerlere gitmişti. Oliver, dışarıda bahçe için geliştirdiği minyatür sulama sistemini kurcalıyordu, Wan her Cumartesi olduğu gibi izin gününü kasabada geçiriyordu. Susan terk edilmiş, tek başına bırakılmış hissetti; mektuplarıyla onları hiç yalnız bırakmayan Wiley'nin anaç şefkatini ve Oregon Short Line'in kıyıya doğru uzanan bir yerinde izini kaybettiren Frank'in huzursuzluğunu düşündü.

Nellie'nin odasından kısa, hafif bir konuşma, ders çalışma mırıltısı gibi bir ses geldi. Sersemlemiş hâliyle bu sesi başta perdelerle pencere arasına sıkışmış bir sineğin vızıltısıyla karıştırdı.

Çalışmak mümkün değildi. Gözleri sürekli kayıyor, başı zonk-luyordu. İçindeki yaşam birkaç saniyede bir dönüyor ve tekmeli-yordu. Bu yaşamı yatak odasına götürüp ona mümkün olan en geniş yeri sağlamak için sırtüstü uzandı ama bu bile kıpır kıpır ol-masını engellemedi. Üstelik yatak odasında bir sinek vardı, yaban arısı gibi vızıldayan, kocaman, rahatsız edici bir sinek.

Kollarını iki yana açıp kabaca kesilmiş kalasların üzerinde ve çatı döşemelerinin altında hareketsiz yatmaya devam etti. Üzer-lerinde, çamurlu ayaklarını karıştırma oluklarından kereste yığın-larına sürüdükleri zamandan kalma ayak ve el arabası izleri vardı. Susan onları, beklemek yaşamlarının umutsuz bir parçası olmadan öncesindeki güzel zamanların kaydı olarak görebilirdi. Çocukları-nın sonsuza dek orada kalacak minik izlerine duygusal bir karşılık verebilirdi. Ama aksine her şeyin bu denli kaba, düzensiz, bitme-miş olması karşısında ani bir tiksinti duydu ve Oliver'ın bir fırçayla kova alıp tavanını temizleyip temizleyemeyeceğini düşündü.

Bacakları, onun kuşağının büyüme sancıları dediği ani kasıl-malarla seğirdi. Bunların kalsiyum eksikliğinden kaynaklandığını ona söyleyebilirim, bunu kendi ormurgamın hastalığını araştırırken öğrendim. İhtiyacım olmayan yerlere fazlasıyla kalsiyum

yüklemenin sıkıntısı çekmiş biri olarak bu, seve seve katlandığım bir şey. Babaannem seğirmelerin tedirginlikten kaynaklandığını, doğmamış çocuğuyla paylaştığı sabırsızlığın bir parçası olduğunu düşünüyordu. Bu huzursuz hayatı daha fazla sürdüremeyecekti.

Bebek sert bir tekme attı ve bu duygunun verdiği merak dolu uyuşukluk içinde iç gömleğini şiş karnında gerip boynunu kaldırarak yumuşak darbeyi hissedene ve kumaşta birden oluşan hafif kabartıyı görene kadar baktı. Bu bebeği istemiyordu. Onun nasıl bir ortama doğacağını düşündüğünde kahroluyordu.

Bebek bir tekme daha attı; Susan'ın bacaklarındaki seğirme katlanılmaz bir hâl aldı. Ayağa kalkıp ağır ağır kapıya gitti. “Bayan Briscoe?”

Kadın hâlâ dışarıda bir yerlerdeydi. Susan oturma odasından geçip bacanın yanındaki, çok dar bir kapıdan girilen çocukların odasına bakmak için durdu. Oda boştu. Betsy'yle Ollie'nin odasını kısa süre sonra ayırmak zorunda olduklarını zihnine not düştü. Betsy odasını ağabeyiyle paylaşamayacak kadar büyümüş sayılırdı. Ama bunu nasıl yapacaklardı? Yeni bir oda mı inşa edeceklerdi? Peki, beşikte yatamayacak kadar büyüdüğünde yeni bebeği nereye koyacaklardı?

“Bayan Briscoe?”

Nellie'nin odasındaki mırıltılar sona ermişti. Susan kapıyı tıklatıp içeri baktı. Nellie'nin ince, tavşan dişli yüzü soru sorar bir ifadeyle yukarı kalktı, tığ işi yapan elleri durdu, sallanan koltuğu duraksadı. Boğazındaki ve bileklerindeki dantel, bir Felemenk tablosundaki kadar kıvrır kıvrırdı. Nellie sürekli ya tığ işi yapıyor ya çamaşır yıkıyor ya da manşet ve yaka ütülüyordu. Ne kolay ne basit bir hayat!

İçine, küçük zarif çekmeceler ve iğneler saplı kâğıtlarla, pamuklu ve ipek ipler sarılı makaralarla, metrelerce keten şeritlerle, kordonlarla, masuralarla, düğmelerle ve kopçalarla dolu kapaklı kutular yerleştirilmiş fildişi, abanoz ve sedef kakmalı dikiş kutusu yerde duruyordu. Betsy bir kutuyu bacaklarının arasına boşaltmış, düğmeleri ayırıyordu. Başını bile kaldırmadı.

“Bayan Briscoe’yu gördün mü Nellie?”

“Yürüyüşe çıkacağını söyledi.”

“Öyle mi? Böyle sıcak bir günde mi?” Hem kendi kahkahasının nahoşluğundan hem de Bayan Briscoe’nun yokluğundan rahatsız bir hâlde o sinsî, domuz gibi varlığın arkasında olmasından çekinerek omzunun üzerinden baktı.

Nellie tığ işini kenara koyup ayağa kalktı. “Yapabileceğim bir şey var mı?”

“Hayır, yok. Teşekkür ederim Nellie. Bir fincan çay içeyim diye düşündüm ama Bayan Briscoe’yu bulduğumda hallederim. *Bir işe yaramalı.*” Kızının büyük bir dikkatle düğmelere eğilmiş sarı saçlı başına bakarak, “Nellie’nin dikiş kutusunu her yere saçmışsın,” dedi.

“Ben izin verdim,” dedi Nellie. “Düğmelere bayılıyor. Küçük bir ev kadını, *çok* düzenli. Her şeyi yeniden yerleştiriyor, değil mi tatlım?”

“Umarım yapıyordur. Ollie nerede? Burada ders çalışıyor sanıyordum.”

“Değirmende babasına yardım etmeye gitti.”

“Babası okumaya daha fazla zaman ayırması gerektiğini biliyordu. İlerleme var mı?”

“Çabalıyor, gerçekten çaba harcıyor.”

“Ama hâlâ çok iyi değil.”

“*Ona* kitap okunmasını çok seviyor. Bu, okumayı sevmiyor demek değil tabii ki. Sadece kelimeleri tanımakta zorlanıyor, tekrar tekrar görmüş dahi olsa. Sanki daha önce hiç görmemiş gibi.”

1969’a şöyle bir bakınca, disleksi, diyorum. Böyle bir şey keşfedilmeden, adlandırılmadan seksen yıl önce o zavallı çocukta disleksi vardı. Babaannemin oğlu bir kelime körü.

“Öğrenmek *zorunda*,” dedi Susan. “Gerçekten çabalarsa yapabilir. Akıllı başka şeylere kaydığında katı davranmalısın. O daha ziyade dışarı çıkıp babasıyla mühendislik oynamayı tercih eder.”

“Bu zor öğrenen bir çocuk olduğu anlamına gelmez,” dedi Nellie. “Matematikte çok iyi. Babasından, Bay Sargent’dan ve Bay Wiley’den öğrendiği şeyler beni aşıyor. Sorun sadece okuma.”

“Her neyse,” dedi Susan. “Şu an burada oturup zayıf olduğu konuya çalışması söylendiği hâlde dışarıda sulamayla uğraşiyor. Böyle giderse *asla* Doğu’daki iyi bir okula giremeyecek. Bayan Briscoe nerelerde yahu?”

Nellie’nin kapısından geri dönüp pınar kenarındaki tümseğe bakan arka pencereye gitti. Gelip geçen koyunlar tümseği ezip yarısını yok etmişti ve şimdi orada, tepesinde yel değirmeni bulunan bir keson kuyu vardı; rüzgâr estiğinde yel değirmeninin suyu, bahçe sulamaya yetecek yükseklikteki bir hendeğe akan daha yüksek bir kanala itecek hidrolik bir mengeneyle boşaltarak el yapımı bir çarka pompalaması bekleniyordu. Susan Oliver’ı çarkın başına eğilmiş, bir sorunu çözmeye çalışır hâlde gördü. Çıplak ışıktaki kaka rengi olan çorak toprak kar gibi parlıyordu. Oliver, çarkın üst çanağına biraz su fışkırana kadar yel değirmeninin kanadını eliyle döndürdü. Çark birkaç santim hareket etti, Oliver’ın altına tuttuğu şapkaya su aktı ve Oliver sıırıslam şapkayı yeniden başına taktı. Tek başına, tüm dikkatini bir işe vermiş sınır bölgesindeki bir çiftçiye benziyordu.

Susan pencere kanadını açtığında kalın pervazdan toz yükseldi. Gölgeyi kuzey tarafında bile sıcak olan hava yüzüne çarptı. Oliver’a seslendi ve kocası doğrularak döndü. “Ollie nerede? Seninle değil mi? Bayan Briscoe nerede?”

Oliver elindeki İngiliz anahtarını yere koydu ve yokuşu tırmanıp bahçe çitinin yanına kadar geldi. “Ne dedin?”

“Ollie’yle Bayan Briscoe nerede?”

“Aşağıda, dere kenarında.”

“Okuma çalışıyor olması gerekiyordu.”

“Biliyorum. Ben izin verdim.”

“Keşke böyle şeyler yapmasan. Ders çalışması gerek.”

“Farkındayım.” Güneş yüzünden gözlerini kısıp karısına baktı. “Çok sıcak olduğunu düşündüm.”

“İçerisi burasının yarısı kadar sıcak değil. Sen de dışarıda durma, güneş çarpacak.”

Oliver cevap olarak başındaki ıslak şapkayı çıkarıp yeniden taktı. “Nasıl hissediyorsun?”

“İyiym. Ama Ollie’nin Bayan Briscoe gibi duyarsız biriyle nehir kenarına gitmesini istemiyorum. Ya karşılarına yılan çıkarsa?”

“Sanırım Ollie onu öldürür.”

“Yüzmemesi ya da ayaklarını suya sokmaması gerektiğini hatırlattın mı ona?”

“Off hadi ama,” dedi Oliver. “Ollie ne yapacağını bilen bir çocuk. Yaşlı Briscoe onu yanında istedi, sanırım yalnız gitmekten hoşlanmıyor. Kanyonun hemen aşağı tarafındalar, orası daha serin.” Oliver güneşten kavrulmuş çakıl taşlarının diğer tarafından gözlerini kısarak ona baktı. “Gidip getirmemi ister misin?”

“Yoo, hayır. Sadece çok uzun kalmasına izin verme.”

“Briscoe’yu da ister misin?”

Susan, “Ne için?” diyip pencereyi kapattı. Tozlu camdan Oliver’in kısa bir süre daha durup eve baktığını gördü. Sonra yel değirmenine geri dönüp kanadı bir daha döndürdü, biraz daha su akıttı ve şapkasını tekrar ıslattı.

Serinlik kendi sıcak yüzüne ve boynuna değmişçesine Susan’ın teni ürperdi. İmrenerek ayaklarını suya sokmanın ne kadar serinletici olacağını; serin hava akımlarının, akan suyun sesi gibi hem değişken hem durağan hâlde nehir boyunca nasıl gezineceğini düşündü. Kanyon boğazları loş ve serin olurdu. Acaba Oliver’in yardımıyla tepeden inip yeniden çıkabilir miydi? Hayır. Hiç akıllıca olmaz. Aşırı dikkatli geçen bunca ay sonrası doğuma yaklaşık bir hafta kala bebeğini tehlikeye sokmak delilikti.

Nehri görme arzusuyla odanın diğer tarafına geçip perdeleri açtı ve güneşin ağarttığı bayıra baktı. Yaşamları, tüm sıkışıklığı, tüm eğretiliği, tüm güzelliği ve tüm faniliğiyle aşağıda, gözlerinin önünde uzanıyordu. Nehir, dar boğazlardan beyaz köpükler hâlinde akıyor ve yaklaşık on beş metre sonra dümdüz olan göletin madeni yeşiline dökülüyordu. Göletin dibinde su gözle görülür biçimde kabarıyor, kayan kayaların setine çarpıyor ve akacak bir yer bulmak için sağa doğru kıvrılıyordu. Daralıp bir cam kadar düzleşerek köprüünün altından geçiyor, Arrow Rock’ın alt tarafındaki yarığa girerek gözden kayboluyordu. Tıpkı canlı, vahşi ve

ürkek bir şey gibi gölgeden gün ışığına âdeta fışkırıyor ve sonra gün ışığına zorla çıkmış olduğunu umursamadan bir yılan gibi sürünerek yeniden gölgeye giriyordu. Sandal oraya çekilmişti, ilerideki sette, oradaki yuvarlak bir düzlükte duran ahırın ve saman yığınının etrafı otlak çitiyle çevrelenmişti. Bu alanın alt kısmını boydan boya geçen patika bir kayalığın uzantısı arkasında yok oluyor, köprü'nün diğer ucunda yeniden ortaya çıkıyordu.

Oliver'in bütün mühendislik marifetleri içinde Susan'ın en sevmediği bu köprüydü. Azgın suyun üzerine asılan bu köprüyü inşa etmelerini seyrederken korkudan beti benzi atmıştı. Bugünkü gibi sıcak günlerde her sabah ve her akşam olduğu gibi rüzgâr estiğinde örümcek ağına benzer bu şey eğilip bükülüyor, ayaklar altında sallanıyordu. Sakin havada bile üzerine korka korka adım atılabiliyor, altında su baş döndürücü bir hızla akıyordu. Susan, tek bir halattan oluşan tutunma yeri destek alınamayacak kadar zayıf olduğundan köprüyü tek başına geçmek zorunda kaldığında dehşete kapılıyordu ve çocukların yanlarında bir büyük olmadan oraya yaklaşmalarını yasaklamıştı. Oliver'in ve buradan ayrılma-
dan önce Frank'le Wiley'nin halata tutunmadan paldır küldür karşıya geçmeleri ve üzerinden el arabasıyla malzeme geçirmeleri bile köprü'nün güvenli olduğuna onu ikna etmemişti. Betsy'nin Oliver'in omuzlarında karşıya taşındığını her gördüğünde kalbi duracak gibi oluyordu. İki gün önce, her otuz saniyede bir halatı sımsıkı tutan elini zorla gevşeterek ite kaka, çekiştire çekiştire güçlkle nefes alan Bayan Briscoe'yu karşıya geçirmek, Oliver'in bütün gücünü ve sabrını tüketmişti.

Köprü, bir çizimdeki kavis kadar hareketsiz, bir kayalıktan diğerine asılı duruyordu. Halatına kadar eksiksiz olan yansıması nehrin ağzının yukarısındaki durgun suda süzülüyordu. Susan'ın âdeta transa geçmiş gözlerine, salınarak nehrin aşağısına doğru gidiyormuş gibi görünüyordu oysa olduğu yerde duruyordu. Gözleri kıyıyı taradı. Ollie ve Bayan Briscoe boğazda olmalıydı. Sinirli bir hâlde, şu an doğum yapabilirim, diye düşündü. Bayan Briscoe'nın nasıl haberi olacak? Bu kadın ne işe yarar? Tıka basa

yyiyor ve daha ilk geceden kendini hasta ediyor, bu yüzden onunla Nellie'yle ben ilgilenmek zorunda kalıyoruz. Şimdi de çekip gidiyor. Ah, bu kadının bana ya da bebeğime dokunmasına nasıl izin vereceğim?

Yapmak zorundasın. Başka biri bulunamaz.

Kayalığın iç köşesinde, bir zamanlar gençlerin çadırının durduğu yerde bir şey hareket etti. Susan pencerenin en soluna gittiğinde gölgelik bir yerin ucundaki kayada oturan Bayan Briscoe'nun yarısını görebildi. Susan onu izlerken kadın sol eliyle yassı bir şişeyi kaldırdı, bir içki şişesi. Dudakları uzun bir öpücükle şişeyle buluştu, sonra şişeyi indirip uzun etek kenarının altına sokuşturdu.

Ahh, olamaz!

Susan büyük bir öfkeyle uzanıp dikkatlice baktı. Bayan Briscoe eğilip kısa bir an için neredeyse görünmez oldu ki o da kesinlikle görünmediğini düşünüyordu. Sonra tekrar doğrulup yüzünü aşağıya, nehre döndü. Sol elini birini çağırıcısına salladı. Susan bu hareketi gözleriyle takip ettiğinde Ollie'nin köprü'nün diğer ucundan gelmekte olduğunu gördü.

İnlercesine bir ses çıkarıp elini pencere pervazına yaslayarak Ollie'nin köprüye yaklaşıp onun sallanıp sallanmadığını kontrol edişini izledi. Susan'a oğlu ciğerlerini havayla doldurmuş gibi geldi. Cam ve mesafe yüzünden ona ulaşamadığından donakalmış bir hâlde, köprüye çıkmaması için çığlık çığlığa bağırmış olabilir de, olmayabilir de. Oğlan köprüye çıkıp kalaslar üzerinde dikkatli adımlarla yavaş yavaş ilerlemeye başladı; kolunun altında paket gibi bir şey taşıyordu. Halata daha iyi tutunabilmek için durdu; geçmek zorunda olduğu yaklaşık otuz metrelik mesafeyi hesaplayan bir bakış attı; paketi kolunun altında daha da sıkıştırdı. Altında uzanan köprü'nün yansımasında bir böcek gibi görünen gölgesi kısa bir an duraksadı. Sonra yeniden hareket etti ve hareket ettiğinde gölge ve köprü, böcek ve oğlan sallanmaya başladı.

Susan nefesini tutmaktan az kalsın boğuluyordu. Boğazından kulak tırmalayıcı sesler çıkararak ciğerlerindeki havayı boşaltmaya çalıştı. Halatların titreşerek sallanmasının Ollie'nin dizlerine

kadar yükseldiğini gördü. Ollie sol eliyle halatı yakalamak için uzandı, paket nehre düştü, oğlanın halata doğru ani düşüşünün etkisiyle kalaslar yan döndü ve çocuk ayaklarını kalaslarda tutabilmek için bacaklarını kaskatı tutarak çaresizce halatta asılı kaldı.

Susan çığlık attı, bir çığlık daha attı ve arka pencereye koşup mandalını âdeta kopararak açıp yel değirmenine doğru avaz avaz bağırdı. “Köprü! Ollie! Köprü!”

Oliver başını çevirdi, sıcak buharlaştırdığı havada yarım nefeslik bir an muallakta kaldı. Ardından İngiliz anahtarını fırlatıp attı ve müthiş bir hızla bayırdan aşağıya koşmaya başladı. Susan yeniden ön penceredeydi, oraya nasıl ulaştığının farkında değildi. Ollie dirsekleri yardımıyla hâlâ halatta asılı duruyor, kalasların yeniden düzelmesi için sadece ayaklarını kaldırıyordu. Bir diziyle, ardından iki diziyle kalası yakaladı. Yüzü yukarı, Susan’a doğru döndü. Susan, “Kımıldama,” diye bağırdı cama doğru, “Sıkı tutun!” Dışarı koştu.

Sıcak yüzüne çarptı, retinasına yansıyan küçük, parlak, korkunç görüntü al bir bulanıklıkla kaplandı. Kendini toparlamak için elini duvara yasladığı anda belli belirsiz bir acı hissetti. Birinin (Nellie’nin) kolu ona destek oldu. Yerde küçük bir şey feryat figan ağlıyordu. Gözündeki bulanıklık geçince Betsy’yi gördü. Sızlayan elini hareket ettirdiğinde kapının yanındaki gül ağacına dayandığını fark etti. Nellie, “Ne oldu?” dedi ve sonra deli gibi nehre doğru koşan Oliver’a doğru başını çevirince her şeyi gördü. Oliver hem koşuyor hem bağıırıyordu. Ollie dizlerini hızla akan suyun üzerinde eğri duran köprüye yapıştırmış, sabırla bekliyor ve küçücük görünüyordu.

Susan patikadan aşağıya doğru yürümeye başladı ama Nellie onu durdurdu. “Bırak beni Nellie!” Beceriksizce ayakta durmaya çalışıyor, kayarak ilerliyordu. Dokunduğu kayalar soba kadar sıcaktı, yamaçtan yansıyan güneş gözlerini kör ediyordu, ebegümecinin küçük çiçekleri başlarını kaldırmış, kor gibi gözlerle ona bakıyorlardı. Kayıp düşme korkusuyla zemine dikkat etmek zorunda kalıyor ama Oliver’la oğluna bakmak için birkaç adımda

bir duruyordu. Karşı çıkan ve ona engel olmaya çalışan Nellie'nin elinden kurtuldu. Nasıl olduysa Betsy'nin elini tuttuğunu fark etti.

Oliver çakılları yarıp geçti, köprünün başındaki patikaya fırladı. Eğilip halatların titreşimini durdururken bağırarak Ollie'ye bir şeyler söyledi. Sonra kalasların üzerinde yürümeye başladı. Rahat ve seri hareket ediyordu. Ağırlığı yüzünden asma köprü eğildi, adımları yüzünden halata yapışmış duran Ollie sallandı. Oliver önce eğimin en alt noktasına indi, sonra yukarı çıktı. Kollarını uzattı ve oğlana sımsıkı sarıldı. Çok kısa bir an için sanki dinleniyorlarmış gibi hareketsiz kaldılar.

“Oh şükürler olsun!” dedi Nellie. Hem ağlıyor hem gülüyor ve Susan'nın kolunu hâlâ sımsıkı tutuyordu. Susan kolunu çekip elinden kurtuldu ve Betsy'nin küçük, nemli elini tutarak patikadan aşağıya doğru yürümeye başladı. Padavraya ulaştığında kocasıyla oğlu köprüden inmişlerdi. Buharlaşan gözyaşları elmacık kemikleri üzerinde buz gibi bir his bırakmıştı. Yavaşça Betsy'ye bir şey söyleyip kızın elini Nellie'ye verdi ve kollarını Ollie'ye uzattı. Ollie babasına masum bir bakış atıp kendini onun kollarına bıraktı. Susan kocaman karnı yüzünden ona doğru düzgün sarılamadı, kalçasına bastırmak zorunda kaldı. Bir eli oğlunun açık kahverengi saçındaydı. Onun başının üzerinden, harcadığı çabayla kıpkırmızı kesilmiş, gömleği terden sırılsıklam, gözleri gökyüzü kadar mavi olan Oliver'a baktı. Oliver, ellerine yeniden kan gitmesi için uğraşır gibi kollarını iki yana uzatmış, aşağı doğru sallıyordu.

“Ah Ollie,” dedi Susan, “*neden* böyle bir şey yaptın? Neden tek başına karşıya geçtin? Yasak olduğunu biliyorsun.”

Ollie hiçbir şey söylemedi.

“Artık güvende,” dedi Oliver. “Önemli olan bu.”

Kendine hâkim olamayacak kadar gergindi ve gerginliği suçlama olarak açığa çıktı. “Ders aldın mı bari?” dedi Ollie'nin saçının tepesine bakarak. “Bu olay sana bir şey *öğretti mi*? Bir dahaki sefere pencereden bakıyor olmayabilirim...”

O anda pencereden gördüğü başka bir şeyi hatırladı. Başını çevirdi ve işte, yaşanan bütün bu heyecan boyunca bulunduğu yerden kıpırdamamış gibi görünen Bayan Briscoe onlara doğru

geliyordu. Susan, Oliver'ı ince omuzlarından tutup sarstı. "Seni nereye göndermişti? O gönderdi, değil mi?"

Ollie bakışlarını kaçırdı, hiçbir şey söylemedi. Susan, babasının aynısı olan inatçı suskunluğu karşısında deliye dönmüş bir hâlde, dişleri birbirine vuracak denli sert sarstı onu. "Değil mi?"

Susan'ın, kendinden biraz uzakta tutup yukarı bakmaya zorladığı Ollie, "Evet efendim," dedi.

"Neden? Ne için?"

Oliver, "Sue," diyerek araya girdi.

Susan onu duymazdan geldi. "Ne için?"

"Karşı tarafta bir şey unutmuş. Kendisi gidip almaya korktu."

"Taşındığın paketi, değil mi?"

"Evet, ben... Elimden *kaydı* anne. Köprü sallanınca kayıp nehre düştü, tutamadım. Paket olmasaydı karşıya kolayca geçerdim. Paket kayıp duruyordu."

"Hayır geçemezdin. Bunu yapabileceğini aklına bile getirme. Pakette ne vardı?"

Oliver, "Sue, bu mesele bekleyemez mi?" dedi. "Seni güneşten uzaklaştıralım."

"*Ne vardı?*" dedi Susan. "Şişe mi vardı?"

Yan gözle çakılların arasında güçlkle ilerleyen Bayan Biscoe'ya baktı. Pamuklu elbisesinin kol altları yarım ay şeklinde terlemişti ve yüzüne telaşlı bir endişeye sahipmiş gibi görünmesini umut ederek bir ifade vermiş olduğu, metrelerce öteden belli oluyordu.

Ollie, "Ne tür bir şişe?" diye sordu. Dikkatle ona bakıyordu. Oliver da. Nellie ise Betsy'yi bir kenara çekip uzaklaştırmıştı.

"Viski şişesi olabilir mi?"

"Bilmiyorum," dedi Ollie. "Büyük değildi. Kolayca taşıyabiliyordum, sadece durmadan kayıyordu."

"Neredeydi? Bayan Briscoe onu nerede bulacağını söyledi?"

"Ahır kapısının direklerinin üstünde."

Susan, "Anlaşıldı," diyerek doğruldu. "Açıkça belli oluyor ki orada kazara unutulmamış." Ollie'nin omuzlarına bastırdı. "Gitmemeliydin. Bunu gayet iyi biliyorsun. Ama aslında senin hatan değil. Şuradaki..."

Bayan Briscoe, yüzünde ev zeminindeki çış birikintisinin hesabı sorulan bir köpek ifadesi ve kemiği çıkıntılı ayaklarıyla onlara doğru yavaş yavaş yürüyordu. Susan ona arkasını döndü ve Oliver'la göz göze geldi.

“Asıl mesele bu mu?” dedi Oliver. “Nasıl anladın?”

“Onu gördüm. Aşağıdaki kıyıda gömülü bir şişesi daha var. O şişeden içerken gördüm.” Ollie'yi eve yöneltti. “Hadi. Onunla konuşmanı istemiyorum. Onu geri götürmek zorundasın Oliver.”

“O zaman kimi bulacağız?”

“Hiç kimse olmamasını tercih ederim.”

“Öyle bir şey olmaz. Doktoru buraya getirmek beş ya da altı saat sürebilir.”

“Acil bir durumda Bayan Olpen gelir.”

“Gece kalamaz. Bakması gereken beş çocuğu var.”

Susan, “Lütfen!” dedi ve Ollie'yi patikaya doğru itti. Güneş âdeta beynini kavuruyordu. Elini başına koyduğunda saçları duman tütecek kadar sıcaktı.

Oliver onun kolundan tuttu. “Nellie,” dedi, “rica etsem... ya da neyse, Bayan Ward'u yatağına götürür götürmez ona ben söylerim.”

“On dakika bile harcama,” dedi Susan. “O kadını bu kanyondan hemen göndermeni istiyorum.”

Dönüp eve doğru yürümeye başladı. Bayırı tırmandığı süre boyunca yaklaşmakta olan doğumla Lizzie, Marian Prouse ve Oliver'ın el birliğiyle etrafını koruyucu yastıklar gibi sardıkları, doktorun sadece bir saat uzaklıktaki Guadalupe'de olduğu New Almaden'daki rahat kulübesinde yaptığı ilk doğum ve koridorda Bessie'nin ayak seslerini duyabildiği, her iç çektiği ya da öksürdüğünde annesinin kapıdan bakan yüzünü görebildiği Milton'daki eski odasında yaptığı ikinci doğum arasındaki farkı düşündü. İkincisinde Oliver yanında değildi, hayalinin peşinde koşuyordu. Her çocuk güvenli hayatlarındaki bir inişi temsil ediyordu. Şimdi ise kanyondaki bir mağarada üçüncü çocuğunu doğuracaktı, tek başına ya da yanında sakar bir göçmenin karısıyla. Bu esnada

çocukları her gün, alev alev yanan bu yamaçta bile kanını donduracak tehlikeler peşinde koşturuyorlardı ve çevrelerindeki her şey gibi ilkel olmamalarını sağlayan tek şey Nellie'yle kendisinin daimi çabalarıydı.

Yatağa uzanmadan önce Ollie'yi içeri sokup az önce kaydardığı okumasını bitirtti. Doğu'daki iyi bir okula başka türlü nasıl gidebileceğini sordu ona.

Kayalık yolda yamacı tırmanarak Bayan Briscoe'yu Boise'ye geri götüren faytonun gıcırtilarını duyduktan bir saat sonra sancıları başladı.

Kibar yetiştirilmiş öncü bir kadının, yaşlı bir mürebbiye dışındakimsenin yardımı olmadan bir kanyon kampında nasıl çocuk doğurduğunu ayrıntıları ile yazmaya hiç niyetim yok. Ne kovalar dolusu suyu ısıtacağım ne de yatak odasından gelen ilk cılız mızırdanmaya kulak kabartacağım. Susan'ın doğumun ertesi günü ayağa kalkıp tereyağı yapmasından, çamaşır asmasından veya hikâyesini bitirmesinden de söz etmeyeceğim. Dedemle babaannem birkaç zorluk yaşamış olsalar da bu, sınırda yaşanan sıkıntılarının hikâyesi değil; ikisi de fazlasıyla cesur olduğu hâlde öncülerin gözü karalığının hikâyesi de değil. Bu sadece, kendi hayatıyla fazla ilgilenmekten kaçınmak için bir gün dedesiyle babaannesinin evinde yaşamaya başlayan emekli tarih profesörü Lyman Ward'un hikâyesi.

Babaannem acemi değildi, iki çocuk doğurmuş, bir düşük yapmıştı, panik yaşamadı. Birkaç saati olduğunu düşündü. Dönüşte, kayalık yolu ya da kanyon yolunu kullanmasına bağlı olarak Oliver'ın eve dönmesine üç-dört saat vardı. Geldiğinde atla Olpen çiftliğine gidip Bayan Olpen'i buraya gönderebilir ve sonra doktoru almak için Boise'ye geri dönebilirdi. Bu arada belki Wan eve erken dönerdi ya da John kulübesinden çıkıp gelirdi ve o zaman ikisinden biri gönderilebilirdi. Gözlerinin üzerinde nemli bir bezle karanlık odasında uzandı ve bedeninin yapması gereken şeyi yapmasını bekledi.

Nellie Linton, o kibar kız kurusu, o Viktoryen bakire daha telaşlıydı. Betsy'yi susturmak için dikiş kutusunun içinde ne var

ne yoksa hiç düşünmeden önüne yığıldı ve açıklama yapmadan Ollie'yi kitabının başından kaldırıp dışarıda onunla konuşmaya başladı. Oğlanın sekiz yaş muhakemesini bir bakıma överek ata binip Olpenların evine gidip gidemeyeceğini ve Bayan Olpen'ı buraya getirip getiremeyeceğini sordu.

Ama babasının katırları vardı ve nehrin bu yakasında hiç at yoktu.

Yürüyebilir miydi? Korkar mıydı?

Korkmazdı ama bu yakadan orası uzun bir yoldu.

Belki John'un kulübesine kadar yürüyüp yardım istemeye onu gönderebilirdi.

Ama John'un kulübesi de nehrin diğer yakasındaydı ve karşı kıyıdan duyulabilecek kadar yüksek sesle bağlamak mümkün değildi. Su çağlayarak akıyordu.

Nellie ellerini ovuşturdu. Ya babası bir saat oyalanırsa.

Annesi hasta mıydı? Ollie'nin bilmek istediği buydu. Doktora mı ihtiyacı vardı?

Evet, bir de becerikli bir kadına. Eğer Bayan Olpen'e ulaşabilirlerse *çok büyük* faydası olurdu.

Sustular. Güneş ışığı o kadar fazlaydı ki evin gölgesi çorak toprağa tam bir üçgen olarak düşüyordu. Bayan Ward her an içeri çağırabilirdi.

Bayan Linton?

Efendim Ollie.

Köprüden geçerek daha çabuk gidebilirim. Hızla karşıya geçer ve midillime atlayıp oraya gidebilirim.

Kesinlikle hayır!

Ama ya annem hastaysa? En kısa yol bu.

O köprüden *kurtarıldıktan* hemen sonra mı? Hayır, olmaz. Kesinlikle hayır.

Karşıya kolayca geçtim. Paket yüzünden dönemedim.

Hayır. Düşüncesi bile anneni öldürür.

O esnada Bayan Linton'ın korku içinde beklediği, hırıldarcasına çıkan acı bir feryat duyuldu. Nellie oğlanın gözlerinin kocaman olduğunu gördü, yüzünün bembeyaz kesildiğini fark etti.

Burada bekle. Ben gidip bakayım...

Sancı geçene kadar Bayan Ward'un elini tutmaktan başka bir şey yapamadan geri döndüğünde kendisi hafif bir çığlık attı, korku dolu bir çığlık. Ollie köprüyü yarılamıştı bile; iki eliyle halata tutunarak yengeç gibi ilerliyordu. Uzaklaştıkça daha da hızlandı ve nihayet zıplayarak sert kayaya bastı. Arkasına bakınca Nellie'yi gördü, kolunu salladı ve kayanın yanından dönüp gözden kayboldu. İki saniye sonra yeniden ortaya çıktı ve olabildiğince hızla ahıra doğru koşmaya başladı.

Nellie elini gözlerine siper etmiş iki korku ve bir umut arasında gidip geliyordu. Ollie'nin bir yulaf tenekesiyle ahırdan çıkışını ve kahverengi midillisini onunla kandırarak otlaktan çıkarıp çitlere götürüşünü izledi. Oğlan yulafı yere döktü ve hayvan başını eğdiği anda yuları boynuna geçirip iki kolunu sarılırmışçasına uzatıp gerdi. Hayvanın başını yukarı çekmek için otlak çitine tırmandı ve gemi ağzına takıp yular başlığını kulaklarının üzerinden geçirdi. Bayan Linton, Susan'ın içeride bir şeyler söylediğini duydu; acı içinde değil sohbet eder gibi ki bu, Betsy'nin ortalıkta dolaştığının ve ilgilenilmesi gerektiğinin göstergesiydi. Ama içeri girmek yerine Ollie kısırağı yakınına çekip kendini karınüstü hayvanın sırtına atana dek alçak girişte onu seyrederek oyalandı. Oğlan tepinerek doğruldu ve elleri dizginleri salladı, topukları midillinin kaburgalarına vurdu. Annesinin zaman zaman gururla ve şaşkınlıkla söylediği gibi, bir süvari gibi ata binerek küçük düzlükten hızla geçip kanyon ağzına doğru yol almaya başladı. Bir süvari gibi mi? Daha çok bir Kızılderili gibi. İnce uzun bedeni hayvanın omuz başlarına yapışmıştı, açık renk saçlı başı eğikti. Kısırağı dizginlerin ucuyla hızlandırdı ve kayaların arkasında gözden kayboldu.

Tanıdığım sessiz babadan yola çıkıp Boise Kanyonu'ndaki o oğlanı hayal etmek için epey bir çaba harcamam gerek. Dedem gibi babam da konuşkan bir adam değildi ve konuşmayan insanların duygulu olmadıklarını düşünmek herkesin yapabileceği bir hata.

Babaannem de bu hatayı yapmış olabilir. Onun, altında pişmanlık yatan bir hüznle oğlunun ne kadar cesur ve yiğit olduğunu söylediğini birkaç kez duydum ama onun ne kadar duygusal olduğundan söz ettiğini hiç duymadım. Oysa ben öyle olduğunu düşünüyorum. Mektuplarından bu izlenimi edinmiş olmasam da babaannemin oğlunun ne kadar yoğun duygulara sahip olduğunu, okuma zorluğunu anladığından daha fazla anladığını düşünmüyorum. İlgilenmesi gereken oğlunun hissetme yetisiydi; bunu algılayamadığı için de muhtemelen onun suskunluğunda payı oldu.

Bilincinin uyarılarına karşı çıkıp ona köprüyü geçiren yiğitlik değil duyguydu, annesinin sancısı yüzünden hissettiği korku dolu şefkat ve babasının yokluğundaki ölümcül sorumluluk duygusu. Söz dinlemeyen bir çocuk değildi. Sadece itaatkârlık bir duygu seiliyle akıp gitti ve bir kriz anında babasının atikliğine sahipti.

Babasının atını sürdüğü gibi kısırağını sürerek o engebeli kanyondan aşağı inişini gözümde canlandırıyorum. Islak bir ham deri yumağı kadar gergindi. Yolun, John'un kulübesine varmadan önceki son 200-250 metresi yumuşak kumdu; Ollie daha hızlı koşması için hayvanı kamçıladi ve onu o kadar heyecanlandırdı ki kapının önünde zor durdurabildi. Kısarak şaha kalktı, kendi etrafında döndü ve Ollie dizginlere cevap vermeyen hayvanla mücadele ederken kulübeye doğru seslendi. Dışarı çıkan yoktu. Ollie, John'un ahırını görebileceği bir köşede kısırağın gergin bacaklarını açmasına izin verdi. Ahır da boştu. Aklında bir fikrin şekillenmesine zaman tanımadan çalı kaplı tepelerin eteklerinin çevresindeki sınırı takip eden kanal hattına doğru dörtmala gitmeye başlamıştı bile.

John'u bir kavak ağacının gölgesinde yük arabasına oturmuş dinlenirken ve katırlarını dinlendirirken buldu. Yolun sağındaki hatırı sayılır miktardaki çamuru temizlemişti. Ollie'nin nefes nefese üç cümle bile söylemesine fırsat vermeden ayağa fırlayıp eşeğin kayışını söktü ve toprağı, kuş tüyü veya ince bir kar tabakası gibi kaplayan kavak polenleri arasına bıraktı. Diğer katırları bağladı, yular kayışını eşeğin burnuna geçirdi ve sonra sırtına atladı. İri yarı, ağır bir adamdı, telaşlı değildi. Konuşurken heceleri uzatıyordu. Bazı sesler ağzından *titrek* çıkıyordu.

“Seen geğri dön,” dedi. “Yoolda babaanla karşılaşmazısam doğktooru been getiriğrim.”

“Gidip Bayan Olpen’i almam gerek.”

Kısrak, Ollie’nin kollarını çekiştirerek yan yan adım atıyordu. John eşeğin üstünden kısık gözlerle durumu değerlendiren uzun bir bakış attı ona, kendisinden kuşkulu bir konuda müsaade istenen bir yetişkinin bakışıydı bu. “Tağmam,” dedi nihayet. “Olur. Buğ iyiii bir fikir. Aama dikkağtli ool.”

Eşeği döndürdü ve sağrısına vurarak kısmen setli kanal hattının aşağısına doğru tırısı kaldırdı. Eşeğe kendini salıvermiş, tüm ağırlığını vererek biniyordu, bacakları dışa doğru açılmıştı. Üzerine yığılmış ağırlık yüzünden eşek âdeta çökmüş gibi görünüyordu. Arkasına dönüp bakmadı. Ollie, sıkıntısı hafıflemiş ve rahatlamış hissederek onun gidişini izledi, yükü ikiye bölünmüştü. Ama sonra John’un, babasının, doktorun ya da herhangi başka birinin kasabadan gelmesinin ne kadar süreceğini düşündü ve annesinin ağrısının neden olduğu hayvani sesi hatırladı. Kısa bir süre sonra kanal hattından nehir yoluna doğru dörttnala gitmeye başladı.

Olpen’in mekânı oldukça uzaktan görünür hâle geldi; kütük kulübe, ahır, saman çatılı baraka, otlak çiti, bir kısmı yenilmiş ve parçalanmış saman balyası, uzun kavak ağaçları. Yaklaşırken Bayan Olpen’in bahçeye çıktığını ve boyunlarını uzatmış tavukların kavak polenlerini savurarak her yöne koşturduklarını gördü. Tozdan korunmak için yüzünü koluyla kapatarak tırıs gitmeye başladı. Etrafı görebilecek duruma geldiğinde kösele gibi yüzüyle, uzun ince Bayan Olpen, bir elinde bacaklarından tuttuğu Plymouth Rock tavuğu, diğer elinde bir satırla kesme kütüğünün yanında duruyordu. Eteğinin altından kaba erkek çizmeleri görünüyordu. Gözlerini şaşı yapıp yukarı doğru bakarak gözünün önündeki bir tutam saçı satırla geriye attı.

“Başladı mı? Bana ihtiyacı mı var?”

“Evet, annem hasta, acı içinde feryat ediyordu. Bayan Linton dedi ki...”

“Bir saniye.”

Tavuğu yanlamasına kütüğe koydu; hayvanın gözü yuvarlak, göz kapağı meşinimsi, gagası açıktı. Tek bir vuruşla boynunu kesti. Satır kütüğe saplanmış hâlde, küçük ve kesinlikle ölü olan başın yanında kaldı; başsız tavuk çırpındı, etrafa kan sıçratarak ve kavak polenlerini uçuşturarak sağa sola sallandı. Ollie, huysuzlaşan kısırağı sımsıkı tuttu. Bayan Olpen ellerini önlüğüne sildi ve bağcıkları çözmek için arkaya uzattı. “Sally!” diye avazı çıktığı kadar bağırdı. “Hey, Sal!”

Toz, tüy ve polenlerin arasından geçerek önlüğünü bir direğe asıp eteğini yukarı çekti ve çite tırmanıp otlığa geçti. Ollie içerideki ata bakınca ümitsizliğe kapıldı. Annesinin Yaşlı Cenaze Alayı diye adlandırdığı türden kemer burunlu bir saban atıydı bu.

Hiç düşünmeden dizginleri kısırağın kulakları üzerine çekip aşağı atladı. “Benimkini alabilirsiniz. Ben yürüyebilirim.”

Bayan Olpen kısırağın kaygan, nemli sırtına bir bakış atıp başını iki yana salladı; tek tam bir sallayış, sağa ve sola. Saban atı gem takmasına direndi ve burnu boydan boya çizildi. Eli dizginlerde bekleyen Ollie bunaltıcı rüzgârda bacaklarının iç kısmının buz gibi olduğunu hissetti. Aşağıdaki nehir kıyısından gelen en küçük iki Olpen oğlanı ellerinde oltalarla söğütlerin arasından çıktılar; aralarında taşıdıkları balığın gümüşü yüzeyinden güneş ışığı yansıdı. Bayan Olpen saban atının başını yular başlığına sokuştururken, “Sal!” diye bağırdı.

Evin içinde biri yüksek sesle esnedi. Ollie döndü ve Sally Olpen’in esneyerek ve gerinerek kapıya çıktığını gördü. Kız bahçede dikkatle yürümeye başladı, sonra durdu, iğrenmiş bir ifadeyle çıplak ayağını yere sürttü ve yeniden yürüdü. Yüzünün yan tarafında, üzerinde yattığı işlemeli kumaşın ya da yastık kılıfının izi vardı. Siyah gözleri ışıldayarak yan yan Ollie’ye baktı; otlak çitine yaslanıp esnedi, silkindi, başını iki yana salladı.

“Şu tavuğun tüylerini yol ve temizle,” dedi annesi. “Akşam geri dönmezsem süt sağarken Herm’le birlikte babana yardım et, duydu mu? Akşam yemeğini de hazırla. O iş sende.”

“Ne oldu? Nereye gidiyorsun?”

Bayan Olpen cevap vermeden saban atının terden ve tüyden kaskatı olmuş örtüsünü koydu. Ollie’nin şimdiye dek gördüğü herkesten daha yavaş hareket ediyordu. Ollie, Sally Olpen’in kendisine diktiği ukala bakışa sinirlendi ama işleri çabuklaştırmak için, “Annem hasta,” dedi.

“Ah evet, biliyorum,” dedi Sally. “Bebek doğuruyor.”

“Yoo, doğurmuyor.” Ollie çok öfkelenmişti. Darmadağınık saçlı, tüm yüzü izle kaplı, pis ayaklı bu kız nereden bilirdi ki? Ollie yerinde zıpladı. “Çabuk olun Bayan Olpen,” dedi.

Kadın üst çubuktan üzengi demiri kırılmış, etekleri sertleşmiş ve büklüm büklüm olmuş bir eyer çekti. Kemer burunlunun sırtına attı ve eyeri boynuzu sallayarak yerleştirdi. “Şu tavuğu al,” dedi Sal’e. “Güneş altında bırakma. Tüylerini yolmayı ve temizlemeyi kapının önünde yapma, yoksa tüyler ve iç organlar etrafa saçılır.”

Sal Ollie’ye gizlice gülümseyip tavuğu aldı ve dikkatlice bacaklarından baş aşağı tutup boynundan damlayan kanı izledi. Bayan Olpen homurdanarak kamçıyı kaldırdı ve nefesini tutmaktan vazgeçmesini sağlamak için kemer burunlunun karnına hızla vurdu. Öylesine *yavaştı* ki. İki oğlan nehir yolundan yukarı doğru koşmaya başlamıştı. Ollie çitin üzerine çıkıp geldiklerinde onlardan yukarıda olabilmek için yeniden atına bindi. Annesi, Olpenlerle arkadaş olması için onu hiçbir zaman teşvik etmemişti. Onlar başka bir kabile, olası düşmanlardı. Kısrağın sırtındayken nehir yolundan hızla yaklaşan bir toz bulutu gördü, siyah ve kahverengi katırlarla arabadaki uzun boylu adamı tanıdı.

“Gerek kalmadı!” diye bağırdı. “Boş verin Bayan Olpen. Babam geliyor. Artık sorun yok.”

Hepsinin –kösele suratlı Bayan Olpen’in, elinde kanlar içindeki tavuk olan o kızın ve çatal uçlu bir sopaya takılı, derisi toza bulanmış balıklarını sallayan, nefes nefese kalmış, sorular sorup duran iki oğlanın– önünde ağlamaya başladı. Gözyaşları yüzünden bir şey görmeden kısrağı hızla çekip çevirerek tekmeledi ve faytonu karşılamak için bahçeden dışarı fırladı.

Babası yolda John'la karşılaşmıştı; ona hiçbir şey anlatmasına gerek kalmadı. Babası Bayan Olpen'in saban atının eyerini çıkarmakla vakit kaybetmesine fırsat vermeden onu faytona aldığı anda tekerlekler hâlâ dönüyordu. Dudaklarını ısırarak ve gözyaşlarının yanaklarında bıraktığı sertliği ovuşturan Ollie'ye dönüp, "Bizimle gelmek ister misin Ollie? Midillini arkaya bağlayabiliriz," dedi.

Ollie başını iki yana salladı. Babası gülümsemeden kısa bir süre dikkatle ona baktı. Sonra dönüp Bayan Olpen'e bir şey söyledi ve kamçıyı katırların sırtına indirdi. Ollie'yi orada bırakıp hızla yola çıktılar, bunun üzerine Ollie sırf onları yakalamak için değil, aynı zamanda Olpenleri geride gözü kara biniciliğinin görüntüsüyle bırakmak için son sürat peşlerinden gitmeye başladı.

Dağda yağmur yağıyordu. Zirveler kara bulutlarla kaplıydı ve onların üstündeki fırtına habercisi parlak kurşuni hatlı beyaz bulutlar, hâlâ mavi olan gökyüzüne doğru toplanıyorlardı. Şimşekler fırtına cephesini yalayıp geçiyor, titreşerek bir uçtan diğer uca uzanıyorlardı; gök gürültüsü kanyondan aşağıya yuvarlanan kayalar gibi gümbürdüyordu.

Patikanın kanyon ağzından girdiği noktada Ollie başını çevirdi ve arkasındaki geniş çalı havzasının hâlâ güneşin altında, tozdan koyulaşmış hâlde olduğunu gördü. Kanyon ani bir serinlikti, ter içindeki teni ürperdi, gömleğinin sırtı buz gibi oldu. Elini kısırağın yelesine doladı ve hayvan ileri doğru hamle yapıp dik bir yokuşu tırmanmaya çabalarırken onu sımsıkı tuttu.

İleride faytonun tekerlekleri gıcırıyor ve kayaların üstünde güçlükle ilerliyordu. Babası arkasına baktı ama herhangi bir işaret vermedi. Bayan Olpen yüzünü dümdüz karşıya dönmüş, yol alıyordu. Ollie ikisinin başının arasından kanyonun genişleyip ahırların ve saman yığınının olduğu küçük düzlüklere açıldığı dönemece ilerisini ve onun sağ tarafında, asma köprüünün karşısında, nehre yukarıdan bakan bir kaya çıkıntısından daha fazla dikkat çekmeyen taş evi görebiliyordu. Çok sevdiği ve kendini layık bulmadığı annesinin acıdan hâlâ feryat edip etmediğini merak etti.

Fayton sallana sallana otlak kapısından girdi ve Ollie midilliden inip tel halka ilmeği direktten çıkardı. Koşarak, ağırlığıyla

kendini yavaşlatan kısırağı çekiştirip otağa soktu; babasıyla Bayan Olpen faytondan çoktan inmişlerdi. Kanyonun diğer tarafındaki tepede, Nellie Linton sokak kapısında durmuş, ya sevinçten ya telaştan bir bez sallıyordu.

“Atlarla ilgilen,” dedi babası. “Seni almak için geri geleceğim.”

“Peki efendim.”

Görünmeyen köprübaşına uzanan patikada koşarcasına yürüdüler. Ollie dizgini çıkarıp kısırağını saldı ve falakanın kıvrık demir uçlarındaki kayışları açtı, koşum takımını çözüp tozlu alanda çekerek ahıra götürdü, elinden geldiğince kaldırarak kancalarına astı. Dışarı çıktığında babasıyla Nellie eve henüz girmiş, gözden kaybolmak üzereydiler. Bayan Olpen tepeye çıkan yolun yarısında başı aşağıda, elleri dizlerinde durmuş, dinleniyordu. Ollie yulaf kovanını aldı ve üç eşit yığın hâlinde yere boşalttı. Katırlar ve kısırak, onu itekleyerek kendilerine yol açıp yığınlara başlarını eğdiler. Ollie, Bayan Olpen’in nihayet kapıya varıp içeri girişini izledi. Şimşek, nehrin üst tarafındaki bulutları bir çentik atarcasına boydan boya kesti. Karşı bayırdan hızla dönerek aşağıya inen rüzgâr nehre ulaştı ve göletin durgun suyunu hareketlendirdi.

Ollie kendini yalnız, küçük ve korkmuş hissetti. Fırtına başlamadan köprüyü geçebilsem keşke, diye düşündü. Ya babası unutursa ve onu almaya gelemese? Ya annesi babası yanından ayrılamayacak kadar hastaysa? Ya da ölmek üzereyse? Yanlış tarafta terk edilmiş olsa da köprüyü geçemezdi çünkü bir kez itaatsizlik yapmıştı ve cezalandırılması gerektiğini biliyordu.

Babası patikadan aşağı doğru yürüyüp halata dokunmadan ve sallanan kalaslar sağlam kayalarmışçasına basarak köprüden geçip yanına geldiğinde diğer uçta uzun süredir bekliyordu. Hemen ayağa kalktı. “Annem iyi mi?”

Babası telaşla onun elini tuttu. “Sanırım. Umarım.”

“Hâlâ bağılıyor mu?”

Babası ona keskin bir bakış atınca telaşı yatıştı. Ollie’nin elini bırakıp sarp kayaya yaslandı ve piposunu doldurdu. “Bu iş bitene kadar biraz daha bağırması gerekecek. Ama iyi olacak, bir de doktor bir an önce gelse.”

Havada yağmurun ve tütünün tatlı kokusunun yoğunluğu vardı, ardından yanan kibritin kükürt kokusu ona karıştı ve üzerine pipo dumanı geldi.

“Bayan Olpen iğrenç biri,” dedi Ollie.

“Hiç kimse olmamasından iyidir. En azından iyi kalpli.”

Konuşmadan durdular. Ollie babasına çarpmadan durabileceği kadar yakın duruyordu. Kuzey yönü, parlayarak göz kırptı, bir daha kırptı, ardından gözbebeğindeki ilk parıltı yok oldu. Şiddetli bir gümbürtü patladı, daha da şiddetlendi ve gök gürlemeye başladı. Ollie, suçluluk duygusunun da dâhil olduğu yoğun hislerle dolu bir hâlde pipo dumanının sürüklendiği yerde duruyor ve babasına bakmak yerine kayalığın korumasında hissedilmeyen iri damlaların suda minik çukurlar oluşturduğu nehre bakıyordu.

Babasının ağır eli omzuna indi. Ollie donakaldı. İşte geliyordu. Durumu kabullendi, bunu hak ettiğini biliyordu. Parmaklar omzunu sertçe sıktı. “Ollie bugün bir şey yaptın,” dedi babası.

“Evet efendim.”

“Bir yetişkin gibi davrandın. Hiç kimse daha iyisini yapamazdı.”

Ollie’nin gözleri hızla babasının yüzüne çevrildi. Babası yüzünde büyük bir ciddiyetle ona bakıyordu. Omuzundaki el o kadar ağırdı ki dik durmak için yere sıkı basmak zorunda kalıyordu. El, neden olduğu direnci sınırmışçasına omzundan kalktı ve ensesine oturdu. Parmaklar neredeyse çenesinin altında birleşecek kadar birbirine yakındı. “Muhteşemsin dostum,” dedi babası. “Bunu biliyorsun, değil mi?”

Ollie bütün gece o el boynunda öylece durmaya can atıyor olsa da babası sabırsızlanmış gibi onu bıraktı. “İslanmadan geri dönsek iyi olur.”

Ollie karşıya geçirmesi için tereddütle elini uzattı ama babası gözlerini kısarak ona baktı ve “John’la Bayan Olpen’e haber vermek için tek başına geçtin, değil mi?”

Şimdi mi geliyordu? Önce övgü, ardından ceza. “Evet efendim.”

“Herhangi bir sorun oldu mu?”

“Hayır efendim.”

“Bugün öğleden sonra olandan sonra korktun mu?”

“Hayır efendim. Aslında biraz.”

“Bu öğleden sonrasını düşündün mü? Cezalandırılabilceğın aklına geldi mi?”

“Evet efendim.”

“Eğer bunu annene yardım çağırarak dışında bir sebeple yapmış olsaydın seni cezalandırmak zorunda kalırdım. Bunu biliyor-sun, değil mi?”

“Evet efendim.”

“Peki o zaman. Annen bilmiyor ve ona söylemeyeceğim. Bunu öğrenmek onu endişelendirmekten başka işe yaramaz, hem de en endişelenmemesi gereken zamanda. Şimdi kendi başına geri dönmek ister misin?”

Aralarındaki bakışma bir söz gibiydi. “Evet efendim.”

Babası eliyle köprüyü gösterdi, geçmesi için kenara çekildi, kalaslar üzerinde on beş, yirmi adım atana kadar bekledi, sonra kendisi de yola koyuldu. Köprüyü geçene kadar da bu mesafeyi korudu.

Doktor günbatımından hemen önce geldi. Evden dışarı atılan Ollie’yle babası üç kez nal oyunu oynadılar, sonra yağmur şiddetlenecek diye içeri girdiler ama öyle olmadı. Şimşek gökyüzünde hâlâ ışıklar saçıyor olsa da kapıdan dışarı bakan Ollie’nin görebildiği, tek tük yağmur damlalarının bahçenin toprağında açtığı kuru çukurlardı sadece. Nellie’nin yukarıdaki çizim odasında Betsy’ye kitap okuma sesini bastıracak denli yüksek, neredeyse kesintisiz bir gök gürültüsü duydu.

Babası piposunu sabırsızca kapı pervazına vurdu.

“Tam doğulacak bir akşam.” Baba oğul güneşe bakan kapıda durmuş, kanyona ve yansıyan son ışık huzmelerinde gökyüzünün pespembe görüldüğü vadiye inen dağlara bakıyorlardı. Vadinin pembe bulanıklığının üst kısmını kaplayan gökte hâlâ mavilik vardı.

Ollie’nin yanındaki kapı girişi bir anda boşaldı, babasının hızlı adımları onu, sanki uzun süre önce yapması gereken bir şeyi

hatırlamış gibi kulübenin ön tarafına götürdü ama köşede durdu. “Ahh, olağanüstü,” dedi. “Şuna bak.”

Ollie köşeye gitti. Kuzeybatıda Midsummer Dağı’nın alt yamaçlarına doğru batmış olan güneş, yağmur bulutlarının kapkara kütlesi arasından Sawtooth Dağları’nın diğer tarafına son bir kez göz kırptı. Taş evin karşısında, dağlardan nehir kayalıklarına yay şeklinde uzanan, biri diğerinin üzerinde çok net görünen iki gökkuşağı vardı; üstte olan renkli cam kadar parlak, keskin kenarlıydı ve ufkun bir ucundan diğer ucuna kadar kusursuz görünüyordu.

“Vay canına, annen bunu görmeli. Bu bir işareten başka bir şey değil.”

Ayakkabılarına yapışan ıslak toprakla yemek çadırını geçip yukarı koştular. Ollie’nin babası kapıyı çaldı, kulak kabarttı, kapıyı açtı. Arkasındaki Ollie onun yatak odasının kapalı kapısına doğru koştuğunu gördü. Babası odayı boydan boya geçip parmak uçlarıyla kapıyı tıklatırken bekledi.

“Sue? Sue, eğer uygunsan dışarı bak. Bu mutlak bir işaret, şimdiye dek gördüğün en mükemmel iki gökkuşağı.”

Kapı açıldı, içerideki iri yarı doktor, gömlek kolları kıvrılmış hâlde, parmaklarını yukarı doğru tutarak bakıyordu. Arkasında bütün evin ışıkları yakılmış gibi görünüyordu; gölgesi sokak kapısına düştü. Ollie’nin dehşete düşmüş gözleri, adamın dimdik yukarı kaldırdığı ellerinin kan kaplı olduğunu gördü.

“Karınız şu an gökkuşaklarına bakamaz,” dedi doktor. “Üç dakika önce bir kızınız oldu.”

İki yıl daha geçiyor... hem de kelimenin tam anlamıyla geçiyor, tıpkı pencerede oturmuş dışarı bakan biri için uçup giden kuşlar gibi. Yedi yüz otuz gündoğumu, yedi yüz otuz günbatımı. Ayın yirmi dört kez büyüyüp küçülmesi. Kadın için altı kısa hikâye, bir adet üç bölümlük yazı dizisi, elli sekiz resim. Adam için ikisi de teknik dergilerde ayrıntılarıyla anlatılan ama patentli alınmayan bir otomatik atık su savağı, suyun debisini ölçmek için bir kutu. İkisi için, hatta hepsi için üç kez yeşeren umutlar, üç kez yaşanan hayal kırıklığı, sonuncusu Henry Villard'ın hükümdarlığını genişletmek için yaptığı sonuçsuz girişime mal edilebilir.

İşte yeniden yaz ortası, 1887.

O enlemde yaz ortası günleri uzundu; geceleri ise yıldızları görünmez kılan uzun bir alacakaranlıkla onları pes ettiren yeni bir şafak berraklığı arasındaki kısa bir karanlıktı sadece. Güneş dağın zirvesi boyunca ayaklarını sürüyerek ilerler ama Midsummer Dağı arkasına saklandığı anda tıpkı daha batıdan gittiğinden tam emin olamadan doğudan çıkarak şaşırtan oyunbaz bir çocuk gibi koşturmaya başlardı. Yazın her dört haftasından birinde, gökyüzünde büyüyen ay, dolunay ya da küçülen ay varken gece diye adlandırılacak bir şey hemen hemen hiç olmazdı.

Ne diye adlandırılırsa adlandırılırsın Susan o anda yalnızdı. Oliver kasabada, Villard bozgunundan bir şeyler kurtarmaya, kendi hisselerinin satışından borç alarak biraz para biriktirmeye çalışıyordu. Muhtemel destekçiler kanalın sadece birkaç kilometresinin tamamlandığını görebilirlerse bu işin olacağına inanacaklarını düşünüyordu ve eğer parası olursa o birkaç kilometreyi masraflarını kendisi karşılayarak inşa edecekti.

Saat neredeyse on birdi, kocasının bu kadar geç kalmış olması iyiye de işaret olabilirdi kötüye de. Çocuklar uzun süre önce yatmışlardı, John akşam yemeğinden hemen sonra kulübesine gitmişti, Wan lambaların etrafına toplanan sineklerin ve pervanelerin sonuncularını da dümdüz ettikten sonra çadırına dönmüştü, Nellie ise kitabını bir saat önce kapatıp iyi geceler dileyerek odasına çekilmişti. Susan Ward, tüm gün resim yapmaktan gözleri yorulmuş ve günün sıcaklığı sonrası pestili çıkmış bir hâlde tek başına oturmuş, *Savaş ve Barış*'ı okumaya çalışarak içindeki, boğulmakta olan kadının kültür, edebiyat ve medeniyeti daha sıkı tutmasına uğraşıyordu.

Gözleri çok kaşınıyordu. Gözlerini kapattığında ve parmaklarını göz kapaklarına bastırdığında yoğun bir yaş aktı. Kapalı göz kapaklarının kırmızı karanlığına bakarak öylece otururken sessizliğin sesini duydu. Mağaraya benzer evinde çıt yoktu, Betsy'yle Agnes'in uyuduğu bacanın arkasındaki odadan tek bir iç çekiş dahi gelmiyordu. Işığın etrafında kanat çırpın tek bir sinek ya da pervane kalmamıştı. Gözlerini açtı. Lambanın ölgün ışığı hiç ses çıkarmadan titreşiyordu.

Sessiz evin dışında, sessiz ayın beyaza boyadığı dağlar, yalnız ayın soluklaştırdığı gökyüzü. Ne bir kuş ya da hayvan bağıırışı, ne toynakların taşlardaki tıkırtısı, ne nehrin yüzeyi boyunca uzanan hayaletimsi parıltılar dışında bir hareket ne de geviş getirme sesi kadar sessiz akan suyun mırıltısı dışında bir seda. Zihninde hâlâ Tolstoy'un hengâmesi dolaşıyordu ve o kalabalık beşeri dünyayla, ay ışığının aydınlattığı kendi boşluğu arasındaki tezat o kadar büyüktü ki yüksek sesle, "Ahh, bu *mezardakilerle* iletişim kurmaya çalışmak gibi," dedi.

1970'ler, yalnızlık ve sessizlik hakkında hiçbir şey bilmiyor. En sessiz ve en yalnız olduğumuz anda buzdolabındaki otomatik buz makinesi tıkırdar ve bir buz küpü düşürür, otomatik bulaşık makinesi homurdanarak programını değiştirir, yukarıda bir uçak uğuldar, yakındaki çevre yolu havayı titreştirir. Gökyüzünde kırmızı ve beyaz ışıklar gezinir, otobanlar boyunca parıldar ve

pencereleri sıyrıp geçer. Bütün gece yayın yapan istasyonu açacak bir radyo veya yapay ay ışığını bir gece yarısı programının titrek görüntülerine çevirecek bir televizyon her zaman vardır. Bizi en iyi avutacak hangisiyse –Mozart, Copland ya da Grateful Dead– pikaba onu koyabiliriz.

Kanyondaki Susan Ward ise buzdolabı, bulaşık makinesi, uçak, otomobil, elektrik lambası, radyo, televizyon ve pikaptan önceydi. Okuyamayacak kadar yorgun olan gözlerinin yöneleceği herhangi bir seçenek yoktu; müzik dinlemeye can atan kulaklar seslerin tınılarını duymaya beyhude yere özlem duyardı, yapılabilecek tek şey kendi dudaklarından dökülen ıslığı dinlemek ya da kendi kendine konuşmaktı.

Huzursuzca ayağa kalktı, gerginliğinin geçmesini bekledi ve kapıya gitti. Kapı açılınca ay ışığının solgun huzmesi ve nehrin boğuk uğultusu içeri girdi. Yuvarlaklığını bozan ufak bir çarpıklığı olan ay, göğün güneyinde, tam üzerinde duruyordu. Bazı aylar gibi dümdüz değil, gözle görülür biçimde küre şeklindeydi; Susan onun boşlukta yuvarlandığını görebiliyordu. Boş tümsekle yemek çadırına yansıyan ışığı solgun bir toz bulutu gibi görünüyor ve kulübenin çatı kaplamasında huzmeler hâlinde yayılıyordu. Yumuşak ve siyah gölgeler mavimsi ve aydınlık olsaydı bir kar manzarasını andırabilirdi.

Aşağıda, Susan'ın sağ tarafında, kanyon zifiri karanlıktı; sudan yansıyan tek bir parıltı dahi yoktu ama nehrin diğer yakasındaki küçük düzlük, saman yığını, ahır ve çitiyle, kömür karası ve Çin beyazıyla çizilmiş bir resim, hatta Arrow Rock yamacını baştan aşağı kaplayan ay ışığında özenle işlenmiş kusursuz bir minyatür gibi görünüyordu. Çit direkleri ve kavak gövdeleri, kendi düz gölgelerinden tıpkı ay gibi büyümlü bir yuvarlaklıkla kabararak yükseliyordu. Susan büyülenmiş hâlde bu manzarayı seyrederken alt taraftaki ağaçlara kanyonun rüzgârı dokunmuş olmalıydı çünkü ışığın parıltıları ona kadar ulaştı ve sonra yok oldu. Ama ne rüzgâr sesi vardı ne de durduğu yerdeki havada en ufak bir kıpırdanma.

Karanlığın ortasında parıldayan o küçük resimden yansıyan sessiz ışıltı yerkürenin bir parçası gibi idi.

Oliver neredeydi? Kasabaya iş peşinde koşmaya gidip eli boş döndüğü hiçbir seyahatinde bu kadar oyalanmamıştı. Bir an için attan düşmüş ya da bir biçimde yaralanmış olabileceğini düşünse de bu fikri hemen zihninden uzaklaştırdı. Kocasına başına kaza gelen biri değildi. Pricey dayak yedikten sonra silah kuşanıp ona puslu kurma cesaretini gösterebilecek düşmanların arasından geçerek işe gittiğinde bile onun için bu tür bir endişe duymamıştı.

Bir gecikme olmuş, göreceği birini uzun süre beklemek zorunda kalmış olabilirdi. Hatta bunun sonucu bir başarı bile olabilirdi. Bunu fazlasıyla hak etmişti. Büyük planına sadık kalmak için birinin ofisindeki iş olan dört farklı teklifi geri çevirmişti ve Susan vefakâr davranmıştı, değil mi? Ona destek olmuş, inanmış, onu cesaretlendirmiş ve desteğinin mal olduğu şeylere katlanmıştı.

Ellerini yağmur damlalarını yakalamak istercesine açıp kollarını uzattı. Başını bir kez daha yukarı, aya doğru kaldırdı.

*Gül goncası düştü birbirine bastırıldığı avuçlarına
Ve mor kuvarsın yumuşak ışıltısı gümüş haça
Ve azizelerinki gibi bir hale belirdi saçlarında...*

Kendi görüntüsü nefesini kesti. Birine nasıl göründüğünün farkındaydı... peki ya Oliver? Yoo, onun farkında olması pek muhtemel değildi. Ya Frank? Olabilir. Belki de en çok Augusta. Işıltının yumuşak düşüşüne uzanmış hâlde dururken ay ışığının ellerine verdiği ruhani solgunluğu inceledi ve Augusta'nın zihniiyle düşündü: *Değişmemiş. Hâlâ Susan.*

Nehre giden patikanın üst tarafı aldatıcıydı ve ay ışığının yoğun parıltısından mahrumdu; Arrow Rock'ın neden olduğu gölgeye girdiği anda karanlık yüzünden gözlerini iyice açtı ve adımlarını dikkatli atmaya başladı. El yordamıyla ilerleyerek çakıl taşlarıyla kaplı kıyıya ulaştı. Ayakları her hareketsiz kaldığında oluşan boş oyuk, suyla ve nehrin şırıltısıyla doluyordu; nehrin serinliği

havayı da serinletiyordu. Gözleri karanlığa alışmıştı. Mat çakılla belli belirsiz parıldayan nehri birbirinden ayıran çizgiyi, suyun dar boğazdan üstteki gölete fışkırdığı yerde bir farbala misali titreşen beyazlığı seçebiliyordu. Durduğu yerden karşı kıyıdaki ahırla çit, alelade ve boyutları olmayan bir soluklukta kaybolmuş gibi görünüyordu. Başını geriye doğru atıp epey uzun bir süre ıslıl ıslıl gökyüzüne ve ısıltının solgunlaştırdığı yıldızlara baktı; parlaklık gözlerini yeniden göremez hâle getirdi, bu yüzden başını tekrar indirdiğinde ilk anda kendi vücudunu dahi göremedi.

Aydınlık karşı kıyı onu cezbetti. Karanlıkta köprüyü geçip Oliver'ın gelişini otlakta beklemeye cesaret edebilir miydi? Köprü'nün başına kadar yürüdü ve her şey –soluk renk kalaslar, gökyüzüne uzanan sarp kayaların siyahlığı– nasıl olduğu anlaşılmayan bir biçimde görülebilir hâle gelene kadar orada, karanlıkta durdu. Aşağıdan, nehrin güçlü sesi geliyordu ve ayaklarının etrafında rutubetli bir serinlik dolanıyordu. Suyu göremiyordu; aşağı baktığında gördüğü tek şey, daha karanlık, içindeki yıldızlar neredeyse kaybolmuş, ters yüz edilmiş bir gökyüzüydü. Köprü, ya nehrin dibindeki aşınan yüzeyi ıslıl ıslıl parıldayan siyah kaya kütesinin üzerinde uzanıyor ya da dipsiz, bomboş bir deliği dünyanın diğer ucuna bağlıyor gibi görünüyordu.

Çekinerek iki üç metre ilerledi ve durdu. Köprü göze batacak kadar sabit görünüyordu. Suyun nemli soluğu onu heyecanlandırdı. Tek eliyle eteğini ayakkabılarının üstüne kadar çekip diğer elini halatın havanın yumuşattığı burgusuna koydu. Nefesini tutup hiç duraksamadan asma köprüden önce hafif aşağıya, ardından yukarı doğru istikrarlı adımlarla yürüdü. Kayanın üstündeydi. Sarp kayalığın karanlığından sakın ay ışığına çıktı ve nehir kokusunun yerini toz, çalı, at ve kuru saman kokusu aldı. Kendini bir oyuncak bebek kadar hissederek, coşkuyla otlağın diğer ucuna yürüdü ve kulübenin yan tarafına geçti. Kollarını çitin üzerine dayadı ve çenesini üst üste koyduğu ellerine yasladı; yuvarlak ve parlak ayın, kavislenmiş beyaz direklere vuran şavkının üzerine düştüğü beyaz bir figür ve arkasında çitin çizgi çizgi gölgesinin üzerine uzanmış bir kadın silueti.

Gözlerinde hipnotize olmuş gibi bir ifade vardı; başını ya da gözbebeklerini hareket ettirmeden yukarıyı, aşağıyı, ileriye ve hatta iki yanı görüyordu. Otlığın diğer tarafındaki çitin gölgesinin bir porte gibi boylu boyunca uzandığı çukur dolu kurşuni toprak ayaklarına kadar uzanıyordu. Nehrin üst tarafındaki evinin penceresi turuncu bir parıltı yayıyordu; tam karşıda yukarı doğru uzanan Arrow Rock ayın yanındaki siyah bir çıkıntı gibi duruyordu. Sağ elinin her yanı sarp bir kaya koyuluğundaydı. Yukarıda gökyüzü açılıyor, arasından güçlü ay ışığının yaydığı geniş, altın yaldızlı gümüş bir şerit süzülüyor ve sönmekte olan kıvılcımlara benzer yıldızlar dünyanın kenarına doğru yayılıyorlardı.

Gözlerini açabildiğince açıp dikkatle baktı ve o bakarken gök kubbe baş döndürücü yarım bir dönüşle âdeta yuvarlandı, böylece artık yukarı değil, aşağıya, tabanındaki, dilek dilemek için Kozmik Yılana atılan bir bozuk para gibi gümüşü çakılların arasında uzanan ay ışığının parıltısıyla dolu kanyona bakıyordu.

“Dilerdim ki...” dedi ne dilediğini bilmeden.

Boynu kalktı, çenesi ellerinden uzaklaştı. Bir ses duyarak kulak kabarttı. Sonra tekrar duydu; nehrin ahenkli ve bitkin inlemeseydi bu. Kısa bir süre sustu, havlamaya benzer bir sesle dindi, yeniden inilti olarak yükseldi.

Ensesindeki tüyler diken diken oldu. Bu dağların ve çöllerin hayvanlarına aşinaydı ve bunun bir puma olmadığını biliyordu; bir puma ağlar gibi ses çıkarır ve üzgün bir çocuk gibi mızıldanırdı. Duyduğu ses bir havlamadan ve bir çakal ulumasından daha kalın ve daha ürperticiydi. O zaman kurt. Karşılaştıkları tehlikeleri abartmaktan hoşlanan çobanlar bile kurtların soyunun azaldığını kabul ediyordu. Peki başka ne olabilirdi ki? Üstelik bir kurdun burnunu aya doğru kaldırıp vahşi yüreğinin sesini salıvermek isteyeceği bir gece varsa bundan iyisini bulamazdı.

Ses, gökyüzünde dağılarak kanyonun çeperleri arasında kaybolup gitti. Gergin kulakları sadece havada bir tür çınlama duyuyordu ve bunun havada değil kendi kafasının içinde olduğundan emindi. Çenesini yeniden ellerinin üstüne koydu ve otlığın parça parça gölgelerine bakarak düşüncelere daldı.

Bir dakika sonra sesi tekrar duydu, bu kez kesinlikle daha yakındı. Karanlık bir köşeden gelmişti ve ona doğru yaklaşıyordu. Ani bir korkuyla bir adım geri atarken gözü ucuyla köprünün görülmeyen başına olan mesafesini kestirmeye çalıştı. Ama sonra durdu, bir kez daha dinlemek için başını yana çevirdi.

Bu kurtta, kurda benzemeyen bir şey vardı, fazlasıyla insani bir şey. Melodiye çok yakın seslerle uluyor, kelimeleri fazlasıyla andıracak şekilde havlıyordu. İki kat rahatlayarak yüksek sesle bir kahkaha attı. Bu, gece yarısının sessizliğinde karanlıktan ay ışığına, ay ışığından karanlığa geçerek atıyla eve dönen Oliver'dı; şapkasını çıkarmış, hatta belki de gömleğinin önünü gecenin yumuşak havasına açmıştı ve saman arabasında yolculuk eden bir çocuk gibi şarkı söylüyordu.

Algılama ve sonuç çıkarma aynı anda gerçekleşti. Eğer eve şarkı söyleyerek dönüyorsa bu uzun günde iyi sonuçlar elde etmiş olmalıydı. Birleri, Susan Kanalı'nı kazmak için ihtiyacı olan birkaç bin doları vermiş olmalıydı. General Tompkins'ın ilkbaharda gönderdiği olası yatırımcılardan biri kanyon ağzındaki hat civarında suyun akabileceğini ve Olpenlerin evinin üst tarafında yer alan çalılık setin bir buğday tarlası olabileceğini görmüştü muhtemelen.

Bir dönemeç daha; ses birden yükseldi, yankı çoğaldı.

Naaaasil daa keyif alıyor yaşlılaaar
Büüütün geceee oturup dinliyorlaaar
Biz şaaarkı söylerkeeen
Geeece boooyu
Aaay ışığındaaa

Kocasının tek başına, kendinden ve dünyadan hoşnut hâlde âdeta böğürmesi Susan'ı gülümsetti. Ezgiyi bitirir bitirmez kendi kendine çift ses yapmaya çalışmışçasına aynı dörtlüğü kalın bir tonda tekrar söylemeye başladı ve bu Susan'a Augusta'nın ona

anlattığı, Pisa'daki kilisenin vaftiz bölümünün tavanında yankılanacak kadar yüksek sesle çoksesli olarak ilahiler söyleyen ve bütün sesler çatıda birleştiğinde tek sesliye dönüşen o koroyu hatırlattı.

Onun gibi Oliver da aya tutkundu. Taşlarda tıngırdayan nal seslerini duydu; kocası yaklaşıyordu. Birkaç saniye içinde düzlüğe varacak ve görünür olacaktı. Birden kulübenin karaltısına sokuldu ve orada sırtını yuvarlak tomruklara yaslayarak kocasını şaşırtmak için beklemeye başladı.

Nal sesleri taşlardan toprağa geçti, yaklaştı, yaklaştı ve durdu. "Hoo," dedi Oliver. Eyer gıcırdadı. Susan eğilip kulübenin köşesinden gizlice baktı ve onun uzun bacağını eyerin üzerinden attığını, sırtını iki büklüm eğmiş durduğu yere dönerek attan inmek üzere harekete geçtiğini gördü. Sonra anlaşılmaz ve öfkeli bir homurdanma duydu ve Oliver sırtüstü yere düştü.

Susan bir çığlık atıp ona yardım etmek için saklandığı yerden fırladı. At ürküp ayağı hâlâ üzengide olan Oliver'ı çekerek bir o yana bir bu yana gitti. Oliver, "Çüş, çüş!" diyordu; vücudu yukarı doğru kıvrıldı ve eli üzengiye ya da ayağını yakaladı. Birkaç metre daha hoplayıp zıpladı ve sonra attan ayrıldı. At hızla ilerideki çite gidip pörtlemiş gözlerle ay ışığında durdu. Oliver hareketsiz oturuyordu.

"Ahh, n'oluyor!" dedi Susan.

"Ah, bu da ne böyle! Ne yapmaya çalışıyorsun, beni öldürmeye mi?"

"Sen düşünce kendime engel olamadım... İyi misin? Yaralandın mı?"

Oliver ayağa kalkıp ay ışığı etrafında hissedilir bir pus hâline gelene kadar pantolonundaki tozu silkeledi. "Hayır," dedi bıkmıklıkla. Atın yanına gitti, yere sarkan dizginleri aldı ve çite bir kez doladı, soldaki üzengiye kaldırıp eyer boynuzuna taktı ve el yordamıyla atın karanlıkta kalan tarafındaki kamçıyı aradı. "Hâlâ ayakta ne yapıyorsun? Burada ne işin var?"

"Aya bakıyordum sadece." Kocasının yanına gidip ona yakın durduğunda Oliver kolunu çözmeye devam etti ve başını

çevirmedi. “Şarkı söylediğini duydum. İyi bir şey olmuştur diye düşündüm. Seni şaşırtacaktım. Özür dilerim, attan düştüğünde böyle aniden ortaya çıkmamam gerekirdi.”

“Hı hı,” dedi Oliver. Çözölmüş kolan, atın böğrünün altında sallanıyordu, eyeri çite kondu.

“Ne oldu? Kabul ettiler, değil mi?... herhangi biri. Yardım aldın.”

Oliver o an ona doğru döndü ama tam olarak değil. Şapkası yüzünü karanlıkta bırakıyordu; dalgın dalgın kanyonun aşağısına bakıyordu. “Hayır,” dedi. “Kabul etmediler. Hiçbir şey olmadı. Yardım falan almadım.”

“Ah, *Oliver!*”

“Kanalın şimdiye kadar kurumuş olmasından endişeleniyorlar. Ben iyi biriyim, beni çok seviyorlar ama hepsinin artık dili yanmış. Onlar *bana* hisse satmak istediler.”

Kendisinden bir şey beklenmiş ve hem kendini hem de diğer herkesi hayal kırıklığına uğratmış bir çocuk gibi konuşuyordu. Susan onu teselli etmek için dokunmak üzere hamle yaptı ama Oliver arkasını dönüp uzaklaştı ve eyer başlığını atın eğik kulakları üzerinden geçirip çıkardı. Eliyle sağrısına hafifçe vurdu, Susan’ın üç metrelik bir çapı varmışçasına onun etrafından dolanıp yuları ahıra götürdü ve yulaf tenekesiyle geri döndü. Yulafı yere dökmek için eğildiğinde Susan onun nefes alırken dişlerinin arasından iğrenç bir ıslık sesi çıkardığını duydu.

“Ama öylesine mutlu şarkı söylüyordun ki!” dedi ve iyice yaklaşıp elini kocasının koluna koydu. Aniden durdu, Oliver’ın yüzünü görebilmek için hızla eğildi. “*İçki içmişsin!*”

Oliver yüzüne ilk kez baktı; Susan onun baştan beri neden etrafından dolanırken ya da yanından geçerken nefes almamaya çalıştığını fark etti. Uzun süre birbirlerine baktılar. Susan onun tereddütü olduğunu, aklına söyleyecek bir şey gelmediğini anladı. Oliver nihayet, “Evet,” dedi ve dönüp yulaf kovalarını bir direğin üzerine baş aşağı koymak için uzandı. Ama başaramadı, kova tangırdayarak düştü, Oliver eğilip onu yerden aldı ve iki eliyle direğin tepesine sertçe soktu.

“Sarhoşsun,” dedi Susan. “Ayakta bile zor duruyorsun. Ah, bunu nasıl *yaparsın!*”

Oliver onun karşında durdu ve hiçbir şey söylemedi.

“Bir ayyaş gibi eve nasıl böyle gelirsin?”

Oliver öylece durdu ve cevap vermedi.

“Özür bile dilemiyor musun? Utanmıyor musun?”

Oliver öylece durdu.

“Açıklama bile yapmayacak mısın?”

Onunla yüz yüze gelmek için ışığa bakmak zorunda kalsın diye Susan kendi etrafında döndü. Oliver’ın yüz ifadesi inatçı ve mahcuptu. “Özür dilemek mi? dedi. “Elbette özür dilerim. Ama açıklanacak ne var ki? Uzun süre konuştuk, bir yere varamadık. Ben de biraz fazla içtim.”

“Neredeydiniz? Bu konuşmayı nerede yaptınız?”

“Coarse Gold’un arka odasında.”

“O batakhane mi?”

“Orayı böyle adlandıracağını tahmin ediyordum.”

Susan parmaklarını gözlerine götürüp Oliver’ın inatçı yüzünün görüntüsünü yok etti. Ellerini geri çektiğinde kocası gözünün önünde sendeliyor ve zikzaklar çiziyordu. On altı kilometrelik at yolculuğu sonrası dili peltekti, söyledikleri anlaşılmıyordu bile. Boise’den ayrıldığında ne hâldeydi acaba?

“Sen kendinden utanmıyorsan da ben senden utanıyorum,” dedi Susan. “Sen bu durumdayken konuşmaya çalışmakla bir yere varamayacağız. Ben yatıyorum.”

Patikada ilerlerken için için ağladığını, dökülmeyen üzgün gözyaşlarının onu içten içe boğduğunu hissetti. Arkasından yürüyen Oliver’ın ayakları tökezliyor, Susan onun bu sakar hâlden nefret ediyordu.

Oliver köprüde ona yetişti ve kolundan tuttu; Susan durdu ama arkasını dönmedi. “Bekle,” dedi Oliver. “Yardım almadan buradan karşıya geçemezsin.”

Susan’ın gözleri iki karanlık kayalık arasında kablosuz ve desteksiz asılı duran gri kalaslara sabitlenmişti. Gelen serinlik tenini

ürpertti, nehrin sesi hıçkırır hıçkırır ağlayan birinin sesi gibiydi. “Sence bunu *yapabilecek* durumda mısın?” dedi Susan. “Ben *sana* yardım etsem daha iyi olur bence.”

Oliver elini çekti. Susan ayaklarının altındaki kalaslardan başka hiçbir şey görmeden, tabanlarının altındaki tedirgin edici hareketten ve avucundaki halatın sertliğinden başka hiçbir şey hissetmeden köprüünün karşısına doğru ilerlemeye devam etti. Köprü Oliver’ın ağırlığıyla iki kez sallandı, bu yüzden Susan kısa bir süre durmak ve yola devam etmeden önce sımsıkı tutunmak zorunda kaldı. Attan düşmek, diye düşündü. Onun kadar iyi bir binicinin attan düşmesi!

Tepeye çıkana dek arkasına bakmadı. Dinlenmek için durduğunda arkasından gelen Oliver da durdu. Yeniden yürümeye başladığında o da peşinden geldi. Haklı bir kin duygusu içindeki Susan onun adımlarındaki istikrarsızlığı duyuyordu.

Karanlıktan ışığa çıktılar. Susan başını ancak o zaman çevirdi ve ayın Arrow Rock’ın arkasında özgürce süzüldüğünü gördü. Ay ışığının aydınlattığı tümsek onu bir daire içine almıştı. Tepeye gömülü evi, ışısız pencereleri yüzünden zar zor görülebiliyordu ama yemek çadırı ve kulübe kömür karası gölgelerle süslenmiş, solgun ışıktaki âdeta sürükleniyordu.

Patikanın çatallaşmış bir yanının evlerine, diğer yanının kulübeye gittiği noktaya vardıklarında Oliver, “Herhâlde kulübede uyumamı tercih edersin,” dedi.

“En iyisi bu olabilir.”

Oliver’ın kulübeye doğru dönüşündeki hız arkasından çılgın çılgına bağırma arzusu duymasına neden oldu. *Sen* neden kızgınsın? Neden *bana* sinirlenmiş gibi *davranıyorsun*? Kendini dağlar kadar boş hissetti. On bir yıl sonra onun arkasından bağırarak istedi. On bir yıl sonra sonunda Augusta’nın haklı olduğunu ispat ettin bana.

Hiç farkında olmadan onun peşinden gider buldu kendisini. Kulübenin kapısı önünde durdular. Oliver ona bakmıyor, inatla sessizce dikiliyordu. Tek kelime etmeden geçen uzun bir dakika sonrası kapıyı açtı. “İyi geceler,” dedi.

İçeri girip kapıyı kapattı; Susan, ay ışığında bir New England çiftlik evinin yan duvarı kadar beyaz görünen boyasız ön cephe kulübenin önünde tek başına kalakaldı. Kapının üst tarafına Oliver'ın beş yıl önce astığı levhada Konfüçyüs'ün sözünü gördü. Alt kısmı ayrılmış ve geri kalanı hava yüzünden solmuş olsa da gece yarısının parlaklığında rahatlıkla okunabiliyordu.

*Lun Yü'nün mizacında bir kusur görmüyorum.
O, basit küçük bir kulübede yaşıyor.*

Şu sıralar bir Bay Bones'un* bana, "Bu hikâyenin içinde şansızlık ve bekleme dışında bir şey yok. O adam o kanalı kazmaya hiç başlamayacak mı?" demesine ihtiyacım var. O zaman kısa bir özet geçebilir ve bu durgunluk zamanlarını atlayabilirim.

Bu sürenin geçmesini onlarla birlikte bekliyor olmanın canımı sıktığını fark ettiğim için dedemin peşinden, Augusta Hudson'dan babaanneme gelen ve karısının sürgünde olduğunu zaten yaralı olan vicdanına tekrar tekrar hatırlatan bir mektup ya da Thomas Hudson'dan gelen ve kendisine nasıl destek olunduğunu imalı bir biçimde gözüne sokan bir çek dışında eli boş döndüğü postane yolculuklarına gitmek istemiyorum. Onunla birlikte bölgesel ofislere ya da Coarse Gold'a sürüklenmek istemiyorum. Kısmen onun kişiliğinden hoşlanan, kısmense onlardan talep edebileceği şeylerden paçayı kurtarmak için açıkgozluluk yapan adamların içki tekliflerini kabul etmesini izlemek istemiyorum.

General Tompkins'in, belli aralıklarla bir avuç nemli talaştan finansal yangın çıkardığı New York'a yapılan o uzun tren yolculuklarından herhangi birini ele almak da istemiyorum. Küçük ateşleri birbiri ardına sönene dek umutla üflemelerini izlemek istemiyorum. Her seferinde daha büyük bir başarısızlığın yükünü taşıyarak haftanın altı günü eve dönerkenki o canı sıkkın hâlini istemiyorum. Hayatının çoğunu yemekli vagonda geçirmiş olmasına şaşırmamalı.

Evde, bu olanlardan sonra dışarı çıkıp hayal kırıklığını kanal arazisindeki çalıları söken John'a yardım ederek giderebilirdi. Tepelerin kenarında uzanan temizlenmiş hattın herhangi birini kandırıp kanalın ilerleme kaydettiğini düşündüreceğine inanmayı artık geçmişte bırakmıştı; artık sadece kasları konusunda endişelenen

* Kemiklerden fal baktığı için bu adı alan bir kurgu karakter. (ç.n.)

biriydi. Hiç kası kalmamış biri olarak bu kadarcık rahatlamaya dahi katılamayacağım. Onun durumunu hayal etmek beni gergin ve huzursuz yapıyor. Çok fazla düşünüyorum, uyuyamıyorum, tek başıma başardığım işler konusundaki inancımı kaybediyorum, hatta kendimi Rodman'ın Menlo Park merasındaki boş ve sakin yaşam düşüncesine meylederken buluyorum. İnziva yıllarımı Lola Montez gibi aptalca ve anlatması kolay bir konuya adamam akıllılık olurdu belki de.

Beni en çok rahatsız eden, Oliver ve Susan Ward'un baştan beri sahip oldukları sevgi ve bağlılığın yavaş yavaş yıprandığını izlemek. Dedemin sırf moral bozukluğu yüzünden kendini içkiye vermiş olmasından utanıyorum; babaannemin kanyondaki evde asık suratlı, huysuz bir kadın olarak oturup kocasının köprüden düşme ihtimalinden yarı haince duygularla endişelenen ya da çocukların karşısına zil zurna sarhoş çıkmasından çekinen hâlini gözümün önünde canlandırmaktan nefret ediyorum. En içe işleyen, en devasız merhamet olan yardım etme isteğiyle, bunu nasıl yapacağını bilememe duygusundan da. Babaannem içkinin en karşı koyulamaz baştan çıkarıcı olduğunu biliyordu; kocasının buna karşı duracak kadar düzgün bir adam olduğunu düşünürken bile.

Kocasını daha az görür oldukça daha çok çalışmaya başladı ve ailenin tamamen ona bağımlı olduğu duygusunun çaresizliğiyle çalışma masasına âdeta zincirlendi. Kendini işe kaptırdıkça işinin, kendisi, çocukları ve kocası arasında neden olduğu uzaklaşmaya daha çok sinirlendi. Sabahın çok erken bir saatinde onun odasından çıkıp yaşadığı yerin kasvetli ıssızlığına bakışını ve başına gelenler yüzünden ürperişini, eğer su kovanının bulanık metalinde kendi yüzünü görürse dehşete kapılışını gözümde canlandırabiliyorum.

Kocası, "Hadi bu ev bizi boğmadan buradan çıkalım, birkaç günlüğüne dağlara gidelim ve balık tutalım," dediğinde –ki bunu birden fazla söylediğinden eminim– işi yüzünden reddediyor ve Ollie'yle birlikte gitmesini söylüyordu. Onlar gittiğinde ise kendini terk edilmiş, diğerleri oyun oynarken çalışmak zorunda kalan biriymiş gibi hissediyor, uzakta oldukları süre boyunca Ollie'nin

kaçırdığı dersleri dert ediniyordu. Sürekli balığa giderse düzgün okumayı nasıl öğrenecekti?

Buna rağmen Oliver'a iş teklif edildiğinde –Kellogg'taki bir maden, valinin ofisinde bir masa– onu etkilememe dürtüsüyle tek kelime etmiyor ve kocası, tam da onun düşündüğü gibi, ailesinin yararına olan bu teklifleri geri çevirdiğinde kabulleniyordu. Teklifi değerlendirdiklerinde ve Oliver onları köle yapacak seçenekleri reddettiğinde ortamda hep bir yumuşama oluyordu. Ama böyle bir karardan sonraki birkaç gün içinde Susan'ın gitgide artan hıncına bir de o ekleniyordu.

Çocukları Rattlesnakeville'de yalın ayak koşturuyorlardı. Susan vahşi gibi büyüdükları ve ders saatlerinde Nellie'yle umursamazca konuştukları için söylenip duruyordu. Gitmek istediği yerler olduysa bile kanyondan ayrılmadı; düzgün bir kıyafeti olmadığını düşünüyordu ve Boise'de kılıksız bir soylu görüntüsüyle dolaşmazdı. Oliver kasabadan her döndüğünde, yoğun işinin arasında ne yapıp edip yakınından geçerek onu koklamayı başarıyordu. Onun av köpeği gibi bir burnu olduğunu çocukluğumda keşfettim. Meyan kökü gibi yemem yasak bir ot yediğimde iki saat içinde anlardı. Yani suçlu tarafın 1888 yılında nasıl hissedebileceğini, suçluyu ortaya çıkarmadaki şaşmaz güçlerinin ne kadar incitici olduğunu biliyorum.

İkisi de mutsuzdu; içlerinde umuda dair ne varsa tükenmişti, keyifli her şey yoksulluk ve başarısızlık altında kalmıştı. İçimden gelen ve sonuç olarak teslim olduğum dürtü, bunların hepsini atlamak ve 1888 Kasım'ındaki o güne kadar tek bir mutsuz saati bile belgelendirmemek. O gün, postaneye nihayet içinde değişim tohumu olan bir mektup geldi.

Oliver'ın beklediği, projesinin tamamlanmasına maddi destek sağlanacağını taahhüt eden mektup değildi bu. Birleşik Devletler Coğrafi Araştırma kurumunun yöneticisi olarak Clarence King'ten görevi devralan Binbaşı John Wesley'den gelmişti. Kongre tarafından yapılan birtakım yeni değişikliklerle Batı'nın bütün nehirlerinin incelenmesi, sulanabilir arazilerin belirlenmesi ve

baraj alanlarının saptanması konularında çalışacak olan araştırma kurumunun onun yardımına ihtiyacı olabileceğini yazıyordu. Hidrografi incelemesinden sorumlu olacak Yüzbaşı Clarence Dutton şiddetle onu tavsiye etmişti (Leadville'deki o akşamların bir yansımasıydı bu). Binbaşı Powell, Bay Ward'un projesinin geçici olarak durduğunu biliyordu. O projeyi muhtemelen iki yıl gibi bir süre için bırakıp, Yüzbaşı Dutton'ın bölgesel yardımcısı olarak ekibe katılıp yetki alanı olarak hâlihazırda birçok iş yaptığı Snake Nehri havzasını almak ister miydi? Eğer Bay Ward bu işi kabul etmeye karar verirse Ocak ayında bir haftalığına Washington'a gelmesi ve ilkbahar başında havalar izin verdiği anda sahaya çıkmaya hazır olması gerekiyordu.

Bu konuda uzun uzun konuşan Oliver'la Susan, Idaho Madencilik ve Sulama Şirketi'nden iki yıllığına ayrılmanın bu işten sonsuza kadar vazgeçmek anlamına geldiğini net olarak anladılar. Ayrıca eğer Oliver araştırma kurumuyla bir sözleşme imzalarsa hayatlarının tamamen değişeceğini de fark ettiler. Susan, çocuklar ve Nellie kanyonda yalnız kalamazlardı. Susan hor gördüğü Boise'ye de taşınmazdı.

“Belki bir süreliğine eve dönebilirsin,” dedi Oliver. Susan kollarını göğsünde kavuşturup çatık kaşlarla yere bakarak öylece dikildi. Annesiyle babası vefat etmişlerdi. Eski ev satılığa çıkarılmıştı. Orada, küçük evinde onlar için yer olmayan Bessie vardı sadece, bir de karşısında utanç duyacağı Augusta. Gözlerini kaldırıp bir şeyler söylediğinde dudaklarından aslında hiç de niyetlenmediği türde küçük düşürücü bir şeyler döküldü; ilk anda bahane olarak değerlendirilebilecek bir şeyler. “Oradan ayrılırken üstümde olan aynı eski elbiseyle mi?” dedi. “Sekiz yıl önce modası geçmiş, dirseklerinde yamalar olan elbiseyle mi?”

Susan kocasının bunu düşündüğünü, onu anladığını ve söylediği şeyi affettiğini fark etti. Oliver yeni bir elbise almanın imkânsız olmadığını dile bile getirmedi. Sadece, “Peki o zaman, bu işi kabul edersem sen ne yapacaksın?” dedi.

“Bilmiyorum,” dedi Susan. “ama kabul etmek *zorundasın*.”

“Vazgeçeyim.”

“Her şeyden vazgeçemezsin. Yapacağın iş hükümet araştırması için çok yararlı olacak. Belki bu iş bitince sulama işi daha iyi anlaşılır ve gereken maddi desteği bulup devam edebilirsin.”

“Buna inanıyor musun?”

“Bilmiyorum. Sen inanmıyor musun?”

“Hayır.”

“Yine de...”

“Yine de kabul etmeliyim.”

“Bence de etmelisin.”

“Peki çocuklarla sen ne yapacaksınız?”

“Bizim ne yaptığımız *önemli değil*. Senin çalıştığını ve... yaptığın işten tatmin olduğunu düşündüğüm sürece her yerde mutlu olurum. Çocukların geçimini ben sağlarım. Zaten bir süredir yapmıyor muyum?”

Bu söylenecek bir şey değildi. Susan bunun farkındaydı ama kendine hâkim olamadı. Oliver’ın gözlerindeki sabit ve ciddi ifadeyi görünce onun kızdığını ve kendini ona kapattığını anladı. Tepkisini gördüğü anda o da *kocasına kızdı*.

“Bu kasabadan ve bu insanlardan uzaklaşmak sana iyi gelecek,” dedi. “Dağlarda hoşlandığın işi yapıyor olacaksın. Bu işi kabul etmeni ve içkiyi bırakacağına söz vermeni istiyorum. Eğer çalışırsan hiçbir *mazeretin* olmaz, değil mi?”

Oliver, “Hayır,” dedi.

Sesinin tonu Susan’ı öfkелendirdi. “Olur mu? Olur *mu*? Anlamaya çalıştım, seni mazur görmeye çalıştım çünkü biliyordum ki... ama şimdi tekrar çalışacağına göre hiçbir *mazeret* yok. Bana söz vermek zorundasın!”

“Bırak bunu kendim halledeyim, böylesi daha iyi,” dedi Oliver. “Kimse zorlayıp sıkıştırmazsa daha iyi beceririm.”

“Seni zorlayıp sıkıştırdığımı mı düşünüyorsun?”

Oliver ona baktı ve hiçbir şey söylemedi.

Susan ağlamak üzereydi. “Madem durum bu,” dedi, “madem buyurgan, her şeyi yöneten bir kadını o zaman çocukları da alıp başka bir yere gitmem ve asla geri dönmemem daha iyi olabilir.”

Oliver tıpkı inatçı bir katır gibiydi. Susan ayaklarının yere sımsıkı bastığını ve kulaklarının geriye düştüğünü görebiliyordu. Söylediği şeyden dehşete düşmüş, daha ziyade kastettiği şeyden korkmuş bir hâlde kocasının çatık kaşlı yüzüne dikkatle baktı.

“Zorlayıp sıkıştırmak derken kastettiğim bu,” dedi Oliver. On-
dan uzaklaşıp masaya oturdu ve pencereden aşağı taraftaki köprü-
ye ve Arrow Rock tarafına baktı. Pencereyle konuşmaya başladı ya
da Susan’ın penceredeki aksiyle. “Benden çok daha iyisin,” dedi.
“Bunun farkında olmadığımı mı düşünüyorsun?” Gözleri Su-
san’ın camdaki gözlerini buldu. “Sana neler çektiğimi bilmiyor
muyum sanıyorsun? Ya da umursamadığımı mı düşünüyorsun?
Şunu bil ki Sue, sırf herhangi biri, hatta sen bile, beni zorluyor
diye daha iyisini yapmayacağım. Şu an elimden gelenin en iyisini
yapıyorum zaten.”

Susan kendine sarılmış, yanaklarından yaşlar süzülerek tek ke-
lime etmeden onun, arkasında gökyüzü olan camın tersten yansı-
ttığı, hayalet gibi görünen köşeli yüzüne bakıyordu.

“Eğer sözün bir anlamı varsa bu sözü kendime vermem gerek,”
dedi Oliver. “O zaman eğer tutmazsam kendime senin davrana-
cağından daha acımasız davranırım. Ama tutmamayı da düşün-
bilirim. Eğer bir yerlerde tek başımayсам, sizin nasıl ve kimbilir
nerelerde olduğunuzu düşünüyorsam, kanal kapanırsa, şirket iflas
ederse ve tüm bu yıllar çerçöp gibi boşa harcanırsa çoğu zaman
olduğu gibi kendimi değersiz hissederim. Hatırladığım kadarıy-
la hiç başka türlü hissetmedim, hemen hemen hiç. Sırf Binbaşı
Powell’den bir mektup aldım diye şu an da farklı hissetmiyorum.
Eğer ben böyle hissederken biri gelip de çantasından bir şişe çık-
arırsa onun dibini görmesine yardım edebilirim. Bunu yaparsam,
muhtemelen ata atlayıp en yakın kasabaya gider, birkaç şişe daha
alırım. Kendimi o kadar tanıyorum.”

Susan gözyaşlarının akmasına izin vererek başını iki yana salladı.
Camda kocasının omuzlarının sabırsızca kıpırdandığını gördü.

“Sanırım bu işi kabul edeceğim,” dedi Oliver. “Başka ne yap-
abiliriz ki? Yenildik. Ama bana bu işi sevdiremezsin.”

“Anlamıyorum,” dedi Susan. “Deniyorum ama anlayamıyorum. Böylesine... esir alınmış olmak seni *utandırmıyor mu*? En kaba insanlarla birlikte bir demiryolu kenarında yaşayan Frank gibi biri bile ağzına tek bir damla içki koymazken böylesi bir baştan çıkmaya direnemediğini düşünmek gururunu kırmıyor mu? Neden Frank gibi biri olamıyorsun?”

İşte bu, hataların en büyüğüydü. “Çünkü ben Frank değilim,” dedi Oliver onun camda yansıyan yüzüne bakarak. “Belki de o olmamı isterdin.”

Susan utanç ve üzüntü içinde camdaki yansımadan gözlerini ayırdı ve başka tarafa baktı. “Hayır,” dedi ondan uzaklaşarak. “Neden söz vermediğini anlamıyorum sadece.”

Başını çevirdiği için duymakta güçlük çekip kulak kesilerek dinlediği Oliver’in sesinde ne yumuşaklık ne sevecenlik ne de aşk vardı; duyduğu direncin gıcirtısıydı sadece. “Beni zorlama,” dedi Oliver. “Her şeyi kelimelerle bulandırmak hiçbir işe yaramayacak. Ama sana bir şey söyleyeyim. Yanımda hiçbir şey taşımıyorum. Brendi dolu bir katırla yolculuk yapan Clarence King olmayacağım. Zulada içki saklayan Bayan Briscoe da olmayacağım.”

Susan’ın ondan alabildiği en iyi şey buydu. Konuşmayı bıraktıkları yer burasıydı.

“Hâlâ bir figürana ihtiyaç duyuyorsan,” dedi Shelly, saat beş civarında bahçeden içeri girdiğimde, “Remus Amca* için her tür sorum var.”

Zamanlaması hiç iyi değildi. Ter içindeydim, yorgundum, ağrım vardı ve bir figürana ihtiyacım yoktu. Bu tamamen anlamsız bir ihtiyaçtı. Shelly’nin ilgisi beni rahatsız ediyor, daha da ötesi bu, gerçekten babaannemle ilgilenmek değil. Bana yönelik bir tür merak, üstelik bir kısmı sadece sıkıntıdan ve konuşma arzusun-
dan kaynaklanıyor. Kocasını bir süredir yeniden peşine düştü, telefon edip duruyor; muhtemelen neden onunla ilgili soru sormadığımı merak ediyor. Kendi içime hapsoldüğuma inandığından benim için üzüyor da olabilir. Tıpkı kumsalda bir çocuğun yanına çömelip kale yapmasına yardım etmeye gönüllü işsiz güçsüz bir yetişkin gibi.

O kasetleri deşifre etmesi için ona vermem hata ama karşı koymaya gücüm yok. Gözlerimi kullanarak o kadar uzun süre çalıştım ki kulaklarımı kullanarak neler yapılabileceğini düşünemiyorum. Daktilo edilmiş metinleri görene kadar herhangi bir şey yapmış olduğumdan kuşku duyacağım.

“Ne gibi sorular?” dedim.

“Örneğin Susan gerçekten kocasını terk etmeyi düşünüyor mu yoksa bu senin varsayımın mı?”

“O anlamı çıkarıyorum.”

“Hah,” dedi, “Tam isabet. Yazıklar olsun.”

Onun tartışmalarından biri için hiç havamda değildim. Bileklerim tutulmuştu ve ağrıyordu; kesik bacağım seğiriyordu, ayak tabanlarımdan boynuma kadar her yerim acı içindeydi. Sandalyemi

* Uncle Remus: 1881 yılında Joel Chandler Harris tarafından derlenip uyarlanan Afro-Amerikan halk hikâyelerinin hayali anlatıcısı. (ç.n.)

döndürerek Ada'nın bana bir içki getirip sessizce oturmamı sağla-
yacağı verandaya doğru ilerlemek üzereyken Shelly, "Burada yaşar-
larken dedenin içkici olduğunu biliyorum, bu yüzden babaannenin
onu söz vermeye asla zorlamadığını tahmin ediyorum."

"Bunu nereden biliyorsun?"

"Babamdan. Dedenin Yuba'daki o yeraltı şeyinin sahibi oldu-
ğunu ve babasının arada bir teftiş için onu arabayla oraya götür-
düğünü söyledi. Onu ayakta uyutuyorlarmış, diyor babam. Altını
saklayıp kumu veriyorlarmış."

"Kandırılması çok kolay biriydi. Babaannemi çileden çıkartan
şeylerden biri de buydu."

"Peki bu iyi mi?" dedi Shelly. "Herkes ona saygı duyuyor muy-
du? Babam, madencilerin onun o güne dek tanıdıkları en insafli
adam olduğunu düşündüğünü söyler. Herkese ikinci bir şans ve-
rirmiş."

"Üçüncü bir şans da," dedim. "Dördüncüyü vermezdi. Müsa-
maha gösterebileceğinin ötesinde suiistimal edildiğinde acımasız
olabiliyordu."

"Babamın onun hakkında anlattıklarına bakılırsa kulağa pek
de acımasız biriymiş gibi gelmiyor. Kitabında da acımasız görün-
müyor. Bu yüzden Yuba Kanyonu'na üç günlük yolculukları yap-
mak zorunda kalması ve şoförüyle birlikte zil zurna sarhoş olması
komik görünüyor. Sadece uyuyana kadar içer, sonra uyuyup ayılır
ve tekrar eve dönermiş."

"Ruhunda kronik bir susuzluk vardı," dedim. "Arada bir gider-
mesi gerekiyordu sanırım."

"Onu hiç içerken gördün mü?"

"Nereden bileyim. Küçük bir çocuktum. Asla gürültücü, kaba
saba ya da o tür biri değildi. Görev başında asla içmezdi ve baba-
annemin yanında da hiç içmediğine eminim. Benim tanıdığım
kadarıyla sakın bir adamdı. Sanki dünyayı kaldırıp döndürmeye
devam edecekmiş gibi hissederdim. Beni madene indirdiği za-
manları hatırlıyorum da."

"Ee?"

“Yok bir şey. Sadece... Kocaman, sıcacık bir eli vardı. Zodyak’ın pompa kuyusunun ana kuyunun yan tarafında nasıl uzandığını bilir misin? Aralarında birkaç kereste vardı sadece.”

“Zodyak’a hiç inmedim. Ben doğmadan önce kapanmış.”

“Gerçekten mi?” Şaşırmıştım. Zodyak benim için o kadar gerçek ki. Onun içinse bir anı bile değil; sadece çürüyen binalar, tah-talar çakılarak kapatılmış bir giriş ve bir sürü paslanmış kabloyla, otlarla kaplanmış demirler.

“Eğimli bir kuyudur,” dedim. “Pompa çubuğu yaklaşık bir bu-çuk kilometre aşağıya kadar iner. Pompaları dedem kurmuş; alt kademeleri su bastıktan sonra, Conrad Prager Zodyak’ı yeniden açması için onu buraya getirdiğindeki ilk işi buymuş. On iki pom-pa aynı çubukla çalışırdı. Aşağı inerken bir yoldan yürürdün ama ara sıra bir vagonun geçmesine izin vermek için kerestelerin arası-na çekilmek zorunda kalırdın ve sonra o koca çubuğun karanlıkta, tam ensende çalıştığını hissederdin. Yavaş yavaş en üst kademesine kadar çıkar, orada bir saniye kadar zorlanarak çalışır, sonra tekrar dibe vururdu. Pompaların suyu emdiği karanlıktaki kuyu sürekli yutkunma ve hıçkırma sesiyle dolu olurdu. Dakikada yedi darbey-le günde yirmi dört saat çalışırlardı; tıpkı yavaş atan güçlü bir na-bız gibi. Onlarla ilgilenen yaşlı Kuzen Jack onlardan hep “kadın” olarak söz ederdi ama ben dedemin eline yapışmış hâlde orada, kerestelerin arasında her durduğumda bu çubukların *dedemin* bir parçası olduğunu düşünürdüm. Tıpkı onun gibi güven verici bir yanları vardı. Onun avucunda çarpıyorlarmış gibi hissederdim.”

Shelly başını yana eğmiş, bana bakıyordu. Genelde soğuk ve kuşkulu bir grilikte olan göz rengi neredeyse sıcacık bir kahveren-giye dönmüştü. “Onu çok seviyormuşsun.”

“Sanırım seviyordum... *güveniyordum*... hayatımda hiç kim-seye güvenmediğim kadar.”

“Bence mutlaka sana çok benziyordu,” dedi Shelly, başı hâlâ bir yana eğik hâlde ve yüzünde yorum yaparken takındığı o gü-lümseyen ifadeyle. “İnsani zayıflığı anlamış, öyle değil mi? İnsan-ları *suçlamamış*. Sendeki gibi bir yüce gönüllük varmış onda.”

“Ah, sevgili Shelly,” dedim. “Sevgili Shelly.”

Bence Shelly’nin dürtüleri daha çok günah çıkarma gibi. Her öğleden sonra bu gerçeklik partilerinden birini verebilsek çok mutlu olur. Onun özel hayatına ilk girdiğim andan sonra daha ötesini araştırmamış olmam onun aklını karıştırmış olmalı. İnsani ilişkinin (o davranış diye adlandırır) sorunları konusundaki düşüncelerini öğrenmek için onu zorlamamam canını sıkmış olabilir. Onun kendine ait küçük bir dramı var ve bunu tıka basa dolu bir salonda sahnelemeyi çok isterdi. Benim günah çıkarma anlarımın izleyicisi olmak da onu hiç rahatsız etmezdi. Oliver ve Susan Ward hakkında konuşurken de öyle bir eğilimi var; konuyu sık sık Lyman Ward’a getiriyor.

Her şeyden daha çok nefret ettiğim şey, iç dünyamı didikleyen parmaklar, özellikle de kadın parmakları; bunu ona söyleyebilirdim, hatta söylemek zorunda kalabilirim. İç dünyam, tıpkı Viktorya dönemi evliliği gibi özel.

Bu yüzden heybemdeki şişeden iki adet aspirin çıkardım ve sağlam bacağımı iyice gelecek biçimde hareket ettirip seğiren kesik bacağımı hafifçe ovdum. “Lütfen bana bir bardak su getirir misin Shelly?” dedim.

Shelly suyu getirdi ama mesajı almadı. Hapları içtikten sonra bardağı aldı ve “Dedenin ta 1887 yılında bir ayyaş olduğunu nereden biliyorsun?” diye sordu.

“Ayyaş değil. İçkici. Babaannemin yaptığı hatayı yapma.”

“Peki, içkici.”

“Babaannemin mektuplarından.”

“İçkisi yüzünden ona kızdığını yazdığı yerler mi var?”

“Bu ve bunun gibi başka şeyler yüzünden.”

“Bu çok tuhaf. Bu tür şeyler yazan herhangi bir mektup hatırlamıyorum ve buraya yığılana kadar o mektupların hemen hemen hepsinin üzerinden ben geçtim.”

“O mektuplar dosyalarda değil.”

“Gerçekten mi? Neden? Neredeler?”

“Çünkü onlar babaannem hakkında öğrendiğim en özel şeyler,” dedim. “O zavallı Viktorya dönemi kadını birdenbire çırpılçılak

kalıyor ve bu oldukça kötü. Soylu eğitimin onu hazırlamadığı duygularla boğuşmaya mecbur hâlde buluyor kendini.”

“Neden? Ne olmuş?”

“Tam olarak bilmiyorum. Bu yüzden bir süre önce Idaho Toplumsal Tarih Enstitüsü’ne yazıp bizim için Boise belgelerini araştırarak biri olup olmadığını sorduk.”

Shelley kaşlarını çatıp beni inceledi. Tek bacağını altına almış oturuyordu, fitilli pantolonu kalçasını sımsıkı sarmıştı. Bol ayakkabısı, ayak parmaklarını kıpırdattıkça aşağı yukarı inip kalkıyordu. “Bana öyle geliyor ki kocası birkaç kadeh içti diye fazlasıyla yaygara kopartmış.”

“Tek sebebin bu olduğunu söylemedim.”

Nihayet neşesi kaçmaya başladı. “Tamam, çok gizemlisin. Neydi o zaman? Frank Sargent’la ilişkisi olmuş mu gerçekten? O mektupları görecektir miyim?”

Cevap vermedim. Sandalyeyi döndürdüm ve onun başının üzerinden babaannemin yaldızlı çerçevede, yandan düşen bir ışık huzmesi içinde küçümser bir edayla oturduğu yere baktım. Nedenise hiç kimsenin onun iç dünyasını kurcalamasını istemiyorum, tıpkı kendi iç dünyamın hiç kimse tarafından kurcalanmasını istemediğim gibi.

O zaman babaannemlerin hayatını anlamaya çalışmak için neden bu kadar çaba harcıyorum? Neden konuşuyor ve tüm bunları düzene sokuyorum. Konuşmalarımı, deşifre ederek belge hâline getirmesi için bu kıza neden para ödüyorum? Akıntılarımı ve dehlizlerimi neden Susan Ward’un kederinin kaynağına yönlendiriyorum? O yaşamları yeniden inşa etme becerisine sahip olduğumu düşünmemin sebebi sevgi ve duygudaşlık mı, yoksa ben, tekerlekli sandalyedeki Nemesis, bir şeyler mi kanıtlamaya uğraşıyorum? Kanıtlamaya çalıştığım şey, asalet ve dürüstlüğün bile insani zayıflığın, insani ihanetin, insani hayal kırıklığının ve insanın unutmama acziyetinin neden olduğu çöküşü engelleyebilecek değerler olmadığı mı?

Kesik bacağım seğiriyordu. Mutsuz, sıkıntılı ve sinirli hissediyordum. “Belki daha sonra,” dedim. “Önce benim araştırmam gerekiyor.”

Zaman benden yana değil. Kaydettiğim ilerlemenin yavaşlığı yüzünden endişeliyim. Neredeyse Eylül ayı geldi. İlkbaharı ve yazı Susan Ward’u kırk yaşına getirerek harcadım ve o doksan bir yaşına kadar yaşadı. Eğer Shelly önümüzdeki ay söz edip durduğu gibi Berkeley’e geri dönerse daha fazla mahremiyetim olacak ve muhtemelen daha yavaş ilerleyeceğim.

Üstelik Nevada City’deki ufak tefek pratisyen hekimim, düzgün bir bakıcı olmadan kışı burada geçirmeyi göze almamın doğru olup olmadığı konusunda endişeli. Kastettiği sabah başka, akşam başka bakıcı ve bu masrafı karşılayamayacağımı o da benim kadar biliyor, bakıcı istemediğimi de. Dedem gibi ben de zorlama ve sıkıştırma olmadan biraz daha iyi hissediyorum. İstedğim tek bakıcı Ada. Seslendiğimde gelecek ama beni sorgulamaya çalışmayacak. Bunu teklif ettiğimde Dr. Hines, kendi sorunları olduğunu, eklem iltihabının kışın azdığını, solunum güçlüğü çektiğini, bu yüzden bakıcılık konusunda pek güvenilir olmayabileceğini söyledi. Bu sorunla, ortaya çıktığında yüzleşirim. Doktorun bu endişesi şu an ikna edici değil. Bu işte bir bit yeniği kokusu alıyorum ve onun adı Rodman Ward. Arkasında adı Ellen Hammond Ward olan biri daha var. Oğlumun bana yeterince makul bir oyun süresi verdiğini düşündüğüne ve bir şey yapılması konusunda gitgide artan inancı sonucu annesiyle, yani yirmi altı yıl evli kaldığım o kadınla müttefik olduğuna inanıyorum.

Eğer Shelly’nin gerçeklik partilerine karşı duyarlı olsaydım ya da eğer babaannem hakkında değil de kendi hakkımda bir kitap yazıyor olsaydım Ellen Ward’la olan ilişkiyi nasıl açıklardım? Cambridge’deki lisansüstü eğitim boyunca yaşanan yoğun birlikteliğin uzun geçmişi sadece yalan dolu, boşa harcanmış bir süre miydi? Kendi eğitiminden ve kariyerinden vazgeçtiği için onca yıl boyunca

kin mi besledi? Oysa onun aklını çelen ben değildim. Eğer mesleğini yapmayacaksa bir meslek sahibi olmaya çalışmanın gereksiz olduğunu kendi söyledi; üstelik bir akademisyenin sanat müzesindeki çayların ayrıntılarından sorumlu olan hevesli eşi olmakla hiç ilgilenmiyordu.

Buhran yıllarında elde etmesi neredeyse erkeğin doğum yapması kadar imkânsız olan terfi için mücadele ederek geçen Wisconsin'deki o beş yıl onun için sıkıcı ve boş yıllar mıydı? Yoo, hayır. Rodman orada doğdu, çok yakın arkadaşlarımız vardı, yaşıtlarımızın çoğu çatı katı dairelerde fıstık ezmeli sandviçler yiyerek kıt kanaat geçinirlerken bizim hayatımızı idame ettirmeye yetecek kadar paramız vardı. O zamanki arkadaşlarımızdan bazıları öldü, bazıları ünlü oldu, bazıları ortadan kayboldu ve hemen hemen hiçbirisi zengin olamadı ama hepsi bir çift olarak sadece Ellen Ward'la benim anladığım biçimde neredeyse gizlice uzaklaştılar.

Tüm bunlar ve Dartmouth'la Berkeley sonrasındaki yıllar... kafasına taktığı bu mu? Bir anlamı var mı? Boşa harcanmış bir hayat mı? Savaştan hemen sonra adım duyulmaya, bütün o kitapların nihayet bize para getirmeye başladığı yıllarda neler yaptığımı benim kadar hatırlıyor mu? Aklına hiç sabahın dördünü epey geçte çalışma odasından çıkarkenki hâlîm gelmiş midir? Güneşin ışıldadığı hemen hemen her gün bahçede öğle yemeği yediğimiz Arch Caddesi'ndeki demir masayı zihninde canlandırıyor mudur? Bunun gibi duygusal görüntüler var mıdır hiç? Sanmam. Bence benim makul, sakın ve iyi olduğunu düşündüğüm hayat onun için her zaman *fazla* sakindi. Benim yapacak, bütün hayatımı dolduran sayısız işim varken kendisinin sadece rutin ev işleriyle uğraşması onu huzursuz etti. Asla akademisyen eşleri toplantılarına katılan, briç oynayan, okul aile birliğinde görev alan, bir amacı olan ya da kooperatifin oyun mağazasında gönüllü çalışan biri olmadı. Bir kitap okuru, bir yürüyüşçü, oldukça *sakin* bir kadın. İyi bir hayatımız olduğunu sandım.

Bunu asla anlayamayacağım. Eğer zihnim gitgide katılaştan omurgamla meşgul olmasaydı sona doğru bir şeyler fark edebilir-

dim belki. Ne fark edebilirdim? Sadece mutsuz olması dışında ne olabilirdi, bilmiyorum. Bana büyük bir ilgiyle baktı. Endişelendiğini biliyorum. Bacağımın kesilmek zorunda olduğu söylendikten sonraki akşam yastığını sırlıslıkla etti.

Bundan sadece birkaç ay sonra, elli yaşında, üstelik sessiz bir kadın olan karım komodinin üzerine, bacağı yeni kesilmiş, hastanede hareketsiz yatan beni terk ettiğini yazan bir not bıraktı. Ve kimi seçti? Bacağımı kesmiş olan cerrahı; benden fazla değil, belki biraz daha ünlü olan, hiç de genç olmayan, en az onun yaşında, bir kez boşanmış, yetişkin çocuk babası bir adamı.

Hakkını vermek lazım, beni bir meslektaşına devredip uzun süreli izin alacak kadar düşünceli. Karımla yaşarken benimle ilgilenmesi ikimizi de rahatsız edebilirdi. Yine de beni ayrı ayrı ziyaret etmeyi ayarlayabilirlerdi diye düşünüyorum.

Neden? Nasıl? Ne tür tatminsiz bir heves ya da uzun uzun iç kemiren ne tür bir nefret yüzünden? Gençliğine tutunmak mı? Hâlâ bitmemiş gibi davranmaya çalışmak mı? Ellen asla bu tür bir kibir göstermedi. Kendi çabasıyla bir şey olmanın gecikmiş hırsı mı? Bir cerrahın karısı olarak ona bir akademisyenin karısı olmaktan daha fazla özgürlük sağlayan neydi? Evde birlikte geçirilen daha ateşli akşamlar elbette. Belki de menopoz korkutuyordu onu, belki de o tedirgin etti. Mezar taşıma beni kadın bedeninin kimyasının mahvettiğini yazabilirler. Mesele gerçekten buysa neden uzak durdu? Bu tür sıkıntılar kısa bir süre devam eder ve her halükârda ilaçlarla tedavi edilebilirdi.

Sebepler her ne olduysa bu aşk macerası daha şanssız olamazdı ve artık ben, gemisinin direği kırılmış, sınırlı bakış açısına sahip Ahab, kendi enseme uzay-zamanın eğri merceğinden görerek arkamı daha iyi kolluyorum. Gizli plan ortaya çıkmaya başlıyor. Ellen'in çaresizliği, Rodman'ın karar verme yetisini besliyor. Artık delikli kartlara işlenecek veri yok. Her şeye iddiaya girerim ki Rodman, Dr. Hines'ı kış mevsiminin zorlukları ve muhtemel kazaları konusunda beni korkutması için dolduruşa getirdi.

Kış mevsiminden bana ne? İçeride yaşayabilirim. Yürüyüşlerimi alt kattaki boş odalarda yaparım. Onların beni zorla ya da

ikna ederek dağımından çıkarıp sırtımı duvara yapıştırmalarına ve içimdeki Hristiyan affediciliğini kanırtarak çıkaracakları bir yere götürmelerine fırsat vermeden önce jakuzisi ve saunası olan bir spor salonu yaptırırım ve sermayemi bir bakıcıyla spor eğitmenine harcarım.

Ellen'in cerrah oyun arkadaşıyla olduğu süre boyunca hiç affedicilik ve uzlaşma belirtisi olmadığını fark ediyorum. Adamın Huntington Gölü'ndeki kulübelerinden yürüyüş için çıkıp bir daha geri dönmemesi Ellen için ne büyük bir talihsizlik. Ne büyük sıkıntı, ne belirsizlik, tıpkı benimki gibi. Adam onu terk mi etmişti? İntihar mı etmişti? Başka biriyle mi kaçmıştı? Hafızasını mı yitirmişti? Her yıl, üstesinden gelemedikleri sorumluluklarından kaçıp giden binlerce erkek gibi ortadan kaybolmayı mı seçmişti? Ellen çılgına dönmüştür herhâlde. Araştırmayı gazetelerden biraz ilgiyle takip ettim. Güvenlik güçleri, erkek izciler, korucular, helikopterler, ilk fırtına Sierra'ya yaklaşık bir metre kar yığıp onları vazgeçmek zorunda bırakana kadar iki hafta boyunca bütün bölgeyi taradılar. Balıkçılar vadide onun kemiklerini bulduklarında yaz gelmişti. O zamana kadar hastanede nekahet dönemindeydim; orada nekahet döneminde olan tek kişi bendim.

Şimdi Ellen, yası sona erdikten sonra geri dönüyor ve ıstıraptan çökmüş yüzünü görmemizi sağlıyor; Walnut Creek'te bir daire tutuyor ve muhtemelen iki yıldır tek bir satır yazmadığı oğluyla ilişkilerini tazeliyor. (Yoksa yazmış mıydı? Hiçbir fikrim yok. Rodman'ın beni ziyaret ettiği bir sefer hariç bu konuyu hiç konuşmadık.) Belki de affetmeye, unutmaya ve doğal olarak eğer zavallı yaşlı baba onu anlamaya çalışır ve geçmişi geride bırakırsa onunla ilgilenmeye istekli olduğunu ima ediyor.

Rodman, Leah'ya ve kendine, bu iki zavallı yaşlı atın birbirine *ihtiyacı var*, diyor muhtemelen. Birlikte daha iyi *olurlar*. Neden olmasın? Bu hem onlar hem de hepimiz için en mantıklı çözüm değil mi?

Bunu düşünüp duruyorum. Elimden başka ne gelir ki? Affetmeyi düşündüm, babam ve dedem gibi adil bir insan olsam

da merhametli biri değilim. Bence adil davranılırsa merhamete asla ihtiyaç olmaz. Onun cezalandırılmasını istemiyorum, diş diş istemiyorum, uınarım onun talihsizliklerini şeytanca bir zevkle izlemem, sadece onun için bir zamanlar üzüldüğüm gibi üzülmiyorum. Ellen bir şeyleri kırdı. İstedğin bir şeyi elde ettiğinde, sonuçlarını kabul etmeme ilkesini dikkate almamanın yolunu bilmiyorum, o zaman nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın kabullenmeye hazır olmak en iyisi. Evlilik yeminini de hatırlıyorum: *hastalıkta sağlıkta, zenginlikte yoksullukta, ölüm bizi ayırana kadar.*

Ölüm, kelime anlamıyla, pek de geçici bir heves ya da bir seçim meselesi değildir. Benim, hayatımın sonuna kadar engelli kalacağımı ve alternatif düzenlemeler yapmasının daha iyi olacağını düşünmüş olabilir. (Tıbbi danışmanın bu hastalığın seyri konusunda ona bilgi vermiş olabileceğine inansam da ne kadar çabalarsam çabalayayım buna inanamıyorum.) Ailemin hepsi epeyce uzun yaşadı; bu yüzden belki de umutsuz bir vakanın bakıcısı olarak geçecek otuz heba olmuş yıl öngördü. Belki de sadece menopoza öncesi münasebetsiz bir arzunun kurbanı oldu. Ben böyle olduğunu düşünmeyi tercih ediyorum, hesap kitap yaptığını değil.

Bir zamanlar erkek olan kocasını her gün bir ucube olarak görmeye dayanamamış olması da mümkün. Bir kadın katlanılamaz bir acıma duygusu yüzünden bir erkeği terk eder mi? Ya da acıma duygusunun hem kendisine hem de erkeğe yapacaklarından korktuğu için çekip gider mi?

Eğer beni, *hâlâ* üzerinde durduğu iki bacağı, utanç ve hüznün içinde yana dönen bir başı olan bir erkekken terk etseydi kendi davranışlarım ve kişiliğimde onu haklı çıkaracak bir şeyler arar ve bulurdum. Onu çantada keklik gördüm, tarih yüzünden onu ihmal ettim, hayatını benimkinin eğrisine uydurmak için eğip büktüm, kavgalarımız yüzünden yıprandık. Ama beni bir kavga sonrası terk etmedi. Yardıma muhtaçken terk etti ve çok utan-dırıcı bir tablo çizdiğinin o kadar farkındaydı ki bunu yüzüme söylemeye cesaret edemedi, iki Nembutal sonrası daldığım uyku sırasında başucuma bir not bıraktı. Suçu hiç benim üzerime at-

madı ve bu yüzden sonuç olarak onu benden ayrılmaya iten şeyin başıma gelen felaketler –kesik bacağım, kaskatı boynum, eğilip bükülemeyen omurgam– olduğuna hükmetmek zorundayım.

Şeytan görsün yüzünü. Ellen benim nefretimi kazandı ve nefret, Rodman'ın sosyal antibiyotiklerine ya da King's X* kuralına uymuyor.

1887 kışı boyunca kin besleyip bunu 1888 ilkbaharına taşıyan ve sonunda dedem Jackson Hole'a giden bir gruba önderlik ederken Nellie'yle çocukları Vancouver Adası'na götürmeye karar veren Susan Ward'a, babaanne, demek istiyorum, sakın ol babaanne. İstirap içindeki bir Viktoryen sofusu gibi davranma. Neyin önemli olduğunu yargılama becerini kaybetme. Kocanın mutsuzluktan içmesinin gerçekte seni mi, çocukları mı yoksa kendisini mi incittiğini sor kendine. Adamcağızın kötü talihi sabrını taşırmamasın. Çok şeyi tehlikeye atıyorsun.

Doğal olarak babaannem, onun geleceği, benimse geçmişim olan akıbetin sis bulutundan çıkıp geriye doğru esen uyarılarımı duymadı. Babaannem kara kara düşünen biri değildi ama hayal kırıklıkları, şikâyetleri, endişeleri vardı ve arzulara, nezakete, asalet oyunlarına inanıyordu. Umutlarının yok oluşunu izlemiş, gururunun ayaklar altına alınmasına izin vermişti. Çocukları konusundaki arzularının boşa çıktığı kesin görünüyordu. Vazgeçtiği hayat çok uzakta, çok geride kalmıştı ve bir serap kadar inanılmazdı. Bir namı ve belli bir süre keyfini sürdüğü bir ünü vardı ama hepsi posta yoluyla, hepsi uzak bir mesafeden gelen ya da fikirlerine değer bile vermediği Boise kadınları arasında bir ündü bu.

Bu süre zarfında annesiyle babası ölmüştü; yoksulluklarının en acı sonuçlarından biri, her ikisini de sevdikleri Milton toprağına verirken Bessie'ye yardım etmek için geri dönememiş olmasıydı. Eğer Augusta ve Thomas'la olan yakınlıklarını kısa süreliğine bile

* Oyun oynayan çocukların ebelendikleri, yakalandıkları ya da mola istedikleri zaman atıkları nida. Eski İngilizcede ateşkes anlamında kullanılıyordu. (ç.n.)

olsa onarmak için geri dönmeyi hayal ederse de arkadaşlarının artık gerçekten seçkin insanlarla yakın olduğunu kendine hatırlatmak zorunda kalıyordu. Stanford White, yakın bir süre önce Staten Island'da onlara kocaman bir ev yapmıştı. Çat kapı gelen misafirleri bakanlar, siyasi liderler, büyükelçiler, milyonerler ve dünyaca ünlü ressamlardı. En yakın arkadaşları, Jersey sahilindeki evlerinde, birlikte sakin bir hafta sonu kaçamağı yaptıkları Başkan Grover Cleveland ve karısıydı.

Babaannemin duygularını hayal edin. Devlet başkanın eşi arkadaşasının kalbindeki yerini çalmış; eğer evlenip sürgüne ve başarısızlığa gitmeseydi hâlâ kendisinin işgal ediyor olabileceği yeri. Sevdği insanların böylesi yüksek mevkilerde değer gördüğünü bilmek ona hüznü bir gurur verseyse bile bu, Oliver morali bozuk hâlde her kasabaya gittiğinde hissettiği kaygının daha çekilmez olmasına neden oldu sadece.

Bu parçalanma hakkındaki anıları pek açık değil; karmaşık kişisel durum, basit ekonomik duruma indirgeniyor. “Mağlup kocamla birlikte yürüyemediğim için,” yazıyor, “deniz seviyesinde bir yerde tek başıma yürümeyi, kısa süreliğine çocuklarımı kendime saklamayı ve eğer mümkün olur da ayarlayabilirsem Doğu'daki bir okula gitmek için sonbaharda bizden ayrılacak olan on bir yaşındaki sessiz oğlumu daha yakından tanımayı tercih ediyorum.”

Kanyon kampını kapatmak, bir ölüm sonrası evi kapatmak gibiydi (“Ölmek, taşınmaktan daha kolay,” yazmıştı Augusta'ya bir kere sinde; “en azından öbür dünyaya gitmek için sandıklara ihtiyacın yok). Gergin bir yüz, karın boşluğunda bir düğüm ve içinde bir felaket hissiyle uzun sürecek bir eşya toplama işine girişti. Wan, sessiz üzüntüsünü, kaldırmadan önce her şeyi –battaniyeleri, çarşafı, tabakları, elbiseleri– yıkayarak ifade ediyordu. Wan'ın ipe astığı her şey, Susan'ın paketlediği ya da attığı her eşya, gözüne ilişen her nesne, gençlerin yemek çadırının gölgeliği altında yap-

tıkları eğreti masada yedikleri her yemek yitip giden mutluluğun ve terk edilen umutların kanıtı olarak duygularına âdeta hücum ediyordu.

Böyle geçen bir günden sonra, oturmuş öğlen çorbalarını içip sandviçlerini yerlerken Susan aniden, “Neden her şeyi toplamak zorundayız? Burayı kilitleyip gidemez miyiz?” deyiverdi.

Oliver’ın başı eğik, dalgın dalgın yemeğini çiğnerkenki hâli ona fazla temkinli geldi; doğru cevabı bulmaya çalışıyor gibiydi. Nihayet, “Bunu yaparsan geri dönmeyi düşünmek zorunda kalırsın,” dedi.

“Sen düşünmüyor musun?”

Haşın gözler, emre tabi bir adamın üstüne karşı takınabileceği bir ifade, boyun eğmenin olduğu ama uzlaşmanın olmadığını belli eden bir bakış. “Düşünüyorum,” dedi, “ama senin düşündüğünü sanmıyordum.”

Susan karşılık olarak kendi bakışındaki ifadenin kocasına aydınlık bir gün kadar açık gelmesi için elinden geleni yaptı. *Ben de düşünüyorum, eğer...* diyen bir ifade olsun istedi.

Oliver sandviçini iki eliyle tutup karısına baktı. “Buradan ayrılmak zorunda değilsin, gerçekten. John kulübeye taşınıp sizinle ilgilenebilir. Yazın bir iki kez gelebilirim. Kışın da evi Araştırma Kurumu’na ofis olarak kiraya verip burada kalmaya devam edebiliriz.”

Susan bunu düşündü. Eğer kalmaya devam ederse kalışı ne anlama gelecekti? Ne *için* kalacaktı? Çocukları, yabanilere ya da barbarlara dönüşmeden bu ıssız kanyonda tek başına ne kadar süre yaşayabilirdi? Kendini kaybetmeden, bütün kültürel şeylerle bağlantısını ne kadar süre koparabilirdi? Zaten onları orada tutan umuttu ve o da yitip gitmişti. Bu karmaşık soruya basit bir cevap verdi. “Hayır, olmaz.”

“O zaman her şeyi toplamamız gerek. Eğer kilitleyip gidersek buradan geçen ilk çoban yatağında uyuyabilir ve kitaplarının sayfalarıyla ateş yakabilir.”

“Sanırım öyle,” dedi Susan. “Kitaplar *ne* olacak? Frank ve Wiley’ninkiler ne olacak?”

“Geçen hafta onlara mektup yazıp eşyalarının nerede olacağını söyledim.”

“Düzinelerce var,” dedi Susan. “Deli gibi uğraştıkları o deri ciltler... onları kaybetmek istemezler.”

Kısa bir süre sonra Oliver ve Ollie bir sürü eşyayı depolamak için kasabaya götürdüler. Betsy, Nellie’nin odasını boşaltmasına yardım etti. Yaz ishali ve oldukça yatkın görüldüğü bir tür solunum yolu rahatsızlığı yüzünden Agnes annesi kitapları bir kutuya yerleştirirken pencere sekisinde yatıyordu. İri gözleri, solgun yüzüyle hâlsiz görünüyordu. Nellie yanından geçerken gülümseyerek ona bakıp başını iki yana salladı ve North Country’ye özgü aksanıyla, “Zeki suratlı küçüğüm,” dedi.

“Bu iklim ona hiç iyi gelmiyor,” dedi Susan. “Umarım deniz havası daha iyi gelir. Hastalıktan hiç kurtulamıyor.”

Nellie odasına geri döndü ve Agnes yattığı yerden annesinin, tamamen parçalanmış kapağı dana derisi ciltle kaplı *Ev Şiirleri*’ni, *Savaş ve Bariş*’ı, *Babalar ve Oğullar*’ı ve birkaç Dickens, Thackeray, Howells, James, Constance Fenimore Woolson, Kate Chopin ve Cable kitabını kutuya yerleştirişini izledi. Her birinin tek tek elinden geçmesi konusunda ısrarcıydı, böylece kitabı kaldırmadan hafifçe vurup sıvazlayarak tozunu alabiliyordu.

Sonra yaldız işli ve baskılı yumuşak deri kaplı bir cilt: Tennyson’ın *Kralın İdilleri*, otuz sekizinci doğum günü hediyesi olarak Frank Sargent tarafından onun için ciltlenmiş. Rastgele açtı ve tabii ki neresi açıldı? “Eski düzen değişir, yerini yenisine teslim ederek.” İlk sayfayı çevirip yazıyı okudu. “*Susan’a, doğum gününde.*” Susan bunun sevgiyle yapıldığını biliyordu. Nellie, Frank’in bir ay bunun üzerinde çalıştığını ve ona vermek istediği kadar iyisini yapana dek iki kitap ziyan ettiğini söylemişti.

Bu fedakâr genç adamı düşünerek avucunu tersyüz edilmiş sert deride gezdirdi. Genç adam mı? O otuz iki yaşındaydı, kendisi ise kırk bir. O ilkbahar, para kazanma çaresizliğiyle ve kanyonun nisandaki sessiz özleminden dökülen kelimelerle yazdığı bir hikâyede onu, atıyla ıssız bir çiftliğe girip bir zamanlar bir beyefendi

olan hırçın, yalnız bir adamın kızını kaçıran ve toplumun, dünyanın kötülüklerinden, boyun eğmekten kurtaran bir Lochinvar'a* dönüştürmüştü. Ama hikâyedeki kız yirmi yaşındaydı.

İçinde bulunduğu bu ümitsiz ikilem karşısında yüksek sesle bir kahkaha attı; ses o kadar cırtlaktı ki Agnes kitaba dokunmak için uzanarak merakla ona baktı. Gerçekten zeki yüzlüydü ve kurtarılmaya, *Century* sayfaları için yaratılmış herhangi bir hayali kızıdan daha çok ihtiyacı vardı. Susan kitabı almasına izin verdi ve ateşine ya da terleyip terlemediğine bakmak için elini küçük kızın alnına koydu. Bunu yaparken pencereden dışarı, tepenin aşağısına ve asma köprülü nehre baktı. O an Viktorya dönemi romanlarında çok sık, gerçek hayatta da arada bir gerçekleşen o tesadüflerden biri yaşandı... Frank Sargent orada, otlak çitinin kapısında doru atı Dan'in eyerini çıkarıyordu.

Düşünerek onu yeniden var etmişti âdeta, sanki zihni bir miktar özlem, bir miktar tedirginlik, bir miktar tükenmişlik, bir damla öfke akıtılan bir şişeydi ve *puf*, işte oradaydı. Sevinç ve suçluluk duygusu, aynı açıda buluşup sahile vuran dalgalar gibi çarptı ona. Bir yanı gizlice geri çekilip Frank tepeyi tırmandığında ortalıkta olmama düşüncesiyle bir süre oyalandı. Sadece çok kısa bir süre. Sonrasında kapıda el sallıyor, en üst basamaktan sesleniyordu. Frank nehir yüzünden onu duyamadı ama eyeri çıkarırken gözü evde olmalıydı ki Susan, onun koyu renk yüzünde ışıldayan dişlerini gördü, uzun kolunu kaldırıp coşkuyla salladı; atın sağrısına bir şaplak atarak otlığa soktu, kapı direğini yerine yerleştirdi ve koşarak geldi. Köprü sert bir kaldırım olsaydı da daha hızlı koşmazdı; büyük, uzun adımlarla tepeyi tırmandı. Susan iki kolunu da yana açıp karşıladı onu.

“Frank, Frank! Bu ne güzel sürpriz! Burada ne işiniz var? Neredeyse geç kalacaktınız... buradan ayrılıyorruz.”

Sol yüzük parmağında Arizona'dan alınmış turkuaz bir yüzük olan uzun koyu renk eller Susan'ın kollarını sımsıkı tuttu. Tepeyi

* Scott'un *Marion* adlı baladında atıyla gelip başka biriyle evlenmek üzere olan sevgilisini kaçıran kahraman. (ç.n.)

koşarak tırmandığı için nefes nefeseydi; aynı anda hem kahkaha atıyor hem konuşuyor hem de tebessüm ediyordu. Susan bir keresinde, gülerken konuşabilen tanıdığı tek adam olduğunu söylemişti ona.

“Oliver... bana yazdı. Eşyalarımı almaya geldim.”

“Ah, hepsi bu mu?”

“Hayır. Daha çok sizi görmek için geldim. Nasılsınız? Durun da size bir bakayım.”

Kızgın güneş ışığında ellerini tutarak ona doğru döndü; Susan gözlerini ayırmadan kendisine son baktığı ânı hatırlayıp hafifçe ürperdi. Adamın gördüğü şeyin solgunluk, yıpranmışlık ve isyankârlık olduğunu düşündü; sağduyusu ona, kırk bir yaşında bir kadına kocası olmayan bir erkek tarafından böyle bakılmaması ve o kadının böyle bir bakışı bu kadar içtenlikle kabul etmemesi gerektiğini söylüyordu.

Frank’in gözleri ondan ayrıldı; o anda kapının eşiğinden düşmanca bakan yuvarlak gözlü Agnes’ı gördü. “Bu da...?”

“Agnes.”

Benim bedenimden çıktı. Benimle son konuştuğun zaman gördüğün çirkin şişlik ve evliliğin sırlarının çirkin bir anımsatıcısıydı. Doğmadan önce katlanabileceğinden fazlasıydı. Zavallı istenmeyen çocuğum, zavallı dışlanmış sevgilim!

“Seni sevmiyorum,” dedi Agnes.

“Agnes, evladım! Ne diyorsun?”

Frank’in gülüşü soldu ama tamamen yok olmadı. Elleri Susan’ın kollarına yapışmıştı. Işıl ışıl kahverengi gözleri oldukça uzun bir süre Agnes’e baktı; onun kalbini kazanmak için bir teşebbüste bulunmadı, sadece baktı. “Size benziyor,” dedi gözlerini Agnes’in asık yüzünden ayırmadan. “Onun yaşında mutlaka siz de böyleydiniz.”

“Ahh, hayır, umarım değilimdir, şu surata bakın!” İçini bir tür coşku kapladı; bir cümleyle ikisinin de katkısı olan karamsarlığı silip atmıştı. O kendisine kuşku dolu gözlerle baksa da rahminin meyvesini kabullenerek Susan’la bir bakıma daha da yakınlaşmıştı; üzerindeki tuhaflik tıpkı bir papağanın kafes örtüsünün kaldırılması gibi kalkmış, bastırılmış tüm konuşkanlığı serbest kalmıştı.

Gecikmiş olsa da yarı utanmış yarı şakacı bir kahkaha ile Frank bırakana kadar hapsolmuş ellerine baktı.

Oliver’la Ollie kasabadan dönene kadar geçen iki saat boyunca Susan Ward’la Frank Sargent birbirlerine neler söylediler? Onları bir araya getirdiğimde dudaklarına kelimeler koymakta zorlanıyorum. Hareketleri gibi kelimeleri de yüzlerce baskı yüzünden kısıtlanmıştı. Susan iflah olmaz bir hanımefendiydi, Frank ise haddini bilen, onurlu biriydi. İkisinin tutkunu olduğu o çağın romanları, umutsuzluk ve tehlikeli düşünceler ya da hareketlere fırsat vermemek adına aşk için gururla cefa çekmekle doluydu. Terbiyeleri onları kendilerine hâkim olmaya sevk ediyordu, “doğallığa” ya da “kendini ifade etmeye” değil. Shelly’nin yaşıtları, erkek köpekler gibi azgın olan o adamlar, bluzlarını çıkarıp Halk Parkı’nda bahar bayramı için hazırlanmış çiçekli direklerin etrafında dans eden o tuhaf kızlar ya da herhangi birinin salonunda bir sürü erkek ya da kızla birlikte olan çiftler, hem Susan’la Frank’i hem de bütün diğer Viktorya dönemi insanlarını komik bulacaktır. Nedir bu çıplaklık takıntısı? Nedir bir yaşamın hayvani doğasını kabullenmeyi reddetme riyakârlığı? Viktorya dönemi insanları biyolojiden bihaber bir nesil.

Saçmalık. Babaannem bir çiftlikte büyüdü ve hayatının çoğunu ilkel sınır bölgelerinde geçirdi. Yine de yaşamın hayvani doğasını muhtemelen çok azımızın bildiği kadar biliyordu. Çağımızın özgür bireylerini kıkır kıkır güldürecek ve tezahürat yapmalarına neden olacak hayvan faaliyetlerini, örneğin araba atlarınınkini, hiç rahatsızlık duymadan normal karşılıyordu. O ve dedem 1906 yılında Zodyak Evini inşa edene kadar babaannem alıştığı gibi bina dışındaki tuvaleti kullandı, üstelik süslü püslü ve bakımlı tuvaletlerden de değildi. Biraz tiksinti duysa da tıpkı komşusu Bayan Olpen gibi bir tavuğu öldürebilir, temizleyebilir ve sonra da yiyebilirdi ki bu, çoğumuzun yapamayacağı bir şey. Bizler tavukların, şeffaf paketlere düzgünce sıralanmış, bağırsakları ya da iç organları olmayan, ölümün söz konusu olmadığı göğüs, kanat, bacak, but ve boyundan ibaret olduklarını

düşünmeye şartlanmış hâldeyiz. Babaannem için ölüm ve yaşam günlük meselelerdi. Atların, katırların, sığırların yavrulamaları, köpeklerin doğurmaları, tavukların çokeşli ilişkileri kimseyi şaşırtmazdı. Hayvanlar öldüklerinde onların cesetleriyle ev halkı ilgilenmek zorundaydı; insanlar öldüklerinde ise onları evin kadını hazırlardı. 1880’li yıllarda hayvan acısına çağımız insanının asla kabullenmeyeceği bir dereceye kadar katlanılırdı. Çocuk ise muhtemelen anestezişiz doğuruluyordu.

Onlarla sahip olduğumuz ortak şey sadece değişen yasaklar ve ikiye bölünme. Biz acı ve ölüm yokmuş gibi davranıyoruz; onlar çıplaklık, seks, hatta seksten *söz etmek* yokmuş gibi davranıyordu. Evlilik bağının ihlalini esefle karşılarlar, bölünmez aile yükümlülüklerine inanırlar ve bunları sağlayan şeyin kadının evlilik öncesi bekâreti olduğunu ya da en azından uygun bir başlangıcın bu olması gerektiğini düşünürlerdi. Öyle yapmak zorunda olduklarından, vahşi delikanlılara ve genç bekârlara göz yumar, hem avare kocaları hem de sadakatsiz karıları anlar, “başı derde giren” kızlara hem acır hem de onları kınarlardı. İyi bir kadını kötü bir kadından benim yapabileceğimden daha kolay ayırabilirlerdi. Doğurganlığın kaçınılmaz bir şanssızlık olduğu, kadınların üç ya da dört çocuk sahibi olmayı garantilemek için altı ya da sekiz çocuk doğurdukları bir dönemde doğurgan olmayı başarırlardı.

Bu durumda temel arzular ve yakışık almaz tutkular, önüne gelenle sevişmesi, zina yapması ve bizleri son derece sağlıklı tutan boşanma eylemini gerçekleştirmesi engellenen bu erkek ve kadın bedenlerini rahatsız ettiğinde ne oluyordu? Olan şeylerden biri platonik bir yakınlık kurmak, diğeri ise kopmaktır. İlki her zaman ikincisini tehlikeye atıyordu.

Frank Sargent deli gibi âşıktı. Sekiz ya da dokuz yıldır yaptığı gibi etrafta dolanıp durduğuna göre öyle olmalıydı. Bu durumu, Susan’ın arkadaşlığından yararlanan aşağılık bir adamın davranışı ya da Oliver’ın güvenini kötüye kullanmak olarak görüyordu ama o dokuz yıl içinde iradesine güvenmemeyi öğrenmişti. Kendisiyle en gurur duyduğu şey olan iflah olmaz sadakati kesinlikle en teh-

likeli yanıydı. Susan'a gelince, bu tehlikenin farkında olmasına rağmen hem kocası hem de umutları konusunda hayal kırıklığına uğramış, evcimen duyguları yaralanmış, belirsizlikler ve o güne dek neler kaybettiğinin ve bundan sonra da neler kaybedebileceğinin bilincinde olarak çılgına dönmüştü. Frank'le baştan beri yakın olmuştu. O da kitapları, sohbet etmeyi seviyordu, her konuda yetenekliydi ve evli olduğu adamdan daha romantik, daha coşkuluymuştu.

Ne olmuş olabilir? Yaklaşık üç yıl sonra sanırım konuşacak bir sürü şey buldular. Bence Frank'in, umutsuz bağlılığının hedefinin, Sezar konusundaki ciddi hayal kırıklığının –*Noli me tangere** çünkü ben Sezar'a aitim– ruh hâli içinde olduğunu keşfetmesi uzun sürmedi. Bence Nellie'yle selamlaşıp Betsy'yi öptükten ve Wan'le tokalaştıktan sonra ilkbahar çiçekleriyle kaplı tepelere bakmış, kanyondan aşağıya esen rüzgârı içine çekmiş, baharın ardı arkası kesilmeyen yağmur sularının birikmesiyle gürül gürül akan nehri dinlemiş ve dik yamaçlarda yürüyüş yapmayı teklif etmiştir.

Artık kendimi daha fazla engelleyemiyorum, onların ağızlarına kelimeler koymak *zorundayım*. Başta pek özel kelimeler değil. Sorular ve cevaplar. Araştırmacı sorular. Zaman doldurucular.

Dik ve gevşek, taş dolu kanyon yolunu tırmanıyorlardı. Frank Susan'ın elini tutarak, yürümesine yardım ediyordu. Eğim düzleşince, “Duyduğuma göre su yolu meselesinde ciddi sorunlar varmış,” dedi.

“Bunu sizi kim söyledi? Kasabadan biri mi?”

“Evet.”

“O insanlardan nefret ediyorum,” diye bağırdı. “Ölüm ilanımızı yazmaya öylesine hevesliler ki.”

“Neden? Haklı değiller mi?”

* (Lat.) “Bana dokunma.” Thomas Wyatt'ın Kral 8. Henry'nin karısı Anne Boleyn için yazdığı tahmin edilen şiirinden. Tarihçilere göre Anne Boleyn'le Thomas Wyatt arasında platonik bir aşk vardı ve bu sözüyle Wyatt, bu cümleyi Sezar'ın avlamayı yasakladığı ceylanların boynuna asmasına gönderme yaparak Anne Boleyn'i ceylana benzetmiştir. (ç.n.)

“Sorun da bu zaten. Ama eğer bir kaç doğru zamanda yeterince inansaydı şimdi...”

Frank yolu ikiye bölmüş iri bir kayanın üzerine sıçrayıp elini uzatarak onu yukarı çekti. “Oliver için zor olmalı,” dedi.

“Hem de çok.”

“Sizin için de.”

Susan omuz silkti. “Hepimiz için.”

Bir süre soluklandılar. “Ollie’yi görmeye can atıyorum,” dedi. “Artık koca adam olmuştur.”

“Büyüdü ve sessizleşti. Kanyonda büyümek ona iyi gelmedi. Kız ve oğlan akranı yok pek.”

“Oysa ben hep sevdiğini düşünüyordum.”

“Seviyor ama onun için iyi olmadı. Doğu’daki bir okula gitmesi şart.”

“Öyle planlamıyor musunuz?”

“Neyle? Para yerine ne kullanacağız?”

Yeniden yola koyuldular, nehrin sığ yerinden geçerek çalı kaplı düzlüğe çıkana dek ilerlediler. Batıdan kararsız esen rüzgâr çalları oynattı ve sıcak tenlerini serinletti. Susan aniden, “Yine de bir şekilde kültürlü insanlarla muhatap olmak *zorunda*. Tiyatro oyunları ve operalar izlemek, galerilere gitmek, düzgün sohbetleri dinlemek *zorunda*. Büyüyünce babası gibi sessiz biri olmamalı.”

Frank’in soru soran bakışları kısa bir an ona takıldı ve sonra uzaklara, vadinin ilerisindeki, oradan çok yüksek görünen, yamaçları puslu yeşim rengi, zirvelerini puslu bir beyazlığın taçlandırdığı, belli belirsiz bir eflatuna bürünmüş güney dağlarına çevrildi. “Babası Idaho’daki en iyi adam, muhteşem fikirleri var.”

“Hepsi başarısızlıkla sonuçlanan fikirler.”

“Ah Susan, inancınıza ne oldu?”

“Yok oldu. Soldu. Kurudu.”

“Buna inanmam mümkün değil.” Yeniden Susan’ın ellerini tuttu ve eğilip ne yapacağını bilmez, endişe verici ve istekli gözlerle ona baktı. Susan, rüzgârda uçuşan kâğıtları tutmaya çalışıyormuş gibi hissetti, her şey karmakarışık olmuş, uçuşuyordu. “Böyle olmaz,” dedi Frank. “Şefe ve su kanalına inancınız olmalı.”

Susan ona bakmadı. Arkalarından esen rüzgârla savrulan çallların üstünde durdular. Susan Frank'in dudaklarının hoşnutsuz bir ifadeyle büküldüğünü hissetti. "Su kanalına inancımı sürdürmeyi başarabilirim, şimdi bile," dedi.

Frank cevap vermeden ellerini tutarak durup uzun bir süre ona baktı; söylediği şeyden dehşete düşmüş olan Susan hızla yukarı doğru bir bakış attı, gözlerin anlık bir hareketiydi bu. Frank'in yüzü düşünceliydi, aklından ne geçtiği anlaşılamıyordu. Nihayet, "Her şeyi anlatın bana," dedi ve onu kayalık yolda yürütmeye başladı. Bir elini hâlâ tutuyordu.

Ardından Frank'in pek çok kez onun modeli olarak poz verdiği volkanik uzantıya oturdular. Elbisesini korumak için Susan, Frank'in katlanmış fitilli kadife ceketinin üstüne oturmuştu. Önlerinde, içinde kırlangıçlar yüzen bir hava okyanusu seriliydi. Alt taraflarındaki nehir kendini volkanik arazinin daha derinlerine sokmaya çalışmakla meşguldü. Lavın dağ eteğindeki tepeleri nasıl örttüğünü ya da nasıl yarattığını ve nehrin üst taraftaki büyük dağ vadisinden gelip seti boydan boya nasıl yıktığını görebiliyorlardı. (Bir zamanlar mühendislerinin bir gün sular altında kalacağına onu ikna ettikleri büyük vadinin üst tarafından.) Yukarıdan nehrin boydan boya kestiği yarığın (olası baraj alanı ama aşağıdaki Arrow Rock'un konumu kadar iyi değil) üstünü görebiliyorlardı. Nehri ilk gördükleri, nehrin âdeta fokurdayarak göletlerine karıştığı yerin beyazlığı fırfırlı bir gömlek gibi duruyordu. Nehir kenarındaki tümseğin üst tarafında, Wan'ın iki ipe astığı çamaşırlar, çift sıra bağlanmış dua çaputları gibi sallanıyordu.

Frank'e o kadar yakın oturuyordu ki hareket ettiklerinde kolları birbirine değiyordu ve Susan en hafif temasın bile fazlasıyla farkındaydı. Vadideki küçük resmin sarp perspektifine bakarak hoşnutsuz bir ifadeyle, "Orada hayatlarımızın en harcanmış yılları yatıyor," dedi. Ondan uzaktaki elinden destek alarak oturan Frank cevap vermedi. Susan'ın gözlerini diktiği o küçük manzara, bir merceğe hapsedilmiş minyatürün netliğine sahipti. Nehir boyunca uzanan çukurdaki kavak ağaçları parlak ve titrek bir ışıkla,

vadi ince çizgiler hâlinde yeşille kaplıydı. Rüzgâr batıdan sert esiyordu ve kırlangıçlar içinde yan yan uçuyorlardı. Susan'ın sallanan ayaklarının altındaki kayalığın yarıklarında ve oyuklarında ya yuva yapıyorlar ya da yuvalarına yiyecek taşıyorlardı. Susan nehrin veya rüzgârın ya da ikisinin birden çıkardığı bitmez tükenmez mırıltıyı duyabiliyordu ve çok kısa süren bir sessizlik anında bir kumrunun uzun ve hüzünlü *guuğuu guğuuu* sesi geldi.

“Evet,” dedi Susan. “Yas tutuyor.”

Frank hareket ederken onun omzuna çarptı. Mırıldanır gibi özür diledi ama Susan ne cevap verdi ne de ona baktı. Gözlerini ortak yaşamlarının daralan görüntüsüne dikmiş, kumrunun ötüşüyle yüreği sıkışmıştı.

“Sue,” dedi Frank.

Susan'ın hüzünlü kaygısı, hem dürtüsel hem de bir nevi yapmacık, yarı sahte bir duyguydu çünkü onun sayesinde Frank'ın ona hitap edişinin yarattığı tehlike işaretini fark etmişti. Frank o güne dek ona hep Susan diye hitap etmişti; yabancıların yanındaysa Bayan Ward. Yine de ona dönmedi. “Sue, bunu size söyleyecek kişi ben değilim ama Oliver altı yıl boyunca hayal kırıklığı dışında hiçbir şey yaşamadı.”

“Hepimiz aynı durumdayız,” dedi Susan rüzgâra doğru. “Siz de aynı durumdasınız. *Kendinizi* içkiye verdiniz mi?”

“Ben onun gibi bütün hayatımı su kanalına bağlamadım.”

“Benim bütün hayatımı neye bağladığımı biliyorsunuz. Bana ne kadar iyi geldiğini.”

Frank kıpırdandı, doğruldu, destek aldığı elini kaldırdı, volkanik taşları silkeledi ve aceleciliğinin açıklaması olarak ona delik deşik olmuş ve morarmış avucunu gösterdi. Frank'ın hırpalanmış eli nedense sessizliğini bozdu. Uzun beyaz elbisesinin altındaki dizlerine doğru bakarak, “Frank, ben ne yapacağım?” Çocukların geleceği için Oliver'a güvenemiyorum. Tekrar tekrar denemeye ve tekrar tekrar başarısız olmaya devam edecek ve başarısız oldukça... zaafına da yenik düşecek. Çocuklarım Willa Olpen'inkiler gibi yetişecek, birer vahşi olacaklar. Denedim, biliyorsunuz, denedim,” dedi.

“Biliyorum.”

“Peki ne yapacağız?”

“Bilmiyorum.”

Artık elinden destek almayan Frank hantal bir biçimde ileri geri gidip geliyordu. Bu tuhaf durumu ve rüzgârı engellemek için gergin bir hâlde geriye yaslandı ve ona baktı. Susan gözleri yaş doluydu. Titreyen alt dudaklarını ısırды. Frank sol elini yerden destek almak için onun arkasına doğru uzattı. Bir nidayla elini yerden kaldırıp Susan’a doladı ve onu kollarının arasına çekti.

Gözyaşları, öpücükler, tutku ve çaresizlik kelimeleri. Eller? Belki de. Babaannem söz konuşuyken bunu tasavvur etmekte ve o dönemde çekilmiş fotoğraflarına bakarak bir karar vermekte güçlük çekiyorum; öyle kat kat giyiniliyormuş ki. Yine de. Kendini çok uzun süre frenlemiş.

Sonunda kendini toparladı, o tatlı ve ölümcül sarılıştan sıyrılıp ayağa kalktı... Kalktığında elleri sel gibi akan gözlerindeydi, gözyaşlarından ıslanmış elini mutlak bir acı ifadesiyle –Massaccio’nun Havva’sı, onu önceden böyle adlandırırdım– yere doğru savurdu ve sakın olmak için büyük bir mücadele vererek Frank’ten uzaklaşıp sırtı ona dönük hâlde patikada durdu.

Frank onu bıraktığı yerde bir süre oturdu. Sonra ayağa kalıp yanına gitti ve omzuna dokundu. Susan ona doğru dönmedi.

“Yapmayın,” dedi.

“Özür dilerim.”

“Önemli değil.”

Rüzgâr, Frank’in gömleğinin arkasını sırtına yapıştırarak ve Susan’ın elbisesiyle iç eteğinin altındaki bacaklarını ortaya çıkarak onları itti. Pembe renkli yabani alev çiçekleri, Susan’ın ayaklarının dibinden çalılık alana kadar bir halı gibi yayılmıştı.

“Ne yapabiliriz bilmiyorum,” dedi Susan ondan uzağa, rüzgâra doğru konuşarak. “Ama ne yapmamamız gerektiğini biliyorum.”

Frank bekledi.

“Bu bir daha tekrarlanmamalı.”

Frank konuşmadı.

“Bir daha asla tekrarlanmamalı,” dedi Susan çılgınca ve dönüp onunla yüz yüze geldi. Yanakları nemliydi, gözleri kızarmıştı ama daha sakindi. Frank’in gözlerinin içine baktı, elini uzatıp sevgi ve merhametle onun eline dokundu. “Çocukları alıp mümkün olduğunca çabuk buradan gitmeliyim. Yarın. En geç öbür gün.”

“Ve bu beni de geride...?” dedi Frank.

Susan başını eğip titreyen dudaklarını sertçe ısırды; döndü ve bakışlarını ondan ayırıp rüzgârda savrulan ilerideki çalılara baktı.

Patikadan kanyon yoluna doğru yürürlerken, yüksek bir yerde duran herhangi birine çok küçük görünebilirlerdi. Babaanne-min eski albümündeki fotoğraflardan, onun muhtemelen o zamandan birkaç yıl önce modası geçmiş yarı kabarık elbiselerden birini giydiğine hükmediyorum ama bundan emin olmak bana gereğinden fazla araştırmaya mal olur, ki buna değmez. Eteğinin toprağa süründüğünü, yakasının boğazını sıkacak kadar yüksek olduğunu ve karpuz kollarının daralarak bileklerine kadar indiğini biliyorum. Sadece hüznü yüzü ve elleri ortadaydı. Yüzü tam karşıya bakıyordu. Ellerinden biri yan tarafına yapışmıştı. Diğerisi ise Frank Sargent’in eline sımsıkı; ah, aslında duygularının istikrarsız dışavurumu ve sarsıntısından gelen bir sıkılıkla dolanmıştı.

Kanyon yoluna vardıklarında böyle yürüyorlardı ve rüzgâr, sesleri onlardan uzaklaştırdığı için hiç beklemedikleri bir anda faytonla dağ yolundan kanyona girmekte olan Oliver ve Ollie’yle karşılaştılar.

Susan elini Frank’in elinden hızla çekip aralarına bir mesafe koymak için yolun kenarına çekildi. Hemen hemen hiç duraksamadan el sallayarak onları selamladı ve Frank’in başının üzerinde salladığı paltosunun hışırtısını duydu. Oliver dizginleri çekip atları durdurdu ve bekledi. Susan ve Frank bağırarak ve gelen bağrışlara karşılık vererek onlara yaklaştılar. *Şuna bakın, kim gelmiş? Neler olup bittiğini görmeye gelene bakın! Selam yaşlı hergele! Merhaba Ollie! Neler oluyor, eski çiftliği terk mi ediyorsunuz? Son bir kez bakmaya gittik.*

Tokalaşmalar, kola yumruk atmalar, arkadaşlığın ve yeniden bir araya gelmenin coşkulu ifadeleri vardı. Hepsi samimiyetin dışa vuran göstergeleriydi. Ollie'yle Frank arabanın arkasına do-luşurken öne tırmanan Susan, kanyonda yol alırlarken sallanarak ve sarsılarak sessizce oturuyor; yüzünde gözyaşlarının izinin kalıp kalmadığını, Oliver'la Ollie'nin, elini Frank'in elinden çektiğini görüp görmediğini, Oliver'ın samimiyetinin zorlama olup olmadığını, Ollie'nin yüzündeki ifadenin kendi suçluluk duygusundan kaynaklanan hayali bir ifade mi yoksa başını kaldırıp annesiyle Frank'i birbirlerine neredeyse yapışmış ve suçluluk ıstırabı her yerlerine sinmiş hâlde el ele yürüyerek gördüğündeki hissinin ya da sezgisinin ifadesi mi olduğunu düşünüyordu.

VIII

YAYLA

Babaannem o ayrılığa boyun eğdiğini söylüyor; bence buna kendisi neden olmuş. Tek kanıtım Augusta'ya yazdığı mektuplar ve onlar da çok dikkatli bir dille yazılmış. Oliver'dan olabilecek en duygusuz biçimde söz ediyor sadece ve Frank Sargent'ın adı bile geçmiyor. Babaannem, tıpkı paramparça olmuş hayatını onaran bir dul gibi kafasını çocukları ve kendisiyle meşgul etmiş.

...son on iki yılda erteleme ve gerçekleşmemenin getirdiği duygulara ne kadar sık kapıldığımı düşündükçe dehşete düşüyorum. Her taşınma benden bir şeyler götürdü. İnsan vahşi bir kanyonun güvenliğine bile alışabiliyor ve onun dışına çıktığında kendisini hem rahatsız hem de ürkek hissediyor. Burada, bu fazlasıyla İngiliz tarzı, son derece saygın ve sakin yerde hiçbir biçimde Susan Ward değilim ya da en iyi ihtimalle sersemlemiş, zihni bulanık bir Susan Ward'um, âdeta bir kriz ya da sıtma sonrası gibi.

Evet, burası büyüleyici ve insanlar çok kibar. Boğaz kenarının iç tarafında, James Bay bölgesinde, Bird Cage Walk denen sokakta küçük bir ev tuttuk. Sıcaktan kavrulan kanyonumuzdan sonra burasının havası öyle hoş bir ılımanlıkta ve yumuşaklıkta ki. Gündüzleri gelen bir yardımcım var ve Nellie her zamanki gibi mükemmel... onun hayatı duvara asılsa babasının suluboya resimlerinden biri kadar güzel görünür. Çocuklarıma benim yaptığımdan daha fazla annelik yapıyor çünkü ben uzun saatler çalışmak zorundayım, başımı ancak akşamları kısa bir yürüyüş için kaldırabiliyorum. Sektirmeden, her pazar günü çocukları nehir kıyısına pikniğe götürerek kendimi tazeliyorum.

Öyle iyi çocuklar ki! Ben kutsanmışım. Ollie artık küçük bir erkek olma yolunda; sessiz ve istikrarlı; fotoğraflarından da belli olduğu gibi Rodman kadar yakışıklı değil ama benim iyi huylu oğlum o ve benim için büyük bir güç kaynağı. Midillisini

ve kanyonu, düşündüğümde daha çok özlüyor ama arkadaş edindikçe ve buraya alıştıkça bizim gibi onun da keyif alacağını umuyorum. İnsanların “Suylama”dan söz ettiği, küçük odaya “göz” dediği ve çamaşırlarından ya da “çağmaşırlarından” sabunu “burktuğu” Idaho’dakinden daha düzgün aksanlar duymasının ona bir zararı olmayacak.

Yedi yaşındaki Betsy küçük bir anne, küçük bir temizlikçi; süpürgele, çatal bıçak takımlarına ve bulaşık yıkamaya âşık. Betsy’yle Ollie’nin, başlı başına farklı bir tür olan küçük kız kardeşleriyle böyle özenli ilgilendiklerini görmek çok dokunaklı.

Küçük kız bizi büyülüyor, güldürüyor, şaşırtıyor, neredeyse *dehşete düşürüyor*. Bu kızın o ilkel sınır bölgesinde aramıza nasıl katıldığını hiçbir zaman anlayamayacağım. Sebep, altında doğduğu o çift gökkuşağı. Bundan daha güzel bir dünyadan geliyor ve onu hatırladığı anlar var. Perilerle konuşuyor. Diğer ikisi ders yaparken bazen oturup onun sessizce çalışma odamda oynamasını seyrediyor ve tatlı, küçük yüzünden kendi içinde yaşadığı saf dünyanın yansımalarının geçtiğini görüyorum. Görünmez oyun arkadaşlarıyla sohbetler ediyor, kendi uydurduğu şarkıları söylüyor, güvenle ve hayal gücüyle en azından annesinin, üç yaşında bir çocuk için tek kelimeyle olağanüstü bulduğu resimler çiziyor. Ailenin ressamının hangi çocuğum olacağına hiç kuşku yok. Başını kaldırıp bana baktığında ve güldüğünde sanki biri havasız bir evin pencerelerini sonuna kadar açıp temiz deniz havasının içeri girmesini sağlıyor. Deniz havası ona iyi geliyor. Pembe bir teni var ve Idaho’nun tozunun ve rüzgârının sebep olduğu solunum sorunlarının hiçbiri yok.

Günlerinin ne kadar dolu olduğunu bildiğimden seni rahatsız etmekten çekiniyorum ama her şeyden öylesine uzağım ki başka bir yol gelmiyor aklıma. Bana müdürlerinin isimleriyle birlikte en iyi birkaç okulun adreslerini bulabilir misin? St. Paul’s, Kent, Phillips-Exeter, Deerfield ve başka hangileri varsa. Onlara yazıp Ollie için ne yapabileceğimi düşünmek istiyorum. Çok parlak bir çocuk değil ve Nellie onunla sebatla çalışıyor olsa da korurum okuma güçlüğü bir engel oluşturacak. Kısa süre sonra

Nellie'nin ona verebileceğinin ötesine geçecek ve ben bir şansa sahip olması konusunda kararlıyım.

Bu Victoria mektuplarında evlilik sorunları hakkında tek bir ipucu yok. İmalat sürekli Oliver'ın arazi incelemesindeki işi biter bitmez yeniden bir araya gelecekleri yönünde. Oysa Oliver'ın Snake Nehri ve kollarındaki baraj alanlarının yerlerini saptayarak geçirdiği 1888 yazı ve sonbaharı boyunca Susan orada kaldı; Oliver'ın Snake Nehri vadisindeki sulanabilir toprakları sınıflandırmak için Boise'deki bir otel odasında çalıştığı kış boyunca da oradaydı, yeniden dağlara döndüğü 1889 ilkbaharı boyunca da. Ollie Doğu'daki bir okula gitmedi. Susan ona burs yardımı bulmakta başarılı olamadı ve onu gönderecek parası yoktu.

Çocuklarına destek olmak için bir dul kadar mücadeleci ve gayretliydi. Mutsuz olduğu izlenimi vermiyor ama iki ayrı mektubunda kendinden “bilhassa yalnız olmak isteyen” biri diye bahsediyor. Daha önce New Almaden, Santa Cruz, Meksika ve kanyon için yaptığı resimli seyahat yazılarını Vancouver Adası için de yaptı ama bu kişilişiz coğrafya dışında eserleri hayatını tam olarak yansıtmıyordu. Artık soylu kurgularda da soylu hayatlardan daha fazla itiraf yoktu.

Yazdıkları, genç bir kadına duyduğu aşkla onun hain babasına hissettiği düşmanlık arasında kalmış dürüst bir mühendisi anlattığı eski hikâyesinin farklı bir yorumu, sonu felaket olan hovarda ama çekici bir süvari hakkında bir hikâye ve kar yüzünden Wyoming'de mahsur kaldığı iki gün içinde kıtayı baştan sona kateden bir trende gelişen bir aşk hikâyesi. Victoria'da yazdığı tek bir şeyde bana bir şeyleri açığa vurmuş görünüyor; Lochinvar-Frank hikâyesi bir biçimde açığa vurulmuş. Bu, Batı'daki bir mühendisle evlenen ve Batı'nın sert ikliminde sesinin çatlayıp bozulduğunu fark edince asilce davranıp kayıplarıyla yaşamaya razı olan genç ve gelecek vadeden bir şarkıcının hikâyesi.

Susan bir imalathaneydi... ıssız, çökmüş, metanetle faaliyette devam eden; kaygı ve uykusuzluktan muzdarip ve belki biraz kendine acıtmaktan zehirlenmiş. Yine de uzak duruyordu. Ne

Bessie'yi ziyarete gitti ne de Hudsonları. Sebep para mıydı yoksa gurur mu? Hatta Oliver'ın telgrafı geldiğinde bile hemen cevap vermedi. O telgraf elimde değil, elimde olan tek şey Susan'ın Augusta'ya bundan söz ettiği mektup.

Victoria, 14 Mayıs 1889

Sevgili Augusta,

Mucize gerçekleşiyor, sulama projesi sonunda canlandı. Oliver'dan bir telgraf aldım; General Tompkins'in nihayet destekçi bulmayı başardığı söylentisi kulağına geldiğinde Salmon River Dağları'ndaki yaz işine henüz başlamıştı. Kanala, İngiliz olan sermaye kaynağını onurlandırmak için *Londra* ve Idaho Kanalı adı verildi. Sendika temsilcisi, Bay Harvey adında bir adam, bir buçuk yıl önce ortaya çıktı ama o kadar yavaş hareket etti ve gördüğü şey karşısında o kadar az heyecanlı göründü ki neredeyse geldiği an ondan umudumuzu kestik. Şimdi ortaya çıktı ki çok etkilenmiş ve Oliver'ın incelemelerinin, planlarının harika olduğunu düşünmüş, ülkeyi çok sevmiş, vadettikleri çok hoşuna gitmiş, kısacası bizimle ilgili her şeye bayılmış.

Elbette, karar vermek için bu kadar uzun süre beklediğinden, şimdi sendika suyun birkaç hafta içinde akmasını ve sonbahara kadar buğday hasatı yapılır hâle gelmesini istiyor. Oliver arazi çalışmasını bitirmeden ve raporunu yazmadan Araştırma'dan ayrılabilceğini sanmıyor; bu da yılın geri kalanını kapsayacak demek, belki daha da uzun bir süreyi. Onu bu kadar uzun süre beklettikten sonra su kanalı işine istediği an başlamasının engellenmesi çok can sıkıcı değil mi? Ama inşaat sözleşmelerini düzenlemek için Denver'a geri döndüğünde kısa bir ara vermeyi ayarladı ve Colorado'dan Wiley'yi çağırıp bittiğinde su kanallarının şebekesi olacak ilk bölümün, yani "Susan" Kanalı kazısının başına getirdi. Kendisi ise, araştırmayı tamamlamak için izinli sayılacak olmasına rağmen Şef olarak devam edecek.

Ah Augusta, birden yenilenen coşkuyla ve o altı –hatta neredeyse yedi– yılı arka arkaya yaşanan hayal kırıklıklarıyla geçirmemiş

gibi hiç zedelenmemiş bir umutla dolu o telgrafi aldığım da öyle çok ağladım ki! Hem Oliver'ın umutları yeniden yeşerdiği için ağladım hem de çok uzun süre bastırılmış öfke ve o başarısız yılların bıraktığı unutulması asla mümkün olmayan yaraların ıstırabı yüzünden. Beni anlıyor musun? Umarım anlıyorsunuz... tam olarak. Kısmen anlaşılacak hoşuma gitmez, gerçi ben kendimi öyle anlıyorum. Korktuğum için de ağladım... şimdiye dek birçok kez kırılmış umudun yeniden kırılabilceği korkusuyla.

Her ne kadar ilk trene atlayıp gitmeye can atsam da bu çelişkili duygular şu an geri dönmemi erteliyor. Oliver ilk günden itibaren çok meşgul olacak, tıpkı çok sevdiği gibi... ve çoğu zaman evde olmayacak. Kanyondaki binalar, hiç temizlenmeyen camları ve çizme pençelerinden delik deşik olmuş zeminleriyle hâlihazırda mühendis karargâhlarına dönüştükleri için kalacak sabit bir yerimiz olmayacak. Boise'nin merkezi bana hiç cazip gelmiyor, özellikle de Oliver'ın evden bu kadar uzak olacağı sırada. O yüzden bir süre daha Victoria'da kalacağım.

Seni biraz kışkırtayım... bu ne kadar saçma ama yine de hiçbir şey beni önerimin kabul edilmesi kadar mutlu edemez... eğer Boise Vadisi'nde bir arazi için kayıt olmak istiyorsan ön kayıt için hemen Oliver'a yetki vermem gerek. Bunu yapmasını yazacağım ona; devam etmesini isteyip istemediğini sonrasında bana bildirebilirsin. Şu sıralar kayıt altına alınan bütün hükümet arazileri sulanabilir ya da sulanamaz diye sınıflandırılma kararını beklediğinden geri çekiliyor ve arsa ofisleri, Binbaşı Powell, Yüzbaşı Dutton ve zavallı kocamı suçlayan kızgın vurguncularla dolup taşıyor. Ama su kanalımızın alt tarafındaki bütün araziler onaylı ve sadece Başkan'ın kayda yeniden açıldıklarını açıklaması bekleniyor. (Sevgili dostumuz Bay Cleveland'in hâlâ görevde olmasını ve bu açıklamayı yapıp onun döneminde başlayan büyük toprak reformunu tamamlayacak kişinin o olmasını o kadar isterdim ki!) Bu yaz Boise'de toplanan anayasa kongresi ve Wiley'nin götürebileceği kadar hızlı ilerleyen Susan sayesinde Idaho'da öyle bir arazi patlaması olacak ki, belki de Batı'nın şim-

diye dek hiç görmediği kadar büyük bir patlama.

Yıllar sonra gelen ilk iyi haberin bendeki etkisini görüyor musun? İyimserliğe kapıldım bile ve hem kendimi hem de çocukları Boise'deki hayatın belirsizliklerine bir kez daha maruz bırakmaya neredeyse istekliyim diyebilirim, hatta beni endişelendiren belirsizliklere de.

Dedemle ilgili belirsizlikler mi yoksa Frank Sargent'a duyduğu tehlikeli hislerle ilgili belirsizlikler mi? Frank, Kellogg'daki altın madenlerine gittiğinde babaannemin kuşku duyduğu kişinin dedem olduğunu farz etmek zorundayım. Sanırım artık babaannemin mektupları da bunu ima ediyordu; su kanalı projesinin ilerlemesi ve kaygılarının yok olmasıyla dedem bir daha asla zaafına teslim olmayacağına söz vermiş olabilir. Bence bu tür herhangi bir imayı duymazdan gelmiştir. Onu seviyordu, ona hayrandı ve ona saygı duyuyordu ama onu yönetmesine izin vermezdi. Bir katır kadar inatçıydı ve dislektik babam gibi o da kendi tarzında kelime körüydü.

Bu yüzden, tahminime göre ne eve gelmesi için babaanneme yalvarmaya tenezzül etmiştir ne de herhangi bir söz vermiştir. Ne de Frank Sargent meselesini anlayıp karısına herhangi bir şey sormuştur. Muhtemelen su kanalının ilerlemesi hakkında raporlar hazırlamış ve babaannemin gerçek duygularının yeniden ortaya çıkmasını beklerken kendi duygusal durumunu önemsememiştir. Nihayet on beş aylık ayrılıktan sonra, 1889 Ağustos'unda Susan geri döndü.

Bir kez daha, kıtayı baştanbaşa geçen trenin basamaklarında buluştular. İkisi de dikkatli ve kontrollüydü; Nellie'yle çocukların varlığı kavuşmalarının özel olmasını önledi, karısını karşılamasındaki çekingenlik çocuklarını karşılamasındaki coşkuyla örtbas edilebildi. Sonra birbirinden uzaklaşmış hayatlarını bir araya getirdiler ve bir kez daha çiftlik arabasına koyup götürdüler.

Yol alırken konuşma fırsatları olmadı. Susan'ın eleştirel gözleri Boise sokaklarını tıpkı Leadville sokakları gibi kalabalıklaşmış buldu ama onun yarısı kadar bile güzel değildi. Dura kalka, döne döne faytonların, yük arabalarının, iki tekerlekli at arabalarının ve dört tekerleklilerin sabah kalabalığı arasında yol aldılar. Kalas kaldırımlar, erkek, kadın, çocuk, asker, iş tulumları içindeki göçmenler ve melon şapkalı politikacılarla doluydu. Redingot giymiş iki erkek, barlarda Oliver'ı yoldan çıkaran politikacı güruhundan iki kişi arsız arsız gülümseyerek şapkalarını kaldırıp Susan'a selam verdi. Susan da onlara aynı sahtelikte gülümseyerek karşılık verdi. Oliver onları öylesine selamlayarak, bakışları altında arabayı sürmeye devam etti. Susan için bu durum, az önce aşağılandığı bir odayı yürüyerek boydan boya geçmek zorunda kalmaktan farksızdı.

“Kongre üyeleri kasabayı tıklım tıklım doldurdu,” dedi Oliver. “Hem onlar hem de kamu arazisinin yeniden açılması.”

“Ve su kanalı. Sanırım artık hepsi senin tarafında.”

Oliver'ın bakışı şaşkın ve sorgulayıcıydı. “Benim karşımda olduklarını bilmiyordum.”

Susan cevap vermedi. Nellie arkada çocukları sakın tutmakta zorlanıyordu. Ollie kız kardeşlerine belli noktaları göstermek için durmadan ayağa fırlıyordu; hiçbir şeyi unutmamış görünüyordu. Sonunda babası tamamen arkaya dönüp burnunu oğlaninkine dayadı ve sert sert bakarak, “Yerine otur dostum,” dedi.

Ollie'nin bundan gözü korkmadı. Babasıyla arasında gizli bir anlaşma varmış gibi görünüyordu. Boise'ye, eve dönmek sanki hayatının en büyük olayıymış gibi heyecanlı göründüğünü düşündü Susan. “Ben sürsem?” dedi Ollie.

Susan, “Sürebilir miyim,” diye onu düzeltti.

“Daha sonra,” dedi Oliver.

Ana yoldan çıktılar ve bir blok sonra Susan'ın hatırlamadığı hafif eğilimli bir yoldan kasabanın dışına doğru yol almaya başladılar. “Bu yol yeni,” dedi Susan. Oliver, “Evet,” diye karşılık verdi.

Sol taraftaki dağlar tanıdıktı; aşağıya doğru set set inen unutulmayan çalılık alan, güneyin aşırı sıcak doruklarıyla kaplı ufuk.

Seyahat elbisesi çok sıcak tutuyordu. “Kanyona mı gidiyoruz? Wiley’le ekibin orada olduğunu sanıyordum.”

“Oradalar.”

Susan bekledi ama Oliver başka bir açıklama yapmadı. Kocasının konuşmaması karşısında duyduğu eski sabırsızlığı yüzünden Susan’ın dudakları kasıldı. Başka bir şey sormayacaktı... onları nereye götürdüğünü, nerede yaşayacaklarını. Bir yıldan uzun süren bir ayrılık sonrası, onu gördüğü ilk yarım saat içinde onun hayatında hapsolmuş hissediyor, çarpık fayton tekerlekleri ardından sürükleniyordu.

Arkadan gelen rüzgâr, tekerleklerin neden olduğu tozu üzerlerine savuruyordu; hava kanyon girişine kadar toz kaplıydı. Susan, Victoria’nın verimli, yeşil toprağı ve yumuşak deniz havasından sonra bu sürgün diyarını çorak, yavan ve sevimsiz buldu. Kuru rüzgâr dudaklarını çatlatmış, burun deliklerini kurutmuştu. Oliver tozdan hızla geçmek için atları kamçılایınca Susan sertçe savruldu.

Yavaşladılar. Ollie yeniden yağa kalkarak babasının omuzlarına tutundu. “Şimdi sürebilir miyim?”

Babası koluna uzanıp onu ön koltuğa çekti. Geçerken oğlanın dizleri ve ayakkabısı Susan’a sürtündü. Çalıların ezildiğı ve toprağın at arabalarıyla toz hâline geldiğı patika boyunca gıcırtilar eşliğinde ağır ağır yol aldılar. Yaklaşık sekiz yüz metre sonra daha az aşınmış bir patika güneye doğru ayrıldı. Oliver sağ dizgine hafifçe dokunup Ollie’nin arabayı yönlendirmesini sağladı. Susan yan tarafta akıp giden çalıları seyrederek sessizce oturuyordu; burnu toz, gözleri ıssız arazi ve zihni kasvetli düşüncelerle doluydu. Solda, o rakımda yetişmiş adaçayları temizlenerek bir yol açılmıştı ve Susan yolun sonunda, yani yaklaşık sekiz yüz metre ileride, su umuduyla filizlenmiş mahsuller artık hasat edildiğı için düzlüklerin rüzgârdan başka hiçbir şeyin olmadığı zamanlardan daha da terk edilmiş durduğu o iç karartıcı çiftliklerden birini gördü. Toprak rengi bir ev, parıldayan bir yel değirmeni... pasaklı bir kadın, tütün çiğneyen bir koca, çakallardan daha vahşi terbiyesiz çocuk sürüsü, bakımsız ağıl yığını ve tavuklar yüzünden leş gibi olmuş

bir bahçe. Susan'ın gördüğü buydu; zihninde henüz yapmadığı bir resmin eskizi gibi ışıldayan buydu.

Oliver'ın eli bir kez daha Ollie'ninkine dokundu, bu kez sol dizgine ve o yola döndüler.

Susan hızla başını çevirip sorularla dolu gözlerini kocasına dikti ama Oliver Ollie'nin şapkasının üzerinden karşıya bakarak omuzları düşmüş hâlde yola devam etti. Susan kendini toparlamaya çalışarak doğruldu. Ezilmiş çalı kokusu amonyak tozu gibi burun deliklerine doldu. Kazılarak çıkarılmış çalılar yolun iki tarafına kümeler hâlinde yığılmıştı ve Susan bu gri çalı kümelerinin iç tarafında, her iki yanda dizili fidanlar gördü; her fidan kazılmış çukurlarda desteklenmiş hâlde duruyordu ve her çukur nemliydi, o gün sulanmıştı. Arka koltuğa tutunarak karşıdaki eve ve yel değirmenine baktı. Sanki onları oraya hayal gücü olan biri yerleştirmiş gibi yolu kapatarak bir nevi mahremiyet havası yaratmışlardı. Artık net olarak gördüğü ev çok büyüktü, herhangi bir göçmen kulübesinden büyük. Önünde boydan boya güverte gibi bir veranda uzanıyordu.

“Oliver Ward,” dedi Susan, “sen bizi nereye götürüyorsun? Burası bizim arazimiz mi? Burası *bizim* yerimiz mi?”

“Yayla Çiftliği,” dedi Oliver. “Örnek çiftlik. Burayı görmenin hoşuna gideceğini düşündüm.”

Susan kocasının gözlerinin ondan bir şey rica ettiğini, onu uyardığını, “Bekle,” dediğini düşündü. Ama bekleyemedi, bir anda her şeyi anlamaya başlamıştı. “Burayı ne zaman yaptın? Sekiz yüz metre boyunca karakavak bile dikmişsin.”

Oliver'ın gözleri birdenbire parladı, kısıldı, Susan'ın anlayamadığı bir ifadeyle onun gözlerinin içine dikildi; ısrarlı, alaycılıktan fazla uzak olmayan sinsi bir bakıştı bu. “Elimden geleni yaptım,” dedi. “Sulama yapılacak tek bir kuyu olduğundan çim alanı, meyve bahçesini, buğday tarlasını ve yoncalık araziye halledemedim. Büyük su kanalı buraya gelene dek beklemek zorundalar.”

“Oliver...”

“Ağaçları dikmek *zorundaydım*,” dedi Oliver ona dikkatle

bakarak. “Sadece yolda, dört yüz elli ağaç. Evin çevresinde yüz akasya ve akçaağaç. Koruluğun için gereğinden fazla beklemini istemedim.”

“Tıpkı planladığın gibi.”

“Tıpkı planladığımız gibi.”

Susan onun kullandığı zamiri hatırlamaya çalıştı.

“Güllerin açması için vakit çok geçti. Önümüzdeki ilkbahara kadar beklemek zorundalar. Ama sarı sarmaşığı kanyondan buraya getirdim. Hiç bozulmadı. Henüz çok fazla değil ama şu an çiçek açıyor.”

Göz ucuyla onlara bakan ve kulağını dört açmış onları dinleyen Ollie atları sete kurulmuş boş eve doğru sürerken Susan dümdüz karşıya baktı. Yaklaşık her üç metrede bir geniş, alçak bir çatıyı destekleyen kare sütunları olan verandanın ferah olduğunu gördü. Oliver gülleri nereye diktiyse görünmüyorlardı. Korusunun yüz ağacı da... yani, evet, kazıklarla desteklenmiş, sürgün vermiş, çalılardan çok az uzun olan birkaçı dışında olanlar. Susan çaresizliği andırır bir ifadeyle, “Bunların hepsini ne zaman yaptın?” diye bağırdı.

Susan istasyonda karşılaştıkları andan beri ilk kez karşısında eski Oliver’ını gördü; omuzları düşük, nüktedan bir mahcubiyet içinde. “Fazla bir şey yapamadım. Ekip su kanalı projesinin ilerleyeceği haberini aldığımız haftanın ertesinde günlerce çalıştı. Burası örnek bir çiftlik olacak. Vali bana bölgenin kuyu sondaj makinesini ödünç verdi ve yolu su kanalı ekibindeki çocuklar açtılar.”

Susan sızlayan gözlerini kapattı, güçlkle kapalı tuttu, sonra yeniden açtı ve “Tanrı, işgüzarlarla aşırı iş yapanları hiç sevmez,” dedi. Sonra aniden haykırdı, “Ya *para*? Bunu nasıl ödeyeceğiz?”

Arkadaki çocuklar bağıştılar. “Burası bizim mi? Evimiz burası mı?” Ollie babasının yüzüne bakmak için dönerek, “Kanyonda yaşamayacak mıyız?” diye sordu. Hem Susan hem de Oliver onları duymazdan geldi. Oliver Ollie’nin başının üzerinden karısının gözlerinin içine bakarak, “Başlangıç olarak şirketin kanyon için sana verdiği parayı kullandım. İmzaladığım ilk anlaşma oydu.”

“Orayı sattın mı?”

“Ederinin iki katına. İyi bir anlaşmaydı. Senin de bu paranın burası için kullanılmasını kabul edeceğini düşünüp riski göze aldım.”

“Baba, kanyon artık bizim değil mi?”

“Pek sayılmaz. Ama oraya gidebilirsin. Her istediğinde.”

“Kanyondaki evin ederinin iki katı bile burayı karşılamaya yetmez,” dedi Susan.

“Su kanalı hisselerimizin birkaçını John’la Bessie’ye sattım.”

Susan dehşete düştü. “Ah Oliver, keşke *onları* bu işe sokmasaydın. Su kanalı meselemize *onları* da mı bulaştırdın?”

“Onlar dâhil olmak istedi,” dedi Oliver. “Aileden kalan evinizden paraları vardı. Susan Kanalı’nın aşağı kısmında onlar adına bir ağaçlık bir de arazi talebinde bulundum.” Bakışı dürüst ve sabitti. “Bessie’nin burada yaşaması hoşuna gitmez mi?”

“Ah,” dedi Susan kafası karışmış hâlde, “azıcık paralarını riske atmamalılar. Sen de tek kelime etmedin. Bessie de bir şey söylemedi. Neden?”

“Ben söylememesini rica ettim,” dedi Oliver belirsiz, inceleyen, çarpık bir tebessümle. “Onların da buraya taşınacağını sana ben söylemek istedim. Evin yanında. Bir sürpriz demeti.”

“Şey, elbette harika olacak... ama...”

“Şimdi bir karar vermen gerek, burada tozun toprağın içinde kamp mı kurmak istersin yoksa kasabada bir pansiyonda kalmak mı? Çünkü evi zamanında bitiremedim.”

Tekerlekler kumda dönüyordu, her yanları toz içinde kalmıştı; Susan rüzgârın, evin bir köşesinden kaldırdığı tozları sarmal hâlinde kereste yığını ve derme çatma tuvaletin yanından döndürerek doğuya doğru giden yarım bir toz hortumuna dönüştürdüğünü gördü.

“Burada diye düşünüyorum,” demeyi başardı. “Kendi yerimiz varken pansiyona para harcamanın anlamı yok.”

“Burası henüz çok iptidai.”

“Bu bizim için yeni bir şey mi?” dedi Susan.

Ses tonu niyet ettiğinden daha sertti. Ama Oliver karşılık vermedi; sadece bir süre onu inceledi ve sonra, “Nellie? Sen nasıl buldun?” demek için arkaya doğru döndü.

Nellie rahat bir ifadeyle, “Gayet güzel görünüyor,” dedi. “Hepimiz yardım edersek uzun sürmez bence.”

Ollie, “Patch burada mı?” diye sordu; Betsy babasının omuzlarını dürtükleyerek, “Benim de bir midillim olabilir mi? Neredeyse sekiz yaşındayım,” dedi ve Agnes, Nellie’nin sımsıkı tutan elleri arasında ayağa kalkarak, “Ben de isterim! Ben de dört yaşındayım,” diye bağırdı.

Oliver, “Hepinizin midillisi olacak,” dedi ve Dizginleri Ollie’nin elinden alıp henüz boş olan bahçede arabayı durdurdu.

Susan, sahte de olsa biraz coşku göstermesi gerektiğini bilerek elleri kucağında oturmaya devam etti. O, Victoria’da kendini kocasından uzak tutarken Oliver ona bu mekânı hazırlamak için her boş vaktinde deli gibi çalışmıştı... kanyonda, evin içinde geçen onlarca gece boyunca çizdikleri, silip baştan çizdikleri mekândı bu. Kocasının ne yapmayı ümit ettiğini noktasına, virgülüne kadar biliyordu; henüz büyümemiş ağaçlar ve ilk çiçeklerini Agnes doğduğu yaz açan sarı sarmaşığın yerinden sökülüp buraya dikilmesi yüzünden sevinç gözyaşları dökebilirdi. Ama çalı kaplı yaylada açık bir yara gibi duran bomboş bahçe başka bir hisle ağlama duygusu uyandırdı onda. Yuva özlemi duyduğu saatlerde vadinin yumuşak ve kuru rüzgârıyla burasını tertemiz hayal etmişti, çorak arazide döne döne gezinen toz hortumlarıyla ve dağın eteği boyunca uzanan su kanalı inşaatından geldiğini tahmin ettiği toz dumanıyla kaplı olarak değil. Vadiyi böylesi yeni başlangıçlarla çirkinleştirilmiş hâlde değil, tertemiz ve vahşi olarak hayal etmişti. Güzel ve medeni bir hâle gelebilmesi için çok uzun yıllar geçmesi gerekecekti. Kanyon evi başka bir şeydi onun için... geçici bir kamp alanı. Bu ev ise hayatının geri kalanını geçireceği yerdi.

Oliver aşağıya atladı. Tekerleğin ötesinden biraz acımasızca, “En kötüsünü düşünsen iyi olur. Kuru havada tozlu, yağmurlu havada çamurlu olacak ve rüzgârı kesecek hiçbir şey yok. Ama dikkatini manzaraya çekerim.”

Susan manzaraya bakmadı; kocasının gözlerinin içine baktı. “Evet,” dedi neredeyse fısıldayarak. Çocuklarının, bütünüyle yabancı oldukları bir yere ayak basmaya isteksizmiş gibi, hâlâ belirsizlik içinde oturduklarının farkındaydı.

Sonra bir çiftlik köpeği kuyruk sallayarak kulübeden çıktı, arkasından da dört tombul yavrusu göründü.

Çocukların hepsi aşağıya inip ona doğru koştular ve tozun içinde korkudan sinmiş halde kuyruk sallayan hayvanın yanında çömeldiler. Yavrular çocukların parmaklarına hücum ettiler, sırtüstü yere uzanıp okşanmak için için tüysüz karınlarını açtılar. Agnes elini çekinerek yavrulardan birine uzattı. Ufaklık parmaklarını ağzına aldı ve Agnes somurtarak elini hızla geri çekti. Yavru, ayakkabı tokasını yakalayıp geri geri giderek kızgın hırıltılarla çekiştirdi. Agnes çekiştirmesine izin verdi, yüzü gülücüklerle aydınlanmaya başladı ve birden neşeyle gözlerini kısıp kollarını iki yana açtı ve eteği siyah çoraplı çevik bacaklarını ortaya çıkaracak şekilde uçuşarak dönmeye başladı. Tombul ve azgın yavru aynı neşeyle Agnes’e katıldı. Agnes’in denizci şapkası başından çıkıp çenesinin altındaki lastik şeride bağlı hâlde arkasında uçuşmaya başladı. Tıpkı gümüş saçları gibi ona özel bir mutlulukla, küçük bir hortum misali döne döne bahçenin diğer tarafına geçip kereste yığınının ve kulübenin etrafından dolanıp uzaklaştı. Uzağı iyi göremeyen yavru yönünü kaybedince durup bakınarak ve koklayarak Agnes döne döne geri gelene ve ona yaklaşırken sendeleyip tozun içine yuvarlanana kadar bekledi. Yavru onun ortaya çıkmış kulaklarına atladı ve Agnes çığlık atarak kulaklarını kapattı. Toz kalktı.

“Ahh, çok fena,” dedi Susan. “Leş gibi olacak.”

Ollie’yle Betsy köpeğin dikkatini başka yöne çekip Agnes’i kurtarmaya çalışıyorlardı. Oliver kahkahalarla gülerек tekerleğin yanında duruyordu. Güneş ve rüzgârla geçen sayısız yaz tenini pütür pütür yapmış ve çatlatmıştı. Çenesi kalınlaşmış görünüyor, bıyığı dudaklarını saklıyordu. Susan’ın gözüne bir kayalık kadar ulaşılmaz ve otuz dokuz yaşından yaşlı göründü.

“Muhteşem bir endamı olacak gibi görünüyor,” dedi Oliver.

“Evet. Hepsinin.”

Nellie arabadan indi ve Agnes'i toparlamaya gitti. O an ikisi, dikkatlerini birbirlerinden başka bir yöne çekecek hiçbir şey olmaksızın yalnız kaldı. Susan kocasının yüzünde sefalet izleri aradı... onu zayıf kişiliğinden kurtaracak karısı yanında değilken nasıl yaşamıştı?... ve sadece açık havanın neden olduğu kaba bir güç görebildi. John'un ki gibi bir yüzü olduğunu fark etti. Onu sınır bölgesindeki bir çiftliğe koysan kovboylardan ayırt etmek mümkün olmazdı. Yine de eski kavgalarını tekrar etmek için eve dönmediği konusunda bir tür güvenceye hakkı olduğunu düşündü. "Oliver..."

Kocasının parlak mavi, dimdik bakan, durumun tamamen farkında olan bakışı onu vazgeçirdi. Kendini savunma ya da haklı çıkarma veya herhangi bir söz verme konumuna sokulmayı reddediyordu. Bakışı, bildiğinin en iyisini yaptığını söylüyordu. İyisiyle kötüsüyle neyse oydu. Karısının alışkanlıklarını denetlemesine razı değildi. "Sen *benimle* evlendin," diyordu bakışı. "Belki bu bir hataydı. Ama beni dönüştürebileceğin kişiyle evlenmedin. Değişmiş hâlim pek de iyi olmaz."

Susan'ın içinde açılmak için titreşen şeyler yeniden kapandı.

"İnmeyecek misin?" dedi Oliver elini yukarı doğru uzatarak.

"İneceğim."

Nasırlı büyük eli Susan'ın elini avucuna aldı ve Susan basamağa basıp yere indi. Oliver başını sallayarak, "Ağaçlar büyüyene kadar güneş gözünü rahatsız etmesin diye verandayı evin batısı boyunca uzattım," dedi.

"Çok düşüncelisin," dedi Susan. "Işıl ışıl, güneş dolu bir odayı sevmiyorum."

Arka kapı açılmıştı ve eşikte bir kurulama bezini deli gibi sallayan Wan duruyordu. Susan, "Hey Wan, merhaba, merhaba! Burada olduğunu bilmiyordum. Bu harika! Bir dakika..." diye bağırarak parmak ucunda yükselip el salladı.

Betsy'yle Ollie yavruları bırakıp Wan'ı selamlamak için fırladılar. Üstü başı temizlenen Agnes, onun kim olduğundan emin olmadığından geri durdu.

"Agnes onu hatırlamaz," dedi Susan. "Onu geri getirebilmiş ol-

man harika. Gittiğini görmek beni çok üzmüştü. Neredeyse eski günlerdeki gibi. Wiley, Wan, hep bir aradayız. Ya John? John da bizimle mi?”

“Yel değirmeninde su arabasını dolduruyor. Arabayla oradan geçerken gördüm onu.”

“Ah, *gerçekten* eski günlerdeki gibi.”

Aralarında asılı duran bir isim daha vardı. Susan, kocasının gözlerinde orada yazıyormuşçasına ayan beyan gördü bunu. Oliver, kasten ifadesiz tuttuğu kuru ve tebessüm etmeyen bir yüzle tozlu bahçede yanında duruyordu. Sonra başıyla kuzeyde, kanyonun üst taraflarında bir şey gösterdi. “Bütün ekip,” dedi. “Sanırım merhaba demek için Frank de geliyor.”

Susan hem bakmak için hem de yüzündeki utanç ifadesini saklamak için döndüğünde kendisiyle puslu dağ yamacı arasındaki yarı yolda küçük bir toz bulutunun hareket ettiğini gördü. Uygun kelimeleri bulma, uygun duyguları gösterme çabasıyla boğazı ve kalbi âdeta kördüğüm oldu. Sevinçten daha az herhangi bir ifade dikkat çekerdi, aşırı sevinç ise göze çarpardı. Gerçi onun ne hissettiğinden ve bu isim karşısında yüreğinin hop etmesinin sevinçten mi yoksa panikten mi kaynaklandığından emin değildi. Kendi kulağına kırılğan ve yapmacık gelen bir sesle, “Frank mi?” dedi. “O da mı? Ah, ne güzel. Onun geleceğini bilmiyordum.” Hareket eden toz bulutuna bakmaya devam etti çünkü böylece Oliver’a bakmak zorunda kalmıyordu.

“Bu su kanalına üç yıl emek harcadıktan sonra mı?” dedi Oliver. “İlk işim onu buraya getirmek oldu. Wiley, Susan Kanalı’nın başında dururken o da saptırma bendi ve büyük kanal projesini yönetiyor.” Susan’ın kolunu tuttu. “Hadi gel, evini görmek istemiyor musun?”

Susan her nedense azarlanmış hissederek ilerledi. Kavuşulan eski dostlar, ona sürpriz olarak yeniden kurulan kanyon ailesi, her şey eskisi gibi. Onlar evi dolaşırken çocukların içeride çığlıklar attığını duydu. İki eliyle Wan’ın elini şevkle, aşırı bir coşkuyla sıktı. Tebessüm etmekten yüzü acıdı, odaları bir kâhya merakıyla inceledi.

Zihni ise başka bir şeye takılıydı, ıslıl ıslıl buzlar altındaki ka-

ranlık sular gibi fokurduyordu. O sırada içki içtiğinin bir işaretini görmek için Oliver'ın yüzünü inceliyor, geri dönüşün hata olup olmadığını anlamaya çalışarak dikkatle ona bakıyordu; az kalsın neler yaptığı ve ne yapmaya niyeti olduğu konusunda açık sözlü olmasını isteyecekti. Kocasını Frank'ten söz ettiğinde kafasındaki bir sorunun cevabını bulmak için onun yüzünü inceliyor muydu? Cevabı almış mıydı? Bu ismi duyduğunda yüreği öylesine hop etmişti ki sevinç korkudan, gizlilikten ve gerçekte ne hissettiğini göstermenin nasıl da tehlikeli olduğuna dikkat etme duygusundan baskın gelmişti. Oliver bunu anlamış mıydı?

Neredeyse bunu sormasını arzu ediyordu, o zaman konuşarak bunu çözümleyebilirdi, o zaman Susan söz verebilirdi ve böylelikle ondan da bir söz talep edebilirdi; bu durumun ikisinin de bir şeyden vazgeçmek zorunda olduğu bir tür alışveriş olduğunu düşündü. Sarsılmıştı ve tehlike altındaydı; aynı zamanda onunla evlendiğinde hazırladığı yatakta yatmaya kararlıydı.

Hoşnut ya da tenkit edici sesler çıkararak bir odadan bitmemiş başka bir odaya yürürken kocasının tek kelime etmemesine kızıyor, konuşarak sorunlarını çözmeye yanaşmayacağını bilmenin sıkıntısıyla için için öfkeleniyordu. Onun ağzından tek bir kelime almak kayadan altın çıkarmaktan daha zordu. Sessizliğiyle Susan'a işkence ediyordu. Frank'i projeye geri getirmekteki kastı neydi? Karısını sınıyor muydu? Onun nefsiyle mücadele etmesine mi yol açmak istiyordu? Evinin içindeki gizli eğilimi fark etmeyecek kadar ahmak mıydı?

Neden bu konuyu konuşmuyorsun, demek istiyordu Susan ona öfkeyle. Eminim başka bir şey olduğunu düşünüyorsun. Bunu neden dile getirmiyorsun? Getir ki öyle bir şey olmadığını söyleyebileyim.

Babaannemin dedeme sormak istediğinden pek farklı olmayan bir soruyu kendime sormak zorunda kalacağım. Tıpkı şu anki gibi sabahın on buçuğunda, dirseğimin kenarında yarı boş bir viski şişesi ve suyla çalışma masamda oturuyor oluşum geleceğim için ne anlama geliyor? İçki dolabına tekerlekli sandalyeyle yapılan kısa bir seyahat sayesinde ağrıyan kemiklere katlanmak epey bir süredir daha kolay geliyor. Son iki haftadır her gün öğle yemeğinden önce yarı sarhoş hâle geliyor olmamdan nasıl bir sonuç çıkarmam gerek?

Nasıl bir sonuç çıkarmam gerektiğini gayet iyi biliyorum. Sıkıntılıyım, belki çizgiyi aşmış durumdayım. Ağrı; sebep bu mu? Shelly'nin ifade ettiği gibi, ıstırabını hafifletmek için alkolik olan sakat, zavallı bir yaratık mıyım? Oysa bu denli dramatik bir şey yok. Ağrım çılgılık attıracak türden değil, sadece dış sıktıracak türden.

Yalnızlığa yaptığım yatırımın karşılığını mı almaya başlıyorum? Çılgınca mı davranıyorum? Rodman böyle düşünüyor olabilir. O dağda, babaannesinin mektuplarını okumak dışında hiçbir şey yapmadan oturmak herkesi içmeye teşvik eder.

Yoksa yalnızlığımın tehdit altında olduğunu mu hissediyorum? Rodman'ın, Ellen'in ve onların maşası olan o doktorun içeri girip beni nasıl esir alacaklarını planladıklarını mı duyuyorum? Kendi deliğinde çırpınıp duran bir Kafka yaratığı mıyım?

Sebepler belki hepsi, belki de hiçbiri değil. Hayatım boyunca fazla sosyal biri olmadım; yaş ve sakatlık, bir zamanlar gençlik ve sağlığın özlem duyduğu şeyi teyit ediyor sadece. Yıllarca her sabahı çalışma odamda geçirdim, tıpkı şimdi yaptığım gibi. Gerçek şu ki dersler, toplantılar, sınavlar, ziyaretçiler, kütüphane ziyaretleri ve daha bir sürü şey yüzünden oradan zorla çıkardım. Öğleden

sonralarım, koltuk değnekleriyle atılan sekiz tur ve Shelly ya da annesiyle yapılan kısa sohbetlerden daha dolu olurdu. Akşamlarımı şu an olduğu gibi okumayla geçirirdim ama sık sık akşam yemeklerine, arkadaşlara, konserlere, gösterilere ayırırdım. Güzel, eski usul, bilgece bir hayat yaşadığımı düşünürdüm. Şu an sahip olmadığım şey, o zamanlar sahip olduğum arkadaşlar. Bazıları, Ellen beni terk ettiğinde ve bir ucubeye dönüştüğümde rahatsızlık hissedip uzaklaştılar; diğerlerinden ise buraya yerleştiğimde ben uzaklaştım. Şuradaki kadehi, onların eksikliğiyle açıklamanın tatmin edici olacağını sanmıyorum.

Her zaman kolayca ikna edilen biri oldum. Kafam iyiyken kendimi hep daha iyi hissettim ve daha iyi konuştum. İçimde dedem mi var? Neden olmasın? Emniyet supabı olarak başlayan ve sosyal rahatlık kazandıran davranışlar alışkanlığa dönüşür. Eğer şimdiye dek ağrıyla, can sıkıntısıyla, az konuşmayla, gerginlikle, arkadaşsızlıkla ya da herhangi başka bir durumla hiç ilgisi olmayan fizyolojik bir açlık edinmişsem bunda şaşırmayı gerektirecek bir şey yok.

Ama bu çok riskli. Eğer kendime bu yoldan gitme izni veririmsem onlara fırsat tanır ve her şeyi kaybederim. Diyelim ki ağrım var. Ya buna katlanabilirim ya da yeniden kortizon almaya başlarım ve kortizon ödem yapıp beni şişirir, uykusuzluğa neden olur. O zaman neden istediğimi alıp bedelini ödemeyeyim? Rodman'ın istediği gibi idare edebileceği aciz, yaşlı bir ayyaşa dönüşmektense uykusuz kalmayı ve şu anki hâlimden daha Gorgon görünmeyi tercih ederim.

Bu yüzden bağımsızlığım uğruna saadetimi feda ediyorum. Şu dakikadan itibaren içkiyi bırakıyorum.

Peki, yarısı boşalmış kadeh ne olacak? Lavaboya mı dökülecek? Neden? Omurgam yeterince sert, göstermelik hareketlerle onu daha da sertleştirmemeliyim. O hâlde? Hoş tatlı, kahverengi bir yudum daha ağıza boşaltılır, dişler arasında kısa bir süre dolandırılır ve yutulur. İşte bu kadar.

Şimdi daha mı iyi hissediyorum? Düşün, gerçekçi olmaya çalış.

Hayır, daha iyi hissetmiyorum. Haksızlığa uğramış, taciz edilmiş ve gözetleniyor hissediyorum. Eve tıkalı kalmış yaşlı bir akademisyenin içkisini neden huzur içinde içemediğini öğrenmek istiyorum. Nasıl olacağı belirsiz bir gelecek için neden temkinli olmak zorunda olduğumu öğrenmek istiyorum. Kimin geleceği? Lyman Ward'un değil. O gaz yağına geri döndü ve babaannesiyile dedesinin hayatını yaşıyor. Onun geleceğinin kendisini ya da bir başkasını rahatsız etmesine gerek yok. Alnından yaklaşık bir metre ötede duran dedesinin süvari tabancası, işler katlanamaz hâle geldiğinde her zaman bir çözüm olduğunu söylüyor ona. Aklının çelinmemesi, işlerin henüz katlanılamaz olmadığını kanıtlar görünüyor. Ama şu yaşlı dede olmasa her şey çok daha tatsız olurdu.

Bu yüzden eylemcilerin de dediği gibi, devam et. Devam et Lyman. Babaannenin yaşanacak koskoca bir elli yılı daha var. O yılların devam etmesini sağla.

Bu elbette imkânsız. Asla bitiremeyeceğim. Sonbahar neredeyse geldi, Shelly köy hayatının dinginliğinden fizyolojisinin kaldırabileceği kadarını aldı ve yakında buradan ayrılıyor. Ada, nefes zorluğu çekiyor. Çok sigara içiyor; önüne, bulaşık suyuna, ütülediği çamaşırlara kül düşüren bir sigarası her zaman var ve yatağımı yaparken yaşlı bir köpek gibi hırıltılı sesler çıkardığını duyuyorum. Amfizemi varsa hiç şaşırmam, akciğerleri eski bir tahıl ambarı gibi işlevsiz hâle geldi. Çok hızlı soluk alıp veriyor, göğsünde ve sol kolunda ağrı var, kalbi de kötü durumda olabilir. Ahh, hayır! O çökerse ben ne yaparım?

Bunu çok düşünmek çaresizlik unsurunun bağımsızlık hayallerime ket vurmasına neden oluyor. Sakin bir rutinle geçen yazın ve köy havasının beni buraya geldiğimden çok daha iyi bir duruma getirdiğini söyleyerek kendimi kandırmayacağım. Kalktığım-dan beri altı aspirinle bir şişe viski içtim ve hâlâ ağrım var.

Ahh, bu da ne böyle! Sağ tarafım çekiliyor, orta kısmım çöküyor, sol tarafım ise parçalanıyor, şişedeki desteğimi arka tarafa

henüz gönderdim. Saldıracağım. Bancroft'un* tarihçilere verdiği "Konuyu onun ifadeleriyle ortaya koyun ama onu kendi ifadelerinizle yargılayın" tavsiyesine uyarak babaannemin şahsi geçmişini yazmaya devam edeceğim.

Aslında yargıyı tamamen dışarıda bırakmayı tercih ederim. İnsanları yargılarken rahat hissetmiyorum. Kendisini teşhir edenin babaannemin kendisi olmasını tercih ederim; yayladayken yazdıkları, mektuplaşmayla geçen upuzun yarım asır boyunca yazdığı en uzun ve en kapsamlı mektuplar.

* George Bancroft (1800-1891) Amerikalı tarihçi ve siyasetçi. (ç.n.)

Yayla

16 Ağustos 1889

Sevgili Augusta,

Beş gecedir çalılıklar arasındaki evimizde uyuyoruz. Buradaki her şey gibi o da kocaman ve ham. Her şey gelecek için; belirsiz bir gelecek için bugünü feda ediyoruz. Zaman içinde çok güzel olabilir ama şu an umutsuz görünüyor. *Her şeye* ihtiyacımız var... brandalar, daha fazla sandalye, evin, çayırılığın, çalıların, çiçeklerin, ağaçların etrafında tahta yürüme yolları, *gölgelik*. Güneş doğuşundan batışına kadar tepemizde. Kum yerine tozla kaplı bir sahil mekânı gibiyiz. Verandada beş santim toz birikmiş duruyor; orada oturmaya, kitap okumaya ya da çalışmaya kalkışırsak rüzgârla yüzümüze toz çarpıyor; bahçede fırıl fırıl toz dönüyor; her adımda tozda ayak izi çıkıyor; kanyon girişinde âdeta asılı duruyor ve özellikle günbatımında bütün vadiyi bulandırıyor.

Almaden'dayken güneş battıktan sonra toz bulutlarının tuhaf bir biçimde nasıl şekil değiştirdiklerini yazardım sana. Burada da aynı. Bu yayla bazı açılardan bir geri dönüş. Tıpkı Almaden'daki gibi, ay arkamızdayken uçsuz bucaksız uzanan bir vadiye bakıyoruz. Güney, doğu ve batı yönünde gözümüzün görebildiği hiçbir yerde ağaç yok. Kuzeyde ise nehir boyunca uzanan sulak araziler var. Arazinin heybetli şekli, âdeta yeni yaratılmış ve ağaçlarla ekinlerin doğumuna hazırmış gibi göğün altında bomboş uzanıyor.

Bu, Oliver'ı içine çeken bir görüntü. Tıpkı bir serap görmek için yanıp tutuşan bir adam gibi peşinden gidiyor ve çalışıyor, çalışıyor, çalışıyor. Ölçümleme işini yürütüyor; kanal inşaatını denetliyor; politikacılarla, müteahhitlerle ve hissedarlarla görüşmeler yapıyor; bunca işin arasında ziyarete gelen sendika temsilcileriyle

ilgileniyor –buraya geldiğimden beri iki kez ziyaret edildik– ve alacakaranlıkla karanlık saatlerde ve hatta hava iyice karadıktan sonra bile John’la birlikte dışarıda araziye, binalara ya da kuyuya bir şeyler yapıyor. Heyecan içinde ve çok enerjik. Ama yüreğimin bana fısıldadığı, bütün hayallerine ulaşmasının daha yıllar süreceği. Bu arada da yaşılanıyoruz, eksiliyoruz, bir zamanlar hayatı zengin ve muhteşem kılan her şeyle bağımızı koparıyoruz. Seni son gördüğümünden bugüne ne kadar süre geçtiğini az önce parmaklarımla hesapladım. Yedi yıldan fazla.

Toz ve yıllar onu karanlığa gömmeden önce nihayet evimizden söz etmeye başladım. Kanyon evinin kerpiç duvarlarına yeniden kavuştuk. Kerpiç kanyondaki kadar katı değil ama rengi daha iyi; yeşilimsi sarımtırak bir gri, sahil kumu gibi. Odalardan birindeki ahşap kaplamayı ve doğramaları önceki gibi fildişi rengine boyayacağız; bunun duvarların rengini ortaya çıkaracağını düşünüyorum. Bir odanın işinin bitmesi bile keyfimi yerine getirecek. Böyle düşünmek zorundayım... bir oda, ardından bir oda daha, sonra bir tane daha... ta ki hepsi bitene kadar ve sonra dışarısı toz yerine çimen kaplı olacak ve verandada günbatımlarını seyretmek için bir hamak.

Sonrasında eğer buraya gelebilirsen sana rahat, ferah bir yatak ve kusursuz güzelliğinin kendini yuvasında hissedeceği bir ev verebileceğiz. Kırsalın bu uçsuz bucaksız genişliği sana öyle ıssız ve tuhaf görünecek ki! Yine de bayırdaki bir çalı yığınının yanında uzanmaktan ve vadiden aşağıya, karşıdaki sıradağın bağrına bakmaktan keyif alabilirsin; hani bir zamanlar Orchard Hill’de uzanıp karşı taraftaki Dutchess County çiftliklerine bakardık ya... işte ona benziyor.

Wiley, Susan Kanalı’nda on iki kilometreden fazla ilerledi. Bizim aşağı tarafımızdaki sahipli arazileri sulamak için içinden su akar hâle gelmeden önce otuz iki kilometre daha uzayacak. Bu da ancak önümüzdeki yaza. Bu arada “Büyük Kanal” işçiler ve kazma aletleriyle dolu ve kanyonda dinamit sesleri yankılanıyor. Bu projenin ne kadar büyük olduğunu görmek beni dehşete düşürüyor. Onun hayalini kurmasına yıllar boyunca yardımcı olduğum şeyin ne ol-

duğunu algılayacak kadar hayal gücüne sahip değilmişim. Büyük Kanal muazzam bir şey, insan yapımı bir nehir ve bittiğinde yaklaşık yüz yirmi bir bin hektar, yani yaklaşık bin iki yüz doksan beş kilometre kare alan sulayacak. Dünyada bundan küçük ülkeler var. Birkaç baraj olması gerekecek ama onlar sonra gelecek. Barajlar olmasa bile bu, Batı'nın en büyük şeylerinden biri olacak.

Biten bölüm –ki şimdiye kadar sekiz yüz metreden fazla– büyük bir eğimle dağ yamacını dolanıyor; en üst kısmı yirmi beş metre genişliğinde, en altı ise on beş metre. Üç buçuk metrelik setlere, toprakla çakılın aşağı kaymasının durması anlamına gelen “doyma açısı”yla eğim veriliyor. Kanalin en alt kısmında on beş atlı hiç sıkışmadan yan yana ata binebilir. Geçen gün Londra sendikasından gelen beylerle birlikte bütün bunları görmek ve her şeyin benim kocamın hayal gücü ve yenilmeyi reddetmesi sayesinde olduğunu hatırlamak benim için çok iyi oldu.

Çok fazla çalışıyor, hep çok çalıştı. Bu yüzden zaman zaman onu suçladım, ailesi işinden sonra geldiği için ona kızdım. Şimdi sulama araştırmasındaki saha çalışmasını bitirmek için son kez dağlara gitmesi gerekiyor ve bu, Ollie Doğu'ya doğru yola çıkmadan önce babasını tekrar göremeyecek demek. Birbirlerine çok düşkün oldukları için bu üzücü bir durum. Ama ne yapabilirim? Ollie St. Paul's okulunun ona verdiği fırsatı kaçırmayı göze alamaz. Orada tek başına olacak, midillisini ve gün boyu at sırtında Wiley'yle ya da babasıyla birlikte dolaştığı inşaatın heyecanını özleyecek. *Hayatını* midillisinin üzerinde geçiriyor.

Victoria'da yaşadığımız süre boyunca kanyondan sanki zorla dışarı atıldığı cennetmiş gibi söz ediyordu ve buraya döndüğümüz anda oraya gitmek istedi. Dün burada yapılması gereken her şeyi bırakıp onunla kanyona gittim. Wiley oradaydı ve bize değişiklikleri gösterdi. O ve Frank bizim yatak odamızı paylaşıyorlar, diğerlerini ise iki teknik ressam kullanıyor; kulübe insan dolu. Bir zamanlar umut içinde yaşadığımız sakin kanyondan çok farklı göründü gözüme. Ama diktiğimiz ağaçların iyi durumda olduğunu, gelinciklerin kendi kendine tohumlanıp tümseğin çevresini sardığını ve insan teşviki olmadan çiçek açtığını görmek

beni çok mutlu etti.

Cennete geri dönüş tuhaf bir duyguydu. Aşağıdaki nehir tıpkı önceden olduğu gibi oradaydı, tepemizdeki bulutlar da. Güneş ışıkları tam hatırladığım gibi iniyordu... bazen o küçük kanyonun kavruk çakıllarının kokusunu aldığımı düşündüğüm olurdu. Her şey bıraktığımız gibiydi ama bir o kadar da değişmişti. Issızlığımızın mahmurluğunun yerini yoğun bir meşguliyet ve bir zamanlar sadece kendi kutsal topluluğumuzdakilerin yüzlerini gördüğüm kapılardan uzanan yabancı yüzler almıştı. Bu beni epey hüzünlendirdi ve Ollie'yi de üzdüğüne eminim; bütün anıları yok olmuştu. Elbette onu bu konuda konuşturmayı başaramadım. Her şeyi içine atıyor, kafasına takıyor ve dışa vurmuyor. Bu durum geleceği konusunda beni endişelendiriyor. Çok kolay incinebilir.

Geri dönerken John'un eski kulübesinin önünden geçtik ve o küçük evin seksen adamlık ve iki yüz atlık kocaman bir inşaat kampıyla yok edildiğini gördük. Orada Frank, nehri önce Susan Kanalı'na, sonra da büyük kanala akıtacak saptırma bendinin yapımı için tepenin tamamen yıkılmasını denetliyor. Korkarım ki Frank canlılığını ve neşesini biraz kaybetmiş, neredeyse ağırbaşlı biri olmuş. Oliver gibi o da kendini acımasızca işe vermiş, bunun onu ruhen çökertmesinden korkuyorum.

Ah Augusta, umutlarımı biliyorsun. Kaygılarımı biliyorsun; seni tamamlayan ve destekleyen mükemmel bir adamla evli, mükemmel bir varlık olmana rağmen kendisinden fazla emin olmayan birinin değersiz çelişkilerini anlayamazsın. Yıllar önce, Frank'in duyguları konusunda kesinlikle haklıydın ama o tam bir beyefendi, durumu anlıyor. Bu yüzden Oliver'ın iki haftalığına gidecek olması beni korkutmuyor. Bu yaylada ve kendi içimde oldukça güvendeyim; üstelik çalışmaktan, Oliver'la Frank'in alıyor görüldüğü tatminin aynısını alıyorum. Bu sabah, tüm bu karmaşanın ortasında masamdaki tozu üfledim ve iki saat boyunca yazdım. Yarın kanala gidip işçilerin kazdığı toprak yığını setlerden kaldırışlarını çizeceğim. "Ücra Batı'daki Hayatım" adlı yazı dizisi gelecek hazırlıklarını da içermeli çünkü Ücra Batı'daki hayat bundan ibaret.

Sevgili Augusta,

Bu sabah küçük oğlumu uzaklara gönderdim ve biliyorum ki o da benim kadar üzgündü. Nellie ve ben, ona ne harika şeyler göreceğini, ne güzel şeyler öğreneceğini, ne iyi öğretmenlerden eğitim alacağını ve ne iyi çocuklarla arkadaş olacağını anlatarak metanetimizi ve kararlılığımızı korumaya çalıştık. Bu sabah (on buçuk trenine yetişmesi gerektiği için) kahvaltıdan sonra giyinip hazırlansın diye onu odasına gönderdim, uzun süre ortada görünmeyince odasına girdiğimde onu, kocaman ve koyu renk gözlerle, son üç haftadır Idaho güneşi hiç değmemişçesine solgun bir yüzle yeni okul kıyafeti içinde yatakta otururken buldum. “Ne oldu Ollie?” dedim. “Sorun ne?” Ağlamaklı bir ifadeyle bana baktı ve “Anne, gitmek zorunda mıyım?” diye sordu.

Ah, ahh, tek yapabildiğim ona sımsıkı sarılıp gözyaşlarımla onu boğmamak için kendime hâkim olmaktı. Sadece on iki yaşında. O yaşta Idaho’dan New Hampshire’a kadar tek başına seyahat etmek zorunda kaldığını; üstelik yeni ve yabancı bir yaşama, hiç kimseyi tanımadığın ve Batı’dan gelen cahil, hiçbir şey bilmeyen çirkin ördek yavrusu olarak görülmekten korktuğun bir yere gittiğini düşünsene. Öyle hissettiğini biliyorum... bana hiçbir şey söylemese de Nellie’yle konuşmuş.

İyi ki Oliver burada değildi. Oğlanın Doğu’ya gitmek zorunda olması konusunda hiçbir zaman benim kadar emin olmadı. Daha geçen hafta, “Onu neden gönderiyoruz?” dedi bana. “Oğlumu yeniden tanımaya henüz başladım. Neden Boise’de bir liseye göndermiyoruz?”

Elbette böyle bir şey olmaz. Aslına bakarsan Boise’de hemen hemen hiç kimseyi tanımıyor, St Paul’s okulunda çok daha fazlasını tanıyacak; üstelik bölge okulundan hiçbir şeye hazırlanmamış, kültürel hiçbir şey almamış, Idaho medeniyetinin güzelliklerine inanan bir barbar olarak çıkar. Kalbime taş basmak zorunda kaldım ve sonunda korkusunun üstesinden geldi.

Ama tren hareket ettiğinde ve onun cama yapışmış ürkek yüzünü, Nellie'ye, Frank'e, kız kardeşlerine ve bana tek başına, yarı cesur el sallayışını gördüğümde çöktüm ve bütün öğleden sonrasını durup durup ağlayarak geçirdim.

Onun şimdi Wyoming'te bir yerlerde, koltuğunda büzülmüş, akıp giden kırsalı seyrettiğini ve aklından bir sürü şey geçirdiğini düşünmeye tahammül edemiyorum. Aklından neler geçiyor? Annesinin onu evden gönderdiği. Eğer Idaho'da yaşarsak hayatın bize neler sunacağı. Ama uzun vadede, eğitim alması, yetişmesi, düzgün ve dürüst, hatta belki de asil bir birey hâline gelmesi için fırsat verilmesinin her tür mutsuzluğa değdiğini fark edecektir. Bunun dört elle sarıldığım şeylerden biri olduğunu, seni ve Thomas'ı görme şansı olacağından küçük oğluma imrendiğimi itiraf ediyorum. Hayatı boyunca sizi duydu ama tabii ki hatırlamıyor. Şimdi nihayet neden söz ettiğimi öğrenebilecek. Yine de Şükran Günü'nde onu misafir etmeniz size en ufak bir rahatsızlık verecekse, şu sıralar hayatınızı dolduran harika şeyleri engelleyecekse gelmemesini söylemeye çekinme. Size yük ya da görev olmasındansa biraz yalnız ve mutsuz olmasını tercih ederim.

Kız kardeşleriyle Nellie de onu benim kadar özleyecekler. Kızlar oyuncak tamir etmekten midillilerine eyer takmaya kadar her tür konuda ağabeylerine başvururlardı. Nellie'ye gelince, sanki kendi oğlunu gönderiyormuş gibi ağladı.

Yayla

10 Kasım 1889

Sevgili Augusta,

Sıcak, toz ve rüzgârla geçen bir yaz sonrası en azından epey temiz olan kışı nasıl karşıladığımı ve ilkbaharın gelmesini nasıl bir özlemle beklediğimi tahmin edebilirsin. Sonbahar boyunca inşaat durmaksızın sürdü ve kasabadan yaklaşık dört kilometre uzakta olduğumuz için işçileri burada konaklatmak zorunda kaldık. Artık sayıları azalmaya başlamış olsa da Wan, hem aile bireyleri hem de bir sürü ziyaretçi ve fazladan yedi adam için çalışıp durdu.

Boya, halılar ve perdelerle evi yaşanabilir hâle getirme yolunda bir şeyler yaptık ve eve ek olarak bir buz deposu, bir dükkân, bir nalbant kulübesi, bir ahır ve bir ofis inşa ettik; hepsi tek çatı altında; tavan arasındaki depoya çıkan dış merdivenlerle oldukça güzel küçük bir bina oldu.

Büyük kanal bir mevsim daha gayet iyi ilerledikten sonra ortaya sinir bozucu ayrıntılar çıktı ve bize ulaşması muhtemelen bir yılı bulacak. Bir mevsim daha kuyuya bağlı kalmak zorundayız ve kuyudan çıkan günde kırk varil su istediğimiz kadar yere yetmeyecek. Susan Kanalı şu an yaklaşık otuz iki kilometre. Önümüzdeki yaza kadar yüzlerce hektar alan suya kavuşacak ve Oliver'ın ana projesinin uygulaması ilk aşamasının sonuna ulaşacak.

Aşağı sıramızdaki araziler için başvuruda bulunan iki kişi “geri çevrildi”; bu, birinin dosyalamada ya da “imar ve ihya” tamamlamalarında birtakım eksiklikler saptadığı anlamına geliyor; aynı durum “önceden satın alınmış” araziler için de geçerli. Bu davaları başlangıçta açanlar, kanun hükmünden yakayı kurtarmaya çalışıyorlar ama bu ikisi yoksul adamlar ve çok çalıştılar; onlar adına üzülüyoruz. Planları için Oliver'a sürekli danıştılar ve Susan Kanalı'na güvendiler; Oliver bir bakıma kendini sorumlu hissediyor ama yapabileceğimiz bir şey yok. Birisinin talebi, karısı buraya gelip altı ay yaşamayacağı için geri çevrildi ama burada *geçirdiğim* ayları düşününce –ki sadece üç ay ve beni rahat ettirecek her şey yapılıyor– ve yaşaması beklenen barakaya bakınca kadının itiraz etmesine şaşırmıyorum. John ve Bessie'ninki dışında çevremizdeki neredeyse her talep geri çevrildi. Onları gibi ağaç yetiştirme ve çöl arazisi için başvuru yapanlardan ikamet talep edilmiyor, tek istenen, buraya gelip yerleştiklerinde ilgilenecekleri “ihyalar”. Kuyu civarında kamp kurmuş yoksul, beyaz bir aile var. Ailenin erkeği, hektar başına elde edebileceği ürünün en fazlasını elde etmek üzere çölümüzün kırk hektarını ekip biçmek için sözleşme yaptı ve Yayla çiftliğini bölgenin parmakla gösterilen yeri hâline getirecek başka işler de yapıyor. Oliver'ın bir sonraki işi, şu an anne, baba, kızları, damatları, iki çocuk ve üstü kapalı iki at arabasıyla yaşadıkları yel değirmeninin yanında onlara bir kulübe

yaptırtmak.

Çingenelerin tüm renklerine sahipler. “Hayvanlarla ilgilenen, sığır yavruları konusunda uzman” iki oğulları ve sahip oldukları tüm hayvanlardan daha değerli, güçlü bir yavru boğaları var. Hava uygun olduğunda her sabah sürü otlamaya çıkarılıyor, dört at sabana koşuluyor. Çift saban demiri geniş şeritler hâlinde toprağın altını üstüne getiriyor; çalıları ve diğer her şeyi parçalıyor; kökler ve dal parçalarını ham topraktan çıkarıp karman çorman bırakıyor. Toprak sanki huzur dolu ilk buğday mahsulü için değil de düşmanlık ekmek için sürülmüş gibi görünüyor. Kar yağmaya başlamadan önce dışarı çıkıp içinden yeni medeniyetin yükseleceği (öyle ümit ediyoruz) bu ilkel ve çirkin güç gösterisinin resmi yapmak istiyorum.

Geçen gün son birkaç kabağı kopardıktan sonra bu çiftçi kampının kadınları geldiler ve bana seslendiler. İçeri girerlerken, “Rüzgâr almayan yerde ne kadar rahat görünüyorsunuz,” dediler. İlginç denebilecek bir ziyaret. Kadınlar Güneyli, Bayan Murfree’nin* hikâyelerinde gördüğümüz dile şaşırtıcı derecede hâkimler ve bir düşese özgü ağırbaşlılığa sahipler. Rüzgâr almayan yerde olmama rağmen benimle yer değiştirmeye istekli olmadıklarından eminim. Onlar o ilkel yere *aitler*. Ben ise Oliver’ın bütün çabalarının, çiftçilik yapan bu Mallett ailesindekiler dışında, vadedeki her kadını evinde hissettirecek bir medeniyet yaratacağı günü bekleyerek daimi bir sürgünde sabırla yaşıyorum.

Oliver’ın beni zorladığı şeyleri –Boise’ye daha sık gitmek, birilerini ziyaret etmek, kadın arkadaşlar edinmek, bu yerin “faaliyetlerine” katılmak gibi şeyler– yapmayı nefsim yediremiyorum. Öncelikle, sahip olduğumuz ve borç aldığımız neyimiz var neyimiz yoksa bu çiftliğe yatırdık; mühendisin dirsekleri yamalı karısı olarak tanınmak istemiyorum. Diğer sebep ise... bu diğer sebebi nasıl açıklayabilirim?... Boise’ye ait değilim ve olmak da istemiyorum.

Bu yüzden geçici ya da hazırlık niteliğinde bir hayat yaşıyorum. Oliver yüzlerce hektar arazimizi herkesin bakıp ilham alabileceği, su olduğu takdirde taşranın neler yapabileceğinin teminatı ola-

* Mary Noailles Murfree (1850-1922) Amerikalı roman ve hikâye yazarı. (ç.n.)

cak bir yere dönüştürmeye kararlı. Geçen gün bana söylediğine göre hedefi, Morelia'ya geri dönerken konakladığımız şu kocaman Meksika *estancias*larından* biri olan Querendero'ya yakın bir yer yapmak. Yüzlerce hektar arazimizi çitlerle çevirecek ve çitlere kadar bütün alanı buğday ve yonca tarlaları, çayırılık, doğal mera, meyve ağaçları ve yemiş bahçeleriyle ıslah edecek. Bana Milton'ı unutturacak bir gül bahçesi yapacağına yemin ediyor. Onun yanında babamın gülleri küçük çiçek tarhları gibi kalacakmış! Sahip olduğumuz her şeyi riske atmaya o kadar hevesli ki beni korkutuyor. Karşı çıktığımda ise sadece burnumun ucundakini görebildiğimi söylüyor.

“İnanç! İnanç!” diyor. İnanç, çöllere su getirebilir, dağları yerinden oynatabilir. Bu öncü ruh onu ele geçirdiğinde konuşmayan kocamı susturamıyorum. Birkaç gün önce, pastırma yazının son günlerinde bütün araziye atla dolaştık ve bana her bölümde ne yapmak istediğini gösterdi. Yel değirmenini ve tulumba çekçeği sayesinde büyük bir çabayla kavakların çoğunu koruduk ama “korumuzun” bir kısmı yok oldu. Oliver, büyük kanaldan su almaya başlayana kadar daha yerel ve dayanıklı ürünler yetiştirmek zorundayız diyor. Yaylanın eğimi bizim, yabani leylak, yabani filbahri ve sarıçiçeklerinin neredeyse katırtırnağı kadar güzel olduğunu Nellie'nin de kabul ettiği hindiba ekili yabani bahçemiz olacak. Bu, uğruna yaşadığımız gelecekte bir gün geniş merdivenin basamaklarının “dik” kısmını ve “ayak basılan” yerlerini kaplayacak.

Orada Pisgah'ın tepesinde atımın sırtında otururken çalıların istila ettiği bir araziden, boş evimizden, uzakta nokta hâlinde görünen üç göçmen barakasından ve sağ tarafımızda Hi Mallett'in sabanıyla yarattığı harabeden ibaret olan Vadedilmiş Topraklar bana gösterilirken** neredeyse kendimi kaybettim. Oliver, “Querendero'yu hatırlıyor musun?” deyip duruyordu bana. “Tepiton-go'da bulduğun güzellik ve romantizmi hatırlıyor musun? İşte,

* Güney Amerika'da büyük çiftlik veya hayvan yetiştiriciliği yapılan tesis. (ç.n.)

** Musa, Vadedilmiş Toprakları ilk kez Nebo Dağı'nın (Eski Ahit'teki adıyla “Pisgah”) zirvesinden gördü. (ç.n.)

bu manzaraya inançlı bir gözle bak. Orası kadar güzel olabilir.” Aslında beni neredeyse ikna etti. Su projesi tamamlanırsa muhteşem olabilir; gerçekten insanın burada yapabileceği şeylerin sınırı yok. Eve dönerken kendimi canlanmış hissediyordum ve o günden beri keyfim yerinde. Olabilir, olabilir. Tıpkı sahilde bulduğu renkli camı elinden bırakmayan bir çocuk gibi ben de bu ihtimale sımsıkı tutunuyorum.

Gördüğün gibi bugün umut dolu günlerimden biri; bunun bütün sebebi, asık suratlı ve sessiz görüldüğünde bile Oliver’ın zihnini aydınlatan görüntünün kısa bir an için bana da gösterilmiş olması. Yel değirmeninin ufak tefek aksaklıklar dışında kuru mevsimi geçirmemizi sağlayacak kadar su pompalamış olması. Yazın dert olan toz bulutunu bastıracak kadar yağmur yağmış olması. Oliver elini kalbinin üzerine koyup önümüzdeki ilkbaharda evin önünün boydan boya, Idaho’nun içeri girmeye çalışan bütün tozunu tutacak bir çimenlikle kaplı olacağına yemin ediyor.

Bunlar Staten Island’da okunduğunda kulağa inanılmaz geliyor olmalı.

Yayla

10 Ocak 1890

Sevgili Augusta,

Noel’de Ollie’yi misafir etmen büyük incelik. Bilet için paramız olmadığından eve gelmesi söz konusu bile değildi. Sen olmasaydın ne yazık ki artık annemin ve babamın olmadığı ve eski evin satıldığı Milton’a gitmek ya da birkaç kimsesiz çocukla okulda kalmak zorunda kalacaktı. Dr. Rhineland ve karısı birer nezaket timsali ama yine de onun için Noel gibi olmayacaktı.

Döndükten sonra bana yazdığı mektupta –her zamanki gibi yirmi kelimelik mektuplarından biriydi– “Rodman’la çok eğlendik” ve “Bayan Hudson bana çok iyi davrandı ve bir sürü soru sordu,” diyordu. Umarım sana da yazacak kadar terbiyelidir.

Sulama Araştırması raporunu doğuya götüren Oliver’dan bugün duyduğuma göre Binbaşı Powell birtakım senatörlerle bazı sı-

kıntılar yaşıyormuş ve bu kongre toplantısı için mümkün olan bütün kozları istiyormuş. Oliver Washington'a gitmeden önce Concord'a uğramaya vakit buldu. Her şey tam olarak umut ettiğim gibi değil. Ollie çabalıyor, derslerinden geçer notlar alıyor ama zar zor. Oliver onun biraz kimsesiz ve yalnız kalmış olduğunu söylüyor. Farklılığını hissediyor ve okul arkadaşlarının bu konudaki imalarına içerliyor. Geçen sonbahar, oraya vardktan kısa bir süre sonra geldiği yerle alay eden bir çocukla ilk gerçek kavgasını yaptığı ortaya çıktı. Dr. Rhinelander'a, "Idaho benim *yuvam*," demiş, sanki bu her şeyi haklı çıkarırmış gibi. Ceketinin düğme deliğine bir çalı parçası takıyor, tıpkı yakasına süpürge çalısı takan İskoçyalı bir kız gibi.

Onun yuva özlemini ve kavga ettiğini düşündükçe perişan oluyorum; kaba ve kavgacı bir çocuk değil oysa. Bu durum, onun için yaptığım planların akıllıca olduğu konusunda kuşkuya düşmeme neden oluyor. Yine de seni, Thomas'ı ve çocukları tanıma fırsatı buldu, bir yetişkin gibi tek başına seyahat etti, en iyi öğretmenlerden ders alıyor, Doğu'nun en iyi çocukları arasında. Onu buna zorladığım için sonunda bana teşekkür edeceğinden eminim.

Mektuplarında, odasına koymak için kız kardeşlerinin fotoğrafını istiyor, bir de midillisinin. Görünen o ki bir midillisi olması okul arkadaşları arasında saygınlık kazanmasını sağlamış; kız kardeşleri konusunda ise her zaman yiğit ve korumacı oldu, özellikle de Agnes söz konusu olduğunda. Wiley'nin bir fotoğraf makinesi var, yolu buraya düştüğünde getirmesini rica ettim, böylece Ollie'ye istediklerini gönderebileceğiz.

O tuhaf duygu karmaşasıyla, Oliver'ın mektubundaki bir şey bende ağlama hissi uyandırdı. Görünüşe göre Oliver, Dr. Rhinelander'la konuşup Ollie'yle vedalaştıktan sonra şapelin balkonuna çıkıp gizlice ayini izlemiş; ayinin etkileyici, çocukların terbiyeli olduklarını söylüyor. Ah, aynı şeyi yapabilmek için; havada o yüce, kutsal kelimeler uçuşurken saklandığım bilimin aydınlattığı o loş yerden sadece on dakika aşağı bakıp kendi oğlumun kahverengi saçlı başını orada, diğerleri arasında görebilmek, o ortamı soluyabilmek, bilge ve medeni olmanın ne anlama geldiği

duygusunu içimde hissedebilmek için her şeyimi verirdim. Onun yerine pencereden dışarı bakıyor ve küçük taneler hâlinde hafif hafif yağan karı ve sert kuzeybatı rüzgârında kırılacak gibi eğilen çalıları seyrediyorum. Eski, kutsal ailemizi yeniden kurma umudumuz pek gerçekleşmedi. Erkekler deli gibi çalışıyorlar; Frank ve Wiley çoğu zaman kanyondalar. Şimdi Oliver da uzakta, Frank ise Doğu'ya gitmek ve beş yıldır ilk kez annesiyle babasını ziyaret etmek üzere hazırlanıyor. Sana yazdığım bir mektubu vereceğim ona, çünkü birbirinizi tanımanızı istiyorum. Eğer kendini açıkça ifade ederse lütfen onu dinle ve onu ya da beni acımasızca yargılama. Bundan sonraki en iyi şey benim seninle konuşmam olur. Biz iyiyiz; hayat devam ediyor, eski bağlar kopmadı... ve eğer kaçınılmaz bir mutsuzluk, gerçek bir pişmanlık varsa nedeni erkeğin ve hatta daha çok, kadının yaradılışı. Tekrar ediyorum, ben *iyiyim*.

Yayla

1 Mart 1890

Sevgili Augusta,

Son iki, üç gündür daha çok benimlesin. Geçen akşam Thomas'ın şiirlerinin ilk kitabı ve bizim evlilik hediyeğimiz olan *The Freshening Day*'i yeniden okuyordum; içinde on dört yıl önceki düğün tarihimiz yazılı. Hatırlarsın, ilk sayfaya bir gül goncası, arkaya ise papatya resmi yapmıştın. Sonelerden ikisini Thomas Milton'da, zaman unutturmaya çalıştıkça daha da harika görünen o yaz hafta sonlarından birinde yazmıştı. Okudukça tuhaf ve mucizevi bir biçimde masum hissettim ama yine de ahh, ne hüznü ve ne hazine! Hayatın kitabı, ellerimde gençlik ve umut dolu o günlere dönüştü.

Hem bugüne ait olan hem de geçmişten izler taşıyan o resmin yapıldığı günkü gelin için *geleceğin* hâlâ belirsiz olduğunu kim öngörebilirdi ki? Geçmişi düşünmek yüreğimi ne kadar ısıtıyorsa geleceği düşünmek de bazen en az onun ısıttığı kadar soğutuyor. Gelecekteki hayatımı, elimden geldiğinden de iyi öngörebildi-

ğime inanıyorum ve nasıl olursa olsun ona katlanabileceğimi hissediyorum. Ama sorun *katlanmak*! *Katlanılabilecek* olduğu düşünülen bir gelecek nasıl bir gelecek olur ki?

İnsanın sağlığı yerindeyse, terbiyeli çocukları ve olağanüstü bir şey yapan, bir çölün bomboş sayfasına medeniyetin ana hatlarını çizen, dürüst, çalışkan bir kocası varsa mutlu olmamak bir tür delilik. Gerçek mutluluğun, kadınların en kutsalıyla hâlâ arkadaş olmak olduğunu söylüyorum kendi kendime. Ama yine de *çok* mutlu olduğumu söyleyerek böbürlenemem ya da bir gün öyle olabileceğimi düşünmen için seni kandıramam. Rüzgârda sallanan çalılar kadar bükülmez, donuk ve hırpaniyim. Ama sanırım, o çalılar gibi en azından ayakta kalabileceğim... tabii eğer Hi Mallettlardan biri sabanıyla gelip beni topraktan söküp çıkarmazsa.

Sen farkında değilsindir ama bunda Frank'le görüşmenizden söz eden mektubunun etkisi büyük. Onu gördüğün anda seveceğini biliyordum. Çok yüce ideallere ve aşırı duyarlı bir anlayışa sahip biri, gerçekten asil bir ruhu var. Seninle sohbet etmeyi rahatlatıcı bulduğundan eminim çünkü bizim karışık ve kısıtlı hayatımız içinde ne düşündüğünü açıkça söyleme şansı hiç yok. Yine de "tedavi edilemez hastalığı" hakkındaki sözlerini duymuş olman beni üzdü. Ne acınası bir durum; böylesi temiz ve iyi bir adamın dünyada en değer verdiği arkadaşına sadakatiyle tedavi edilemez hastalığı arasında kalması, onun için, benim için, Oliver için, hepimiz için ne acınası bir durum. Yine de onun yaşadığı çelişki ve azap benimkinden daha kötü olamaz.

Bu konudan daha fazla söz etmek istemiyorum. Yalvarırım sen de artık kurcalama. Oliver, New York'tan döner dönmez General Tompkins ve Londra sendikasının Amerika'ya henüz gelen iki üyesiyle görüşmek için gerisin geri gitmek zorunda kaldı. Anlaşılan görüşmeye gittiği adamlarda, bu ilkbaharda kullanılmaya hazır olması için otuz iki kilometresinin geçen sonbaharda tamamlanmış olması gerektiğine inandıkları Susan Kanalı'nın ilerlemesi konusunda bir tatminsizlik söz konusu ve biri Oliver'ın aynı anda büyük kanal yapımını sürdürme kararına ilişkin kaygılarını gündeme getirmiş. Bu projeye ilgili azıcık bir fikri

olan insanların, onu tasarlayan ve her tür zorluğa rağmen dışıyla tırnağıyla sonuna kadar mücadele eden bir adamı sorgulamaları beni delirtiyor. Ona göre Susan Kanalı sadece kuşku duyanları memnun edecek bir şey. Yani büyük kanalla kıyaslandığında küçük... o koca kanalın yanında önemsiz ve şu an tamamlansa bile geniş bir alanı sulama imkânı sağlamayacak.

Yine de gitmek ve kendini savunmak zorunda kaldı. Bundan nefret ediyor. Daha çok palavra. Giderken, en azından bir sürü sarmaşık gül getirebileceğini söyledi bana. Burada bulunanlar az çok alışılmış çeşitler. O gül bahçesini benim için yapmaya kararlı olduğunu biliyorum. Geçen yazın bütün tozunu ve rahatsızlığını telafi edebileceğini ümit ediyor ve beklemenin boşuna olmadığına, Boise Vadisi'ndeki hayata zarafet ve güzellik katılabileceğine, çevremizin medeni bir yaşama uygun hâle gelmesi için Agnes'in koca bir kadın olmasını beklememize gerek kalmayacağına beni ikna etmeye çalışıyor.

O kadar iyi bir adam ki bende ağlama isteği uyandırıyor ve bu isteği her şeyden çok uyandıran ona olan inancımın eksilmesi. Çünkü bu duyguya engel olamıyorum.

Geri döndüğümünden beri, senin de bildiğin o sorunun bitmiş olması bir lütuf olsa da kocamın tüm güçlü yanlarının arasında bu zayıflığını görüyorum ve bunu aklımdan çıkaramıyorum. Şüphe duymanın gerginliğini yaşıyorum; bu tür uzun, yıpratıcı seyahatlerden ve bu seyahatlerin onu içine soktuğu insanların etkisinden korkuyorum. Onu sürekli *gözlemliyorum* ve onun da *beni gözlemleyip gözlemlemediğini* merak ediyorum. Birbirimize karşı kibarız.

Bunların hiçbirisi hakkında konuşmuyoruz. Oliver için bu tür şahsi konuları konuşmak imkânsız, bunlar söz konusu olduğunda âdeta dilsizleşiyor. Bu tür sorunlardan söz etmeyerek hiçbir şey yokmuş gibi davranıyoruz. Oysa hayalini kurduğum evlilik bu değil, baştaki de değildi. Bu, yaralı ve temkinli bir ateşkes; sargılar içinde yürüyor ve yaralarımıza çarpmamaya çalışıyoruz. Kararını sorguladığın o gelin, on dört yıl sonra ne evlendiği ada-

ma ne de kendine tam anlamıyla güvenebilir hâle geldi. Orada bir kaya kadar sabit durup parıldamaya devam eden sen ve Thomas olmasa bu karanlık gerçek bir karanlık olurdu.

Yayla

17 Haziran 1890

Sevgili Augusta,

Dün Susan Kanalı'nın ilk yirmi dört kilometresine su verildi. Sekiz yıl sonra en azından bu kadarı yapıldı. Oliver ve gençler tam olarak mutlu değiller çünkü emeğin başka tarafa yönlendirilmesi büyük kanalı durdurdu ve Susan Kanalı bile hazır olmadan önce çalıştırılmaya başladığından sendikaya dönecek para miktarı çok az olacak. Bununla birlikte Idaho 4 Temmuz'da eyalet olacağı ve buradaki herkes tüm ulusun, tüm dünyanın gözünün üzerlerinde olduğuna inandığı için Oliver bunun da bir vesile yapıldığını düşündü. Vali, karısı ve Idaho dışında hiçbir yerde mevki sahibi olamayacak bir sürü önemli insan ilk suyun akmasını izlemek için yaylada toplandı. Kanala benim adım verildiğinden herhangi bir yere, belki de bir çalı yığınının çarparak şampanya şişesi kırmam istenmediği için Frank'le Wiley hayal kırıklığına uğradılar ama ilgi odağının vali olması gerektiğine karar verdim, zaten o da bunun için yanıp tutuşuyordu ve bu yüzden bir şişeyle olmasa bile bir kürekle başrol ona verildi.

Frank'le Wiley, kanyon ağzındaki saptırma bendinde belirlenen zamanda kapakları açmakla görevlendirildiler. Okuldan eve üç gün önce dönmüş olan ve yalvar yakar kanyonda mühendislerin yanında kalma izni alan Ollie, kapaklar açılır açılmaz midillisiyle yoldan aşağı uçarak geldi. O kadar hızlı sürdü ki bize sudan birkaç dakika önce ulaştı. Hava aşırı sıcaktı ve hiç korunak yoktu. Yeni su kanalının yanında beklerken devletin ileri gelenleri ceketlerini çıkarmıştı, hanımları ise şemsiyelerinin ve fayton gölgeliklerinin altında âdeta eriyorlardı.

Sonra kanalın yumuşak dönüşünden zayıf, çamurlu, dönen bir akıntı hâlinde su gelmeye başladı; aslında kendinden önce önün-

deki tozu kaldıran bir suydı bu ve tozu teslim alıp yoğun dalgalarının içine çekti. Üzerinde ince dallar, yapraklar, otlar ve kirli köpük yüzüyordu. Kalabalıktan bir tezahürat koptu... doğrusu bütün çabamızın sonucunun kuru toprağa doğru gerçekten aktığını görmek heyecan vericiydi. Vali kanalın yanına bir çukur kazdı ve yardımcılarında biri oraya bir karakavak dikti, başka bir yardımcı da onu kanaldan doldurduğu bir kova çamurlu suyla suladı. Söğütlerle karakavaklar er ya da geç kanyon ağzından eteklerine kadar Susan Kanalı boyunca sıralanacak (bu, Oliver'ın hayallerinin en önemli kısmı), kökleriyle iki yakasını saracak, yapraklarını akan suyuna düşürüp küçük girdaplarında döndüre döndüre otlara ve köklere bırakacak ve kızböcekleriyle yusufçuklar için bir dinlenme yeri oluşturacak. Oliver, onların kanal boyu uzanan yemyeşil varlıkları çölün verimliliğinin en gerçek kanıtı ve göçmenlerle ailelerinin yol göstericisi olacak, diyor. Korumuz büyüdüğünde, evimizin etrafını serinlettiğinde, o serinliği büyük kanalın iki yakasına sıra sıra dizili ağaçların altındaki başka bir serinlik için terk ettiğimizde ve on sekiz metre genişliğindeki insan yapımı nehrimize yansıyan günbatımını izlediğimizde o gelecek tamamen gerçekleşmiş olacak.

İlk toprak ve çerçöp birkaç dakika içinde aktı gitti ve su daha temiz gelmeye başlayıp yukarıdan yirmi beş santim kalana kadar kanalı doldurdu. Daha fazla kahkaha ve tebrik sesleri yükseldi; Vali özellikle Oliver'a övgüler yağdırdığı ve kendi düşleri konusunda *gerçekçi* olmakla iftihar eden mühendislerimin gelecekle ilgili düşlerinden çok daha görkemli (kısıtlayıcı gerçekler konusunda ise çok az bilgiye dayanan) düşlerden söz ettiği bir konuşma yaptı.

Sonra grup pasta ve şampanya için Yayla'ya geldi ve erkeklerden bazıları, hayali gelecek oyunu oynayarak hanımefendilerle *koruda* yürüme numarası yaptılar. Ağaçlar bir kadın şapkasından daha yüksek olmadığından kısa süre sonra güneş bu maskaralığa son vermelerine neden oldu. Ama Yayla güzel bir örnek olarak görevini yerine getirdi, özellikle tulumba çekçeği sayesinde yeşil tuttuğumuz batı tarafındaki yeni çimenlik ve artık çiçek açmaya

başlayan gül bahçesi büyük hayranlık topladı. O güller ne büyük bir keyif; lekesiz beyazlıktaki Blanc Double de Coubert ve koyu kırmızı Deuil de Paul Fontaine gibi egzotik melezlerden Milton'dan hatırlayacağın General Jacqueminot ve Maréchal Niel gibi eski gözdelere kadar her şey dâhil olmak üzere iki düzineden fazla çeşit var. Veranda direğimizde de kanyondan getirdiğimiz, gerçekten yiğit bir öncü ve Batı'daki her maden kasabasında görülen bir gül olan sarı Harrison's gülü var.

Bu, çok güzel bir gün olabilirdi çünkü herkesin keyfi yerindeydi, Oliver için bir zaferdi ve yakındaki eyalet olma kutlamalarına uygun bir başlangıçtı. Ama beslemek ve eğlendirmek zorunda olduğumuz insan seli nedeniyle bu ilkbahar işe aldığım Belçikalı kız, Sidonie'nin mutsuzluğu yüzünden günüm mahvoldu. Bu yaz Bradford Burns adında bir avukatla evlenecekti. Adam, bir süredir kanal şirketinin tapu dairesiyle "bağlantısı" olarak çalışıyor, eyalet komisyonunda temsilciydi ve bu bölgeye müfettiş olarak atandı. Hem eğitim hem de statü olarak Sidonie'den bir hayli üstün.

Neyse, kız iki hafta önce düğünün son hazırlıklarıyla ilgilenmek için kasabaya gitti; sokakta tesadüfen Burns'le karşılaşmış. Bir arkadaşlarının evine gitmişler, arkadaşları yanlarında değilken Burns verandada fikrini değiştirdiğini, Sidonie'nin bir eş olarak onun statüsüne ayak uyduramayacağını söylemiş. O zavallı kızın yakında herkesin öğreneceği bu haberle eve gelişini bir düşünsene! Hâlihazırda onun işlerini devralacak Wan'ın arkadaşı olan başka bir Çinli ayarlamıştım ama Sidonie o kadar kırılmıştı ki onu bırakmam mümkün değildi. Hayatı boyunca benim yanımda çalışacağını söylüyor; oysa ben, bu kâse benden uzaklaşsın istiyorum* çünkü iyi huylu ve güvenilir bir kız olsa da iyi bir hizmetkâr değil. Kutlama olduğu gün Sidonie'nin beyaz önlüğüyle verandada ve odalarda dolaşarak pasta dağıttığını ve Burns denen bu adamın misafirlerden biri olduğunu düşün. Zavallı Sidonie onun yanından geçmeye cesaret edemedi; umarım o adam hiç pasta alama-

* Matta 26:39: Biraz ilerledi, yüzüstü yere kapanıp dua etmeye başladı. "Baba," dedi, "Mümkünse bu kâse benden uzaklaştırılsın. Yine de benim değil, senin istediğin olsun." (ç.n.)

miştir. Kızın içinde bulunduğu durumun hassasiyetinin farkında bile olmasa da bu adamın davet edilmemesi mümkün değildi çünkü o siyasi gruptan biri ve “istikbal vadeden” bir adam. Elbette pişkinliğe vurdu; önceden bu olaya onun karısı olarak katılma ihtimali olan o beceriksiz kız, elinde pasta tepsiyle âdeta uyuşmuş bir hâlde ve kıpkırmızı bir yüzle misafirlerin arasında dolaşırken o, sohbet etti, kahkahalar attı.

Ah, Idaho’ya gelmelisin. Hizmetkârlarınla misafirlerinin aynı sorunlara sahip olduğu tek yer burası. En azından Idaho’nun şu anki hâliyle, beni bu sıkıntıdan kurtaracak başka delikanlılar olacak gibi görünüyor çünkü Sidonie eğitimsiz olsa da güzel bir varlık.

Hayatlarının ilk “büyük partisi” bu olan küçük kızlarıma en iyi elbiselerini giyip bir süre partiye iştirak etme izni verildi, sonra servise yardım ettiler. Çok fazla pasta yediler ve hakkıyla eğlendiler. Beyler, utanmaz bir cilvekâr ve kesinlikle karşı koyulamaz olan Agnes’e her zamanki gibi âşık oldular. Şunu söylemekten çok mutluyum ki hanımlar da Betsy için aynı benim gibi düşündüler. Ona bu ismi verdiğimizde gitgide daha çok memnun oluyorum. Tepeden tırnağa aynı Bessie; güzelliğiyle değilse bile sevimliliğiyle... ve dokuz yaşındaki bir kızın on dokuzuna geldiğinde nasıl olacağını kim bilebilir ki?

Susan Kanalı’nın açılışıyla artık arazileri suya kavuştuğundan Bessie’yle John zorunlu “ihyaların” yapılması için talimat vermeyi planlıyorlar ve sonbaharda eski Milton arazisinin son parçasını da satın buraya taşınacaklar.

Milton’ın hayatımdan tamamen çıkacak olması düşüncesi hiç hoşuma gitmiyor ve itiraf ediyorum ki azıcık birikimlerini kanala yatırarak kumar oynadıklarını duyduğumda içime çok kötü şeyler doğdu. Onları felakete sürükleyen bir günah keçisi gibi hissettim. Ama şimdi Bessie’nin sadece bir buçuk kilometre uzakta yaşayacağını bilmekten daha büyük mutluluk olmadığını düşünüyorum. John baştan beri Batı’ya gelmeye can atıyordu ve Bessie de tanıdığım en sadık eş. Öğleden sonraları işini bitirip buraya gelmesi, bütün akşam boyunca onunla oturmak, konuşmak, kitap okumak, geçmiş hatırlamak, bir şeyler ödünç vermek

ve almak çok keyifli olacak (ve şimdiki zamandan ziyade gelecek zaman kullanarak yazmak beni çok yoruyor). Kalabalık ama ıssız bir evde yaşıyorum. Senin dışında beni bundan kurtarabilecek tek kişi Bessie ve onun Doğulu çocuklarının benim Batılı çocuklarımla midillilerine binip bağıra çağıra koşturduklarını görmek ne büyük bir saadet olacak... *yine gelecek zaman*.

Büyük kanal şu sıralar durdu; sendika bu yaz ödenecek inşaat parasına karar verene kadar bekleyecek ve maaşların hiçbirisi zamanında ödenmiyor. Mühendisler kendilerini, saptırma bendinin dolgusunu düzelterip bitirmek ve Susan Kanalı boyunca atla dolaşarak sızıntı yapan yerleri tespit edip onarmakla oyalıyorlar.

Yayla

2 Temmuz 1890

Çok sevgili Augusta,

Sana bu mektubu yazmaya zor katlanıyorum ve eğer kadirşinas bir şehrin yarından sonra Thomas'a vereceği nişanın keyfini bölcek bir zamanda eline geçme ihtimali olsaydı yazmazdım. İnan ki zihnimi bu denli kurcalayan ve bütün savunma mekanizmamı altüst eden halledilmiş ya da edilmemiş bu kadar sorunla baş etmek zorunda kalmasaydık Thomas'ın hak ettiği bu nişandan başka hiçbir şey düşünmez ve bunun için yazdığı, senin de bana gönderdiğin o muhteşem şiirden başka hiçbir şey okumaz ve ezberlemezdim. Dinleyecek ve sessiz duygudaşlığını benimle paylaşacak mısın? Bessie'ye yazamam; henüz değil, her umut tükenene kadar olmaz, ki öyle olacağından korkuyorum.

Büyük kanal yine çıkmazda. Sendika üyeleri kendi aralarında kavga ediyor ve kimbilir ne için General Tompkins'le Oliver'ı suçluyorlar. Dostumuz ve destekçimiz Bay Harvey, hiç beklenmedik korkunç bir kazada acı bir biçimde öldü. Dalgın, hareketli, çocuk gibi bir adamdı; bir sabah London *Times*'ı okuyarak yürüyormuş ve farkında olmadan tren yoluna girmiş. Eğer o yaşıyor olsaydı daha fazla umudum olurdu. Para akışı artık durdu, müteahhitler alacaklı ve öfkeli. Oliver'la gençler de alacaklı ve kaygılılar, kanal beşinci kilometresini gösteren işarette durdu...

altı yüz beş kilometre uzatılacak olan kanal. Oliver'ın bu yaz yoğun bir çalışma içinde olma umuduna dair tüm ihtimaller de böylece yok olup gitti. Karşı karşıya olduğumuz şey, ya projenin fikir babasının ortaklıktan çıkarılıp yetkisinin on iki, on üç bin kilometre uzaktaki adamlara devredilmesiyle oluşacak sancılı yeni bir yapılanma ya da her şeyin toptan çöküşü.

Ve bu daha başlangıç.

Sana, Oliver'ın yaklaşık bir yıl önce Bessie ve John için kayıt ettirdiği talebi yazmış olmam gerek. John da Batı'ya gelme hevesiyle kanal şirketi hisselerine hatırı sayılır bir miktarda yatırım yaptı. Bir ay önce çok az paraya bir vagon dolusu hisse alabilirdi ama o yatırım yapana kadar sendikanın iyileştirildiği haberleri dolanmaya başlamıştı ve çok yüksek meblağlar dışında hiçbir satış yoktu. Oliver da, John'a iyilik yaptığını düşündüğünden ve bu evin yapımı için paraya ihtiyacı olduğundan ona bizim hisselerimizden bir bölümünü sattı... iki bin dolar değerinde ki o zamanlar bu tam bir kelepirdi.

Hissenin artık değersiz olma ihtimali çok yüksek. Bu kadar meblağın John ve Bessie için ne anlama geldiğini; bu paranın annemle babamın, babaannemle dedemin ve onların anneleriyle babalarının hayatlarını ifade ettiğini; Milton'daki meyve bahçelerine ve tarlalara harcanan o kadar sevgiyi ve şimdi hepsinin Idaho'daki tozlu su kanalına döküldüğünü düşündüğümde! Bizim paramızın böyle harcanması bile yeterince kötü, hele onlarınki!

Ve bu en kötüsü değil.

En kötüsü, hilekâr tanıdığımız, zavallı Sidonie'ye son derece acımasızca terk eden Bradford Burns'ün yaptığı iş. Batı'ya büyük bir fırsat yakalamak için gelen adamlardan biri, her tür küçük işi yapan ama özellikle arazi taleplerinde faal olan bir avukat. Sulama konusuna her zaman çok inanan biri olduğundan şirket onu temsilcisi olarak kullanıyor ve Oliver, sulama araştırmasını tamamlamak, kanal işinin başlangıcını organize etmek, bu evi yaptırmak, kuyuyu açtırmak, yolu düzenletmek ve ağaçları dikmekle çılgınca uğraşırken bir sürü ayrıntıyı ona bıraktı.

Geçen gün, General Tompkins'ten kötü haberlerin geldiğinin hemen ertesi günü Oliver Burns'ün ofisindeymiş ve tesadüfen Grantlerin arazi taleplerinden söz etmiş.

“Grantlerin talebi mi?” demiş Bay Burns. “O da ne?”

“Ön başvuru için sana bıraktığım dosya,” demiş Oliver. “Bir yıl önce.”

“Sanırım hatırlamıyorum,” demiş Burns. “O kadar çok talep dosyası var ki unutuyorum. Eğer başvuru için bıraktıysan başvurmuşumdur.”

Haritayı çıkarmış ve Oliver, Susan Kanalı'nın alt kısmında yan yana iki yarım kesit göstermiş ona.

“Ama bunlar *benim* başvurduğum araziler!”, demiş Bay Burns. “Akrabalarının ilgilenmediğini söyledin ben de başvuruyu kendi adıma yaptım.”

“İlgilenmediklerini mi?” demiş Oliver. “Bunu ne zaman söyledim? “İşlemi başlatman için tamamlanmış evrakı verdim sana.”

“Unuttun herhâlde,” demiş Burns. “Şimdi hatırladım. Evrakı masanın üstüne koydun ve bu en azından şu an ilgilenmeni gerektirmeyen bir şey dedin. Bunu dediğini hatırlarsın.”

“Hayır,” demiş Oliver. “Böyle bir şey hatırlamıyorum. Böyle bir şey söylemedim. O evrakı ne *yaptın?*”

“Ahh, bilmiyorum,” demiş Burns. “Muhtemelen attım. Sakladım. Akrabalarının başvurudan vazgeçtiklerini söylemiştin.”

Augusta, bahsettiği ya da öyle olduğunu iddia ettiği *sizin* talebiniz... fiyatların ileride yükseleceği düşüncesiyle ve bu sayede seni ve Thomas'ı Idaho'ya gelmeye kandırabilirim umuduyla sizi yatırım yapmaya zorladığım evrak. Victoria'dayken Oliver'a yazmış ve işlemleri başlatmasını söylemiştim. İlgilenmediğinizi duyduktan sonra Oliver'ın Burns'e, işleme koyma dediği evrak *bu*. Bu yüzden bir yanlış anlaşma ihtimalini tamamen yok sayamıyor. Burns'e bütün dosyaları ve çekmeceleri arattı, tapu dairesini kontrol etti ama elbette evrak bulunmadı ve talebin Burns'ün adına olduğu ortaya çıktı. Bir adamın hafızasına ve sözüne karşı diğer adamın hafızası ve sözü durumu ve Burns sakın, ikna gücü

yüksek biri oysa Oliver öyle değil. Eğer bir şekilde utandırmayı ya da zorlamayı başaramazsak Bessie'yle John'un talep ettiği, Susan Kanalı'ndan gelecek suyla değer kazanacak arazilerin sahibi bundan sonra bu adam olacak; üstelik bizim elimizde hiçbir şey yokken o elindeki resmi evrak ve senetleri gösterebilecek. Kısacası bu arazilere el koydu.

İspatı çok bariz olmadıkça kimseye güvensizlik duymayan Oliver suçu üzerine almaya meyilli. Burns'ün gerçekten hata yapmış olabileceğini söylüyor. Ben de bilerek yaptığını. Şirket haritalarına ve planlarına erişimi vardı, Susan Kanalı'nın nereye kadar uzanacağını tam olarak biliyordu, suyun bu arazilere daha yüksekteki herhangi bir araziden önce ulaşacağını biliyordu. Üstelik "hatasını" telafi etmeye yönelik en ufak bir iyi niyet göstergesinde bulunmadı. O arazi için ilk ödemeyi yaptığını, az bir parası olduğunu, geleceğini bağladığı şeyden vazgeçmesinin talep edilemeyeceğini söylüyor. Oliver çaresizlikten arazileri satın almayı teklif etti ama Burns oraya inşaat yapmak için plan yaptığını söylüyor. Kafasında şimdiden bir eş adayı var, altın madeni milyonierlerinden birinin kızı. Geleceğinin çöldeki bu arazileri feda edecek kadar garanti altında olduğunu düşünmez misin? Yarın Oliver'ı yanına gönderip en azından arazilerinden birini satıp satmayacağını öğreneceğim. Cevabı şimdiden biliyorum. Üstelik eğer kabul ederse parayı nereden bulacağız? Boğazımıza kadar borç batağındayız.

Bu yüzden bu sonbahar kız kardeşimi göremeyeceğim ve çocuklarımın birlikte ata binecekleri ya da ders çalışacakları (Nellie, sınıfını Bessie'nin üç çocuğunu da alacak kadar genişletmeye hazırdı) kuzenleri olmayacak. Zavallı John, Batı'ya yerleşme hayalini gerçekleştiremeyecek. Ollie'yi St. Paul's okuluna geri göndermeye paramız olmayabilir. Bir işimiz bile olmayabilir, en ufak bir umut kırıntımız bile kalmayabilir. Ama eğer dikkatsiz bir anımızda bizim arazimize de el koyan biri çıkmazsa oldukça büyük ve çorak bir arazimiz var.

Beni affet, bu kadar üzücü şeyler yazmamalıydım. Ama en ufak bir umut ışığı göremiyorum. Belki bu evi alabilecek birine satarız; bu kişi belki de Burns olur ve Mallett kulübesine taşınıp insanların koyunlarını güder, çalılarını sökeriz. Batı'yı geliştirip medenileştirme çabamızın makul sonucu bu gibi görünüyor.

Susan, kucağında resim defteriyle taburesinin üstüne tünediği geniş kapı ağzından dışarı baktı; bakışları Betsy'nin Agnes'e kitap okuduğu hamağı geçip verandanın sonuna, oradan hantal sütunlara ve ardından üzerindeki yazısı *-asita-* yarı görünen Guadajara küpünün durduğu parmaklıktan çimenliğin diğer yanına ve ilerideki dağların eteklerine kadar yayılan çalılığa değin ulaştı. İçerideki ışık kehribar rengiydi, sepya tonuydu; çimenlik güneş altında aşırı ıslıklı bir fotoğraf negatifi gibi beyazdı; çalılar gitgide karararak solgunlaşıyor, ileride daha solgun hâle geliyor, daha da solgun ve tozlu bir göğün karşısında iyice solgun, toz mavisi bir görüntü sergiledikleri dağın eteklerinde son buluyordu. Susan bunun serin bir mağara içinden bir çöl düzlüğüne bakmak gibi olduğunu düşündü; yolcuların şaşkına döndükleri, canlıların su-suzluktan öldükleri türden bir yere.

Bakışlarını hamaktan ayırıp resmine, sonra tekrar hamağa çevirip oraya taşınmış kedi yavruları gibi hareketsiz bir hâlde ağa kıvrılmış genç bedenlerin güzelliğini oranladı. Tek ses, Betsy'nin tatlı, titreşimli sesiydi. *The Birds' Christmas Carol*'ı okuyordu. Ayakları birbirlerine dolanmış hâlde karşılıklı oturuyorlardı. Abilasının okuduklarını hayal etmekten parıldayan gözleri fal taşı gibi açılmış olan Agnes, gümüşü saçının buklelerini ölçüyormuşçasına kolunun üstüne doğru çekip duruyordu.

Susan dudaklarını birbirine bastırmış çalışıyordu, grimsi kâkülünün altındaki kaşları biraz gerilmişti. Başının arkasında hoş görünsün diye biraz sıkı yapılmış bir topuz vardı ama başı küçük ve biçimli, boynu zarif, yandan görünen yüz hatları bir minyatür gibiydi. Yüksek yakalı, karpuz kollu, göğüs kısmı dar, eteği kabarık elbisesiyle eski tarza göre son derece çekiciydi; bir hanımefendinin portresi, yaşından genç gösteren ufak tefek, nazlı bir hanımefendi.

Yine de onun oradaki hâlini kafamda canlandırdığımda, bedeninde işe dalmışken bile belirgin bir nevi gerginlik, unutulmuş olma kırgınlığını ya da endişesini dışa vuran bir katılık hissediyorum. Çatık kaşlı bir ifadeyle gözünün önündeki küçük alanın –hamağa kıvrılmış kızlar, hantal sütunlar, daha fazlası olduğu izlenimi veren puslu bir çöl– bir kopyası olan resmine eğilmiş oturuyordu. Resim kâğıdının altında, sanki konusunu kendine anlatmak istermiş gibi karaladığı, kargacık burgacık bir el yazısıyla *Bir Batı Çiftliğinde Sıcak Bir Gün* yazıyordu.

Başını hafifçe çevirip kulak kabarttı. Dört nala gelen bir at sesi. Kalemmini çizim defterinin üzerine koydu, defteri masaya bırakıp ayağa kalktı. “Tamam çocuklar. Bu sabahlık bu kadar yeter. Uslu durduğunuz için teşekkür ederim.”

Bu birbirinden çok farklı iki kız çocuğu başlarını kaldırıp yüzlerinde aynı karşı çıkma ifadesi ve dudaklarında aynı soruyla ona baktılar. “Bunu bitiremez miyiz?”

“Çok acıklı bir hikâye mi?”

“Evet anne.”

“Ollie bir saattir ders çalışıyor. Nellie size ne olduğunu merak edecek.”

“Sadece bu bölümü.”

“Peki. Sonra gideceksiniz.”

Arka tarafta içeri giren çizme sesleri duyuldu; önce taş zeminde yüksek sesle, sonra halıda sessiz ve ardından tekrar yüksek sesle. Yüzünde yoğun bir merakla yemek odasından ona doğru gelmekte olan Oliver’ı karşılamak üzere arkasını döndü. Kocasının yüzü solgun, allak bullak ve ter içindeydi. Rençper şapkasını geriye, alnındaki kırmızı izin üzerine doğru itti. Bıyığı dudaklarını saklıyordu, kısık gözlerinin kenarlarından yayılan kırıksıklıklar ona gülümsüyormuş ifadesi veriyordu ama kapı eşiğinden attığı bakış gülümseyen bir bakış değildi. İkisi birbirine bakarken Betsy’nin okumasının hafif titreşimi devam ediyordu. Oliver dudaklarını kıpırdatıp omuzlarını kaldırdı.

“Ah!” dedi Susan... sert, öfkeli bir nidayla. “Vermeyecek.”

Omuzların bir kez daha hafifçe kalkışı.

Arkalarında Betsy'nin sesi teatral bir tonda kalarak kesildi. Kitap hızla kapatıldı. Susan döndü. "Hadi derslerinize."

Betsy kalktı ama Agnes iyice uzanıp hamağa gömüldü. "Hemen gitmek zorunda mıyız? Yel değirmeninin oraya gidip Hallie'yi göremez miyim?"

"Dersini kaçıracaksın, öyle mi?"

"Sadece bir *dakikalığına*."

"Hayır, hava çok sıcak," dedi Susan. "Hem yel değirmenine son gittiğinde ağzını yıkatmak zorunda kalmıştın."

"*Dinlemeyeceğim!*"

"Hadi, küçük ahududum," dedi babası. "Nellie seni çağırıyor-muş. Yarın Hallie'ye havai fişekler için buraya gelmesini söyleyebilirsin. Bir heybe dolusu getirdim."

"Yaşasın!" dedi Betsy. "Bir tanesini ben atabilir miyim?"

"Bakarız. Yarın bütün gün ne kadar uslu duracağına bağlı."

"Ah, çok uslu olacağım," dedi Betsy." Hiç yaramazlık yapmayacağım." Birden *fazla* atabilir miyim?"

"Açgözlü değilsin sen."

"Evet, öyleyim."

Babasının eline asılıp zıplamaya başladı. "Değilsin," dedi babası. "Etraftaki herkesten daha az açgözlüsün sen. Şimdi dersine gitmeye ne dersin?"

Betsy onun etrafında son bir kez daha zıpladıktan sonra koşarak dışarı çıktı. O henüz gitmişti ki Agnes babasının bacaklarına sarılıp iki ayağını da çizmesinin üzerine koydu. Oliver onu bu şekilde birkaç adım dolaştırdı. Babasına doğru kaldırdığı yüzü annesinin gergin yüzünün bebek kopyasıydı. "Ben ahududu değilim," dedi.

"Hmm, bundan haberim yoktu. Nereden olsun? Tıpkı ahududuya *benziyorsun*."

"Hayır, bir kıza benziyorum!"

"Bana göre mavi gözlü bir ahududuya benziyorsun. Yoksa ahu gözlü mavi bir duta mı?"

Oliver onu kaldırdı, öptü, yeniden yere indirdi, üç kez döndürdü ve poposuna hafif bir şaplak atıp Nellie'nin dersliğine yönlendirdi ama Agnes omzunun üstünden afacan bir ifadeyle bakıp yönünü değiştirdi ve tek ayağının üzerinde sekerek verandadaki karolarda dolaşmaya başladı. Her direkte avucunu açıp elini uzatıyor ve yan yüze, iç yüze sonra diğer yan yüze dokunuyordu. Her üç zıplayışta bir kerpici sıvazlayarak parmaklık boyunca ilerliyordu. Sol ayağını yere basmıyordu ama en sonda üç kez hızlıca zıplayıp kerpici üç kez sıvazlayarak geri döndü ve sol bacağı hâlâ yukarı doğru kıvrık, duvarı, pencere pervazını, kapı çerçevesini sıvazlayarak zıplaya zıplaya geri gelip babasının yanına sokuldu, işini başarıyla bitirmiş bir edayla babasının kalçasına hafifçe vurdu ve yeniden bacaklarına dolandı. Ayaklarının üstüne tırmanmaya çalıştı ama babası onu tutup kaldırdı.

“Sen bir cadıydın,” dedi, “ama ben baş büyücüyüm. Sana bir büyü yapayım mı? *İndirgemek* kelimesindeki harfleri söyleyene kadar seni dondurayım, ne dersin? Söyleyemezsen havai fişek gösterisini kaçırsın. Yoksa kelimeyi *müşkülpesent* mi yapsam?”

“İkisi de olmaz!”

“O zaman Nellie'nin yanına gitsen iyi olur.”

Agnes, çığlık çığlığa kahkahalar atarak kaçtı ve Oliver, başını kaldırıp kızının yüzünün onu bekleyen daha yaşlı ve gergin kopyasına baktı. Hafifçe gülümsedi, başıyla çizim defterini işaret etti. “Çalışıyorsun. Yarın kıyamet kopacak olsa Cebrail borusunu üflemeden işini bitirme telaşına düşersin sen.”

“Çalışmak zorundayım,” dedi Susan. “Başka türlü nasıl yaşayacağız? Anlatsana ne oldu?”

“Satmıyor.”

“Birini bile mi?”

“Birini bile.”

“Ve yapabileceğimiz bir şey yok, öyle mi?”

“Dava açabiliriz. Ama işe yarayacağından kuşkuluyum. Hiç ispatım yok.”

“O... şerefsizin sözünün karşısında senin sözün ispat için yeterli olmalı.”

“Böyle bir kasabada bir avukatı dava edecek kadar ileri gidilmez.”

“O zaman başka birinin arazisini satın almak zorundayız.”

“Suyu olan her arazi çok pahalı olacaktır. O kadar paramız yok.”

“Başvuru kaydı alınmamış herhangi bir arazi yok mu?”

“Susan Kanalı’nın alt kısmında yok.”

“Yapabileceğimiz *bir şey* olmalı.”

Oliver acı acı güldü. “Gözümü açık tutarım ve herhangi biri arazi ihyasını tamamlamayı başaramadığında herkesten önce ben el koyarım.”

“Bu şaka yapılacak bir konu değil.”

“Şaka yapmıyorum. Bu hususta yapabileceğim tek şey bu.”

“Onlara bizim arazimizden bir çiftlik arazisi vermeye ne dersin? Yüzlerce hektar ne işimize yarayacak?”

Oliver’ın bakışları sabit ve –Susan’ın düşüncesine göre– acımayla doluydu. “Bunu bir dakikada yaparım. Ama büyük kanal kuru kalırsa alt tarafındaki bir arazi ne işe yarar? John yüz otuz hektarlık çalılık araziyle ne yapabilir?”

“*Biz* ne yapabiliriz?” diye sordu Susan ve kocası yüzünü görsün istemediğinden sertçe döndü. “Ah, Bessie’yi buraya getirmeyi çok istiyordum. Çocukların, ağızları avam konuşmalarla kirlenmemiş arkadaşları olsun istiyordum.”

“Mallettleri göndermeyi ciddi ciddi düşünüyordum. Her halükârda yapmak zorundayız zaten. Böylece Bessie’yle John’un kendi kulübeleri olur, hatta belki de şirketin ne yapacağı açığa kavuşana ve büyük kanalı bitirene kadar benim ofisimi fazladan bir oda olarak kullanabilirler. Ondan sonra bizim arazimizden istedikleri yeri alabilirler.”

Susan, “Büyük kanalı bitirmek mi?” dedi ve başını eğip gözlerini kırmızı karo zemine dikti. Ellerini üşümüş gibi koltukaltlarına sokmuştu. Ayakları onu verandanın diğer tarafına götürdü, birkaç dakika önce Agnes’in zıplaya zıplaya dolandığı parmaklık boyunca yürüdü ve verandanın sonunda karşı tarafa geçip duvar boyunca yürüyerek geri döndü. Ellerini koltukaltlarına sıkıştırmış,

başı önde, yüzü donuk ve kızarmıştı. Büyük bir stres altındayken bile beti benzi atan biri değildi; onu olduğundan on yaş genç gösteren bir sürü şeyin yanında en öne çıkan pembemsi teniydi. Az önce resmini koyduğu masanın yanında durdu ve başını kaldırıp kocasına küçümseme ve ıstırap dolu bir bakış attı. “Elbette,” dedi, “Büyük kanal tamamlandığında hisse de değer kazanacak.”

“Sue...”

“Off, buna *dayanamıyorum*.”

“Sue, o hissenin ödediklerinin otuz katı değerine çıkma şansı hâlâ var. General Tompkins pes etmedi. Ben de. Harcayacak paramız var. Susan Kanalı az da olsa gelir getiriyor, büyük kanalsa iyi bir başlangıç yaptı. Şimdi geri çekilirlerse çılgınlık yaparlar. Yeni bir düzen kuracaklar, elden çıkarmak isteyenlerinkini satın alacaklar. Eğer kısa bir süre katlanırlarsa refah içinde yaşarlar. Proje her zaman olduğu gibi iyi bir proje.”

“Evet,” dedi Susan nefesini tutarak. “Fena değil.”

Oliver sinir içinde onun omuzlarını tuttu. “Sussie, sen de mi?”

Susan onun elleri arasında geri adım atmadan kaskatı durup yüzüne doğru, “Ah, başka ne yapabilirim ki? Sekiz yıllık sürgün hayatı, sekiz yıl umutla yaşamak. Ne için? Şimdiye kadar idare ettim, dayanabildim, inancımı kaybetmedim...”

Sustu, gözlerinin içine baktı. Oliver onun kollarını bıraktı. “Öyle mi?” dedi.

“Ne? Sen ne...?”

Oliver onun karşısında hiç kıpırdamadan duruyordu. Yüzü bir sığır çobanının eli gibi yıpranmıştı, nasırlar yüzünden tam kapana-mayan elleri iki yanına düşmüştü. Neredeyse fısıldayarak, “Gerçekten mi? Buna inancın var mıydı? *Bana* güvenin var mıydı?”

Susan sanki ona tokat atmış gibi geri çekildi. “Bu hiç adil değil!”

“Değil mi? Bazen merak ediyorum.” Karısının gözlerinin içine baktı, nahoş bir ifadeyle gülümsedi, omuz silktilti. “Oysa fazla güveni hak etmiyorum.”

“Offf!” dedi Susan başını öne arkaya sallayıp bakışlarını yere çevirerek. “İnanç ve güvenden söz ediyorsun. Eğer şu Burns denen

adama güvenmeseydin hepimiz ne kadar iyi durumda olacaktık. O zaman en azından Bessie'yle John arazilerine sahip olacaktı. Bizimle birlikte tamamen dibe sürüklenmeyeceklerdi.”

Oliver'ın bakışları ilgisizce masadaki resme kaydı. Onu inceledi, altındaki yazıyı okudu: *Batı Çiftliğinde Sıcak Bir Gün*. Gözlerini kapıdan dışarı doğru çevirdi, veranda sütunları arasından güneşin kavurduğu çimenliğe, oradan kuruyan kavaklara, çalılığa ve nihayet dağlara baktı. Çalılar her yandan diplerine kadar sokuluyor, tıpkı bir salın üzerindeki insanların denize bakması gibi tepeden onlara bakıyorlardı.

Bakışları yeniden içeri döndü, aklı başına gelmiş bir ifadeyle ona baktı. Gözlerinin kenarındaki kırışıklıklar sıkıştı, gülümsüyor gibi görünüyordu ama gülümsemiyordu. “Hata bende,” dedi. “O evrakı benim vermem gerekirdi, hepimiz için ne kadar önemli olduğunu biliyordum. Kendimi çok fazla şeyle ilgilenmeye zorladım, aynı anda bir sürü yere dağıldım. Hiçbir mazeretim yok. Ama insanlara güvenme meselesine gelince, bilmiyorum. Değişebileceğimden kuşkuluyum. İnsanlara güvenmek gerektiğini *düşünüyorum*, anlıyor musun? En azından güvenilmeyecek olduklarını kanıtlayana dek. İnsanlara güvenemediğin bir hayat nasıl bir hayat olur?”

Söylediklerinde ağır, sorgulayıcı ve vurgulu bir anlam vardı. Susan tek kelime etmeden dikkatle ona baktı, yüzü bu kadar hoş bir yüzün olabileceği kadar donuk ve sertti. Genelde her zaman duyarlı ve hoş bir ifadeyle gülümsemeye meyilli dudakları büzülmüştü. Bakışları buluştu, bir süre birbirine yapışık kaldı, sonra tereddütle birbirinden koptu, ardından yeniden yapıştı. Pembe renk Susan'ın yüzünden yavaş yavaş çekildi.

Günlerden 4 Temmuz'du, akşamdı, uzun ve sıcak bir gün sonuydu. Veranda sıcaktan hâlâ boğucuydu; sütunlarla parmaklık, sıralanmış sobalar gibi ısı yayıyorlardı. Bekle, dedi Susan kendi kendine buruk bir sesle. On yıl içinde ağaçlar, akşamüstü evi gölgede bırakacak kadar büyümüş olacak.

Hava, sıcak olsa da olmasa da içeriden daha temizdi ve Oliver'in çimleri sulamak için tulumbayı çalıştırdığı çayırılıktan dalga dalga serinlik geliyordu. Susan, kuşkulu bir hâlde, bir suçun kanıtının kokusunu almayı bekliyormuş gibi sıcak günün ve serinletici akşamın birbirine karışmış kokularını içine çekti... çalı, toz, maytap, eski bir kayık gibi kokan su deposunun nemli ağaç kokusu ve tüm bunların arasında ıslak çimin taze kokusuyla köşedeki sarı sarmaşıktan yayılan rahiya. Kuzeybatı, altın sıcağının bunaltıcılığından kurtulmuştu ve ona yaslanmış tepeler kapkaraydı. Susan, kafasının içindeki sorunlarla meşgul olduğundan onların karaltısına hiç keyif almadan bakıyor, onları hayal meyal görüyordu.

Etraf o kadar sessizdi ki patikadan yola doğru uzaklaşan faytonun tekerleklerinin gıcirtısını ve yaklaşık sekiz metre uzakta olmalarına rağmen çocukların sesini şaşırtıcı biçimde net ve âdeta yanı başındalar gibi duyabiliyordu. Onları el sallayarak uğurladıktan sonra yaptığı ilk iş koşarcasına boğucu yatak odasına gidip elbisesini, korsesini, ayakkabılarını, yani onu sıkan her şeyi çıkarıp geceliğini giymek oldu. Özgür kalmış bedeni hava alsın diye bol geceliğini sallayarak çıplak ayakla kapı eşiğinde durup hiçbir ses duyamaz hâle gelene dek uzaklaşmakta olan ailesinin seslerini dinledi. Tulumbadan belli belirsiz bir şırıltı geldi, sonra suyun son damlaları tıpkı bir iç çekiş gibi bir anda aktı ve ses kesildi. Yel değirmeninin, tıpkı rüzgâr gibi günlerinin ve gecelerinin bir parçası olan tıngırtısına ve gıcirtısına kulak kabarttı ama hiçbir

şey duyamadı. Kanatları kocaman açılmış bir çiçek gibi alacakaranlıkta asılı duruyor olmalıydı.

Bitap ve sıkkin bir hâlde, tüm ağırlığıyla hamağa çöktü. Yarasalar, veranda sütunlarının aralarındaki açıklıklarda çıt çıkarmadan zikzaklar çiziyorlardı. Başta onları gökyüzünde düzensiz, titreşerek ve hızla uçuşurken görebiliyordu; sonrasında ise onları hâlâ görüyor mu yoksa sadece alacakaranlıktaki hareketlerini mi hissediyor emin değildi. Arkasındaki ev kendisi kadar karanlık ve boştu. Gözleri yaylanın âdeta çerçevelenmiş manzarasına, kapkara tepelere, safran rengi gökyüzüne sabitlendi. O izlerken henüz veda etmiş günün son ışıltısı, arduvaz rengine dönmüş bir bulutun üzerinde belli belirsiz parıldadı. Sonra bir yıldız gördü, ardından bir tane daha.

Güneş, batıda kaybolup çorak tepelerin ardında tamamen batarak yeryüzüyle ilişkisini kopardığında Susan geçmişteki başka bir verandayı, başka güllerin rahiyasını düşünerek uzandı. Onların artık var olmadıklarına inanmak zordu; onun için artık yoktular... büyük dedesinin eski evi asık suratlı, rençper bir yetişkine satılmıştı, sundurmanın üzüm asmaları artık onun akşam dinlenmelerini gizliyor, mutfağı onun görgüsüz ve haris karısı tarafından “yönetiliyordu”. Artık orada bir yuvası yoktu, annesiyle babası ölmüştü, Bessie mağdur ve perişan edilmişti, kendisi umutsuz Batı’da sürükleniyordu, Thomas’la Augusta ise içinde bulundukları şöhret ve cemiyet hayatında ondan kilometrelerden de daha uzaktaydılar. Onlarla sadece bir akşam, böyle bir akşam oturmak. Hatta burada, bu yavan verandada oturmak. Bu evdeki bütün hazırlıklarında onların zihninin bir köşesinde olduğunu kabul ediyordu. Ev hazır olduğunda, onlar ikna edilebildiklerinde kendini bir kez daha yeni düzeninde onların sevgilerine açacak ve sürgünde geçirdiği hayatın onu hiç değiştirmediklerini ispatlayacaktı.

Tepenin üstünde açan bir çiçek kadar sessizce bir havai fişek atıldı. Susan doğrulup oturarak, kavisler çize çize düşen yıldızları seyretmeye başladı. Sonra *PAT!* Onunla kasaba arasındaki gece gökyüzünün tümü, dört buçuk kilometrelik mesafe bu geciken patlamayla sarsıldı.

Tüh, dedi kendi kendine. *Zamanında yetişemeyecekler, çocuklar gösteriyi kaçıracaklar* ve sonra yayladan baktıklarında tıpkı balkondan seyredencesine her şeyi göreceklerini hatırladı. Eyalet olma kutlamları yüzünden sarhoş olan kalabalığın, şovenizm konuşmalarının ve hatta daha kötü şeylerin arasında olmalarındansa dışarıda kalmaları daha iyi olurdu. Bu görgüsüz küçük şehrin ve onun bütün dolandırıcılarının, dalkavuklarının, geçmişlerinin itibarıyla dolup taşan umut dolu deneyimsizlerinin düşüncesi bir örümcek gibi teninde dolandı. Oliver'ın beklenti içindeki, ciddi ve sorgulayan yüzüne bakarak, “Nellie ve çocukları götür. Benim için bir şey ifade etmiyor,” demişti.

Asıl kastettiği –ki son iki gündür birbirlerine söyledikleri laflardan sonra Oliver'ın onu farklı anlamış olması pek mümkün değildi– şuydu: “Bunların hiçbiri artık benim için bir şey ifade etmiyor. Bık-kın, keyifsiz ve umutsuz hissediyorum. Tıpkı suyunu kuma boşaltan şu su arabası gibi biz de hayatlarımızı bu çöle akıttık.”

“Sen de gelmelisin,” dedi Oliver. “Biraz kafanı dağıtmanı sağlar.”

“Yorgunum. Burada kalmayı tercih ederim.”

Susan onun gözlerinde, bıyığının altındaki dudaklarının kıpırdanışında ona yüklemekten kendini alıkoyamadığı suçlamayı hissettiğini görebiliyordu. Ama gülümsemek veya elini onun koluna koymak ya da eğlenmesini dileyerek göndermek içinden gelmiyordu.

Birbirlerini inceleyerek uzun bir süre bakıştılar. “Müsamaha yok,” dedi

“Ne kastettiğini anlamadım.”

Oliver açıklama yapmadı. “Seninle kalırdım ama çocuklar dört gözle bunu bekliyorlar ve onları götürecek başka hiç kimse yok.”

“Gitmemeyi aklına bile getirme.”

“Üzgünüm.”

Üzgün, elbette. Bu ne işe yarardı ki? Ondan daha üzgün olmazdı.

Bir havai fişek daha belli bir açıyla gökyüzünü alazladı ve asılı toplar hâlinde yayıldı. Bir tanesi daha yeşil bir sağanak gibi yükselip patlayarak kırmızı bir şemsiyeye dönüştü. Sonra aynı anda üç tane geldi, hepsi beyazdı. Ardından göz kırparak parıldayan ama çiçek açmayan bir tane daha. Kurşun gibi ağır havada sesleri yankılanıyordu. *PAT! PAT! PAT! PAT!*

Hamak sıcak ve dar geldi. Susan oradan kalktı ve parmaklığın ılık kerpiç duvarına oturdu. Kasabanın üstünü kaplayan yol yol duman, patlayan havai fişeklerle aydınlanıyordu. Susan donuk patlama seslerinin altında süregelen irili ufaklı torpil atışlarını duyuyordu. Kongre meydanındaki kalabalığın arasında koşturarak bağlı atların, giyinip süslenmiş genç kızların ayaklarının altına ve asillerin faytonlarına kızkaçıran atan oğlanlarla sarhoş erkekleri hayal edebiliyordu. Tam bir curcuna, binlerce dolara mal olan bir aptallık. Sabah olmadan kontrolden çıkmış bir sürü insan, alev almış giysi ve bina, havaya uçmuş parmaklar ve ferî kaçmış gözler olacaktı. Ailesi yayladan seyretse çok daha iyi olurdu.

Uzaktan seyretmek ne kadar güzeldi: Görünmeyen şehrin üstünü tamamen kaplayan renkli bir pus vardı; patlamaların dumanı aşağıdan gelen alevlerle aydınlatılıyordu âdeta. Fener alayı. İçlerinde sefil Burns'ün de yer aldığı valinin sözde muhafızları üniformalar içinde geçit töreni yapıyorlardı. Susan, daha iyi görebilmek için sıcak sütundan destek alarak ayağa kalktı ve oradan bandonun belli belirsiz ve uzaktan gelen, sakın havanın mükemmelen taşıdığı, mesafenin tatlılaştırdığı sesini duydu.

Bir şeyi daha: evin yakınından gelen, kalas yürüme yolundaki sert adımları ve şiddetle yankılanan ayak seslerini.

Tek bir hareketle sabahlığına sarınıp çömeldi ve çıplak ayaklarıyla ses çıkarmamaya çalışarak âdeta zıplayıp kendini hamağın daha karanlık bir yerine attı. Ya yürüyen kişi durduğundan ya da çimenliğe geçtiğinden ayak sesleri kesildi.

“Kimse yok mu?” dedi bir erkek sesi.

Gerginlik ayak bileklerine kadar inip yok oldu. Bir kez derin bir nefes aldı. “Ah, Frank! İçeri gelin, verandadayım.”

Frank onun tepesinde tedirgin bir karaltı olarak durdu ve “Herkesin törene gitmiş olduğunu düşünüyordum,” dedi.

“Benden başka herkes gitti. Wan, Sidonie ve John kahvaltıdan hemen sonra çıktılar. Oliver Bağımsızlık Gününü John'un sulasmasını yaparak kutladı, bense iki çeşit yemek yaparak.”

Frank havayı kokladı. “Torpil kokuyor.”

“Kokusunu hâlâ alabiliyor musunuz? Barut yüzünden burnum hissetmez oldu. Bütün gün için için yanan giysiler ve domuz yağı lekeli parmaklarla uğraştık. Çocuklar kömürcü çocuklarına döndüler.”

“Wiley’le ben de aşağı inmeye niyetliydik ama Wiley’nin kısırağını dikenli tel parçaladı ve onu tedavi etmek zorunda kaldık.”

“Kaçırdığınız tek şey bir sürü gürültü ve baş ağrısı. Ama çocuklar mutluydu ve bu yüzden de usluydular.”

“Herhâlde buna değer.”

“Herhâlde.”

“Şimdi de hepsi havai fişekleri seyretmeye gitti.”

“Yirmi dakika önce çıktılar, zamanında orada olamayacaklar. Sanırım yoldan seyrediyorlardır.”

Frank’in uzun boylu silueti, arkasındaki gökyüzünde oynayan ışık şelaleleriyle birlikte açık alanın bir ucundan diğer ucuna kadar yayılıyordu. Susan onun yüzünü zar zor görebiliyordu... aslında hiç göremiyordu, gördüğü sadece başının ve omuzlarının ana hatlarıydı. Sonra Frank birden hareket edip sütuna degecek şekilde geri çekildi. “Özür dilerim, manzaranızı kapatıyorum.”

“Sorun değil. Havai fişekleri uzun uzun izlemek isteyecek kadar çocuk değilim.”

“Atla yamaçtan aşağıya doğru inerken izledim ben de. Gerçek bir gösteri.”

“Evet.”

İlerisi gümbürdedi ve patlama sesleriyle çatırdadı, ışıklar saçıldı, bir süre havada asılı kaldı, sonra yok oldu ve yeniden saçıldı. “Oliver’ı mı görmek istemiştiniz?” dedi Susan. “Korkarım ki epey geç vakte kadar dönmeyecek.”

“Yarın da görebilirim.”

“Kanyonda işler nasıl?”

“Sıkıntılı.”

“Burası da farklı değil. Burns meselesini duydunuz mu?”

“Oliver söyledi. Linç edilmeli.”

Susan karanlık köşesinden onun arka arkaya patlayan havai fişeklerin parıltısıyla âdeta çılgına dönmüş gökyüzünün önünde

ikiye katlanmış suretini inceledi ve Leadville'e ilk geldiği günü, Oliver'ın oradaki arazisine el koyan Oates denilen o adamın hayatının hapishane önündeki bir ipte son bulduğu o günü düşündü. Frank bu olaya tanıklık etmişti... Susan onu ilk gördüğünde, bu yüzden gözleri yuvalarından fırlamış, konuşurken kekeler hâldeydi. Tombstone'dan duydukları hikâyeyi de düşündü... öldürülen arkadaş, katilin peşinden atla yapılan zahmetli bir takip, Meksika çölünün bir yerlerinde, bir ağaçta sallanan bir beden. Frank bunu sadece görmemişti, intikamcılardan biri de olmuştu. Belki de eli ipe bir düğüm atmıştı ya da atı kamçılıyıp altından çekilmesini sağlamıştı veya ipi kesip ölüyü aşağıya indirmişti. Bunu düşünmek Susan'ı ürpertti. Ama yine de o anki ruh hâli içinde kötülük karşısındaki erkeksi hiddetin, herkese fazlasıyla güvenen ve sonra bu konuda kınanmayı reddeden bir erkeğin kendi kendini suçlamasından daha iyi bir cevap olduğunu düşünmeye meyilliydi.

“En azından mahkemeye verilmeli,” dedi Susan. “Oliver bunu yapmayacak. Kendi dikkatsizliği olduğunu söylüyor.”

“Burns'ün nasıl biri olduğunu herkes biliyor. Mahkeme onun için fazla hafif olur. Kamçılarla işe yarayabilir.”

“Ama ne kamçılanacak ne de mahkemeye verilecek,” dedi Susan. “Yaptığının yanına kâr kalmasına izin verilecek.”

“Onu kamçılamanı ister misiniz? Bayıla bayıla yaparım.”

“Ah,” dedi Susan, “siz vefalı bir dostsunuz Frank.” Sonra, içindeki duygu dışa vurmak dışında hiçbir şekilde dinmeyeceği için patladı. “Ah, Bessie'yle John'u düşündüğümde tek kelimeyle *ölebilirim!* Bunun bizim hatamız olduğunu ve bir çözümü olmadığını düşünmek!”

Havada, kavisler çizerek yağmur gibi dökülen ışık şelaleleri arasında artık yemyeşil, kıpkırmızı, sapsarı ve masmavi toplar parılıyordu. Frank tek kelime etmediğinden Susan ise bu ani patlamasından utandığı ve sessizlikten korktuğundan hafif bir kahkahayla omuz silkerek, “Bütün bu renkleri nasıl yapıyorlar?” dedi.

“Renkler mi?” diye karşılık verdi Frank. “Madeni tuzlar. Sarı sodyum, beyaz magnezyum. Kırmızı kalsiyum. Sanırım yeşil bakır tozu, belki de baryum. Tam olarak bilmiyorum. Havai fişek uzmanı değilim.”

“Siz birçok konuda uzmansınız.” Kusacakmış gibi hissetti; bastırmak için arka arkaya yutkunmak zorunda kaldı. “Mühendisler müfrezesi olmadan bir kadının onca yıl kanyonda nasıl yaşayabileceğini hayal bile edemiyorum. Batı’da geçirdiğim en güzel zamanlardı. O yılları çok seviyordum.”

Frank, *hmm* ya da *mmm* veya *haa* gibi ne olduğu belirsiz bir ses çıkardı. Yaklaşık dört kilometre uzaktaki bir havai fişegin parıltısı kısa bir an için yüzünü berbat bir yeşile boyadı. Susan ışığın onun gözlerinde parıldayıp yok olduğunu gördü. “Buraya Oliver’ı görmeye gelmediğimi biliyorsunuz, değil mi?”

Susan neredeyse kendi kendine konuşur gibi, “Biliyorum,” dedi.

“Sizin dışınızda herkesin kasabaya gitmiş olması umuduyla geldim.”

“Farkındayım,” dedi Susan öyle söylememesi gerektiğini hissederek.

“Artık sizi hiç görmüyorum.”

“Ama beni sürekli görüyorsunuz Frank.”

“Kalabalıkta. Ailenizle birlikte. Her zaman bir ev dolusu insanı çekip çevirirken.”

“Yapacak çok iş var.”

“En azından *bu* değiştirilecek.”

Kahkahası o kadar kısa ve tatsızdı ki Susan’ın yüreği sızladı. O sefil kanal herkes gibi onu da değiştirmişti.

İnce profilinin gerisindeki ışıkların yoğunluğu gitgide azalıyordu, sanki hem heyecan hem de cephane bitmiş gibiydi. Patlamalar ve çatırtılar yok oluyordu ama kırmızımsı pus hâlâ kasabanın üzerinde asılı duruyordu. Sanki onunla konuşmuyormuşçasına başını çevirip kayıtsızca alev şelalelerinin gitgide sönüşünü izleyerek, “At gezintilerimizi özlüyorum, siz özlemiyor musunuz?” dedi. “Siz resmimi yaparken oturmayı özlüyorum. Sizinle sohbet etmeyi özlüyorum. Eskiden olduğu gibi arada bir sizinle baş başa kalabilsem buna dayanabilirim.”

“Ama beni hiç görmeden geçirdiğiniz dolu dolu üç yıl var, ayrıca ben Victoria’dayken geçen bir yıl.”

“Evet. Ne kadar uzun süre geçmiş olursa olsun sizi gördüğüm anda her şey yeniden başlıyor. Kanyonda, gitmeye hazırlandığınız o günü hatırlıyor musunuz? Kendimi tamamen ikna etmiştim. Siz sadece bir arkadaşınız, başka bir şey değil. Sonra o otlaktan yukarı baktım, sizin kapı eşiğinden el salladığınızı gördüm ve eski bir kulübe gibi yıkıldım. Bütün mekân boşalmıştı, görünürde hayal kırıklığından başka hiçbir şey yoktu ve siz beyaz elbiseniz içinde, birini ziyarete gitmek üzereymişçesine sakın ve kusursuz bir görüntüyle oradaydınız. Kendinize has hâlinizle, dalgalanan bir bayrak gibi aşağı geliyordunuz. Bilmiyorum; orada, o tepede öylesine cesur ve dokunulmamış görünüyordunuz ki ben...”

“Cesur mu?” dedi Susan alçak bir sesle. “Dokunulmamış mı? Ah, hayır!”

“Ah, evet. Uzman olduğum konulardan biri *sizsiniz*.”

“Artık dalgalanan bayrak yok.”

“Boise’de bir sürü var. Yaşasın, eyalet oluyoruz, yaşasın.”

Susan gülmek zorunda kaldı. “Bu tuhaf değil mi? İronik değil mi? Hatta *acınası* da değil mi? Yıllar önce, sizi Leadville’de bırakıp Meksika’ya gittiğimizde Meksika medeniyetine, ev idarelerinin zarafetine ve romantik ortaçağ yaşam tarzlarına âşık oldum...”

“Biliyorum. Yazılarınızı okudum. Tombstone’yken.”

“Okudunuz mu? Ah, bu bana kendimi iyi hissettirdi. Farkında olmadan sizinle konuşuyordum. O zaman eve dönerken mola verdiğimiz o büyük evleri hatırlarsınız; Queréndaro’yu, Tepetongo’yu, Tepetitlán’ı ve diğerlerini. Oliver’ın burada yapmayı hayal ettiği şey o. Bana öyle bir yer yapmak istedi. Yer karoları bile... Meksika tarzı. Taş ve kerpiç ev, bir avluyu neredeyse çevreleme tarzı. Bir gün tamamen çevreleyecekti –kanyonda dikkatle planladığımız günleri hatırlarsınız– böylece dış odalardan dışarıdaki ıslah edilmiş çöle bakabilecek; iç odalardan ise sadece korunaklı orta avlu çiçeklerini görebilecek ve sessizliği, damlayan suyu ve genizden şarkı söyleyen Wan’in sesini duyabilecektik.

“Belki zamanla olur.”

“Hayır. Asla olmayacak.”

Frank, “Gerçekten öyle düşünmüyorsunuz, değil mi?” diye sordu; sonra, “Belki de olmaz,” diye ekledi; bir saniye sonra, “Ola-
cağını sanmıyorum,” diye devam etti ve uzun bir suskunluk son-
rası, “Yani ben gene kendi yoluma gideceğim,” dedi.

Susan ondan daha uzun bir süre sessiz kaldı; gerçek olduğunu bildiği şeyi inkâr etmekten, Oliver’ın kendisinin artık inancının kalmadığı umudunu tekrarlamaktan başka bir cevap gelmedi ak-
lına. “Belki... yeni bir yapılanmaya girebilirler. Oliver öyle dü-
şünüyor... Hepimizi bir arada tutacak bir yol bulabilir sanırım.”

“Nasıl?” diye sordu Frank. Sırtını sütuna yaslayıp bacaklarını kendine çekerek oturdu ve eldivenlerini yavaşça avcuna vurmaya başladı. Yandan görünen silueti hareketsiz, yakın görünen ve ılık-
larla kıpır kıpır olan gökyüzünün önünde sıkıntılı hâlde duruyor-
du. “Yapabilse bile,” dedi.

Susan onun kayıtsız profiline bakarak, “Lütfen yapmayın,” dedi. “Lütfen kalmak için bir yol bulun. Eğer giderseniz beni kim teselli edecek?”

“Eğer kalırsam beni kim teselli edecek?”

Hamakta kamburu çıkmış oturarak sağ elinin parmaklarını gözlerinin üzerindeki ağrıya bastırıp sanki öyle yaparsa ağrı kesi-
lecekmiş gibi gözlerini kapattı. “Zavallı Frank,” dedi. “Üzgünüm. Böyle olmak zorunda.”

“Öyle mi?”

Bu iki kelime karanlıktan öylesi acı ve meydan okuyucu bir tıs-
lamayla çıktı ki Susan gözlerini açıp alnındaki ağrıya daha da sert bastırdı. Kasları gerilmişti; hem kasları hem de nefesiyle uğraşmak zorundaydı. Sakinleş, nefes al, nefes ver, alnına kazınmış ıstırap-
tan kurtul. Frank sütuna oyulmuş bir kitap desteği gibi bükülmüş hâlde hareketsiz oturuyor, ses tonunun sertliğiyle tamamen ters düşen bariz bir kayıtsızlıkla ondan başka bir tarafa bakıyordu. Fener alayının kıpkırmızı pusunun üst tarafındaki gökyüzü sefil yıldızlar dışında artık tamamen boştu.

“Öyle olduğunu biliyorsun,” dedi Susan.

Silueti değişti, yüzü ondan tarafa dönmüştü. “Bana ilk kez sen dediniz.”

“Seni genelde öyle görüyorum.”

“Öyle mi?”

“Bundan kuşkun mu var?”

Frank, “O zaman çok kolay vazgeçiyorsunuz,” dedi dişlerinin arasından.

Gece rüzgârının başboş köpeği bir bando müziği ezgisi taşıyarak çalı kaplı yaylaya süzüldü ve ezgiyi tıpkı bir kemik gibi Susan’ın kapısının önüne bıraktı. Susan’ın tüyleri diken diken oldu.

“Kolay değil,” dedi nefesini bir an tutarak. “Kolay değil.”

“O zamana benimle gelin.”

“Seninle mi geleyim?” diye sordu Susan çok boğuk bir sesle. “Nereye?”

“Nereye olursa. İsterseniz Tepetitlán’a. Meksika’da bir mühendis için her zaman iş var. Tanıdığım insanlar var, bir şeyler bulabilirim. Sahip olmanız gereken şeylere sahip olabileceğiniz bir *estancia* bulurum size. Olmanız gerektiği gibi bir hanımefendi olabilirsiniz. Başka bir ülkede hiç kimse...”

“Frank, Frank, siz ne istediğinizin farkında mısınız? Evli bir kadının aşığıyla kaçması kepezeliğini mi yaşayayım?”

“Kepazelik mi? Bunu böyle mi adlandırıyorsunuz?”

“Tüm dünya böyle adlandırır.”

“Dünya kimin umurunda? Sizin mi? Boise’yi umursuyor musunuz?”

“O farklı,” dedi Susan. “Çocuklar ne olacak?”

“Ollie’nin düzeni kuruldu. Kızlar henüz küçük.”

Susan’ın kahkahası tizdi. Kendi kulağına bile bir çığlık gibi geldi. “Yani babalarının değiştiğini anlamayacaklar, öyle mi?”

Frank’in sessizliğinde gergin, öfke dolu, patlamaya hazır bir şeyler vardı.

“Ya babaları?” dedi Susan. “En iyi arkadaşına bunu yapacak mısın?”

“Söz konusu siz olduğunuzda kimse umurumda değil. Bu hoşuma gittiği için değil. Kendime engel olamadığım için.”

“Ah, ah!” dedi Susan ve elleriyle yüzünü kapatıp parmaklarının arasından bir kahkaha attı. “Bu denli gözü kara olsam bile

iflas etmiş bir girişimciyi onun işsiz yardımcısı için terk eden ve çocuklarıyla birlikte yoksulluktan tam bir belirsizliğe atlayan bir kadın için insanlar ne der?”

“Sizi engelleyen para mı?” dedi Frank. Susan ondaki küçümser tonu ve ardından hafif hafif avcuna vurduğu eldivenlerin yumuşak sesini duydu. “Gider bulurum. Bana üç ay verin. Ya sizi almak için geri dönerim ya da size para gönderirim.”

“Bu süre boyunca da Oliver’la yaşayacağım, öyle mi? Üstelik onu terk etmeyi planlarken. Yeterince yalanla yaşıyorum zaten. Mesele para değil, öyle olmadığını biliyorsun. Bunu söylememin tek sebebi...”

“Nedir?”

“Frank...”

“Susan.”

Frank’in gölgesi hareket etti, çizmesi karo zemine vurdu, kolunu upuzun uzattı. Parmakları Susan’ın çıplak ayağına dolandı.

Temas. Namusun, sadakatin, tek eşliliğin; asaletin kurallarının, geleneklerinin ve kısıtlamalarının en ölümcül düşmanı temastır. Temas yüzünden baştan çıkarılır ve başkalarını baştan çıkarırız. Bir muayenehanede ya da koridorda veya horlayarak anestetik etkiden kurtulmaya çalıştığım, kesilme ve parçalanma kâbusları gördüğüm hastanede Ellen Ward’u baştan çıkaran da muhtemelen temastı... omuzların kazara sürtünmesi veya ellerin hafifçe teması; bir hırslı gibi yalan söyleyerek avuturcasına omuzlarına dokunan; alan, vermeyen; isteyen, sunmayan; kışkırtan, sakinleştirmeyen o cerrah elleri. Bir ten beklenti içindeyse en saf temasta bile elektriklenme olur. Belki de tamamen bir tesadüftü, belki de Ellen beklenti içinde olduğunun farkında değildi. Yoksa uzun süredir benim arkamdan iş mi çeviriyorlardı? Bildiğim kadarıyla –ya da bana söylenen o– ampütasyon için o adama gönderilmeden önce Ellen onunla sadece bir iki akşam yemeğinde karşılaşmıştı.

Belki sadece tesadüftü, belki de ikisinin de ilk temasta fark ettikleri bir fırsat veya bir arzu. Hiçbir fikrim yok. *Çeşitli Böcek Türleri* adında bir Japon masalı var; masalda sürgülü bir pencerenin camları arasında sıkışıp kalan bir örümcek aylarca orada hiç

kımıldamadan, hareketsiz, görünüşte cansız olarak yatıyor ve sonra baharda hizmetçi temizlemek için birkaç saniyeliğine pencereyi hareket ettirdiğinde örümcek birden fırlayıp gidiyor. Ellen da bir nevi sıkışıp kalmış bir hayat mı yaşıyordu? Tesadüfen karşısına çıkan ilk fırsatta serbest mi kaldı? Ayartılma fırsatını beklediği için mi ayartıldı?

Bu durum günümüzde babaannemin çağından daha kolay, daha hızlı, daha doğrudan. Ellen Ward'un ayartılması sadece iki hafta aldı ve eksiksizdi. Susan Ward'un ki ise –tabii bu gerçek bir ayartılmaysa– on bir yıl aldı ve belki de dürtüsü hiçbir zaman eyleme dönüşmedi. Mahrem olayların hiçbirini bilmiyorum, sadece sonuçlardan geriye giderek tahminde bulunuyorum.

Frank'in eli hamağın gergin kenarından sallanan ayağını tutunca vücudu her zamanki zırhına bürünmedi; sabahlığın içinde özgür ve sakindi. Sırf eli kolu derin nefes almasına neden olan duygularla bağlı olduğu için bir çok hanımefendinin olduğu gibi kendinden geçme tehlikesi içinde değildi. Gece havasının, karanlığın, güllerin tehlikeli kokusunun, ısrarcı talebin ve gerçekleşmesi an meselesi olan fırsatın farkındaydı. Bahçeye gel Maud.* Eğer kişi nişanlısının gönlünü eğleyen genç bir kadınsa bu, kolay olur; engellerin evlilikle yıkılmasına izin verilene dek toplumun doğrularına ve kısıtlamalarına bağlı kalmak yeterli. Eğer kişi kötü bir kadınsa aynı derecede kolay olur; on dakika, kim bilecek ki?

Susan ne nişanlısının gönlünü eğleyen genç bir kadındı ne de kötü bir kadın. Kırk iki yaşında, edepli ve evli bir kadındı... bir hanımefendiydi, daha da ötesi titiz, erdemli, akıllı ve yetenekliydi. Ama aynı zamanda romantikti ve mutsuzdu, üstelik sırdaş bir karanlıkta aniden ayağından tutulmuştu.

O verandada neler yaşandı? Bilmiyorum. Hatta onların orada olup olmadığını dahi bilmiyorum; bu sahneyi sırf bildiklerime uygun olduğu için ben uydurdum. Tepetongo, Queréndaro, Tepetitlán, Casa Walkenhorst ve Casa Gutierrez'in hayaletleri, hem kazanılmış saygınlık hem de başarısız taklitler ve aynı zamanda belki de sunulmuş fırsat olarak o karanlık verandaya musallat olmuşlardı.

* *Come into the garden Maud*: Alfred Lord Tennyson'ın bir şiiri. (ç.n.)

Babaannenim boş verandasının rahiyalı karanlığı onu, Morelia'nın aynı derecede hoş kokulu karanlığının anılarıyla doldurup taşırmış; Frank'ın teklif ettiği hem tehlikeli hem de imkânsız fırsatın çağrıştırdığı şeylerin görkemini ve Milton'a duyulan hasret kadar özlem duyduğu bir hayat tarzının zarafetini, düzenini hatırlatmış, Idaho'nun öncülere yaşattığı zorluklardan mümkün olduğunca uzaklaştırmış olsa da hiç şaşımam. Yani baştan çıkarılmış olsa da şaşımam. Başarısızlıktan, vazgeçişlerden, umutsuzluktan kaçmak; kendini evli olduğu inatçı, konuşma özürlü adamdan ve *onun* evli olduğu projeden kurtarmak gerçek bir baştan çıkma nedeniydi ve elbette 1890'lı yıllarda Susan Burling Ward için imkânsızdı.

Neler yaşandı? Bilmiyorum. Shelly'nin pek çekici deyişiyle, "seks yaptıklarından" cidden kuşkuluyum. Asalet çağında bile bazı insanlar evlilik yemininde söz verilen sadakati hiçe sayarlardı. Zenginler genellikle bunu yaparlardı, Susan bunu yapan insanlar tanıyordu. Yoksullar, koşullarının yabaniliğinden dolayı yoldan çıkararak muhtemelen yapardı. Babaannemin de mensubu olduğu orta sınıf yapmazdı veya korkunç bir günah işlediğini düşünerek, kendini alçaltmış ve kirletmiş olmanın utancını yaşayarak yapardı. Kadının en yüce görevinin eş ve anne olmak olduğuna inanan, kadın vücudunu kutsal bir kâse olarak gören ve bir erkeğiyle –tek ve seçilmiş bir erkeğiyle– birleşmesinin kadının en büyük mutluluğuyla doyunluğu olduğunu düşünen babaannemin böylesi bir çöküş yaşayabileceğini hayal dahi edemiyorum.

Hayal edemiyorum, demeyeyim. İnanmıyorum. Oysa gerçekleşene dek çöküş yaşayacağını hayal edemediğim, baştan çıkarıldığının farkında olmadığım birinin benzer çöküşüne şahit oldum.

Bu yüzden ne olduğunu bilmiyorum. Sadece o tutkunun ve suçluluk duygusunun bir biçimde yaşandığını biliyorum. Onların dünyasında, onların çağında, onların koşullarında ve kendilerine özgü kişilikleri göz önüne alındığında suçluluk duygusu olmaksızın tutku, gözyaşları olmaksızın öpüşme, çaresizlik olmaksızın kucaklaşma olamazdı. Bence o karanlık verandada aşk ve elem çırpınışları içinde birbirlerine sımsıkı sarıldılar, tutkuları temasla ateşlendiği anda vicdan yüzünden söndü.

Kabul ediyorum, tüm çabama rağmen bu Viktoryen sorunlara sadece Viktoryen çözümler bulabiliyorum. Evliliği ciddi bir mües-
sese dışında herhangi bir şey, seksi ise sıradan ve komik görüyorum.
Böyle görmeyenleri de küçümsüyorum. Shelly bunu duysa sekse
takıntım olduğunu söylerdi. Neredeyse moral bozucu bir öneme
sahip gibi geliyor bana. Kutsal olsun ya da olmasın gerçekte evlilik
yemininin onun kutsallığıyla alakasız olmadığını düşünüyorum sa-
nırım. Hatta Viktorya dönemi asilerine ve zina yapanlarına günü-
müzün rastgele düzüşenleri ve zina yapanlarından daha çok saygı
duyuyorum, çünkü bir şeyleri *tehlikeye atıyorlardı*, çünkü yaptıkları
şeyin ciddiyetinin farkındaydılar. Yani... Babaannem ne yapmış
olursa olsun ciddiye alıyorum çünkü onun da ciddiye aldığını bi-
liyorum.

Frank, geri dönmekte olan arkadaşından ve patronundan kaçmak,
kendisini görmesini engellemek için faytonun sesi yolda duyulma-
dan önce atının sırtına atlayıp âdeta bir kaçak gibi gittikten sonra
babaannemin çıplak ayakla dolandığını hayal edebiliyorum; gece-
nin yoğun ve saf kokusunu içine çekerek, Oliver'ın bu yeni melez
tohumları bulmak için Connecticut'ın yarısını nasıl araştırdığı, ka-
rısının yaşadığı sürgün hayatında yuvasında hissetmesini sağlamak
için kırk kilometrelik yoldan nasıl taşıdığı düşüncesiyle kendine
işkence ederek dikkatini ıslak çayırılığa ve gül bahçesinin sınır çiz-
gisine verip zihnini dağıtmaya çalıştığını da. Bu yerde kendine bir
yuva kurabileceği varsayımı yüzünden kocasına hissettiği öfke, ona
acıma, aşk, toparlanma ve rahatlama arzusu, kocasının güvenilirli-
ğine ve hatalı kararlarına duyduğu kızgınlık, gelecek için hissettiği
umutsuzluk, Bessie'ye ne yazması gerektiğinin sıkıntısı, üç çocuk-
lu, kırk iki yaşındaki bir kadının tıpkı lise öğrencisi bir kız gibi
ayaklarının yerden kesilmesine neden olan iradesizliğinden tiksini-
me... sırasıyla tüm bu duyguların saldırısına uğradı. Üstelik tüm
bu karmaşık ve çelişkili duygulara bir de, sadece birkaç dakika önce
yaşanan heyecanlı öpüşmenin gergin anıları, tutup göğüs hizasına
kaldırarak sıkıdığı elle, bu tehlikeli öpücükler karşısında duyduğu

suçluluk, suçluluk, suçluluk ve ne yapabileceğinin kanıtlanmış olmasının hissettirdiği dehşete benzer bir duygu karıştı.

Yıldızların aydınlattığı karanlıkta ilerleyerek patikadan aşağıya inen faytonun yıpranmış tekerleklerinin gıcirtısını ve tıngirtısını duyduğunda avuçlarını bastırıp yukarı doğru ovuşturarak kuruyan gözyaşlarının izlerini sildi ve sessiz adımlarla kapıya doğru koşup gizlice içeri girdi. Kapının yavaşça açıldığını ve içeriye kısaca kulak kabartıldıktan sonra aynı yavaşlıkla kapatıldığını duyduğunda başı ağrıyormuş gibi görünmek için gözlerinde bir kumaş parçasıyla yataktaydı. Nellie'nin abartılı Kuzeyli sesini duyabiliyordu. "Hadi çocuklar, yatağa, yatağa!"

Ev sakinleşti, sesler kerpiç duvarların ardına çekildi. Açık pencereden Oliver'ın çimlerden çektiği tulumba çekçeğinin gıcirtısını duydu; tekerlekleri yeni çime zarar vereceği için gece asla orada bırakmazdı. Ardından yavaş ve sabit adımlarla bir süre veranda da aşağı yukarı yürüdüğünü duydu; kapkaranlık geleceğe bakarak zihninden en kasvetli düşünceleri geçirdiğine kuşku yoktu. Zavallı adam, zavallı adam! Her şeyin çöktüğünü, her umudun ve tutkunun yok olduğunu görmek. Susan dışarı onun yanına gitmeye, kolunu onun koluna dolamaya ve onunla birlikte hayal kırıklığıyla mücadele etmeye hazır bir hâlde hafifçe doğruldu.

Kendisinde neden olduğu hayal kırıklığını düşünerek yenisinden yattı ve dişleri alt dudağında, kulakları kocasında kendi hayal kırıklığına boş boş baktı. Oliver'ın turlaması sona erdiğinde evi yoğun bir sükûnet kapladı; ev sessizlikten âdeta çınılıyordu. Dışarısını muazzam batı gecesi sarmıştı, sadece uzaktan, kasabadan gelen silah ve havai fişek patlamaları duyuluyordu.

Uzun bir süre sonra Oliver onu uyandırmamak için ayakkabıları elinde içeri girdi. Karanlıkta soyundu, dikkatle oturduğunda yatak ağırlığından çöktü; Susan sanki tedirgin uykusunda ona yer açmak istermiş gibi kıpırdadı. Oliver sırtüstü uzandı; Susan onun yavaş ve düzenli nefesinin belli belirsiz sesini duyabiliyor ya da hissedebiliyordu. Oliver nihayet başını çevirmeden karanlığa doğru alçak sesle, "Uyuyor musun?" diye sordu.

Uyuyormuş gibi yapma dürtüsü sadece kısa bir an sürdü. “Hayır. Havai fişekler nasıldı?”

“Güzeldi. Çocuklar çok keyif aldılar. Diplerine kadar gitmedik, yoldan seyrettik.”

“Ben de öyle düşünmüştüm.”

“Sen buradan göremedin mi?”

“Oldukça iyi gördüm.”

“Frank ne istiyormuş?”

“Ne? Frank mi?” Kalbimin çarpıntısı yatağı sarmış olmalı diye düşündü; ağzından hafif hafif nefes alarak yatmaya devam etti.

“Buradaydı, değil mi?”

Makul herhangi bir yalan söylemekten vazgeçip, “Evet,” demeyi başardı. Ama kalbi bir odada sıkışıp kalmış bir kuş gibi göğüs kafesinden çıkacakmışçasına atıyordu. Hava dayanılamayacak kadar bunaltıcıydı, kocasının sıcaklığının bu kadar yakınında olmasına tahammül edemiyordu; yatakta döndü ve ince battaniyeyi üzerinden attı. “Sanırım seninle konuşmak istiyordu,” dedi. “Onun hayatı da altüst oldu. Fazla kalmadı. Kısa bir süre verandada oturup havai fişekleri seyrettik. Seni yarın göreceğini söyledi.”

Oliver kımıldamadan, “Hı hı,” dedi.

Susan üzeri yarı örtülü, sırtüstü uzandı. Pencereden hafifçe gelen gece esintisi nemli tenini gerdi. Sıradan bir şey söylüyormuş gibi konuşmaya çalıştı ve ne kadar başarısız olduğunu duydu; sesinde öylesine belirgin bir yapmacıklık vardı ki. “Frank’in burada olduğunu nereden anladın?”

“Eldivenlerini tırabzanda bırakmış.”

Oliver, doğrulup eğildi ve dudaklarıyla Susan’ın yanağını buldu. Susan ne başını çevirdi ne de karşılık verdi. Oliver yavaşça yeniden uzandı.

“İyi geceler.”

“İyi geceler.”

Susan’ın yanakları Oliver onu asitli dudaklarıyla öpmüş gibi yanıyordu.

Birkaç haftadır bir şeylerin sona ermek üzere olduğu duygusunu taşıyorum; yazın geçip gittiği, tatilin neredeyse bittiği, sorumlulukların çoğaldığı, kitaplar ve futbolun akıllarda olduğu okul günlerinden kalma o eski eylüllerin hissi. Şimdi ise farklı. O zamanlar, lise ve üniversite yılları boyunca, hatta hayatımı eğitim yılının bildik kalıplarına bağlı şekilde ders vererek geçirirken bu duyguda hem üzüntü hem de beklenti vardı. Bir sonbahar daha, yeni bir sayfa daha. Her sene tekrarlanan bu sonbahar başlangıcının yıldönümünde sanki yaz, geçen yılın hatalarını ve başarısızlıklarını silip süpürmüş gibi bir duygu olurdu. Şimdi bu, dört gözle bekleyebileceğim bir son ya da başlangıç değil, sadece bir son. Bu değişimi canlılıktan uzak ortamda ruhumun ağırlığında ve isteksizliğinde hissediyorum. Azıcık bir çabayla ciddi bir depresyona girebilirim.

Bu sıkıntının bir kısmı doğrudan babaannem adına onun hayatını yaşamanın sonucundan kaynaklanıyor. Son birkaç gündür Idaho Tarih Enstitüsü'nden nihayet gelen gazete yazılarının fotokopilerini inceliyorum ve bunlar benim için şimdiye dek anlamadığım bazı gerçekleri açıklığa kavuştursa da rahatsız edici birtakım sorulara da neden oluyor. Keşke yaşanmamış olsaydı dediğim bir geçmiş var. Nemesis olmanın sonuçlarına direniyorum.

Anlaşılmaz bir biçimde beni rahatsız eden şeyin diğer kısmı Shelly'nin muhtemelen çok yakında gidecek olması; kendi akıbetimi ve günlük işlerimi düşündüğümde tek hissettiğim endişe. Bununla birlikte komik denebilecek bir rahatlama da var, Shelly'de de öyle. Tüm yaşam deneyimi defterlerini, geleneğin sunduğu biçimde davranma kılavuzlarını fırlatıp atmanın ve kendi ahlaki ve sosyal anlayışın doğrultusunda gidişata göre karar vermenin bir sonucu da, olaylara ne denli hoşgörüyü baktığına bağlı

olarak kendini ya gülünç ya da acınası bir durumda bulmaktır. Benim şahsi hoşgörüm fazlasıyla değişken. Bu öğleden sonraya tanık olun.

Yazın büyük bir kısmı Shelly haftada yedi gün çalıştı, tıpkı benim hoşlandığım biçimde ama son iki haftadır ortada yok. Üniversiteye geri dönmek için hazırlandığını sanıyordum fakat Ada, Rasmussen'le görüştüklerini söyledi bana. "Bana bir şey anlatmıyor ama biliyorum. Ed geçen hafta oğlanı Nevada City'de görmüş; mor pantolon vs. Ahh, inanılır gibi değil, bu kız o herifte ne... Neden buralarda takılıyor? Ne istiyor?"

"Belki Shelly'yi gerçekten seviyordur."

Ada'nın cevabı sadece ters bir bakış oldu. O adamın kızını sevmesini *istemiyor*.

Bununla birlikte yirmi yaşındaki bir kızın bu sakin yerde uzun süre kalmasını ve haftanın yedi günü Zodyak Evi'nin keşişi için çalışmasını ne Ada ne de ben bekleyebiliriz. Ada'nın da çok iyi bildiği sebepler yüzünden Berkeley sahnesinden kaçıp burada kendine sade bir hayat seçti. Ama burada, eski okul arkadaşları da dâhil olmak üzere bir zamanlar tanıdığı herkes için bir yabancı. Ona sunabilecekleri hiçbir şey yok, onun da hakkında korkunç dedikodular üretebilecekleri tek bir olay dışında onlara vereceği hiçbir şey yok. Ada'nın kızgın bir biçimde söylediğine göre muhtemelen Nevada City Lisesi'nin en parlak *öğrencisiydi*. Bir yerlerde, bir ara, biri ona her şeyi sorgulamayı öğretti; o kişi aynı zamanda sorgulama davranışını da öğretmiş olsaydı bu iyi bir şey olabilirdi aslında. Yeterince ileri, Shelly'nin çevresindekilerin götürebileceği kadar ileri götürüldüğünde bu durum üzerinde durduğunuz zemini yok edebilir. Bilgelik, kabul etmek zorunda olduğun şeyin farkına varmak olarak tanımlanabilir sanırım ve bu tanıma bakınca Shelly bilge olmaktan çok uzak bence.

Neyse, bu öğleden sonra yemek sonrası verandada otururken Shelly geldi ve tek kelime etmeden, sadece meraklı, isyankâr bir bakış atıp dudaklarını bir gül goncası gibi büzüştürerek bana bir kâğıt uzattı.

MANİFESTO

AŞAĞIDAKİ GERÇEKLERİN GENERALLER,
SANAYİCİLER, POLİTİKACILAR VE
DİĞER DİNOZORLAR HARIÇ HERKES İÇİN İSPATA
GEREK KALMAYACAK KADAR AÇIK OLDUĞUNA
İNANIYORUZ:

1. Kitle iletişim araçlarının dışkıladığı her şey ve okul eğitiminin iğrençliği zihin kirliliğine neden olur.

Biz meditasyona, tartışmaya, iletişime ve doğaya inanıyoruz.

2. Bu yozlaşmış toplumun “benim ve bana ait” diyen mülkiyet söylemi, dünyanın gerçek, temiz, özgür vizyonu ile benliğimiz arasında bir engeldir.

Biz ortak yaşam, paylaşma, verme, tüketmeden kullanmaya inanıyoruz. En zengin insan hiç malı olmayan ve hiçbir şeye ihtiyaç duymayandır.

3. Açgözlü toplum, tıpkı doğal kaynakları ele geçirip kullandığı gibi kadınları da ele geçirip kullanır; onları köleye, ikinci sınıf vatandaşa ve biyolojik fabrikalara dönüştürür.

Biz kadın ve erkeğin her konuda eşit olduğuna inanıyoruz. Sahiplenmenin ne sevgide ne de yeryüzündeki herhangi güzel bir şeyde yeri vardır.

4. Açgözlü toplum, çocukların beyinlerini bebeklikten itibaren kirletir ve köleleştirir, onları anne babalarının berbat birer kopyasına dönüştürür ve böylece ahlaksızlığı sürdürür.

Biz, çocukların tabiat kadar doğal varlıklar olduklarına ve vahşi hayatın bir parçası olarak yetişmeleri gerektiğine inanıyoruz.

5. Savaşlar, israf, zehir, çirkinlik, doğaya ve masumiyete karşı nefret dolu olan bu toplum ya terk ya da yok edilmeli. Vazgeçmek ruhun arınmasının ilk adımıdır.

Biz ya kırsal alanlardaki ortak bahçelerde ya da şehir merkezlerinde bahçe hâline getirilmiş topraklarda birlikte çalışan, istediği

yere özgürce giden mutlu ve cömert insanlara, erkek ve kadın topluluklarına; karşılıklı bir deneyim akışıyla insan, para, nezaket, sevgi ve doğal üretilen sebzelere inanıyoruz.

İŞTE BU YÜZDEN

Kuzey San Juan, California'da, Nevada City'nin yaklaşık altı kilometre kuzeyinde, Route 49 üzerinde Massachusetts Madencilik Şirketi'nden sekiz hektar büyüklüğünde bir arazi kiraladık. İnsanlara ve doğaya inanan herkesi orada yaşamaya, eğitim almaya, meditasyon yapmaya, gelişmeye ve yozlaşmış Amerika'nın sorunlarından kurtulmaya davet ediyoruz. Erkekleri, kadınları, çocukları oraya gelip eski dünyanın kabuğu bünyesinde yeni, makul ve sağlıklı bir dünya yaratmaya davet ediyoruz.

Ne getirilecek: Neyiniz varsa.

Ne yapılacak: Ne isterseniz.

Ne ödenecek: Ne kadar ödeyebilirsiniz.

ÖZGÜRLÜK MEDİTASYON SEVGİ PAYLAŞMA YOGA

Adres: P.K. 716, Nevada City, California

Ön yüzü okumayı bitirdikten sonra başımı kaldırıp baktığımda Shelly, bir lastik parçasını âdeta bir diş ipi gezdirircesine ön dişlerinde gezdirerek karamsar bir ifadeyle beni izliyordu. Hiçbir şey söylemedi; kâğıdı çevirdim. Arka yüzünde üç alıntı vardı:

Bırak kalsın kâğıtlar yazılmadan masanın üstünde

Raftaki kitap açılmasın!

Bırak kalsın aletler tamirhanede

Bırak para kazanılmasın!

Bırak dursun eğitim!

*Benim çağrım savaş çağrısıdır, gerçek bir isyana çağırıyorum
Tepeden tırnağa silahlanmalı benimle gelecek olanlar
Açlıkla, yoksullukla, azılı düşmanlarla, firarlarla yaşayabilmeli.*
WHITMAN

İnsanın tek ihtiyacının ayakları altında bir zemin olduğu meditasyon uygulaması, insanların beyinlerine kitlesel iletişim araçları ve kalitesiz üniversiteler tarafından pompalanan çöp yığını temizler. Doğal arzuların açıkça ve cömertçe yerine getirilmesi inancı, körü körüne inanılan sağlıksız ve baskıcı ideolojileri yok eder ve “ahlakçılar” hayrete düşüren, sevgili olamadıkları için savaşçı olan insan ordularını ortadan kaldıran bir toplum yapısının yolunu gösterir. Geleneksel kültürler her hâlükârda kaderlerine terk edilmiştir ve iyi yönlerine körü körüne tutunmaktansa, bir başka kültürün geçmişinde veya bugününde her ne yer aldıysa, hepsinin, bilinçaltında meditasyon yoluyla yeniden inşa edilebileceği unutulmamalıdır. Aslında benim şahsi görüşüm, yaklaşan devrimin döngüyü kapatacağı ve bizi birçok açıdan kadim geçmişimizin en yaratıcı yönlerine bağlayacağı yönünde. Eğer şanslıysak sonunda açık evliliğin, para kullanılamayan takasa dayalı ekonominin, daha az endüstrinin, çok daha az kirliliğin ve çok daha fazla doğal parkın olduğu tamamen bütünleşeceğimiz anaerkil bir dünya kültürüne ulaşabiliriz.

GARY SNYDER

Haydi şunları cesaretlendirelim: Agnostikler, modern Marksistler, Teilhard de Chardin Katolikleri, Taocular, Biyologlar, Büyücüler, Yogacılar, Budist Rahipler, Kuveykırlar, Mutasavvıflar, Tibetliler, Zenler, Şamanlar, San yerlileri, Amerikan Kızılderilileri, Polinezyalılar, Anarşistler, Simyacılar... Bütün ilkel kültürler ve bütün komünal uç hareketler... Nihayet şehirler, sadece mutlu kabile toplulukları ve düzenleri olarak var olacaklar.

BERKELEY EKOLOJİ MERKEZİ

Kâğıdı geri verdim.

Shelly, “Sende kalsın,” dedi. “Bende çok var. Ne düşünüyorsun?”

“Doğal üretilen sebze kısmı hoşuma gitti.”

“Hadi ama!”

“Ne dememi istiyorsun, ‘Om’ mu?”

“*Mantıklı* gelip gelmediğini.”

“Tarihte bir sürü örneği var?”

“Ne demek istiyorsun?”

“Platon var,” dedim. “Kendi çağına göre. Benzer bir tarzda Sir Thomas More var. Coleridge, Melville, Samuel Butler, D.H. Lawrence. Brook Çiftliği ve diğer Fouriercilerin toplum sarayları, ister Pietistlerin ister Owenistlerin kontrolünde olsun New Harmony*. İkaryalılar. Amana. Çiftlik Evleri. Mennocular. Amişler. Hutter hareketi, Shaker hareketi. Siyonizm. Oneida Cemaati. Özellikle de Oneida Cemaati.”

“İçinin boş olduğunu düşünüyorsun.”

“Bunu söylemedim. Tarihte bir sürü örneği olduğunu söyledim.”

“Ama seni gülümsetiyor.”

“Ekşi bir gülümseme,” dedim. “Tarihle ilgili sabit, donuk bir sırtı. Tarihteki örneklerinin sorunu, doğal kabile topluluklarının genellikle boş inançlarla istila edilmiş, dini geleneklere bağlı ve savaşçı olmalarıydı; ütöpik olanlar her zaman başarısız olur. Neden buldun bunu?”

“Biri verdi.”

“Kim? Kocan mı?”

“Öyle de denebilir.” Kaşlarını çatıp alt dudağını çekiştirerek bana baktı.

“Neyin varsa bu mutlu topluluğa getirmen mi isteniyor?”

Dudağını bırakıp tenkitçi kuşkuculuğumu anlamış ve bunu yapmama izin vermiş gibi kendini beğenmiş, keskin bir ifadeyle

* Georg Rapp’ın 1814’te kurduğu “Harmony” adındaki ütöpik komünü 1825’te Robert Owen devralmış, “New Harmony” adını verip kuruculuğunu üstlenmiştir. (ç.n.)

tebessüm etti. “Söylemedim say.” Sonra tebessümünü tedirgin bir dudak büzmeye dönüştü, birden, “Bunda yanlış bir şey varsa ne olduğunu söyle. Aslında bir süredir karar vermeye çalışıyorum. İdealist bir düşünce; sevgi ve nezaket içeriyor, doğa dostu, kimseye zarar vermiyor, gönüllülük esasına dayanıyor. Bunların hiçbirinde yanlış bir şey göremiyorum.”

“Ben de. Tek sorun, bu komünde insan ırkının yaşayacak ve orasının insanlar tarafından istila edilecek olması. “

“Bu bayağı kinik bir yaklaşım sanki.”

“Hmm, kinik fikirlerimle seni yoldan çıkarmak istemem,” diyip çenemi kapattım.

Ama o benim başımın etini yemeye devam etti; ciddiydi.

“Tamam,” dedim, “neden bu kadar kuşkulu yaklaştığımı söyleyeyim sana. Bu bahçe topluluklarında genç insanlar olacak sanırım. Bu da zamanın yarısını kafaları kıyak geçirecekler anlamına gelir... o bahçelerde yetiştirilebilecek şeylerden biri de *kenevir*. Komşular bunu hoş karşılamayacaklardır. Açık evliliği ve takasa dayalı ekonomiyi de. Polisler her hafta ziyarete gelecektir. Amerikan ordusu o bahçeleri yakmazsa ya da oradaki vahşi yaşam çocuklarının üstüne başıboş köpekleri toplayanları salmazsa şanslılar.”

“Bunların hiçbirinin *onlarla* ilgisi yok. Dışarıdaki insanlarla ilgisi var.”

“Elbette,” dedim, “ama o insanlar başka bir yere gitmeyecekler. O topluluğu rahat bırakmazlar, en fazla altı ay veriyorum. Eğer rahatsız edilmezlerse bir ya da iki yıl sürebilir. Bu süre zarfında insanların yarısı daha büyük zevkler bulmak için çekip gidecek, geri kalanı ise ya ortak kullanılan bir kadın ya da bahçenin en kötü kısmını kimin aldığı veya bütün süt mısırlarını kimin yediği konusunda kavga ediyor olacak. Doğal arzuları tatmin etmek iyi bir şey ama doğal arzuların hem rekabetçi hem de belli bedelleri olan bir yanı var. Kadınlar erkeklerle eşit olabilirler ama çekicilikte hiç de eşit değiller. Sevginin bireyler üzerinde bağlayıcı bir etkisi var

ki bu da kıskançlığa yol açar; kıskançlık ise sahiplenmeye ve sahiplenme de kötü duygulara neden olur. Nokta.”

“Geçmişteki tarihe göre yargılıyorsun.”

“Tarih zaten geçmiştir.”

“Tamam. *Pes!* Yine de kendini tekrar etmek zorunda değil.”

“Değil mi?”

Shelly dudaklarını büzüp balık gibi blup blup blup sesleri çıkararak sıkılmış bir ifadeyle bana baktı. “Neden karşı olduğunu anlamıyorum,” dedi. “Başarılı olmayacağına kesin gözüyle bakmak başka bir şey ama sen sanki *yanlış* olduğunu düşünüyor gibisin. Sanırım fazla uç bir tarz olarak görüyorsun... ama neden? Sahip olduğumuz toplumun heyecan verici olduğunu düşünüyor olamazsın. Öyle düşünmediğini *biliyorum*. Yaptığın bir tür laf cambazlığı değil mi? Burası da öyle; burası sadece senin sahip olduğun ve işlerini yapması için Hawkes ailesini çalıştırdığın kırsal bir komün değil de ne peki?”

“Buna içerliyor musun?”

“Ne? Hayır, hayır, elbette içerlemiyorum. Sadece bir soru soruyorum. Mesela evliliğini ele al. Bir başarı hikâyesi mi? Neden yeni bir yol denemiyorsun? Ya da dedene bak. Onun bu işi kâr için yapması dışında bu manifesto, Idaho Madencilik ve Sulama Şirketi’ne yazdığı ikna mektubundan çok mu farklı? Başarısız olacağı epey kesin olan bir şeyi deniyordu, değil mi? Belki de mantıklı bile değildi, belki de o çölü çalılarla kaplı bırakmak daha iyi olabilirdi, sen de böyle düşünmüyor musun? Dedenin o büyük düşü aslında kuşkulu bir ekolojik yaklaşım ve açgözlülüktü; Amerika kıtası katliamının başka bir parçası. Ama dedene herkesten daha fazla hayransın, inşa etmeye çalıştığı o medeniyet şu an sahip olduğumuz bu iğrenç şey olduğu hâlde. Karşında daha iyisini yapmak için hayatlarını riske atan bir grup insan var. Neden onları eleştiriyorsun?”

“Bak Shelly,” dedim, “bu tartışmayı ben başlatmadım. Ne yaptıkları hiç umurumda değil. Bana ne düşündüğümü sordun.”

“Gerçekten öğrenmek istiyorum.”

“Sadece bu mu?” dedim. “Beni de ikna etmeye çalıştığını düşündüm. Bu umutsuz bir girişim olurdu. Saatte bin dolar da verseler şahsen öyle bir toplumda yaşamak istemem. Yan komşumun da öyle olmasını istemem. On altı kilometre ötemde olmasından da mutlu değilim.”

“Neden?”

“Neden mi? Çünkü onların pervasızlığı beni rahatsız ediyor. Çünkü güzel güzel düşünmeleri hem tarihi hem de insan doğasını görmezden geliyor. Çünkü onların yaşam tarzı benimkini bozacaktır. Çünkü hiçbirinin ilahi bir gücün yerini alacak ve beşeri bir toplum yaratacak kadar akıllı olduğunu düşünmüyorum. Ben mahremiyeti seviyorum, kalabalıktan hoşlanmıyorum, gürültüyü sevmiyorum, anarşiyi sevmiyorum, bu kadar fazla tartışmayı bile sevmiyorum. Ben, çalışmayı tercih ederim ki bu meditasyondan farklı... daha iyi değil, sadece farklı. Vahşi yaşamın bir parçası olan çocukları sevmiyorum. Kokarcaları, sıçanları ve diğer her türlü saldırgan ve eğitilmemiş haşaratı da. Medeniyetle vahşi yaşamı birbirinden ayrı tutmak istiyorum. Vahşi yaşamı medeniyetle iç içe sokmadan koruyacak bir toplum istiyorum.”

“Bana bunlarla gel,” dedi Shelly. “Devam et.”

“Tamam. Açık evliliğe inanmıyorum. O evlilik değil, hafifmeşreplik... ve medeniyet adına hafifmeşrepliği teşvik etmeye gerek yok. Küçük bir kanıt olarak California’daki zührevi hastalık yüzdesini örnek veririm. Takasa dayalı ekonomi konusunda çok kuşkuluyum; bizimki gibi gerçekten çok güçlü ve acımasız bir ekonomik düzenle karşılaştığında nasıl üstesinden gelecek? Güçsüzlüğe sığınamazsın... gücü kontrol etmeyi öğrenmek zorundasın. Nezaket ve sevgiye gelince, bence onlarla karşılaşmak bu kâğıtta ileri sürülenden daha zor. Uyum denen şeyi, Bay Hershey* ve Bay Hoover’in** tasarladığından çok daha zorlayıcı şartlarla

* Milton S. Hershey: Taze süt kullanarak karamel üretimine öncülük etmiş olan çikolata üreticisi. (ç.n.)

** John Edgar Hoover: Dünyanın en büyük suç araştırma laboratuvarının ve FBI’ın kurucusu. (ç.n.)

elde edebilir gibi duruyorlar. Daha da ötesi, bu tür bir toplulukta bulunabilecek cüretkârca dışı olmayan ve cüretkârca dışı olan o kadınlardan rahatsız oluyorum. Uzun saçtan rahatsız oluyorum; sorumsuzluktan rahatsız oluyorum; Whitman'ı hiç sevmem; o iyi kalpli, yaşlı, vahşi Thoreau'nun Concord evi toplantılarının uysal mimarına dönüşmesini aklımdan çıkaramıyorum.”

Bu, âdeta bir tirattı. Konuşmanın ortalarında Shelly, bence mahcubiyetini ve öfkesini gizlemek için sıırıtmaya başladı. Yavaşladığım anda, “Şey,” dedi, “Uyuyan aslanı uyandırdım. Thoreau meselesi nereden çıktı şimdi?”

Bu kadar ileri gittiğime göre yolun kalanını da gidebilirim diye düşündüm. “Nereden çıktığını ne bileyim? Bunların da nereden çıktığını bilmiyorum zaten. Ama bana *düşündürdüğü* şey, hor görülen –sakin umutsuzluğu yaşayan insanlar tarafından küçümse- nen– medeniyetin insanlardan daha güçlü, hatta belki de daha düzgün olduğu. Onları yenmiş. Aslında yutmuş ve elbirliğiyle yaratılmış bedeninin birkaç hücrelerini değiştirmek için onları besin olarak kullanmış. Onların sayesinde geliştiği hâlde onlardan daha büyük olmuş. Medeniyetler yadsımayla değil, mutabakatla, uzlaşmayla ve birikimle gelişir. Asiler ve devrimciler birer girdaptır sadece, nehrin durulmasını önlerler ama akan suyun saldırısına uğrar ve yutulurlar; onlar ikincil meseledir. Sakin umutsuzluk, beşeri şartların diğer adıdır. Eğer devrimciler bir toplumu bir günde değiştiremeyeceklerini –bunu yapacak bilgiğe sahip olmadıklarını ve buna izin verilmeyeceğini– öğrenmiş olsalardı onlara daha çok saygı duyardım. Devrimciler ve sosyologlar. Ahh, o sosyologlar yok mu! Sürekli, zararlı otları yok eden bir kutu ilaç serpererek balta girmemiş vahşi bir ormanı ıslah etmeye çalışıyorlar. Medeniyetler gelişir, değişir ve gerilerler... baştan kurulamazlar.”

Sağduyulu ve anlayışlı bir tebessümle gözlerini ayırmadan beni izliyordu. “Ama deden içkiye sarıldı.”

“Bu ne de...?” diyerek konuşmaya başladım. Sonra, “Sakin umutsuzluktan mı söz ediyorsun? Eldeki en iyi seçenek o olabilir,” diye devam ettim.

Bir haftadır içki içmiyorum. Akşam banyomdan sonra onun içmesini isteyip kendim içmediğimde Ada üzülüyor ve şaşırıyor. Fedakârlığı onu zorluyor. Onun kızının bana gücü, hatta belki zorunluluğu, insani zayıflığı ve medeni bir yaşam tarzının insana yükleyeceği baskının şiddetini hatırlatmasına hiç ihtiyacım yok. Gönlün arzuladığı şeyler ülkesinde, Kuzey San Juan’da bunlara yer yok.

Shelly’nin dişlerinde gezdirdiği lastik kopup dudağına çarptı. Yüzünü buruşturarak parmaklarını ağzına götürdü ama kaşları hâlâ çatıktı. Parmaklarının arasından, “Larry’nin bir sersem olduğunu düşünüyorsun,” dedi.

“Larry’yle hiç tanışmadım,” dedim. “Görmemiş olsam da boyundan büyük işlere kalkıştığını söyleyebilirim.”

“Çok zeki, biliyorsun.”

“En ufak bir şüphem yok. Bronson Alcott da öyle.”

“O da kim? Brook Çiftliği’nin kurucusu mu?”

“Fruitlands’in* kurucusu. Sana söylemeyi unuttuğum bir yer.”

“Aaa.”

Muhtemelen ne dediğimi duymadı. Kocasını, erkek arkadaşını, dostunu, bir zamanlar birlikte seyahat ettiği o adam her kimse onu düşünüyordu ve düşüncelerinin arasından çıkan kelimeler bana bir cevap gibi gelmedi. “Çok ikna edici olabilir. Seni bile ikna edebilir.”

“Bundan kuşkuluyum. Ama seni ikna etmiş görünüyor.”

“Bilmiyorum. Aklımı tamamen karıştırdı.”

Kendimi her zamanki gibi göz ucuyla bakacak şekilde döndürmüştüm. Gözüm öğle yemeğine gelirken aşağıya indirdiğim

* Geçmişteki ütöpik tarım toplumlarından biri. (ç.n.)

kâğıt yığınınına takıldı. Kâğıtlardan biri Rudyard Kipling'ten gelen bir mektuptu, diğeri ise Kipling'in babasından. Tarihleri göremiyordum ama her ikisinin de 1890 Haziran'ına ait olduğunu biliyordum. Babaannem, tam o parçalanış ve çöküş zamanında Kipling'in bir eseri için yaptığı resimleri bitirmişti ve bu içten teşekkür mektuplarını almıştı. Tehlike sinyalleri veren bir hayatın elleri bir kerede kaç yere ulaşıyor, üstelik sürgündeyken. Babaannem her yanı ağıyla kaplı bir örümcek gibi oturmuş iç organlarıyla idare ediyordu. Dikkatinin geri kalanını büyük kanala uzanan titrek halatlara ya da Frank Sargent'a veya Oliver'a, uzak bir diyardaki okulunda olan Ollie'ye, Bessie'ye, Augusta'ya, nefret edilesi Burns'e vermiş olduğundan Kiplinglerden gelen o mektupları keyif veren anlık bir şaşkınlıkla ve hızla okumuş olmalı. Onu huzursuz bir ruh hâli içinde bırakmıştım ve geri dönmek istiyordum; yaşlı kurt adam içine yerleşebileceği soğuk, tarihi bir beden ve uğraşacağı soğumuş sorunlar arzuluyordu. Teni ailesinin arka bahçesinde uzanmaktan kopkoyu olmuş, babaannemin eski sallanan koltuğunda oturan ve akılsız, genç hayatıyla verandamı karıştıran Shelly Rasmussen'e karşı belirgin bir öfke içindeydim. O çılgın çiftliğe gitmesinin ve bir mağara annesi, doğadan elde edilen ürünlerin ortak paylaşıldığı bir ekonomik düzendeki ana-soylu bir sınıfın lideri olmasının ona hak ettiği cezayı vereceğini düşünüyordum.

“Anladığım kadarıyla aranızdaki anlaşmazlığı çözdünüz,” dedim.

Omuz silkti, hem kararsız hem fevri bir hareketti bu. “Belki de. Eğer şu anki gibi kalacağından emin olursam. Dört elle sarıldığı bir şey olduğunda çok daha iyi oluyor. O zaman boş boş oturup insanın derisini nasıl yüzeceğini düşünmüyor.”

“Görüşüyor musunuz?”

“Birkaç kez görüştük.”

“San Juan'a mı gittin?”

“Geçen hafta sonu oradaydım.”

“Ve hoşuna gitti.”

Gri gözleri benimkilerle buluştu, bakışlarımdan kaçmak için gözlerini kapattı, gül goncası dudaklarını büzdü. “Beni biliyorsun. Aptalın tekiyim. Tarihi ve insan doğasını önemsemiyorum. Aslında oldukça güzeldi, biliyor musun? Yani... çam ağaçlarının arasında bir arazi. Her şeyden uzak. Bir bölümü sadece çakıl yığını, bütün bölgeyi monitörlerle donatmışlar. Hâlâ düzenledikleri eski birkaç maden var. Şimdilik sekiz kişiler, ikisi çocuk. Sonra, daha fazla insan gelince jeodezik kubbeler inşa edecekler. Sorun ne?”

Sadece haç çıkarma hareketi yapmıştım. Mükemmel gelecek son zamanlarda kaç kez jeodezik kubbelerle tesis edildi?

Shelly, “Ağaçlara tüneyen ve sundurmanın altında yumurtlayan tavukları var,” dedi. “Bir tavuğun hayatı boyunca ayağını toprağa basmasına izin vermeyen o bilimsel yumurta kültürüyle alakası yok. Onları kümes telinin üstünde tutma yolları *iğrenç*. Oraya vardıklarında bahçe ekip biçmek için geç kalmışlar ama yemiş fidanları ekiyorlar ve bir bölümü kışlık buğday yetiştirmek için sürecekler. Buğdaylarını ve mısırlarını kendileri öğütecekler. Beni dizlerimin arasında bir *değirmentaşıyla* düşünebiliyor musun?”

Öne arkaya sallanarak boğuk bir kahkaha attı. *Ohne Büstenhalter*. İnce süveterinin altındaki memeleri dipdiriydi; belirgin meme başları kumaşta girintiler ve çukurlar oluşturuyor, teni kumaşa değdikçe görünüp kayboluyordu. Zaman zaman bu umursamaz bir aymazlığı (öyle mi gerçekten?), görüldüğüm kadar yaşlı olmadığımı, bacağımı kaybettiğimde her şeyimi kaybedecek kadar yaşlı olmadığımı, henüz elli sekiz yaşında olduğumu fark etmeme neden oluyor. Sakat bacaklarımdan arasında ateşli bir ereksiyon hissettirdim ve veranda serin olmadığı hâlde el yordamıyla süveterimi üzerime çektim. Belki fark etti, belki anladı. Sallanan koltuğunda gerinip kollarını başının altına uzattı ve gözleri kapalı hâlde esnedi. Öne doğru çıkmış göğsündeki diğer gözler cüretle bana baktı. Kolları düştü, geriye doğru kaykıldı. “Bilmiyorum,” dedi neredeyse sinirli bir ifadeyle. “Kuşkucusun. Ama bu epey iyi bir yaşam...”

zehir yok, kimyasal yok, makine yok. Yani sağlıklı. Eğlenceli. Orada olduğum süre boyunca Boise Kanyonu'nun babaanneme hissettirdiği duygu bu olmalı diye düşünüp durdum; orada her şeyi kendileri yapıyorlardı, yeni bir şey yapıyorlardı.”

“Yeni değil,” dedim. “Eski. Ama eğlenceli olduğuna inanıyorum.”

Shelly kopmuş lastiği duvarın yanındaki çöp kutusuna attı. “Peki, ben ne yapacağım? Orayı denemeli miyim yoksa ona bunun mümkün olmadığını söyleyip geri dönmeli, o aptal okulu bitirip bir öğretmenlik stajı programına katılmalı ve vahşi hayatı eğitim makinesi aracılığıyla mı yontmaya başlamalıyım? Aslında ne diyeceğini biliyorum.”

“Başka bir seçenek daha var,” dedim. “Bir süredir yaptığın şeyi yapmaya devam edebilirsin. Daha üzerinden geçilecek binlerce mektup ve onların yıllarca süren hayatları var. Yarınki heyecanlı bölümü kaçırma.”

Shelly'nin kocaman, gri gözleri belli anlarda puslanıyor ve sıcacık oluyor. O sırada da öyle oldu. Gülümseyerek, “Benimle çalışmaya devam eder misin?” dedi.

“Çok isterim.”

“Ben de çok isterim. Seninle çalışmaktan gerçekten hoşlanıyorum. Sadece...”

“Sadece,” dedim. Durgunlaşmaya başlamıştım, kısa süreli o aptalca düş sona ermişti. “Peki. Sen ne yapmak istediğini biliyorsun.”

“Keşke bilsem.” Ayağa kalktı ve sandalyeleri iterek, masanın üzerindeki eşyaları düzelterek dolanmaya başladı. “Bilmiyorum... Buradan ayrılmam gerektiğini düşünüyorum. Burada hiçbir şey yok; bu, sadece bir nevi mola. Buradayken zevk aldığım tek şey çalışmak, seninle sohbet etmek... biliyorsun...” Başı eğik hâlde bana bakarak sustu. “Neden San Juan'dan gelemeyeyim?” Yeniden bana baktı. “Hayır. Bunu istemezsin.”

“Hayır,” dedim. “Sanırım istemem.”

İç çekerek rahatsız edici, dişi bir sıcaklık dolu o kocaman, gri, puslu gözlerle bana baktı. “Sen ne yapacaksın?”

“Şu an ne yapıyorsam onu. Bu kadar keyifli, bu kadar hızlı olmayacak.”

“Altından kalkabilecek misin?”

“Elbette.”

“Gidip Larry’yle o komün hayatı yaşamamı istemediğini biliyorum.”

O komün hayatında yarım düzine herifle yaşamak, demek istedim. O topluluğun hizmetinde olmak. Hayır, bence bunu yapmamalıyım. Ama sonra yüksek sesle, “Kusuruma bakma Shelly,” dedim, “Tek söylediğim *istemediğim*. Ne yapman gerektiğini ben nereden bileyim? Ne yapmak istiyorsan ya da ne yapman gerektiğini düşünüyorsan onu yapacaksın. Eğer şanslıysan, şimdiye dek tanıdığım herhangi birinden daha şanslıysan bu ikisi örtüşecek.”

Anlaşılmaz bir tonda, “Evet,” dedi. “Sanırım.” Yüzünü kocaman bir gülücük kapladı, açık saçını eliyle arkadan topladı. “Bana şunu söyle...”

“Eğer cevabını biliyorsam.”

“Bu tür toplulukların cüretkâr biçimde dişi olmayan ve cüretkâr biçimde dişi olan kadınlarla dolu olacağını söylemiştin. Ben hangisiyim?”

Bu soruya kaçamak cevap verdim. “Senin kadın özgürlüğü eylemlerine katıldığını duymadım hiç,” dedim.

Shelly sandalyemin arkasına yanaşıp bana doğru eğildi ve kollarını boynuma doladı ve kaskatı başımı özgür memelerine yasladı. “Çok matraksınız Bay Ward,” dedi. “İyi bir insansınız.” Sonra beni orada, gül bahçesine ve dedemin hektarlarca çayırılığına bakar, kasvete, kuvvetli bir kasvete, dayanılmaz bir kasvete kapılmış hâlde bırakarak çalışmak için üst kata çıktı.

Şu âna dek babaannemin hayatını yeniden inşa etmek kolay bir oyundu. Mektupları ve günlükleri, hem olayları hem de icraatları ortaya koyuyordu. Ama artık onun bana yardım edemeyeceği ve bu işin artık bir oyun olmadığı bir noktadayım. Hem bu geçmişin yaşanmasını istemiyorum hem de onunla uzlaşmak zorundayım, en azından bir bölümüyle. Tek bildiğim *ne* olduğu, onun da hep-sini değil; *nasıl* ve *neden* olduğu tamamen tahmin.

Öncelikle, babaannemle Augusta'nın yazışmalarında üç aylık bir boşluk var. 2 Haziran'dan 1890 Eylül'üne kadar Chicago tren garında aktarma yaparken gönderilmiş kısa bir not var sadece. Eğer o dönemde yazılmış herhangi bir mektup olduysa da ya Augusta tarafından ya da mektuplar geri gönderildikten sonra babaannem tarafından yok edilmiş. Günlüklere gelince çöküş ve perişanlık yaşanan bu aylar tek bir cümleyle geçilmiş, o da açıklayıcı bir cümle değil.

Onu çok seven biri olarak acı içinde kıvrandığını izlemediğim için mutluyum sadece. Onun yaşam öyküsünü yazan biri, daha da ötesinde şahsi nedeni olan bir yaşam öyküsü yazarı olarak her zaman bildiğim ama asla anlamadığım bir yeminin özünü irdelerken engellenmiş hissediyorum. En aydınlık olması gereken yerde muğlak bir alacakaranlık var. Susan Ward'un ketumluğunun ve sabrının ardındaki özde, tam onu olduğu gibi görmeyi ve ondan bir şeyler öğrenmeyi umut ettiğim noktada, soruları yanıtlamaktan ziyade daha çok soruya neden olan gazete kupürü fotokopileriyle dolu sarı bir zarftan başka hiçbir şey yok. Bütün bu devlerin ve büyücülerin arasında yolumu bulmak için çırpınıp duruyor, kılıç gibi keskin kenarlı bir köprüden onun kalesine doğru ilerliyor, zindanına inen yolda tutuna tutuna yürüyorum ve orada ödülüm olan canlı bir kadın yerine kaburgaları arasında bilmececi olan bir iskelet var.

Henry James, bir anekdottan ilham alıp onu bir hikâyeye dönüştürme ümidiyle harekete geçtiğinde, “Fazla anlatma,” demiş olmalı. “Fazla anlatma!” Ama o biyografi yazmıyordu ve yaptığı işle şahsi bir bağı yoktu. Bir durumu mantık çerçevesinde yaratabiliyordu. Bense tersi olmasını arzu ettiğim kısıtlayıcı gerçeklerin bünyesi içinde yaratmak zorundayım. Eğer Shelly’ye tarih sıralamasına göre düzenletmiş olsaydım bu gazete kupürleriyle sistemli bir biçimde başlayabilirdim ama bunları ona göstermedim. Elime ilk geçtikleri zaman ganimetini sayan bir hırsızın açgözlülüğüyle çabucak gözden geçirdim ve sonra bir dedektif gibi gizlice gözetlemek istemediğimden –öyle yapılması gerekiyormuş gibi görünüyordlardı– yeniden zarfa tıktırdım.

Peki eğer bunu yapmayacaksam ne yapacağım? Bırakacak mıyım? O kadın beni tüm yaz canlı tuttu. Onun gizli kurt adamı oldum. Daha da ötesi onun sorunlarını açığa çıkarma isteksizliğimin kendimi koruma amaçlı olduğunun farkındayım. Otuz yıldan daha uzun süredir ölü olan bir kadını korumanın ne anlamı var? Bu yüzden bu işi fal bakar gibi yapacağım. Bu küçük kupür yığınının en üstündekiyle başlayıp alta doğru okuyacak ve bana ne anlattıklarını göreceğim.

İlki, “Yerel Haberler” sütunundaki bir paragrafın kurşun kalemle daire içine alındığı, 22 Temmuz 1890 tarihli kısa bir haber. Bayan Oliver Ward’un, oğlu küçük Oliver ve kızı Elizabeth’le birlikte Doğu’daki akrabalarını ziyaret etmek ve küçük Oliver’ı New Hampshire’daki bir okula yerleştirmek için o gün yola çıktığını yazıyor.

Ya okurlarının hepsinin Ward ailesiyle ve Londra-Idaho Kanal Şirketi’yle yakın bir ilişkisi olduğundan ya da merhamet veya acıma duygularıyla yazı işleri müdürü bundan fazlasını yazmamış; iki hafta boyunca kasabada sansasyon yaratan olaylarla ilgili hiçbir şey yok. Sadece Susan’ın gidişinden söz eden bu haber, beni bir anda bilinen olayların herhangi birinden yola çıkarak cevaplanamayacak bir soruyla karşı karşıya bırakıyor.

Babaannemin ağustosun ilk haftalarında, okul açılmadan tam bir ay önce babamı St. Paul’s okuluna götürdüğünü daha sonraki mektuplarından biliyorum. Boise’den 22 Haziran’da ayrıldıklarına

ve bir haftanın büyük bir kısmını kıtayı baştanbaşa geçerek harcadıklarına göre Milton'da sadece iki ya da üç gün mola verip sonrasında babamı Concord'a götürmüş olmalı.

Bu telaş neydi? Hepsi şaşkın, kafası karışık, kederli ve darma-
dağınık hâldeydi. Söz konusu anne, ailesinin geri kalanını neden yanında tutmamıştı? Sessiz, olgun oğlu onu teselli edemez miydi? Ya o, *oğlunu* teselli etmek için onun yanında olması gerektiğini hissetmemiş miydi? Bence kendisinin ve kocasının Bessie'yle John'a yaşattıkları kayıp ve hayal kırıklığından sonra onların merhame-
tine sığınma konusunda rahatsızlık hissetmiş olabilir. Oysa Bessie kardeşlerin en seveceni, en şefkatlisiydi; koşullar ne olursa olsun kapısını, evini ve kalbini Susan'la çocuklarına açardı. Susan, kendisinin kalmaması gerektiğini ya da kalmayacağını hissetmiş olsa dahi kuzenleriyle çiftlikte sağlıklı ve iyi zaman geçirmesi için Ollie'yi neden orada bırakmadı? Oğlan, John'a yardımcı olacak kadar büyük ve becerikliydi; üstelik yalnızlık ve bedbahtlıkla canı sıkkın hâlde dolandığı bomboş bir okulda hissedemeyeceği mutluluğu orada hissedebilirdi. Ama annesi en fazla kırk sekiz saat sonra onu Milton'dan ayırıp Concord'a götürmüş ve hoş karşılanmayan bir ziyaretçiyi uğurlarcasına Dr. Rhinelande'ın ellerine teslim etmişti.

Neden?

Babaannem hayatı boyunca Dr. Rhinelande'dan minnetle söz etti çünkü o yaz ve sonrasındaki iki yaz Ollie'yi kendi ailesinin içine alıp Maine Adası'na götürdü, St Paul's okulundaki eğitimini tamamlaması için ona burs buldu ve Ollie mezun olduğunda da MIT'de okuması için gereken bursu almasını sağladı. Minnettar olmak için yeterli sebepler. Ama Dr. Rhinelande'ın bu iyiliği babamın on yıl boyunca bir daha eve gelmemesine neden oldu. St. Paul's okulundan mezun olana kadar her yaz tatilini Rhinelande'larla geçirdi; MIT'ye başladıktan sonra ise yaz işleri buldu. Bu işlerden biri, bir araştırma ekibiyle birlikte babasının yıllar önce çalıştığı Idaho dağlarına getirdi onu. O sırada ailesi burada, Grass Valley'de yaşıyordu ama oğulları onları görmek için yolunu biraz daha uzatmayı göze almadı. Babasını yılda bir ya da iki kez New York'ta gördü. Annesini ise hiç görmedi. MIT'den mezun

olunca Kore'de iş buldu ve eve hiç uğramadan Seattle'dan bir gemiye binip yola çıktı; Rus-Kore Savaşı yüzünden ayrılmak zorunda kalana kadar Kore'de yaşadı. Dedem genel müdür olduğunda ona teklif ettiği Zodyak madeninde denetçilik işini ancak oradan döndükten sonra kabul etti.

On yıl. Bundan ne anlam çıkarmalıyım? Özellikle de salt kişilik özelliğinden ziyade bir hastalık gibi olan hayat boyu suskunluğunu hatırlarken? Özellikle de babaannemin ona nasıl boyun eğdiğini ve sessizliğinden nasıl korktuğunu hatırlarken? Özellikle de 1890 yazında ondan kurtulmak için nasıl delice bir telaş içinde olduğunu hatırlarken? Babamın bir şeyler biliyor olduğu, bir şeylerden şüphelendiği, bir şeyler gördüğü ya da hayatını üç-dört gün içinde altüst eden felaketlerin suçlusunun annesi olduğunu düşündüğü sonucunu çıkarmak zorundayım. Zihin karışıklığı ve kendinden nefret etme duygusu içinde olan babaannemin –onu kendisini suçladığından daha fazla suçlayamayacak olan– oğlunun gözlerinin içine bakmaya tahammül edemediğine inanmak zorundayım. Şüphelendiğim şeyleri destekleyecek bir bölüm uydurma imkânım olmasına rağmen bunu yapmayı düşünmüyorum. Bırakalım gerçek, annesiyle o zamandan beri yıldızının barışmaması, Idaho'dan ayrılmadan önce annesinin onun zihninden geçenleri okuduğunda gördüğü şeye katlanamamasından ibaret olsun.

İşte kıtayı bir uçtan bir uca geçen trenle yeniden yola çıkıyorlar; bu kez sadece hezimete uğramış hâlde değil, tamamen dağılmış hâlde... somurtkan, bembeyaz yüzlü bir oğlan, on yaşına henüz girmiş küçük bir kız ve yanına gelenlere ya da perondan seslenenlere –Boise ekspres trenlerin uğradığı bir kasabaydı– ifadesiz bir tebessümle karşılık veren, piyano yayı kadar gergin bir anne. Ama Nellie çocukları tutup onlara sımsıkı sarılıp gözyaşlarıyla onları sırlıslıkla ederek deli gibi ağlamaya başladığında, ardından ikisini de sarsan ve perişan eden hıçkırıklarla Susan'a yapıştığında hepsi darmadağın oldu. Hepsi ağlıyordu. Nellie, gözyaşları sel gibi akarak geri çekilip bir şeyler söylemeye çalıştı, kelimeler boğazına takıldı, ince İngiliz çenesi titrerken yürek parçalayan bir ifadeyle bir süre hepsine baktı, mendilini dudaklarına yapıştırdı ve başını eğip

kaçarcasına uzaklaştı. Susan çocukları trene bindirdi, anlayışlı bir görevli yerlerini buldu, valizlerini getirdi ve yanlarından ayrıldı; yataklı vagonun kadife kaplı yüksek koltuklarına sıkışıp meraklı gözlerden saklandılar. Bu, üzüntüleri doğrudan onlara yönelmiş insanlarla dolu bir odaya girmek gibiydi. Gazetelerin hışırtısını duyabiliyorlardı. Koridorun diğer tarafındaki adam nedense portakal soymak, kabukları oturduğu koltuğa ve yere atmak için o ânı seçmişti. Onun kaçamak bakışlarından kurtulmak için başlarını çevirdiler. Susan, Betsy'nin başını kucağına koyup sarsılan sırtını okşayarak köşeye kıvrıldı. Ollie alnını cama dayadı ve gün ışığındaki bir baykuş kadar kör hâlde dışarı baktı. Nihayet tren sarsılarak yola koyuldu.

Böyle beş gün geçti... bir gün Idaho'da, bir gece Wyoming'te, bir gün Wyoming ve Nebraska'da, bir gece Nebraska'da, bütün bir sabah Omaha'da peronda oturarak. Iowa'da bir öğleden sonra, birbirinden ayırt edilemez karanlık bozkırlarda bir gece, Chicago garında oturarak geçen bir sabah daha. Yoğun gece sıcağında yol almaya başlamadan önce Illinois ve Indiana'da bir öğleden sonra. Pencereler açıktı, vagonları kâğıt ve yemek artıklarıyla doluydu, kömür tozundan leş gibi olmuşlardı, kadifenin havı ellerini simsiyah yapmıştı, akşam yepyeni ve bembeyaz yapılan yatakları sabaha kadar kırış kırış, nemli ve karman çorman yığınlarla dönüşüyordu.

Oğlanda yol boyunca en ufak bir değişiklik olmadı. Gündüzleri kayıtsız ve durgun bir hâlde alnı cama dayalı oturdu. Anne-siyle göz göze gelmedi. Susan buna müteşekkir sayılırdı çünkü ne zaman gözleri oğlunun camdan yansıyan gözleriyle buluşsa her yanına dikenler batıyor, bakışları onu delik deşik ediyordu.

Yapması gerektiğini düşündüğü ya da yapabileceği şeyi yaptı. Çocukların dikkatini önünden geçtikleri şeylere çekti, bir resim defteri çıkarıp Betsy'nin resim yapmasına izin verdi. Gazete satıcısı geldiğinde şeker, dergi, portakal isteyip istemediklerini sordu. Betsy bazen istedi, Ollie ise hiç istemedi. Ollie, öğle ya da akşam yemeği saatlerinde görevini yerine getiriyormuşçasına yemeğini yedi, sonra geri gelip köşesine çöktü ve alnını cama yasladı. Bu beş gün boyunca onun karşısında oturdu ve Susan üzüntü ya da

korku hissetmeden onun gözlerinin içine bakamadı. Oğlan geceleri sadece iyi geceler dileyerek üst kuşete tırmanıyor ve sallantıyla geçen karanlık saatler boyunca sessiz ve ulaşılmaz bir hâlde yatıyordu. Susan ise Betsy'ye sarılıp terli ve kederli bir yüzle alttaki kuşette yatıyor ve kâbus gördüğü için çılgınlık atan kızını bir iki kez uyandırmak ve onu sakinleştirmek zorunda kalıyordu

Oğlan tek kelime etmiyordu. Yine aynı babası gibi olmuştu ve Susan onun içinde hiç affedicilik olmadığını hissediyordu. Onu uyuşturan kederi, içine ağır ağır işleyen suçluluk duygusu ancak gözlerini dışarıdaki bir şeylere diktiği, kitaplardan ya da dergilerden anlamsız kelimeler okuduğu, yıkanma ve yeme zamanlarına cankurtaran salına tutunurcasına tutunabildiği gündüz saatlerinde dinliyordu. Geceleri uzanıp yanındaki kızının nefes alışını dinliyor, düşünüyor, hatırlıyor, ağlıyor, yüzünü buruşturup yastığa gömüyor, aklına gelen şeyleri hapsetmek için kollarını yüzünde kenetliyordu. Sabah güneşi yeşil perdelerin arasından süzülürken Ollie için bir merdiven konmuş ve Ollie, Susan'ın gece düşündüğü her şeyi, hem de her şeyi okuyabildiği ferî kaçmış koca gözleriyle tuvaletten çıkmış geliyor oluyordu.

(Bence) bu yüzden o seyahatte, eğer bir şekilde hayatına devam etmek istiyorsa hem oğlunun hem de kendisinin iyiliği için onu uzaklaştırmak zorunda olduğuna karar verdi. O hayatına devam eden türdendi –başka türlü nasıl doksan bir yaşına kadar yaşardı?– ve Poughkeepsie'ye varana kadar bütün felaketi kabullenme noktasına gelmesini sağlayacak üç haftası vardı. Pekâlâ, tahammül etmek zorunda olduğu şeye katlanacaktı... hayatı mahvolmuştu ama henüz sona ermemişti. Zayıflığını, suçunun, günahını, kendini itham ettiği şey her neyse onun kefaletini ödemedi bu işin sona ermeyeceğinin farkındaydı.

Görünen o ki babamı Dr. Rhinelande'a teslim ettikten sonra babaannem, iyi kalpli Bessie'nin adaşı Betsy'ye göz kulak olduğu Milton'a gitmiş. New York'a gitmeye, orada bir oda tutmaya, Betsy'yi bir okula yerleştirmeye ve gaddarca bir azimle –gaddarca doğru kelime– yıllardır Batı'ya giden bir öncüyle yaşadığı evliliğiyle bir arada götürmeye çalıştığı mesleğine dönmeye niyetlenmiş.

Bir şey daha var; bir yıl önce sadece on dakikalık bir deneyim için her şeyini vereceğini söylemişti Augusta'ya; St. Paul's şapelindeki başların arasında kendi oğlunun kahverengi saçlı başını görmek, vakur bilgeliğin kelimelerini duymak, o bilgeliği içine çekmek için. Bu deneyimi hiç yaşamadı. St. Paul's okulunda yaşadığı son ve tek deneyim, müdürün çalışma odasında oğlundan ayrılması, eğilip onun tepkisiz, kaskatı vücuduna sarılması, ona derslerini iyi çalışması, kendisini sevmesi ve mektup yazması için yalvarmasıydı. Ollie feri kaçmış kocaman gözleriyle ona bakmış, zoraki bir iki laf söylemiş ve onun gidişini izlemişti.

Susan New York'a gitmeye, orada bir ev kiralamaya, yazı ve resim çalışmalarına devam etmeye niyetliydi; sonraki mektuplarından bazılarında bu net olarak görülüyor. Ama bunu yapmadı. Korktu. Perişan hâldeki zavallı küçük Betsy'yi Milton çiftliğinden alıp yeni ve kısıtlı bir hayata doğru yola çıktı ama beyninde ve duygularında bir şeyler oldu. Bu düşünceyi bertaraf etti, değiştirmekten vazgeçti. Augusta ve Thomas onu beklerken, Oliver'la evlenerek vazgeçtiği hayat kapılarını yeniden tutkusuna açmışken, üstelik henüz eski-lerde kalmamışken –ve hayal gücüyle yeteneğinin zirvesindeyken– bunu yapamadı. Bir trene atladı ama bu, New York'a giden tren değildi. Kıtayı baştanbaşa geçerek Batı'ya giden başka bir trendi. Ertesi sabah, 6 Ağustos sabahı, saat onda, Chicago civarındayken o üç aylık mektuplaşmadan geri kalan tek notu yazdı.

Canım,

Yapabilirsen beni affet. Son dakikada geledim, cesaretim kırıldı. Kapını çalarkenki hâlîm ve senin bana bakan korkudan beti benzi atmış yüzün gözümde canlanınca yapamadım. Çok şey oldu, başka bir hayata öylesine dalmışım ki. *Bu, ben olamam!* Geri dönüyorum. Tüm bu ıstırapın altında kabullenmeyi reddetmek yatıyor bence. Sadece kocamı kastetmiyorum. Kendimi seçilmiş hayatımın üstünde tuttum ve bu, geri kalan günlerimde pişmanlık ve üzüntü duyacağım sonuçlara neden oldu. Sadık kalmadım. Eğer yaşananlarının onarılabilme şansı varsa bu Ba-

tı'da olmalı çünkü başarısız olduğum yer orası.

Kendimi toparladığımda sana yazacağım. Hoşça kal sevgili Augusta, benim kusursuz kadını. Sevgine ya da gözyaşlarına değmem ama yine de bir zamanlar bana duyduğun sevginin hepsinin yok olmadığını umut edecek kadar zayıfım. Muhtemelen seni bir daha hiç göremeyeceğim. Hazin düşüncelerimin en hazinlerinden biri de bu. Hoşça kal, canım dostum.

SBW

Bu kadar, hepsi bu. Eylül sonunda mektuplar yeniden başladığında kendini toparlamış, sabırla onarılmış bir hayata doğru ilerliyor. Sonraki mektuplarının hiçbirinde, muhtemelen zaten her şeyi bilen Augusta'ya Temmuz'da ne olduğunu açıklama zahmetine girmiyor. Bunu geride bırakıyor. Sonraki altı ay boyunca kanal şirketinin can çekişmesinden, davalardan, tasfiye işlemlerinden âdeta bir seyirciymiş gibi söz ediyor; yani mektupları bu fotokopi kupür yığınındaki şeylerin aynısını tekrarlıyor. Kuru geçen sonbahar boyunca pazar günleri gelebilen John dışında ona yardım edecek bir erkek olmaksızın Yayla Çiftliği'ni hayatta tutmak için nasıl çaba harcadığını gerçekçi bir dille anlatıyor. Viktoryen iki hanımefendi olan babaannemle Nellie Linton'ı atları tulumba çekçeğine bağlarken, yel değirmeninden su doldururken ve bir çöl akşamının buz gibi havasında iki yanı kurumakta olan karakavakla kaplı patıkada sürünüp dururken hayal etmekte zorlanıyorum. Onların o hâlini hayal edebilsem de edemesem de yaptıkları bu. Malletler bile yanlarında değildi; at yetiştirmek için Camas'a gitmişlerdi.

Saatlerinin çoğu geçimlerini sağlayan yazı ve resim angaryalarıyla doluydu. Öğleden sonraları çoğunlukla yazıyor, çiziyordu. Saat üçte kendini, aralarında tiksindiği görgüsüz milyonerlerin kızlarının da olduğu, Nellie'nin altı öğrencisine resim dersi vermeye adanmıştı. Her sabah bir faytonla getiriliyor ve her öğleden sonra geri götürülüyorlardı. Bazı anne babalar bu yolculuk yüzünden söyleniyor ve öğrenci sayısını kolayca iki katına çıkarabileceği kasabaya taşınmasını öneriyorlardı ama Nellie ne Susan'ı ne de Yayla Çiftliği'ni terk ederdi.

Susan, bu kızlara ders verirken kendi evinde bile gururunu ayaklar altına alıyordu. Bazı annelerin kızlarını gönderme sebebi- nin onların birer hanımefendi olarak yetişmesi değil, davetlerini geri çevirmeye dahi tenezzül etmeyen kadına büyüklük taslamak olduğunu gayet iyi biliyordu. Birkaçının ona acıma zevkini tat- mak için yanıp tutuştuğunu düşünüyordu ama Susan ketum bi- riydi, onlara kendine yetmenin ıslıl ıslıl yüzünü gösteriyordu.

Yine de Betsy'nin onlarla arkadaşlık etmesine izin veriyor (za- vallı Betsy'nin arkadaşlık edeceği başka kim vardı ki?) ve bu bir fayton dolusu vahşi köpeğe seslerini ayarlamalarını, kelimeleri düzgün telaffuz etmelerini, dizleri bitişik oturmalarını, maden işçileri gibi değil birer hanımefendi gibi yürümelerini öğretmeye çalışan Nellie'ye yardım etmek için elinden geleni yapıyordu. On- lara resim çizmenin temel bilgilerini, perspektifi anlatıyor, edebi- yat zevki aşılamaya çalışıyordu.

Babaannemin bu çocuklara yüksek sesle kitap okuduğu dü- şüncesi beni rahatsız ediyor. Bu gururunu ayaklar altına alması- nın bir göstergesi, çünkü kanyonda yaşadıkları günlerde kutsal toplulukları bir aradayken tüm ev ahalisiyle birlikte kitap okumak en büyük keyiflerinden biriydi; Frank, Wiley, çocuklar, kendisi, Nellie ve hatta dedem, sevdikleri bir şiiri seçer ve okurdu. Herkes herkesin en sevdiği şiirleri ezbere bilirdi ve bilgeliği ya da makûs talihi konu alan Yunan tragedyalarındaki korolar gibi yüksek sesle hep birlikte söylerlerdi. Bu anları, hem sıcacık bir aile sahnesi hem de Boise'nin bayağılığı içinde yapılmış daha donuk, kısıtlı bir sı- nıf çalışması olarak gözümde canlandırabiliyorum. Çeyrek yüzyıl sonra babaannem ev ahalisine ait bu şiirleri zihnime kazıdığından muhtemelen yedek kulübesinden kalkıp oyuna girebilir ve onlar- dan birinin yerini alabilirdim.

Sonbahar ve kış boyunca yazdığı mektuplarda Augusta'yı iyi ve güvende olduğuna ikna etmeye çalışıp duruyor. Babaannemin küçük gördüğü Boise'de bile, iki kadınla bir çocuğun gözden uzak bir evde yalnız bırakılmaması gerektiği düşünülüşünden insanlar uğruyor... John, Sidonie, Wan, hatta neredeyse hiç tanımadığı insanlar. Önlerindeki yaza hazır olmak için buz taşıyıp talaş için-

de saklamaktan, topraktan buz kalkar kalmaz kuruyan ağaçların yerine yenilerini dikme niyetinden söz ediyor. Neler çizdiğinden ya da yazdığından bahsediyor. Nellie'nin öğrencileriyle mücadele etmemek için çalışma odasını Oliver'ın ofisine taşıdığını yazıyor.

Hayatının bir bölümü aniden kesilmiş. O bölüm, tıpkı bir giyotinin önünde duran kopuk bir baş gibi yoğun bir sessizliğin diğer tarafında duruyor.

Ofisini kullanmasından bahsetmesi dışında, altı ay boyunca yazdığı mektupların sadece dördünde dedemden söz ediyor. İlki Kasım'da, sadece, "Oliver her ayın birinde posta havalesi gönderiyor. O para gelmese de hayatımızı idame ettirebiliriz ama bizi unutmadığının işareti olan bu davranışına yürekten minnettarım," yazıyor. İkincisi 10 Aralık tarihli ve şöyle diyor: "Oliver'dan bugün gelen havale Merced, California'dan gönderilmiş, oysa diğerleri Salt Lake City'den geliyordu. Ne anlama geldiğini öğrenmek için elimden geldiğince sabırla beklemek zorundayım."

12 Şubat 1891 tarihli olan üçüncüsünde, "Dün Oliver'dan havale geldi, bu kez Mazatlán, Meksika'dan gönderilmiş ve bugün de Bessie'den bunu açıklayan bir mektup aldım. Oliver ona yazmış ve John'a kanal hisselerinin düşüşü yüzünden ona borçlu olduğunu söylediği iki yüz doları göndermiş. Bessie bu parayı kabul etmekte tereddütlü; bana göndermeyi teklif ediyor. Elbette onda kalmalı; bu bir şeref borcu. Oliver'ın böyle hissetmesi yüreğimi ısıttı. Uzun, soğuk, karsız kışın kasvetini dağıttı. Artık bir şey inşa edebileceği bir konumda olmasından dolayı mutluyum... bir şeyler inşa ettiğinde hep daha mutlu. İşin başında sevgili, eski dostumuz Sam Emmons var. O ve birkaç ortağı oradaki bir oniks madeninin sahibi ve Oliver'ı da taşı limana taşımak için kısa bir tren yolu hattı yapmaya oraya çağırdılar. Bunun daha iyi günlerin başlangıcı olduğunu hissediyorum. Bu haberde umut var, tıpkı ilk açan çiğdemde olduğu gibi," diyor.

Mektupların dördüncüsünde ise yeniden çöküş var; ne meta-net ne de umut: karamsarlık ve ıstırap dolu. Uzun ve hüznünlü bir mektup. Kar yağışı çok az, kuru bir yıl daha olacak. Boise cansız ve düşmanca; Londra ve Idaho Kanalı'nın son temsilcisi olarak bir

sürü insanı hayal kırıklığına uğratan bu çöküşün tüm suçu onun üzerine yüklenmiş gibi.

Baharı bekliyor ve ondan korkuyorum. Tam olarak ne beklediğimi ya da gerçekten bir şey bekleyip beklemediğimi bilmiyorum. Bazen, *Hayatın geri kalanı böyle geçebilir*, düşüncesiyle kaskatı kesiliyorum. Oliver'dan gelen havaleler, Thomas'ın elimden gelen basit şeyler karşılığında gönderdiği fazlasıyla cömert çekler ve "mutfak giderleri"ni karşılayan Nellie'nin okulu sayesinde muhtaç değiliz. Hava düzelir düzelmez Yayla Çiftliği'ni mahvolmaktan kurtarmak için John'u çağırmak ya da birkaç adam işe almak zorunda kalacağım... dört elle sarıldığım tek şey bu çiftlik. *Yok olmasını istemiyorum*. Tek bir karakavak ya da akasya ağacı daha kaybetmek istemiyorum. Eğer mümkün olursa kış buğdayı mahsulünü önümüzdeki sonbahara Hi Mallett'in mahvettiği dönüme kadar yaymaya kararlıyım. Yaz çorak geçse de çayırlığın İrlanda kadar yeşil olmasını istiyorum. Cesaret edebilsem gül bahçesini bile yenileyeceğim ama cesaret edemiyorum. Bu, cezamı sorgulamak ya da ona göğüs germek olurdu. Oliver bu bahçenin hatırlatma amacıyla her gün gözümün önünde olmasını amaçladı, ben de onu sadece hak ettiğim bir şey olarak kabulleniyorum. Bu yerin gözümün önünde, tamamını ilk kez görüyormuşum gibi uzandığı anlar oluyor... bütün fırsatlarını, bütün kötü talihini, hayal kırıklıklarını ve trajik hatalarını. İşte, o zamanlar arkamı dönüp *bütün* hatıralardan kaçmak istiyorum. Ama burada kalmak zorunda olduğumu biliyorum. Burası zavallı Ollie'nin tek mirası ve yaşadıklarına rağmen burayı sevdiğini biliyorum. İlkbaharı beklediğimi ve bundan korktuğumu söylemiştim. Korkumun bir nedeni perişan olmuş gül bahçesi çünkü gözüm ona her takıldığında her şeyi hatırlayacağım. Ama sağlam kalan tek gül, verandanın köşesindeki eski Harrison's sarı gülü vadettiği yaşamla beni, ölümü hatırlatan diğerlerinden daha fazla huzursuz edebiliyor. Açtığında hastalıklı bir hâlde ağlayacağımı biliyor olsam da açmasını sabırsızlıkla bekliyorum. Bildiğin gibi ilk goncasını kanyonda, Agnes'in doğduğu yaz açmıştı. Doğumdan

sonra, Agnes girişte beşiğinde yatarken ilk kez güneşe çıktığımda bu altın rengi cömertlik onun yüzünün üst tarafındaki havayı tamamen sarıya boyamıştı ve bütün bahçeyi mis gibi kokutmuştu. Ahh Augusta, bunu nasıl yapabildim? Bu nasıl bir tatminsizliktir ki beni en sevdiklerimin bu denli acı çekmesinin sorumlusu yapabildi? Bedelini üçünü kaybederek ödedim... aslında dördünü çünkü Ollie ancak okul onu zorlarsa mektup yazıyor ve o mektuplar da bir nehrin dibindeki taşlar kadar soğuk.

Ölümü hiç düşünüyor musun? Ben düşünüyorum. Onu karanlık ve soğuk olarak düşünüyorum; kapısı dışarıya açılan ve içeri, yıldızlar üflüyormuşçasına soğuk hava giren bir oda gibi. *Dışarıya* bakan kapı eşiğinde her an en sevdiklerinin yüzleri belirebilir –bu hayale asla arkamı dönmüyorum– ve onların yumuşak bir tonda, tıpkı bir kutsama gibi, *Seni seviyoruz, seni affediyoruz*, diyen sesleri duyulabilir.

Yapmaya başladığım işten, yani gazete yazılarına bakmaktan ve ham olayların ötesinde bana neler anlatabileceklerini keşfetmekten çoktan uzaklaştım. Kim olduğumu hatırlamak zorundayım. Ben, tarihin sahte kader tanrıçasıyım, elimde o nefret edilen maskası tutuyorum.* Mükemmel bir hanımefendi; duygusal, gayretli, yetenekli, gururlu, züppe ve sürgünde olan bir kadın hakkında çok yönlü bir yorum yapmak üzere yola çıktım. Ve hata yapabilen bir kadın. Sorumluluk sahibi, yaptıklarını herkes gibi işbirliği için yapmış olsa bile bütün davranışlarının suçunu üstlenmeye hazır. Ona göre davranış, evlilik gibiydi... özeldi. Kendini sorumlu tutuyor ve korkunç bir şekilde cezalandırıyordu. Bu konuya eğilmek zorundayım. Artık rastgele bir kart çekmek yok. İzin verin çok önemli bir olay bulayım... ilk önemli olayı. İşte burada.

Londra ve Idaho Kanalı'nın başmühendisinin kızı Agnes Ward'un, annesiyle yürüyüş yaparken yanından ayrılıp 7 Temmuz

* Yunan mitolojisinde Mireler (Kader Tanrıçaları) olarak bilinen üç kız kardeş. (İng. Fates/Moirai) Klotho, Lachesis ve Atropos adındaki bu üç kardeş doğumdan ölüme kadar yaşam ipliğini kontrol eder. Klotho yaşam ipliğini dokur, Lachesis ipliğin boyunu belirler, Atropos ise ipliği keser. (ç.n.)

akşamı Susan Kanalı'nda boğulduğunu yazıyor. Daha çok var ama bu, asıl bölüm. *Kim, ne, nerede* ve insanların anlattıklarına göre *nasıl. Neden* daha zor.

Bu ilki. Gerçekten öğrenmek istediğim hiçbir şeyden söz etmeyen ikinci derecede önemli üç ya da dört konudan –cenaze ve diğer şeyler– daha bahsediliyor. Ama şimdi ikinci önemli olay geliyor; ön sayfada, ilki gibi iki sütun kaplayan bir olay... New Yorklu General Daniel M. Sargent'ın otuz üç yaşındaki oğlu Frank Sargent'ın, 11 Temmuz'da (haberde yazmıyor olsa dahi Agnes'in cenazesinin ertesi günü) Boise Kanyonu'ndaki Londra ve Idaho mühendis kampında, yatağında ölü bulunduğu belirtiliyor. .30-.30 av tüfeğinin namlusunu ağzına sokup başparmağıyla tetiği çektiği. Dostları, başmühendis yardımcılığı yaptığı kanal şirketinin finansal sıkıntıları yüzünden ümitsizliğe kapıldığını söyledi.

Gazeteci, Londra ve Idaho'nun talihsiz çalışanlarının arka arkaya trajedi yaşadıklarına dikkat çekmek dışında Agnes'in boğulmasıyla Frank Sargent'ın intiharı arasında bir bağlantı kurmuyordu. Ama Susan Ward, Oliver Ward ve muhtemelen Ollie Ward da bu bağlantıyı kurdular ve ben de kurmak zorundayım.

Frank Sargent'ın işsiz olduğunu ve oradan ayrılmayı düşündüğünü biliyorum. Babaanneme uzun süredir duyduğu o “tedavisi mümkün olmayan” aşkın, havasız bir samanlığın için için tutuşup alev alması gibi birden parlamadığını biliyorum. Babaannemin onunla yüzleşmek zorunda kaldığını biliyorum... veya en azından ya duyguları tehlikeli bir biçimde alevlendiği ya da ilişkiyi tamamen kesmesi gerektiğini hissettiği için öyle yaptığından neredeyse eminim. Nellie'nin, çocukların, John'un, Wan'in, Mallettlerin, Oliver'ın sürekli girip çıktığı kendi evinde onunla görüşmesi kolay olmayacaktı. Onu görmek için ata atlayıp kanyon kampına gitmesi ise uygunsuz olacaktı çünkü Wiley oradaydı ve 4 Temmuz ziyaretinden sonra Oliver'ın kuşkulandığını hissediyordu. Ama Frank hâlâ hemen hemen her gün Susan Kanalı'na geliyordu. Susan iki ay önce tam olarak buna benzer bir vadide, tam olarak buna benzer bir su kanalında devriye gezerek hızla genişleyip bütün su kanalının kurumasına neden olan çeperlerdeki çatlakla-

rı kimin açıp durduğunu keşfetmeye çalışan genç bir mühendis hakkında bir hikâye yazmıştı. Delikanlı bunu yapanın genç bir kız olduğunu anlıyordu; kanalın kendi hakkı olan suyu ondan çaldığını düşünen yerli bir çiftçinin kızıydı ve ikisinin küçük oyununu tam alacakaranlıkta, kıpkırmızı bir günbatımının son ışıkları kanalın yavaş, döne döne akan suyuna yansırken ve ufuktaki dağlar serinleyip kararırken başlıyordu.

Hayat, sanatı mı kopyalıyor? Pek de olmayacak bir şey değil, babaannemin zihni böyle çalışırdı. Diyelim ki Frank Sargent'la yalnız karşılaşmaktan gerçekten korkuyordu ve yanlarında başkaları varken onunla vedalaşmaya cesaret edemedi. Dikkat çekmek ya da korunmak için yanında kimi götürebilir? Bir çocuğu belki; beş yaşında, anlamlı bakışmaları ya da kelimelerdeki gizli imaları anlayamayacak kadar küçük bir çocuğu mu? İki yetişkin gerginlik içinde neredeyse sessiz bir sohbe dalmışken çiçek toplamaya ya da kurbağa yavrusu yakalamaya gönderilebilecek kadar küçük bir çocuk mu? O setteki çalılar yaklaşık bir metre boyundaydı; yani oturan insanların görünmesini engelleyecek kadar, bir çocuğun on beş metre içinde gözden kaybolmasına neden olacak kadar uzun.

Gazete haberinde bu tür bir yorumu destekleyecek ya da yadsıyacak hiçbir şey yoktu. Annenin aklı üzüntüden, mantıklı bir açıklamada bulunamayacak kadar karışık ama babanın söylediğine göre çalılar arasında kır çiçekleri ararlarken birbirlerinden ayrılmışlar, yazıyordu gazetede. Bayan Ward yalnız olduğunu fark edip kızına seslenmeye başladığında cevap alamadı. Uzun çalıların arasında ve kanal kenarında koşarak seslenmeye devam etti. Kadının bağrıışları, o sırada tesadüfen kanal yolunda atla dolaşan Bay Ward ve oğlunun dikkatini çekti ve aramaya at sırtında onlar da katıldılar. Nehrin dört yüz metre aşağısında elbisesini dolduran hava yüzünden su üstünde sürüklenen kız kardeşinin bedenini bulan oğlan oldu. Babanın ve Bay Frank Sargent'ın küçük kızı suni teneffüsle hayata döndürme çabaları sonuçsuz kaldı.

Babanın ve *Bay Frank Sargent'in* çabaları. Frank nereden geldi? Tıpkı gazete haberinde olduğu gibi birdenbire mi ortaya çıktı?

Kanal yolunda Oliver ve Ollie'yle birlikte mi dolaşıyordu? Gazete bunlardan söz etmiyor. Sonradan mı ortaya çıktı? Bilmiyoruz. Baştan beri orada mıydı? Öncesinde kollarını Susan'a dolamış ya da iki elini ellerinin arasına almış hâlde ısrarcı, coşkulu, gözü kara ve umutsuz hedeflerini açıklayarak o uzun çalılar arasına saklanmış oturuyor muydu? O ikisi, bir süre için Agnes'in nereye gittiğini merak edemeyecek kadar kendi içlerine mi çekilmişti? Susan, bir noktada vedalarının üzüntüsünü –ya da her neyse onu– bir kenara itip ayağa kalkarak gitgide artan alacakaranlıkta, kocaman boş bir sahneye benzeyen o sette, ilk yıldızların zayıf ışıltılarını ortaya çıkarmaya başlayan o gökyüzünün altında endişeyle etrafa bakınıp seslenmiş ve hiçbir cevap alamamış mıydı? O ikisi seslenerek çalılık alana, yola ve su kanalına mı bakmıştı? At sırtında yaklaşan Oliver'la Ollie, sesleri o sırada mı duyup gelmişti?

Eğer öyleyse dedemin Boise *Sentinel*'e yaptığı açıklama bu değil. Frank Sargent bu hikâyede sadece belli bir temkinsizlik sonucu var görünüyor. Ama var ve oradaki kuşkulu varlığı, ele alınması gereken bir konu. Dört gün sonra, dört gün boyunca Wardların kederinin kıyısında gezindikten sonra, yaşanan olay yüzünden –ba-baannem gibi o da bu olayın tek sorumlusunun kendisi olduğunu düşündüğünden– haklı olarak kendini suçlayıp çaresiz, dışlanmış ve muhtemelen nefret edilen biri gibi hissederek cenaze ve defin törenine katıldıktan sonra cenaze kıyafetiyle kanyona geri dönüp bir zamanlar Susan Ward'un olan yatağına uzandı ve beynini uçurdu.

Bu olay, Oliver Ward'un farkında olduğunu düşündüğü her şeyi doğrulamış olmalı. Kuşkusuz Frank Sargent'ın kafasını delip geçen o kurşun Susan, Oliver ve Ollie Ward'u da delip geçti.

Bir de gül bahçesi meselesi var.

Uzun zaman önce, kırk –hayır, daha fazla, kırk beşten fazla– yıl önce burada, Zodyak Evi'nin gül bahçesinde dedeme yardım ediyordum. Ona yardım etmem için bana bir iki dolar öderdi; yaptığım iş düşünüldüğünde daha ziyade ona arkadaşlık etmem için bence. İstediginde el arabasıyla turba yosunu ya da gübre ge-

tirirdim; çelikle çoğaltmayı ya da aşlamayı bitirip saksıya diktiği fideleri seraya götürür, masalara yerleştirir ve dikkatle etiketlerdim. Çoğunlukla oturup büyük, hantal görünüşlü, maharetli ellerinin o kırılgan filizlerle, o hassas aşılama işlemiyle uğraşmasını izlerdim. Ağzından saatte on kelimedenden fazlasının çıktığı nadirdi. Bazen yanıma oturur, piposunu içer ve benimle bıçak atma oyunu oynardı.

Artık evli olan, Massachusetts’de yaşayan ve ziyaret için bir aylığına Grass Valley’ye gelen Betsy Halam yüzünden o özel günü çok net hatırlıyorum. Hoş bir kadındı, kibardı, oldukça solgundu ve küçük şeyler için endişelenirdi. Işıl ışıl bir öğleden sonra meyve ağaçlarının gölgesine gire çıka bahçede yürüyerek tek başına yanımıza geliyordu... bütün güller gonca dolu olduğundan muhtemelen haziran ayıydı. Bir goncayı koklamak ve koparmak için durdu, sonra goncayı burnuna dayayıp meraklı ve dalgın bakışlarla patikada yürüyerek seraya geldi.

Yanımıza geldiğinde, “Eğleniyor musunuz?” diye sordu.

Dedem gözlüğünün üzerinden ona baktı, kocaman eliyle yüzünü sildi, gülümsedi ve hiçbir şey söylemedi. Parmakları küçük bir bitkinin etrafındaki toprağı ve turba yosununu bastırıp sıkıştırdı, saksıyı kenara koyup yeni bir tane aldı.

“Güller tek kelimeyle mükemmel,” dedi Betsy Hala. “Bir sürü çeşit var ve hepsi aynı anda açmış.”

Dedem ağzında piposuyla, “İl...hım,” diye karşılık verdi.

“Onlara iyi bakmışsın. Ben burada yaşarken böyle değillerdi.”

“Hayır, değillerdi.”

“Bu işte gerçekten beceriklisin.”

Dedem doğruldu, piposunu bıraktı, çakısını çıkarıp sürekli bankta tuttuğu küçük bir taşa sürterek biledi. Betsy, tahta çitalardan yapılmış, arkası kırık bir katlanır sandalyeye yayıldı ve gül goncasını kokladı; en güzel kokululardan biri olan bir yediveren gülüydü bu. “Babacığım,” dedi.

O sırada çakısının keskinliğini başparmağına sürterek kontrol eden dedem kaşlarını efendim der gibi kaldırarak karşılık verdi.

“Yayla’daki gül bahçesini hatırlıyor musun?”

Beyazları sararmış ve hafif kahve tonuna dönmüş masmavi ve

sulanmış gözleri kızının üzerindeydi artık. Hiçbir şey söylemedi, sadece bekledi.

“Onları sökmüştün,” dedi Betsy. “Teker teker. Seni görmüştüm.”

Dedem tatlı bir merakla dolan gözlerini kızından ayırmadı. Halam onun sessizliği karşısında bozulmuş görünüyordu. Gözlerini kaldırdı, tekrar indirdi; yüzü kızardı. “Neden? diye sordu. “Yıllar önceydi ama hiç unutmadım. Bunu neden yaptığını anlamadım. O gülleri severdim, o çöl gibi yerde öylesine gösterişli duruyorlardı ki. Bunu neden yaptığını hep merak ettim.”

Dedem bankın diğer tarafından gözlerini kısıp ona baktı. Ciddi yüzünde belirgin hiçbir ifade yoktu, gözlerinin kenarındaki kırışıklıklar yayıldı. Göğsü açık gömleğinin yakasından boynunun sarkık derisini görebiliyordum.

Dalgın dalgın çakısını kapatıp cebine soktu. Ağır bedeni bankın kenarından sıkışarak geçti ve Betsy’nin, bacaklarını uzatmış, yüzü kıpkırmızı, bakışları babasının yüzünde bir tür cevap arar hâlde oturduğu yere gitti. Bir elinde piposu vardı. Sonra piposunu ağzına götürdü, tek elini uzatıp kızının omzuna hafifçe dokundu, yanından geçip ağır ağır yoluna devam etti ve dışarı çıkıp nereye gittiğini ya da neden gittiğini unutmuşçasına amaçsızca ayaklarını sürüyerek meyve ağaçlarının arasından arka taraftaki araziye doğru yürümeye başladı.

“Bütün gülleri neden söktü?” diye sordum halama. O ise sadece bana bakıp utanmış ya da rahatsız olmuş gibi başını hızla iki yana salladı ve burnunu yediveren goncasına eğip eve doğru yürümeye başladı. Onun biraz deli olduğunu düşünmüştüm. Bütün bir öğleden sonra tek bir gülle uğraşan dedem bütün bahçeyi neden sökecekti ki?

Ama şimdi söktüğünü düşünüyorum. “Bir hatırlatıcı,” diyordu babaannem, Yayla’daki dulluk günlerinin ilk yılında, baharı beklerken yazdığı bedbaht mektubunda.

Bunun sabahın çok erken saatlerinde olduğunu düşünüyorum. İnce pamuk dokuma perdeleri çekili pencereler sonuna kadar açık. Dokuma kumaş içeri hiç rüzgâr almıyor. Muallak bir zaman, muallak bir sıcaklık duygusu hâkim; sanki bütün gece dunkü sıcaklığı

yaymakla geçmiş ve şimdi her şey baştan başlıyor, bugünün sıcaklığı ufukta patlamaya ve serin şafağın molasını bitirmeye hazırmış gibi.

Susan Ward, pirinç başlıklı ve ayakuçlu yatakta dümdüz, sırtüstü yatıyor; tamamen açık; koyu ve ağlamaktan kurumuş gözlerle tavana bakıyor. Bir hafta içinde epey yaşlanmış görünen tükenmiş ve gergin bir kadın. Yanındaki yastıkta uyuyan olmamış.

Başını hafifçe kaldırıp dışarıya kulak kabartıyor. Üzerinde geceliğiyle bir anda yataktan çıkıp hızla pencereye gidiyor. İnce pamuklu perdeden görünen dışarıdaki şey bir resim görüntüsünde; simsiyah, beyaz ve gri; pamuklu perde yüzünden yarı ton tramlı bir dokuya sahip.

Resmin öne çıkanı bir at. Oliver'ın doru beygiri boшта sallanan dizginleriyle çayırılığın ortasında duruyor... çocuklara bile üzerinde yalnız çıplak ayakla dolaşabilecekleri söylenen o yumuşacık çayırılık. Oliver ise biraz daha ileride, gül bahçesinin kenarında tek başına duruyor. Gonca dolu fidelerin üstünden belli belirsiz görünüyor; bahçenin batı kenarı boyunca uzanan karakavaklardan daha uzun sanki. Arkasındaki gökyüzü açık yeşil ve bulutsuz; karakavak hattının hemen dışında başlayan çalılık dağa kadar belirgin bir şekilde uzanıyor, bayırları tırmanıp üzerine çıkıyor ve dünyanın kenarından kayıp gidiyor.

Oliver bir şey düşünüyormuş gibi başı eğik bir süre duruyor. Sonra eğiliyor ve çıplak eli *Blanc Double de Coubert* denen beyaz gülü kavıyor. Çekiyor ve fide inatçı bir direnç gösterip köküyle yavaş yavaş geliyor. Oliver onu yere fırlatıyor, iki adım atıyor ve Mareşal Niel gülünü tutmak için eğiliyor.

“Anne!”

Susan arkasını döndüğünde Betsy kapı eşiğinde duruyor. Olanları görmüş ve ağlamaya başlamış bile. Bir haftadır hepsinin yaptığı bu zaten... ağlamak.

“Babam ne yapıyor?”

“Şşşt.” Susan kollarını uzatıp zayıf, küçük, gecelikli bedeni kendisine yaslıyor. Birlikte pamuklu perdenin gerisinde durup Oliver'ın ağır ağır, duygusuzca, ifadesizce gül fideleri boyunca ilerlemesini izliyorlar. Fideleri teker teker topraktan söküp yere

atıyor... Jacqueminot, Amerikan Güzeli, Paul Fontaine... pembe, koyu kızıl, koyu kırmızı. Öfkeyle değil nazikçe ve yarı dalgın bir hâlde birer birer çekip kopararak bir sırayı yok ediyor ve diğer sıra boyunca aynı şeyi yaparak uzun, dar tarhtan geri dönüyor. Nihayet bütün gülleri sökünce kanayan elini inceleyerek bir süre duruyor ve sonra çayırılığın diğer tarafına yürüyüp bekleyen atın dizginlerini yerden alıyor.

“Anne...”

“Şşşt!” diyor Susan sertçe ve dişlerini dudaklarına geçiriyor.

Sol el dizginleri boyundan geçiriyor, kanayan sağ el üzeniği döndürüyor, aşınmış çizme üzeniğe giriyor ve vücut atın sırtına atılıyor. At, yumuşak çayırda derin toynak izleri bırakıyor. Oliver, acele etmeden çalıların arasından geçip patikaya çıkıyor. Acele etmeden küçülüyor. Sağ eli karnının üzerinde. Bir kez bile eve bakmıyor.

İşte bu, babaannemin ailesini ya da ondan geri kalanları toplayıp Doğu’ya kaçtığı tarihi. 21 Haziran 1890 civarıydı. O tarihte evliliğinin, umutlarının, sürgün hayatının tamamen sona erdiğini düşünüyordu ama bir aydan kısa bir süre içinde enkaza geri döndü ve bir yandan adlandırmaya cesaret edemediği bir şey beklerken diğer yandan işleri yoluna koymak için çabalamaya başladı.

Onu kederiyle ve suçluluk duygusuyla baş başa bırakan kocasını hiç suçlamadı, onun kararının acımasızlığını sorgulamadı, kocasının kendisine bir işaret olarak bıraktığı harap olmuş güllerle ilgilenmekten vazgeçmedi. Kocasının da kendisi kadar acı çekmiş olduğunu düşünüyor ve onun ıstırapı için suçlanacak kişinin kendisi olduğunu biliyordu.

Buna karşın hayatı boyunca onu dünyanın en nazik insanı olarak gören ben, o iç karartıcı, dilsiz kaçışa ve gül bahçesinin sökülmesine hak vermekte zorlanıyorum; bu, kindar ve acımasız bir davranış. Keşke bunu yapmasaydı. Bence dedem utanma duygusundan asla kurtulamadı ve bunu dile getirecek kelimeleri asla bulamadı.

IX

ZODYAK EVİ

Araba sesi duymadım, çakıl kaplı yolda ya da rampada ayak sesi duymadım, mor salkımın arasında en ufak bir kıpırdanma fark etmedim. Az önce tel kapıyı açtı ve işte yeşil yazlık elbise içindeki beyaz teniyle orada, babaannemin, televizyonun karşısına çektiğimiz eski hasır koltuklarından oluşan yarım dairenin arkasında duruyordu.

Ben en sağ uçtaydım, o ise sol taraftan ortaya çıktı. Her şey gözümün önünde gerçekleşti. Aniden donakalmış hâlimiz ve küçük, tutuk hareketlerimizin tedirgin devinimiyle bir sanat filminden fırlamış gibiydik; kameranın ağızlara, ellere odaklanıp başlara dönerken sahnenin aniden bittiği bir filminden... kerameti izlenmelerine sirayet etmiş saplantı ve tekrar izlenmelerinin altında yatan ısrarcılıktan menkul, birbiri ardına akan görüntüler. Beyaz bir duvarda ezilmiş akrepler, izlendiklerinden tamamen bihaber, park hâlindeki bir arabada konuşan iki insan; Robbe-Grillet tarzı bir sahne. *Geçen Yıl Marienbad'da* filminde olduğu gibi; heykellerin etrafında dönen, koridorlarda dolaşan görüntüler, donuk ve hipnotize edici, nefesler tutulmuş ve bu esnada, Giantların atıcısı ısınma atışlarını yeni bir devre sanırken ve tutucu atışı saniyesinde yakalayıp oyuncular tüm sahaya dağılırken anlamsız hareketlerle sürekli titreşen televizyon ekranı.

Ada yanımda kendi etrafında dönmüştü ve dudaklarında asılı sigaranın dumanı arasından kısık gözlerle dik dik bakıyordu. Kadının kim olduğunu biliyordu. Ayaklarının arasında bir bira kutusuyla yandaki sandalyede oturan Ed de. Gözleri yukarı ve yana doğru kaydı, eğildi ve attığı izmarit teneke kutunun içinde cız etti... sorun çıkacağını tahmin ederek ellerini serbest bırakan güvenilir bir adam. Shelly elleriyle saçlarını arkaya götürerek –bana verdiği daimi rahatsızlıkla, öylesine kasti ve tahrik edici bir hareket ki bu– araya girmişti. Bir ayak direme, ya kabullen ya terk et diyen bir yaşamın parçası olan sütyen özgürlüğü artık tam olarak

ortada. Ada'nın onaylamayan, şaşkın ve ne yapacağını bilmez bakışlarla onu süzdüğünü gördüm. Ziyaretçinin de onun kıyafetini fark edebileceğini ve yanlış yorumlayabileceğini düşündüm; küstah meme uçları ince süveterini âdeta dürtüyordu ve kolu onları iyice ortaya çıkarmak ister gibi yukarı kalkmıştı. Yüzünde bir ağacın yapraklarını altüst eden bir rüzgâr gibi gelen ziyaretçinin kim olduğunu anladığını belli eden bir ifade vardı.

Kadın hemen arkasında belirince Al Sutton koltuğunu ona vermek için hızla ayağa fırladı ve on karmaşık cevap, birbirini etkisiz hâle getirerek bilgisayarından gözle görülür bir biçimde geçerken eli hasır koltuğun sırtında kalakaldı. Kısa bir an duyulan tek ses onun yassı burun deliklerinden çıkan nefes sesi ve beyzbol maçının şamatasıydı. Siğili kısa bir an dudakları arasında titreşti.

Lyman Ward ise sıkışan kalbinin ötesinde bir de öfke içinde, *Sinsi sinsi etrafta dolanarak beni gözetliyormuş*, diye düşünerek sandalyesini ona doğru çevirdi.

“Merhaba Ellen,” dedim.

“Merhaba Lyman.”

Teni solgun ve pürüzsüzdü. Saçının tek bir teli bile kırışmamıştı... bunun bir anlamı olmasa da. Gözleri hâlâ en güzel tarafıydı... koyu mavi, iri, tıpkı oldukça meraklı bir çocuğun gözleri gibi sorgulayıcı. Hepimize hızla bir göz attı, gülümseyerek ve dizleri birbirine bitişik, elleri beyaz yazlık çantasını kucağında tutarak Al'ın ona doğru ittiği koltuğa oturdu. Eteği modaya uygun sayılacak kadar kısaydı ama onu hoppa gösterecek kadar da değil. Ortaya çıkan kalçası sıkı görünüyordu. Ona, diğerlerinin meraklı, temkinli gözleriyle baktım –her yanına baktım– ve Bay Ward'un eski karısının tam anlamıyla bir güzellik timsali olmasa da çekici, formunu korumuş, şık giyimli, bizim hırpani kırsal topluluğumuz içinde tam bir şehirli gibi duran orta yaşlı bir kadın olduğunu gördüm. Kaç yaşındaydı? Ben elli sekiz yaşındayım. Bu durumda o da elli üç.

“Ed ve Ada Hawkes'ı hatırlıyorsun, değil mi?”

“Elbette. Sanırım yıllar önce bir kez karşılaştık. Nasılsınız?”

Ada ne ayağa kalktı ne de sigarasını ağzından aldı ama Ellen kalkıp eğilerek elini uzattığında Ada, Grendel'in* pençesine benzeyen üç kıvrık parmağını zoraki uzattı. O güne dek eski karım hakkında benimle hiç konuşmadı ama ne düşündüğünü biliyorum. Hasta ve yardıma muhtaç olduğum anda duyusuzca terk edildiğimi düşünüyor; ben de böyle düşünüyorum. Onu, keyifli cumartesi öğleden sonramızı ele geçirip mahveden, yüzüne itinayla samimi bir ifade yerleştirmiş, soğukkanlılığını koruyan şehir kıyafetleri içindeki bu Amerikalı kadını dikkatle inceledim ve içimi hem nefret hem de korku kapladı. Bir de merak. Rodman'ın ileri sürdüğü şeylerin –*İyi görünmüyor, Sağlıksız bir hâli var. Kötü günler geçirdi*– izlerini aradım onda ve ihanetinden, içinde gitgide gelişen o niyetten önce gördüğümünden ötesini göremedim.

Ed, Ada'dan daha kibardı. Tokalaşmak için ayağa kalktı, yüzü eski bir çizme gibi buruşuk ve sakindi. Ed'in tapılacak huylarından biri de sakinliğidir. Soğukkanlıdır. Kuşku duymaz, sorgulamaz, yargılamaz ya da suçlamaz. Ne yapabileceğini bilir ve diğer insanlardan da yapabileceklerinin fazlasını beklemez. Onun için durum neyse odur. Onun babasının Oliver Ward'un hem şoförü hem de dostu olmasının sebebi de bu özellik herhâlde.

“Bu da Shelly,” dedim. “Kitabım için bana yardım ediyor.”

“Ah, evet!” Samimi bir ifadenin yapışık durduğu yüzünde en ufak bir değişiklik fark etmedim ama yine de eğilip Shelly'nin elini sıkarken her şeyi ortaya çıkaran süveterini, saçını, yayılarak oturuşunu, özensiz ayakkabılarını ve buğday rengi bacaklarının tamamını açıkta bırakan şortunu süzdüğünü gördüm. Kızı çayır-lıkta böcek yakalayan bir kuş misali yakalayıp doğrulttu ve yüzünde ölçülü bir iyi niyet ifadesine eşlik eden, Shelly'nin yanlış, imkânsız, işe yaramaz olduğu kararıyla onu tekrardan yerine oturttu. “Hepinizin ona çok iyi baktığını duydum,” dedi. “Oğlum, buranın bir kampçıyla üç idarecinin bulunduğu bir yaz kampı gibi olduğunu söylüyor.”

* Epik bir şiir olan Beowulf'taki üç ana karakterden biri. Şeytani bir yaratıktır ve Beowulf hariç herkes ondan korkar. (ç.n.)

Bu hepimizi kızdıran bir ifadeydi; cevap vermeden olacağına bıraktık. Arkadaş tayfamın onu karşılamadaki dayanışmasıyla gurur duydum; sarp kayalıklar kadar duygusuzdular. Ama sonra Al'ın koltuksuz ve rahatsız bir hâlde hâlâ ayakta dikildiğini gördüm ve “Bu da Al Sutton,” dedim, “ta ortaokuldan eski bir arkadaşım.”

Al, bir köpek gibi yalakalık yaparak ona siğilini gösterdi ve neredeyse kafasına kadar ters dönmüş duran burun deliklerine bakmasına izin verdi. Ellen, gördüğü şeyden bir hayli rahatsız oldu, kibarlığını bozmadan uzaklaşabileceği ilk anda döndü ve karşısında beni buldu. İçeri ilk girdiğinde durumumu doğal karşılamıştı. Şimdi ise gözlerinin kocaman olduğunu gördüm. Yüzünde acı ve bir tikslenme ifadesi belirdi ve o an kesik bacağımın, birisi kucağıma bir somon balığı koymuşçasına çırpındığının farkına vardım.

Koruyucu ve sinirli bir ifadeyle iki elimi de üstüne koydum. “Bazen böyle oluyor,” dedim. İçimden, *seni tanıyor*, demek geldi.

Herkes bizi izliyor ve izlememeye çalışıyordu. Ellen kaşlarıyla yalvaran bir acil durum mesajı gönderdi bana. Mahcubiyetim gitgide arttı; kesik bacağım seğiriyor ve titriyordu. Eski karımın yüzü, lütfen bir şey yap, diyordu. Bu iğrenç!

Sonunda el yordamıyla sandalyemin yan cebinden gazeteyi aldım ve kucağıma serdim. Gazete sekti ve hışırdadı. İki elimi de üstüne koydum ve bu acı dolu etle kemik kalıntısını gazetesinin üzerinden tutup durdurdum. Cesaretimi topladığımda tek elimi çekip ilaç kutusunu sallayarak içinden iki aspirin çıkardım ve onları susuz yuttum. Bunu yaptığıma anında pişman oldum. Herkes bütün hareketlerimi izliyordu; arkadaşlarım koruyucu bir ifadeyle, Ellen ise ilgilenmekten sakınan kısık gözlerle. Onun karşısında gerilme refleksiyle seğiren ve avuç avuç ilaç içen umutsuz bir vaka olarak oturuyordum. Haplar boğazıma takıldığından yutamıyordum.

Susuz yutmaya çalıştığım haplar yüzünden boğulmak üzere olduğumu ve sulanmış gözlerimi gören iki hizmetkârım benimle gerçekten ilgilendiklerini ispat etmek için harekete geçti. Ada

strafor buzluğun kapağını kaldırıp bir bira aldı. Alüminyum kapağı açmak üzereydi ki henüz konuşamaz hâlde olduğumdan ellerimi sallayıp onu durdurdum.

“Ah evet,” dedi Ada bezgin bir tonla. “İçkiyi bıraktığını unuttum.”

Shelly ayağa fırladı. “Bir bardak su getireyim mi?”

Hapları takıldıkları yerden kurtardım ve “Of, oturun, yaygara-yı kesin. Maçı seyredin,” dedim.

Maçı seyrettik.

Matty Alou dört atışını da nizami yapmıştı (son dört atışı da başarılıydı). Roberto Clemente ise Gaylord Perry’nin hileli attığı topu orta saha bayrak direğine kadar gönderebilmiş, bunun dışında atılan üç topu da başarıyla karşılayabilmişti. Şimdi Alou’nun ilk kaleye yürüme zamanıydı. Dışarıda, çimlerdeki fıskiye döne döne su püskürtmeye başladı. Gözlerimiz televizyondan ayrılmayacak kadar tedbirliydi. Ellerimin altındaki kesik bacağımın seğirdiğini ve kasıldığını hissediyordum; Ellen’ı orada görme paniğimin fiziksel simgesiydi âdeta; bir tehdit ya da bir uyarıydı.

Willie Stargell’in vuruş noktasına gelişini, sopasını döndürüşünü ve sopasının ucuyla kramponlarındaki toprağı vurup düşürüşünü izledim (beyzbol baleye benzer, geleneksel hareketlerle doludur). Kamera, topu atmak için gerilen Perry’nin üzerindeydi. Geriye doğru eğildi, işareti aldı, kollarını başının üstünde iyice esnetti ve ellerini birleştirdi. Başını çevirdi; dikkatle ikinci kaleye baktı. Sonra eldivenli eli geriye doğru açıldı, uzun sol kolu iyice gerildi ve topu attı. Stargell topu orta saha çizgisinin sağ tarafına gönderdi ve televizyondan âdeta küvet dolarken çıkan sese benzer bir uğultu yükseldi. Ed burnunu tuttu, Al Sutton, siğilini bir çekirdek tükürmüşçesine dudakları arasına aldı. Bense bir zamanlar karım olan; kendi vücudunun, ayaklarının, dizlerinin, beyaz bir kedi yavrusu gibi kucağında duran beyaz yazlık çantasının son derece farkındaki kadına karşı tetikte oturmaya devam ettim; bir oğlanın hazır olmadığı, baş edemediği duygular yüzünden dişlerini sıkarak kalkmış organını tuttuğu gibi kesik bacağımı iki elimle

sımsıkı tutup orada ne işi olduğunu, ne yapabileceğimi, nasıl kaçabileceğimi düşündüm.

Ed aniden ayağa kalktı. “Bizim günümüz değil. Bari gidip şu kurumuş çamları keseyim. Şöminede yakacak boyda kesilsin istiyorsun, değil mi?”

Ed Hawkes olağanüstü bir adamdı. Söylemeye gerek kalmadan her şeyi anlardı. Tek bir basit soruyla kadınlarımızın aşırı korumacılığını telafi etti; kontrol edemediğim kesik bacağımdan ve o hapların gerginliğinden kurtulma fırsatı verdi bana ve sıradan bir şey söylemişim gibi, “Tabii, bu kış kullanabileceğimiz epey odunumuz olur,” deme şansı tanıdı.

Kaşlarını kaldırarak bana mesaj verdi, nazik ve hafif bir baş eğmesiyle Ellen’ı selamlayarak dışarı çıktı. Ellen onun gittiğini fark etmedi bile. Bakışları benim üzerimdeydi, bu yüzden kendimi hafifçe döndürüp maça odaklandım. Ed’in dışarıda fiskiye oynatıp dönüp duran sudan kaçmak için hızla koştuğunu duydum. Birkaç dakika sonra kamyonetinin motoru çalıştı ve araba yolundan çıkıp uzaklaştı.

Ağrı kesik bacağımdan kalça eklemime doğru yayılarak ilerlediğinden vücudumu hareket ettirdim ve döndüğümde Ellen, tıpkı Lou diye tanınan o kadın*, ağaçta pusu kurmuş bir leopar, duvardaki bir silah gibi hâlâ beni izliyordu.

“Yani kış boyunca burada kalacaksın,” dedi.

“Elbette.”

“Oysa duymuştum ki...”

“Bir sorun var diye mi duymuştun?” dedim. “Benim kulağıma gelen bir şey yok.”

Elbette senin yaptığını yapmadım, yani ne Rodman’la konuştum ne de o doktorla. Gözlerini zavallı yaşlı Ada’nın eğri büğrü ellerine dikme ya da onun hırıltısını dinleme. O bir aygır kadar güçlü, sağlığı benden çok daha uzun süredir iyi.

Zihnim oradan oraya gezinmişti. Destekçilerim ve koruyucularım ayağa fırlamıştı, hem de hepsi... Shelly kararlı bir sıçrayışla,

* The Shooting of Dan McGrew, Robert W. Service. (ç.n.)

Al bir hanımefendi ayaktaiken oturur durumda yakalanmamak için hızla, Ada ayağında iltihaplı parmakları için özel yapım şişkin terlikleriyle inleyerek. Ellen Ward'a nefret ve öfkeyle baktı. "Sanırım bulaşıklar kendi kendilerine yıkanamazlar. Shelly, yardım etmek ister misin?"

"Ben de mektupları düzenlesem iyi olur diye düşünüyordum."

"Hangi mektupları?" diye sordum. "Hangi tabakları? İkiniz de oturun. Bugün cumartesi. Bir yere kaybolmayın."

"Hâlâ düzenlenmesi gereken on beş yıllık Grass Valley mektupları var ve fazla zaman yok," dedi Shelly.

"Neden fazla zaman yok?"

"Okul on güne kadar başlıyor."

"Ama ben gitmeyeceğini..."

Shelly gülümseyerek ikaz eder gibi kaşlarını çatı: annemin yanında konuşma! Çenemi kapadım ama rutinin rahatını ve güvenliğini vurgulamamız gereken bir anda ayrılıklardan söz ederek beni çıldırtmıştı.

"Grass Valley mektuplarının sana yük olmasını istemem," dedim. "Önemli değil zaten. Bunlardan sonra hallederim."

"Nelerden sonra?"

"Olan her şeyden sonra," dedim asabi bir tonda. "İlgimi kaybettikten sonra."

"San Francisco yangını ve depreminden buraya kaçan bir sürü sığınmacıyı misafir etmediler mi? O mektuplara şöyle bir göz attım. Yanılmıyorsam bununla ilgili bir şeyler gördüm."

"Evet," dedim. "Kimin umurunda! Otur ve maçı seyret."

Ama o cüretkâr genç kız benim çaresizliğimi anlamazdan geldi. Başını bir yana eğip bana baktı ve eğer ona ihtiyacım yoksa gidip saçını yıkayacağını söyledi. Şortunun altındaki buğday bacakları ve pamuklu süveterini dolduran vücuduyla Ellen'a gülümseyip bir veda sözü mırıldanarak odadan çıktı.

Ada bira buzluğunu karın hizasına kadar kaldırmıştı. Kollarıyla kapağını öyle sıkırmıştı ki kapak açıldı. Ada onu yeniden kapattı. Parmakları straforun üzerinde gezindi, tırnaklarını âdeta kutuya

geçirdi, eklemleri ısırap verecek bir açıyla büküldü, üzerlerine aşırı yük binen ayak bilekleri içe doğru büküldü; şiş başparmak eklemlerini rahatlatmak için delik açılmış terlikleri sakat bir hayvan gibi zeminde sürünerek ilerledi. Ellen Ward bunların hiçbirini fark etmedi.

Ada oflaya puflaya eşikten geçip mutfağa gitti. Al Sutton bizim karşısında yalnız kaldı; kalması, bir bira daha içmesi ve Giantları desteklememe yardım etmesi için yalvarmama rağmen gitmek için sabırsızlanıyordu.

“İmkânsız,” dedi Al. Utanmaktan acı çeker hâle gelmişti artık; rahatsız bir ifadeyle güldü, dört odaklı gözlüğünü gömleğinin cebinden çıkarıp taktı, televizyona baktı, geri çekildi, “Hay akti!” dedi, gözlüğü aniden çıkardı, kabahat işlemiş gibi güldü, gömleğinin cebine koydu, yeniden çıkarıp taktı, önce bana sonra Ellen’a baktı ve homurtuya benzer yapmacık bir kahkaha daha attı. Gözlüğü burnuna indirdi ve camların arkasında, bir zamanlar taşra panayırlarında beyzbol topu fırlattığımız o zenci oyuncak bebeğin gözleri gibi dönen ve değişen gözleri kederli bir nezaket ve mahcup bir iyi niyetle bize baktı. Geri çekilirken bir koltuğa çarptı. “Ay, affedertinid,” diyerek koltuğu çarpmadan önce durduğu yere çekti. Dudaklarının arasından sigili göründü ve tatlı, embesil bir tebessümün ardından kayboldu. “Bir şeyleri yıkmadan gittem iyi olur dottum,” dedi. “Tanıştığıma çok tevin-dim Bayan Ward. Lyman, kendine dikkat et.” Tel kapının kolunu tutmayı başardı, onu hızla çekip sonuna kadar açtı, duvara vurup geri dönen kapı ensesine çarptı; ensesi kıpkırmızı oldu; sakarlığıyla dalga geçerek başını omuzları arasına çektiği boynunu iyice kastı, ağzını kocaman açtı ve ayağını epey yukarı kaldırıp yapmacık kahkahalar eşliğinde parmak ucunda uzaklaşarak beni maçla ve eski karımla bıraktı.

Kurumuş, kesilmiş, umutsuzca canlı kalmaya çalışan bacak onu aşağıya doğru bastıran elimin altında titreyerek seğiriyordu. Dışarıdaki çimenlikte fiskiye, tıpkı melodramlardaki fitneci tipler gibi dikkati kendi üzerine çekmeye çalışıyordu. *Fıs! Fıss! Fıs!*

Şimdi, dedi korkum ve öfkem bana, doğrudan ona bakmak için sandalyemi döndürdüm. Benimle yüz yüze gelmeye hazır değildi; kaşlarını çatıp bir kararın eşigindeymişçesine ellerine ve çantasına baktı. İçimden, ne cüretle buraya gelip benim veranda da oturuyor ve arkadaşlarımı buradan uzaklaştırıyorsun, diye bağırdım. Sanki çok seviliyormuşsun ya da buna hakkın varmış gibi hangi yüzle buraya geliyorsun? Bana ne yaptığını unuttun mu? Hiç utanman yok mu? Neden buradasın? Elimde kalan her şeyi almak mı istiyorsun?

Soluk ellerine bakarak konuşmaya başladı. “Kışı burada geçirme konusunda ciddi değilsin, değil mi?”

“Yoo, hayır, ciddiyim,” dedim ve gözleriyle karşı karşıya kaldım; bir anlık dürüst, koyu mavi, tanıdık ve şaşırtıcı bir bakış. Birinin böylesi iyi tanıdığı –aslında kendi gözlerinin gördüğünden bile daha iyi tanıdığını bildiği– ve sonra isteyerek unutup vazgeçtiği bir insanın gözlerinin içine uzun uzadıya bakmasının nasıl bir duygu olduğunu tarif etmekte zorlanıyorum. Bu aniden tekrar ortaya çıkan yakınlığın, bu dostça kaygı gibi görünen geri adımın çıplaklıktan, teşhirden farkı yok. Tam olarak nefret ettiğim ve korktuğum bir kadının elbisesinin önünü açıp kendini teşhir etmesi ve gülümseyerek beni öfkeden kudurtup dişlerimi sıkırmama neden olan bir şey istemesi gibiydi. Kısa bir göz atış, fazlası değil. Kesik bacağımı tutup kendi kendime, hey, dikkatli ol, dedim.

“Sana kim bakacak?” dedi Ellen Ward, bir zamanlar ergen Rodman motosiklet istediğinde ya da lise öğrencilerinden oluşan kızlı erkekli kalabalık bir grupta otostop yapmak ve Paskalya hafta sonunu Carpinteria veya La Jolla sahilinde geçirmek için ısrar ettiğinde kullandığı makul bir sesle. “Bu hiç mantıklı değil. Genç olan gidiyor –bana sorarsan ondan kurtulman senin için daha iyi– ve yaşlı olan da o kadar elden ayaktan düşmüş ki bir sigarayı bile tutamıyor. Seni düşürür, kalçanı ya da başka bir yerini kırar. Senin için sakıncalı olan *başka bir şeye daha* katlanamazsın canım.”

“Katlanmam gereken her şeye katlanırım.”

Gözlerini yeniden çevirdi, kuşku dolu bakışlarla kapana kısılmış gibi, sandalyede otururkenki hâlime baktı. Ellerimle sertçe bastırmama rağmen kucağımdaki gazete sallanıyor ve hışırıyordu. Beni rahatlatmak için gülümsedi; sonra gözlerini benden ayırıp televizyona çevirdi. Oturduğu yerden tam kalkmadan, “Bu açık mı kalsın?” diye sordu.

Cevap vermeden karşı koyan çaresiz bir ifadeyle dik dik ona baktım. Arkadaşımı, o fazla hareketli, gereksiz gürültücüyü kapattı. “Neyse, bunu sonra tartışırız.” (Sonra mı?) “Hazır buradayken bana evi gezdirmeyecek misin?”

“Beğeneceğini sanmıyorum.”

“Beğenmemek mi? Çok hoş, çok sakın ve eski moda. Gelirken güller dikkatimi çekti.” Gülümsedi, dişleri ortaya çıktı. “Eminim şimdiye kadar işini görmüştür. Ama hava kötüleştğinde ve sadece o yaşlı kadınla kaldığında...”

“Senden yaklaşık dört yaş büyük,” dedim. Bu, mağlup olmuş bir oğlan çocuğunun mızırdanmasından başka bir şey değildi. Düşmanca tavrımı ciddiye almayıp kaplama dişlerini ortaya çıkararak gülümsedi.

“Hadi, bana etrafı göster. Bahçeyi, evi, her şeyi görmek istiyorum. Nerede çalışıyorsun, nerede uyuyorsun?” Yüzüne yapışık kalan yapmacık tebessümün neden olduğu endişe yüzünden âdetâ deliriyordum. Cilveli bir sesle, “Senin hayatını *azıcık* merak etmeye hakkım yok mu?” dedi.

Canavar.

Sandalyemi çevirip tel kapıya yöneldim; niyetim ya kaçmak ya da geçmesi için ona kapıyı açmaktı –bundan kim emin olabilir ki?– ama o tetikteydi, oraya benden önce varıp *benim* geçmem için kapıyı tuttu.

Ona etrafı göstermekten başka şansım olmadığını anladım ve şeytanca bir düşünceyle her şeyi ne kadar çabuk görürse o kadar çabuk gideceğine karar verdim. Meyve ağaçlarının arasından geçen yolda onu geride bırakmak için sandalyemi son hıza ayarladım ama bataryam zayıftı ve beni kolayca yakaladı. Dedemin

yaşlı elma ağacının yaprakları arasındaki meyveler kızarmaya başlamıştı; yabanarıları yere düşen meyvelerin üzerinde harıl harıl çalışıyordu, hava elma sırası ve yeni başlayan sonbahar kokusuyla kaplıydı.

Üst tarafa vardığımızda çit boyunca uzanan düz yolda ilerledim ve durdum. “Burası günlük egzersizimi yaptığım yer,” dedim. Yuvasında duran koltuk değneklerimi kaldırdım, sandalyenin kolçaklarına dayadım ve ellerimden destek alarak kendimi yukarı doğru itip tek bacağımın üzerinde ayağa kalktım.

Ellen, “Ne yapacaksın?” diye sordu.

“Egzersizimi yapacağım. Seni birkaç dakika bekletmemin sakıncası var mı?”

“Şimdi yapmak zorunda mısınız?”

“Her gün bu saatte yapıyorum.”

Yüzündeki endişeden zevk aldım. Görelim bakalım kim yardıma muhtaçmış, dedim ona, ya da en azından öyle düşündüm. Değneklerimi koltuk altlarıma yerleştirdim; ayağım sandalyenin ayaklığındaydı, ellerimi koltuk değneklerine koyduğumda bütün ağırlığımı ellerimde hissettim. Önce değneklerden biri yere iner, sonra diğeri. Sırada konsantrasyon gerektiren bölüm var. Yaslan, atla. İşte oldu. Tereyağından kıl çeker gibi. Bir piknik oyunundaki, bacakları birbirine bağlı yarışçılar gibi seke seke hızla patikada ilerleyerek Ellen’in bana yardımcı olma endişesiyle uzattığı elinden uzaklaştım. Sen kendine yardım et, diye düşündüm. Yine geç kaldın. Zaten hep geç kalırsın.

Dönüp seke seke geri gelirken yüzünde gördüğüm şaşkınlık çok hoşuma gitti. Sallandım, kendimi sabitledim, uçarcasına ilerledim, Buckingham Sarayı önündeki bir muhafızın keskin ve ani hareketiyle döndüm, seke seke yeniden yolun diğer tarafına yürümeye başladım. Bırakın o orada kalsın ve bağımsızlığımı, el becerilerimi, fazlasıyla endişeleniyormuş gibi görüldüğü yaşlı bedendeki direnci doyasıya görsün. Toprağı dele dele ve sallana sallana giderken, erkek arkadaşın çekip gitti, değil mi, dedim içimden. Ortada kaldın ve içeri davet edilmek mi istiyorsun? Cehenneme

kadar yolun var. Sana ihtiyacım yok. Kendi kendime yettiğim bir hayatım var benim. Her öğleden sonra bu yolu hızla gidip geliyorum, benim koşu yapma tarzım da bu. Tek bacaklı olsam da formdayım. Bacağım seğirip dursa da, ağrı çeksem ve ilaç alsam da uğraştığın şeyin artık kesinlikle hükmü yok. İyi izle.

Niyetim sekiz turu tamamlamaktı, hatta daha fazlasını yapmaktı ama altıncı turun sonunda durmak zorunda olduğumu fark ettim. Kalbim deli gibi çarpıyordu, kesik bacağım kıpkırmızı ve alev alevdi, Ellen duymasın diye nefesimi tutmak zorunda kalıyordum. Patlamak üzereyken tamamen tesadüfi bir biçimde ayağımı kaldırıp ayaklığa koydum, oturmak üzere dönmeye başladım. Ama sandalye birkaç santim kaydı, dengem bozuldu, sol koltuk değneğini düşürdüm ve kolçağa sımsıkı yapıştım. Ellen hemen yanımdaydı, beni tuttu. Hafifçe ona yaslandım. Kokusunu alabiliyordum. Titreyerek yavaş yavaş yerime yerleştim. Oturana kadar kolumu bırakmadı ve sonra eğilip düşen değneği aldı. Tek kelime etmedi; yüzü ifadesizdi, ne düşündüğü anlaşılmıyordu.

“Teşekkür ederim,” dedim ve koltuk değneğini yuvasına koydum. Küçük düşmüş olmaktan dolayı sinirlenmiş, çok yorulmuş olan kesik bacağım kasılmadan dolayı seğirir hâlde geri dönüp gül bahçesine doğru gitmeye başladım.

Ellen da bana eşlik etti ama geride kaldığı için onu göremiyordum. Beni izlediğini hissediyordum, sessizliğinin üzerimde iyileştirici bir etkisi oluyordu. Bir şeyler geveleyerek dedemin bu gül bahçesini yapmaya henüz Zodyak Evi inşa edilmeden başladığını, babaannem ve Betsy’yle birlikte şu an Ed ve Ada’nın yaşadıkları küçük evde yaşarken iyice geliştirdiğini söyledim. Bütün akşamlarını ve hafta sonlarını kendi melez tohumlarını üretmekle uğraşarak geçirdiğinden söz ettim. Hatta bazılarını gösterdim ona... ya da bazılarının torunlarını, yani babamın veya babam akli melekelerini kaybetmeye başladıktan sonra Ed’in ürettiği fideleri. Tam anlamıyla aileye ait bir gül bahçesi, üç nesildir burada, bazı türler emsalsiz. Orasıyla bütün yaz duyduğumdan daha fazla gurur duydum. Bu gül bahçesi benim için önemli olursa konumum da güvencede

olur gibi geldi bana. Babam insanları kovacak kadar tuhaflaşmadan önce gül severlerin her yerden bu bahçeyi görmeye geldiğini, çiçek ya da fide istediklerini veya satın aldıklarını söyledim.

Ellen, tüm bu gevezeliğime arada bir mırıldanmak dışında hiçbir karşılık vermedi. Onu sıkıyor muydum yoksa gül bahçesi turunu beni arkadan incelemek için bir bahane olarak mı kullanıyordu, bilmiyorum. Onu fazlasıyla sıkıyor olduğumu, hareketsiz başımın arkasından tek bir anlam dahi çıkaramamasını umuyordum. Buradan çekip gitmesini istiyordum, onu parçalamak istiyordum. Kasten hâlâ güneş içinde olan, sıcaktan kavrulan patikalara yönlendirdim onu. Mırıldanarak, görünmez hâlde peşimden geldi ve ben de sırtına silah dayanmış, arkasını dönmeye korkan bir adam gibi önünde ilerledim... ta ki bir sarmaşık gülünün koyu renk, küçük, parlak yapraklarıyla kaplı en uçtaki eski kemerli kamelyaya varana kadar. Orada durdum.

“Bu onun melez güllerinden biri,” dedim. “Bunu ne sattı ne de birine verdi. Çocukken ölen halamın anısına bu güle Agnes Ward adını vermişti. Bir zamanlar Idaho’daki bahçesinde olan eski Harrison sarı gül sarmaşığıyla bir tür ipek çiçeğini melezledi ve uçları sarı bu kırmızı çiçekleri elde etti. Bazen ışık vurduğunda alev gibi görünüyorlar.”

Tıpkı anahtar deliğine girmek üzere olan bir anahtar gibi kamelyanın girişinde oturuyordum. Ellen arkamdan, “Keşke çiçekleri açmış olsaydı,” dedi ve kısa bir süre sonra, “Birinin anısına gül üretmek ne hoş bir fikir,” diye ekledi.

“Elinden gelen tek şey buydu,” dedim. “Bildiğim kadarıyla o ve babaannem halamın adını asla anmadılar. Eski Cockney halk şarkısını bilirsin... ‘Şimdi onun resimleri yüzünü duvara döndü.’ Öyle bir şey işte.”

“Gerçekten mi? Ah inanılmaz, ne yapmıştı ki?”

“Hiçbir şey,” dedim. “Peri gibi bir çocuktuk ve öldü. Yetmez mi?”

“Hayır. Annesiyle babasının onu neden... öylece sildiğini açıklamaya yetmez.”

“Onu silmediler. Sadece ondan hiç söz etmediler. Ama onu silmediler. Her şeyden önce dedem bir gül üretti. Aslında en doğrusunu bulmaya çalışırken en az bir düzine gül üretti. Melezleme yapmak ve melez bir gül elde etmek ne kadar sürer biliyor musun? İki ya da üç yıl. Tam istediği gülü hiç elde edemeyebilirdi. Bu çiçekleri çok severdi ama yeniden üretemedi. Çiçek açacak bir gül elde etse de ya kokusu tam olmadı ya da hiç kokmadı. İsteddiği rengi tutturduğunda ise mayısta açtı ve mevsimi geçince soldu. Sonunda vazgeçmek ve erkenden ama kısa süreliğine açan çiçeklere razı olmak zorunda kaldı.”

Ellen konuşmadan arkamda duruyordu. Sanki iterek beni sıkıcı öğleden sonra gezintime çıkarmaya hazır olan bakıcım ya da hemşiremmiş gibi elinin sandalyemin arkasında durduğuna dair rahatsız edici bir hisse kapıldım. Sandalyeyi çalıştırıp yarım metre kadar uzaklaştım ama hareket etmeme engel olan bir el hissetmedim. Kamelyanın altında hava boğucu ve sıcaktı; ciğerlerimi doldurdu. Arkamdan onun, “Eğer deden kızından hiç söz etmediyse gül hakkında bu kadar şeyi nereden biliyorsun?” dediğini duydum.

“Ah, *benimle* konuşurdu.”

“Ama babaannenle konuşmazdı, öyle mi?”

“Hayır.”

“Neden?”

Bu yarı kasti olarak konuyu saptırdığım bir andı. “Çünkü dedem unutmayı beceremeyen bir adamdı,” dedim. “Unutmayı veya affetmeyi.”

Ayakları çakılların arasında kımıldandı. Kulak kesildiğim bir sesle –sesi zayıf ve boğuk geliyordu– “Sert bir adammış,” dedi.

“Aksine, yumuşak bir adamdı. İnsanlar onu sömürürdü. Babaannem sürekli başkalarına fazla güvendiğini söylerdi. Aslında insanlardan fazla bir şey beklemezdi ve bu yüzden de düzenbaz, dolandırıcı ya da sahtekâr çıktıklarında hayal kırıklığına uğramazdı. Ama sonuna kadar güvendiği birkaç kişi vardı. Onu kaya gibi sertleştiren *onların* ihanetiydi. Hadi gel, sana sebze bahçesini göstereyim. “

Sandalyeyi çalıştırdım, doğrudan önüme doğru konuşarak karmelyadan çıktım ve evin köşesini döndüm. Hızla, neredeyse koşarak adımlarını bana uydurdu ve hemen arkamdan beni takip etti.

Son güneş ışıkları altında orada koşuşturmak beni ahmaklaştırmış olabilir. Zihnimin bulandığını hissediyordum, aynı zamanda o kadına, fasulye sırığındaki her yaprağı, yeşil ve olgun her domates salkımını, mısır saplarındaki bütün başakları göstermek için şeytani bir dürtü hissediyordum. Bana her yeri göster, dedi. Görecek o zaman. Onu her köşeye götürdüm, zaman mefhumunu yitirdim ve kendimi bitkin düşürdükten sonra onu rampaya geri getirip verandaya çıkardığımda vakit o kadar geç, hava o kadar karanlık geldi ki mutfakta olacağını düşünerek Ada'ya seslendim. Kimse cevap vermedi. Sesim boş evde, bir çellonun içine bağırmışım gibi uğuldadı. Cevap beklerken verandaya açılan tel kapının arkamdan kapatılmamış olduğunu fark ettim. Ellen, yarı içeride yarı dışarıda, hâlâ eliyle tuttuğu veya topuğuyla geri ittiği kapının eşiğinde olmalıydı. Onu içeri davet etmekten ziyade evin dinleyen sessizliğini bozmak için isteksizce ilerledim. Kısa süre sonra kapının çıt diye kapandığını duydum. Ellen, içeride benimleydi, elbette yalnız.

“Evi görebilir miyim?” diye sordu. “Nerede yaşadığını ve çalıştığını görmek istiyorum.”

Loş evde hâlâ ondan başka tarafa bakarak –kim arkasına bakmaya cesaret eder? Karanlık ağaçların arasında yürüyen hangi çocuğun, önüne bakıp bir ayağını diğerinin önüne koymaktan başka bir şey yapmaya ve korku içinde koşmaya başlamamak için kendine engel olmaya cesareti vardır?– “Üst katta yaşıyorum, orada çalışıyorum,” dedim. Mutfak ve arada bir kütüphane dışında alt katı hiç kullanmıyoruz.”

“Üst katı göster o zaman.”

Vazgeçmiyordu. Arkamda durmuş, kendini yeniden benim hayatıma sokmakta ısrar ediyordu. Ama onun, beni üst katta, mahrem mekânımda görme düşüncesi içimi korkuyla doldurdu. Kulak kabarttım. Ada'ya bir kez daha seslendim ve ev, bu tek

kısa kelimeyi tıpkı büyük bir balığın yemini yutuşu gibi yuttu; tamamen kesilene kadar titrettiğini ya duydum ya da hissettim. Hepsinin gittiği ve beni bu kadının eline bırakıp terk ettiği düşüncesinin dehşeti gözlerimi kararttı. Ona bakma ihtiyacı hissediyordum; arkamda dikilirken, gölgem kadar bana yakın dururken yüzündeki ifadeyi görmek istiyordum ama sandalyemi döndürmeye cesaret edemedim. O yüzden, “Alt kattan farklı değil. Bir zamanlar yaşanan bir mekândı,” deyip sandalyemi rampalı eşikten geçirerek hole girdim.

Birlikte odadan odaya giderken, daha doğrusu âdeta dolanırken ve ben kapı eşiklerinden dönerken bir ya da iki kez ciddi, solgun bir ifadeyle ve kaşları şaşkınlıktan hafifçe çatılmış hâlde peşimden geldiğini gördüm. Ayakkabıları elindeydi ve çoraplı ayaklarıyla hiç ses çıkarmadan beni takip ediyordu. Sanki bu eve aitmişçesine buna cüret etmesi beni çileden çıkardı. Kiler kapısını onun için açık tutup Kutsanmış Damozel* kadar solgun bir yüzle, arkasından rüzgâr itermiş gibi hareket ederek kısa bir süre için önüme geçişini seyrettim ve bu seyir, o hareket etmeden önce önüne geçmem gerektiğini düşünmemden başka bir şeye sebep olmadı.

Yıllar içinde kararmış kızılağaç kaplı boş duvarlar boyunca koşturdum onu, içleri boş doğal taş şöminelerin önünden, kirişli tavanların altından, ahşap zeminin ışığı loş ve uzun göletler hâlinde topladığı hollerden geçirdim. Bu odalardan her geçiş alışılagedik bir yankıya neden olurdu ama benim lastik tekerlekler üzerinde, onunsa çoraplı ayaklarıyla geçişi ağlarını ören örümcekler ya da çöken tozlar kadar sessizdi. Kütüphaneye girdiğimizde bir zamanlar babaannemin portresinin asılı olduğu duvardaki soluk kare dik dik bize baktı. Kitaplar raflarında cansız duruyordu.

O durgun havada Ellen’ın sessiz, kaçınılamaz, konuşmayan varlığının üzerimdeki baskısı arttı ve ön taraftaki hole yeniden çıktığımızda ter içindeydim; asansörün dibinde sandalyemi zorla döndürürken ellerim kolçaklara sımsıkı yapışmıştı.

* Gabriel Dante Rossetti’nin şiirinde ve aynı addaki resminde aşık kadını temsil eden bir figür.(ç.n.)

“İşte,” dedim, “bu kadar.” Gorgon olmak için elimden geleni yapmaya çalışarak ama köşeye sıkışmış bir fare gibi hissederek doğrudan ona bakıyordum. “Yaşadığım yer burası. Gördüğün gibi çok rahat yaşıyorum. Emin ellerdeyim. Şimdi izin verirsen yapacak işlerim var.”

Ama Ellen dersten atılan bir öğrenci gibi öylece durdu, gitmedi. Sorgulayan gözler ve hafifçe tebessüm eden dudaklarla karşımda dikilmeye devam etti ve saçma sapan konuşmalarım holde yok olup gitti. Evde çıt yoktu... ne tencere tabak sesi vardı ne mutfakta su şırıltısı, ne daktilo tıkırtısı ne de üst kattan gelen bir ayak sesi. Biz arazide dolaşırken Ed geri dönüp fiskiye kapatmış olmalıydı. Terli yüzümü elimle sildim. Sessizliğe doğru, “Ada?” diye seslendim. “Shelly?”

Sızlanarak homurdanmama, Gorgon bakışımı takınmış olmama rağmen her şey daha da kötüye gitti ve Ellen hiç etkilenmedi. Uzaktan görebildiğim kadarıyla bakışım onun yumuşak, üzgün ve düşünceli gözlerine çarpıp parçalandı. Onunla lafı dolandırarak konuşamıyordum, doğrudan konuşmak zorundaydım.

“Güle güle,” dedim. “Gelmene sevindim dersem yalan söylemiş olurum ama sana zarar gelsin de istemem. Tanrı seninle olsun.”

Gerçekten de bunu söyledim. *Vaya con Dios, mi alma, vaya con Dios mi amor.** Tanrı seninle olsun mu? Lanetim seninle olsun, yüzündeki, elbisendeki tükürüğüm seninle olsun, demek istedim sanırım. Aklım karışık bir hâlde, el yordamıyla sandalyemi çalıştırıp geri geri asansöre girdim ve nihayet sabitleyip düğmeye bastım.

Çoraplı ayaklarıyla helyumla doldurulmuş gibi merdivenleri süzülerek çıkıp yanıma geldiğinde şaşkına döndüm; asansöre binip sandalyemin kilitle sabitlenmiş tekerleğinin yanına sıkışmıştı. İlk kez ondan asla kurtulamamaktan korktum; gagası kalbimden, vücudu kapımdan dışarı asla çıkmayacaktı. Çaresiz, isteksiz, ne öne ne geriye hareket edemedim, hatta başımı çevirip dişi şeytanıma bile bakmaktan aciz hâlde yukarı doğru süzüldüm.

* "Tanrı seninle olsun ruhum, Tanrı seninle olsun aşkım." İspanyolca ünlü bir şarkının nakaratı. (ç.n.)

Bu durumda yukarı varıp kendimi zarar görmemiş, dokunulmamış bulduğumda ve kilidi açıp geniş hole kendimi atabildiğimde beni ter içinde bırakan korkum hafifledi. Ona bakabildim; zararsız, hatta aciz görünüyordu. Canlandığımı hissettim. Düzenlemelerimle caka satmaya can atıyor, özel özgürlük mekânımı görmesini *istiyordum*. Çalışma odasının açık kapısına doğru ilerlerken elimi pürüzsüz kızılâğaç kaplamada gezdirdim. Sistirelenmiş ahşap zemine dikkat çektim; bu tür zeminleri Japonya dışında hiçbir yerde bulamazsınız. Erken dönem Maybeck* evlerinden biri... dikkat çekici, tarihi bir yapı. Bir gün bunu yıkarlarsa yazık. National Trust'a** devredilmeli ki muhtemelen bunu göreceğim.

Durdum ve çalışma odasına benden önce girmesine izin verdim. Öyle büyük bir istekle girdi ki bahçede ve alt katta peşimdeymiş gibi görüldüğü o bitmek bilmeyen takip gerçek miydi diye düşünmek zorunda kaldım. İçeride masamın üzerine, resimlere, duvarlardaki çerçevelenmiş mektuplara, klasörlere, hâlâ karmakarışık duran mektup dosyalarına, çam ağacı tepelerini ve akşam gökyüzünü gören çatı penceresine baktı. Oldukça uzun bir süre Susan Ward'un portresinin karşısında durdu.

“Bu babaannen mi?”

“Susan Burling Ward. Onu fotoğraflardan hatırlıyor olmalısın.”

“Sanırım hiç dikkat etmemişim Ama tıpkı hayal ettiğim gibi görünüyor.”

“Ne güzel.”

“Duygusal ve yüce gönüllü.”

“Kesinlikle öyleydi.”

“Ama mutlu değil.”

“Bu resim altmışına yaklaştığı yıllarda yapıldı.”

Bana doğru döndü... işte, ölmüş babaannem ve eski karım yan yana orada duruyorlardı; biri yandan gelen ışık huzmesinde düşünceli bir ifade ve hüzünlü bakışlara, diğeri solgun bir ten, koyu renk saç, hafif çatılmış kaşlar ve incinmiş, meraklı bir çocuğun gözlerine sahip, birçok düşünce ve duygu sarf ettiğim iki kadın.

* Amerikalı ünlü bir mimar. (ç.n.)

** 1895 yılında kültür ve çevre değerlerini korumak amacıyla kurulmuş bir örgüt. (ç.n.)

Dişi hayvanlar, eşler, anneler, medeni kadınlar. Ellen, “Altmış yaşında bir kadın mutlu olamaz mı?” dedi.

“Bana niye soruyorsun?” diye karşılık verdim. “Babaannemin biyografisini yazan biri olarak yaklaşık otuz yedi yaşından sonra, yani Boise Kanyonu’nda huzurlu bir yaşam sürdüğü son yıldan sonra onun asla gerçekten mutlu olmadığını tahmin ediyorum.”

Bakışları beni rahatsız etti. *Gorgon* neden gözkapaklarını indirmek zorunda kalsın ki?

“Ama ondan sonra uzun süre yaşadı,” dedi Ellen.

“Doksan bir yaşına kadar yaşadı. Dedem seksen dokuzuna kadar yaşadı. Babaannemin bunamaya ve yalnız kalmaya hiç vakti olmadı.”

“Ama mutlu değildi.”

“Mutsuz da değildi. Ya o ya diğeri mi olmak zorunda?”

Gözlerimi koyu mavi, merakla bakan gözlerinin tam ortasına diktim. Daha doğrusu gözlerinin arasına diktim. Ona bakıyormuş gibi görünürken, bu kırılmayan ve sorgular bakışlı kocaman gözler neden her seferinde *aptal* izlenimi bırakıyor bende, diye düşünüyordum. Yoksa sadece açık ve *istekli* olması mümkün mü?

Kısa süren canlılığım geçmişti. Pencerenin dışında gökyüzü aydınlığını kaybediyordu, çamların üzerinde hiç güneş ışığı kalmamıştı. Ada neredeydi ki acaba? Akşam yemeğimi hazırlamak için gelmesi gereken zaman çoktan geçmişti. Korku duygusu geri döndü ve kara bir bulut gibi yüreğime çöktü. Kadının beni sorgulamasına ya da durdurmasına fırsat vermeden hızla yatağın diğer tarafına geçmiş ve telefon numarasını çevirmeye başlamıştım. Dördüncü çalışta açıldı; cevap veren, her zamanki tersane işçisi sesiyle Shelly’ydi.

“Merhaba,” dedim. “Annen orada mı?”

“Ben de tam seni arayacaktım,” dedi. “Zamanlama mükemmel oldu. Annem hasta, bir tür atak geçirdi. Babam şu an onu hastaneye götürüyor. Muhtemelen benim de gitmem gerekecek. Yemek için ben dönene kadar bekleyebilir misin? Yaklaşık bir saat kadar.”

Kaba bir erkek sesiyle konuşması kulağımda âdeta patladı. Sesi heyecanlı, telaşlı ve sanki telefona koşmak zorunda kalmış gibi nefes nefese geliyordu.

“Elbette,” dedim. “Ahh, tabii ki. Siz ne gerekiyorsa yapın, beni merak etmeyin. Sandviç yapabilirim. Sevgilerimi ilet.”

“Tamam,” dedi nefes nefese kalmış bariton ses. “Sanırım bu... O zaman sonra uğrarım. Yatmak için kendi başına hazırlanmaya kalkışma. Ben geleceğim. Tamam mı?”

“Tamam.” Telefonu kapattım.

Ellen, “Sorun ne?” diye sordu, oysa her şeyi duyduğundan emindim. Shelly’nin sesi ahizeden değil, megafondan geliyor gibiydi. Ellen’in yüzü, şansa bak, diyordu. Tam da beklediğimiz şey! Er ya da geç olacaktı zaten, *fazlasıyla* çökmüştü.

Ayakkabıları hâlâ elindeydi, başı yana yatıktı. “Bir içkiye ihtiyacın var,” dedi. “Moralin bozulmuş gibi.” Eğilerek topuklu ayakkabılarını ayağına geçirdi; önce birini, sonra diğerini. “Şişe nerede? İçkiyi bırakma saçmalığına devam etmek istemezsin herhâlde. Bu acil bir durum. Önce sana bir içki hazırlayayım, sonra da gidip yiyecek ne ayarlayabilirim bakayım.”

“Bekleyebilirim. Shelly bir saat içinde burada olacak.”

“Hayır, ne gerek var. Niye bekleyeceksin ki?”

Oyun dışı bırakılmış olmanın haksızlığını kanıtlamak için yarıp tutuşan bir futbolcu gibi içeri girdi. Engel olacak kelimeleri bulamamanın çaresizliği ve huzursuzluğuyla ona baktım. Arkası dönükken ağzıma iki aspirin atarak içkiyi hazırlamasına izin verdim. Soğuk ve terli elimi uzatıp soğuk ve terli kadehi aldım.

“Televizyonu açmamı ister misin? Haberleri ya da başka bir programı?”

Kendimi köşeye yaslanmış sert ve sabit bir şey gibi hissettim.

“Hayır, teşekkür ederim.”

“Başka bir şeye ihtiyacın var mı? Herhangi bir ilaç mesela?”

“Hiçbir şeye ihtiyacım yok. Böyle iyiyim.”

“Peki, o zaman otur ve içkinin keyfini çıkar. Hemen dönerim.”

Ahşap döşemedeki topuk sesleri enerjikti; tıkırtılarla aşağı indi... çevik, formda ve dinç. Pencerenin kenarında oturup viskiyi

ağzımın içinde çevirdim –bir hafta boyunca iradeli davrandıktan sonra beni yoldan çıkarmasına ne halt etmeye izin verdim ki?– ve bir buz kalıbının ısınıp eriyerek yemek borumdan aşağı inişini hissettim. Aşağıdan gelen her sesi duyuyordum. Kendi deliğinde terleyip duran Kafka hayvanından bahsedelim biraz da! Bir ara iş yaparken şarkı söylediğini duyduğumu sandım. İçkiyi birkaç yudumda bitirdim ve o asansöre binip yukarı çıkarak benim için neyin iyi olduğuna dair kadınsı bir tavırla beni engellemeden önce hızla buzdolabına gidip kadehimin içindeki buzun üstüne iki ölçü daha doldurdum ve yerime döndüm. Elinde tepsiyle yukarı çıktığında pencereden dışarı bakabilmek ve çöken karanlığı seyredebilmek için döndürdüğüm sandalyemde boş kadehimle bekliyordum.

Getirdiği çorbayı ve sütü içip, sandviçle meyveyi yerken, “Kitabından söz et bana,” dedi. Elinde içkisi, yine sadece çoraplı ayaklarıyla odada dolanıp duruyordu. Boş zemindeki topuk sesleri hoşuna gitmiyordu herhâlde... oğlundan ne kadar da farklı. “Adı ne olacak?”

“Henüz bilmiyorum. *Doyma Ânı* demeyi düşünüyordum.”

Dolanıp durmayı bıraktı; söylediğimi düşündü. “Bu iyi bir isim mi? Satar mı? Kulağa biraz... durağan geliyor.”

“*Doppler etkisine* ne dersin? Daha mı iyi?”

“Doppler etkisi mi? O da ne?”

“Boş ver. Önemli değil. Adının ne olduğunun çok da önemi yok. *Bendix’in İçinde* de diyebilirim. Bu bir kitap değil zaten, bir yaşamın soruşturması.”

“Babaannenin yaşamının.”

“Evet.”

“Neden mutsuz olduğu.”

“Sorguladığım o değil. Neden mutsuz olduğunu biliyorum.”

Odanın diğer tarafına doğru yürürken yarı yolda durdu; içkisi hâlâ elindeydi, gözlerini içinden Ekskalibur, bir su bebeği* ya da bir cin veya ona benzer bir şey çıkma ihtimali varmış gibi kadehine dikti.

* Charles Kingsley’in 1863 yılında yazdığı, zalim işvereninden kaçarken bir nehre düşen ve orada su bebekleri denilen küçük yaratıklarla karşılaşan küçük bir oğlan hakkındaki çocuk kitabı. (ç.n.)

“Neden değildi?”

Yarısı yenmiş sandviçimi beni sandalyeye âdeta hapseden tepsiye koydum ve titreyen ellerimi birleştirip, “Nedenini mi öğrenmek istiyorsun?” diye bağırdım. “Bilmiyor musun? Çünkü ister sadece zihninde ister eyleme geçmiş olsun, her iki durumda da dedeme sadık kalmadığını düşünüyordu. Kızının boğulması konusunda kendini suçluyordu, dedemin anısına gül ürettiği kızının. Çünkü âşığının intiharından sorumluydu... tabii eğer *gerçekten* âşığı olduysa. Çünkü hem kocasının hem de oğlunun güvenini kaybetmişti. Bunlar sorunu cevaplamaya yeter mi?”

Eğik başı yukarı kalktı, yarı kapalı gözlerini iyice açıp bana dikti. Kaçmaya hazırmış gibi görünüyordu. Nihayet ona ulaşmıştım. O kendine güven havası bir maskeydi, umursamaz bir tavırla cilalı ahşap döşememde parmak ucunda sessizce dolanması bir roldü. Bu hâlinin altında o da benim kadar korkuyordu. Uzunca bir süre derin bakışlı gözlerini gözlerime dikti, yüzü gergin ve donuktu. Sonra başını eğdi, kirpiklerini aşağıya indirdi, fark etmeden ona yaptığım saldırıdan geri çekildi, ayak parmağının ucunu bir çatlağı yoklar gibi ahşap döşemenin üzerinde gezdirdi. Aldırış etmez bir tavırla yere doğru konuşarak, “Peki bu... ne zaman oldu?” diye sordu.

“1890’da.”

“Ama birlikte yaşamaya devam ettiler.”

“Hayır, etmediler,” dedim. “Yoo, hayır. Dedem oradan ayrıldı, kaçtı. Sonra babaannem gitti ama geri döndü. Dedem Meksika’da çalışırken yaklaşık iki yıl Boise’de yalnız yaşadı. Sonra dedemin Zodyak’ın sahiplerinden biri olan eniştesi Conrad Prager, alt seviyeleri su basmasını engelleyecek pompaları kurması için onu buraya getirtti. Prager, karısı ve babaannemin kız kardeşi onu ikna etmek için çok uğraştılar; sonunda babaanneme yazdı ve sonra da geri döndü. Tüm bu süre boyunca babam Doğu’daki okuldaydı... eve hiç gitmedi. Aslında yıllarca eve gitmedi... babam yüzünü gösterdiğinde babaannemle dedemin yeniden birleşmelerinin üzerinden yedi ya da sekiz yıl geçmişti.”

O ışıkta siyah görünen iri ve koyu gözleri benim  zerimdeydi. Hiçbir Şey söylemedi ama dudakları se irdi, midesine kramp girmiş gibi bir se irmeydi bu.

“Yani sonsuza kadar mutlu mutsuz yaşadılar,” dedim. “İlgisiz geçen yıllar yıllar boyunca, yaklaşık yarım yüzyıl boyunca, bir dünya savaşı, Caz  ağı, Buhran Yılları, Yeni Düzen... bunların hepsi boyunca; içkinin yasak olduğu, kadın hakları savaŐının verildiği, otomobilin, radyonun ve televizyonun hayatımıza girdiği, ikinci dünya savaşı ve diğer büyük deėiŐimler süresince. Bütün bu değişimin onları hiçbir deėiŐikliėe uğratmadığı yıllar boyunca.”

“Bunu sekreterine söylemiştin. Hani, adı neydi, sen pek oralı olmamıŐtin.”

“Evet o. Her Şey 1890 yılında sona eriyor.”

“Ayrıldıkları zaman.”

“Kesinlikle.”

Ellen bir süre sessiz kaldı; ipeksi büyük baŐparmaėını iki ahşap arasındaki  atlağa sürttü, bir adım atarak onu takip etti ve tekrar sürttü. Başını yukarı kaldırdı, bana bakan gözlerinin beyazı bir an için parıldadı. “Doyma  nı’yla neyi kastediyorsun?”

“Bunun babaannem için ne anlama geldiğini bilmiyorum. Onu çözmeye çalışıyorum. Doyma açısının toprak için fazla iyi bir ifade olduğunu s ylerti. Ama benim için ne anlama geldiğini biliyorum.”

“Ne anlama geliyor?”

“Yatay bir kalıcılık.”

“Ah!” Yarı dönerek omuzlarını kıpırdattı, bana baktı ve gözlerini başka tarafa çevirdi. Babaannemin portresiyle konuşarak, “ l m? Cehennem hayatı? Elli yıl süren cehennem hayatı? Mezarı girene kadar huzur yok? Kısacası... bir Şey olmalı. Elli yıl boyunca kefareti  demiŐ olamaz.”

Omuz silktim.

 oraplı ayağını zeminde hafifçe hıŐırdayan naylon sesi eşliğinde sürüyerek i kisini yakındaki çalışma masasına götürüp koydu ve mektup dosyası yığınlarını, kitapları, kaset aları, Boise’deki haberlerin fotokopilerinin durduğu sarı zarfı inceleyerek bir süre

orada durdu. Sarı zarfı açıp okumasından korktum ama onun yerine mektupların olduğu bir dosyayı açtı. Dudaklarını üzgün bir ifadeyle büzerek bir süre okudu, sonra dosyayı kapattı. Ardından boynunu uzatıp duvarda, geniş bir deri üzerinde asılı duran mahmuzlara, av bıçağına ve süvari tabancasına yakından baktı.

“Nedir bu? Yerel renkler katmak için falan mı?”

Tavrının imalı ve yapmacık olduğunu düşündüm; öfkeli çıkışından beri ipler benim elimde görünüyordu, onun değil; o, inisiyatifi kaybetmişti.

“Ben çocukken babaannem onları oraya asmıştı,” dedim. “Ben de bulunca eski yerine astım.”

“Babaannenin kovboy tarzı olduğunu bilmiyordum.”

Ciddiyetten fazlasıyla uzak; düşünmeden edilmiş kelimeler. Onu alt ettim.

“Bunlar ona evlendiği kişiyi hatırlatıyordu.”

Sırtı bana dönüktü; ince yeşil pamuklu kumaşın altından kürekkemikleri görünüyordu. Hafifçe dönüp duvara doğru konuşt. “Onlardan hep azap çekmişler gibi bahsediyorsun. Hiç mi uzlaşmaya varamadılar?”

“Vardılar,” dedim. “Birbirlerine saygı duyuyorlardı. Birbirlerine karşı davranışlarında her zaman mesafeli, mutlak bir nezaket vardı.” İnce omuzlarının düştüğünü ve titreştiğini gördüm. Hâlâ tam dönmeden, “Kulağa çok... korkunç geliyor,” dedi. “Yine de deden, kızının anısına gül üretecek kadar sıcak kalpli ve düzgün bir adam olmalı. Üstelik –senin söylediğine göre– ona kötü davranılmış ve buna rağmen babaanneni tekrar çağırarak büyüklük göstermiş.”

“Sıcak kalpli ve düzgün bir adamdı,” dedim. Nefretle dar sırtına baktım. Sesimin yükseldiğini fark ettim ama kendime engel olamıyordum. “Gelmiş geçmiş en düzgün adamdı,” dedim öfke içinde. “Şimdiye dek tanıdığım en kibar, en güvenilir, geçinilmesi en kolay adamdı. Babam beni hep tedirgin etmiştir ama dedem bana kendimi *güvende* hissettiriyordu. Tek yapması gereken elimi tutmaktı; kendimi dev gibi ve bütün korkularımdan arınmış hissetmemeye yetiyordu bu.

Arkasını dönmedi bile, oysa öfke krizinin eşiğinde olduğumu sesimin çatallaşmasından anlamış olmalıydı. Av bıçağı, süvari tabancası ve mahmuzlara bakarak, “Ama ona düşkündün,” dedi boğuk bir sesle.

“Onu çok severdim. Bir hanımefendiydi.”

“Korkunç bir hata yapan bir hanımefendi.”

“Ve bunu fark eden,” dedim. “Kabul eden, bundan pişmanlık duyan, sonuçlarına katlanan, unutturmak için elinden geleni yapan. Gerçek hatası, kocasını yeterince takdir etmemesi, bunu fark ettiğinde ise çok geçti.”

Hareketsiz, ince, eğik boynu kıpırdamadı bile; kayışla duvara asılmış silahlar onu âdeta hipnotize etmişti. Konuşmaya başladığında sesi çok alçaktı. “Bunu sana düşündüren şey...”

Yarım bardak sütü devirerek tepsiyi kaldırdım ve pencerenin yanındaki masaya koydum. Arkası dönük dururkenki uysal ama sitemkâr hâli beni delirtiyordu. Sandalyenin açma-kapama düğmesine basıp arkasından uzaklaştım. Elimi kaldırıp çelimsiz kürek kemiğine vurmamak için yapabileceğim tek şey buydu. Yüzünü bana dönüp korkudan sinerek beni dinleyene, gerçekten dinleyene kadar onu tokatlamak istiyordum. Bağırmaya devam eden sesimi duydum, kesik bacağımla çırpınıp duruyordu.

“Ama dedem onu asla affetmedi,” dedim. “Tamir edilmesi mümkün olmayan bir şeyi kırmıştı. Onlarla yaşadığım yıllar boyunca birbirlerini öptüklerini, birbirlerine sarıldıklarını ya da dokunduklarını hiç görmedim.”

Kelimeler boğazıma takıldı, dilim ağzımda üç kat büyümüş gibiydi. Ağlayarak banyoya gittim ve kapıyı çarparak kapattım.

Uzun bir süre hiçbir şey duymadım. Banyonun göz kamaştırıcı ışığı altında oturdum ve –*poltrona* denen geniş İtalyan sandalyesinden– lavabonun üstünde duran aynadaki tek bacaklı ödleğe baktım. Gözyaşı lekeleriyle dolu bir yüz, dişleri sıkılı ağzın etrafında aciz bir ıstırap, alev alev yanan gözler, kır, seyrek ve dağınık saçlar. Hükümsüzün hazırladığı tepsideki peçete hâlâ boynunda ve peçetenin altında, uyurken cinsel arzuyla fazlasıyla

hareketlenen devasa bir penisinki gibi bir kasılmanın neden olduğu sarsak seğirme.

Adamın alarma geçtiğini gördüm ama sıradan bir insanın yapabileceği gibi başını kaldırarak değil, sandalyeyi hafifçe döndürerek. Kendini aynada seyretmeyi bırakıp karonun üzerinde sessizce dönen tekerlekleriyle kapıya doğru ilerleyip kulak kabarttı.

Shelly'nin derinden gelen sesinin, "Nerede?" diye sorduğunu duydum.

"Banyoda," dedi diğer ses. "Anneniz nasıl?"

"Sanırım iyi. Ona damar açıcı verdiler."

"Kalbi, değil mi?"

"Sanırım. Göğsünde ve kolunun alt kısmında aşırı bir ağrı var; nabızı düzensiz, aniden yükselip kısa bir an deli gibi atıyor, hemen ardından o kadar yavaşlıyor ki zar zor hissediliyor. Ritim bozukluğu diyorlar. Aslında hayati bir şey değil ama korkutucu. Ödümüzü kopardı."

Dikkatli kadın sesleri... biri karanlık, biri aydınlık... dostane olmaya özen gösteren, net olmaya özen gösteren. Görünmez dalgalar hâlinde kapıdan geçip hareketsiz başa, dinleyen kulağa ulaşıyor. Aydınlık olan, "Korkmuşsunuzdur tabii. Buraya gelmenize gerek yoktu," diyor.

Karanlık olan, "Yoo, sorun değil," diye karşılık veriyor. "Annem artık iyi. Ama Bay Ward'u merak etti. Bir şeyler yedi mi?"

"Ona bir tepsi hazırladım."

"Yaa. Ya banyosu?"

"Banyosu mu?"

"Her gece banyo yapması şart. Ağrıyı azaltıp uyuyabilmesini sağlıyor."

"Tamam. O zaman banyo yapmasını sağlarım."

"Kendi *yapamaz*. Başkasının yıkaması gerek. Tek bacakla küvete girip çıkamaz."

"Peki o zaman. Ben yıkarım."

"Ben yıkasam daha iyi. Usulünü biliyorum."

Kapının arka tarafındaki konuşmaları dinleyen sandalyedeki adamın yüzünü göremiyordum ama o kadın verandaya çıktığından

beri tenini yağ gibi kaplayan teri hissedebiliyordum. Kadınların se-
sinde süregiden kibarlığın içinde her an patlayacakmış gibi duran
bir gerginlik vardı.

“Hiç... yıkandınız mı onu?” dedi Aydınlik.

“Pek sayılmaz. Bu işi annem yapar,” dedi Karanlık.

“Hiç mi?” dedi Aydınlik.

“Ne fark eder?” dedi Karanlık. “Nasıl yapıldığını biliyorum,
siz bilmiyorsunuz.”

Duraksama. Sonunda, “Siz de daha önce yapmadığınıza göre
ben de sizin kadar becerebilirim sanırım,” dedi Aydınlik, “üstelik
bu daha uygun olur. Sizin kalmanıza gerek yok Bayan...”

“Rasmussen,” dedi Karanlık. “Bu uygunluk meselesini anla-
mıyorum. Biz bütün yaz onunla ilgilenirken siz neredeydiniz?
Eğer ona bakmamızı istemeseydi bizi işe almazdı.”

Ama istemedi, dedi bir fare gibi kapının arkasından dinleyen
adam.

“Bildiğim kadarıyla sizi sekreter olarak işe aldı,” dedi Aydınlik.

Bu doğru, dedi kapının arkasındaki adam. Bir keresinde içeri
girmeye çalışırken annen kovdu seni. Buradan uzak dur!

Kapı ardına kadar açıldığında ve kadın içeri girip sandalyeyi
geri çektiğinde adamın ödü koptu. Kadın bir buçuk metre daha
uzamış, irileşmiş; serbest memelerinin, altında patlıcan, kavun
varmış gibi kabarttığı balıkçı yaka kazağının içindeki omuzları ge-
nişlemiş görünüyordu. Sandalyedeki adam onun yanından hızla
geçip odaya çıkmaya çalıştı ama kadın onun yolunu kesti, kapıyı
kapattı ve zinciri taktı.

“Tamam,” dedi neşeli bir sesle. “Artık oyun yok.”

Adam bu kibrit kutusuna hapsedilmiş bir böcek gibi bir köşe-
den diğer köşeye hızla gitti. Kapı, zincirin izin verdiği kadar ara-
landı ve Ellen Ward’un içeri bakan yüzünü gördü. Kapıya hışım-
la yumruk atıyordu. Banyo bir davul gibi yankılanıyordu.

Shelly Rasmussen sıcak suyu açarak, “Hadi bakalım,” dedi.
Dalga dalga yükselen duman onu yarı yarıya görünmez kıldı.
Elini gitgide dolan suya sokmak için eğildiğinde yüzünü dön-
mek zorunda kaldı. Islak saçını eliyle arkaya doğru itti. Sabırsız

bir homurtuyla doğrularak küvetten uzaklaştı, süveterini başının üzerinden çekip çıkardı, kenara fırlattı ve suyu kontrol etmek için yeniden eğildi. Koca memeleri küvete doğru sallanıyor, yükselen duman onu sarıp sarmalıyordu. Korkunç bir gülümsemeyle duman bulutu arasında doğruldu, boyu yaklaşık üç metre gibi görünüyordu ve ellerini kalçasına koydu. Memelerinin gözleri küstahça adama bakıyordu. Onun şaşırmış, ürkmüş, büyülenmiş bakışı hoşuna gitmiş gibi hafif kıvrarak sallandı.

“Hadi,” diye bağırdı. “Sana bir bakalım. Şu kıyafetlerden kurtulalım.”

Yaklaştı, adam ok gibi fırlayarak geri çekildi, elini zincire götürdü, kadın üzerine atladığında bırakmak zorunda kaldı. Ellen kapının diğer tarafını yumrukluyor, küvet doluyordu; banyo dumanıdan bembeyaz olmuştu. Adamın korku dolu yüzü hızla aynadan geçti ve sonra kadın onu yakaladı. Elleri pantolonun ön kısmındaydı; fermuarı açtı, çekiştirdi... ve pantolon çıktı. Adam gömleğine öyle sıkı yapıştı ki sonunda arkası yırtıldı. Üzerinde külotu, bacağına bağlı idrar torbası ve külotunun yırtmacının içinde gözden kaybolan idrar tüpüyle korumasız hâlde oturuyordu.

“Vay, vay!” diye bağırdı Shelly Rasmussen. “Seni afacan ihtiyar! Hadi bakalım, benden sır saklamak yok.”

Koca memeleri su dolu balonlar gibi adamın burnunun birkaç santim önünde sallanarak sandalyeye eğildi ve onun kendini korurcasına vücuduna sardığı ellerini açmaya çalıştı. Adam direndi ama Shelly anında tekrar uğraşmaya başladı. Adam yeniden direndi ve Shelly tüpü tutup çekince sudan fırlayan bir balık gibi ortaya çıkan penisini kapamak için ellerini açmak zorunda kaldı. Shelly, “Hah hah haa!” diye güldü, “Seni ihtiyar cin seni, şuna bak!”

Adam dehşet içinde kesik bacağına şişmeye ve kalkmaya, içini hoş bir sıcaklığın kaplamaya başladığını hissetti. Kesik bacak bir şömine kütüğü gibi belirgin hâlde kucağından yükseldi; dikişleri kaynamış ucu kırmızı ve şişti. Shelly Rasmussen’in hayran bakışlarını gördü. Kadın hafif ve boğuk bir kahkaha atarak yeniden uzandı.

“Hayır!” diye bağırdı adam. “Hayır!”

Bitkin bir hâlde tüpe işedi ve kocaman kesik bacak bir anda indi, küçüldü, gevşedi, kucağına yığıldı. Shelly Rasmussen tiksiniş bir bakış atıp boğazlı kazağını yerden aldı ve banyodan çıktı. Kapıyı kapatmakla bile uğraşmadı ve şimdi Ellen Ward adamın tepesinde dikilmiş ona bakıyordu. Kadının gözleri koyuydu, etrafı ağlamaktan kızarmıştı. Şefkatle onun olduğu yere çökmüş bacağına dokundu. “Gördün mü” dedi. “O *kadına* fırsat vermek doğru değildi. Bu benim işim.”

Yüzü adamın yüzüne yakındı, hem de o kadar yakındı ki göz-bebeklerinin ebruli rengini, koyulaştırdığı sık ve kıvrık kaşlarının altındaki boya lekeli deriyi görebiliyordu. Kadın eğilip daha da yaklaştı; dudaklarında sevecen, gözlerinde üzgün bir ifade vardı. Gözleri, her yanı adamın görüntüsüyle dolana ve ışığın beyaz karolardan, steril klozetten, boş aynadan yansıyan parlaklığını yok edene kadar genişleyerek kocaman oldu. Adamın gözleriyle arasında sadece birkaç santim mesafe kalana ve görüntü yakınlık yüzünden bulanıklaşana kadar gitgide daha da yaklaştı ve büyüdü. Bunlar hedefine odaklanmış bir âşığın ya da bir katilin göreceği gözlerdi.

Yarım saatlik uykumdan beni uyandıran rüya buydu; pijamam terden sırılsıklamdı, şişe doluydu... daha önce de başıma geldi mi hatırlamıyorum ama bu yatağa işeten bir rüyaydı; ergenlik döneminin ıslak rüyalarına da benziyordu. Aslında bunun sadece bir *rüya* olduğuna, gerçekte şişeyi boşalarak değil işeyerek doldurduğuma, o kadınların hiçbirinin orada olmadığına, Ada'nın kalp krizi geçirmediğine, Shelly'nin banyoda bana tecavüz etme niyetiyle sarhoş bir ormancı gibi bağıra çağıra gelmediğine kendimi ikna etmem en aşağı beş dakika sürdü. Emin olun beni düşündürdü. Başka insanlarla ilgili rüyalarımın onlar hakkındaki gizli saklı gerçekleri yansıttığına inanacak kadar aptal değilim ama *kendi* hakkımdaki gizli gerçekleri yansıttığını reddedecek kadar da aptal değilim.

Kendimi oldukça kötü –yaşlı, bitik, çaresiz ve yalnız– hissederek bir süre öylece uzandım. Oda kömür madeni kadar karanlıktı, açık pencereden hiç ses gelmiyordu... ne bir harala gürele ne de çamların uğultusu. Sonra otobandan, bir arabanın dizel motorunu duydum, tam gaz bayırı tırmanıyordu. Boş otobanda Malory'nin* yaygaracı canavarı gibi son sürat tırmanışını, kükreyen ve böğüren motorunu, kapkaranlık ağaçlara yansıyan ve beyaz çizgilerin kavisini takip eden farlarını, egzoz borusunun on beş santimetre üzerinden konik mavi bir alevin sürüklenişini ve kabına sığmayan bir güçle dopdolu olan şarkısını türküsünü gözümde canlandırabiliyordum. Sesine kulak kabarttım; ensemdeki tüyle- rin diken diken olduğunu, başımın yastığa değdiği yerde gıdıklandığını hissettim.

Ardından, kaçınılmaz olan geldi. Motorun uğultusu neredeyse duyulamayacak kadar azaldı, zorlandığını belli eden bir ses devreye girince tonu değişti, şoförün değiştirmesiyle vites üçe düştü. Araç hâlâ güçlüydü, hâlâ karşı durulmazdı; sesi neredeyse üçüncü kez tekrar değişti. Hâlihazırda bir şeyi tükenmişti, kendine güveni kaybolmuştu. Şoförü hayal edebiliyordum... loş araçta dimdik oturan bir tıfıldı... o üçlü vites koluyla, vitesi değiştirip durmakla meşguldü; gözü kilometre saatinde, dikleşen yolda, egzozunun üstündeki alev konisindeydi ve altındaki canavarın zafer uğultusunun bocalayıp azaldığı anlara kulak kabartmıştı. Sonra ayağını, elini ve motorun birkaç saniyeliğine, yarım dakikalığına kendinden emin uğultusunu hayal ettim ama bu sefer daha alçak, daha boğuk, daha sakın ve daha kararlıydı. Grass Valley'den geçen eğimin dikleştiği yerde yeniden vites küçültmesini, sonrasında tekrar tekrar küçülen vitesin üç farklı sesini ve işte nihayet onu bölgeden geçen yol boyunca götürecek olan, görevine bağlı, kalın sesli uğultuyu ve bu uğultunun gitgide azalışını, çamların arasında kaybolup gidişini de duyar gibi oldum.

Komodinin az ilerisindeki mikrofona uzandım ve önemli mi değil mi emin olmasam da rüyamı teybe kaydettim ve şimdi tamamen

* Sir Thomas Malory'nin *Kral Arthur'un Ölümü* adlı eserindeki canavar. (ç.n.)

uyanık, terim buz gibi olmuş, plastik mikrofon üst dudağıma dayalı hâlde ve başparmağım düğmede, sırtüstü yatmış, kendi kendime söylemek istediğim bir şey olup olmadığını merak ediyorum.

Babaannemin hayatı hakkında konuştuğumuzu gördüğüm rüyamda, “‘Doyma Ânı’ ile neyi kastediyorsun?” diye sordu kadın ve ben, bir erkekle bir kadının nihayet duruldukları an, diye karşılık verdim. Bence öyle, gerçi babaannemin hayatını kurcalamaya başladığımda bulmayı umut ettiğim şey bu değildi ve hâlâ babaannemin gitgide yaşlanarak çok yaşlı bir kadın hâline geldiği, dedemin her yıl onun yaşlılığına, babaanneminkiyle kesişmeyen ayrı bir çizgide uyum sağladığı bütün o yıllar boyunca başka bir açı, başka bir an daha var diye düşünüyorum. İkisi de dikey insanlardı, gururlarıyla yaşadılar ve onların bir noktada buluştuğunu söylemek sadece bir göz yanılması olur. Susan hastalanıp öldüğünde Oliver öleli iki ay bile olmamıştı ve bu da tam yok olma noktasında kesiştiklerinin göstergesi olabilir. Aslında yıllar boyunca özellikle dedemin itiraf edeceğinden daha fazla kesişmişlerdi.

Rüyamdaki Ellen Ward, nefret ettiğim ve korktuğum o kadın, ölümden ya da hayat boyu kefareten başka bir ihtimal daha olmalı, dedi. Eminim bir tür buluşmayı, çizgilerin kesişmesini kastetti ama beynimdeki umut dolu geometrici, biraz korkakça, bunun birbirlerine yaslanmış iki çizginin açısı, sahte bir kemer oluşturan dikeylerin birbirine yaslanması olduğunu söylüyor. Kilit taşı olmayan bu sahte kemer, kişinin beklentileri nispetinde şekillenir. Kilit taşını sadece çok şanslı olanlar keşfederler.

Bunu düşünmem gerek. Çünkü bu öğleden sonra ve akşam Ellen Ward orada olmasa bile eminim er ya da geç gelecek ya da temsilcilerini gönderecek. Eğer kendi isteğiyle ya da Rodman’ın ısrarıyla gelmezse bu sessizlikte onu çağırmayı bile düşünebilirim. Yapabilir miyim? Yapacak mıyım?

Geçen gün Shelly’nin kafa karışıklığı üzerine ahkâm keserken ahh, nasıl da üstünkörü bir ifadeyle, bilgelik kabullenmek zorunda olduğun şeyin farkına varmaktır, demiştim. Bayırın tepesine doğru gitgide zayıf düşen dizel araba sessizliğin kalbini kırmaktan yavaş

yavaş vazgeçerken, acaba en az dedem kadar büyük bir insan olabildim mi, diye düşünerek henüz pek de sükûnet bulamamış bu karanlığın içinde uzandım.